

ZGODOVINA SLOVENSKE UNIVERZE V LJUBLJANI DO LETA 1929

ALEKSANDER PRVI
KRALJ SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV
PROTEKTOR UNIVERZE

NA centralni šoli se podeljuje sedmero akademskih dostojanstev, to je: za zdravnike, kirurge, lekarnarje, inženjerje in arhitekte, zemljemerce in bogoslovce. Ta dostojanstva pooblaščajo one, ki so jih prejeli, da izvršujejo svoj poklic v celem območju ilirskih provinc v skladu s čl. 44. Marmontove naredbe o javnem pouku (čl. 55.). Učenci, ki so izpolnili pogoje te naredbe, imajo pravico, koncem učnih tečajev prositi za akademska dostojanstva. Svojo prošnjo na rektorja oddajo v pisarni centralne šole, priloživši izpitna izpričevala vseh dovršenih letnikov tečaja. Ako najde rektor prošnjo v redu, jih povabi, da prisostvujejo javni seji, da dajo dokaz o svojih študijah, kakor je določeno v prihodnjem členu. Določi se dan in ura po razdelitvi daril in povabijo profesorji in oblastva (čl. 56.). Tri dni pred določeno sejo izročijo trije profesorji, ki jih izbere rektor iz števila dotičnega tečaja, kandidatu vsak po eno tezo iz predelane snovi. Pri seji govori kandidat o vsaki tezi in odgovarja ustno na ugovore profesorjev. Nato se poda rektor z imenovanimi profesorji v pisarno in jih pozove, da glasujejo pismeno glede vrednosti kandidatov. Potem odredi, da se glasovanje vpiše v sejni zapisnik: ako sta dva glasova ugodna, ukaže napisati javno listino ali patent, sestavljen po obrazcu C priložene uredbe, po katerem se podeljuje kandidatu akademično dostojanstvo. Ta patent morajo podpisati rektor, kancelar in trije imenovani profesorji. Nato pa ga mora vidirati tudi generalni šolski nadzornik, ki ga predloži generalnemu guvernerju v odobritev (čl. 57.). Ako je v istem letu več kandidatov, se razporede zaporedoma po učnih tečajih. Ako ni primernega časa za to poslovanje pred 15. avgustom, je rektor pooblaščen, je preložiti na mesec november ob otvoritvi šol (čl. 58.).

11. BOGUMIL Vošnjak,[21] ki je imel na razpolago dotlej še najrazsežnejše arhivalno gradivo za francosko dobo, namreč pariške arhive,[22] in je kratko podal za razumevanje šolstva potrebno ozadje razvoja francoskega šolstva, prav opaža, da se ilirsko šolstvo v marsičem razlikuje od francoske »univerze«. Posebno kar se tiče visokega šolstva se mu zdi razlika očividna. Ali to razliko vidi le v tem, da so v ilirskih centralnih šolah združene vse panoge človeškega znanja, dočim pozna francoska »univerza« precej razbite fakultete brez prave organske vezi. Drugo razliko opazi v dolžnosti vojaškega šolanja učencev ilirskih šol. Vošnjak[23] ne raziskuje dalje razlogov, zakaj se ilirska šolska organizacija ne naslanja na sodobni francoski ustroj po Napoleonskih reformah.

12. DEJANSKI se loči ilirska organizacija po naredbi z dne 4. julija 1810 od francoske še v teh-le bistvenih točkah: Organizacija ilirskega šolstva prezira docela Napoleonovo »univerzo«. Prezira pa delno tudi organizacijo iz l. 1802. in uvaja centralne šole, ki so bile, kakor smo uvodoma kratko obrazložili, uvedene z zakonom l. 1795., a zopet ukinjene z reformo l. 1802. Ilirska organizacija tudi ne pozna pravih akademskih stopenj, ki so bile, kakor smo v pregledu francoskega šolstva navedli, zopet obnovljene s specialnima zakonoma o medicinskih šolah iz l. 1803. in o pravnih šolah iz l. 1804. Slednjič organizacijska naredba z dne 4. julija 1810 tudi ne uvrščava bogoslovnega študija med (fakultetni) študij centralne šole, marveč med srednješolski, licejski, čeprav Napoleonova odredba iz l. 1808. bogoslovne fakultete zopet uvaja.

PO mojem mnenju niti ne smemo iskati za organizacijo ilirskega šolstva iz l. 1810. direktnega in neposrednega izvira v istodobni šolski organizaciji

REKTOR *Jos Wallan...* 1810—1813
Régent des écoles centrales?

IZDAL

REKTORAT UNIVERZE KRALJA ALEKSANDRA PRVEGA

V LJUBLJANI

(REKTOR DR. M. VIDMAR)

GRAFIČNO DELO IZVRŠILA PO NAČRTIH G. PROF. PLEČNIKA
JUGOSLOVANSKA TISKARNA (K. ČEČ)

ALEKSANDER PRVI
KRALJ SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV
PROTEKTOR UNIVERZE

V območju Triglava, kjer se stikajo tri poglavitne evropske kulture, je naš rod stoletja živel v težkem boju za svoje človeške pravice.

V tem boju Slovenec ni imel na svoji strani domačega plemstva in ne lastnih gosposkih kast, ki bi ga vodile in izobraževale. Bil je kmet in navezan edinole na svojo mater zemljo, po kateri so hlepeli mogočni sosedje. A to zemljo je naš slovenski kmet branil z vsem odporom svoje zdrave žilavosti. Zanjo je klical na boj ZA STARO PRAVDO, za prosto posest te zemlje si je osnoval v novi dobi številne gospodarske in kulturne organizacije.

Na svoji zemlji svoj gospod! To je zavest, ki jo enakopravni narodi morajo imeti in le enakopravni narodi lahko nastopajo v tekmi, ki je omikanemu človeštvu najplemenitejša, najvišja: v tekmi duha, ki se iž nje porajajo vse dobrine civilizacije in kulture.

Po dolgih stoletjih je prišla svoboda na slovensko zemljo. Naravno je bilo, da nam je svoboda prinesla uresničenje velikih idej, ki so v našem ljudstvu živele, a jim pod tujo oblastjo ni bilo dano priti do udejstvitve. Med temi idejami je bila globoko zasidrana ena: SLOVENSKA UNIVERZA. Dokaz za to je temeljito izveden v zgodovinskem spisu te spomenice.

Kakor znamenje je, da si je naša narodna država na triglavsko ozemlje postavila proti sosedom kot prvo vidno trdnjavo najvišjo slovensko kulturno ustanovo.

Slovenski kraji so bili v zgodovini križišče evropskih narodnih in idejnih veletokov. Na takem križišču se je mogoče obdržati samo z naporom vse energije, samo s skrajnim naponom duha. Izobraziti

in posvetiti vse plasti ljudstva in jih s tem usposobiti za inteligentno obrambo domačije, t. j. glavna dolžnost narodovega duševnega vodstva, torej glavna naloga narodne univerze.

Kako je ljubljanska univerza tekom prvih desetih let v svobodni državi to nalogo izpolnjevala, kje še čaka njenega orala nenačeta ledina v bodočnosti, o tem govore druga poročila v knjigi.

Kratka je doba desetih let in le zato se je dalo v tem času na naši univerzi vendarle doseči lepih uspehov, ker je bila ideja lastnega vseučilišča živa v srcih naših dedov in pradedov. Edinole tedaj bo pa tudi mogoč njen razvoj v prihodnosti, ako bo univerzitetna misel postala last slehernega našega človeka. Kajti univerza ni institucija, ki bi ji bil edini namen dajati državi in narodu neko število uradnikov, zdravnikov, odvetnikov, sodnikov itd., marveč je najvišji hram duha, tvoriteljica trajnih duševnih vrednot, javna svobodna last svobodnega naroda. Ozke meje in trde spone, ki obdajajo in oklepajo organizirano družbo, padajo pred pravicami, ki jih človeštvo priznava znanosti. Zgodovina je pokazala, da te pravice niso bile nikdar na škodo socijeteti, ki jih je sankcijonirala. Prav zavoljo svoje svobode priteza znanost duha: on se v njej samega sebe sprošča, a v temeljitem študiju zopet tako disciplinira, da postane za organizacijo civilizirane družbe oster in potreben instrument.

Ko sklepam svoje uvodne besede, mi je kot članu našega univerzitetnega kolegija v radost, da je nad našo najvišjo slovensko narodno institucijo prevzel pokroviteljstvo Njegovo Veličanstvo naš Kralj in ji s simbolom svojega imena dal mogočno oporo na pot v bodočnost.

V LJUBLJANI, MESECA JUNIJA 1929

OB DESETLETNICI UNIVERZE KRALJA ALEKSANDRA PRVEGA

REKTOR DR. MILAN VIDMAR

UNIVERZA

UNIVERZITETNA DVORANA

UNIVERZITETNA DVORANA

REKTOR 1919/1920

REKTOR 1919/1920

REKTOR 1920 1921

REKTOR 1921/1922

REKTOR 1922/1923

REKTOR 1923/1924

REKTOR 1924/1925

REKTOR 1925/1926

REKTOR [signature] 1926/1927

REKTOR *Nachtigal* 1927/1928

REKTOR 1928/1929

JANKO POLEC

LJUBLJANSKO VIŠJE ŠOLSTVO V PRETEKLOSTI IN BORBA ZA SLOVENSKO UNIVERZO

I.

JEZUITSKI KOLEGIJ IN DRUGO VIŠJE ŠOLSTVO V LJUBLJANI DO RAZPUSTA JEZUITSKEGA REDA.

1. POČETKI visokega šolstva v Ljubljani segajo daleč nazaj.
SICER je bilo šolstvo sploh v vseh deželah bivše monarhije, slovenskih, hrvatskih, pa tudi nemških, dolgo zelo skromno. Kolikor ga je pa bilo, je bilo do XVIII. stoletja tesno zvezano s cerkvijo in njenimi ustanovami.[1] Do konca XVI. stoletja so bile šole jedva okrog najstarejših glavnih, navadno škofijskih cerkva v deželnih prestolnicah. Pri matični župniji sv. Petra v Ljubljani se omenja »scholasticus Nicolaus« okrog l. 1261.[2] Tudi nemški vitezi so imeli v Ljubljani neke vrste šolo. Listina Friderika III. iz l. 1450. jo omenja.[3] Najznamenitejša pa je bila šola pri sv. Nikolaju, ki je bila verjetno že v XIV. stoletju javna mestna šola, ki je pa za nekaj časa prenehala, najbrž zaradi velikega požara dne 27. junija 1386, ki je uničil šenklavško cerkev in vso okolico.[4] Vojvoda Ernst jo je l. 1418. na prošnjo ljubljanskih meščanov zopet oživil. Bila je nekaka latinska šola v tedanjem smislu, »kjer so se dijaki učili predmetov trivija in kvadrivija, se usposobili za prestop na vseučilišče, duhovski kandidati pa dobili pod vodstvom duhovnikov potrebni strokovni pouk.«[5]
2. ŠELE v verskih bojih, ki jih je povzročila reformacija, se je šolstvo razmahnilo. Protestantski deželni knezi na severu in vzhodu Nemčije so ustanavljali vseučilišča, pospeševali evangeljsko šolstvo ne le v svojih, marveč celo v tujih, i v habsburških in tudi notranjeavstrijskih slovenskih deželah. Celo v Ljubljani so osnovali l. 1563. evangeljsko šolo.[7] Adam Bohorič je bil prvi vodja; l. 1582. pa mu je poslal virtemberški vojvoda Ludovik na prošnjo kranjskih stanov tibinškega doktorja Nikodema Frischlina za naslednika.[8] Versko in politično ogroženi Habsburžani, zlasti nadvojvoda Karel II. in njegov naslednik Ferdinand II. sta poklicala jezuite v svoje dežele. Ti so ustanovili svoje kolegije l. 1573. v Gradcu, l. 1597. v Ljubljani, l. 1604. v Celovcu in l. 1606. v Zagrebu. Vsi ti kolegiji so imeli glavno nalogo, vzdrževati šolstvo, ki bi bilo protitež evangeljskemu.
3. JEZUITSKO šolstvo je bilo povsod enako urejeno. Prvi temelj uredbi so položile že redovne »constitutiones« redovnega ustanovitelja. Četrti del konstitucij obsega učni red za redovni naraščaj.[9]
OD prvega početka je Jezusova družba med najvažnejša sredstva svojega dela za širjenje božje časti in za blagor duš prištevala vzgojo in pouk mladine, zlasti srednji in višji pouk na gimnazijah, licejih in univerzah. V ta namen vzdržuje Jezusova družba kolegije in tu in tam tudi univerze. Učni red je usmerjen na popolno učeno izobrazbo. K tej vodi v treh stopnjah gramatično-retorični, filozofični in teologični pouk. Kot sestavni deli vsega študija pa se v učnem redu (cap. V.) imenujejo: »Litterae humaniores diversarum linguarum, Logica, naturalis ac moralis Philosophia, Metaphysica et Theologia tam quae Scholastica, quam quae Positiva dicitur, et Sacra Scriptura.«
TA potek učenja, ki je posnet v bistvu po učnem redu starejših redov, zlasti dominikanskega, naj velja v prvi vrsti za člane jezuitskega reda. Vendar pa naj redovna učilišča nikakor ne bi bila samo semenišča za

redovni naraščaj, marveč hkrati javna, vsem pristopna učilišča. Za razširjenje jezuitskih šol je važno določilo, da bodi pouk v teh šolah brezplačen. JEZUITSKI red je tekom XVI. in XVII. stoletja dejanski prevzel ves učeni pouk ne le v habsburških, marveč v vseh katoliških deželah Evrope, izvzemši edino juridične in medicinske študije, in ga obdržal daleč v XVIII. stoletje. Tudi bogoslovne in modroslovne fakultete starih univerz so mu izročili v teh deželah.

DVE sto let je tako preskrboval red večino gimnazij ter bogoslovnih in modroslovnih fakultet s svojimi močmi. Vsi člani družbe, izvzemši seveda brate-lajike, služijo vsaj nekaj časa kot univerzitetni in gimnazijski profesorji; redovni kolegiji so javna učilišča in hkrati seminarji, v katerih se izobražujejo njihovi člani za profesorje.

POLEG kolegijev so navadno ustanavljali — tudi v Ljubljani je bilo tako — za zunanje učence konvikte, kjer so stanovali dijaki,[11] zlasti revnejši.

NOTRANJI ustroj študij pa je dokončno uredila znamenita Ratio atque institutio studiorum S. J. (l. 1599.),[12] ki jo je po temeljitih pripravah izdal četrti redovni general p. Cl. Aquaviva. Ratio natančno urejuje višje šolstvo od prvega gramatikalnega razreda do bogoslovja, zunanjo uredbo zavodov, učne stopnje, snov in učne knjige, urnik, domače vaje, izpite in promocije, ves učni postopek od prve gramatikalne ure do zadnjega bogoslovnega predavanja.[13] Ratio studiorum je bila temelj jezuitskemu šolstvu in s tem i višjim šolam, ki so jih v slovenskih in deloma tudi v hrvatskih pokrajinah do razpusta jezuitskega reda vodili izključno jezuiti. Po tem učnem redu je obsegal učni tečaj večjih kolegijev — nalik pariškemu in oksfordskemu kolegiju — studia inferiora in superiora (scholae inferiores in altiores), tedaj gimnazijske in (vsaj deloma) vseučiliške študije v današnjem smislu. Nižje študije, ki so trajale šest let in so imele te-le stopnje ali razrede: infima ali elementaris, principia, grammatica, syntaxis, humanitas ali poetica, rhetorica, so bile posvečene v glavnem jezikom, njim so sledile dve- do triletne filozofske študije. Te, prvotno namenjene tako zvanim septem artibus (gramatiki, dialektiki, retoriki, aritmetiki, geometriji, astronomiji in muziki), so tvorile artistično fakulteto. Ta fakulteta je bila ne le v jezuitskem študijskem redu, marveč prvotno povsod početnica višjega študija, nižja fakulteta, ceterarum facultatum alma mater, pripravnica za višje fakultete: bogoslovje, pravoznanstvo in medicino: zato so jo morali posečati vsi, ki so hoteli prestopiti na druge fakultete.

V FILOZOFSKIH tečajih jezuitskih kolegijev so se predavali ti-le predmeti: logika (dialektika,) matematika, fizika, metafizika, etika in kazuistika, to je oni del moralke, ki se peča z načeli, po katerih se rešujejo težji slučaji vesti.[14]

4. V LJUBLJANI so se te stolice na jezuitskem kolegiju le postopoma, tekom več let ustanavljale. Red se je moral boriti začetkoma z velikimi težkočami. Protestantski stanovi mu niso bili prijazni, kužne bolezni (1599/1600) so povzročile, da je bil zavod dolgo časa zatvorjen. V začetku ni imel primernih prostorov. Nadvojvoda Ferdinand mu je določil najprvo zapuščeni frančiškanski samostan na sedanjem Vodnikovem trgu. Ker pa kraj tik mestnega obzidja za šolske namene jezuitov ni bil pripraven, jim je nadvojvoda odmenil ubožnico pri Sv. Jakobu. Tu je bila cerkev tesna in stanovanje premajhno. Zato so jezuitje že l. 1598. začeli zidati nov kolegij, ki je bil l. 1605. končan. L. 1658. so dali sezidati kranjski stanovi jezuitom tam, kjer je bila kesneje dež. reduta in sedaj šentjakobska dekliška šola, šolsko

Jezuitski kolegij s cerkvijo sv. Jakoba in okolico

Collège des jésuites avec l'église et l'entourage

poslopje.[15] Tukaj pri sv. Jakobu je tekla torej zibel prvotnemu visokemu šolstvu v Ljubljani.[16]

L. 1604. je bil kolegij že popoln: l. 1628. srečamo prvič profesorja za kontroverze in l. 1633. poleg šesterih profesorjev za vsak posamezen gramatično-humanističen razred še dva profesorja kazuistike (casuum): l. 1651. je na kolegiju že profesor moralne teologije in l. 1655. se je postavil profesor dialektike (logike). L. 1695. se že izrečno ločijo scholae superiores in pa humaniores: l. 1712. se naštevajo profesorji kánonov in dekretalov (cerkvenega prava), potem casuum, metafizike, fizike, logike in matematike. Nekoliko pozneje se dele v jezuitskih zapiskih »auditores philosophiae« v take »primi et secundi anni« in »matheseos«. V tej dobi se imenuje kolegij tudi »akademija«.[17]

Iz teh navedb sledi, da imamo na koncu XVII. in v začetku XVIII. stoletja v Ljubljani na jezuitskem kolegiju filozofski in bogoslovni študij, seveda v smislu in po uredbi tiste dobe.

5. BOGOSLOVNI študij — kakor izobrazba duhovniškega naraščaja sploh — je bil namreč dolgo precej pomanjkljivo urejen. V posameznih škofijah sploh ni bilo rednega teološkega študija. Po poedinih vesteh, ki so nam ohranjene, višji redovi in zlasti tudi mašniško posvečenje niso bili vezani na določene redne študije: zadostovala je preskušena sposobnost na podlagi nravstvene neomadeževanosti in primerne izobrazbe. Nekateri so se v samostanih izobraževali in odgajali ali vsaj pripravljali pred sprejemom

višjih redov: drugi so študirali, deloma na lastne, deloma na stroške svojega škofa ali drugih dobrotnikov na univerzah v Padovi, na Dunaju in v Gradcu. Za XVII. stoletje imamo nekaj dokazov za to.

PO ustanovitvi ljubljanske škofije so dobili l. 1461. ljubljanski škofje nekdanjo gornjegrajsko benediktinsko opatijo z obvezo, vzdrževati prvotno 10 do 12 redovnikov, izza l. 1473. pa semenišče za klerike, ki so oskrbovali dušno pastirstvo v Gornjem gradu in okolici.

ŠKOF Tomaž Hren je l. 1605. preosnoval to semenišče, mu dal nov ustav, in ga imenoval »Collegium Marianum«.[18] To semenišče naj bi mu služilo zlasti v nravstveno preskušnjo in liturgično-praktično izobrazbo duhovskih kandidatov njegove škofije, ki niso imeli nobenih rednih študij ali pa so jih dovršili drugod brez njegovega nadzorstva. Število gojencev marijanskega semenišča v Gornjem gradu se je znižalo končno na sedem. Bili so deloma mlajši duhovniki, deloma duhovniški kandidati, ki so se pripravljali na višje redove in se uvajali v praktično dušno pastirstvo. Bili so pod vodstvom vsakokratnega gornjegrajskega župnika. Ta kolegij, ki je dobil l. 1718. novo uredbo, je obstojal do regulacije škofij pod Jožefom II.

APOSTOLSKI vizitator ljubljanske škofije Fr. Sixtus Carcanus je v svojem vizitacijskem dekretu iz l. 1621. odredil: »Alumni monasterii Oberburgensis vestibus nigris utentur, et instruantur in casibus, cantu et ceremoniis, et in ceteris regantur juxta regulas, Seminaristis praeceptas.« V istem vizitacijskem dekretu je Carcanus odredil ljubljanskemu škofu, da ustanovi pravo semenišče v smislu tridentinskega koncila. Pa do take ustanovitve še dolgo ni prišlo. Na sinodah v Gornjem gradu in v Ljubljani l. 1653. je bila ustanovitev semenišča predmet razprav, ne da bi se bilo kaj stvarnega ukrenilo. Domneva se, da je bil vprav dijaški konvikt pri ljubljanskem jezuitskem kolegiju (Seminarium pauperum studiosorum S. J.) razlog, da se ni ustanovilo v Ljubljani škofijsko semenišče. Za ta konvikt, ki je sprejemal najprvo učence gramatikalnih, pozneje tudi humanitetnih razredov in filozofije v oskrbo, so ustanovili škof Hren in tudi drugi prosta mesta za deset gojencev in mesti za dva duhovnika, ki naj bi dijakom maševala v šentjakobski cerkvi. Naravno je, da je v tem konviktu pod nadzorstvom in v vzgoji redovnikov ter obiskujoč predavanja iz morale in naravnega prava našel marsikateri slušatelj poklic in se izobraževal za duhovski stan.

V TEM smislu poroča tudi ljubljanski škof Žiga Herberstein l. 1685. o stanju svoje škofije v Rim, da predavajo v Ljubljani jezuiti moralno bogoslovje in da se nihče ne pripusti k višjim redovom, ki ni najmanj dve leti ta predavanja poslušal. Semenišča da ne more ustanoviti, pač pa da vzdržuje nekaj semeniščnikov v Gornjem gradu, kjer se uvajajo v dušno pastirstvo. Šele na ljubljanski sinodi l. 1706. se je sklenilo ustanoviti v Ljubljani duhovsko semenišče. Začeli so je zidati na njegovem sedanjem prostoru l. 1708.[19] in končali l. 1717. Vendar pa ta zavod — po knezoškofu Ferdinandu Karolu Kuenburgu (1701—1711), cesarju Karlu VI. ter patronu sv. Karolu Boromeju »Collegium Carolinum«[20] imenovan — ni bil namenjen le za teologe, marveč za dijake iz premožnejših rodbin sploh: služil je kot »Collegium Carolinum Nobilium« do razpusta jezuitskega reda l. 1773. še bolj za vzgojo lajiških, zlasti plemiških stanov, nego za duhovski naraščaj.[21]

Semeniška knjižnica

Bibliotheque du Seminaire

V SEMENIŠKEM poslopju se je nahajala tudi javna knjižnica, ki je bila že l. 1701. ustanovljena na ta način, da so prostovoljno združili knjižne zbirke knezoškofa Krištofa grofa Herbersteina, prošta Janeza Prešerna in stolnega dekana Janeza Antona Thalnitscherja (Dolničarja). Knjižnica je bila nameščena v semenišču v lepi, v to svrho prirejeni dvorani, levo od glavnega vhoda, do katere je vodilo posebno stopnišče. Knjižnico so po ustanovitvi licejske biblioteke (1775) lajiki vedno manj obiskovali: zato so jo sčasoma za splošnost zatvorili in je bila odslej namenjena le semeniščnikom.[22]

6. PAULSEN[23] pravi, da so filozofske študije jezuitskih kolegijev po vsebini in obliki v bistvu enake onim tedanjih protestantskih fakultet. Visokošolski značaj teh študijev vidimo pa tudi, primerjaje jih s študiji na ostalih visokih šolah bivše monarhije.

DO konca XVII. stoletja je bilo poleg praškega dunajsko vseučilišče edino v habsburških deželah. Prav enako kakor v Ljubljani organizirani jezuitski kolegiji so bili v Gradcu l. 1585., v Olomucu l. 1581. in v Innsbrucku l. 1671.[24] povzdignjeni v prava vseučilišča.

S TEM se v nčnem ustroju zlasti prvih dveh imenovanih zavodov ni nič spremenilo. Zavoda sta dobila le korporacijski značaj in pravico podeljevati akademska dostojanstva, kakor so jih uživale enake ustanove v Italiji, Španiji, Franciji in Nemčiji. Na teh zavodih je bil, kakor na ljubljanskem kolegiju, od redovnega generala imenovani rektor kolegija hkrati tudi rektor univerze. Dekane je imenoval rektor, potrjeval jih je pa redovni

provincijal. Tako univerza v Gradcu, kakor ona v Olomucu je obsegala le bogoslovno in modroslovno fakulteto. Beseda »universitas« ni nikakor pomenila vseh panog znanstva, marveč se je krila s pojmom korporacije, torej pomenja toliko kakor: corpus, collegium, societas, communio.[26]

NITI bogoslovna fakulteta, ki je v tej dobi zavzemala najodličnejše mesto v ustroju univerz, ni bila njihov bistven sestavni del. Papeška potrdilna listina za dunajsko vseučilišče z dne 18. junija 1365 jo je na primer v prilog pariški bogoslovni fakulteti izrečno izključila.[27] Tudi pravoslovna fakulteta ni bila univerzi bistveno potrebna, četudi so vprav juridične študije izza srednjega veka najbolj označevale univerze. Take univerze brez juridičnega in medicinskega študija so bile zlasti jezuitske. Samo bogoslovni in zlasti modroslovni študij je bil predviden v učnem redu jezuitov. Ležeče jim je bilo na tem, da so tudi na univerzah v bogoslovnem in modroslovnem študiju popolnoma obvladovali pouk, kakor na drugih kolegijih. To pa bi ne bilo več tako lahko mogoče, čim bi obsegala univerza tudi juridični študij.[28] To se je pokazalo zlasti na dunajski univerzi, s katero je po daljših bojih Ferdinand II. l. 1622. združil jezuitski kolegij. Na mesto državne filozofske fakultete je stopila na tem vseučilišču jezuitska in jezuitom je pristojala odslej pravica, zasesti tudi stolice bogoslovne fakultete. A razmerje do ostalih dveh fakultet, do juridične in medicinske, dolgo ni bilo dobro.[29]

SICER pa juridični študij takrat ni bil obsežen, niti daleko tako razčlenjen in specializiran kakor dandanes. Kakor so bile na bogoslovni fakulteti glavne stolice le tri:[30] za sv. pismo nove zaveze, sv. pismo stare zaveze in sholastično teologijo, tako so bile n. pr. tudi na dunajski pravni fakulteti l. 1533. le tri stolice: za cerkveno pravo, za institucije in kodeks; l. 1537. se je ustanovila še stolica za pandekte. Šele v drugi polovici XVIII. stoletja, štiri stoletja po ustanovitvi univerze, se je pričelo upoštevati domače pravo. Zato je komisija, ki jo je l. 1629. upostavila vlada, da ugotovi pomanjkljivosti prava in sodišč v avstrijskih deželah, poročala, da pravniki, dovršivši svoje študije, ne razumejo deželnih običajev, ter da se šele v odvetniški praksi nekoliko ž njimi seznanijo. Tekom XVII. stoletja so nekateri profesorji poedina predavanja sploh opustili ali pa jih le neredno vršili. Slabo plačani so si skušali pomagati s privatnimi kolegiji. Ta razvada se je tako razpasla, da je bila vlada prisiljena, jih l. 1674. na dunajskem vseučilišču prepovedati.[31]

NA insbruški univerzi je bil ob ustanovitvi poleg profesorja cerkvenega prava, ki je bil jezuit, le še en profesor prava za institucije: k temu sta prišla l. 1673. še dva, eden za kodeks in drugi za pandekte.[32] Obisk juridičnih fakultet pa je bil zato v tem času tudi majhen. Premožnejši, zlasti plemiški krogi so obiskovali italijanska vseučilišča.[33]

7. IZZA srede XVII. stoletja se pojavljajo prizadevanja, da se izpopolnita jezuitski vseučilišči v Olomucu in Gradcu z juridično fakulteto. Tekom dolgih pogajanj, v katerih je skušala vlada zlomiti odpor jezuitskega reda in ki so privedla šele po razpustu Jezusove družbe l. 1778. do pozitivnega uspeha, je izdal cesar 9. januarja 1723 naredbo, da prispevajo za ustanovitev in vzdrževanje juridične in medicinske fakultete v Gradcu vse notranjeavstrijske dedne dežele.[34] Koroški stanovi so cesarjevo zahtevo odklonili: kranjski in celo štajerski deželni stanovi pa l. 1723. sploh niso odgovorili.[35]

V TEKU teh dolgotrajnih pogajanj so si pomagali deloma z zasebnimi juridičnimi predavanji, v Olomucu že izza l. 1679., v Gradcu izza prve polovice XVIII. stoletja. Tu so bila ta zasebna predavanja oblastno priznana in od stanov podpirana. Trajala so prav do ustanovitve pravoslovne fakultete l. 1778.[36]

8. S TEMI poskusi, spopolniti vseučilišče v Gradcu in pritegniti k prispevkom vse notranjeavstrijske dežele, so bila nedvomno v zvezi podobna prizadevanja v Ljubljani.

IZZA l. 1698. se pojavlja v Ljubljani »Collegium juridicum Labacense«. Tega leta so se pravoslovci, člani kolegija, prvič zbrali 22. maja, da bi slovesno obhajali spomin sv. Ivona, zavetnika juristov, čigar spomin praznuje cerkev 19. maja. Služba božja z nemškim nagovorom se je vršila v cerkvi sv. Jožefa pri avguštincih. Drugo leto in poznejša leta se je vršila slovesnost v šentjakobski cerkvi, včasih tudi v cerkvi sv. Rozalije ali v uršulinski cerkvi. Nagovori so bili večinoma latinski. Nekateri so nam iz Pohlinove »Bibliotheca Carnioliae« znani vsaj po naslovu, tako: barona Berchtolda iz Slovenjgradca: »Effigies academici operosi: sive divus Ivo sibi, atque aliis apis operosa, quem celebravit coram Inclyto Collegio Juridico Labacensi, in Eccles. S. Jacobi Collegii Archiducalis S. J. panegyrico Sermone edito typis Labaci per Ioan. Georg. Mayr 1705.[38] Dalje govor barona Polhovgraškega (Bilichgratz): »Syngraphe Eucharistica magno Justitiae Advocato D. Ivoni, Tutelari suo ab Inclyto Collegio Juridico Labacensi demississime oblata panegyrica dictione celebrata anno qvo inclyti collegii, ivridici Labacensis pietas novis divo tutelari honoribvs parentaverat. Labaci ex typographeo Mayriano.«[39] Tretji nagovor je Jurija Samnica (Samniz), Tržičana: »Lucerna ardens super candelabrum posita in medio Advocatorum. Eine kurze Red-Verfassung von dem heil. Advocaten Ivone, welche in dem löbl. Gottes Hauss der Frauen S. Ursulae zu Laybach (als ein löbl. Collegium Juridicum das Fest Ivonis als ihres Schutz-Heiligen feyerlich gehalten) vorgestellet den 11. Juny 1733.«[40]

DUŠA in ustanovnik kolegija je bil poleg dr. Janeza Andreja Mugerleja tudi dr. Janez Štefan Florjančič pl. Grienfeld (1663—1709),[41] ki je študiral na vseučilišču v Ingolstadtu, promoviral pa za doktorja prava v Sieni in bil v Ljubljani odvetnik.[42] Tudi po Florjančičevi smrti kolegij še ni zaspal, marveč je še l. 1710.[43] praznoval praznik sv. Ivona.

PODOBNO kakor v Zagrebu[44] ob prelomu XVI. in XVII. stoletja, v Olomucu in pozneje v Gradcu je otvoril v Ljubljani 16. junija 1710 zasebna juridična predavanja vicedomov tajnik in fiskal iur. dr. Franc Krištof Wogathai (Bogataj),[45] profesor civilnega prava. O daljnji usodi teh predavanj pa ni ničesar znano.

9. Istodobno so si prizadevali v Ljubljani tudi za izpopolnitev modroslovnih študij na jezuitskem kolegiju, torej za modroslovno fakulteto (l. 1703.). Predavalo naj bi se iz vseh modroslovnih strok. Za vzdrževanje teh predavanj so prispevali posamezniki večje darove. Florjančič je pomagal s 150 gld.; dalje so darovali: člani dež. stanov: stiški opat 2000 gld., Anton baron Codelli 1000 gld., Hugon, prelat bistriški, 1000 gld., Janez Daniel pl. Rrberg 500 gld., Lorenc pl. Wahl 400 gld., Janez Andrej pl. Edelheim 150 gld., neki Friderik 1000 gld., Janez pl. Wallensburg 150 gld., Janez baron Smledniški 500 gld., neimenovan darovalec 500 gld.[46]

Janez Gregor Thalnitscher (Dolničar)

Janez Gregor Thalnitscher (Dolničar)

10. IZ te dobe (okoli 1704) se je ohranil v semeniški knjižnici tudi zanimiv dokaz prizadevanja za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani, namreč trije mali lističi,[47] na katere je napisal Janez Gregor Thalnitscher (Dolničar) tri osnutke proračuna za ustanovitev vseučilišča (sumptus necessarii pro Neo-Universitate Labacensi erigenda). Za vsakega profesorja proračuna plačo 200 gld., na enem računu celo le 150 goldinarjev. Za bogoslovni oddelek šteje tri profesorje, katerih prvi bi poučeval zjutraj, drugi popoldne dogmatiko, tretji bi razlagal sveto pismo. Za knjige računa letno 50 gld., za slugo 50 gld. Nato pristavlja Dolničar: »Lectionem controversiarum fidei tradere posset unus e duobus professoribus theologiae moralis una cum sua ordinaria lectione, ac, sic traderentur omnia, ut traduntur in Universitate Graecensi, si capitale deponeretur a 6 p. Cent. 10.000 fl.« Nadaljnji načrt našteva profesorje modroslovnega oddelka, namreč za logiko, fiziko, metafiziko, matematiko in cerkveno pravo. Izmed teh petero profesorjev naj bi profesor metafizike predaval tudi etiko, profesor matematike tudi hebrejski jezik in profesor cerkvenega prava naj bi bil dekan tega oddelka. Thalnitscher še pristavlja: »Si capitale deponeretur 40.000 fl., cum tamen Clagenfurti pro sola philosophia et canonibus capitale depositum sit 50.000 fl., ex quo 6% quotannis census a Provincia Collegio penditur.« Univerza naj bi se zidala nasproti jezuitskemu kolegiju ob Ljubljanici. Pri tleh naj bi bile štiri učne sobe, v prvem nadstropju pa dvorana za shode.[48] TA stremljenja niso rodila zaželjenega sadu. Koliko so morda vplivala na

Jezuitski kolegij

College des jesuites

izpopolnitev študij v jezuitskem kolegiju. to je še težko reči. Ostala so v Ljubljani le še nadalje studia superiora v jezuitskem kolegiju.

11. KRATKO pred razpustom jezuitskega reda je ustanovila kranjska kmetijska družba v Ljubljani s podporo deželnih stanov šolo za umetnike in obrtnike. Na tej šoli so učili tudi jezuiti. in sicer p. Gabrijel Gruber matematiko in praktično kemijo: p. Maffei je bil njegov prvi asistent: p. Mühlpacher je učil naravoslovje in p. Giell narodno gospodarstvo in praktično kmetijstvo. Razen tega so bili na tej šoli kot praktični asistenti: en arhitekt. en risar. en modelist za dela v lesu. drugi za dela v kovini.[4]

12. OB razpustu jezuitskega reda so bile te-le stolice višjega študija: za logiko in metafiziko (p. Bernardin Hohenwart). za moralno teologijo (p. Ignacij Rosenberger): za cerkveno pravo (p. Jožef Dollhopff): za mehaniko (p. Gabrijel Gruber): za občno in specialno fiziko ter moralno filozofijo (p. Jurij Schröttl): za matematiko in zgodovino (p. Jožef Maffei) in slednjič za poljedelstvo (agraria ars) (p. Janez Giell).[5]

VISOKO šolstvo v tej dobi ni bilo. če ga primerjamo z današnjim stanjem. na visoki znanstveni stopnji. niti na svetnih fakultetah in tudi ne na jezuitskih vseučiliščih. A upravno so se jezuiti izredno izkazali. Sezidali so povsod za svoja učilišča obsežna poslopja. ki so služila učnim namenom daleč v XIX. stoletje v zvezi z lepimi cerkvami in zvezdarnami. Tudi v Ljubljani so sezidali koncem XVI. in začetkom XVII. stoletja na sedanjem šentjakobskem trgu obsežna poslopja. ki jih je pa l. 1774. požar skoraj popolnoma uničil.[6]

1 JOSIP GRUDEN, Šola pri sv. Nikolaju in Ljubljansko nižje šolstvo po reformacijski dobi, ponatis iz »Carniole« 1915, zv. 1. in 2., str. 1; J. VRHOVEC, Der schwäbische Chronist Burghardt Zink und eine interessante Schule zu Reifnitz in Unterkrain, Mitth. d. Musealvereins XIII., 1900, str. 1 sl.

2 Prav tam.

3 RICHTER, Gesch. d. Stadt Laibach, v Klunovem Archiv II., str. 227, 228; J. NEČÁSEK, Gesch. d. Laib. Gymnasiums, v Programm u. Jahresber. d. Obergymn. zu Laibach, 1859, str. 5.

4 GRUDEN, l. c., str. 2, 3.

5 NEČÁSEK, l. c., str. 5; V. FR. KLUN, Diplomatarium Carniolicum 1855, str. 24.

6 GRUDEN, l. c., str. 3. Učilišča, kjer se je učil latinski jezik, so se imenovala prvotno »latinske šole«. Trivij so tvorile gramatika, retorika in dialektika; kvadrivij pa: muzika, aritmetika, geometrija in astronomija. To je bilo sedem tako zvanih prostih umetnosti.

7 NEČÁSEK, l. c., str. 6.

8 NEČÁSEK, l. c., str. 6.

9 Prav tam in GUSTAV STRAKOSCH-GRASSMANN, Gesch. d. österr. Unterrichtswesens, str. 64.

10 Glej besedilo v: Institutum S. J., Auctoritate Congregationis generalis XVIII. meliorem in ordinem digestum, auctum et recusum, vol. I., Pragae 1757, str. 378, sl. (Constitutiones cum declarationibus, IV. pars).

11 FRIEDRICH PAULSEN, Gesch. d. gelehrten Unterrichts, I. Bd., str. 381, 382.

12 Besedilo v: Institutum Societatis Jesu, l. c., vol. II., str. 169—225.

13 PAULSEN, l. c., str. 412.

14 PAULSEN, l. c., str. 413, 414 in 419; KARL HOEBER, Das deutsche Univ.- und Hochschulwesen, str. 4; NEČÁSEK, l. c., Programm Obergymn. Laibach 1860, str. 5, 6; GUSTAV STRAKOSCH-GRASSMANN, Gesch. d. österr. Unterrichtswesens, str. 64.

15 NEČÁSEK, Gesch. d. Laibacher Gymn., Programm Obergymn., Laibach 1860, str. 9.

16 VIKTOR STESKA, Ob tristoletnici šentjakobske cerkve v Ljubljani, 1915, str. 6, 7, 8.

17 NEČÁSEK, Gesch. d. Laibacher Gymn., Programm Obergymn. Laibach 1860, str. 6, 7; B. DUHR, Gesch. d. Jesuiten in d. Ländern deutscher Zunge. II. Bd., 1. T., str. 345; A. DIMITZ, Beiträge zur Reformationsgeschichte in Krain, v »Jahrbuch der Gesellschaft f. d. Gesch. d. Protestantismus in Österr.«, V. 1884, str. 99 in sl.

18 IGNAZ OROŽEN, Das Benediktinerstift Oberburg, str. 212.

19 Glej tudi: VIKTOR STESKA, Dolničarjeva ljubljanska kronika od l. 1660. do 1718. Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko, XI., 1901, str. 158, 166, 173.

20 VIKTOR STESKA, Collegium Carolinum Nobilium v Ljubljani, Izvestja Muzejskega društva, XV., 1905, str. 153.

21 DR. JANEZ KULAVIC, Das fürstbischöfl. Priesterseminar und d. theologische Lehranstalt zu Laibach, v zborniku: H. ZSCHOKKE, Theologische Studien u. Anstalten, str. 804 in sl.

22 KULAVIC, l. c., str. 808, 813; KONRAD STEFAN, Gesch. d. Entstehung u. Verwaltung d. Studienbibliothek in Laibach, Mitth. d. Musealvereins, XX., 1907, str. 1 sl.

23 PAULSEN, I. Bd., str. 424.

24 STRAKOSCH-GRASSMANN, l. c., str. 55; KRONES, Geschichte der Universität Graz, str. 222 sl.; JAKOB PROBST, Geschichte der Universität Innsbruck, str. 1—5.

25 KRONES, l. c., str. 236, 238, 239.

26 KRONES, l. c., str. 238. — Oznaka za vseučilišče v današnjem smislu je bila takrat prav različna. Poleg universitas se imenuje graška univerza n. pr. v zapiskih jezuitov tudi gymnasium publicum (nalik nazivu pariške univerze). Ustanovno pismo nadvojvode in papeško potrdilo z dne 1. januarja 1585 govori o univerzi splošnega študija v kolegiju (studii generalis universitatem in dicto collegio); cesarjevo potrdilo z dne 29. aprila 1686 rabi izraza »Gymnasium seu universitas« kot jednako pomembna.

27 KRONES, l. c., str. 239.

28 STRAKOSCH-GRASSMANN, l. c., str. 50—52.

29 STRAKOSCH-GRASSMANN, l. c., str. 59; PROBST, l. c., str. 5.

30 STRAKOSCH-GRASSMANN, l. c., str. 59.

31 Prav tam, str. 61.

32 PROBST, l. c., str. 5, 382.

33 STRAKOSCH-GRASSMANN, l. c., str. 61—62.

34 KRONES, Gesch. d. Univ., Graz, str. 395.

35 Prav tam, str. 396.

36 Prav tam, str. 397.

37 V. STESKA, Dolničarjeva ljubljanska kronika od l. 1660. do l. 1718., Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko, XI., 1901, str. 84.

38 POHLIN, Bibliotheca Carnioliae, str. 10.

39 Prav tam.

40 Prav tam, str. 47.

41 V. STESKA, Dolničarjeva ljubljanska kronika od l. 1660. do l. 1718., Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko, XI., 1901, str. 84.

42 V. STESKA, Ljubljansko vseučilišče, Katoliški Obzornik, III., 1899, str. 77—78; ISTI, Dolničarjeva »Bibliotheca Labacensis publica«, Izvestja Muzejskega društva, X. 1900, str. 148, 149.

43 V. STESKA, Dolničarjeva ljubljanska kronika od l. 1660. do l. 1718, Izvestja Muzejskega društva, XI., 1901, str. 162, 175.

44 Sveučilište v Zagrebu, 1874—1924, Spomenica akad. senata, 1925, str. 6.

45 JANEZ GREGOR THALNITSCHER pl. THALBERG ima v svojih Annales urbis Labacensis pod 1710 vpisano: »Den 16. (Juni) hat H. Wogatbai JUD. Professor Iuris civilis das Erstemahl die Jura als die Instituta zu tradieren angefangen« (gl. V. STESKA, Dolničarjeva ljubljanska kronika od l. 1660. do l. 1718., Izvestja Muz. društva za Kranjsko, XI., 1901, str. 165); JANEZ JURIJ THALNITSCHER pl. THALBERG, Epithome Cronologica urbis Labacensis (Labaci MDCCXIV): POLEC-SENEKOVIĆ, Vseučiliški zbornik, 1902, str. 12; VIKTOR STESKA, Ljubljansko vseuč., l. c., str. 78.

46 P. V. RADICS, l. c., str. 184; Radics pripominja: »Die Gründungsakten befinden sich im Lustthaler Archiv«. Vendar doslej teh spisov v tem arhivu, ki

se nahaja sedaj v Nar. muzeju v Ljubljani (Erbergovi akti), ni bilo najti: V. STESKA, l. c., str. 78, 79

47 Trije lističi, ne popolnoma enake, četrtinske oblike so hranjeni v kartonu THALNITSCHERJEVIH rokopisov v semeniški knjižnici v Ljubljani. Vsi so nepodpisani in nedatirani. Prva dva sta iste Thalnitscherjeve pisave; pisava na tretjem lističu je druga. Ti lističi se glase takole:

1. listič: Sumptus necessarii pro (Neo Universitate Labacensi erigenda)

Pro Matutino Professore Theol. Scolasticae et sl. Decano Theol.	fl 200
Pro Pomeridiano	fl 200
Scripturista et sl. sit Cancel.	fl 200
	fl 600
Pro libris quolibet anno emendis	fl 50
Pro salario Bedelli	fl 50
Pro pauperibus, ut Baccalaur. suscipiant	fl 100
Pro magisterio	fl 200
	fl 400

2. listič:

Pro Matutino Professore Thlgiae Scholasticae et simul Decano Theologiae	fl 150
Pro Pomeridiano	fl 150
Pro Cancellario, et simul Scripturista	fl 150
Pro salario Bedelli	fl 50
Pro pauperibus, ut Baccalaureatum suscipere possint	fl 50
Pro gradu Magisterii ab iis suscipiendo	fl 50
	Summa fl 600

Lectionem controversiarum fidei tradere posset unus e duobus professoribus theologiae moralis una cum sua ordinaria lectione, ac sic traderentur omnia ut traduntur in Universitate Graecensi, si capitale deponeretur a 6 p. Cent. 10.000 fl.

3. listič (gori izpuščaj, najbrž za napis, kakor pri prvem lističu):

Pro Logico	fl 200
Pro Physico	fl 200
Pro Metaphysico, qui simul sit Ethicus	fl 200
Pro Mathematico, qui simul sit Prof. Hebraeae	fl 200
Pro Canonista, qui simul sit Decanus Phliae	fl 200
Pro Matutino Professore Thlgiae Scholasticae et sl. Decano Thlgiae	fl 200
Pro Pomeridiano	fl 200
Pro Cancellario, qui simul sit Scripturista	fl 200
Pro libris quolibet anno emendis	fl 50
Pro salario Bedelli	fl 50
Pro pauperibus, ut Baccalaureatum suscipere possint	fl 100
Pro gradu Magisterii ab iisdem suscipiendo	fl 100
	Summa fl 2000

Lectionem controversiarum fidei tradere posset unus e duobus Professoribus Thlgiae moralis una cum sua ordinaria casuistica lectione. Atque ita traderentur omnia ea, quae traduntur in Graecensi Universitate, si capitale deponeretur 40.000 fl, cum tamen Clagenfurti pro sola philosophia et canonibus capitale depositum sit 50.000 fl, ex quo 4 p. Cento quotannis census a provincia Collegio penditur.

48 V. STESKA, Ljublj. vseuč. l. c. str. 79; isti, Janez Gregorij Dolničar, Dom in Svet 1901, str. 523; Radics, l. c., str. 184.

49 ZOISOVO pismo Rafaelu Zelliju z dne 30. nov. 1810 v ZELLIJEVIH spisih št. 269 v licejski knjižnici v Ljubljani. — Zois navaja uredbo šole, ki jo imenuje »Scuola d' arti e mestieri«. Prim. tudi DIMITZ, l. c., IV., str. 182 in V. STESKA, P. Gabriel Gruber, Izvestja muz. društva, XV., 1905, str. 42.

50 NEČASEK, Gesch. des Laibacher Gymnasiums, Programm Obergymn., Laibach, 1860, str. 12; A. DIMITZ, Geschichte Krains, IV., str. 197; Vseučiliški zbornik, str. 14.

51 DUHR, Geschichte der Jesuiten, 2. Bd., 1. Th.; VALVASOR, II., 704; STRAKOSCH-GRASSMANN, l. c. 581; V. STESKA, Ob tristoletnici šentjakobske cerkve, str. 6, 7; P. V. RADICS, Alte Hauser in Laibach, I., str. 14, 15.

II.

LJUBLJANSKO VIŠJE ŠOLSTVO V DOBI PROSVETLJENEGA ABSOLUTIZMA.

1. JEZUITSKI red je svojo nalogo v katoliških deželah, odvrniti protestantski vpliv zlasti v šolstvu, izpolnil. Jezuiti so napravili napako, da so se kolikor moč protivili razširjanju univerz preko bogoslovne in modroslovne fakultete, da so celo v bogoslovju zapirali pot članom drugih cerkvenih redov in da so dali študijam premalo svobodnega razmaha. Visoke šole so zato v avstrijskih deželah zaostale zlasti napram ostalim nemškim visokim šolam, ki so se bogato razvile osobito po reformah Thomasija in njegovih pripadnikov na Lipskem in na sosednjih univerzah. Zato je nastal že začetkom

XVIII. stoletja odpor, celo v cerkvenih krogih, proti monopolu, ki ga je doslej imel jezuitski red v višjem in visokem avstrijskem šolstvu. Za Karla VI. so bili državni preosnovalni poskusi še zelo skromni. Izvajali se niso v državnih odredbah, marveč se javljali le v pogajanjih, ki jih je vodila vlada z rektorji jezuitskih kolegijev, predvsem na sedežih univerz.[1] Ta pogajanja so ostala večinoma v glavnih točkah brez uspeha — ona glede razširjenja graške univerze so dober dokaz za to.[2]

2. TEMELJITEJŠE državne reforme višjega šolstva so se izvršile šele za vlade Marije Terezije in Jožefa II. Reforme so se tikale i zunanje uprave i notranjega duha šolstva.

UPRAVO šolstva od univerz pa do osnovnih šol je vzela država sama v svoje roke. Vpliv jezuitskega reda na visoko in srednje šolstvo se je stopnjema utesnjeval. Vladarjevi svetovalci, ki so bili deloma iz belgijskih in nizozemskih dežel, katere so bile v personalni zvezi z ostalimi habsburškimi deželami, so prinesli nove ideje prosvetljenega absolutizma in zlasti janzenizem in so jih uvajali v razne panoge znanstva. Ustanovila se je za vse avstrijske dežele študijska dvorna komisija, ki naj bi reforme izvedla. Na čelu ji je stal Nizozemec Van Swieten. V filozofskem študiju naj bi se polagala glavna važnost na matematiko in fiziko: pravoznanstvo se je skušalo postaviti na filozofsko podlago in naj bi se ločilo od temelja rimskega prava. Že za Karla VI. se je uvedla na avstrijskih univerzah nova disciplina naravnega prava, ki je postalo močna podpora absolutistične oblasti vladarja. L. 1724. se je ustanovila na dunajskem vseučilišču stolica za jus publicum, naravno in državno pravo: kmalu nato so se ustanovile enake stolice tudi na drugih vseučiliščih.

3. NANOVO so se uredile juridične študije najprej na dunajski juridični fakulteti l. 1753. Novo uvedene discipline naravnega in državnega prava so dobile prednost pred rimskim in kanonskim pravom, ki sta pravne študije dve sto let izključno obvladovala. Državno pravo naj bi služilo v okrepitev absolutne knežje moči: po logičnih zakonih naj bi utemeljevalo njeno potrebo ter dolžnost pokorščine podložnikov. L. 1763. je zasedel na dunajskem vseučilišču novoustanovljeno stolico policijske znanosti, to je narodnega gospodarstva in upravne znanosti v današnjem smislu, Jožef von Sonnenfels:[3] dvajset let kesneje (1784) je ta predmet postal izpitni predmet. L. 1787. se je odredilo, naj se predavanja rimskega prava ozirajo na (jožefinski) državljanski zakonik. Z utesnitvijo predavanj cerkvenega prava naj bi pridobile nove discipline.[4] Skratka, juridična fakulteta, ki je gojila prej le rimsko in cerkveno pravo, je postala visoka strokovna šola, ki naj bi vzgojila upravno osebje države, in pa znanstveni organ političnih in socialnih teorij, uveljavljajočih se vsakikrat v državni upravi.[5]

4. MEDICINA se je začela gojiti kot znanost: poučevalo naj bi se praktično: zavrgla se je dosedanja klasična filozofsko-spekulativna medicinska literatura.

5. TEOLOŠKEGA študija ni imel več samo jezuitski red v rokah. L. 1767. se je na Dunaju vzela jezuitom stolica cerkvenega prava: odredilo se je, da poslušajo bogoslovci predavanja iz cerkvenega prava na juridični fakulteti. Pod Jožefom II. so se l. 1783. in 1787. bogoslovne študije korenito preosnovale.[6] Cerkvena zgodovina, cerkveno pravo, moralka, pastoralka eksegeza naj bi se naslonile na moderne filozofske sisteme, zlasti na janzenizem in na načela prosvetljenega absolutizma.

6. OB razpustu jezuitskega reda l. 1773. je bilo torej šolstvo že sredi preosnov. Takoj jeseni z novim šolskim letom, ki je sledilo po ukinitvi jezuitskega kolegija v Ljubljani, so se bogoslovne in filozofske študije preosnovale v smislu novih stremljenj.

V BOGOSLOVJU je stopilo cerkveno pravo in cerkvena zgodovina na mesto dekretalov, na mesto kazuistike moralka; razen tega se je poučevalo še v dogmatiki, patristiki, pastoralki, hermenevtiki in orientalskih jezikih.

V MODROSLOVNEM študiju se je predavala fizika in matematika.

UPRAVA višjih študij in gimnazij se je preosnovala tako, da je bilo poverjeno vrhovno vodstvo bogoslovne in modroslovne fakultete študijski komisiji, vrhovno vodstvo latinskih in normalnih šol pa gimnazijski in normalnošolski komisiji. V prvi sta bila dva svetovalca deželnega glavarstva (vlade) in ravnatelj bogoslovnega študija; v drugi pa trije svetovalci deželnega glavarstva, en kanonik, gimnazijski prefekt in ravnatelj normalne šole. Obe komisiji sta se l. 1780. združili.

7. MEDTEM sta se preuredili prejšnji jezuitski univerzi v Gradcu in Innsbrucku v navadna liceja (1783).

KMALU pa so se tudi v višjem šolstvu ljubljanskem v burni dobi nervoznih preosnov jožefinske vlade izvršile osodne spremembe, ki so bile mnogo večje nego one, katere je povzročil razpust jezuitskega reda.

S PRIZADEVANJEM, jezuitom odvzeti tudi bogoslovna učilišča, je deloma v zvezi ideja, ki je nastala že za Marije Terezije: vzgoja duhovniškega naraščaja naj bi se postavila pod vladni vpliv po generalnih semeniščih, ki bi se osnovala za vsako upravno pokrajino. Ustvaril pa je to misel šele Jožef II. L. 1783. je za svetni in redovni duhovniški naraščaj ustanovil generalna semenišča: na Dunaju za Nižje in Gornje Avstrijsko, v Innsbrucku za Tirolsko, za Notranjo Avstrijo pa v Gradcu. V teh naj bi kandidati duhovniškega stanu izvršili svoje bogoslovne študije; potem pa naj bi še eno leto pod vodstvom semeniškega ravnateljstva praktično izvrševali vse dušnopastirske posle. Kesneje se je odredilo, da naj bogoslovci to praktično leto prebijejo v semeniščih svojih škofij. Bogoslovni študij izven teh seminarjev je bil neveljaven. Hkrati se je tudi odredilo, da naj bo študij na sedežih generalnih semenišč urejen kakor na univerzah.

8. ZARADI teh preosnov so morali bogoslovci s Kranjskega iti izključno v generalni seminar v Gradcu, ki se je otvoril 1. novembra 1783 v poslopju razpuščenega jezuitskega kolegija; petnajst bogoslovcev je moralo takrat iz Ljubljane v Gradec. Zato je bila bogoslovna fakulteta ljubljanskega liceja l. 1783. razpuščena.[8] Vsi štirje profesorji na tej fakulteti: dr. Jožef Jurij Lenaz, Istran, bivši kanonik in generalni vikar pićenski, profesor dogmatike; Franc Ziegler, profesor moralke, patristike, pastoralke in zgodovine bogoslovne literature; Franc Pogačnik, profesor cerkvenega prava in cerkvene zgodovine, ter Jakob Sortschan, profesor orientalskih jezikov in hermevtike, so bili premeščeni v Innsbruck na ondotni licej. Tam je namreč po začasni ukinitvi univerze l. 1783. štela bogoslovna fakulteta tudi le štiri profesorje; bogoslovna učilišča na sedežu generalnih semenišč pa naj bi imela po osem profesorjev, kakor bogoslovne fakultete na univerzah.[9]

9. ŽE l. 1785. pa je povsem nepričakovano tudi filozofski študij v Ljubljani zadel smrtni udarec. Povod je dala afera profesorja logike Andreja Novaka. Ta je izpovedoval svobodomiselne nazore svoje dobe. Učenci in njih starši

so se jeli pritoževati. V svojih predavanjih je po teh pritožbah učil, da človeška duša ni enotna, da spoved ni božja uredba itd. To je direktor filozofskega študija, bivši jezuit Ambschl, naznanil vladi. Gubernij je Novaka suspendiral; študijska komisija, ki je bila pod vodstvom svobodomiselnega Van Swietena, pa je odstranila Ambschla, nastavila Novaka na dunajskem Terezijanišču, filozofsko fakulteto pa 20. oktobra 1785 razpustila, ker da ne odgovarja vladajočim naredbam in radi pritožbe proti enemu učitelju, da se to v bodoče prepreči.[10]

PROTI razpustu je vložil ljubljanski škof Karol grof Herberstein dne 7. junija 1786 predstavko na notranjeavstrijski gubernij v Gradec, ki jo je predložil združeni dvorni pisarni.

10. PA tudi kranjski deželni stanovi so v dveh vlogah z dne 27. maja 1786 in 20. aprila 1787 prosili cesarja, da se zopet uvede filozofski študij v Ljubljani. Vsebina te prošnje je bila sicer že večkrat[11] objavljena, vendar pa je ta spomenica deželnih stanov za tedanje kulturne razmere značilna, osobito še važna za ves stoletni pokret za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani, za katero navaja v glavnem vse one razloge, ki so se potem pri vsaki akciji ponavljali.

ZANIMIVO je, da se kranjski deželni stanovi ne zadovoljujejo z obnovitvijo filozofskega študija, kakršen je bil v Ljubljani do razpusta, marveč zahtevajo filozofski študij po načrtu preosnovanega dunajskega vseučilišča. Obsegal naj bi ne le prave filozofske discipline, marveč tudi za pokrajino ob Jadranskem morju važno navtiko in stolico za ladjedelstvo, potem na dunajski juridični fakulteti pravkar uvedene stolice za finančno in policijsko vedo in naravno pravo ter praktičen tečaj za justične uradnike. Zdi se, da deželni stanovi niso hoteli naravnost zahtevati popolne juridične fakultete, ko jim je šlo v prvi vrsti za obnovo filozofskega študija. Spomenica sama uvodoma navaja pregledno te-le točke, ki jih potem obširneje utemeljuje:

1. Ustanovitev filozofskega učilišča v Ljubljani ne odgovarja le popolnoma vzvišenim nameram vladarjevim, marveč tudi splošnemu šolskemu sistemu.
2. Lega Kranjske sama po sebi in z ozirom na sosednje dežele upravičuje prošnjo spričo velike oddaljenosti in pa revščine prebivalstva.
3. Oziri na deželni jezik, na normalne šole, ki so se v teh pokrajinah nanovo osnovale, na potrebo civilnih uradnikov in duhovščine priporočajo ustanovitev.
4. Rudnik v Idriji, na Kranjskem obstoječi železni rudniki, tovarne in trgovine zahtevajo višje izobraževališče.
5. Je tak zavod kot predizobrazba za uspešno posečanje kirurgične-anatomične šole neobhodno potreben.
6. Tudi interes kmetijske družbe zahteva tak zavod.
7. Ima Kranjska za take šole posebne prednosti.

DA odgovarja filozofska šola blagohotnim nameram vladarjevim, dokazuje spomenica s tem, da je izobrazba duha temeljni kamen človeške družbe ter da od nje zavisi čistost vere in nravnosti, poznavanje nravnih in fizičnih zakonov, vodstvo javnih poslov, pokorščina napram vladarjevim zapovedim, torej ves interes države in vere. Ta duševna izobrazba duha pa se more pridobiti le z filozofskim študijem. Veljavni šolski sistem je tako urejen, da ima nalogo, ne le širiti izobrazbo, ampak tudi boriti se proti razširjenim škodljivim predsodkom. Znano pa je, da hoče vladar podeliti

Licejsko poslopje z okolico

Ancien lycée avec l'entourage

to dobroto vsej državi brez razločka pokrajine in narodnosti, ne da bi bilo treba posameznim pokrajinam posebej kaj prispevati.

DUNAJSKEGA vseučilišča ne more vsakdo posečati. Prav slučajna okolnost, prevelika oddaljenost ali pomanjkanje sredstev, more to preprečiti. Tako bi torej mogel slučaj prekrižati dobrohotne namere vladarjeve. Najblizji liceji so v Gradcu, Celovcu, Zagrebu in Padovi, torej v okrozju 400 zemljepisnih kvadratnih milj, z več kakor enim milijonom ljudi.

NE le za Kranjsko, ampak tudi za Hrvatsko, Istro, Furlanijo, Dalmacijo, vse avstrijsko Primorje in beneško »terra ferma« je modroslovna šola v Ljubljani največje važnosti. Pri tem se mora upoštevati tudi gojitev deželnega jezika, ker je namreč nevarnost, da bi v tujih pokrajinah učeči se Slovani pozabili materinščino in bi bili nerabni za svojo domovino. Prospeh normalnih šol zahteva modroslovno izobraženih učiteljev, ki morajo biti vešči deželnemu jeziku, da morejo usaditi mladini v srce seme dobrih načel.

ZARADI pomanjkanja modroslovnega študija je tudi nevarnost za preskrbo dežele z duhovščino, ki brez modroslovne priprave ne more študirati bogoslovja. Potreben je tudi deželni jezik za duhovščino, ki jo zahtevajo s Kranjskega tudi v sosednje slovanske pokrajine. Iz škofove predstavke z dne 7. junija 1786 je itak razvidno, da že sedaj primanjkuje duhovnikov, čeprav uporabljajo že vsi redi sposobne redovnike za dušno pastirstvo. Tudi civilnim uradnikom je potrebna modroslovna izobrazba; uradniki morajo biti radi občevanja s podeželnim ljudstvom domačini, ker naj v dobro človeštva izdane vladarjeve ukaze po svojem preudarku in po duhu zakona uporabljajo na posamezne primere. Plodonosno izrabljanje rudokopa v Idriji potrebuje tehničnega znanja v jamomerstvu, mehaniki in kemiji, ki naj se uči na ljubljanskem modroslovnem učilišču. Trgovino in tvornice v Ljubljani, Trstu, na Reki in v Gorici, ki jih seveda že pospešujejo proste luke na Reki in v Bakru ter do Beograda plovna Sava, bo tudi pospeševala modroslovna šola v Ljubljani s svojimi tehničnimi stolicami. Tudi l. 1767. ustanovljena kmetijska družba ima svoj interes na višji tehnični izobrazbi.

Licejsko poslopje (pročelje)

Ancien lycée (Vue de face)

KOT posebne prednosti, ki jih nudi Kranjska za šolo, se navajajo: obstoječa javna knjižnica, potem knjižnica kmetijske družbe s potrebnimi vzdrževalnimi fondi. Navaja se, da so na razpolago že potrebni instrumenti za mehaniko, kemijo, ladjedelstvo in za ostale praktične panoge matematike in fizike. Primerna dotacija bi se dobila iz presežkov šolskemu zakladu namenjenega jezuitskega premoženja v znesku 10.000 gld. ter iz prihrankov opuščenega mesta stanovskega odbornika, gubernijskega svetnika v znesku 1000 gld., ki so že tako namenjeni šolskemu fondu. Tudi bi mogle prispevati ostale province, ki bi imele koristi od učilišča. V Ljubljani so dalje večje zasebne numizmatične zbirke: njihovi lastniki bi bili pripravljeni, prepustiti jih za pouk. Haequet prepušča stolici naravoslovja, ako se ta ustanovi, svojo naravoslovno zbirko, ki jo je zbral tekom dvajsetletnega svojega bivanja na Kranjskem. Za to stolico predlagajo stanovi Haequeta samega: ta je pripravljen združiti tudi pouk iz tehnologične kemije. Za to bi bil kot poznavalec dežele in njenega jezika še posebno sposoben. Nekateri člani kmetijske družbe so se ponudili, da z gmotnimi sredstvi omogočijo profesorjem znanstvena potovanja.

UPORABITI se morejo za dotacijo tudi letni interesi v znesku 884 gld. 20 kr. od glavnice 22.110 gld., ki jo je več deželanov l. 1704. namenilo visokemu šolstvu. Poleg tega so deželni stanovi tudi pripravljeni, za učne svrhe primerno prirediti tedanji frančiškanski samostan, iz katerega so se frančiškani pravkar izselili (poznejše licejsko poslopje na sedanjem Vodnikovem trgu). Zanimiva pa je tudi še za današnje razmere opozoritev, da bi bil ljubljanski grad primeren za napravo zvezdarne.

DEŽELNI stanovi predlagajo končno osem stolic za novo fakulteto in obenem že kandidate za te. Za rektorja predlagajo profesorja filozofije Josipa Novaka, za naravoslovje Haequeta, za estetiko profesorja poetike pl. Knauerja, za matematiko učenca znamenitega dunajskega učenjaka

Licejsko poslopje (dvorišče)

Ancien lycée (la cour)

Scherferja, abbé Gruberja, dalje predlagajo lvovskega knjižničarja, Kranjca Kuralta, matematika Zella v Celovcu in astronoma Michelazzija v Gorici. PROŠNJA je bila uslišana. Z dvornim dekretom z dne 24. aprila 1788 se je zopet uvedel v Ljubljani filozofski študij.

11. Z DVORNIM dekretom z dne 10. junija 1791 se je po ukinitvi generalnih seminarjev obnovil tudi bogoslovni študij. Ali od profesorjev, ki so odšli l. 1783. v Innsbruck, se je vrnil le Franc Pogačnik, profesor cerkvene zgodovine.[12]

12. Z DVORNIM dekretom z dne 8. februarja 1791 se je ustanovila nova učnoupravna oblast, študijski konses, ki naj bi se formiral v vsakem glavnem mestu pokrajine. Poverjeno mu je bilo vodstvo notranjih šolskih in študijskih zadev. Organizacija te ustanove spominja nekoliko na kesnejšo Napoleonovo »univerzo« na Francoskem. Konses je bil sestavljen iz predstojnika (rektorja) in šestih prisednikov, ki so mogli biti le šolniki. Redoma naj bi bili izbrani iz vsake štirih fakultet, eden iz gimnazijskega zbora in eden izmed normalnošolskih učiteljev. Konsesom so bili podrejeni tudi učiteljski zbori posameznih učilišč. V Ljubljani je začel konses svoje delovanje 16. julija 1792. Načeloval mu je prvi rektor (Tomaž) Franc Pogačnik,[13] profesor cerkvene zgodovine. Ti študijski konsesi so bili razpuščeni z dvornim dekretom z dne 29. aprila in 22. oktobra 1802 in uvedeni zopet gimnazijski ravnatelji in podravnatelji. V tem času se filozofično učilišče imenuje filozofično-kirurgično učilišče;[14] na njem so predavali tudi profesor kirurgije in porodništva, profesor veterinarstva in tretji izredni profesor porodništva, slednji v slovenskem jeziku. Kesneje se je ustanovilo posebno nižje medicinsko-kirurgično učilišče s štirimi učnimi močmi.[15]

ŠOLSKI prostori za gimnazijo in višja učilišča so bili v poslopju tako zvane stanovske gimnazije poleg šentjakobske cerkve, na kraju, kjer sedaj stoji šentjakobska dekliška šola. Ko je l. 1774. pogorel bližnji jezuitski kolegij, so jeli misliti na novo poslopje. Slednjič se je priredil v te svrhe (1788/90) bivši frančiškanski samostan na sedanjem Vodnikovem trgu, potem ko so se frančiškani preselili v samostan avguštincev, kjer so še danes. To novoprirejeno poslopje, ki se je kesneje vedno imenovalo licejsko poslopje, je

bilo sedež bogoslovja (do l. 1852.[16]), modroslovnih šol, ranocelniške šole, visoke šole v francoski Iliriji, normalke (kesneje i realke); gimnazije in licejske knjižnice pa prav dotlej (1899), da se je moralo l. 1895. poškodovano po potresu, l. 1900. popolnoma podreti.[17]

1 GUSTAV STRAKOSCH-GRASSMANN. Geschichte d. österr. Unterrichtswesens, str. 85; JAKOB PROBST. Geschichte der Universität in Innsbruck, 1869, str. 166.

2 F. KRONES, Gesch. d. Univ. Graz, str. 390 sl.

3 STRAKOSCH-GRASSMANN, Geschichte des österr. Unterrichtswesens, str. 95.

4 Prav tam, str. 98.

5 Prav tam, str. 99.

6 Prav tam, str. 91, 92.

7 PROBST, Geschichte d. Univ. Innsbruck, str. 224, 225.

8 J. KULAVIC, Das fürstbischöfl. Priesterseminar u. die theol. Lehranstalt zu Laibach, v zborniku: ZSCHOKKE, Theologische Studien u. Anstalten, 1893, str. 811.

9 PROBST, l. c., str. 225—227; NEČASEK, Gesch. d. Laib. Gymn., Programm Ober-Gymn., Laibach, 1861, str. 4; M. REMEŠ, Abbé Martin Kuralt v »Zborniku Matice Slovenske«, XIV. zv., 1912, str. 8, 11; — glede LENAZA gl. tudi KRONES, Gesch. d. Univ. Graz, str. 111, 588.

10 DIMITZ, Gesch. Krains, IV., str. 217, 218; NEČASEK, Gesch. d. Laib. Gymn., Programm Ober-Gymn. Laibach, 1861, str. 6, in REMEŠ, Abbé Martin Kuralt, l. c., str. 14; Vseuč. zbornik, str. 14.

11 J. NEČASEK, Geschichte des Laib. Gymnasiums, Programm Obergymn. Laibach, 1861, str. 6, 7; Mitteilungen des hist. Ver. f. Krain, 1859, str. 25—27; Vseuč. zbornik, str. 15—17.

12 KULAVIC, l. c., str. 812.

13 Med letom je odšel za župnika v Moravče. (Gl. Joh. Mathäus KLIMESCH, Zur Gesch. d. Laibacher Gymn., Jahresbericht Obergymn., Laibach, 1895/96, str. 20.)

14 BERNHARD SCHEICHELBAUER, Wundarztschule u. Francoklinik, graška »Tagespost« z dne 4. marca 1928; J. BARLE, Kirurgična šola v Ljubljani, Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko, 1901, str. 45.

15 NEČASEK, Gesch. des Laib. Gymn., Programm Obergymn., Laibach, 1861, str. 10—12; KLIMASCH, l. c., 19 sl.

16 KULAVIC, l. c., str. 814.

17 Prav tam, str. 8, 9; A. Dimitz; Geschichte Krains, IV., str. 216; Jahresbericht Obergymn., Laibach, 1894/95, str. 51 fl. in 1895/96, str. 77 ter 1899/1900, str. 13.

III.

LJUBLJANSKA VISOKA ŠOLA V FRANCOSKI ILIRIJI.

A.

1. SKORO v istem času, ko so se v Avstriji za Jožefa II. in Leopolda II. resno prizadevali dvigniti visoko šolstvo in je približati onemu stanju, v katerem so bile univerze v Nemčiji in na zapadu, je francoska revolucija odpravila univerze v Franciji, ki je bila njih zibel. Dvajset in dve deloma nepopolni univerzi je štela Francija pred revolucijo. Razni zakoni iz l. 1790. in 1791. so jim vzeli njihovo korporacijsko samostalnost in njihove imovinske pravice; zakon z dne 25. februarja 1795 pa jih je tudi formalno odpravil.[1]

2. PO mnogih poskusih raznih revolucijonarnih vlad je l. 1795. sklenil konvent ustanovitev centralnih šol, v katerih bi se poučevalo v vseh znanostih in umetnostih. Vsaka centralna šola je imela po enega učitelja za matematiko, za fiziko in eksperimentalno kemijo, za naravoslovje, za poljedelstvo in trgovino, za znanstveno metodiko ali logiko in analizo čutov in idej, za narodno gospodarstvo in zakonodajo, za filozofično zgodovino, za zdravstvo, za splošno gramatiko, literaturo in stare jezike, kakor tudi za nove jezike

in za risanje. Knjižnica, botanični vrt, naravoslovni kabinet, fizikalični kabinet in zbirka strojev in modelov naj bi bili združeni z vsako šolo.[2]

3. KRATKO nato je izdal konvent splošni šolski zakon z dne 25. oktobra 1795. Ta zakon določa troje vrste učilišč. Ljudska šola naj bi bila v vsakem kraju (kantonu), centralna šola kot srednja šola v vsakem okrožju (departementu): visoko šolstvo pa naj bi bilo urejeno po sistemu specialnih šol, za deset različnih strok človeškega znanja. Ustanavljale so se specialne šole: pravne, medicinske, tehnične. S tem zakonom je bilo šolstvo v vsej državi popolnoma centralizirano. Centralna šola je bila mišljena po tej uredbi kot srednja šola, ki naj bi, stoječa med primarno in specialno šolo, podajala učencem predvsem splošno znanje. Centralne šole so bile razdeljene v tri sekcije. Prva je obsegala naravoslovje, risanje, nove in stare jezike: druga matematiko, fiziko in kemijo: tretja splošno gramatiko, zgodovino, literaturo in zakonoznanstvo. Učna metoda je bila na teh šolah podobna metodi na visokih. Učenci niso napredovali od razreda do razreda, marveč so se udeleževali le tečajev. Veljala je popolna učna svoboda, ki za učence od 12. do 18. leta pač ni primerna, zlasti, kjer je bila njihova predizobrazba — mnogi so znali komaj čitati in pisati — zelo pomanjkljiva.

4. ZATO se je pokazala kmalu potreba preosnov. Konzulat jih je izvedel. Kakor v drugih panogah javne uprave, je vsejal tudi v organizaciji javnega pouka novo seme, iz katerega je zrastlo mogočno drevo. Konzularna vlada je s krepko roko zbrala vse ostanke starih ustanov, ki jih je razbila revolucija, vse početke novih tvorb, je oplodila staro z duhom energičnega entuziazma revolucije, odstranila je izrodke revolucijonarnega svobodnjaštva, kazaje na praktične potrebe, in dala novim ustanovam sijaj, s katerim je obdala vse svoje ustanove.[4] Dne 1. maja 1802. je izdala konzularna vlada nov šolski zakon, ki je s svojimi določili in ustanovljenimi učilišči prešel kesneje v konstitucije Napoleonove univerze.

POLEG primarnih šol v vsaki občini pozna novi zakon še sekundarne šole. Tako so se imenovale šole, ki so jih ustanovile občine ali zasebniki in v katerih se je poučevala latinščina in francoščina, zgodovina, zemljepisje in matematika. Državne finance namreč še niso dopuščale, da bi država sama ustanavljala potrebno število srednjih šol. Zato je smatrala vlada, da zaenkrat zadosti nalogi, ako pri takih ustanovah po možnosti podpira občine in zasebnike ter zasebne šole enotno nadzira. Razen teh učilišč ustanavlja zakon namesto prejšnjih centralnih šol še 32 državnih licejev, načelno kot internate. Pouk na teh je obsegal klasične predmete kolegijev (brez grščine) in realne elemente centralnih šol. Večje ali manjše upoštevanje teh ali onih elementov na posameznem zavodu je bilo odvisno od krajevnih razmer in potreb.[5] V liceje so vstopali boljši učenci iz sekundarnih šol. Petina absolventov licejev je vstopilo v specialne šole. Specialnih šol pozna zakon devetero: 1. za pravo, 2. za medicino, 3. naravoslovje, 4. mehanično in tehniško tehnologijo, 5. višjo matematiko, 6. zemljepis, zgodovino in politično ekonomijo, 7. risalne umetnosti, 8. astronomijo, 9. za godbo in nauk o kompoziciji.[6] Za nadzorstvo vseh šol, zlasti v pedagoškem pogledu, so bili postavljeni generalni nadzorniki,[7] v ostalih pogledih pa so bile šole pod nadzorstvom prefektov.

5. SPECIALNA zakona o medicinskih šolah iz l. 1803. in oni o pravnih iz l. 1804. se v toliko povračata k starim univerzitetnim ustanovam, da sta zopet pripustila akademska dostojanstva, in sicer prvi doktorat medicine.

drugi bakalavreat, licencijat in doktorat. Seveda so imela ta dostojanstva le še običajne akademske nazive, dejanski pa popolnoma državni značaj, ker so bila vezana na državne izpite. Z uvedbo teh izpitov je bila namreč zopet odpravljena obrtna prostost zdravnikov in odvetnikov, ki je bila l. 1791. uvedena.[8]

6. TODA ves učni in še bolj učno-upravni sistem je spremenila ustanovitev Napoleonove »Université de France« ali tudi »Université Imperiale« imenovane. Ustanovljena je bila že s kratkim zakonom z dne 10. maja 1806[9] kot korporacija, ki ji je bil izključno poverjen ves pouk in vsa vzgoja v državi. Predvidena je bila prehodna doba štirih let, a že l. 1808. je bil na Napoleonov pritisk izdan statut, organizacijski dekret.

IDEJA, ki se je Napoleon dolgo z njo bavil, je bila: ustanovitev velike, enotne korporacije, ki naj bi obsegala ves javen pouk, tako da bi ga mogel v interesu države in znanosti popolnoma obvladati ter s tem služiti hkrati znanosti, kakor tudi usmeriti duhove v svojem smislu. Napoleon je hotel po lastni izjavi ustanoviti korporacijo, »ker korporacija nikdar ne izumrje in ker se v njej organizacija in duh nadaljuje.«[10]

ZAMISEL se je Napoleonu baje rodila, ko si je ogledal univerzo v Turinu, ki jo je ustanovil Karel Emanuel III. l. 1771., prebral statute in bil iznenaden od procvita zavoda.[11]

NAPOLEONOVA univerza je bila le skupek (kompleks) vseh učnih oblastev in vseh učnih zavodov v državi, tedaj na eni strani centralnega upravnega oblastva in vseh podrejenih učnih oblastev v posameznih okrožjih (departementih), t. j. akademij, na drugi vseh učilišč v državi: osnovnih, sekundarnih, t. j. srednjih šol, licejev in specialnih šol, ki so se imenovale zopet fakultete. Izvzete so bile le politehnične, stavbne in obrtne šole in duhovska semenišča. Francoska univerza tedaj ni »universitas litterarum«, marveč le studiorum. Uporaba starega imena za ta novi pojem nas, ki smo vajeni razumeti pod starim častitljivim imenom le visoko šolo za tradicijonalno, nerazdružljivo skupnost domalega vseh panog znanosti, seveda moti, da si težko pod starim imenom predstavljamo to novo tvorbo.

NAPOLEONOVA univerza je dala staro ime visokih šol novi ustanovi: pa ne le to, marveč tudi ni spremenila revolucijskega sistema glede univerz. Stare univerze so revolucijski zakoni raztrgali na poedine fakultete. Tega Napoleonova reforma ni spremenila. Fakultete so se mogle posamezno ustanavljati v raznih mestih: seveda ni bilo izključeno, da jih je bilo več v istem kraju, a bile so večkrat ločene, ne le lokalno, marveč tudi po križajočih se učnih načrtih.[12] Tudi tam, kjer je osvajajoča Francoska našla stare univerze, kakor v Italiji, jih je razpustila v fakultete.

ZDI se, da ta francoski sistem lebdi pred očmi tudi nekaterim šolskim upravnikom za prihodnjo ureditev visokega šolstva v naši državi. Ali na tem sistemu je bolehalo francosko visokošolstvo vse XIX. stoletje. Vse reforme na uredbi visokih šol (nazadnje l. 1875., 1880. in 1896.) teže za tem, da preide visokošolska uredba počasi zopet od fakultetnega sistema v sistem enotne univerze.

FRANCOSKA cesarska univerza je javne šole ustanavljala in upravljala, zasebne pa avtorizirala in nadzorovala. Imela je svoj poseben, od državnega ločen proračun, da bi pouk ne trpel ob začasnih zadregah državnih financ. NA čelu te korporacije, ki jo tvorijo po organizacijskem dekretu iz leta 1808. vsi učitelji in profesorji iz Francije, je bil od cesarja imenovani veliki

učitelj (Grand-Maître). Veliki učitelj naj z vso univerzo vred (čl. 134. organ. dekreta) neprestano deluje na to, da se pouk v vseh panogah znanosti izpopolni in da pospešuje spisovanje klasičnih šolskih knjig. Skrbeti mora zlasti za to, da je pouk vedno v skladu z napredkom znanosti. Veliki učitelj neomejeno vodi univerzo, in sicer v vseh poslih, ki se tičejo osebnih zadev, v stvareh reda in učnega napredka pa s sodelovanjem univerzitetnega sveta.

UNIVERZITETNI svet je sestavljen iz trideset svetovalcev: od teh je imenoval cesar deset dosmrtno, a dvajset veliki učitelj na eno leto. Od dosmrtnih je bil eden hkrati kancelar, drugi blagajnik (trésorier).

UNIVERZITETNI svet je imel dolžnost, izdelati šolske pravilnike in je izvrševal disciplinarno oblast nad vsemi člani univerze, t. j. nad celokupnim francoskim učiteljstvom. Neko število učiteljev je bilo obvezano k celibatu, prosti pa so bili vojaščine. Izobraževali so se na »école normale«, nekakem učiteljišču. Nihče ni smel otvoriti šole ali javno poučevati, ne da bi bil član cesarske univerze in na kakšni fakulteti graduiran.

VSE državno ozemlje je bilo razdeljeno v učne pokrajine, akademije, ki so se skladale z okrožji apelacijskih sodišč.

AKADEMIJA tedaj ni bilo učilišče, marveč, kakor univerza, učno-upravno oblastvo za celokupni pouk in reprezentanca vsega učnega osebja v svojem okrožju. Organizacija akademije sliči povsem oni univerze.

VELIKEMU učitelju univerze odgovarja rektor akademije (recteur de l'académie), univerzitetnemu svetu akademijski svet (conseil de l'académie).[14]

V PEDAGOŠKEM oziru so nadzorovali pouk generalni šolski nadzorniki (inspecteur général) za celo območje univerze in akademijski nadzorniki v okrožja akademije.

PREFEKTOM je pristojalo nadzorstvo v njihovem okrožju nahajajočih se učilišč, in sicer glede izvrševanja predpisov za vodstvo zavodov ter glede skrbi za nravstvo in zdravje učencev.[15]

TO bi bilo najbistvenejše o univerzi odnosno akademiji kot upravnem organu.

UČNI zavodi, ki tvorijo skupno (v vsej državi) univerzo odnosno (v akademijskem okrožju) akademijo, so bili v vsaki akademiji razvrščeni v Napoleonovem času, ki prihaja za nas v poštev, v tem-le vrstnem redu:

1. Fakultete, namenjene temeljitemu študiju znanosti za podeljevanje akademskih stopenj.
2. Liceji, namenjeni študiju starih jezikov, zgodovini, retoriki, logiki ter elementom matematike in naravoslovju.
3. Komunalni kolegiji, ki so nekateri obsegali isto učno snov popolnoma, drugi deloma.
4. Primarne (osnovne) šole.[16]

7. NAPOLEON je zopet zahteval ustanovitev bogoslovnih fakultet, ki jih je revolucija odpravila. Teh je bilo potem v Franciji osem. Škofje na sedežih akademij so morali predlagati za vsako stolico po tri kandidate. Ti so se morali priznavati h galikanskim načelom in se podvreči ediktu z 22. marca 1682. Vendar pa je bilo težišče bogoslovnega pouka v škofijskih semeniščih. Tu so smeli škofje po svoji volji imenovati ravnatelje in profesorje ter se ravnati samo po državnih regulativih za semenišča.[1]

8. SAMO, ako uvažujemo pravkar v osnovnih potezah očrtani razvoj francoskega šolstva od revolucije do Napoleonovih reform pred okupacijo Ili-

rije, moremo razumeti in prav oceniti francoske preosnove ilirskega šolstva, zlasti višjega, ki edino prihaja tukaj v pošte v. V teh preosnovah moremo ločiti dvoje razdobij.

9. DOČIM se je namreč ostala civilna uprava reorganizirala šele potem, ko je izšel dekret z dne 15. aprila 1811 o organizaciji Ilirije (Bulletin de lois, Nr. 369 bis), se je moralo šolstvo že nekaj časa prej preosnovati. Prva reorganizacija je ozko zvezana z imenom maršala Marmonta. Ta je izdal naredbo (arrêté) z dne 4. julija 1810 o organizaciji javnega pouka (relatif à l'organisation de l'instruction publique).[18] Uvodoma pravi naredba, da je nujno potreba preosnovati šolstvo v ilirskih pokrajinah. Treba mu je dati koristno smer za državo in državljane ter ustanoviti enoten način pouka, ki daje navzlic jezikovnim razlikam učencem možnost, da si pridobe, goje in izpopolnijo znanost in znanje, ki je potrebujejo za državno službo ali sploh za poklic, ki se mu hoče vsak posvetiti.

MARMONTOVA uredba pa ne prevzema takrat na francoskem veljavnega sistema akademij, marveč uporablja gori kratko obrazložene ustanove zakona iz leta 1795.: a tudi te le deloma, prikrojivši jih nekoliko za nove razmere.

GLAVNI tipi šol naj bodo osnovna šola, gimnazije (kolegiji) in liceji (čl. 1.). Gimnazij, ki jih francosko šolstvo pod tem imenom ne pozna več, ustanavlja 25, menda po vzorcu starih écoles secondaires (čl. 5.). Liceji, ki so se po zakonu iz leta 1802. ustanavljali le na sedežih apelacijskih sodišč, naj bodo tudi izven te, torej ne le v Ljubljani in v Zadru, marveč tudi v Gorici, Trstu, Beljaku, Kopru, na Reki, v Karlovcu in Dubrovniku (čl. 6.). Razen tega naj se semenišči v Senju in Splitu organizirata kot liceja: učenci naj se poučujejo tukaj po cerkveni uredbi in pod škofovim nadzorstvom (čl. 7.). Razen tega naj se organizirata liceja (na sedežu apelacijskih sodišč) v Ljubljani in v Zadru kot centralne šole (čl. 8.), ki naj ju obiskujejo učenci licejev in gimnazij drugih pokrajin. Tu se je torej naredba povrnila k že derogirani ustanovi zakona iz leta 1795. Vendar pozna ta zakon centralne šole kot srednje šole, dočim jih Marmontova reforma v Iliriji povzdiguje na stopnjo visokih šol. Pri vsaki izmed obeh centralnih šol naj se ustanovi knjižnica, fizikalni in kemični kabinet ter botanični vrt (čl. 9.).

NA čelu vsake gimnazije stoji direktor, ki skrbi za red in disciplino na svojem zavodu, hkrati pa mu je poverjeno tudi nadzorstvo nad osnovnimi šolami njegovega okrožja (čl. 11.). Vsakemu liceju načeluje rektor, ki vodi svoj zavod in nadzira gimnazije pokrajine (čl. 12.). Na vsakem liceju naj bo tudi kancelar, ki naj vodi zapisnike glede pouka in discipline licejev in podrejenih gimnazij (čl. 13.). Centralne šole vodi rektor, kateremu pristoja hkrati tudi nadzorstvo nad obrtno šolo (école des arts et métiers) (čl. 14.): eden izmed profesorjev centralne šole upravlja posel kancelarja za svoj zavod (čl. 15.).

GENERALNI šolski nadzornik naj izda po guvernerjevem pritrdilu čimprej navodila vsem šolam glede načina pouka in discipline (čl. 19.). Ravnatelji podrejenih šol naj poročajo vsako leto dvakrat, aprila in septembra, o stanju svojih zavodov in šol, podrejenih njihovemu nadzorstvu (čl. 19.).

UČNI jezik naj bo na osnovnih šolah deželni jezik, na licejih in centralnih šolah francoščina ali italijanščina: ako bi pa potreba zahtevala, se more zateči tudi k latinščini (čl. 22.). V gimnazijah naj se poučuje v deželnem

jeziku, v elementih francoščine, italijanščine in latinščine, matematike, o sistemu mer ter katekizem (čl. 24.).

NA liceju je predmet pouka gramatika in retorika: latinščina naj se uči tako, da morejo učenci razlagati klasike, dalje naj se poučujejo elementi zgodovine in zemljepisja, potem logika, morala in fizika (čl. 25.). Na liceju v Ljubljani ter na semeniščih v Senju in Splitu naj se poučuje tudi cerkvena zgodovina, dogmatika in moralno bogoslovje (čl. 26.).

NA centralni šoli v Ljubljani in Zadru naj bi se poučevalo: francosko, italijansko in latinsko govorništvo, metafizika, naravno pravo in morala, splošna zgodovina, Code Napoléon, kazensko pravo in postopek, risanje in arhitektura, matematika, mehanika, hidravlika, eksperimentalna fizika, splošna kemija in farmacevtična kemija, naravoslovje in botanika, anatomija in fiziologija, patologija in klinika, farmakognozija in sodna medicina, kirurgija in porodništvo (čl. 27.). Po tem členu in čl. 26. naj bi torej po Marmontovi prvotni uredbi bogoslovje ne tvorilo visokošolskega študija; vendar pa je že na podlagi te naredbe sestavljeni statut centralne šole obsegal tudi bogoslovno fakulteto.

ZA sprejem v gimnazijo, licej in celo centralno šolo je bilo potreba sprejemnega izpita iz predmetov nižjega zavoda (čl. 36.—38.). Slušatelji centralnih šol so dobili vpisni list (matricule), podpisan od rektorja in kancelarja, v katerem je bil naveden učni tečaj, v katerega so se vpisali (čl. 39.).

UČENCI gimnazij, liceja in centralnih šol so morali vsak teden enkrat prisostvovati pouku v vojaški šoli (école d'instruction militaire), kjer je učil v to določeni častnik (čl. 40.).

ČL. 44. Marmontove učne uredbe izrečno določa, da more generalni guverner na predlog generalnega šolskega nadzornika pooblastiti v obliki, ki se še določi, absolvente centralne šole, da izvršujejo poklice zdravnikov, kirurgov, lekarnarjev, zemljemercev, inženjerjev in arhitektov ter juristov za vse ozemlje ilirskih pokrajin.

MARMONTOVA učna naredba z dne 4. julija 1810 je stopila v veljavo z dnem 1. oktobra 1810 (čl. 10.).

10. NA podlagi čl. 19. Marmontove naredbe o javnem pouku z dne 4. julija 1810 je izšel Réglement sur l'enseignement et la discipline des écoles centrales de Laibach« z dne 1. avgusta 1810. Kolikor nam je znano, priobčujejo kratko glavno vsebino te velezanimive uredbe, ki jo moremo imenovati po pravici statut francoske univerze v Ljubljani, le »Novice« 1871.[1] Dva prepisa te uredbe sem našel v zbirki nekaterih francoskih naredb državne licejske knjižnice v Ljubljani.

UREDBA,[20] ki ima 58 členov, je razdeljena na osem naslovov: o rektorju, o kancelarju, o profesorjih centralne šole, o učencih centralnih šol, o učencih in učnih tečajih, o glavnih izpitih, o razdelitvi daril in končno v 8. naslovu o akademičnih dostojanstvih.

REKTOR (le professeur Régent), ki mu pristoja tudi nadzorstvo nad obrtno šolo, se mora točno držati načina in reda, predpisanega v tej uredbi. Od njega se ne sme oddaljiti brez izrečnega dovoljenja gubernija (čl. 1.). Pri vseh javnih funkcijah ima prvo mesto in besedo v imenu profesorskega zbora in nastavljencev (čl. 2.). Podpisuje vse spise, ki se tičejo pouka in reda na centralnih in obrtnih šolah (čl. 3.). Sklicati more, kadar se mu zdi primerno, profesorje in nastavnike k razgovoru o dotičnih šolah: odredi, da vodi kancelar zapisnike in jih predlaga generalnemu šolskemu nadzorniku

(čl. 4.). Nadzorovati more šole, kadar smatra za primerno, vendar vsaj enkrat na leto meseca marca, dá vprašati učence v učnih predmetih v svoji navzočnosti in odredi, da sestavi kancelar zapisnik ter ga odpošlje generalnemu nadzorniku s splošnim zapisnikom o šolah (čl. 5.). Predseduje glavnim izpitom, ki se vrše na predpisan način (čl. 42.) in poroča o tem generalnemu šolskemu nadzorniku (čl. 6.). Osem dni pred otvoritvijo šole skliče profesorje, da razpravljajo o razporedbi učencev in o urniku (čl. 7.). Na dan otvoritve šol govori na javni seji pred zbranimi učenci in vabljenimi oblastvi znanstven govor (čl. 8.). Če je zadržan, ga nadomestuje najstarejši profesor (čl. 9.). Službena obleka rektorja je: črn frak z vezeno palmo na levi strani, črna kravata in klobuk z zavihanimi krajci (chapeau retroussé) (čl. 10.).

PROFESOR-KANCELAR ima dolžnost, da hrani šolski arhiv, sopodpisuje vse spise, ki jih podpiše rektor: nobenega prepisa ne sme izdati brez rektorjevega dovoljenja (čl. 11.). Dalje vodi seznam profesorjev, učiteljev, nastavljencev in učencev svojega zavoda z njihovimi osebnimi podatki vred (čl. 12.). Vodi zapisnike vsake seje in vsakega javnega posla in jih dá podpisati rektorju: k tem sejam vabi na rektorjevo odredbo profesorje, učitelje in nastavljence (čl. 13.). Kancelar hrani tudi pečat centralnih šol, s katerim se poverijo pisarniški spisi. Pečat mora imeti okrog cesarskega orla napis: »Écoles centrales d'Illyrie« (čl. 14.). Kancelar sprejema takse od slušateljev in jih porablja za pisarniške stroške, proti obračunu, ki ga daje rektorju. Takse so določene na ta-le način: za vpisni list (matricule) dva franka za prvi vpis in en frank na leto za vpis v učne tečaje, ki so navedeni v 3. naslovu: za izpričevala glavnih izpitov en frank in za diplomo akademskih dostojanstev deset frankov (čl. 15.). Pri vseh javnih funkcijah ima kancelar svoje mesto za rektorjem in ga spremlja vedno na njegovih potih k oblastvom (čl. 16.). Profesor, ki je bil nazadnje imenovan, ali v primeru istočasnega imenovanja najmlajši, opravlja posle kancelarja, če je ta zadržan (čl. 17.).

PROFESORJI centralne šole so pod rektorjevim nadzorstvom v smislu čl. 34. in 35. naredbe o javnem pouku z dne 4. julija 1810 (čl. 18.). Vsak profesor mora pred začetkom šolskega leta predložiti rektorju načrt avtorja ali pa rokopisa, ki se ga hoče tisto leto posluževati za svoja predavanja. Ta načrt se mora predložiti v odobritev generalnemu šolskemu nadzorniku. Če to odobritev dobi, more svoja predavanja vršiti na isti način tudi prihodnja leta, ako se ne odredi kaj drugega (čl. 19.). Vsak profesor mora deset dni pred jesenskimi počitnicami predložiti rektorju pregled snovi, ki jo je obravnaval v šoli s seznamom svojih slušateljev, v katerem je označen napredek po klasifikaciji, ki se izvrši sproti (čl. 20.). Profesorji fizike, kemije, naravoslovja in botanike vodijo natančen seznam vsega, kar se nahaja v kabinetih in v botaničnem vrtu. Začetkom vsakega leta predložijo rektorju seznam vseh predmetov, ki jih smatrajo za potrebne, da se vzdržujejo in spopolnijo v njihovih zavodih. Rektor pošlje te sezname s svojim podpisom generalnemu šolskemu nadzorniku, ki ukrene primerne odredbe (čl. 21.). Profesorji fizike in kemije objavijo vnaprej glavne poskuse, ki jih nameravajo napraviti v svojem tečaju, za vse one, ki jim hočejo prisostvovati (čl. 22.). Novoimenovani profesorji so obvezani, da ob nastopu javno predavajo ob navzočnosti vabljenih oblastev o svojem predmetu (čl. 23.). Čin profesorjev pri javnih nastopih

se ravna po starosti imenovanja in pri istočasnem imenovanju po življenjski dobi (čl. 24.). Službena obleka profesorjev je črn frak, črna kravata in klobuk z zavihanimi krajci (čl. 25.).

UČENCI centralnih šol so pod nadzorstvom rektorja v smislu čl. 38. in 41. učne naredbe (čl. 26.). Osem dni pred začetkom šolskega leta se porazdele v razne učne tečaje na ta-le način: v začetku vsakega tečaja morajo predložiti rektorju spričevalo dovršenih študij in ta jih pripusti v učne tečaje, ki jih želijo obiskovati, ako misli, da so sposobni: ako pa manjka dokaza o njihovih študijah, odredi, da jih profesorji izprašajo v njegovi navzočnosti. Nato jim da vpisni list (matricule) centralne šole po vzorcu, ki je priklopljen uredbi. Ako prosijo kesneje za sprejem v tečaj, ki se je že začel, in če predložijo potrebne listine, se napišejo potem na njihov vpisni list besede: bonne pour l'année... celle du cours: to se ponavlja tudi sledeča leta. Ta vpis podpišeta rektor in kancelar (čl. 37.). Ako hoče učence prestopiti od enega učnega tečaja v drugi, napravi prošnjo na rektorja. Ako smatra ta prošnjo za dopustno, skliče profesorje tečaja, v katerega prosi učenec, in mu, zaslišavši njihovo mnenje, dovoli, da pohaja eno ali dve leti v zaprošene tečaje (čl. 28.). Učenci morajo koncem vsakega meseca svoje vpisne liste (matricule) predložiti profesorjem, ki jih podpišejo, ako so učenci spolnjevali svoje dolžnosti, sicer pa odrečejo podpis. Ako se je podpis dva meseca zaporedoma odrekel, se vpis smatra kot ničen in se dijak ne more sprejeti za prihodnje leto v smislu čl. 27. (čl. 29.). Učenci morajo plačevati takse, določene v čl. 25., ako niso na prošnjo iz uvaževanja vrednih razlogov oproščeni (čl. 30.). Učence, ki ne spolnjujejo svojih dolžnosti, ukori profesor in rektor: po tretjem ukoru jih rektor naznani guberniju in zaprosi za nadaljnje odredbe v tem oziru (čl. 31.).

URNIK je urejen tako, da more vsak učenec zaporedoma prisostvovati predavanjem letnega tečaja, ki ga obiskuje. Urnik se določi v seji profesorjev (čl. 7.), s pogledom na učne tečaje, ki so spodaj navedeni, in glede na to, da predavanja ne trajajo manj nego eno uro in več, če je mogoče (čl. 32.). Vse šole se morajo na vsak način začeti 12. novembra in se ne smejo končati pred 15. julijem. Takrat se smejo začeti glavni izpiti, kakor je določeno v naslednjem poglavju. Jesenske počitnice se ne začnejo pred razdelitvijo daril med učence in podelitvijo akademskih časti, kakor je določeno v istem poglavju. Prosti dnevi so samo nedelje, prazniki, a četrtki, če ni kakega drugega praznika v tednu, dalje zadnjih osem dni predpusta in teden pred veliko nočjo. V ta namen mora rektor dati sestaviti kalendarij po razloženih pravilih in ga dati nabiti pred vhodom v centralno šolo (čl. 33.). Učnih tečajev v centralnih šolah je sedem, to je: za zdravnike, kirurge, inženjerje in arhitekte, zemljemerce, pravnike in bogoslovce. Naslov 5. (čl. 34.) določa, koliko let trajajo poedini študiji in kako so posamezni predmeti porazdeljeni.

MEDICINSKI študij traja pet let: učenci tega tečaja so dolžni obiskovati predavanja v tem-le redu:

1. leto: govorništvo, metafizika, fizika.
2. leto: anatomija, naravoslovje in botanika, splošna kemija.
3. leto: anatomija, fiziologija (farmacevtična kemija).
4. leto: patologična klinika, nauk o zdravilih (matière medicale).
5. leto: klinika, sodna medicina, kirurgija in porodništvo.

ŠTUDIJ kirurgov traja pet let v tem-le redu: prva tri leta kakor medicinci: 4. leto: anatomija, nauk o zdravilih (matière medicale), kirurgija in porodništvo: 5. leto: anatomija, sodna medicina (čl. 36.).
ŠTUDIJ lekarnarjev traja štiri leta v sledečem redu: prva dva letnika kakor pri medicincih: tretje leto naravoslovje in botanika, farmacevtična kemija: četrto leto: botanika, nauk o zdravilih, farmacevtična kemija (čl. 37.).
ŠTUDIJ inženjerjev in arhitektov traja štiri leta v tem-le redu:
1. leto: kakor medicinci.
2. leto: naravoslovje, matematika, risanje in arhitektura.
3. leto: matematika, mehanika, risanje in arhitektura.
4. leto: matematika, hidravlika in arhitektura (čl. 38.).
ŠTUDIJ zemljemercev traja tri leta v sledečem redu:
1. leto: kakor medicinci.
2. leto: matematika, risanje in arhitektura.
3. leto: trigonometrija, risanje in arhitektura (čl. 39.).
ŠTUDIJ pravnikov je trajal štiri leta: predpisan je bil sledeči red:
1. leto: kakor medicinci.
2. leto: naravno pravo in morala, civilne institucije in zgodovina.
3. leto: Code Napoléon, kazensko pravo, notarijatsko pravo (čl. 40.).
4. leto: Code Napoléon, kazenski postopek, sodna medicina.
ŠTUDIJ bogoslovcev traja štiri leta v tem-le redu:
1. leto: kakor medicinci.
2. leto: naravno pravo in morala, splošna zgodovina, cerkvena zgodovina.
3. leto: dogmatika, hermenevtika, cerkvena zgodovina.
4. leto: moralka, hermenevtika, cerkvena zgodovina (čl. 41.).
REKTOR je pooblaščen, oprostiti od prvega letnega tečaja vse one učence, ki so slušali iste predmete na licejih, ki jih je potrdil gubernij, ako je to razvidno iz priloženih spričeval ali pa napravijo učenci izpit (čl. 42.).

article 34.

Les cours d'etudes des ecoles centrales sont au nombre de sept. savoir des medecins, des Chirurgiens, des ingénieurs et architectes, des arpenteurs, des Legistes et des Theologiens. Leur durée et la classification des ecoles relatives sont fixés de la maniere suivante.

Article 35.

Le cours d'etudes des medecins est de cinq années, et les éleves qui suivent ce cours sont obligés d'assister aux ecoles cy aprés citées dans l'ordre suivant.

An 1er eloquence, metaphysique, physique.
An 2d anatomie, histoire naturelle et botanique, chimie generale.
An 3. anatomie physiologie, Chimie pharmaceutique
An 4. Clinique, pathologie, matiere medicale.
An 5. Clinique, medecine legale, institutions chirurgicales et d'accouchement.

Article 36.

Le cours des Chirurgiens est de cinq années dans l'ordre suivant:
An 1. eloquence, metaphysique, physique.
An 2. anatomie, histoire naturelle et botanique, Chimie generale.
An 3. anatomie physiologie Chimie pharmaceutique
An 4. anatomie, matiere medicale institutions chirurgicales et d'accouchement.

article 37.

Le cours des pharmaciens est de quatre années dans l'ordre suivant:
An 1. eloquence, metaphysique, physique.
An 2. histoire naturelle, botanique chimie generale
An 3. histoire naturelle et botanique, chimie pharmaceutique.
An 4. Botanique, matiere medicale Chimie pharmaceutique.

Article 38

Les cours des ingenieurs et architectes est de quatre années dans l'ordre suivant:
An 1. eloquence, metaphysique, physique
An 2. histoire naturelle, mathematiques dessein et architecture
An 3. mathematiques, mecanique, dessein et architecture.
An 4. mathematiques, hydraulique dessein et architecture.

article 39

Le cours des arpenteurs est de trois années dans l'ordre suivant:
An 1. eloquence, metaphysique, physique.
An 2. mathematiques, deßein et architecture.
An 3. trigonometrie, deßein, et architecture.

Article 40

Le cours d'études des Legistes est de quatre années dans l'ordre suivant:
An 1. eloquence, metaphysique, physique.
An 2. droit naturel et morale, institutions civiles, histoire universelle.
An 3. code Napoléon, droit criminel, art des notaires.
An 4. code Napoléon, procédure criminelle, medicine légale.

article 41

Le cours des théologiens est de quatre années dans l'ordre suivant:
An 1. eloquence, metaphysique, physique.
An 2. droit naturel et moral, histoire universelle, histoire ecclesiastique.
An 3. theologie dogmatique, hermeneutique, histoire ecclesiastique.
An 4. theologie morale, hermeneutique, histoire ecclesiastique.

article 42

Le Regent est autorisé a exempter la premiere année des cours cités ceux des eleves, qui ont fait des memes ecoles dans les Lycées approuvés par le Gouvernement, sauf a verifier les documents qu'ils allegueront, ou a y suppléer par un examen.

PRVE dni meseca julija je dolžan vsak učenec predložiti svoj vpisni list (matricule) šolski pisarni. Če sodi kancelar, da je v redu po čl. 29., vpiše učenčevo ime v seznam onih, ki so pripuščeni h glavnim izpitom. Ta seznam je tako urejen, da so učenci razporejeni po letnikih tečajev, katere obiskujejo (čl. 43.). 15. julija pošlje kancelar rektorju in profesorjem seznam učencev, ki morajo biti izprašani, in jim naznani, da se glavni izpiti pričnó 21. julija v redu v naslovu 5. označenih tečajev. To naznanilo se sporoči istočasno učencem in se nabije ob vhodu centralne šole. Rektor obvesti oblastva in jih povabi, da prisostvujejo izpitom (čl. 44.). 21. julija ob pol

sedmih zjutraj gredo rektor in profesorji medicinskega tečaja v pisarno centralnih šol. Vsak profesor da rektorju pismeno tri vprašanja iz snovi, ki se je obravnavala na njegovi šoli. Stavljena vprašanja se urede po letnikih tečaja, kancelar jih hrani, zaznamujoč na njih imena profesorjev. Nato pokliče kancelar učence I. letnika, od treh vprašanj vsakega profesorja tega letnika izžreba eno in ga da učencu, da vprašanje prepiše. Na isti način kliče zaporedoma učence ostalih letnikov. Ko je končana razdelitev stavljenih vprašanj, jim naznani, da morajo na vprašanja pismeno odgovoriti, razvijajoč obravnavano snov jasno in točno, in da imajo časa do poldneva. Dolžan je nadzirati učence, ki ne smejo imeti niti knjig niti pisanih papirjev v sobi, v kateri odgovarjajo na vprašanja; z dovoljenjem rektorja nadomestuje kancelarja kdo drug. Opoldne zbere pisane odgovore učencev, jih zapre v njihovi navzočnosti, učence pa odslovi s pozivom, naj se vrnejo ob dveh popoldne (čl. 45.). Ob dveh popoldne se poda rektor s profesorji v pisarno. Od kancelarja prejme pisane odgovore učencev in jih da poklicati po abecednem redu. Vsak učenec prične svoj izpit s tem, da čita odgovore, ki jih je dal na vprašanje, in jih izroči potem rektorju. Nato se vpraša učenec ustno iz snovi, ki se je po sporočilu njegovih profesorjev obravnavala v šoli, in se nato odslovi. Rektor in profesorji oddajo glasove pismeno. Kancelar jih zbere in jih vpiše v izpitni zapisnik. Na enak način se pokličejo vsi učenci. Ko je izpit končan, se primerjajo glasovi: določijo se dijaki, ki so se odlikovali v poedinih letnikih tečaja, z besedo »optime« tisti, ki je popolnoma izpolnil svojo nalogo, z »accessit« se označi oni, ki se je temu približal, in z »bene« tisti, ki so dali, ne glede na nekatere zmote, upanje, da so v svojih študijah napredovali. Ako so med onimi, ki so dobili »optime« ali »accessit« enakovredni, se izžreba tisti, ki naj dobi darilo, a ostali se častno omenijo. Kar se pa tiče tistih, ki niso izpolnili izpitnih pogojev ali ki nimajo znanja za svoj letni študij, morajo dotični letnik ponavljati. Izpiti ostalih tečajev se delajo na isti način (čl. 46.). Ako je rektor in kancelar istočasno profesor tečaja, v katerem se dela izpit, ga nadomestuje drugi po činu, ki je določen po čl. 24. (čl. 47.). Ako je število učencev istega tečaja tako, da jih je težko izprašati isti dan, ima rektor oblast razdeliti jih na dva ali več dni. Prav tako je pooblaščen, da po prošnji profesorjev določi primeren čas za izpit iz govorništva, iz risanja in arhitekture (čl. 48.). Ako prisostvuje kak odposlanec gubernija glavnim izpitom, nima pravice glasovanja, marveč ima samo čast čina (du rang) in nadzorstva nad izvrševanjem določenih predpisov (čl. 49.). Po glavnih izpitih da kancelar vsakemu učencu izpričevalo po obrazcu, ki je priključen uredbi pod B in ki ga podpišejo rektor in profesorji, ki so prisostvovali izpitom (čl. 50.). Zadnji dan julija se javno objavi uspeh onih, ki so dobili darilo (čl. 51.).

ZA vsak študijski letnik sta določeni za učence dve darili: eno za »optime«, drugo za »accessit«. Ako njihovo število ne presega dvajset, se dasta dve darili za dva »accessit« (čl. 52.). Prvi avgust je za razdelitev daril določeni dan. To naznani rektor javno in povabi oblastva, profesorje in učence in odredi, da je kraj seje dostojen in da so napravljeni častni sedeži za obdarovance (čl. 53.). Slavnost se otvori z nagovorom profesorja govorništva o koristi javnega pouka. Kancelar ali drug od rektorja določen profesor poroča o študijah na centralni šoli, nato se prebero imena obdarovancev, nakar pristopijo ti po darila na način, ki ga določi gubernij (čl. 54.).

NA centralni šoli se podeljuje sedmero akademskih dostojanstev, to je: za zdravnike, kirurge, lekarnarje, inženjerje in arhitekte, zemljemerce in bogoslovce. Ta dostojanstva pooblaščajo one, ki so jih prejeli, da izvršujejo svoj poklic v celem območju ilirskih provinc v skladu s čl. 44. Marmontove naredbe o javnem pouku (čl. 55.). Učenci, ki so izpolnili pogoje te naredbe, imajo pravico, koncem učnih tečajev prositi za akademska dostojanstva. Svojo prošnjo na rektorja oddajo v pisarni centralne šole, priloživši izpitna izpričevala vseh dovršenih letnikov tečaja. Ako najde rektor prošnjo v redu, jih povabi, da prisostvujejo javni seji, da dajo dokaz o svojih študijah, kakor je določeno v prihodnjem členu. Določi se dan in ura po razdelitvi daril in povabijo profesorji in oblastva (čl. 56.). Tri dni pred določeno sejo izročijo trije profesorji, ki jih izbere rektor iz števila dotičnega tečaja, kandidatu vsak po eno tezo iz predelane snovi. Pri seji govori kandidat o vsaki tezi in odgovarja ustno na ugovore profesorjev. Nato se poda rektor z imenovanimi profesorji v pisarno in jih pozove, da glasujejo pismeno glede vrednosti kandidatov. Potem odredi, da se glasovanje vpiše v sejni zapisnik; ako sta dva glasova ugodna, ukaže napisati javno listino ali patent, sestavljen po obrazcu C priložene uredbe, po katerem se podeljuje kandidatu akademično dostojanstvo. Ta patent morajo podpisati rektor, kancelar in trije imenovani profesorji. Nato pa ga mora vidirati tudi generalni šolski nadzornik, ki ga predloži generalnemu guvernerju v odobritev (čl. 57.). Ako je v istem letu več kandidatov, se razporede zaporedoma po učnih tečajih. Ako ni primernega časa za to poslovanje pred 15. avgustom, je rektor pooblaščen, je preložiti na mesec november ob otvoritvi šol (čl. 58.).

11. BOGUMIL Vošnjak,[21] ki je imel na razpolago dotlej še najrazsežnejše arhivalno gradivo za francosko dobo, namreč pariške arhive,[22] in je kratko podal za razumevanje šolstva potrebno ozadje razvoja francoskega šolstva, prav opaža, da se ilirsko šolstvo v marsičem razlikuje od francoske »univerze«. Posebno kar se tiče visokega šolstva se mu zdi razlika očividna. Ali to razliko vidi le v tem, da so v ilirskih centralnih šolah združene vse panoge človeškega znanja, dočim pozna francoska »univerza« precej razbite fakultete brez prave organske vezi. Drugo razliko opazi v dolžnosti vojaškega šolanja učencev ilirskih šol. Vošnjak[23] ne raziskuje dalje razlogov, zakaj se ilirska šolska organizacija ne naslanja na sodobni francoski ustroj po Napoleonskih reformah.

12. DEJANSKI se loči ilirska organizacija po naredbi z dne 4. julija 1810 od francoske še v teh-le bistvenih točkah: Organizacija ilirskega šolstva prezira docela Napoleonovo »univerzo«. Prezira pa delno tudi organizacijo iz l. 1802. in uvaja centralne šole, ki so bile, kakor smo uvodoma kratko obrazložili, uvedene z zakonom l. 1795., a zopet ukinjene z reformo l. 1802. Ilirska organizacija tudi ne pozna pravih akademskih stopenj, ki so bile, kakor smo v pregledu francoskega šolstva navedli, zopet obnovljene s specialnima zakonoma o medicinskih šolah iz l. 1803. in o pravnih šolah iz l. 1804. Slednjič organizacijska naredba z dne 4. julija 1810 tudi ne uvrščava bogoslovnega študija med (fakultetni) študij centralne šole, marveč med srednješolski, licejski, čeprav Napoleonova odredba iz l. 1808. bogoslovne fakultete zopet uvaja.

PO mojem mnenju niti ne smemo iskati za organizacijo ilirskega šolstva iz l. 1810. direktnega in neposrednega izvira v istodobni šolski organizaciji

REKTOR *Jos Wallon* 1810—1813

Régent des écoles centrales?

na Francoskem, marveč v takratni organizaciji šolstva v Dalmaciji. Za to trditev sicer nimamo direktnega vira, a jo moremo po mojih mislih z vso gotovostjo postaviti.

KO je Dalmacija l. 1809. postala del ilirskih provinc, je že od l. 1806. bila pod francosko oblastjo. Napoleon je postavil tam za svojega civilnega namestnika, providurja (proveditore generale) Vincencija Dandola. Rojen v Benetkah dne 26. oktobra 1758., iz še pred kratkim židovske rodbine, se je bavil Dandolo s kemičnimi študijami in postal lekarnar v Benetkah. Mnogo se je pečal že po dovršenih študijah z deli velikih, tedaj slavnih francoskih kemikov Lavoisiera, Guyton de Morveaua in de Fourcroya: njihova dela je prevedel tudi v italijanščino. Baveč se tako s francoskim znanstvom, je vzljubil francoski narod in postal tudi pristaš novih idej francoske revolucije. V revolucijonarnih nemirih, ki so maja 1797. vrgli oligarhično vlado v Benetkah, je igral Dandolo vidno vlogo. Ko so prišli Avstrijci v Benetke, so Dandola izgnali: izselil se je v Varese v Lombardiji. Kot član velikega sveta cisalpinske francoske republike, je bil od tam vnovič izgnan in je prebil eno leto (1797) v Parizu: l. 1800. se je vrnil v Benetke. Nedvomno je Dandolo, kot velik oboževatelj francoskih ustanov, kot pristaš revolucijonarnih idej in ljubitelj znanosti, opazil tudi revolucijonarne reforme šolstva. Spoznal je tedaj l. 1799. na Francoskem, morda že tudi prej v francoski Italiji, revolucijonarne reforme konventa, ki so se izvršile pred preosnovami splošnega šolskega zakona l. 1802. Zato je Dandolo l. 1807., ko je reformiral dalmatinsko šolstvo, posegel nazaj na program centralnih šol, ki ga na ustanovljenem zadrskem liceju izpopolnjuje še z nekaterimi juridičnimi stolicami za naravno pravo, kazensko pravo in postopek in z medicinskimi stolicami (anatomijo in kirurgijo, patologijo in kliniko ter farmacijo). Pisani[24] pravi, da je Dandolo sanjal o ustanovitvi naučnega zavoda dalmatinskega, ustvarjenega po načrtu zavodov, ki so bili ustanovljeni v Italiji in ki niso bili drugega kakor vzpostavitev odpravljenih univerz s tremi fakultetami, namreč filozofsko, pravno in medicinsko.

PO ustvaritvi ilirskih provinc jim je bil imenovan za generalnega guvernerja maršal Marmont, vojvoda Dubrovniški, ki je bil doslej vojaški guverner dalmatinski. Ta je še aprila 1810 poklical v Ljubljano kot šolskega organizatorja bivšega pavlanca Rafaela Zellija,[25] ki je bil dotlej profesor kemije na Dandolovi centralni šoli v Zadru in je tam Marmonta zasebno poučeval v kemiji. Kaj čuda torej, če je Zelli v potrebni naglici uvedel za vso Ilirijo šolski sistem, pri katerem je sam sodeloval že v Zadru in ki se je bil že v treh letih udomačil v precejšnjem dalmatinskem delu novih ilirskih pokrajin. Marmontova šolska uredba z dne 4. julija 1810 v Zellijevi koncepciji se torej naslanja močno na Dandolovo šolsko uredbo (règlement organique) z dne 5. maja 1807.[26] Jasne so zaradi tega tudi vse razlike napram takratni francoski uredbi šolstva, zlasti napram Napoleonovi reformi in ustanovitvi njegove »univerze«.

LE glede uvedbe predavanj bogoslovnih predmetov na centralni šoli v Ljubljani so se izvršile v času, ko je že izšla Marmontova splošna šolska naredba z dne 4. julija, pa dotlej, da je bil z uredbo z dne 1. avgusta 1810 podrobno urejen študij na centralni šoli, spremembe v smislu novega stanja v Franciji. Bogoslovni študij je tvoril po tej zadnji uredbi del visokošolskega študija. Zanimivo pa je, da se bogoslovni predmeti na zaderski centralni šoli tudi poslej niso predavali. V Dalmaciji so bila po čl. 7. učne

Francoski maršal Marmont, vojvoda Dubrovniški, generalni guverner ilirskih pokrajin

Marmont, duc de Raguse maréchal de France, gouverneur général des provinces Illyriennes

uredbe z dne 5. maja 1807 bogoslovnemu študiju namenjena štiri posebna bogoslovna učilišča.

13. NA podlagi Marmontove učne naredbe so se izvršila imenovanja profesorskega zbora. Imenovano je bilo tole učno osebje:
a) Agapito conte Jeronim iz Buzeta, 30 let star, za govorništvo;
b) Burger Luka iz Vogelj na Gorenjskem, 43 let star, za cerkveno zgodovino in hermevtiko;
c) dr. Dolinar (Dolliner) Jurij iz Poljan na Gorenjskem, 48 let star, za civilne institucije in Code Napoléon;
d) Gunz Samuel iz Prage, 25 let star, za matematiko;
e) Hladnik Franc iz Idrije, 38 let star, za naravoslovje in botaniko;
f) Kersnik Janez K. iz Most na Gorenjskem, 28 let star, za fiziko;
g) Maina Hijacint iz Budve v Dalmaciji, 37 let star, za risanje in arhitekturo;
h) dr. Melzer Anton, 35 let star, za anatomijo;
i) Ravnikar Matej iz Vač, 35 let star, za metafiziko in moralno filozofijo;
j) Walland Jožef, iz Nove vasi na Gorenjskem, 48 let star, za moralko in dogmatiko;
k) Zendrini Jean Marie iz Brescie v Italiji, 27 let star, za splošno kemijo.[26]
ZA rektorja je bil imenovan kanonik Jožef Walland, za kancelarja pa profesor Ravnikar. Razen Agapita, iz goriške gimnazije prestavljenega Samuela Gunza, Hijacinta Maine in Zendrinija so bili vsi ostali prevzeti z ljubljanskega liceja.

PRORAČUN[27] centralnih šol v Ljubljani je bil kaj skromen.

Za plače profesorjev (12 stolic) je bilo proračunanih	1800	frcs.
za plače slug:		
a) za splošnega šolskega slugo	400	„
b) za slugo v knjižnici ter fizikalnem in kemičnem institutu .	300	„
c) za slugo v anatomični šoli	300	„
d) za slugo v botaničnem vrtu	500	„
za materijalne izdatke biblioteke, fizikalnega in kemičnega kabineta ter botaničnega vrta na centralnih šolah v Ljubljani in Zadru skupaj 6000 frcs.: na ljubljanski zavod odpade torej . .	3000	„
Skupni proračun znaša torej	6300	frcs.

14. OTVORITEV centralnih šol se je slovesno izvršila 15. novembra 1810 v veliki dvorani liceja ob navzočnosti maršala Marmonta in zastopnikov oblasti, kakor je predpisano v čl. 8. in 33. uredbe z dne 1. avgusta 1810, z otvoritvenimi govori generalnega nadzornika Rafaela Zellija in rektorja kanonika Jožefa Wallanda.[28]

15. PO členu 5. uredbe z dne 1. avgusta 1810 sta nadzirala meseca marca 1810 centralno šolo v Ljubljani generalni šolski nadzornik in rektor.

POROČILU o tem nadzorovanju se imamo zahvaliti, da izvemo število slušateljev pri posameznih predavateljih in učne uspehe.

PROFESOR Agapito je imel v govorništvu 36 slušateljev, bil pa je že od 4. februarja odsoten. Prof. Burger je imel pri cerkveni zgodovini 64 slušateljev: učenci so se v svojih odgovorih večinoma odlikovali: v hermenevtiki ga je poslušalo 33 slušateljev, ki so, kar jih je bilo vprašanih, svojo nalogo izpolnili. Prof. Dolinarjevih 16 slušateljev se je večinoma odlikovalo. Prof. Gunz je imel v matematiki devet slušateljev: skoro vsi so delali čast sebi in učitelju. Prof. Hladnika je poslušalo v naravoslovju in botaniki 13 slušateljev: večina od njih je dobro vršila svojo nalogo. Manjka pa profesorju sredstev za botanični vrt. Prof. Kersnik je štel 104 slušatelje fizike iz raznih učnih tečajev: nekateri vprašani so se odlikovali, večina pa je izpolnila svojo nalogo. Devet slušateljev risanja in arhitekture pri profesorju Maini je pokazalo dober napredek. Pri prof. dr. Melzerju je poslušalo 13 slušateljev anatomijo. Večina učencev je izpolnila svojo nalogo in nekateri so se tudi odlikovali. Prof. Ravnikar je imel v filozofiji 41 slušateljev iz večine učnih tečajev. Večina vprašanih je dobro izvršila svojo nalogo. Rektor Walland je imel v moralki 67 slušateljev. Pri profesorju Zendrinijn, ki je predaval splošno kemijo, pripominja rektor, da je imel 12 slušateljev: pravi, da je šest slušateljev, ki poslušajo francosko razlago, delalo čast sebi in profesorju.

KONCEM šolskega leta so se izvršili po predpisu čl. 43. i sl. uredbe z dne 1. avgusta 1810 glavni izpiti. Uspeh teh izpitov kaže najbolje splošni učni pregled (Tableau général des écoles centrales de Laybach au bout de l'année scolastique 1811), ki ga je sestavil koncem šolskega leta 1810./11. rektor kanonik Jožef Walland:

SPLOŠNI UČNI PREGLED

CENTRALNIH ŠOL V LJUBLJANI KONCEM ŠOLSKEGA LETA 1811

Učni tečaji	Letnik tečaja	Učni predmeti	Število učencev vsakega letnika	Napredek učencev v vsakem predmetu: Optime	Accessit	Bene	Nihil	Profesorji
MEDICINCI	PRVI	GOVORNIŠTVO	5	1	1	2	en učenec je bil radi bolezni neizprašan	AGAPITO
		METAFIZIKA		1	1	2		RAVNIKAR
		FIZIKA		1	1	2		KERSNIK
	DRUGI	ANATOMIJA	10	2	2	6		MELZER
		NARAVOSLOVJE IN BOTANIKA		2 / 3	3 / 3	5 / 4		HLADNIK
		SPLOŠNA KEMIJA		3	3	1	trije niso obiskovali	ZENDRINI
		FIZIKA				2		KERSNIK
KIRURGI	DRUGI	ANATOMIJA	1		1			MELZER
		NARAVOSLOVJE IN BOTANIKA			1			HLADNIK
		SPLOŠNA KEMIJA				1		ZENDRINI
		FIZIKA				1		KERSNIK
INŽENJERJI IN ARHITEKTI	PRVI	GOVORNIŠTVO	3	1		2		AGAPITO
		METAFIZIKA		1		1	1	RAVNIKAR
		FIZIKA			1	1	1	KERSNIK
	DRUGI	MATEMATIKA	9	8		1		GUNZ
		NARAVOSLOVJE				8		HLADNIK
		RISANJE ARHITEKTURA		4	4			MAINA
PRAVNIKI	PRVI	GOVORNIŠTVO	4	2	1	1		AGAPITO
		METAFIZIKA		1	1	2		RAVNIKAR
		FIZIKA			2	2		KERSNIK
	DRUGI	CIV. INSTITUCIJE	15	2	6	5	2	DOLINAR
		MORALNA FILOZOFIJA IN NARAVNO PRAVO		2	2	2		RAVNIKAR
		FIZIKA		2	2	2		KERSNIK
BOGOSLOVCI	PRVI	GOVORNIŠTVO	45	5	12	27	1	AGAPITO
		METAFIZIKA		5	5	30	5	RAVNIKAR
		FIZIKA		2	4	35	3	KERSNIK
	DRUGI 1. oddel.	FIZIKA	31	4	6	19	2	KERSNIK
		MORALNA FILOZOFIJA IN NARAVNO PRAVO		9	6	14	2	RAVNIKAR
		CERKV. ZGODOVINA		6	4	17	4	BURGER
	DRUGI 2. oddel.	CERKV. ZGODOVINA	30	13	4	11	2	BURGER
		HERMENEVTIKA		12	3	15		
	TRETJI	HERMENEVTIKA	40	2	3	15	3	BURGER
		MOR. TEOLOGIJA		7	6	23	4	WALLAND
	ČETRTI	MOR. TEOLOGIJA	22	12	3	7		WALLAND
		SKUPAJ	215					

Matej Ravnikar, kancelar centralnih šol

Mathieu Ravnikar, chancelier des écoles centrales

K TEMU pregledu pripominja Walland, da so se vsi profesorji trudili, izpolniti svoje dolžnosti navzlic mučnemu položaju, v katerem so se nahajali, ker vse leto niso redno dobivali svoje plače. V tem oziru je značilen dopis Wallandov na generalnega šolskega nadzornika Zellija z dne 14. maja 1811, v katerem potrjuje prejem plačilnega naloga za profesorje centralnih šol in gimnazije za mesec januar 1811 v znesku 2658 frcs. 33 centimov. Prosi pa še za ostanek plač za preteklo leto, t. j. za mesece september in oktober. Profesorji so zelo užaljeni, ker nimajo skoro upanja, da bi dobili ta za svoje potrebe potrebni ostanek. Izgubo tembolj občutijo, ker se jim je toliko zagotavljalo, da bodo točno plačani in se jim vzbuja bojazen, da tudi za tekoče leto ne bodo prejeli plačila.

KAR se tiče učnih uspehov, pravi poročilo, da je približno polovica dijakov, ki so se odlikovali po svoji nadarjenosti, pridnosti in napredku; druga polovica je zadostila svojim dolžnostim; zelo malo pa jih je, ki so pokazali pomanjkanje napredka v enem ali drugem predmetu.

16. CENTRALNE šole so štele prvo leto v začetku 301 učenca. Tekom šolskega leta je izstopilo 89 učencev, in sicer, kakor pripominja rektor Walland, nekaj zaradi razveljavljenja avstrijskih bankovcev, ker niso imeli več potrebnih sredstev, nekaj pa, ker so se pričeli nabori in so se učenci bali, da jih bodo vzeli k vojakom. Meseca marca 1811 je bilo le še 230 učencev; do konca leta pa je padlo število na 213 slušateljev.

ZNAČILNO je za zanimanje, ki ga je posvečal Marmont centralnim šolam, da je ob svojem odhodu iz Ljubljane spomladi 1811 podaril svoj kemični

kabinet (cabinet de Chimie) centralni šoli v Ljubljani. Ta je moral biti precej obsežen, ker je prosil Zelli generalnega intendanta za posredovanje, da izprazni rudarski šef-inženjer zasedene prostore v licejskem poslopju, da se more podarjeni kabinet tam nastaniti.[32]

17\. FRANCOSKA vlada je še pred koncem prvega šolskega leta po prvi učni preosnovi prišla do prepričanja, da je bilo francosko šolstvo po organizacijski naredbi z dne 4. julija 1810 preširoko zasnovano. Nastale so denarne neprilike, profesorji niso dobili plač za sedem mesecev nazaj ter šli iskat službo v Italijo in na Dunaj.[33] Še preden je izšel organizacijski dekret z dne 15. aprila 1811, je sestavil generalni šolski nadzornik Zelli z datumom v Ljubljani, 9. aprila 1811 osnutek za izboljšanje ilirskega šolstva in zbližanje k tedanjemu francoskemu sistemu univerze. Ta osnutek je poslal Marmontov naslednik Bertrand (17. maja 1811) generalnemu intendantu Chabrolu s priporočilom, naj se posnema francoska učna uprava.[34]

V ORGANIZACIJSKEM dekretu z dne 15. aprila 1811, ki je izšel baš v času, ko se je že razpravljalo o reformi šolstva, so šolstvu v naslovu XI. namenjena le štiri načelna, okvirna določila: čl. 127. Licej bosta imela Ljubljana in Dubrovnik. Čl. 128. V vsakem glavnem kraju pokrajine in distrikta bo sekundarna šola in po potrebi večje število. Čl. 129. Ta učilišča se bodo uredila in vodila po predpisih naše cesarske univerze, toda le, ako se morejo uveljaviti: ona, ki že obstojijo, se bodo ohranila. Čl. 130. Ukrenilo se bo, da se na stroške mest, ki bodo imela sredstva, ustanove pri učiliščih burze in polburze (prosta in polprosta mesta v internatih).[35]

TA določila niso preveč jasna, morda namenoma, da ostanejo kolikor moč proste roke za daljnjo organizacijo. Glavna važnost tiči v čl. 128.: smisel je: uvede naj se francoski sistem, kolikor se za enkrat pač da, oziraje se pri tem na že obstoječe zavode. O visokem šolstvu, bodisi o fakultetah ali centralnih šolah, se sploh ne govori, marveč le o dveh licejih v Ljubljani in v Dubrovniku: zaderski licej, ki je bil po čl. 8. organizacijske uredbe z dne 4. julija 1810 osnovan kot centralna šola, se ukinja s tem, da ga nova določila organizacijskega dekreta kratkomalo prezro.

18\. GENERALNI šolski nadzornik Zelli je sestavil še z dnem 20. aprila 1811 datiran osnutek proračuna za prihodnje šolsko leto, v katerem upošteva popoln fakultetni pouk v Ljubljani. Zdi pa se, da so se pojavili proti temu veliki pomisleki. Ohranjen nam je še drug osnutek brez datuma in številke v Zellijevih spisih ljubljanske licejske knjižnice z osnutkom nove organizacije po določilih ilirskega organizacijskega dekreta z dne 15. aprila 1811: »Projet d'organisation des établissements d'instruction conformement aux articles 127, 128, 129 du décret organique du 15 avril 1811«.

PREDEN prehaja Zelli k predlogom za organizacijo posameznih zavodov, podaja v treh odstavkih nekaj splošnih uvodnih opazk, ki so zelo zanimive. Zelli pravi: 1. Ilirske province so sestavljene iz narodov tako različnih po jeziku, običajih in navadah, da se ne more dovolj ponavljati, da mora vsak učni sistem, ki se sprejme, delati na to, da se ti narodi zedinijo v narodno telo, pripravljajoč jih, da počasi vsi sprejmejo iste ideje in se jim vcepi isti duh. Iz tega načela izhaja najprvo, da je neobhodno potrebno imeti središče, s katerega se urejuje ilirsko šolstvo, in drugič, da se na sedaj obstoječe zavode statuti in pravilniki cesarske univerze ne morejo strogo uporabljati, marveč le s primernimi spremembami, dokler se ne ustanovi red ter enak in reden pouk. 2. Pojav, ki se opaža v skoro vseh ilirskih

provincah je, da srečavamo na vsakem koraku ljudi, ki so dosegli najvišjo stopnjo civilizacije, ob strani takih, ki ginevajo od nevednosti in barbarstva. Iz tega sledi, da se morajo uporabljati vsa mogoča sredstva, da se razširi osnovno šolstvo in postavijo sekundarne šole v kraje, kjer zahteva to potreba. Z druge strani pa se ne sme zanemariti, da se ohrani centralno učilišče, na katerem bi se mogel mladim ljudem nuditi tako zvani fakultetni pouk. Poleg dveh tisočev učencev, ki obiskujejo sedaj v Iliriji srednje šole, jih je štiri sto v fakultetnih tečajih, ne vštevši onih, ki se nahajajo sedaj na avstrijskih univerzah in katere bo treba pozvati domov. Ako se torej ukinejo fakultete, ki so sedaj na ljubljanskem liceju, je jasno, da se izseli iz ilirskih provinc okrog pet sto mladih ljudi, ki pojdejo večinoma v Avstrijo, a mnogo manj v Italijo, kjer jim manjka zvez in sredstev za vzdrževanje. 3. Vsa učilišča v ilirskih provincah so imela v času, ko so te pokrajine prešle pod francosko vlado, vzdrževalne fonde, ki so znašali letno 294.736 frcs. Izvzemši dotacijo dubrovniškega in zaderskega liceja, so se vsi ostali zakladi izročili domenski upravi. Dohodki so tekli v državno blagajno, ki je doslej nosila šolske stroške. Višina izdatkov za šole je doslej 170.390 frcs. letno. Zato je Zelli mnenja, da bi mogla država vzdrževalne stroške še dalje dovoliti, zlasti, ker so v predloženem proračunu stroški znižani na 109.000 frcs. letno. 4. Z ozirom na to predlaga Zelli, a) da se v Ljubljani pusti slično kakor v akademijah cesarstva generalni šolski nadzornik za ilirske province in en sekretar; b) da se obstoječe fakultete na ljubljanskem liceju ohranijo s pravico, podeljevati mladeničem, ki so končali fakultetne tečaje, akademska dostojanstva ali vsaj usposobljenostna spričevala (certificat d'aptitude) z dovoljenjem, da izvršujejo v ilirskih provincah posle pravnikov, zdravnikov, kirurgov itd.; c) da se morejo določiti zmerne pristojbine za študijske stroške, izpite, podeljevanje dostojanstev, kakor tudi za dovoljenje otvoritve zavodov (institutions et pensions), ker se zdi, da je nemogoče, da se v tem pogledu ravna po zakonih univerze; d) da se dovolijo potrebni zakladi za vzdrževanje učilišč.

PREHAJAJOČ nato k posameznim zavodom, obravnava Zelli najprvo organizacijo liceja v Ljubljani. Ta more za enkrat sprejeti samo eksterniste, dokler se ne ustanovijo prosta ali polprosta mesta na stroške občin in se ne pripravijo primerni prostori za nastanitev učencev. Ko se enkrat to zgodi, bodo mogli prevzeti profesorji funkcije upravnih organov (proviseur, censeur, aumônier in économ) za vse, kar se tiče discipline, pouka, uprave liceja po statutih in pravilnikih univerze ter pod nadzorstvom ravnatelja zavoda.

ČE ostanejo fakultete, se more urediti ljubljanski licej takole: za nižje razrede liceja sta potrebna dva profesorja gramatike. Plača za vsakega teh profesorjev znaša 1000 frcs. na leto.

ZA organizacijo fakultet v smislu zakonov univerze je treba: in sicer za faculté des lettres treh profesorjev: enega za latinsko in grško književnost, drugega za francosko književnost in zgodovino in tretjega za filozofijo.

PRAV tako so potrebni za faculté des sciences trije profesorji, t. j. za fiziko in kemijo, za naravoslovje in botaniko in za matematiko.

MEDICINSKA fakulteta potrebuje tri profesorje: za anatomijo in fiziologijo, za patologijo in kliniko, za kirurgijo in porodništvo.

PRAVOSLOVNA fakulteta bi štela tri profesorje: za civilne institucije in rimsko pravo, za Code Napoléon ter za zakonodajstvo in kazenski postopek.

I NA BOGOSLOVNI fakulteti bodo trije profesorji: za dogmatiko, za evangeljsko moralo (morale evangelique) ter za cerkveno zgodovino in disciplino. PLAČA fakultetnih profesorjev bi bila 1500 frcs. letno. Imeli naj bi še doklade iz naslova vpisovanja, izpitov, podeljevanja akademskih stopenj: te doklade se šele določijo. Osebni izdatki na plačah bi znašali skupaj 17.500 frcs. KER je računati v Ljubljani z najmanj 500 licejskimi učenci, se morejo tudi z zmernimi pristojbinami kriti ti-le izdatki: a) upravni stroški, b) doklade profesorjem,[36] c) vzdrževanje že obstoječe knjižnice, botaničnega vrta, fizikaličnega in kemičnega instituta, anatomične šole in kabineta za risanje in arhitekturo ter d) posluga.[37] Vzdrževanje poslopja pa gre na račun občine. Napram osnutku proračuna z dne 20. aprila 1811 je ta proračun znižan v toliko, da so v prvi proračunski osnutek postavljeni štirje profesorji medicine in štirje v »faculté de sciences« namesto treh v drugem proračunu ter da so določene tudi proračunske vsote za upravno osebje internata.

19. VLADA se glede ohranitve fakultetnega pouka v Ljubljani dolgo ni mogla odločiti. Slednjič je »Télégraphe officiel« z dne 1. januarja 1812, št. 1, priobčil to-le naredbo z dne 12. novembra 1811:[38] Z ozirom na čl. 129. dekreta z dne 15. aprila, po katerem ostanejo obstoječa učilišča v ilirskih provincah, pričakujoč, da se organizirajo po pravilih cesarske univerze, in uvažujé, da je treba znižati stroške, pri čemur naj se upošteva važnost poedinega učilišča in število učencev, ki ga obiskujejo, se odloča na predlog generalnega intendanta: Čl. 1. Stroški vsakega učilišča, ki jih nosi za tekoče leto državna blagajna, so urejeni takole: generalno šolsko nadzorništvo, potni stroški in stroški pisarne.

POTEM sledi za vsak posamezen zavod v Iliriji poimenovanje stolic, ki so ustanovljene za učilišče, z označbo profesorja, ki je za to imenovan. Pri tem se pri ljubljanskem liceju razlikuje med stolicami, namenjenimi fakultetnemu študiju, ki se skupno označujejo za akademijo (torej ne v smislu akademije Napoleonove uredbe) in srednješolskimi stolicami, ki tvorijo »licej«.

NATO se glasi čl. 2.: Na obstoječih učiliščih v Senju in Splitu se nič ne spreminja. — Čl. 3. Licej v Dubrovniku se za enkrat vzdržuje še iz dohodkov imovine, ki je v to svrho ustanovljena. Ravnatelj liceja nam brez odloga položi račun od zadnjega leta. Vsako leto naj položi račun dohodkov in stroškov svoji pokrajinski intendanci, ki ga bo pregledala, vidirala in potrdila ter predložila generalni intendanci. Čl. 4. Pokrajinski intendant v Dubrovniku naj predloži proračun za sprejem 60 in če mogoče tudi 100 gojencev, tako, da morejo biti do 1. maja že sprejeti: stroške nosijo občine, združivši se, za eno mesto ali polovico. Čl. 5. Občine, ki prispevajo za eno mesto ali polovico, označijo običajnim potom one, ki naj bodo sprejeti na ta mesta v liceju. Čl. 6. Vsak ravnatelj teh učilišč pobira še dalje šolnino, ki služi za kritje šolskih izdatkov. Ta šolnina je določena za vsakega učenca v akademiji in liceju v Ljubljani z 12 frcs., v kolegijih v Trstu, Gorici, Kopru, na Reki in v Zadru pa na 6 frcs., na kolegijih v Novem mestu, Postojni, Beljaku, Senju, Trogiru in Šibeniku s 3 frcs. Čl. 7. Vsa ona javna učilišča, ki so prej obstojala pod imenom »kolegiji« ali »gimnazije«, a se v tej naredbi izrečno ne imenujejo, se pretvorijo v navadne šole in podrejajo v tej lastnosti zakonom in predpisom države. Čl. 8. Generalnemu intendantu se naroča, da izvrši to

naredbo. V Ljubljani, dne 12. novembra 1811, predloženo 6. decembra 1811. Generalni intendant Chabrol.

ZA ljubljansko akademijo, t. j. fakultetni študij, so bile določene te-le stolice in ti-le profesorji: profesor morale in cerkvene zgodovine Walland, hkrati provizor, za dogmatiko in sveto pismo Ravnikar, za civilne institucije in Code Napoléon Dolinar, za anatomijo in fiziologijo dr. Anton Melzer, za patologijo in kliniko dr. Vilibald Schmid, za fiziko in kemijo Kersnik, za naravoslovje in botaniko Hladnik, za matematiko Gunz in za filozofijo Kos Jožef (iz Moravč, 32 let star). Stolici za grško in latinsko literaturo (prof. Franc Pesenegger iz Amberga na Bavarskem) in za francosko literaturo (prof. Janez Chorag), sta bili uvrščeni med licejske stolice, čeprav tvorijo ti predmeti del študija faculté des lettres. Plača obeh profesorjev pa je bila ona akademijskih.[39]

NAPRAM proračunu, ki ga je sestavil Zelli za fakultetni študij, imenovani profesorski zbor ni popoln. Le »faculté des sciences«, »faculté des lettres« in medicinska fakulteta so bile polno zasedene. Od predvidenih treh profesorjev bogoslovja sta bila imenovana le dva, a od juridičnih celo samo eden, dočim sta na centralni šoli v Zadru bila že l. 1810. dva profesorja za juridične predmete, in sicer Mihael Spalatin, rojen na Rabu, za rimsko pravo in Franc de Rossi iz Cassana v Italiji za kazensko pravo. Tako je ostalo tudi do konca francoskega šolstva v Ljubljani.[40]

V PROFESORSKEM zboru se je le toliko spremenilo, da je l. 1812. demisijoniral dr. Vilibald Schmid, profesor patologije in klinike, rodom Bavarec iz Braunau-a, »pour motifs d'affaires, qui le rappellent dans sa patrie«. Na njegovo mesto pa je bil 29. maja 1812 imenovan dr. Anton Jenniker. Umrl je Franc Melzer, profesor kirurgije, 14. marca 1813. Nadomestoval ga je potem njegov brat dr. Anton Melzer.

IZPITNI red je ostal pod novo uredbo menda neizpremenjen. Ohranjen nam je še za konec leta 1812./13. razpored izpitov, ki so se vršili meseca avgusta 1813, torej dva meseca pred odhodom Francozov iz naših dežel, v tem-le redu: 26. julija: iz moralne teologije; 27. in 28. iz dogmatike in bibličnih ved; 29. iz cerkvene zgodovine in bibličnih ved; 30. iz Code Napoléona; 31. julija in 2. avgusta iz kirurgije in botanike; 3. in 5. iz filozofije, fizike, splošne zgodovine in matematike; 6. iz retorike, francoske književnosti in elementarne matematike; 7. in 9. iz humanitete drugega letnika; 10. iz humanitete prvega letnika; 11. in 12. iz gramatike drugega letnika; 13. in 14. iz gramatike prvega letnika.[41]

20. DOČIM je bil študij na centralnih šolah v Ljubljani prirejen (čl. 38. uredbe z dne 1. avgusta 1810) tudi za inženjerje in arhitekte, je po novi uredbi tehnični študij odpadel, ker obsega organizacijski dekret za Napoleonovo univerzo iz l. 1808. samo bogoslovno, pravno, medicinsko fakulteto, »faculté des sciences« in »faculté des lettres«, ne pa tehnične. Za tehnične študije so bile določene specialne šole, zlasti l. 1795. ustanovljena politehnična šola v Parizu. Ta zavod je služil predvsem za izobrazbo artiljerije, ženijskega kora, inženjerjev za visoke in vodne stavbe, za rudnike, za vojaške kemike in slednjič za izobrazbo v vseh strokah, ki zahtevajo širše znanje iz matematike in naravoslovja. Za sprejem v to šolo z omejenim številom slušateljev je bilo treba konkurznega izpita. Posebni komisarji so obiskovali vsako leto meseca julija razne kraje v Franciji in francoski Italiji. Pri teh so se morali kandidati oglašati in polagati izpite.

KAKO so se Francozi čutili vsidrane v naših deželah, izhaja iz tega, da je generalni guverner Bertrand spomladi 1813 izrekel željo, naj bi se tudi ilirski mladeniči sprejemali v politehnično šolo. Francoska vlada v Iliriji je dobila meseca maja 1813 sporočilo, da izpitni komisar radi oddaljenosti ne more v Ilirijo, zlasti ker je pričakovati neznatnega priglasa, da pa se vrše izpiti dne 11. in 12. julija v Riminiju in 26. in 27. julija v Bologni, kjer se morejo Ilirci zglasiti.[42]

SPLOH priporoča že v svojem poročilu z dne 28. novembra 1811 gen. intendant Chabrol notranjemu ministru, da pošlje ministrstvo ilirske stipendiste na šole v Francijo.[43]

21. ORGANIZACIJSKI dekret z dne 15. aprila 1811 je vplival tudi na nadzorstvo šolstva v upravno-gospodarskem oziru. Čl. 84. dekreta izreka, da izvršujejo intendanti ilirskih pokrajin iste posle kakor prefekti v departementih cesarstva. Zategadelj da so dolžni v svojem okrožju skrbeti in nadzirati, da se izvršujejo zakoni in pravilniki tudi glede šolstva vseh stopenj (čl. 84., t. 6). Zato se je oglasil z dopisom na generalnega šolskega nadzornika 3. julija 1811 intendant pokrajine Kranjske, Baselli ter zahteval, da se mu pošlje seznam vsega učnega osebja, števila in položaja šol vseh vrst z oznako poslopja, v katerem so nastanjeni, in pregled vseh predmetov, ki se predavajo, in končno tudi pripombe glede izboljšanja šolstva.[44] Po tem dopisu se je generalni šolski nadzornik odslej tudi ravnal: v vseh Zellijevih spisih, zlasti ekonomskega značaja, se opaža sodelovanje intendance.

C.

22. SLIKA visokega šolstva v Iliriji, kakor se nam je sedaj pokazala po doslej neizčrpanih virih, zlasti po Zellijevih spisih, je sicer glede njegovega izvora in organizacije že precej jasna. Ne bi pa bila popolna, ko ne bi upoštevali tudi virov, ki nam potekajo v bogati meri iz spisov t. zv. ilirske organizacijske komisije,[45] ki je po francoski okupaciji (1814—1816) reorganizirala upravo v slovensko-ilirskih deželah.

IZREDNO vestni organizator prosvetnih panog, prošt Jožef Alojzij Jüstel je takoj ob svojem prihodu v Ljubljano, v aprilu 1814,[46] odredil, da so mu takratni ravnatelji ljubljanskih učilišč poročali o njihovem stanju od leta 1809. do 1814. Glede liceja se je še posebej v konferenci s profesorji in ravnatelji filozofskega, bogoslovnega in medicinsko-kirurgičnega študija, z licejskim rektorjem in z bivšim kancelarjem francoske centrale šole Ravnikarjem porazgovoril o vsebini predloženih poročil in izkazov in o nekaterih nepojasnjenih točkah. Posledki tega posvetovanja so se ugotovili v posebnem zapisniku.[47] Na podlagi tako pridobljenega gradiva je Jüstel sestavil po posameznih učnih zavodih ločena poročila, ki jih začenja vedno z zelo natančnim zgodovinskim uvodom. Ta poročila, v zvezi z večinoma ohranjenimi poročili šolskih ravnateljstev, na katere se Jüstel naslanja, nam dajejo precej objektivno retrospektivno sliko francoskega visokega šolstva: ne kažejo samo zunanje oblike francoske organizacije, marveč nam nudijo tudi vpogled v notranje razmere, ki jih je ustvaril novi šolski ustroj: kažejo, kako se je uveljavil v praksi, kaj se je dejanski izvedlo, ter nas seznanjajo z marsikatero značilno in zanimivo podrobnostjo. Ustvarjajo nam pa tudi zanimivo paralelo med staro avstrijsko šolsko organizacijo

in francosko na eni ter med francosko-ilirskima ustrojema iz l. 1810. in 1811. na drugi strani. Zato bi bilo ta historični mozaik tehnično sila težko vstaviti v prejšnje slikanje razvoja francoskega šolstva na podlagi francoskih virov, ker bi utegnil jasnost slike in poreklo prvič porabljenih virov preveč zabrisati.

IZ tega doslej popolnoma neobdelanega gradiva posnamemo tudi, kakšno stališče so zavzemali avstrijski reorganizatorji napram francoski uredbi, stališče, ki se je potem uveljavilo v reorganizaciji. Uvaževati moramo pri tem, da sta si bila tedanji francoski sistem visokega šolstva in avstrijski licejski sistem z visokošolskim značajem mnogo bližja, nego enemu in drugemu naš visokošolski ustroj. Zato so se videle razlike tudi le bolj v zunanjosti.

PRVO tako razliko je videl Jüstel[48] v tem, da je začetkom šolskega leta 1811. prenehalo delovanje ravnateljev posameznih licejskih študijev, kakor tudi prejšnjega licejskega rektorja, ki ga je bil izmenjal vsako leto eden ravnateljev posameznih študijev. Francoska centralna šola, oz. od l. 1812. akademija ali licej, je bila podrejena le enemu predstojniku, ki se je imenoval do l. 1811. rektor (régent), pozneje pa proviseur.

AVSTRIJSKE izpitne komisije so prestale: klasifikacije se niso vršile več semestralno, marveč letno. Po francoskem sistemu je vladala večja svoboda pouka, ker učenje posameznih predmetov ni bilo tako strogo navezano na določene letnike, kakor po avstrijskem sistemu. Jüstel tudi poroča, da se akademska dostojanstva in diplome pod francosko vlado niso še podeljevale, ker do avstrijske reokupacije l. 1813. še v nobeni stroki ni mogla poteči predpisana učna doba.

V ČLENU 130. organizacijskega dekreta predvideni licejski internat se je začel v Ljubljani l. 1813. oživotvarjati. V licejskem poslopju so se izvršile v ta namen preuredbe. Iz nekaterih prejšnjih predavalnic so se preuredile — kakor se je Jüstel sam prepričal — na deloma neprimeren način spalnice in skupne učilnice.[49] K tem preureditvam je moralo prispevati mesto Ljubljana l. 1812. 12.000 frcs., l. 1813. pa je plačalo od novonaloženih 4000 frcs. še 500 frcs. Tudi mestu Trstu se je naložil prispevek 12.000 frcs., ki ga pa ni niti delno vplačalo. Počenši z letom 1813. so bile obvezane i vse ilirske občine plačevati prispevke za vzdrževanje dijakov v internatu. Eno konviktsko mesto je bilo preračunano na 700 frcs. letno. Ilirskim občinam je bilo ukazano, prispevati počenši od l. 1813. najmanj s 3% občinskih dohodkov za ta internatska mesta. Mesta in večje občine naj bi prispevale vsaka za eno tako mesto: manj premožne občine pa bi prispevale za $^1/_4$ ali $^1/_2$ mesta in torej več od njih skupaj za eno mesto: zato naj bi imele prve same prezentacijsko pravico, druge pa le dogovorno.[50]

JÜSTEL je tudi opazil, da se ilirsko šolstvo ves čas ni podredilo francoski univerzi. Vrhovna šolska oblast je ostal do konca francoske okupacije po Marmontovi šolski naredbi z dne 4. julija 1810 postavljeni generalni šolski nadzornik (inspecteur général de l'instruction publique), ki je bil podrejen generalnemu intendantu.[51]

PO francoski uredbi za vzgojo učiteljev višjih učilišč potrebnega normalnega penzionata (école normale) v Iliriji ni bilo. Za nastavitev profesorja v ilirskih deželah ni bilo potreba niti akademskega dostojanstva, niti konkurznega izpita. Profesorje je imenoval na predlog generalnega šolskega nadzornika generalni guverner.[52]

23. LOČENO razpravlja Jüstel o vsakem fakultetnem študiju posebej. FILOZOFSKI študij v Ljubljani je štel ob francoski okupaciji l. 1809. dva letnika. Nastavljeni so bili na modroslovni šoli po en učitelj za filozofijo, matematiko, fiziko, svetovno zgodovino, veronauk in grško filologijo. Plače profesorjev so znašale po starosti 800—1000 goldinarjev. V šolskem letu 1809. 10., ko je bil v veljavi še avstrijski šolski sistem, pred francosko preosnovo, se je v ljubljanskih dveh modroslovnih letnikih predavalo:
I. LETNIK: teoretično modroslovje, latinski, suplent A. Wolf: matematika, latinski, prof. Josip Jenko, hkrati ravnatelj: splošna zgodovina, nemški, Mihael Lieb, hkrati bibliotekar: veronk, latinski, Matej Ravnikar: grška filologija, nemški, Luka Burger.
II. LETNIK: kakor I. letnik, le namesto matematike se je pončevala fizika, latinski, Janez K. Kersnik. Vodja je bil Frane Wilde.
ZAČETKOM šolskega leta 1811. je po francoskem sistemu prenehal filozofski študij kot posebna učna panoga in potrebna predstopnja za ostale fakultete. Prejšnji posamezni predmeti filozofskega študija so se smatrali kot del višjega poklicnega študija. Na navadnih francoskih licejih so se pončevali v III. in IV., na centralni šoli v Ljubljani pa v I. in deloma v II. letniku dotičnega poklicnega učnega tečaja. Vendar učenci niso bili obvezani, poslušati vse filozofske predmete, marveč le tiste, ki so bili v ožji zvezi s prihodnjim poklicem slušatelja, podobno kakor je bilo takrat na avstrijskih univerzah z nekaterimi učnimi predmet tretjega filozofskega leta. Kandidatje vseh tako zvanih poklicnih znanosti so se morali učiti le retorike, metafizike (prav za prav teoretičnega modroslovja) in fizike. Občna zgodovina, naravno pravo in morala so bili obvezni predmeti le za prihodnje pravnike in bogoslovce.
A. NAČIN študija filozofskih predmetov je spremenil Bertrand za šolsko leto 1812. Za vse poklicne študije (splošno) obvezni filozofski predmeti so se odslej pončevali v enem samem letniku. Ti predmeti pa so bili odslej le: teoretično in praktično modroslovje in fizika.
ZA slušatelje na faculté des lettres je bila obvezna še zgodovina in za one na faculté des sciences višja matematika (Kegelschnitte u. Differentialkalkule). Za tiste, ki so si hoteli pridobiti akademska dostojanstva na imenovanih dveh fakultetah, je bila predpisana literatura in zgodovina za prvo fakulteto, za drugo pa filozofija ali višja matematika ali naravoslovje, kemija in botanika v posebnem drugem letniku. V letih obstanka francoskih visokih šol so od filozofskih predmetov v avstrijskem smislu dejanski predavali te-le predmete:
V ŠOLSKEM letu 1811.: 1. govorništvo po svojih skriptih v latinščini in nemščini: Jeronim conte Agapito, ki je bil hkrati tudi bibliotekar: 2. metafiziko (z logiko) po svojih skriptih, latinski: Matej Ravnikar: 3. moralno filozofijo po svojih skriptih, latinski: isti: 4. naravno pravo, po Seilerju, nemški: isti: 5. fiziko po Reumannu, latinski: Janez K. Kersnik: 6. matematiko (elementarno) po svojih skriptih: Samuel Gunz: 7. risanje in stavbarstvo po Vignoli, francoski: Hijacint Maina. Občna zgodovina se to leto ni predavala. L. 1812. po Bertrandovi reformi so se predavanja precej spremenila: a) filozofski literarni oddelek je obsegal ta-le predavanja: 1. teoretično in praktično filozofijo, latinski: Jožef Kos, duhovnik: 2. fiziko, francoski: Janez K. Kersnik: 3. občno zgodovino v nemščini: Jožef Kos.

b) NA matematičnem oddelku: matematiko, deloma nemški, deloma francoski: Samuel Gunz. L. 1813. so bila ista predavanja kakor v šolskem letu 1812.

LETA 1812. se ni predavala predpisana trigonometrija, od mehanike se je l. 1812. in 1813. predavala le statika, astronomija sploh ne, marveč le popularna kozmografija.

JÜSTEL posebno obžaluje popolno zanemarjenje veronauka in grščine in pa matematike, ki je za razumevanje fizike absolutno potrebna. Filozofski študij se je l. 1814. še pred formalno avstrijsko reorganizacijo uvedel tako, kakor se je vršil l. 1809., le da je izpadel pouk grščine v II. letniku, ker ni bilo slušateljev s potrebnim znanjem grščine, ki se na francoskih šolah ni učila.[53]

B. TUDI v bogoslovnem študiju so se izvršile v malo letih francoske okupacije bistvene izpremembe. Ta študij je obsegal ob okupaciji l. 1809. štiri letnike s štirimi učitelji. Profesorji so bili: svetni profesor cerkvene zgodovine in cerkvenega prava: dr. Jurij Dolinar: profesor bibličnih predmetov: Luka Burger: profesor dogmatike: Matej Ravnikar in profesor moralne in pastoralne teologije: Jožef Walland. Biblični predmeti stare in nove zaveze so se poučevali alternativno, vsako drugo leto: slušatelji I. in II. letnika bogoslovja so bili obvezani, poslušati skupno ta predavanja. Profesor moralnega in pastoralnega bogoslovja je predaval redno, oni cerkvene zgodovine pogosto tri ure, ostali profesorji pa dve uri dnevno. Predavanja iz hebrejščine so se smatrala za izredna predavanja. Plača profesorjev je bila za duhovnike 600—800 gld.: svetni profesor je imel kot profesor juridičnega študija 2. razreda 1000 gld. plače. Profesor moralne in pastoralne teologije (Walland) je bil ravnatelj bogoslovnega študija.

TAKO je ostalo tudi do šolskega leta 1810. 11., to je do Marmontove preosnove. Od tedaj so se razmere na bogoslovnem učilišču zelo spremenile. Cerkveno pravo se je po francoskem sistemu popolnoma zatrlo. Ista usoda naj bi zadela tudi pastoralno teologijo. Na prošnjo profesorja tega predmeta, kanonika Wallanda, je generalni šolski nadzornik Zelli dovolil, da se ta predmet še dalje predava. Bil je po čl. 41. univ. uredbe dejanski tudi določen za 4. letnik. Čas teološkega študija se je od l. 1812. znižal sploh od štirih na tri letnike. Od l. 1811. do 1813. sta bila vsako leto le dva profesorja bogoslovja. Prof. Burger je odšel za župnika v Žužemberk. Ker predvidevajo francoski zakoni za bogoslovne fakultete najmanj tri profesorje, so gen. šolskega nadzornika večkrat na to opomnili, a tekom treh let ni bilo moči doseči, da bi stavil potrebni predlog. L. 1811. naj bi predaval eden cerkveno zgodovino in biblične predmete, drugi dogmatiko. Ta je smel predavati tudi pastoralko in moralko. Predavanje iz dogmatike je to leto popolnoma odpadlo: od bibličnih predmetov se je predavala v tem letu le nova zaveza.

V LETU 1812. in 1813., po Bertrandovi preosnovi, je bil eden profesor bibličnih predmetov in eden za cerkveno zgodovino, dogmatiko, moralo in za pastoralo, ki so jo le trpeli. Predavala pa se ni l. 1812. moralka in biblični predmet nove zaveze, l. 1813. pa ne stara zaveza. Obe leti se je predavala dogmatika le po eno uro.

OD l. 1811. dalje se bogoslovcem ni predavala več na normalki katehetika in ljudska pedagogika. Plača profesorjev je znašala l. 1811. 1560 fres., v

poznejših letih 1500 fres., in to za deset do petnajst predavanj tedensko, dočim so imeli bogoslovni profesorji na Francoskem 3000 fres. za tedensko dve do tri predavanja.

S ŠOLSKIM letom 1811. se je po naredbi z dne 4. julija 1810 izvršila tudi važna sprememba glede zahtev, ki so se stavile za slušatelje bogoslovja. V bogoslovje se niso sprejeli le tisti, ki so dovršili oba letnika filozofskih študij. Kdor je imel za gimnazijo potrebno jezikovno, historično in zemljepisno znanje, se je učil eno leto govorništva, metafizike in fizike in v sledečem letu naravno pravo in moralo in občno zgodovino v zvezi s cerkveno, je mogel študirati bogoslovje. Slušatelji filozofije II. letnika so postali hkrati slušatelji bogoslovja I. letnika. Število slušateljev teologije je bilo l. 1809. v štirih letnikih 123 (41+40+19+23): l. 1810. 121 (45+30+27+19): l. 1811. v treh letnikih 108 (23 + 26 + 59): l. 1812. 142 (65 + 35 + 42): l. 1813. 139 (31 + 76 + 32), l. 1814. v štirih letnikih 109 (22 + 24 + 17 + 46). Kot vzrok, da je število slušateljev v l. 1813. in 1814. tako narastlo, se je navajalo, da so se mnogi posvetili bogoslovnim študijam, hoteči se rešiti vojaške službe, kar jih je pa opetovano varalo. Vkljub temu velikemu številu bogoslovcev pa je bilo ves čas okupacije ordiniranih le devet: v ljubljanski škofiji 4, v goriški pa 5. L. 1814. se je še pred formalno reorganizacijo vzpostavil bogoslovni študij po oni uredbi, ki je veljala do francoske preosnove. Vsi slušatelji zadnjih treh letnikov so morali dopolniti predavanja iz cerkvenega prava, ki so ga bili Francozi opustili, in pa iz pedagogike. V tem pogledu so se pozneje izdale še natančnejše odredbe.[56]

C. MEDICINSKO-KIRURGIČNI študij je bil ob francoski okupaciji na zelo nizkem stanju. Bila je v Ljubljani tako zvana nižja medicinsko-kirurgična šola za ranocelnike.

OB avstrijski reokupaciji 1814. ni bilo mogoče dobiti natančnih podatkov o stanju okrog l. 1809., ker se je bivši ravnatelj, protomedicus dr. Kogl, ob prihodu Francozov izselil in je spise svojega zavoda oddal stanovski pisarni, kjer jih ni bilo najti. Novi ravnatelj dr. Anton Wernigg slika v poročilu proštu Jüstlu stanje zavoda, ko so ga prevzeli Francozi, kot zelo žalostno. Študij je trajal dve leti, na zavodu so delovali štirje profesorji, eden v teoretični in praktični medicini, drugi v teoretični in praktični kirurgiji in porodništvu, tretji v anatomiji in fiziologiji in četrti v veterini s plačami od 300 do 6000 gld. letno. Zadnji je bil plačan iz stanovskega fonda, študijski fond s podporo kameralnega in ustanovnega fonda pa je plačal ostale. Predavanja so se vršila v licejskem poslopju. Število učencev ni znano. Prihajali so navadno iz normalke ali so bili taki, ki so izstopili iz gimnazije, ali pa so bili služabniki kirurgov. Uspešno slediti znanstvenim predavanjem, niso bili sposobni. Obisk je bil zelo nereden, ker so jih uporabljali doma njihovi mojstri v brivnicah ali pri drugih kirurgičnih opravilih. Zato je mnogo slušateljev več let (5, 6, 7 let) poslušalo predavanja, ne da bi mogli priti k izpitom. Profesorji, ki so predavali po svojih skriptih, so se morali pri določevanju predavalnih ur ravnati po zaposlenosti svojih slušateljev. Večkrat pa so morala predavanja sploh izostati radi pomanjkanja slušateljev.

PO francoski preuredbi naj bi se to popolnoma spremenilo. Medicinski študij v Ljubljani ni bil namenjen, kakor pod avstrijsko upravo, le za ranocelnike, marveč naj bi bil popolna medicinska fakulteta. Kajti po francoski uredbi naj bi se v medicinskem študiju t. izobraževali le doktorji

medicine in kirurgije, 2. lekarnarji in drogisti in 3. »officers de santé«. Študij za lekarnarje je bil v Iliriji pač odrejen, a se ni nikdar praktično izvrševal. Francoski doktorji medicine so morali položiti pet medicinskih rigorozov: 1. iz anatomije in fiziologije; 2. iz patologije in nosologije; 3. iz materia medica, kemije in farmacije; 4. iz higijene in sodne medicine; 5. iz notranje ali zunanje klinike za doktorje medicine ali kirurgije.

POLEG doktorjev medicine ali kirurgije pozna francoska uredba še tako zvane »officiers de santé«. Za njih izobrazbo ni bilo nobenega posebnega medicinskega zavoda. Kandidatje so se za ta posel pripustili k izpitu, ako so bili šest let zaposleni na kaki medicinski šoli. Posebna komisija, sestavljena iz enega profesorja medicine in dveh praktičnih zdravnikov, jih je izpraševala iz anatomije, elementov medicine in kirurgije in farmacije. Leta 1811. se je posvetilo na ljubljanski akademiji 12 učencev medicini. Poučevali so v tem letu anatomijo v latinščini, naravoslovje v latinščini, botaniko v latinščini in nemščini, kemijo v francoščini. Profesor kemije je bil Italijan Zendrini, ki so ga Francozi poklicali v deželo. V šolskem letu 1812. so se poleg navedenih predmetov I. letnika predavali še predmeti II. letnika: fiziologija, kirurgija, patologija in materia medica (namesto predpisane anatomije, fiziologije in farmacevtične kemije). Vendar se je predavala v tem letu anatomija, naravoznanstvo, botanika in kirurgija v latinščini in nemščini. Vzrok te jezikovne premembe je bil ta, da je odredil general Bertrand, naj se tudi »officiers de santé«, ki niso znali latinščine, izobrazujejo na medicinski fakulteti. Zato se je tudi kirurgija učila že v II. letniku namesto v III., da so mogli ti zdravstveni organi izvršiti svoje študije v enem letu. Farmacevtična kemija je odpadla, ker je prof. Zendrini odšel iz Ljubljane. L. 1812. je bilo število slušateljev v dveh letnikih 18 (8 + 10), l. 1813. pa je bilo 31 slušateljev, od teh 11 kandidatov »officiers de santé«. Izza l. 1810. se veterinska medicina v Ljubljani ni več predavala.

KRITIKUJOČ te uredbe, pravi Jüstel, da je pač umljivo, če si je tako bojevita državna uprava, kakor je bila francoska pod Napoleonom, skušala ustvariti za svoje vojne namene poleg zdravnikov še druge zdravstvene organe, a neumljivo je, da so bila ista predavanja namenjena enim in drugim.

KULTURNO zanimivi so razlogi, ki jih navaja Jüstel za zmanjšanje števila medicinskih slušateljev. Vidi jih v tem, da je, kakor druge obrti, tudi brivska obrt postala prosta. S tem so se zmanjšali dohodki ranocelnikov, ki so bili prej izključno upravičeni to obrt izvrševati. S to odredbo pa je padlo tudi število brivskih učencev, iz katerih so večinoma izhajali slušatelji ranocelniške šole. Kajti razen v mestih ranocelniška praksa sama ne more dati za življenje zadostnih dohodkov.

LETA 1814. se zaradi pomanjkanja predavatelja niso mogli predavati po francoski uredbi za I. letnik predpisani predmeti: naravoslovje, botanika in kemija. Zato se tudi ni noben medicinski slušatelj javil. Predavala se je le anatomija, ki sta jo poslušala dva kandidata za ranocelništvo. Prostora za seciranje v tem letniku v bolnici tudi ni bilo več, ker so ga morali prepustiti vojakom.

ORGANIZATOR Jüstel je brez daljnjega sam na svojo roko ukinil medicinski študij kot fakulteto, češ, da Ljubljana zato, ker je bila pod tujo francosko vlado, ni postala pomembnejša in ni nobenega razloga za medicinski univerzitetni študij, ostane naj pa v Ljubljani tako zvana medicinsko-kirurgična šola za izobrazbo ranocelnikov, kakor je obstojala prej.[38]

D. NAJMANJ se zdi, da se je razvil juridični študij. Po Marmontovi odredbi l. 1811. so bili predpisani za posamezne letnike ti-le predmeti: za I. letnik: retorika, metafizika, fizika; II. letnik: naravno pravo, morala, državljanske institucije, občna zgodovina; III. letnik: Code Napoléon, kazensko pravo, nauk o notarijatu; IV. letnik: Code Napoléon, kazenskopravdni red, sodna medicina. Po Bertrandovi uredbi za šolsko l. 1812. je bil učni red predrugačen. Predpisani so bili ti-le predmeti: za I. letnik: Justinijanove institucije, rimsko pravo, Code Napoléon; II. letnik: Code Napoléon, civilni in kazenski postopek; III. letnik: Code Napoléon, rimsko pravo; IV. letnik: isto. Edini juridični profesor v tej dobi je bil dr. Jurij Dolinar, pod avstrijsko vlado profesor cerkvenega prava in cerkvene zgodovine na bogoslovju. Francozi so ga imenovali za profesorja institucij in za Code Napoléon. V vseh letnikih od 1811. do 1813. je bilo juridičnih slušateljev skupaj 34. Juridična predavanja so po odhodu Francozov prenehala. O stanju tega študija imamo v reorganizacijskih aktih najmanj podatkov. Organizator Jüstel je kratko izrekel, naj se juridični študij v Ljubljani ne nadaljuje več; razlog, zakaj je francoska uprava hotela ustanoviti popolno juridično fakulteto za vso Ilirijo, namreč da bi odtegnila slušatelje od avstrijskih učilišč, je odpadel, kranjski študijski zaklad ne zmore za plačo profesorjev potrebnih 6600 gld. in Ljubljana nima večje važnosti, nego jo je imela pred nastopom Napoleona.[59] Študijska dvorna komisija in centralna organizacijska komisija sta se vendar bavili z vprašanjem, naj se li ustanovi na ljubljanskem liceju juridičen študij, ker se število za urade potrebnih juristov vedno bolj krči in bo nastala po uvedbi nameravanih okrajnih gosposk potreba po pravnikih vedno večja. Vendar pa sta iz Jüstlovih razlogov, zlasti z ozirom na izredno majhno število slušateljev za francoske okupacije, predlagali, da se licej vzpostavi le v obsegu pred francosko okupacijo z modroslovnim, bogoslovnim in medicinskim študijem. Pač pa daje centralna organizacijska komisija možnost, da študijsko ravnateljstvo predlaga juridični študij, ako se pokaže potreba. Temu je pritrdil tudi državni svet. Referent Stift je v svojem votumu pristavil »ob ein solches Studium für die Hinkunft nötig sein dürfte, wird der Erfolg zeigen«. V smislu teh predlogov je izšla tudi cesarjeva odločba z dne 3. januarja 1813, s katero se je vzpostavil licej v obsegu, kakršnega je imel pred okupacijo.[60]

KOT profesorji so bili po odhodu Francozov nastavljeni na teologični fakulteti: Jožef Walland za moralko in pastoralko, hkrati ravnatelj bogoslovnega študija in licealni rektor, dr. Jurij Dolinar za cerkveno zgodovino in cerkveno pravo, Matej Ravnikar za dogmatiko, hkrati ravnatelj in veroučitelj na filozofski fakulteti, Josip Kos za biblične vede. Na medicinsko-kirurgičnem učilišču so bili: direktor Anton Wernigg, senior medicinskega gremija, dr. Anton Jevniker za patologijo in kliniko; Anton Melzer, za kirurgijo in porodništvo; dr. Janez Verbic za anatomijo, fiziologijo in veterino. (Od teh je bil nastavljen Jevniker šele pod francosko vlado, Melzer je služil že pod prejšnjo avstrijsko, potem pod francosko vlado, Verbic pa je bil prej pod avstrijsko vlado le profesor veterine.) Na filozofskem učilišču pa so bili nastavljeni: Matej Ravnikar, kot ravnatelj in veroučitelj, Janez Kersnik za fiziko in kemijo, Samuel Gunz za matematiko, Franc Hladnik za zgodovino in botaniko, Jurij Pavšek, ki je bil pod avstrijsko vlado knjižnični adjunkt, pa za teoretično in praktično modroslovje.[61]

1 LOUIS LIARD. L'enseignement supérieur en France. 1789—1893. T. I., 1888, str. 1—223; W. LEXIS. Die neuen französ. Universitäten. Denkschrift aus Anlass der Pariser Weltausstellung v. 1900. 1901, str. 5.

2 LUDWIG HAHN. Das Unterrichtswesen in Frankreich mit einer Geschichte der Pariser Universität. Breslau. 1848, str. 125; LIARD, t. I., l. c., str. 225 sl.

3 HAHN, l. c., str. 125; LIARD, t. I., l. c., str. 255 sl.; PAUL DARMSTAEDTER, Die Verwaltung des Unter-Elsass (Bas-Rhin) unter Napoleon I. (1799—1814) v Zeitschrift f. d. Gesch. d. Oberrheins. N. F., XIX., 1904, str. 125, 126; AUGUST FOURNIER, Napoleon I., I. Bd., str. 288, 289.

4 HAHN, l. c., str. 126; LIARD, t. II., str. 1—52.

5 HAHN, l. c., str. 129.

6 FOURNIER, l. c., str. 289; LIARD, t. II., l. c., str. 57.

7 LEXIS, l. c., str. 6.

8 Prav tam in LIARD, t. II., l. c., str. 40 sl.

9 Ta zakon se glasi v prevodu:

Čl. 1. Pod imenom »cesarska univerza« naj se stvori korporacija, ki naj se ji izključno poveri javni pouk in vzgoja v celi državi.

Čl. 2. Člani učne korporacije se morajo zavezati za določeno dobo k posebnim obvezam.

Čl. 3. Organizacija učne korporacije naj se predloži zakonodajni skupščini v obliki zakona v zasedanju l. 1810. (Gl.: LIARD, t. II., l. c., str. 92.)

10 HAHN, l. c., str. 132, 133; LIARD, t. II., l. c., str. 65 sl.

11 HAHN, l. c., str. 132, 133.

12 HAHN, l. c., str. 140; LIARD, t. II., l. c., str. 84 sl.

13 HAHN, l. c., str. 142; LIARD, t. II., l. c., str. 95 sl.

14 HAHN, l. c., str. 142 in sl.; LIARD, t. II., l. c., str. 95 sl.; FOURNIER, l. c., II. Bd., str. 214; LEXIS, l. c., str. 6, 7.

15 HAHN, l. c., str. 168.

16 HAHN, l. c., str. 169.

17 LEXIS, l. c., str. 7; LIARD, t. II., l. c., str. 97.

18 Telegraphe officiel, 1810 z dne 3. oktobra, str. 11. (besedilo v državni licejski knjižnici v Ljubljani; Arhiv notranjega ministrstva na Dunaju, SAURAU-AICHELBURGOVI spisi, fasc. 1., št. 113; A. DIMITZ, Geschichte v. Krain, II. Bd., 320, 321; B. VOŠNJAK, Ustava in uprava ilirskih dežel, str. 229, 230.

19 Novice, z dne 16. avgusta 1871, št. 33, str. 266. »Kakošno je vseučilišče v Ljubljani bilo pod Francozom.« Prvič pa menda omenja to uredbo NECASEK pri mesečnem sestanku histor. društva v Ljubljani, dne 5. febr. 1857. (Mitth. d. histor. V. f. Krain, 1857, str. 19; datum uredbe je napačno označen z »22. avg.« 1810 namesto s »4. avg.«; z 22. avg. so datirani le od ZELLIJA poverjeni prepisi.) Podobno uredbo za gimnazije priobčuje NECASEK v »Mittheilungen d. histor. Ver. f. Krain« 1861, str. 29—31. O francoskih učnih in o malenkostno natančno urejenih izpitnih redih porevolucijonarne dobe sploh prim.: LIARD, t. II., l. c., str. 47.

20 Francosko besedilo uredbe z dne 4. avg. 1810 gl. v dodatku št. 1. — Faksimile str. 27—29.

21 B. VOŠNJAK. Ustava in uprava ilirskih dežel. 1910, str. 223—243.

22 DIMITZ, IV., str. 322 i sl., sloni povsem le na vesteh iz »Télegraphe officiel«. — Moj sestavek »Slov. Narod« št. 278, z dne 3. decembra 1901. Francoska univerza v Ljubljani« in Vseuč. zbornik, str. 17—20, temelji na DIMITZU. Odslej so se našli ZELLIJEVI spisi v ljublj. licejski knjižnici. Od teh so trije foljanti vezani z naslovom »Registre de Correspondance de l'Instruction Publique d'Illyrie«. Ti vsebujejo ne le seznam, marveč večinoma tudi besedilo od ZELLIJA odposlanih spisov. Dva, nepopolna fascikla pa vsebujeta spise, ki jih je ZELLI prejel; nekaj med njimi je tudi spisov, ki vsebujejo ZELLIJEVE organizacijske načrte. (Gl.: Dr. MELITA PIVEC: Illyrica v drž. licejski knjižnici v Ljubljani. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, VII., VIII., 1926—1927, zv. 1—4, str. 53, 54.) Ti spisi so se nahajali najbrž že prvotno v licejski knjižnici, ker je med njimi tudi ZELLIJEVO potrdilo z dne 29. junija 1814, s katerim potrjuje, da mu je ravnatelj liceja kanonik WALLAND izročil njegove zasebne knjige, ki jih je imel v licejski knjižnici. ZELLI je v licejskem poslopju stanoval (gl. Mitth. d. hist. V., 1851, str. 7, stolpec 2. zgoraj) in gotovo tudi tu uradoval, morda celo v prostorih knjižnice.

23 Ne glede na druge zmote, n. pr. da je bila centralna šola dejanski samo v Ljubljani, se pa VOŠNJAK prav nič ne ozira na važna določila čl. 127.—130. organizacijskega dekreta za Ilirijo z dne 15. aprila 1811, ki jih niti ne omenja.

24 PAUL PISANI, La Dalmatie, 1893, str. 241; gl. tudi: Petar KARLIĆ, Kraljski Dalmatin str. 19 sl.

24a Piano generale della Pubblica Istruzione nella Dalmazia. — Osnova opchiena opchienoga nauka u Dalmaczii. »Kraglski Dalmatin« z dne 20. junija 1807 (Pisani, st. 240 ima napačen datum 22. junija.)

25 ZELLI je bil rojen v Viterbu v Italiji. Bil je pavlaner v Rimu. Po razpustu svojega samostana se je izselil v Avstrijo in bil nastavljen kot profesor filozofije v Zadru, kjer je ostal tudi pod francosko vlado na centralni šoli. S francosko vojsko je zapustil Ljubljano, potoval v Pariz, se vrnil nato l. 1814. v Ljubljano, ki jo je moral pa kmalu zapustiti. 1815 je postal prior nanovo otvorjenega pavlanskega samostana v Rimu. (Gl., H(einrich) C(osta), Beiträge zur Gesch. d. franzos. Zwischenregierung in Illyrien v Mitth. d. hist. V. f. Krain, 1851, str. 7; A. DIMITZ: Gesch. Krains, IV., str. 322. — Poleg Zelli-ja je bil v Ljubljani tudi še bivši dalmatinski naučni načelnik (capo dell' istruzione pubblica) pod Dandolom BARTOLOMEO BENINCASA kot glavni ravnatelj cenzure v ilir. pokrajinah in nadzornik javnih bibliotek do polovice l. 1811. Bil je tudi prvi urednik lista Telegraphe officiel« (Benincasini spisi v lic. knjižnici v Ljubljani; prim. tudi KARLIĆ, Kraljski Dalmatin, str. 38, op. 1, 39, op. 1.)

26 ZELLIJEVI spisi v licejski knjižnici v Ljubljani, št. 913. (Etat des écoles centrales de Laybach d'après la visitation faite dans le mois de Mars 1811.)

27 ZELLIJEVI spisi, l. c. (brez št.)

28 »Telegraphe officiel« z dne 17. novembra 1810, številka 14, str. 55. DIMITZ, IV., str. 322.

29 ZELLIJEVI spisi, l. c., št. 913.

30 ZELLIJEVI spisi, l. c., št. 999, z dne 13. avg. 1811 (Tableau Général des écoles centrales de Laybach au bout de l'année scolastique 1811.)

31 ZELLIJEVI spisi, l. c., št. 966.

32 ZELLIJEVI spisi. l. c., št. 926. dopis gener. intendanta BELLEVILLE z dne 23. aprila 1811. št. 1900.

33 Archives nationales v Parizu, karton 61, No. IV: poročilo gener. intendanta CHABROLA notr. ministr. 10. apr. 1812 (Intendance générale des Provinces Illyriennes. Secretariat Particulier. No. 2100). (prijazno sporočilo univ. prof. MILKA KOSA v Ljubljani iz njegovih zapiskov, istotako ostale opazke z oznako »K«).

34 Archives nationales v Parizu, karton 61. No. IV, K: B. VOŠNJAK. Ustava in uprava ilirskih dežel, str. 231 (nejasno).

35 Bulletin des lois. No. 369 bis.

36 Te so se določale kesneje s 125 frcs. za stanarino.

37 Takse licejskih učencev so bile preračunoane za l. 1812. z zneskom 7200 frcs. Prejemki na taksah so znašali dejanski 615 frcs., tedaj 585 frcs. manj. kakor proračunano. WALLAND razlaga ta primanjkljaj. da je nekaj učencev med letom izstopilo. nekaj pa jih je bilo opravičenih v smislu statuta za centralne šole z dne 1. avgusta 1810. V preračunanem znesku 7200 frcs. so bi i preliminirani tudi materijalni izdatki in doklade za profesorje. Plačali pa so se dejanski iz prejetih taks 6615 frcs.

38 Télégraphe officiel z dne 1. januarja 1812. št. 1 (nemška izdaja z dne 4. januarja 1812): Dne 28. novembra 1811 poroča generalni intendant CHABROL centralni vladi v Pariz. glede fakultetnega pouka: »V Ljubljani bo skoro več kot tisoč dijakov vseh držav in vseh narodov. Malo je mest v cesarstvu, ki bi v večji meri zaslužila pozornost in skrb vlade v šolskem oziru. Pričakovati se sme, da se bo ta zavod prav sijajno razvijal. Več kot tri sto mladih ljudi bo poslušalo predavanja. Mnogo dijakov je bilo namenjenih potovati v Avstrijo; toda ko so zvedeli o dobrem pouku, ki se jim tukaj obeta, so sklenili ostati v Ljubljani.« Gener. guverner BERTRAND pa piše dne 13. decembra 1811 iz Trsta notr. ministru. da je ohranil šolstvo, v kolikor ne nasprotuje francoskim zakonom. znižal število profesorjev in razpustil zaderski licej ter nadaljuje: »Mislim, da namerava Njegovo Veličanstvo ohraniti tem deželam vseučilišče; sicer odrinejo vsi dijaki v Nemčijo, a tuja vzgoja pač ne odgovarja nazorom Njegovega Veličanstva.« (VOŠNJAK, Ustava in uprava ilirskih dežel, str. 231; Archives nationales v Parizu, karton 61. No. 4. K.)

39 PESENEGGER in CHORAG sta bila že l. 1792. nastavljena na ljubljanski gimnaziji (NEČASEK. Gesch. d. Laibacher Gymn., Program Obergymn., Laibach. 1861. str. 12.) — Namesto CHORAGA, ki je bil 1812. vpokojen, je prišel PINGET LOUIS iz Ville Francon. 42 let star.

40 CHABROL je obetal v svojem poročilu notr. ministru 10. aprila 1812 za prihodnje šolsko leto zopet nov načrt organizacije šolstva po francoskem načinu. (Archives nationales, karton 61. No. 4. K.)

41 ZELLIJEVI spisi. l. c. »Ordre des examens généraux 1813. — Tudi še v tej drugi dobi pod novo uredbo so se držali predpisov čl. 51.—54. o razdelitvi daril koncem leta. Ohranjeni so nam v ZELLIJEVIH spisih računi za izdatke povodom razdelitve teh daril l. 1812., in sicer za preslikanje licejske dvorane (naslikalo se je 18 lovorovih vencev s cvetličnimi festoni). za godbo. za odre (podium) in za tiskana vabila k slavnosti v skupnem znesku 188 frcs.

42 ZELLIJEVI spisi. l. c., brez št.: gl.: HAHN. l. c.. str. 656 i sl.

43 Archives nationales. karton 61, No. IV., K.

44 ZELLIJEVI spisi. l. c.. št. 721.

45 JANKO POLEC. Kraljestvo Ilirija. str. 16 sl. Spisi te komisije, tako zvani SAURAU-AICHELBURGOVI spisi (kratica S. A. Gl.: Kraljestvo Ilirija, str. X). v arhivu bivšega notr. min. na Dunaju, ki je ob komunistični revolti 15. jul. 1927 zgorel. Nekaj teh spisov se je obranilo. koliko. še ni dognano.

46 Prav tam. str. 27. 28.

47 S. A. Fasc. I., št. 171: referat: Lyceum zu Laibach.

48 Prav tam.

49 Gl. tudi: Mitth. d. histor. V, 1851. str. 8. stolpec 2. zgoraj.

50 Francoski upravniki so od tega internata mnogo pričakovali. CHABROL piše 20. nov. 1811 notr. min., da bo ljubljanski licej ime lahko 200 internistov. početkoma jih bo 100, od teh polovica na državne stroške. — Archives nationales, karton 61, No. 4. K.

51 VOŠNJAKOVA nasprotna domneva (Ustava in uprava ilirskih dežel, str. 232) je torej zgrešena.

52 S. A. Fasc. I., ad št. 113, referat: Öffentl. Unterricht.

53 S. A. Fasc. I., št. 184, referat: Philosoph. Studien zu Laibach; gl. tudi HAHN, l. c., str. 635, 642 i sl.

54 Kesneje je bil prošt in generalni vikar v Ljubljani.

55 Razpored bogoslovnih predavanj je bil v tej dobi ta-le: 1. L. 1809. (pod avstrijsko) in l. 1810. (pod francosko vlado): I. letnik: cerkvena zgodovina (dr. DOLINAR). uvod v novi testament, hermenevtika, eksegeza (BURGER); II. letnik: cerkveno pravo (dr. DOLINAR), uvod v novi testament, hermenevtika, eksegeza (BURGER); III. letnik: dogmatika (RAVNIKAR); IV. letnik: moralka in pastoralka (WALLAND). — 2. L. 1811: I. letnik: cerkvena zgodovina (BURGER); II. letnik: cerkvena zgodovina, sv. pismo nove zaveze (BURGER); III. letnik: moralka in pastoralka (WALLAND). (Bogoslovcem so se prištevali v tem letu tudi oni. ki so. dovršivši gimnazijske študije. izjavili, da so si izvolili bogoslovni študij. pa so po predpisih učne uredbe poslušali zgolj predmete prejšnjega filozofskega študija, tako. da je bogoslovni študij obsegal v tem leto pravzaprav štiri letnike.) — 3. L. 1812: I. letnik: cerkvena zgodovina (WALLAND), sv. pismo stare zaveze (RAVNIKAR); II. letnik: dogmatika, sv. pismo stare zaveze (RAVNIKAR); III. letnik: pastoralka (WALLAND). sv. pismo stare zaveze (RAVNIKAR). — 4. L. 1813: I. letnik: cerkvena zgodovina (WALLAND). sv. pismo nove zaveze in arheologija (RAVNIKAR); II. letnik: dogmatika, sv. pismo nove zaveze (RAVNIKAR); III. letnik: moralka in pastoralka (WALLAND), sv. pismo nove zaveze (RAVNIKAR). — Predavalo se je v licejskem poslopju.

56 S. A. Fasc. I., št. 172, referat: »Theologisches Studium zu Laibach«; gl. tudi HAHN, l. c., str. 594 i sl.

57 Gl. tudi: HAHN. l. c.. str. 606 i sl.

58 S. A. Fasc. I., št. 185, referat: »Medizinisch-chirurgisches Studium zu Laibach«.

59 S. A. Fasc. I., št. 257, referat: »Rechtsstudium zu Laibach«; gl. tudi HAHN, l. c., str. 620 sl. — Že 25. oktobra 1810 je prosil DOLINAR gen. šol. nadzornika ZELLIJA za navodilo, katere knjige naj rabi, ker se še niso označile. Po njegovem mnenju bi bilo najbolje rabiti za institucije knjigo slavnega HEINECCIJA, ki da je najbolj sistematična in najbolj filozofična od vseh ter se je rabila svojčas na dunajski univerzi. Tudi se po njegovem mnenju ne spača prevajati Code Napoléon v latinščino, če se naj že drugo leto razlaga zakonik v francoščini. Ta ali oni dijak bo delal izpit iz tega predmeta tudi rajši v francoščini nego v latinščini. — ZELLIJEVI spisi, št. 122.

60 Dunajski dvorni in državni arhiv, Staatsratsakten, št. 3075 ex 1814.

IV.

OB USTANOVITVI KRALJESTVA ILIRIJE.

1. S CESARSKIM patentom z dne 3. avgusta 1816 je bil velik del prejšnje francoske Ilirije združen pod imenom »kraljestvo Ilirija« v upravno enoto z dvema gubernijema, v Ljubljani in v Trstu.[1] Samozavest je zaradi tega v Ljubljani zrastla. Spomin na visoko šolstvo pod francosko vlado je bil tu še v živem spominu. Bivši rektor ljubljanske francoske akademije Josip Walland je bil prosvetni referent pri ljubljanskem guberniju, a bivši akademijski kancelar Matej Ravnikar ravnatelj filozofskega študija. Želja po juridičnem študiju v posameznih pokrajinskih glavnih mestih se je prav tedaj oglašala i po raznih pokrajinah izven Ilirije. Iz Linca je izšla prošnja, da se tamkaj na liceju ustanovi juridična fakulteta, vrhovno justično oblastvo samo pa je zaradi pomanjkanja sposobnih juridičnih moči v uradništvu predlagalo ustanovitev pravoslovne visoke šole na Reki. Zato je naravno, da je ravnatelj Ravnikar porabil priliko, ko je predložil klasifikacijske kataloge filozofičnega učilišča v Ljubljani za drugi semester 1816, da je načel tudi vprašanje juridične fakultete na liceju v Ljubljani. Poudarjal je, da bi bil filozofični študij v Ljubljani smotrenejši in popolnejši, če bi bil spopolnjen s tretjim filozofičnim letnikom in z juridično fakulteto. Ker po mnenju Ravnikarjevem zahtevajo tako spopolnitev potrebe ilirskih dežel zaradi razmerja Ilirije napram Italiji in primorskim deželam — Ravnikar v zadnjem pogledu najbrž misli potrebo, da se odtegnejo primorski mladeniči italijanskemu vplivu — bi odgovarjala taka spopolnitev i splošni želji.[2]

2. LJUBLJANSKI gubernij se v svojem poročilu (referent kanonik Walland) z dne 2. novembra 1816, ki ga je naslovil centralni organizacijski dvorni komisiji,[3] popolnoma pridružuje mnenju ravnateljstva filozofičnega učilišča z ozirom na to, da v okrožju gubernija ni nikjer drugod filozofičnih študij. Smatra za potrebno, da predlog študijskega ravnateljstva še obširneje utemelji: 1. Novo kraljestvo ilirsko obsega Kranjsko, Koroško, del Hrvatske, Istro, Trst, Tržič, Gradiško in Goriško in je tedaj teritorijalno in po prebivalstvu veliko ozemlje. 2. Te pokrajine naj se v pravnem in političnem pogledu upravljajo in vladajo v duhu nemško-avstrijskih zakonov. Pospeševanje in razširjanje teh zakonov ter njihovega duha je v Iliriji naravnost potrebno. 3. Uprava ilirskih pokrajin potrebuje mnogo uradov in službenih mest, ki jih morejo uspešno zasesti le dobri poznavalci avstrijske zakonodaje. Pomanjkanje takih uradnikov je osobito pri okrajnih gosposkah in distriktnih komisarijatih zelo občutno. 4. Nemški duh, nemško nravstvo se

mora v pokrajinah s tako različnim mišljenjem uvesti, pospešiti in posplošiti le z nemškim[4] juridičnim učiliščem. 5. V Iliriji je mnogo izvrstnih talentov, ki nimajo poklica za duhovski stan, a tudi ne imovine, da bi mogli na oddaljenih juridičnih učiliščih v velikem mestu študirati. 6. Ne le Kranjci in Korošci, marveč tudi Hrvati, Istrani in Goričani in celo Dalmatinci hrepenijo po bližjem nemškem pravoslovnem učilišču, na katerem bi se mogli njihovi sinovi v nemščini, ki je v državi splošno v rabi, za višjo državno službo izobraževati. Ljubljana je za tako učilišče v vsakem oziru primeren kraj. Leži skoro v sredini Ilirije, na vse strani je dva dni od ilirske meje oddaljena, ima dobro učiteljišče (Muster-Hauptschule), gimnazijo I. razreda, dobro filozofično, popolno bogoslovno in pa medicinsko-kirurgično učilišče; splošno navadna jezika sta slovenski in nemški. Prvega razumejo skoro vsi Ilirci, tudi Dalmatinci, drugega jezika pa naj se ravno uči ilirska mladež, ker je potreben za daljnje napredovanje. Prostore bi bilo zlahka dobiti v licejskem poslopju na ta način, da se uradni stanovanji gimnazijskega prefekta in ravnatelja normalne šole izpraznita. Vendar bi stroškov za preureditev in vzdrževanje zavoda ne mogel nositi le kranjski študijski zaklad: pa bi se mu niti pravično ne mogli naložiti, ker učilišče ni določeno samo za pokrajino Kranjsko, marveč za vso Ilirijo. Zato bi se mogli zahtevati prispevki tudi od drugih pokrajinskih zakladov. Gubernij je o koristi učilišča in o možnosti izvršitve tako zelo prepričan, da prosi centralno organizacijsko dvorno komisijo, naj predloži ta predlog cesarju v odobritev.

3. CENTRALNA organizacijska dvorna komisija je z odlokom z dne 4. januarja 1817 odgovorila,[5] da smatra sicer, da je uvedbo III. filozofskega letnika in nemško-juridičnega študija v Ljubljani želeti (»wünschenswert erachtet«), da pa je potrebno, da gubernij ve, kaki stroški so s tem zvezani. Po potrebščini graškega liceja računano, bi znašali stroški za III. filozofski letnik 2200 gld., za juridični letnik pa 6500 gld., skupaj torej 8700 gld. Gubernij naj sporoči, koliko bi mogel kranjski učni zaklad prispevati in na kak način bi se našlo pokritje. Ako so izdatki kriti, potem hoče centralna organizacijska komisija z veseljem (»mit Vergnügen«) gubernijev predlog predložiti cesarju ter nadaljnje ukreniti.

4. LJUBLJANSKI gubernij je takoj vprašal onega v Trstu, bi li mogli prispevati primorski politični zaklad in primorski pokrajinski fondi za vzdrževanje juridičnega študija v Ljubljani, ker bi bil ta v korist tudi pokrajinam primorskega gubernija. Odgovor ni bil povoljen, ker so bili vsi fondi pasivni. Medtem pa si je ljubljanski gubernij resnično prizadeval, najti vire za zahtevano pokritje. Državno knjigovodstvo v Ljubljani je izdelalo več proračunov in predlogov za pokritje. Mislilo se je med drugim celo na doklado na zemljiški davek. Ker so se zopet uvedli deželni stanovi in je bilo treba vrniti pokrajinski fond, ni bilo več pričakovati, da bi mogli najti kritje v tem zakladu. Zato gubernij v svojem obsežnem poročilu na študijsko dvorno komisijo z dne 21. aprila 1818[6] priporoča, da nosi stroške za juridični študij kameralni fond, t. j. državna blagajna. Še enkrat predočuje gubernij razloge za potrebo juridičnega učilišča v Ljubljani in prejšnjim razlogom še dodaja, da ima Tirolska, ki šteje mnogo manj prebivalcev nego Ilirija s svojimi 1.168.800 dušami, svoje juridično učilišče v Innsbrucku, beneško-lombardsko kraljestvo celo dvoje vseučilišč v Padovi in Paviji. Navaja, da imajo gubernijalni uradniki v Ljubljani in v Trstu mnogoštevilne rodbine, ki svojih sinov ne morejo pošiljati v oddaljena mesta. V Iliriji so filozofska

učilišča v Ljubljani, v Celovcu in Kopru, pripravlja se še eno v Gorici. Ta učilišča bo dovršilo letno vsaj 300 učencev. Skušnja uči, da gre od teh dobra tretjina v bogoslovje, manj se jih posveti medicinskim študijam, najmanj tretjina pa juridičnim. V prvi letnik juridičnih študii bi vstopilo letno torej približno 50 slušateljev, v vseh letnikih bi jih pa bilo do 200, zlasti, ker število dijaštva vedno narašča. Tudi bi stroški znašali komaj 7000 gld., ker so se nekateri profesorji že obstoječih modroslovnih šol zavezali, da prevzamejo predmete III. filozofskega letnika proti letni remuneraciji, in sicer: dr. Jakob Zupan, profesor bogoslovja, pouk iz latinskih klasikov, profesor moralke Josip Dagarin veronauk, profesor Franc Ksaver Richter avstrijsko državno zgodovino in gimnazijski prefekt Hladnik splošno naravoslovje za medicince. Razen tega prevzame tudi profesor cerkvenega prava na bogoslovni fakulteti Jurij Dolinar še rimsko pravo.

5. V SVOJEM poročilu, v katerem se je tako izredno toplo zavzemal za ustanovitev juridičnega študija v Ljubljani, je napisal poročevalec gubernija stavek, da je prerešetaval razne možnosti pokritja stroškov, prepričan sicer ne o absolutni potrebi, pač pa o največji koristi juridičnega študija. Tega neprevidnega stavka se je poslužila centralna organizacijska komisija, da je z odlokom z dne 21. aprila 1818 zavrnila zahtevo po ustanovitvi juridičnega študija v Ljubljani s tem-le odlokom: Ker po lastni pripombi gubernija uvedba juridičnega študija na ljubljanskem liceju ni absolutno potrebna, ker imajo vsi tamošnji politični fondi primanjkljaj ter se provincijalni fondi za ta namen pač ne morejo uporabljati in istotako doklade na davčni goldinar političnih fondov po predpisih niso dopustne ter celo kameralni fond krije primanjkljaj študijskega zaklada s 17.691 gld. 9½ kr., se erarju ne more naložiti nobeno novo breme. Zato se ne more izvršiti predlagana uvedba juridičnega študija in III. modroslovnega letnika v Ljubljani, zlasti, ker je izkazani prihranek na profesorskih plačah, ki bi se dosegel s tem, da so se izjavili nekateri profesorji, da hočejo učiti le proti remuneraciji, le nezanesljiv.[7]

6. GUBERNIJ se v svojem novem poročilu z dne 25. avgusta 1818 (referent Walland) sklicuje na svoji prejšnji poročili z dne 2. novembra 1816 in 21. aprila 1818. Opozarja pa študijsko dvorno komisijo, da proračunani znesek 7000 gld. ne bo potreben prvo leto, marveč šele v teku let, ko bo študij popoln; za enkrat pa, da bo treba za III. letnik filozofskega študija znesek 600 ali kvečjemu 1100 gld. Gubernij vnovič poudarja važnost predlaganega učilišča, da se odpomore pomanjkanju sposobnih, jezikovno vzposobljenih uradnikov pri političnih in sodnih uradih.

7. GUVERNER grof Inzaghi pa je lastnoročno sestavil še poseben pristavek deželnega predsedstva in naročil referentu, tedaj že novoimenovanemu goriškemu škofu Wallandu, da naj da svoje poročilo z njegovim pristavkom vred gubernijskim svetnikom ad circulandum in da naj se stvar ne obravnava pri seji, da se varuje tajnost (»um aus diesem Gegenstande nicht sogleich ein Stadtgespräch zu machen«). Grof Inzaghi v svojem pristavku najprvo izredno toplo piše, da se povsem sklada s hrepenečo željo prosilcev, in potrjuje popolnoma guberniju, da bi bila ustanovitev juridičnega študija v kraljestvu ilirskem za državo gotovo zelo koristna, in sicer zato, ker bi se: 1. le na ta način mogli zelo nadarjeni, pa revni mladeniči iz Ilirije navesti na pot politične, zlasti pa pravosodne službe; kajti zdi se, da imajo osobito za sledujo ilirski talenti posebno nagnjenje; to uči prejšnja in tudi

sedanja skušnja, ko mnogi Ilirci odlično zavzemajo visoka mesta v pravosodju monarhije: 2. ker je pričakovati, da bo tudi iz Dalmacije in sosednjih benečanskih pokrajin obiskovalo mnogo sposobnih, pa ne premožnih mladeničev nameravano učilišče, hoteč ali ostati v nemško-avstrijskih pokrajinah ali po znanju nemščine in nemško-avstrijskih zakonov v svoji domovini hitreje napredovati.

GLEDE pokritja stroškov za novo učilišče ima Inzaghi novo misel. Predlaga namreč, naj se združi obstoječa medicinsko-kirurgična šola v Ljubljani z ono v Celovcu, prihranek pa porabi za juridični študij v Ljubljani. Tega bi, pravi Inzaghi, ne predlagal, ko bi ne bil prepričan, da s tako združitvijo zdravstvo ni malo ne bo trpelo. Skušnja namreč uči, da v Ljubljani na medicinsko-kirurgičnem učilišču koncem leta ne dela nikdar več nego 3–5 slušateljev stroge izpite. S tem malim številom pa niso v nobenem razmerju stroški za ranocelniško šolo v znesku letnih 7584 gld. Tudi ni pričakovati, da bi se število slušateljev pomnožilo, osobito, ker dosedanje popolnoma zadostuje, da se krije potreba zdravnikov. Več ranocelnikov tudi ne bo našlo kruha, ker je ljudstvo revno in ne išče zdravniške pomoči. Prav tako ni nevarnosti, da bi primanjkovalo jezikovno usposobljenih ranocelnikov, ker je Celovec tako blizu, da oddaljenost ne bi mogla odvračati od študija dijaštva, ki ima za zdravništvo poklic. Nevinkulirane ustanove bi mogli uživati tudi v Celovcu. S tem bi se tudi doseglo, da bi se posvetili zdravniškemu poklicu le sposobni mladeniči s primerno izobrazbo, ne pa, kakor se v Ljubljani žal dogaja, le brivski učenci brez nadarjenosti in znanja. Tudi je v velikem delu beljaškega in tudi v manjšem delu celovškega okrožja slovanski jezik vladajoč (weil in einem großen Theile des Villacher und selbst in einem kleineren des Klagenfurter Kreises die slavische Sprache die herrschende ist«). Zato bi bil tudi dobiti naraščaj s Koroškega samega, ako bi Kranjci ne hoteli v Celovec: zlasti, ker je v Celovcu število učencev na ranocelniški šoli veliko večje nego v Ljubljani. Večje število dijaštva vpliva tudi medsebojno bodrilno: bati se ni, da bi oskrba bolnikov v deželni bolnici trpela. Guverner predlaga glede preskrbe bolnice z zdravniškim osebjem primerne ukrepe, s katerimi bi se še prihranila vsota 234 gld. Končno še omenja, kako bi se moglo na ranocelniški šoli nastavljeno osebje preskrbeti, ako bi se ta združila s šolo v Celovcu.

8. ŠTUDIJSKO dvorna komisija mnenju gubernija ni pritrdila.

REFERENT za zdravstveno šolstvo pri študijski dvorni komisiji baron Türkheim se je izrekel proti opustitvi ranocelniške šole v Ljubljani, ker je cesar že svojčas odklonil sporazumni predlog študijske dvorne komisije in centralne organizacijske dvorne komisije, da bi se v Ljubljani uvedel reden medicinsko-kirurgični študij, v Celovcu pa opustil. Tudi celovško okrožje še ni dejansko priklopljeno Iliriji in leži Celovec preveč ekscentrično. O prihrankih bi za enkrat ne bilo govora, ker bi se morali nastavljeni profesorji nadalje plačevati, dokler bi se zanje ne našla drugačna preskrba. Referent študijske dvorne komisije Stumpf se je temu mnenju pridružil in pristavil, da radi pomanjkanja kritja stroškov juridični študij v Ljubljani ni mogoč. Niti se ne more potrebna vsota natančno določiti, ker so po cesarjevi uredbi preosnove učnih načrtov za vse poklicne znanosti na dnevnem redu in se ne more niti približno določiti število profesorjev in torej tudi ne stroški zanje. Že obstoječa juridična vseučilišča na Dunaju, v Gradcu in Padovi so za ilirske potrebe zadostna, zlasti

prihaja v poštev Dunaj, kjer so viri za vzdrževanje revnejših dijakov mnogobrojni in je bilo število kranjskih dijakov od nekdaj veliko. Bolje je imeti manj pravoslovnih učilišč, pa ta s sposobnimi učitelji zasedena, dobro obiskana in s potrebnimi pripomočki opremljena.[7]

9. V DRŽAVNEM svetu[8] je bilo posvetovanje zelo kratko. Izvestitelj je bil znani dvorni zdravnik in državni svetnik, cinični Andrej Stift. Kratko in ironično je obravnaval (9. januarja 1819) vprašanje juridične fakultete v Ljubljani. Njegov votum se glasi: Vidi se soglasnemu predlogu predsedstva in vseh gubernijskih svetnikov, da pri predlogu, naj se z ukinitvijo medicinsko-kirurgičnega študija v Ljubljani omogoči ustanovitev juridičnih študij niso imeli pred očmi potrebe in dobrobiti kraljevine, marveč le svoje sinove, ki seveda ne študirajo kirurgije, ampak pravo. Nepotrebno je temu, kar sta navedla obadva referenta, še kaj pristaviti. Temu votumu so brez pristavka pritrdili državni svetniki Lorenz, Bedekovich, Schwizen, Schüller ter naš kranjski rojak sekcijski načelnik Pfleger. — Stift je napisal tudi osnutek cesarjeve odločbe: »der abweisliche Erledigungsentwurf dient nur zur Wissenschaft«. Cesar Franc sam je osnutek prečrtal in lastnoročno napisal z datumom: Napolj. 10. maja 1819: die in Frage stehende Bitte ist abweislich, jedoch gehörig motiviert, zu bescheiden.«

NATO je poslala študijska komisija rešitev z dne 7. junija 1819 z utemeljitvijo, ki se povsem sklada s prejšnjim votumom referenta Stumpfa: ker je cesar odredil, da še dalje obstojata učilišči za civilne ranocelnike v Ljubljani in Celovcu in se zato nobeden od teh zavodov ne sme s svojega mesta premestiti ali združiti, ta zavod tudi ne obstoji le za Kranjsko in beljaško okrožje, marveč za vse kraljestvo ilirsko, se razen tega ne označuje noben fond, iz katerega bi se jemalo pokritje za juridično-politični študij, ki bi se imel v Ljubljani ustanoviti; so dalje zadostna že obstoječa juridična učilišča na Dunaju, kjer so viri za vzdrževanje tako številni in kamor so kranjski študenti od nekdaj močno zahajali, potem v zelo bližnjem Gradcu in v Padovi, ter je sploh bolje, da obstoji manj z dobrimi pomočki opremljenih pravnih šol, kakor njih mnogo, se guberniju naloga, da po najvišji odločbi z dne 10. maja 1819 obvesti prosilce, da se njihova prošnja iz navedenih razlogov zavrne.[10]

1 JANKO POLEC, Kraljestvo Ilirija, str. 113.
2 Arhiv bivše deželne vlade v Ljubljani, fasc. 56—26 ex 1817.
3 Prav tam.
4 Misli se gotovo v nasprotju z italijanskim — v Padovi!
5 Arhiv bivše deželne vlade, fasc. 56—26 ex 1817.
6 Arhiv bivše deželne vlade, fasc. 56—26 ex 1818.
7 Arhiv bivše deželne vlade, fasc. 56—26 ex 1818.
8 Dvorni in državni arhiv na Dunaju, spisi drž. sveta št. 1332.
9 Prav tam.
10 Arhiv bivše deželne vlade, fasc. 56—30 ex 1819.

V.

SLOVENSKO VSEUČILIŠČE IN LETA 1848. do 1854.

1. ŽELJE avstrijskih narodov po premembi vse javne uprave, ki jih je vzbudil prevrat l. 1848., so bile spočete že v dobi prosvetljenega absolutizma, porojene pod vplivom francoske revolucije, pri nas še posebej izoblikovane v Napoleonovi Iliriji in kesneje v Gajevem ilirizmu ter težko preizkušane in komaj zadrževane pod trdo okorelo roko zastarele uprave ter so sedaj le na mah z elementarno močjo privrele na dan. Ne le duh modernih preosnov, marveč tudi duh narodnosti naj bi prešinil vse državno življenje, sodstvo in upravo in šolstvo. To naj bi služilo tudi pospeševanju narodne zavesti, izomiki narodnega jezika, povzdigi njegove kulture. Vse šolstvo, od osnovnega do visokega, je pričakovalo dolgo zaželene preosnove in novega mladega življenja po vsebini in obliki, a tudi po namenu in jeziku. Šolstvo naj ne služi samo versko-nravnemu in državnemu namenu, marveč tudi nacionalnim potrebam v duhu in jeziku naroda, prav tako v osnovni kakor na visoki šoli.

USTANOVITEV narodnih vseučilišč je bila zato naravno ena prvih točk v programu vseh avstrijskih Slovanov. Poljaki, Rusini, Čehi, Hrvati in Slovenci so terjali pravico, imeti svojo visoko šolo. Poljaki imajo odslej samo poljska predavanja na vseučilišču v Krakovu, Rusinom je vlada leta 1848. dovolila na lvovskem vseučilišču nekatera rusinska predavanja, Čehom je praški gubernij že 28. marca 1848 dovolil, da se smejo vršiti predavanja na praški univerzi v obeh deželnih jezikih. Tudi Ljubljana, ki je zahtevala doslej večkrat visoko šolo, kakor so bile pač tudi druge v državi, t. j. z latinskim in nemškim predavalnim jezikom je prvič stopila na plan z zahtevo po slovenskem vseučilišču.[1]

2. VSEUČILIŠKE preosnove so bile tedaj že v zraku. Organizator avstrijskih vseučilišč Franc Exner je od 16. do 21. julija 1848 priobčil v uradni »Wiener Zeitung« svoje znamenite članke »Grundzüge des öffentl. Unterrichtswesens in Österreich«, ki so bili le usedlina razmišljanj o že dolgo zahtevanih preosnovah. Glede vseučilišč je izrekel načelo, da naj bodo le popolna vseučilišča, ki naj se tako ustanovijo in uredijo, da se bo zadostilo potrebam narodnosti. Govorilo se je že: Ranocelniške šole naj bi se odpravile, licej spremenil v višjo gimnazijo, obstoječe univerze naj bi se preosnovale in spopolnile. Ljubljana naj bi torej izgubila višje šolstvo tudi v oni obliki, v kateri ga je doslej imela. V profesorskem zboru ljubljanskega liceja sta bila Ilirec dr. Jurij Matija Sporer[2] in dr. Janez Bleiweis. Dne 2. maja 1848. so slušatelji ogrožene modroslovne in ranocelniške šole prosili po iniciativi ravnatelja ranocelniške šole in hkrati licejskega rektorja dr. Sporerja, profesorski zbor, naj se zavzame za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani. Profesorski zbori tako zvanih štirih fakultetnih študijev, t. j. licejev in gimnazij, so prav tedaj dobili nov delokrog. Pod vplivom marčne revolucije je namreč minister za notranje zadeve in nauk z odredbo z dne 26. marca 1848 med drugimi odredil, da se v svrho, da bi se omogočil svobodnejši razmah pouka po načelu svobode pouka in učenja, poveri vodstvo vsakega učilišča neposredno učiteljskemu zboru. Ravnatelj kot predstojnik in vsi pravi učitelji kot člani naj bi v zborih z večino glasov odločevali v vseh onih študijskih zadevah, v katerih je po sedanjih predpisih

odločeval za vsak posamezen zavod predstojnik ali deželna vlada. Le v stvareh, ki jih je odločevala doslej študijska komisija, je odslej treba, da se zaprosi naučno ministrstvo za odločbo. Profesorski zbori naj bi se sestajali najmanj enkrat na teden: posvetovalne zapisnike je pa treba predložiti tekom prvih osmih dni vsakega meseca vladi.

OMENJENO peticijo slušateljev modroslovne in ranocelniške šole je zastopal Sporer na zboru vodij in profesorjev bogoslovnih, modroslovnih in ranocelniških šol. Profesorski zbor je rektorju Sporerju poveril sestavo peticije na deželne stanove in na mestni magistrat ljubljanski. Že 11. maja je profesorski zbor odobril besedilo.[1] Vsebina te spomenice je znamenita po svoji zahtevi, ki se je prvikrat glasila za slovensko univerzo, in pa po tehtnosti svojih še danes veljavnih razlogov. Sporer pravi, da je za uspeh stremljenja po ljubljanski univerzi potreben predvsem pristanek deželnega zastopstva, mestnega magistrata in sploh vseh občinskih zastopov cele dežele. Preudarjajoč to zahtevo, je treba pretehtati koristi zaželene ustanove in pa težave, ki se morajo premagati. Dežela ima brezdvomno pravico na zavod, iz katerega naj bi izhajali njegovi sinovi, opremljeni z višjim znanjem, ki ima obeležje narodne osebujnosti. Prilika izobrazbe v deželi sami lajša študij. Kajti sorodstvene zveze in bližina rodbine omogočuje bivanje na sedežu učilišča. Ustavno priznana narodnost, raztezajoča se tja v Primorje do Hrvatske ter v okrožja Koroške in Štajerske, broječa preko milijon duš, zasluži in zahteva to samostojno in popolno izobraževališče. Ako se upošteva samo letošnje število 72 slušateljev, ki dovršijo modroslovne študije, ni dvoma, da bo obisk zadosten, osobito, ako se uvažuje, da cela dolga morska obal, dalje Hrvatska in Slavonija nimajo nobenega podobnega učilišča. Slednjič mogočne zahteve časa nobenemu narodu ne dovoljujejo, da zaostane v svojih posebnih zahtevkih po duševnem napredku.

SEVEDA se ne more prezreti, da se zahteva vseučilišče v času, ko je še mnogo župnij brez osnovne šole. Ali te se bodo sedaj ob razcvitu občin laglje razvile; visoka učilišča pa naj imajo pred očmi razmah, ki utira pota duševnemu napredku naroda v njegovi lastni smeri.

NAROD in njegov splošen napredek trpi veliko izgubo, ako ob pomanjkanju domačih učilišč nadarjeni njegovi sinovi študirajo na tujem in v tujem jeziku, najdejo tam odlično priznanje in postane njihovo delo last tujega naroda; domovina pa, ki mora pogrešati svoje najboljše sinove, trpi duševni zastoj in dobiva duševno pobudo le od zunaj. Mnogo takih, narodni napredek ovirajočih zgledov je pri nas iz preteklih in sedanjih časov, ko se mora ta rop narodnega premoženja pripisovati samo pomanjkanju domačih izobraževališč. Ako bo pa v deželi znanstvena visoka šola, ki naj se opira na narodni in nemški razvoj ter sloni na preurejenih osnovnih in gimnazijskih šolah, bo višja stopnja duševnega razvoja v zvezi s filologičnim raziskovanjem slovanskih narečij dala vsem slojem ono narodno zavest, ki more ves narod dostojno povzdigniti.

DOMAČI jezik se večinoma še ne more uvesti v vse znanstvene panoge kot učni jezik. To zaradi zveze naše pokrajine z ostalo avstrijsko državo tudi ni neobhodno potrebno. Vendar se bo na gori navedeni način moglo v nedaljnji bodočnosti doseči toliko bogastvo jezika, da se bo mogel še bolj uvajati v znanstveno rabo.

DRUGI ugovor proti univerzi v Ljubljani bo najbrž, da je nepotrebna zaradi male oddaljenosti Kranjske od Gradca in Innsbrucka. Toda, ako se

smatra tudi v teh ne ravno obsežnih nemških pokrajinah univerza za potrebno, se mora taka potreba s tem večjo pravico utemeljevati za Kranjsko. Kajti tukaj stanujejo pripadniki posebnega naroda, ki jim manjka takega izobraževališča: oni imajo že zaradi svoje narodnosti mnoge težave, ki jih je treba s trudom premagati. Ako pa je enkrat narod spoznal potrebo takega zavoda, ni mogel takega velikega vprašanja nikdar več zavrniti zaradi pomanjkanja sredstev. Država ali narod jih morata najti. Nikdar se ni tajilo, da je izobrazba v najmočnejšo oporo državnim namenom: zato mora biti njeno pospeševanje v delokrogu vlade in njena skrb. Če se doslej ni v tem smislu delovalo, bo pač ustava stvar v najbližji bodočnosti na bolje preokrenila. Seveda na državna sredstva se v teh težkih časih ni mogoče zanašati. Potreba višje in širše narodne izobrazbe posega pa že močno v današnje življenje in vprav ta čas vrenja bo našel tudi sredstva. Držeč se sicer gornjega načela, da je stvar vlade, skrbeti za vzdrževanje višjih izobraževališč, pa je trenutno treba porabiti vsa sredstva, ki jih nudi že dežela, in jih položiti na žrtvenik za tako vzvišen smoter. Taka sredstva najti, poživiti in obrniti v dobro stvar, da se morejo storiti vsaj prvi močni koraki v dosego tega smotra, je nujna prošnja, ki jo naslavljajo nadebudna mladina in njeni učitelji na zastopnike dežele, njenih občin in pokrajinskega glavnega mesta. Nadejajo se, da ta poziv ne bo našel le splošnih simpatij, ampak tudi nekaj krajevnih in deželnih sredstev, ki pomorejo idejo oživotvoriti.[5]

3. TO prelepo spomenico v celoti so priobčili vsi pod člankom podpisani licejski profesorji z naslovom »Vseučilišа nam je v Ljubljani treba. Kranjcam pa tudi vsim Slovencam sploh v predvdarik« v »Novicah«, 31. maja in 7. junija 1848, str. 91 in 95, kot nekak oklic na narod, očividno z namenom, da zaneso zahtevo med ljudstvo.[6]
4. TODA spomenica sama ni imela zaželenega uspeha. Mestni magistrat je dne 20. maja, št. 2991, odgovoril rektoratu, da radostno pozdravlja idejo univerze, a ne more dati nobene podpore.[4] Podobno se glasi tudi odgovor kranjskih deželnih stanov (referent deželni svetnik Coppini). Odgovor izvajanjem licejskega rektorata popolnoma pritrjuje ter univerzo v Ljubljani ne smatra samo za koristno, ampak z ozirom na razmere v deželi tudi za potrebno. Vendar mora pomnoženi stanovski odbor srčno obžalovati, da finančne razmere kranjskih stanov ne dopuščajo prispevka. Daljnje obravnavanje se mora prepustiti novemu provincijalnemu zastopu.[6]
5. PROFESORSKI zbor liceja ministrstvu še ni predložil svojih zahtev po vseučilišču, ker so se po predpisu morali itak zapisniki posvetovanj pošiljati ministrstvu. Šele z vlogo z dne 12. avgusta 1848[9] je vse, kar se je dotlej v Ljubljani zaradi vseučilišča ukrenilo, zlasti peticije na deželne stanove in mestni magistrat z dne 11. maja 1848 in pa njihove odgovore poslal ministrstvu. Rektorat smatra, da je prošnja zadostno utemeljena in je pripravljen predložiti izkaz potrebščin, ako ministrstvo prošnji v načelu pritrdi. Pripomni pa, da bi bilo treba pri medicinski fakulteti le dveh profesur: samo za juridično fakulteto bi se moralo sistemizirati celotno novo osebje. To žrtev, meni rektorat, bi država za Kranjsko lahko utrpela, ker dobiva iz dežele obilo dohodkov: iz idrijskega rudnika in pa iz carin napram Hrvatski in Primorski. Vsekakor pa je pri stvari vprašanje narodnega obzira tako tehtno, da bi se bilo bati, da bi njegovo zapostavljanje napravilo slab vtis pri ljudstvu.

6. PREDSEDSTVO deželne vlade je predložilo vlogo liceja že dne 21. avgusta 1848 ministrstvu s kratkim pristavkom,[10] da bi bila za Kranjsko pač velika dobrota, če se prošnja usliši, a da bi zaradi pomanjkanja krajevnih sredstev morali stroške za ustanovitev univerze nositi le študijski zakladi; čim se odloči o tej prošnji, se bo že skrbelo za potrebne prostore.
7. NAUČNO ministrstvo (minister Doblhoff) je odločilo 22. septembra 1848:[11] priznava razloge, iz katerih je ustanovitev univerze v Ljubljani želeti; uvaževalo bo predlog za ustanovitev vseučilišča v vsej njegovi pomembnosti, ko predloži državnemu zboru organizacijo šolstva in ko se pretehta vprašanje o številu prihodnjih univerz. Vendar so glede sredstev za takojšnjo izvršitev zaželenega smotra še take težave, da so potrebni še natančni izkazi vseh potrebščin za ustanovitev popolne univerze. Označeni potek zadeve je naznaniti rektoratu, da se more, ko se predloži izkaz potrebščin, razpravljanie te zadeve ob ugodnem času zopet povzeti.
8. PARALELNO z akcijo Sporerjevo je vodil pogajanja glede ustanovitve juridičnega študija v Ljubljani ravnatelj filozofskega študija Jurij Pavšek. ŽE ob koncu šolskega leta so namreč slušatelji drugega letnika modroslovja na ljubljanskem liceju dogovorno s svojim profesorjem dr. Ungerjem naslovili prošnjo z dne 1. julija 1848. na licejsko ravnateljstvo, v kateri izvajajo, da se hoče to leto več slušateljev posvetiti juridičnim študijam, ker je potreba po bogoslovcih manjša in jih morejo zato manj sprejeti v semenišče, na drugi strani pa, da so izgledi za nejuriste v državni službi manjši kakor nekdaj. Večini pa je, zlasti v neurejenih revolucionarnih razmerah, nemogoče najti preživek na vseučiliščih na Dunaju ali v Gradcu, dočim bi bilo v Ljubljani preživljanje mnogo lažje. Zato prosijo, da rektorat doseže pri naučnem ministrstvu ustanovitev predavanj za I. juridični letnik v Ljubljani.[12]
MINISTRSTVO je namreč že prej z odlokom z dne 16. aprila 1848 dovolilo gori navedenemu profesorju modroslovja in zgodovine na ljubljanskem liceju iur. et phil. dr. Viljemu Ungerju, ki je tekom leta večkrat konkuriral za vseučiliško stolico v Lvovu in Innsbrucku, da predava o državnem pravu ustavne monarhije. Unger je pričel svoja predavanja 8. maja 1848 v fizikalni dvorani liceia in je predaval vsak ponedeljek in petek popoldne od 5. do 6. ure. Licejski ravnatelj poroča vladi dne 14. julija 1848, št. 120, o uspehu predavanj. Ker so se zaradi nemirnih razmer l. 1848. semestralni izpiti zgodaj začeli, so trajala predavanja le do 19. junija. Bila so izborno obiskana: posečali so jih 203 slušatelji. Licejski ravnatelj pa omenja, da bi imel Unger še mnogo več slušateljev, ko bi pripuščal prostor. Poročevalec pristavlja, da je prispel Unger v svojih predavanjih do poglavja »O vladi«. Prihodnje leto hoče nadaljevati, ako njegovi slušatelji ne bodo želeli, da prične predavati še enkrat od začetka.[13]
KO so torej slušatelji modroslovja vložili prošnjo za juridična predavanja v Ljubljani, se je jel licejski rektorat takoj pogajati s profesorjema Ungerjem in Kleemannom, da bi jih prevzela. Septembra meseca so pogajanja z njima privedla do povoljnega zaključka. Profesor Unger se je v dopisu na ravnateljstvo modroslovne fakultete z dne 7. septembra izjavil, da je pripravljen predavati o kazenskem in o naravnem pravu (rationelle Rechtslehre), profesor Kleemann pa je prevzel statistiko.
O TEJ zadevi poroča ravnateljstvo modroslovnih študij v Ljubljani dne 27. septembra 1848[14] in prilaga prošnjo slušateljev modroslovja z dne

1. julija. Podpisani slušatelji (22) so večinoma deželni rojaki in stanujejo v Ljubljani bodisi pri starših, ali pa jih starši vzdržujejo, kakor je tukaj navadno, da jih namreč preskrbujejo z živili in plačajo letno za stanovanje 15 do 20 gld. Mnogo od njih ima že zagotovljene instrukcije. Poleg prosilcev se je oglasilo pri rektoratu še 20 absolviranih slušateljev modroslovja, večinoma iz postojnskega okrožja in iz Goriškega, ki želijo študirati v prihodnjem letu pravoslovje v Ljubljani. Ker je pričakovati, da zaradi nemirov dijaki tudi v Padovi ne bodo mogli študirati, ni izključeno, da jih pride tudi nekaj iz italijanskega ozemlja. Profesor Unger bi predaval o pravoznanstvu (rationelle Rechtslehre) in iz 1. dela kazenskega zakonika dnevno dve uri; profesor Kleemann iz statistike eno uro dnevno; zato naj bi dobival prvi običajno remuneracijo za suplente po 300, profesor Kleemann pa po 300 gld. Ako bi se pa predavateljema ob vladajoči finančni stiski ta znesek ne mogel dovoliti, naj bi se jima dovolilo, da pobereta od slušateljev navadni honorar, ki si ga naj med seboj razdelita. Profesor Unger je dovršil dunajsko vseučilišče vseskozi z odliko, si pridobil doktorat, je napravil sodni izpit in služil pri dunajskem civilnem sodišču. Tekom treh let, kar je na liceju profesor, je naredil več konkurznih izpitov za juridične stolice iz vseh panog prava. Tudi literarno sodeluje pri »Österr. Blätter für Literatur und Kunst« ter je izvrsten predavatelj. Profesor Kleemann je doktor filozofije in izboren profesor obče zgodovine. Za juridični študij naj se ustanovi poseben direktorat ter poveri ž njim bodisi deželni svetnik Jožef pl. Scheuchenstuel ali pa finančni prokurator Anton Debellak.

ČEPRAV prosi ravnateljstvo modroslovnih študij hitre odločitve, da se morejo čakajoči dijaki ravnati, je odločilo ministrstvo šele z datumom 10. novembra. Seveda ne smemo pozabiti, da so se medtem vršili na Dunaju usodni oktobrski dogodki.

MINISTRSTVO pravi,[15] da je bilo vprašanje, naj se li v Ljubljani ustanovi univerza ali vsaj juridični študij, vnovič predmet posebnega uvaževanja. Od odgovora na to vprašanje je odvisen seveda tudi odgovor na prošnjo slušateljev modroslovja, da se ustanovi v Ljubljani I. juridični letnik. Kajti razdelitev pravnega študija po prejšnji uredbi na štiri letnike in uvrstitev posameznih predmetov na poedine letnike je po novo uvedenem načelu svobode pouka in učenja ukinjena. Zato naravno tudi ne more biti govora o uvedbi I. juridičnega letnika. Razen tega je uvaževati, da tvori pravni študij neločljivo zvezo vseh učnih predmetov, ki ga sestavljajo in ki se morejo misliti le kot nedeljiv fakultetni študij. Zato bi ne ustrezalo znanstveni izobrazbi, ako bi se le nekateri juridični učni predmeti predavali ločeno in izven univerze. Tudi ni navidezna korist maloštevilnih slušateljev v nikakem razmerju z bremeni, ki bi jih nosila država. Provincijalni fond pa ne more dati niti najmanjšega prispevka.

9. KO je naletela ta tako rekoč uradna akcija profesorjev in slušateljev ljubljanskega liceja na popolnoma odklonilno stališče, je še pred zavrnitvijo prošnje za otvoritev prvega juridičnega letnika, očividno na pritisk političnih krogov, izšla odločba, ki je v opreki z gori navedeno odločitvijo.

SLOVENSKA javnost se je takoj v začetnih stadijih velikih dogodkov l. 1848. zavzela za vseučilišče v Ljubljani. Mesto Kranj je že aprila 1848 poslalo peticijo deželnemu zboru kranjskemu, v katerem med drugim zahteva tudi ustanovitev univerze v Ljubljani.[16] »Novice« priobčujejo vse vesti o pokretu, ki je nastal na liceju samem med profesorji in dijaki za

univerzo. Oroslav Caf objavlja v »Novicah« (28. rožnika) navdušen članek za univerzo. Bleiweis, za ustanovitev univerze ves vnet, opozarja v članku, naslovljenem: »Odperto pismice kranjskim poslancam na Dunaji«, v »Novicah« 26. malega srpana (julija) 1848 na vladno reformo visokega šolstva, roteč poslance pri njihovem rodoljubju, naj pri tej priliki ne zamude, zavzeti se za slovensko vseučilišče.[17] Zatrjuje, da je v tem vprašanju ves narod edin, kar kažejo mnogi javni in zasebni govori in pisma, ki mu prihajajo od vseh strani. Poziva jih, naj mu naznanijo, ko bi bilo potrebno zbirati podpise po deželi, »de ne bomo nič zamudili«. Bleiweis je poslance razgibal. Poslanec dr. Matija Kavčič je šel 4. septembra z nekaterimi drugimi poslanci k državnemu tajniku v naučnem ministrstvu Feuchterslebnu in mu razložil važnost slovenske univerze. Feuchtersleben je odgovoril, da je želja po univerzi popolnoma upravičena in naravna posledica narodne enakopravnosti in da ni drugih pomislekov kakor težki financielni položaj. Zato je poslanec Ambrož interveniral pri finančnem ministru Krausu, ki da je odgovoril »auf ein paar tausend Gulden kommt es ihm nicht an«. Ambrož zato meni v pismu na urednika »Illyrisches Blatt«,[18] da je treba, da se žrtvujejo rodoljubi in da brezplačno predavajo. Radi tesnih prostorov ni treba nobenih pomislekov, saj se lahko čez dan po večkrat v eni in isti sobani predava, kar se tudi na Dunaju in v Gradcu vrši. Časopisje naj univerzi posveti vso pozornost: poslanci bodo storili vse, kar jim je mogoče.[19]

10. MORDA je ta opomin Ambrožev, ki je o stanju stvari obvestil tudi Bleiweisa, dal povod, da se je tudi »Slovensko društvo« začelo zavzemati za univerzo. V XIII. seji dne 5. septembra 1848 je čital predsedujoči podpredsednik Sporer predlog dr. Bleiweisa, da se napravi prošnja za »slavjansko« vseučilišče v Ljubljani. Soglasno se je sklenilo, naj sestavi dr. Martinak prošnjo, ki naj se odpošlje naučnemu ministrstvu naravnost in ne po dunajski »Sloveniji«. V XIV. seji dne 12. septembra je bil sprejet Martinakov osnutek prošnje, ki jo je podpisal ves odbor,[20] a jo je izročil ministru poslanec dr. Matija Kavčič dne 14. septembra.[21]

V KRATKI spomenici se prikazuje univerza kot nujna potreba vseh slovenskih dežel, ki zahtevajo duševnega središča. Po več pokrajinah razkropljen in pomešan med tuje življe, ki so Slovence v svojem razvitku že daleč prehiteli, in skoro popolnoma prepuščen tujstvu, je moral slovenski narod ostati na žalostno nizki stopnji narodne omike. Ako naj se narodu garantira res domači razvoj, se mu mora nuditi priložnost, da bo mogel v domovini izobraževati in izomikati svoje sinove in jih ne bo dalje pošiljal v tujino, kjer postanejo v narodnem oziru sami tujci v svoji domovini. V ostalem se spomenica sklicuje na izčrpne razloge, ki jih je navedel licejski učiteljski zbor v svoji spomenici.[22]

TA prošnja se je izredno hitro rešila. Z odlokom z dne 25. septembra je dobilo deželno predsedstvo v Ljubljani nalog, da »Slovensko društvo« obvesti o odklonilni vsebini ministrskega odloka z dne 22. septembra, št. 5438 na vlogo licejskega rektorata.

11. DNE 22. septembra pa je vložil poslanec dr. Karel Ulepič predlog, naj se vlada pozove, da ustanovi ljubljansko vseučilišče. Dne 24. septembra 1848 piše poslanec dr. Kavčič dr. Bleiweisu med drugimi vestmi: »Für die Universität werden wir tun, was uns möglich ist.«[23] Zdi se, da se vsem tem političnim vplivom ministrstvo ni moglo izogniti: zato je v dopisu na deželno predsedstvo v Ljubljani dne 5. oktobra 1848, št. 6230, izreklo, da

je želeti, da se za čas, preden se odloči o ustanovitvi redne univerze, predavajo v Ljubljani vsaj najvažnejši, v praktično življenje posegajoči učni predmeti pravnega študija. Zato naj se omogoči otvoritev dveh učnih stolic, namreč za državljansko in za kazensko pravo, ki naj se predavata v »ilirskem (kranjskem) jeziku«. Zaradi tega je deželno predsedstvo povabilo po predsedstvu deželnega sodišča vse deželne svetnike ter doktorje prava, naj se izjavijo, kdo bi prevzel navedena predavanja. Vsi odvetniki so okrožnico le podpisali, svetniki deželnega sodišča pa so soglasno izjavili, da »niso v stanu to častno mesto prevzeti«. Ravnateljstvo modroslovnega študija je izjavilo na vprašanje vlade, da se morejo predavanja vršiti v licejskem poslopju; profesor Unger bi bil strokovno sposoben prevzeti predavanje, a ni zmožen slovenščine. Zato predlaga licejski rektorat kot predavatelja uradnika finančne prokurature dr. Henrika Haana in dr. Merka.[24] Medtem pa je v XX. seji »Slovenskega društva« dne 24. oktobra 1848 dr. Bleiweis sporočil, da je konceptni praktikant in pomožni uradnik finančne prokurature dr. Ernest pl. Lehmann zaprosil izredno sejo, kako bi se moglo zadostiti želji ministrstva, da bi se še to leto začela predavanja iz civilnega in kazenskega prava v slovenščini. Sklenilo se je, povabiti na to sejo vse ljubljanske odvetnike, vse doktorje prava in od odbornikov Kunšiča, Raba, Josipa Kersnika, Cigaleta, dr. Hradeckega, Bučarja, Mažgona in Dežmana.[25] Seja se je vršila že koj drugi dan, 25. oktobra. Po zapisniku te »seje pravnikov zavolj noviga učelišа pravice«, jo je otvoril predsednik dr. Bleiweis in predlagal, naj se označita za predavatelja dva pravnika, dva pa za njiju pomočnika in izjavil, da bo »Slovensko društvo« pomagalo, kar bo moglo, po odboru, ki se bo sestavil za prevajanje zakonikov. Navzoči deželni svetnik Coppini pozove one, ki bi bili voljni prevzeti predavanja, da se oglase. Dr. Hradecki predlaga Mažgona za civilno pravo; dr. Ahačič izjavi, da prevzame nekaj, ako ne bo drugega, isto dr. Haan, dr. Lehmann pa s pristavkom, »ako najde v zboru pomoči«. Pripravljeni so se izrekli tudi še Kerstein, dr. Hradecki in Bučar.[26] O tej seji je »Slovensko društvo« v posebni vlogi z dne 27. oktobra 1848 poročalo predsedstvu vlade in pripomnilo, da se je na seji končno dogovorilo tako, da prevzame dr. Ernest pl. Lehmann predavanje iz kazenskega prava in kriminalni aktuar pri deželnem sodišču, Anton Mažgon predavanja iz civilnega prava. Za primer, ko bi bila ta dva zadržana, pa sta se določila dva suplenta, in sicer dr. Henrik Haan za kazensko in dr. Janez Ahačič za civilno pravo. »Slovensko društvo« pravi, da si ne prisvaja, soditi o strokovnem znanju predlaganih, pač pa more glede njihovega jezikovnega znanja potrditi, da se večina izmed njih že več let marljivo peča s slovenščino, da so vsi navdahnjeni hvalevrednega navdušenja za dobro narodno stvar in da jih bo odbor »Slovenskega društva« za prevajanje avstrijskih zakonikov v njihovem težkem delu podpiral. Vlada naj zato v tem spričevalu vidi najbolj utemeljeno mnenje o jezikovni sposobnosti kompetentov.[27]

ZDI se, da so se nekateri med temi za docentska mesta zelo zavzemali. Dr. Lehmann se je sam s prošnjo z dne 31. oktobra[28] priporočal vladi, mestni magistrat pa je v dopisu z dne 26. oktobra 1848[29] opozarjal na dr. Janeza Ahačiča, ki ga označuje kot zelo nadarjenega, teoretično in praktično izobraženega izvrstnega jurista.

»SLOVENSKO društvo« se je v dopisu na predsedstvo deželnega sodišča z dne 30. oktobra 1848[50] zelo toplo zavzelo za aktuarja Mažgona, da naj mu dovoli prevzeti predavanja. Predsednik deželnega sodišča grof Petenegg je tako v dopisu na deželno predsedstvo kakor na odbor »Slovenskega društva« pritrdil, da more Mažgon, ki ga označuje kot izvrstnega uradnika in popolnoma sposobnega za označeno mesto, prevzeti predavanje.[51]

VLADINA kandidata sta bila dr. Lehmann in dr. Haan; oba sta bila prideljena finančni prokuraturi. Finančni prokurator Anton Debellak se je izjavil, da ju ne more pogrešati. Predavanj v jeziku, kateremu se morajo sami šele privaditi, predavatelji ne bi mogli vršiti kot postranski posel.[52] Vlada je v svojem poročilu z dne 11. novembra 1848 predlagala sicer Lehmanna in Haana; dne 15. novembra pa je sporočila, prejemši dopis predsedstva deželnega sodišča, še tudi kvalifikacijo Mažgonovo. Ministrstvo je nato z odločbo z dne 8. decembra 1848[53] z ozirom na izjavo finančne prokurature izreklo, da sprejme »patriotično ponudbo« dr. Lehmanna in aktuarja Mažgona ter naroča predsedstvu deželne vlade, naj se vnovič dogovarja glede dr. Lehmanna s finančno prokuraturo, »da bi se tako zaželeni smoter razširjevanja zakonoznanstva (Verbreitung der Gesetzkunde!) v ilirskem jeziku dosegel«. Deželno predsedstvo se je v smislu ministrskega naročila s finančno prokuraturo glede dr. Lehmanna dogovorilo, vendar pa se odrejena predavanja še dolgo niso pričela.

12. KO so se vršila ta pogajanja, da se vrše vsaj nekatera juridična vseučiliška predavanja v Ljubljani, je naučno ministrstvo, ne da bi vprašalo deželna oblastva, z odločbo z dne 13. avgusta 1848 izreklo, da se opuste vsa nižja medicinsko-kirurgična učilišča v državi, a ljubljansko medicinsko-kirurgično učilišče takoj. Odredilo je, da se s prihodnjim šolskim letom ne otvori več I. medicinsko-kirurgični letnik, ostali pa, da se potem stopnjema opustijo. Po odstopu naučnega ministra barona Sommaruge, ki je bil sam zdravnik po poklicu, je vodja kranjske deželne vlade grof Hohenwarth 8. oktobra 1848 naslovil zelo temperamentno predstavko na notranjega in naučnega ministra grofa Stadiona. V tej opaža, da je Ljubljana s to odredbo gmotno oškodovana in je mnogim domačim sinovom študij onemogočen. Pa tudi za vse prebivalstvo je ta ukinitev usodna.[54] Kranjci imajo že to posebnost, da se radi zatekajo k domačim zdravilnim sredstvom in če tukaj ne najdejo pomoči in ni ranocelnikov blizu, pa k mazačem. Pri običajnih pretepih, ki so v zvezi z razburljivostjo kranjskega kmeta, in pri poškodbah, ki nastajajo pri gozdnih opravilih in pri izvrševanju vozniških poslov, pa potrebujejo večkrat kirurgičnega znanja in manuelne sposobnosti ranocelnikov, ki opravljajo svoje posle v oddaljenih krajih za letno odškodnino 50 do 80 gld. in malenkostne honorarje. Za take zneske pravih zdravnikov ni mogoče dobiti. Izven dežele izobraženi kirurgi pa zaradi jezikovnega neznanja ne morejo občevati z domačini. Iz tega sledi, da je z ukinjenjem medicinsko-kirurgičnega študija vzeta podeželskemu ljudstvu sploh zdravniška pomoč. Kakor je Dunaj središče in žarišče nemške izobrazbe, Praga češke, Lvov in Krakov poljske, Innsbruck nemške in italijanske, tako bi morala biti Ljubljana za Jugoslovane na Kranjskem, Koroškem, Štajerskem, Primorskem in Hrvaškem. Potreba univerzalnega nemško-slovenskega učilišča, ki bi se imelo ustanoviti v Ljubljani, se je že od več strani oglašala in tudi že v listih razpravljala. Toda, da bi se tako učilišče zdaj ustanovilo, za enkrat ni misliti. Pusti naj se mu vsaj

medicinsko-kirurgični študij. Odstopivši minister je bil kot zdravnik ranocelnikom nenaklonjen, zato je vse toplo pozdravilo novega ministra. Čuje se, da se je v Salzburgu, Innsbrucku in Gradcu zopet odredila otvoritev I. tečaja medicinsko-kirurgičnega študija: kar velja tamkaj, je za Ljubljano iz jezikovnih in drugih razlogov tembolj potrebno.[35]

13. PREDEN je bila še zadeva medicinsko-kirurgičnega študija rešena, so začeli dijaki, ker so bila vseučilišča radi oktobrskih dogodkov zaprta, akcijo za pravi medicinski študij v Ljubljani. V vlogi z dne 5. novembra 1848 je prosilo pet medicincev ravnateljstvo medicinsko-kirurgičnega učilišča, da se zavzame za to, da bi se v Ljubljani začela takoj predavanja iz predmetov prvega univerzitetnega medicinskega letnika, ker so zaradi nemirov vsa vseučilišča zaprta. Štiri dni nato so prosili tudi v nemški vlogi »Slovensko društvo«, naj bi podpiralo njihovo prošnjo pri ravnateljstvu ranocelniške šole. Dr. Bleiweis se je tej prošnji odzval že 10. novembra z vlogo na ravnateljstvo ranocelniške šole, poudarjajoč, da bi mogel prevzeti profesor Voigt ali profesor Melzer anatomijo, profesor Schubert naravoslovje, profesor Biacovski pa botaniko.

UČITELJSKI zbor ranocelniške šole je sklenil prošnjo podpirati. Edini profesor Zhuber se je izrekel proti, češ, da je v deželi dosti zdravnikov. V vlogi na ministrstvo z dne 16. novembra 1848 pa je ravnatelj Sporer izpodbijal mnenje Zhubrovo, ker da je v vsej deželi Kranjski izven Ljubljane šest okrajnih fizikov, en privaten zdravnik in 60 ranocelnikov, tako da je en zdravnik za 50.000 in en ranocelnik za 6000 prebivalcev.[36]

ŽE 26. novembra 1848 je ministrstvo predlog, da se otvori prvi medicinski letnik, zavrnilo s to-le utemeljitvijo: Ker sredstva za ustanovitev višjega medicinsko-kirurgičnega učilišča niso zagotovljena in bi se prvi letnik tega učilišča otvoril samo izjemoma za šolsko l. 1848/49, ter le v interesu nekaterih prosilcev, ministrstvo ne more ugoditi prošnji, ki temelji na podstavki, da je dunajsko vseučilišče za vse šolsko leto 1848/49. zaprto: kajti ta misel je napačna, ker naj se pričnó medicinska predavanja na Dunaju meseca februarja. Navedeni razlog je torej tem manj tehten, ker bi se predavanja v Ljubljani, tudi ko bi se dovolila, ne mogla začeti znatno prej.[37]

14. PA menda še preden se je zaznalo za to odločbo naučnega ministrstva, je dr. Bleiweis v imenu »Slovenskega društva« sestavil novo peticijo na ministrstvo z dne 10. decembra 1848. V tej peticiji se v uvodu kaže na vsa dotedanja prizadevanja »Slovenskega društva« za vseučilišče. Zaradi dogodkov na Dunaju so se vsa vseučilišča zaprla, razen onega v Pragi, kjer pa so se predavanja tudi pozno začela. Vladi zaradi oktobrskih dogodkov ni bilo mogoče, pečati se z važnim vprašanjem ustanovitve ljubljanske univerze. Zato čaka mladina na začetek I. juridičnega in medicinskega letnika v Ljubljani. Mnogi so se obrnili že drugam, nekateri pa še čakajo. Ker v tekočem letu ni mogoče misliti na otvoritev popolne univerze v Ljubljani, zato »Slovensko društvo« nujno predlaga: 1. da se že za mesec november napovedana predavanja iz civilnega in kazenskega prava v slovenskem jeziku po predlaganih učiteljih provizorično začnó s prihodnjim januarjem 1849. Hkrati naj se otvori tudi predavanje iz naravnega, meddržavnega in državnega prava. Te panoge so pripravljalne panoge za pozitivno pravo in tvorijo naravno-pravni temelj, brez katerega temeljito in umljivo predavanje pozitivnih znanosti ni mogoče. 2. Da se otvori I. medicinski

Dr. Janez Bleiweis — Trsteniški

Dr. Janez Bleiweis — Trsteniški

letnik na podlagi prošnje, ki jo je predložilo ravnateljstvo medicinsko-kirurgičnega učilišča. Ako pa je ta otvoritev za letos nemogoča, naj se 3. pusti dosedanje popolno kirurgično učilišče tako dolgo, dokler se povsod ne ukinejo kirurgične šole in v Ljubljani ne otvori popolna univerza.

DA pa je ustanovitev univerze v Ljubljani za veliki obseg slovenskih pokrajin, v kojih sredini je Ljubljana, nujno potrebna, bo gotovo v polni meri uvaževalo ministrstvo, ki je v svoj program sprejelo načelo, da so narodnostne pravice najsvetejše pravice vsakega naroda. Ako naj se po načelu enakopravnosti ugodi narodnim izobraževalnim zahtevam slovenskega naroda na Kranjskem, Koroškem, Štajerskem, v Istri in Gorici, ni dvoma, da se bo ustanovila univerza za avstrijsko-slovenske pokrajine: kajti samo tukaj se morejo učiti v deželnem jeziku oni predmeti, ki so za višjo izobrazbo v šoli in za uvedbo deželnega jezika v različne urade neobhodno potrebni. Če se torej ne da tajiti, da je, kakor se je že večkrat glasno izreklo, za slovenski narod potreba univerzalnega izobraževališča v ustavni Avstriji, se more ustanoviti tako izobraževališče le v Ljubljani. To je gotovo, ako se prizna, da je za žarišče najpripravnejše središče ter da se le iz središča znanstvene izobrazbe razširja luč spoznanja v vse poklicne kroge do najnižjih šol. Ljubljana je skoro središče slovenskih pokrajin. Tudi stranski ozir na enakomerno razdaljo vseučilišč v Avstriji sploh govori za univerzo v Ljubljani. Ta univerza bi tudi odgovarjala

smislu §§ 13., 16., 17., 32., 52. osnovnega načrta javnega pouka (Grundzüge des öffentlichen Unterrichtes),[38] ki jih je izdalo naučno ministrstvo. Ljubljanski licej ima že velike pripomočke, ki so potrebni za univerzo, tako da se ni bati prevelikih stroškov. Razen na juridičnem študiju so na ostalih fakultetah nastavljeni že potrebni učitelji. Licejska knjižnica, muzej, botanični vrt, kemični laboratorij ter veterinarski zavod, ki ga ustanavlja kmetijska družba, nudijo že obilo pripomočkov. Tudi prostore bo brez težave dobiti. Uvažujé vse to, je gotovo, da v Ljubljani ne gre za popolnoma novo ustanovitev univerze, marveč za spopolnitev že obstoječih zavodov. Zato obremenitev države nima prevelikega pomena.[39]
MINISTRSTVO je na to vlogo zopet odgovorilo z odlokom z dne 15. januarja 1849, da se o željah po uvedbi nekaterih stolic juridičnega študija v Ljubljani — misli se gotovo na predlagane stolice naravnega, državnega in meddržavnega prava — zakonito razpravlja ter se prizadeva, da se to godi z ono naglostjo, ki jo zahteva važnost predmeta in pa obstoječe razmere. Prošnjo za otvoritev I. medicinskega letnika v Ljubljani je ministrstvo že enkrat zavrnilo. Pa tudi alternativni prošnji, da se pusti v Ljubljani vsaj začasno še kirurgično učilišče, ministrstvo ne more ugoditi in spremeniti svojega v odloku z dne 13. avgusta 1848 izraženega načela, da se počasi ukinejo nižja kirurgična učilišča, ljubljansko pa takoj; to tem manj, ker sila neznatno število ranocelnikov, ki se doslej vsako leto izobrazi na tem učilišču, ne opravičuje, da bi ministrstvo odstopilo od prejšnjega sklepa.[40]

15. »SLOVENSKO društvo« še ni bilo oficielno obveščeno o tem odloku, ko je v kromeriškem državnem zboru dne 24. januarja 1849 interpeliral vlado posl. dr. Karel Ulepič. Vlada je, izvaja interpelacija,[41] pravilno izrekla načelo, da imej vsak narod svoje vseučilišče in tako tudi Slovenci. Potem s tehtnimi razlogi dokazuje, da je edinole Ljubljana za to primerno mesto.
NA to interpelacijo je odgovoril notranji in naučni minister grof Stadion malo dni pred razpustom državnega zbora v XXVII. seji dne 3. marca 1849 takole: »Že tekom lanskega leta se je pokrenilo vprašanje ustanovitve univerze za jugoslovanske pokrajine in se je kot znanstveno središče za sedež univerze predlagala Ljubljana. Ministrstvo je že takrat, uvažujé številno jugoslovansko prebivalstvo in predvsem strogo držeč se izraženega načela ravnopravnosti narodov in enake zaščite njihovih interesov, posvetilo temu predmetu polno pozornost. Prepričalo se je o koristnosti in celo potrebi ustanovitve višjega učilišča za jugoslovanske pokrajinske dele: v to svrho je smatralo Ljubljano kot osobito primerno točko.
DA navzlic temu ni bilo mogoče izreči nič določnega, je vzrok ta, ker še niso podane one predpostavke, ki so neobhodno potrebne, da se more lotiti uresničenja tako dalekosežnega, s tolikimi stroški združenega, tako mnogostranske pogoje predpostavljajočega načrta. Razen tega ustanovitve višjega učilišča ministrstvo ne more izvršiti ločeno in enostransko, marveč je ta ustanovitev s preuredbo in razširjenjem celotnega šolstva v neločljivi zvezi, se more tedaj doseči le rednim zakonodajnim potom. Pri dotičnem predlogu bo pa ministrstvo v polni meri vedelo ceniti važne razloge, ki govorijo za zahtevo mesta Ljubljane v interesu jugoslovanskih pokrajin.
MINISTRSTVO misli, da je dalo za tedaj dokaz že s tem, da je odobrilo želji po predavanju iz civilnega in kazenskega zakonodajstva v Ljubljani v slovenskem jeziku.

Dr. Ernest pl. Lehmann

Dr. Ernest de Lehmann

Dr. E. pl. Lehmann

UKINITEV medicinsko-kirurgičnega študija da je bila posledica odredbe, ki se je izdala v interesu splošne koristi, da se je namreč ukrenilo ukiniti nižji medicinsko-kirurgični študij.

ZAVRNITEV ponovne prošnje za ustanovitev I. medicinskega letnika pa je utemeljena s tem, da se otvoritev medicinskega študija ne more izvršiti le delno in za posamezne predmete, dokler se primerno ne izkaže potreba in se ne preskrbe pripomočki, s katerimi se morejo na primeren način opremiti tudi ostale medicinske stolice in zavodi.[42]

16. GOTOVO pa je v zvezi z Ulepičevo interpelacijo, da je slednjič Anton Mažgon dne 2. marca 1849 mogel naznaniti predavanje iz državljanskega prava za vsak dan od 8 do 9 in od 3 do 4 v sobi »Slovenskega društva«. Začetek predavanj je bil najprvo določen na dan 10. marca; vendar so se radi raznih ovir predavanja začela šele 20. marca z uvodnim nagovorom predavatelja.[43]

ZARADI že gori navedenih službenih zaprek je mogel začeti dr. Lehmann s predavanji šele 1. junija 1849. Tudi on je imel otvoritveni nagovor; uvedel pa ga je ravnatelj modroslovnega študija kanonik Jurij Pavšek s slovenskim nagovorom. Predavanja so se vršila v licejskem poslopju, kjer je odslej predaval tudi Mažgon.[44]

DR. Lehmann je predaval do 26. julija 1849. Dne 27. in 28. julija so se vršili izpiti: od 25 slušateljev je delalo izpit 16, od teh 7 z odliko in 9 s prvim redom. Ostali so hoteli delati izpit pozneje.

Od teh predavanj Lehmannovih so nam ohranjena: A. v rokopisu skripta: ta obsegajo uvodni nagovor, ki mu sledi prvi del: »Nauk avstrijskega kriminalnega prava ali razlaganje kaznovavnih postav zoper hudodelstva«. Ta del je razdeljen tako: I. Predgovor (1. program: 2. zakaj je tak načrt potreben: 3. modroslovstvo je podlaga pravoznanstva: 4. red prednašanja na vseučiliščih: 5. pravila modroslovne kaznivne pravde je najprvič poznati potreba: 6. zgodovina pozitivnih kaznovavnih postav: 7. slovstvo in pripomočne vednosti: 8. razglasivni patent: 9. tiskarna postava). II. Vtemelitva kaznovavne pravde in kaznovavnih postav. III. Dogodivšina kaznovavne pravde s posebnim ozirom na avstrijanske dežele. IV. Od izvirov pripomočnih znanstev in o literaturi avstrijanske kaznovavne pravde. V drugem delu sledi kratka razlaga, deloma le z natolčnicami posameznih določil kazenskega zakona. Končno je na le treh listih označena tudi kratka razlaga kazenskega postopka. Na zadnji strani je napisan tudi še poslovilni govor. Privezan je rokopisu še tudi seznamek »rednih poslušavcov pri nauku avstrijanskega kriminalnega prava v letu 1849.« Tukaj so navedena imena slušateljev z rojstnim letom, rojstnim krajem, stanom očeta, stanovanjem in izidom izpita. B. Ohranjena so tudi litografirana skripta Lehmannova: »Postave zoper hudodelstva s kratko teorijo kaznovavne pravde«. 8°. str. XXVIII. 91: ta skripta so pa le izvleček iz rokopisa. Vsebujejo najprvo »Teorijo kaznovavne pravde, I. Razdelik. Utemelitva kaznovavne pravde in kaznovavnih postav«, str. III.—XX.: — »II. Razdelik. Kaznovavne pravde s posebnim ozirom na avstrijansko deželo«, str. XXI.—XXV.: — »III. Razdelik. Od izvirov pripomočnih znanstev in literature avstrijanske kaznovavne pravde«. str. XXVI.—XXVIII. (Navedeni so viri: Jenull. Waser, Maucher.) Nato sledi prevod kazenskega zakona do § 210. str. 1—91. Kakor se vidi iz zapiska dr. Lehmanna samega, ki ga je napravil v enem od obeh izvodov litografiranih skript, ki sta ohranjena v licejski knjižnici v Ljubljani, so bila litografirana skripta pomnožena v približno 30 izvodih. Sestavil pa je prvi teoretični del tega litografiranega izvlečka po Lehmannovih predavanjih, kakor izrečno pripominja na navedenem mestu, njegov tedanji slušatelj Luka Svetec. Prevod kazenskega zakona je, kakor pravi Lehmann sam, napravil z njegovo pomočjo Matej Cigale v odseku »Slovenskega društva« za prevajanje zakonov.

V »KONČNI« opazki omenjenega izvoda omenja Lehmann, da so izvajanja na str. III.—XXVIII. le zelo kratek izvleček iz njegovih uvodnih predavanj, ki jih hrani v konceptu. Pa tudi ta mali izvleček vsebuje bistvena prikazovanja in osnovne črte kazenskih teorij, kakor se učijo na dunajski univerzi. To pa da zadostuje, da se more presoditi, koliko študij in koliko požrtvovalnega truda ga je veljalo, da je mogel sestaviti razumljivo kazenskopravno zgodovino v slovenščini, ki je bila tedaj za abstraktne pojme in za znanstvo ter posebno pravoznanstvo popolnoma nerazvita, ter uvesti v načela javnega kazenskega prava mlade slušatelje, ki še niso imeli prilike, poslušati na univerzi predavanja o naravnem, zasebnem in o državnem pravu in niso imeli zato o njem pojma. Vendar pravi, da je napravil, kar je bilo pač mogoče, za malo plačilo in brez izgleda na trajen uspeh. — Kesneje, l. 1850., je Lehmann to izdajo priredil za tisk,

kakor je iz navedenega izvoda razvidno: natisnila se ni, ker se je naznanilo, da izide nov kazenski zakon. Habent sua fata libelli!

MAŽGON ni mogel končati svojih predavanj. Začetkom julija je zbolel, 24. avgusta 1849 pa je umrl. Zapustil nam je del prevoda občnega državljanskega zakonika, ki ga je sproti priobčevala »Slovenija«.[45]

17. LEHMANN sam je poročal o uspehu izpitov vladi, pristavljajoč, da bi bilo smotreno, če se čimprej razglasi, ali se bodo slovenska pravoslovna predavanja v Ljubljani še prihodnje leto nadaljevala. Po obisku v preteklem letu je pričakovati, da se prihodnje leto udeleži teh predavanj še več slušateljev, ako absolvirani modroslovci v Ljubljani in sosednjih deželah pravočasno zvedo, da morejo dosedanja dva predmeta poslušati v Ljubljani.[46]

RAVNATELJ Pavšek je v svojem poročilu potrdil, da je prisostvoval končnim izpitom ter se prepričal o marljivosti učitelja in učencev, o pravilnosti in izurjenosti v izrazu slovenskih pravnih pojmov. Končno vpraša Pavšek, se bodo li prihodnje leto predavanja vršila.

MINISTRSTVO pa je že z odlokom z dne 27. avgusta 1849 odredilo, da se prihodnje šolsko leto juridična predavanja v Ljubljani ne nadaljujejo, marveč da se preneso na graško univerzo.[47] Niso se le politične razmere medtem spremenile, nastopala je zopet reakcija, pa tudi šolstvo se je reformiralo. Od šolskega leta 1849/50. dalje sta tvorila zadnja dva humanitetna razreda in oba letnika modroslovnih študij višjo gimnazijo, liceji so se odpravili, vseučilišča so se preustrojevala: za nova vseučilišča je manjkalo finančnih sredstev, pa tudi resne volje: češke paralelke v Pragi in Olomucu so tudi le preveč kazale, kako umestna bi bila podobna ureditev v Gradcu. Zato so bile zaman tudi vse prošnje za vseučilišče v Ljubljani, ki so se v kratki ustavni dobi naslovile na vlado. Dr. Janez Bleiweis, ta neumorni glasnik za naše vseučilišče, je stavil koncem julija v ljubljanskem občinskem svetu z ozirom na bodočo organizacijo političnih in sodnih oblastev tri predloge, med njimi tudi glede ustanovitve višjega deželnega sodišča in vseučilišča: ker se naj po načelu ravnopravnosti za slovenske kronovine ustanovi vseučilišče, naj se osnuje v Ljubljani — misliti se je začelo že na Zagreb — ker bi se s tem naklonila ljubljanskemu mestu velika korist in bi se na ta način povrnilo, kar se izgubi pri odhodu nekaterih uradov. Vseučilišče se bo ustanovilo po izrečni obljubi ministrstva na državne stroške, zato deželi ne bo trpeti posebnih stroškov.[48] Z vseučiliščem bodi združena tudi ustanovitev realke. Tedanji magistratni predstojnik Guttmann je obvestil takoj (26. julija) v posebni okrožnici občinske svetnike o tem predlogu kot nujnem, važnem in posebne pozornosti vrednem, pozivljajoč jih, naj izrečejo pismeno svoje mnenje. Vsi občinski svetniki, razen Zhubra, so se izrekli za Bleiweisov predlog in so poverili predstojniku Guttmannu sestavo prošnje na cesarja. V tej prošnji (z dne 16. septembra 1849) pravi mestni magistrat v uvodu, da Ljubljana zato doslej vladi ni izrekla nobenih želja glede šolstva, ker se ji burni vojni časi niso zdeli primeren trenutek, predlagati in prositi, kar je pridržano mirnemu času. Sedaj pa, ko je mir in se začenjajo temeljite preosnove v šolstvu, prosi Ljubljana za popolno vseučilišče in za realko. Ministrstvo je že v svojem osnutku temeljnega načrta za preosnovo šolstva izreklo, da naj bodo v prihodnje le popolne univerze ter da naj se tako ustanovijo in uredijo, da bodo odgovarjale potrebam narodnosti. Dalje pa je tudi minister za notranje zadeve v okrožnici z dne 15. avgusta 1849

deželnim predstojnikom naročil skrbeti za to, da si v onih delih kronovin, v katerih živi več narodnosti, pridobi vsak uradnik znanje v deželi navadnih jezikov, ter sploh prizadevati se za enakopravnost vseh plemen. Ako naj se to uresniči, potem ima prebivalstvo na jugu monarhije pravico, zahtevati univerzo v Ljubljani: to tembolj, ker jo ima že vsaka bolj severno ležeča dežela, dočim na jugu v petih deželah prebivajoči slovenski narod nima niti ene. Ako pa naj se za Slovence ustanovi univerza, da se izvede načelo enakopravnosti, se upoštevajo potrebe narodne izobrazbe in če naj se uvede slovenščina v urade, potem prihaja samo Ljubljana v poštev. Ljubljana je za to primerna po svoji zemljepisni legi: slovenskim interesom bi ne bilo ustreženo, ko bi se univerza ustanovila v Zagrebu, ker zahtevajo jezikovne razlike za slovensko univerzo pač upoštevanje. Končno ponavlja peticija okolnosti, ki so jih navajale peticije drugih činiteljev, namreč, da bi bilo treba ljubljanski licej prav za prav le izpopolniti, in slednjič navaja učne pripomočke, ki so se nahajali v Ljubljani.

NAUČNO ministrstvo je z odlokom z dne 11. oktobra 1849, št. 6875, naročilo deželni vladi, da odgovori mestnemu magistratu to-le: Vprašanje, naj se li ustanovi v Ljubljani univerza, se mora pridržati za daljnje razpravljanje, ker veliki stroški, ki jih zahteva ustanovitev univerze, nemožnost, število univerz brez meje pomnožiti in s tega nastajajoče težave, nepristransko uvaževati želje, ki prihajajo od vseh strani, ne dovoljujejo hitre odločbe.[49]

KJE so tičale te težave odločitve, razjasnjuje notica v »Novicah« (7. novembra 1849), ki sporoča, da je vlada v zadregi, bi li ustanovila vseučilišče v Ljubljani ali v Zagrebu. »Novice« tej vesti pristavljajo v takratni svoji samorasli pisavi: »Izid tega posvetovanja seveda ne bo drugačen, kakor da pridemo s tretjim koncam v Zagreb. Noben Slovenec se ne bo pritožil, ako se vseučilišče v Zagrebu napravi — toda, če imajo vsi drugi narodi svoja vseučilišča, bi imeli tudi Slovenci eno imeti po svoji potrebi... Lani so bili spoštovani in povdigovani, ko so bili v sili trdna zagojzda...«[50] Te besede »Novic« gotovo še danes vsak pravi Slovenec podpiše z obema rokama.

A TUDI v Zagrebu se v resnici ni ustanovilo popolno vseučilišče. Dunajsko naučno ministrstvo je sicer l. 1850. ukinilo, kakor v ostali tedaj centralizirani državi, dosedanjo zagrebško akademijo znanosti (licej), pridružilo njeno filozofsko fakulteto kot VII. in VIII. razred gimnaziji, a juridični študij akademije (liceja) pretvorilo v samostalno pravoslovno akademijo.

PROFESORJI juridične fakultete so se pridržali tudi na pravoslovni akademiji, vendar pa se je dosedanji četveročlanski profesorski zbor izpopolnil z dvema članoma. Imenovana sta bila namreč za predmeta avstrijskega zakonodajstva, ki sta se uvedla v centralistične svrhe, dva Slovenca: avskultant pri deželnem sodišču v Trstu dr. Anton Roje za rednega profesorja kazenskega prava in postopka z obvezo, da predava 10 ur na teden v začetku v slovenskem in šele pozneje v ilirskem jeziku, ter odvetniški kandidat dr. Andrej Gostiša,[51] najprvo za suplenta, od l. 1851., tudi za rednega profesorja avstrijskega državljanskega prava. Gostiša je takoj predaval v »ilirskem« jeziku. Roje je predaval do l. 1854., ko je bil imenovan namestnikom višjega državnega pravdnika v Zagrebu, Gostiša do l. 1864. Tedaj je bil imenovan za svetnika banskega stola v Zagrebu.[52] Tudi še leta 1852., ko se je bila razpisala stolica rimskega in cerkvenega prava, je bilo v razpisu dano kandidatu na voljo, hoče li predavati v ilirskem ali v slovenskem ali v latinskem jeziku.[53]

18. GLEDE slovenskih predavanj pa je vlada vztrajala pri svoji odločbi z dne 27. avgusta 1849, da se osnujejo na graškem vseučilišču. Dne 30. decembra 1849 je bil imenovan kesneje tako sloviti pravnik dr. Josip Krajnc za »docenta avstrijskega civilnega prava v slovenskem jeziku« na graški univerzi. Dne 7. januarja 1850 je pričel predavati: prvo polletje je imel 20 slušateljev (»Novice« 1850, str. 39). Po Krajnčevem lastnem imeniku slušateljev ga je poslušalo okrog 40 Slovencev, 20 Hrvatov, največ Dalmatincev. Med slušatelji sta bila tudi Jakob Razlag in Lovro Toman. Tej stolici sta se pridružili na pravoslovni fakulteti graške univerze še dve drugi. 13. marca 1850 je bil namreč imenovan za profesorja cerkvenega in rimskega prava inomoški profesor dr. Janez Kopač, ki je predaval dva tečaja l. 1851. in 1852. kazenski postopek v slovenščini štiri ure na teden. 25. septembra 1850 pa je bil imenovan za profesorja finančne vede v Gradcu z obvezo, predavati kazensko pravo v slovenskem jeziku, dr. Josip M. Skedl. Predaval je v poletnem tečaju 1851 tri ure in potem do letnega tečaja 1854 štiri ure na teden. Razen teh treh juridičnih profesorjev sta predavala na bogoslovni fakulteti tudi še profesorja Robič in Tosi v slovenskem jeziku, in sicer »Vaje v slovenskih nabožnih nagovorih«, tedensko eno uro. Robič je predaval do poletnega tečaja 1853, Tosi do zimskega tečaja 1855/56. Število slušateljev slovenskih predavanj pa se je vedno bolj krčilo. Slovenci, zlasti Kranjci, so obiskovali radi Knafflovih ustanov večinoma dunajsko vseučilišče. Tudi novozgrajena železniška zveza je odvzela Gradcu marsikaterega slovenskega slušatelja. Na drugi strani pa slovenski študentje niti niso mogli imeti pravega veselja, ker niso imeli prilike, pozneje slovenski uradovati in tudi izpitov niso mogli delati v materinščini. Dne 25. januarja 1854 je naznanil Krajnc ministrstvu, da mora radi pomanjkanja slušateljev ustaviti predavanja. Svoji nevesti pa je Krajnc sporočil: »Svojo docenturo sem nadaljeval že četrto leto, toda rastoče sovraštvo, katero so nasprotniki slovenstva namerili proti njej kot nepotrebni napravi, je povzročilo, da je polagoma pojemala. Zato sem sklenil, da popustim to dvomljivo nameščenje.« Ministrstvo je to odpoved vzelo z razpisom z dne 25. februarja 1854 na znanje.[54]

SICER pa bi ministrstvo najbrž samo ta predavanja ustavilo, kakor je v tedanji absolutistični dobi ukinilo češka predavanja v Pragi in Olomucu. Finančno ministrstvo je odreklo potrebne prispevke.[55]

---

1 STRAKOSCH-GRASSMANN, Gesch. des. österr. Unterrichtswesens, str. 183. — Da so mislili prosvetlenejši možje že tudi kratko pred letom 1848. na ponovitev zahteve po vseučilišču v Ljubljani, navaja dr. Josip MAL (Čas, X, 1916, str. 157.) kot dokaz pismo botaničarja Riharda grofa Ursini-Blagaya muzejskemu kustosu Henriku Freyerju z dne 19. junija 1846: Laibach dürfte in wenigen Jahren nach meiner Ansicht ein wichtiger Punkt für den Handel als auch für den Lehrstand werden, da nach meinen Ansichten die Grätzer Universitet gewiß aufgehoteba wird, das Gubernium dahin verlegt, und Laibach als eine Vorstadt Italiens so wohl in comerzieler als literarischer Hinsicht beachtet werden dürfte, glauben Sie nicht, daß die Stände alles dan aufbieten werden, was in ihrer Macht steht um ihre Landesstadt so viel als möglich zu berücksichtigen um das Verschwinden des Guberniums so wenig als möglich fühlbar zu machen?« terrichtswesens, str. 183.

2 Njegov životopis gl.: Fr. ILEŠIČ: DURO MATIJA ŠPORER (1795–1884). Rad jugoslav. akademije, knjiga 218, st. 156–222. Prim. tudi Ferdo ŠIŠIĆ, O Šporerovim novinama. Gradja za povjest književnosti hrvatske, knjiga 7, 1912, str. 49 sl.

3 Arhiv bivše deželne vlade. št. 654 pr. ex 1848.

4 Novice, 1848, str. 84., Vseuč. zbornik. str. 229. APIH: Slovenci in l. 1848. str. 228.

5 Deželni arhiv v Narodnem muzeju v Ljubljani. fasc. 10 ex 1848. št. 319; Vseuč. zbornik. str. 23—25.

6 Vseuč. zbornik. str. 25—27.

7 Mestni arhiv. fasc. 47 ex 1848.

8 Deželni arhiv v Narodnem muzeju v Ljubljani. fasc. 10 ex 1848. št. 319.

9 Arhiv bivše deželne vlade v Ljubljani. št. 2390 pr. ex 1848.

10 Arhiv bivše deželne vlade v Ljubljani. št. 2074 pr. ex 1848.

11 Prav tam. št. 2390 pr. ex 1848.

12 Vseuč. zbornik. str. 27. 28.

13 Vseuč. zbornik. str. 28. 29.

14 Prav tam. str. 31. 32.

15 Vseuč. Zbornik. str. 34. 35.

16 J. APIH. Slovenci in 1848. leto. str. 82.

17 Za maloštevilne oponente in dvomljivce iz finančnih razlogov je napisal L. KORDESCH članek: »Universitätsfrage in Krain«, Laib. Zeitung z dne 19. septembra 1848, št. 113.

18 Illyrisches Blatt. 12. septembra 1848; Vseuč. zbornik. str. 33.

19 Te vesti so, kakor piše Kordesch v »Laib. Zeitung« z dne 19. sept. 1848, št. 113. stopnjevale nade na vseučilišče v Ljubljani do gotovosti.

20 Arhiv narodnega muzeja v Ljubljani. fasc. »Slov. društvo« I., zavoj »Zapisniki odborovih sej in občnih zborov«.

21 Vseuč. zbornik. str. 39. (Bleiweisova korespondenca.)

22 Spis deželne vlade v Ljubljani. št. 2409 pr. ex 1848; Vseuč. zbornik. str. 30.

23 Pismo v Bleiweisovi korespondenci. v katero mi je dovolil vpogled g. dr. Lončar v Ljubljani.

24 Arhiv deželne vlade. št. 3232 pr. ex 1848.

25 Arhiv v Narodnem muzeju v Ljubljani. fasc. »Slov. društvo« I., zavoj »Zapisniki odborovih sej in občnega zbora«.

26 Prav tam. v zavoju »Prelaganje avstr. zakonov«; glej tudi Laib. Ztg., 7. novembra 1848, št. 134. str. 703.

27 Arhiv bivše deželne vlade. št. 3232 pr. ex 1848.

28 Prav tam.

29 Prav tam.

30 Arhiv dež. sodišča v Ljubljani. št. 92. pr. ex 1848.

31 Prav tam. št. 95 pr. ex 1848.

32 Arhiv bivše deželne vlade. št. 3232 pr. ex 1848.

33 Arhiv bivše deželne vlade. št. 3232 pr. ex 1848.

34 Razburjenje, ki je zaradi ukinitve kirurgičnega učilišča v Ljubljani nastalo, se kaže v številnih člankih »Laib. Ztg.« l. 1848: 2. septembra 1848, št. 106, 21. septembra. št. 114. 28. septembra, št. 117, 14. novembra. št. 137. v »Politisches Blatt« (priloga k »Laib. Ztg.«) 9. novembra. št. 16. — Sam ravnatelj ranocelniške šole dr. JURIJ MATIJA SPORER je bil proti dosedanjim ranocelniškim šolam. L. 1849. je izdal spis »Stand und Kritik der Sanitätspflege durch die Staatsverwaltung. Laibach, Kleinmayr«. V tem delu (str. 31 do 33) SPORER pripominja, da manjka jugoslovanskim pokrajinam univerze, kjer bi se namesto ranocelnikov izobraževali doktorji medicine. Le redko morejo pošiljati prebivalci teh pokrajin v tuja oddaljena vseučilišča. Na 50.000 prebivalcev pride v teh pokrajinah komaj en pravi zdravnik in na 10.000 en ranocelnik. Treba bi bilo ukiniti vse nižje kirurgične šole. Osnovati bi se morala popolna medicinsko-kirurgična učilišča in to v več pokrajinah, že iz narodnostnih razlogov, tako tudi na Reki, v Zemunu in v Ljubljani. (Gl.: FR. ILEŠIČ. ĐURO MATIJA ŠPORER. Rad jugoslav. akad., knjiga 218, str. 173, 174.)

35 Arhiv bivše deželne vlade, št. 3080 pr. ex 1848.

36 Arhiv bivše deželne vlade, št. 3172 pr. ex 1848.

37 Arhiv bivše deželne vlade. št. 3172 pr. ex 1848.

38 Na te je kazal v svojem članku »Die Univ.-Frage in Österreich mit bes. Beziehung auf Laibach« profesor KLEEMANN v Polit. Blatt (priloga Laib. Ztg.). št. 12, dne 5. oktobra 1848.

39 Arhiv Narodnega muzeja v Ljubljani. fasc. »Slov. društvo I.«; zavoj »Vseučiliško vprašanje in slovenska predavanja«.

40 Vseuč. zbornik. str. 38.

41 Verhandlungen des. österr. Reichstages nach der stenographischen Aufnahme. 4. Bd.. str. 538, 539.

42 Prav tam. 5. Bd., str. 339. — Koliko pa je bilo prav v tem času zanimanje vse slovenske javnosti za vseučiliško vprašanje, kaže prav značilno poročilo v »Sloveniji«, 1. septembra 1849. z dne 39. januarja. str. 34. o gledališki predstavi »Veseli dan ali Matiček se ženi«: »narbolj v celi igri in prav ob svojem mestu in ob svojem času pa je bil vpleten pogovor med Budalatam in Zmešnjavo čez dvojno sedanje vprašanje. namreč čez šole na deželi in vseučilišče v Ljubljani.«

43 Vseuč. zbornik. str. 40—42; »Slovenija«. 1849. št. 34.

44 Prav tam. str. 42—47; »Slovenija«. 1849. št. 45. 46.

45 Gl. moje podatke v uvodu REGALLY-BEŽEKOVE izdaje obč. drž. zakonika (1927). str. VI.

46 Arhiv bivše deželne vlade, št. 2089 pr. ex 1849 — Dr. Ernest pl. LEHMANN je bil rojen v Novem mestu dne 26. avg. 1816. Oče je bil Janez. okrožni komisar, mati pa Alojzija roj. baronica Zois. Gimn. študije je dovršil v Novem mestu. pravoslovne v Gradcu. Vstopil je v službo pri finančni prokuraturi v Ljubljani, kesneje je prestopil k sodišču. postal l. 1851. namestnik drž. pravdnika v Ljubljani, l. 1857. drž. pravdnik v Novem mestu, l. 1866. svetnik viš. dež. sod. v Gradcu, je bil vpokojen l. 1879. Pozneje se je preselil v Ljubljano. kjer je umrl 31. avg. 1888. LEHMANN je bil sicer nemškega saksonskega rodu. vzrastel med Slovenci je bil vse svoje življenje pošten prijatelj našega rodu. Poskušal se je tudi kot pesnik še v poznih letih v graškem »Wahrheitsfreund«.

47 Prav tam.

48 Vseuč. zbornik. str. 50. 51.

49 Vseuč. zbornik. str. 51—53.

50 Vseuč. zbornik. str. 53.

51 Gl. »Slov. bijograf. leksikon«. str. 235.

52 Vseučilište u Zagrebu 1874—1924. Spomenica akad. senata. str. 35—37. 45. 46. 48.

53 Prav tam. str. 40.

54 Vseuč. zbornik. str. 53—59.

55 STRAKOSCH-GRASSMANN. Geschichte des österr. Unterrichtswesens. str. 185.

VI.

TABORSKA DOBA.

1. PO društvenem in zborovalnem zakonu z dne 15. novembra 1867 so dobili avstrijski narodi dolgo zaželeno pravico svobodnega zborovanja in združevanja. Širom vse bivše monarhije so jeli prirejati velike ljudske shode pod milim nebom po vzoru takrat slavnih angleških meetingov, s katerimi so dosegli politiki Cobden in Brigth na Angleškem in O'Connel na Irskem velike uspehe. Prirejali so posebno take shode na Dunaju, v Gradcu, osobito pa Čehi, ki so, vzbujajoč spomine iz husitske dobe, imenovali te shode tabore. To ime smo povzeli za takratne ljudske shode tudi mi Slovenci nedvomno od Čehov, čeprav pravi eden glavnih naših taboristov, dr. Josip Vošnjak, da smo jih imenovali tako, »ker so podobni starodavnim taborom, v katerih se je tudi ljudstvo shajalo po tavžentih, če je bilo treba braniti svoje pravice«. Vošnjak definira tabore kot postavno dovoljene ljudske shode.[1] Ti tabori so se pri nas nenavadno naglo udomačili. Razgibali so slovensko ljudstvo od vzhoda do zahoda tako zelo, kakor komaj še kaka druga uredba v katerikoli dobi našega političnega življenja.

ZA tri velike ideje so takrat naši očetje manifestirali na vseh taborih: 1. za zedinjeno Slovenijo z upravnim in zakonodajnim središčem v Ljubljani; 2. za uvedbo slovenskega jezika v urade in 3. za uvedbo slovenskega jezika v šole.

2. PRVA dva slovenska tabora v Ljutomeru (9. avgusta 1868) in v Žalcu (6. septembra 1868) sta manifestirala v splošnem za enakopravnost v šolstvu in ne še posebej za slovensko vseučilišče. Pač pa je že na tretjem taboru v Šempasu na Goriškem (18. oktobra 1868) Ivan Nabrgoj utemeljeval resolucijo, ki je zahtevala slovensko pravno akademijo v Ljubljani. Na četrtem slovenskem taboru v Brdih (25. aprila 1869) je znani rodoljub dr. Lavrič utemeljeval resolucijo o »slovenskem pravniškem vseučilišču« (t. j. akademiji). Na petem taboru v Sevnici (2. maja 1869) je župnik Ripšel iz Loke pri Zidanem mostu zahteval, da se napravi ali »slovensko vseučilišče ali vsaj posebno pravniško učilišče za Slovence v Ljubljani«. Na šestem tako zvanem pivškem taboru v Kalcu poleg Zagorja na Pivki (9. maja 1869) se je utemeljevala le splošna resolucija za uvedbo slovenščine v vse javne šole. Na najznamenitejšem slovenskem taboru v Vižmarjih na binkoštni ponedeljek (17. maja 1869) je dr. Jakob Razlag dokazoval potrebo posebnega slovenskega vseučilišča v Ljubljani. Dr. Razlag pa je tudi na osmem taboru v Ormožu (8. avgusta 1869) govoril o slovenskem vseučilišču. Enako so tudi l. 1870. tabori v Sežani (19. maja), v Cerknici (12. junija), v Kapeli pri Radgoni (19. junija), v Kobedu v Istri (7. avgusta), v Vipavi (14. avgusta) in v Zapračah blizu Vrbe (10. septembra) sklenili resolucije glede ljubljanske univerze kakor prejšnji tabori.

3. PRAV za prav pa so bili, kakor v vseh akcijah za slovensko vseučilišče, slovenski dijaki prvi, ki so povzdignili svoj glas za univerzo v Ljubljani. Nove združevalne pravice so se namreč poslužili tudi dijaki. Ko so l. 1868. ustanavljali v Gradcu društvo »Akademischer Leseverein«, so Nemci in Italijani Slovane popolnoma prezrli. Zato so razžaljeni slovenski akademiki v Gradcu že dne 9. junija sklenili soglasno peticijo na ministrstvo, da se: 1. uvede slovenščina v vse nižje in srednje šole; 2. da se spopolni tedanja

pravna akademija v Zagrebu v vseučilišče in 3. da se ustanovi pravna akademija v Ljubljani. Dunajska »Sava« pa je že poprej sprožila misel, naj se v počitnicah priredi v Ljubljani splošen shod slovenskih akademikov. To idejo so posebno povzeli graški akademiki, ki sta jih tedaj vodila dva medicinca, poznejši zdravnik v Kamniku dr. Maks Samec in Krištof. Vodje dunajskih oziroma praških akademikov so bili: modroslovec Franc Levec in Josip Jurčič ter tehnik Franc Tomšič. Shod akademikov se je vršil potem v Ljubljani dne 14. avgusta 1868: akademiki so po referatih M. Samca, jurista Oblaka in Josipa Jurčiča sklenili resolucijo v smislu graške peticije.[3] Prihodnje leto, 4. septembra 1869, so slovenski akademiki vnovič zborovali v Ljubljani. Sklicali so ta zbor večinoma oni akademiki, ki so imeli glavno vlogo na prvem akademskem shodu l. 1868., poleg njih pa še modroslovca Franc Šuklje in Franc Skabernè ter pravnik Filip Zaplotnik. Na shodu se je najprvo razpravljalo o slovenskem vseučilišču. Obširno je zopet za to govoril pravnik Oblak, proti pa Zaplotnik in Šuklje, ki sta poudarjala še našo nepripravljenost. Z veliko večino je bila sprejeta resolucija: »Zbrani študentje v Ljubljani zahtevajo od vlade, da je ona pravična terjatvam slovenskega naroda ter ustanovi univerzo v Ljubljani z učnim jezikom slovenskim.«

4. LJUDSKI glas, ki se je razlegal na slovenskih taborih in na zborovanjih dijakov, ni mogel ostati brez odmeva v zakonodajnih zastopih.

V SEJI deželnega zbora kranjskega dne 26. februarja 1867 je predlagal Luka Svetec, da naj se pripravi zakonski načrt, ki bi uresničil ravnopravnost slovenskega jezika v šolah, uradih in sodiščih. Po razpravi o tem predlogu je dobil deželni odbor nalogo, naj izdela in predloži prihodnjemu deželnemu zboru načrt takega zakona. Poročevalec deželnega odbora dr. Bleiweis je v seji dne 3. septembra 1868 predlagal 1. načrt takega zakona in pa 2. da deželni zbor sklene: »naprava pravoslovne akademije se za neobhodno potrebo spoznava in glede na to potrebo prosi vlada, da po ustavni poti skrbi za to, da se ustanovi v Ljubljani s slovenskim učnim jezikom«. Utemeljeval pa je to potrebo preizkušeni prijatelj naših prizadevanj, dr. Bleiweis, takole: »Da pa se uradnikom, odvetnikom in notarjem olajša raba slovenskega jezika v njihovih opravilih, je treba, da se ravnopravnosti jezika odpro tudi višja učilišča. V ta namen so bile pri dunajskem ministrstvu l. 1848. razprave za napravo vseučilišča Slovencev v Ljubljani, v katerem bi se dotični nauki razkladali v slovenskem jeziku. Na stran pustivši za sedaj vseučiliško vprašanje, poudarja deželni odbor glede na potrebe popolne izurjenosti uradnikov, odvetnikov in notarjev v slovenskem jeziku vendar že sedaj živo in neobhodno potrebo, da se vsaj en oddelek vseučilišča uredi v Ljubljani in v ta namen svetuje deželnemu zboru, da se obrne do vlade s prošnjo, da se napravi akademija za pravoznanstvo, katera se je že l. 1849. začela, z napravo dveh učilnic pravoslovnih naukov, namreč avstrijskega državljanskega in kriminalnega prava, pa je zopet prestala, ko je v Avstriji zginila ustava.« Predlog je bil v tej seji soglasno sprejet.

NAUČNO ministrstvo je na ta sklep deželnega zbora kranjskega odločilo dne 10. marca 1869 takole:[4] Ker so v kraljevinah in deželah, zastopanih v državnem zboru, pravne akademije sedanjemu organizmu pravnega in državoslovnega študija tuje ustanove, zavisi taka prošnja predvsem od razpravljanja in odločitve načelnega vprašanja, ako se v prihodnosti sprejmejo taka višja specialna učilišča sploh v ta organizem. To vprašanje se

more pretehtati in načelno odločiti samo v zvezi z obravnavanjem, ki se sedaj vrši po sporazumu s pravo- in državoslovnimi profesorskimi kolegiji v naučnem ministrstvu glede revizije uredbe pravo- in državoslovnih studij in teoretičnih državnih izpitov, odnosno o reviziji sedaj izza ces. odločbe z dne 25. septembra 1855 (drž. zak. št. 172) veljavnega učnega reda in sistema državnih izpitov. Rezultati tega razpravljanja se bodo morali predložiti ustavnim potom državnemu zboru. Ministrstvo za uk in bogočastje jemlje na znanje, da je deželni zbor soglasno sklenil pozvati vlado, da ustanovi pravno akademijo v Ljubljani, pa se ne smatra za poklicano, da v določeni smeri prehiti posledke navedene razprave.

5. DVA dni preden je izšla pravkar navedena odločba ministrstva, je v 170. seji državnega zbora dne 8. marca 1869 govoril v proračunski debati za zahtevo o slovenskih vseučiliških predavanjih poslanec Luka Svetec, ki je že l. 1868. v državnem zboru poudarjal potrebo uvedbe slovenščine tudi v višje šole. Pozival je vlado, da naj se vendar že enkrat ozira na sklepe deželnih zborov ter predloži državnemu zboru predlog za ustanovitev vseučilišča ali pravne akademije. Postavi naj tudi primerno vsoto v proračun, ki bi omogočila materijalno izvedbo teh sklepov. Naučni minister Hasner je odgovoril Svetcu še isti dan. Vlada pravi, da bi z največjim veseljem ustanovila v vsaki deželi vseučilišče, seveda, pristavlja takoj, ko bi to deželi tudi resnično koristilo. Kajti pripomniti mora, da je predpogoj vseučilišča do gotove stopnje dozorel razvoj naroda: ustanoviti vseučilišče, ako ni dovolj razvitega slovstva, se pravi ustanoviti univerzo, ki nima nobenih učiteljev ali pa samo nezmožne in pičlo število učencev in ki obstoji bolj po imenu nego v resnici. To bi se reklo začeti zidati hišo pri strehi. Vlada da ima odločno voljo, predlagati državnemu zboru vse mogoče izdatke: toda ni dvoma, da ne more ravnati drugače, kakor da začne z ljudskimi šolami, prehajajoč potem k srednjim ter da slednjič, ko je ustvarjena podlaga nekaki kulturi, lahko ustanovi vseučilišče. Če pa je zbornica drugega mnenja, se vlada ne bo protivila, samo da ji dovoli potrebna sredstva. Prehajajoč potem na italijanske vseučiliške zadeve, pravi minister, da s pravno akademijo ni nič pomagano. Pravna akademija brez modroslovne fakultete je zavod brez temelja. Deželi ni ustreženo, ako nima tudi onega dela vseučilišča, ki ji vzgaja učiteljske kandidate. Modroslovna fakulteta pa je v širšem obsegu skoro potrata, ako nima istočasno poleg sebe tudi medicinske fakultete. Tako se giblje vse v krogu, da moramo reči, da izdamo denar zastonj, ali pa moramo ustanoviti vseučilišče.[5]

6. DR. Bleiweis pa v svojem stremljenju, doseči vseučilišče v Ljubljani, tudi po dilatorično odklonilni odločbi naučnega ministrstva z dne 10. marca 1869 ni miroval. Baš utemeljitev zadnje odločbe mu je dala priliko za nov predlog. V seji deželnega zbora z dne 15. oktobra 1869 je predlagal, da se prosi vlada: 1. da uvede v vse gimnazije na Kranjskem slovenski učni jezik, a za Nemce naj se napravijo nemške paralelke; 2. da, ako so v odpisu ministra za uk in bogočastje z dne 10. marca 1869, št. 21 pres., zaradi pravoznanstvenih akademij omenjene obravnave že dognane, predloži prihodnjemu državnemu zboru zakonski osnutek, kako naj se v Ljubljani ustanovi pravoznanska akademija s slovenskim učnim jezikom; ako pa se take akademije ne morejo osnovati, naj se prične ustanovitev slovenskega vseučilišča v Ljubljani z osnovo juridične in filozofične fakultete. Bleiweis je utemeljeval svoj predlog, da plačujemo Slovenci v podporo drugim vseučiliščem, Slovenci

smo dovolj mnogobrojni, da imamo pravico na svoje vseučilišče, katera imajo Nemci kar tri.[6]

ODSEKOVNO poročilo (poročevalec Bleiweis) z dne 18. oktobra utemeljuje potrebo vseučilišča s starim Bleiweisovim razlogom, da se omogoči uradnikom, odvetnikom in notarjem raba slovenskega jezika in s tem izvede ravnopravnost. Vlada da je priznala vseučilišče že l. 1848.[7]

PRI razpravi dne 21. oktobra 1869,[8] v kateri se je govorilo večinoma le o gimnazijah, je bil predlog odseka v Bleiweisovem smislu sprejet.

SKLEP kranjskega deželnega zbora je predložila kranjska deželna vlada (referent vladni svetnik Hozhevar) z obširnim poročilom z dne 26. marca 1870 ministrstvu. Posebej glede univerze je poročilo važno za genezo poznejše ministrske odločbe. Ko obrazloži dosedanji potek razvoja slovenskega vseučiliškega vprašanja izza l. 1848., pravi poročilo, da bi bilo treba pred odločitvijo pretresti poleg predpogojev, ki jih navaja ministrska odločba z dne 10. marca 1869., še druge važne točke. Predvsem misli poročilo na učni red, vprašanje prostorov z ozirom na verjetno število slušateljev, na obseg potrebnih učil, na konkurenčno kvoto dežel in občin, v kojih pretežnem interesu bi se učilišče ustanovilo, na prispevek iz državnih sredstev. Ker pa je brez dvoma, da bi bil pri skromnih imovinskih razmerah deželi potreben tako za ustanovitev kakor za vzdrževanje o glavnem državni prispevek, bo morala država uvaževati poleg potrebe in smotrenosti predlaganega učilišča tudi še vprašanje, bi li ne bilo mogoče odpomoči potrebi po uvedbi slovenskih predavanj za pozitivne juridične predmete in za predmete filozofične fakultete še na drug, cenejši način. V sosednji Štajerski, pravi poročilo, ki šteje dobro tretjino slovenskega prebivalstva, se nahaja z učili primeroma bogato opremljena univerza, ki jo v znatnem številu posečajo tudi Slovenci iz Kranjske, Štajerske in Istre. V knjižnicah in v ostalih učnih pripomočkih tega vseučiliškega mesta leži bogat znanstven zaklad: občevanje s profesorji in z znanstvenimi krogi pa nudi priliko duševne obogatitve, iz katere more tako Slovence kakor Nemce v obilni meri črpati znanje. Ti pogoji ugodnega prospeha bi se morali v Ljubljani šele ustvariti. Tudi bi se mogle že obstoječe predavalnice z vso opravo uporabljati izmenoma i za dotične učne predmete v slovenskem jeziku. Dalje ne bo manjkalo na Štajerskem pravnih in filozofičnih strokovnjakov s popolnim znanjem slovenskega jezika, ki bodo mogli dotične učne predmete bodisi kot suplenti bodisi kot redni profesorji učiti. Dokazani potrebi se bo moglo torej ustreči z majhnimi stroški, ako se uvedejo paralelne stolice s slovenskim učnim jezikom na juridični in filozofični fakulteti v Gradcu. Popolnejše izpolnitve obstoječe potrebe od vlade ni mogoče zahtevati niti s stališča strogega prava, niti pravšnosti. Ako bi pa hotela dežela Kranjska, ki more, navezana zgolj na velike doklade na državne davke, komaj kaj prispevati, zahtevati še kaj več, kakor n. pr. da bi se te paralelne stolice razširile še na splošne juridične predmete, potem more po ev. dogovoru z deželnimi zastopi Štajerske, Goriške in Istre predlagati potrebno in obljubiti mogoče prispevke.[9]

V LASTNOROČNEM pripisku je deželni predsednik baron Žiga Conrad-Eybesfeld poudarjal, da so predlogi, kakršen je predlog deželnega zbora, le nova izdaja na tem polju leto za letom ponavljajočega se bolestnega krika narodnih voditeljev deželnozborske večine, dr. Bleiweisa in tovarišev (»Bleiweis und Consorten«), ki sta se jima zadnje leto pridružila še dva znamenita strankina voditelja iz Štajerske dr. Razlag in dr. Zarnik. Potem

deželni predsednik zelo zanimivo nadaljuje: Posebna dolžnost vlade je, da upošteva potrebo jezikovne izobrazbe tudi pri narodu, čigar jezik je za poslovni, uradni in svetovni promet še tako malo pripraven, kakor je slovenski, in da to uvažuje pri svoji pravici nadzorstva javnega pouka. Ker se vrši občevanje ljudstva v navadnem življenju, v trgovini in v uradih, izvzemši v kočevskem okraju in v deželni prestolnici, skoro izključno v slovenskem jeziku, ima slovenski narod po § 19. drž. os. zak. tudi pravico, da se mu dajo primerna sredstva izobrazbe za obrt, industrijo in javno življenje v tem jeziku. Dana mu mora biti možnost, da se uči ne samo v osnovni šoli v materinščini, marveč da dovrši tudi humanistične, realne in univerzitetne študije v tem jeziku. Tako stanje je seveda mogoče ustvariti samo, kolikor so podana učna sredstva in učne moči. Toda — pravi Conrad zelo pravilno dalje — ustavno pravico napotiti samo na čas, ko bodo ta sredstva in te moči v polnem obsegu podane, se pravi, gibati se v pravem »circulus vitiosus«, ker teh predpogojev brez primernih učilišč ni nikdar pričakovati. Zato predlaga Conrad, da se zakonskemu osnutku, ki ga je sprejel kranjski deželni zbor, odreče sankcija, da pa se vzame v razpravo ustanovitev ene realne gimnazije v deželi s slovenskim učnim jezikom, vpostavitev osem popolnih slovenskih paralelk na ljubljanski višji gimnaziji ter ustanovitev paralelnih slovenskih stolic za pozitivne učne predmete na juridični fakulteti v Gradcu. Ta učilišča naj se po možnosti obljubijo (»in Aussicht stellen«) za prihodnje šolsko leto.

MINISTRSTVO Potockega je bilo tedaj v zadregi za večino v državnem zboru in je upalo pridobiti z ugodno rešitvijo vseučiliškega vprašanja slovenske poslance.[10] Italijanom so se dovolile italijanske paralelke na insbruški univerzi. Moglo se tudi ni popolnoma prezreti poročilo kranjskega deželnega predsednika, ki je bilo morda sestavljeno celo dogovorno s centralno vlado. Zato je minister Stremayr odločil 12. avgusta 1870, št. 7331, v smislu Conradovih predlogov. Na to poročilo je Razlagov »Pravnik« 1870 že 15. julija, str. 53 sl. (gl. tudi str. 7 in 108), pripravljal. Naročil je namreč minister deželni vladi, naj sporoči deželnemu odboru, da ministrstvo, oziraje se na okolnosti, navedene v odločbi z dne 10. marca 1869, ne more ugoditi želji po ustanovitvi slovenske pravoslovne akademije v Ljubljani. Ministrstvo pa tudi ne more priporočati ustanovitve univerze, in sicer iz razlogov, ki jih je navedla deželna vlada in ki naj se sporoče deželnemu odboru, ter uvažuje, da bi slovenska univerza v Ljubljani ne imela v razmerju z velikimi izdatki primernega števila slušateljev; tudi bi primanjkovalo potrebnih literarnih pripomočkov in najbrž dolgo tudi primernih učnih moči. Pač pa je cesar z odločbo z dne 29. julija 1870 odobril uvedbo slovenskih predavanj za predmete judicielnega državnega izpita na pravni in državoslovni fakulteti v Gradcu ter dovolil za ta predavanja do nadaljnjega letni znesek 3600 gld. iz štajerskega študijskega zaklada pod pridržkom ustavnega pritrdila za ta izdatek. Dalnje odredbe k tej odločbi da bodo primerno sledile.[11] Cesarjeva odločba je bila objavljena tudi v uradni »Wiener Zeitung« z dne 31. julija 1870.

7. VESELJE zaradi te odredbe je bilo med Slovenci neprikrito v nadi, da je s tem storjen začetek za ugodno rešitev našega vseučiliškega vprašanja.[12] Vendar se zdi, da so merodajni krogi že slutili težave, ki se bodo pojavljale pri dejanski vpostavitvi slovenskih stolic v Gradcu, kajti dr. Costa v kranjskem (30. avgusta 1870), dr. Lavrič v goriškem (24. avgusta 1870)

ter dr. Vošnjak v štajerskem deželnem zboru (29. avgusta 1870) so vlado interpelirali, zakaj ni ustanovila vseučilišča v Ljubljani. Nemški časopisi so se upirali utrakvizaciji graškega vseučilišča. V občinskem svetu v Gradcu se je celo predlagalo, da se zaradi tega odreče dovoljeni prispevek za novo poslopje vseučilišča.[13] Graška juridična fakulteta pa je ovirala izvršitev ministrske odredbe, kolikor je mogla.

KOT predavatelji so se oglasili pri ministrstvu profesor dr. Josip Krajnc, tedaj na pravni akademiji v Sibinju na Erdeljskem, dr. Ivan Gršak, odvetniški kandidat v Ptuju, in dr. Viktor Ribič v Gradcu; mislilo se je pa eventuelno na predavatelja iz l. 1849., dr. Ernsta pl. Lehmanna, tedaj svetnika višjega deželnega sodišča, dr. Avgusta Reddija, odvetnika, ter dr. Janeza Meléta, svetnika deželnega sodišča, ki so bili vsi v Gradcu.

PROFESORJA Krajnca je ministrstvo brez njegove prošnje uradoma premestilo na univerzo v Innsbrucku in mu prošnjo za slovenskega predavatelja v Gradcu kratkomalo vrnilo.[14] Dr. Ribiču pa je naučno ministrstvo z odlokom z dne 3. januarja 1871 po dekanatu juridične fakultete v Gradcu in najbrž tudi na njegov predlog sporočilo, da se morajo oni kandidati, ki zahtevajo na graškem vseučilišču stališče profesorja, ki ga imajo nenemški predavajoči profesorji v Innsbrucku, Pragi in Lvovu, najmanj na predpisani način habilitirati, in sicer s habilitacijskim delom in kolokvijem v nemškem jeziku. Poskusno predavanje bi se moglo vršiti v slovenščini. Dokler se take učne moči ne najdejo, bi se mogla poleg nemških glavnih kolegijev vršiti slovenska collegia practica o istih predmetih, da si kandidatje pridobe najvažnejšo terminologijo. Ti docenti bi mogli imeti na fakulteti honorarnim docentom državnega računstva (!) podobno stališče. Da dobijo svojo remuneracijo, ni nobene ovire. Dekanat juridične fakultete zato Ribiča vpraša, v katerem smislu hoče, da se smatra njegova prošnja, ki jo je ministrstvo poslalo fakulteti v izjavo.[15]

VODILNI možje na Slovenskem so imeli zaradi nemškega odpora in odklonjevalnega postopanja ministrstva, kakor se vidi iz raznih časopisnih izjav, malo upanja, da pride v Gradcu do slovenskih predavanj. Ko poroča Razlag v »Pravniku«, št. 1. in 2., dne 1. januarja 1871, str. 32, o premestitvi profesorja Josipa Krajnca v Innsbruck, pristavlja željo, da bi se v enem letu premestil na slovensko vseučilišče v Ljubljani.

8. SREDI aprila je razpravljal proračunski odsek poslanske zbornice tudi o postavki 3600 gld. za graška slovenska predavanja. Poročevalec prof. Glaser je predlagal, da se ta postavka črta, ker ni predavateljev (!). V istem smislu so govorili tudi poslanci Wickhoff, Herbst, baron Lasser, dr. von Perger, dr. Kuranda in bivši finančni minister Brestl. Zadnji pa je vendar pristavil, da bi se mogla ustanoviti v Ljubljani pravna akademija. Na krmilu je bilo tedaj že od 4. februarja Hohenwarthovo ministrstvo; naučni minister pa je bil Čeh dr. Josip Jireček. Zagovarjal je sicer vsako proračunsko postavko, o tej pa je popolnoma molčal. Slovenski poslanci so se tedaj od razprav državnega zbora absentirali. Proračunska postavka za slovenska predavanja v Gradcu je bila torej odklonjena.[16]

9. ŠE po tem neuspehu toži Razlag v »Pravniku«, št. 9. in 10. z dne 1. maja 1871 (str. 158), da se slovenska predavanja v Gradcu niso uresničila, »ker nekuteri tujci trde, da so žaljeni, čeravno se samo taka drobtinica Slovencem dovoli. Dokler se ne ustanovi vseučilišče, ki je pogoj duševnega napredka južnih pokrajin in za čegar ustvaritev sestavljajo na merodajnem mestu

zopet nasvete,[17] bi se morebiti našel kateri dobrotni učenjak, ki bi hotel glede na silno potrebo pravniškega slovenskega naraščaja ponavljati nekatere dejanske predmete« (t. j. predmete pozitivnega prava) s slovenskimi pravoslovci na Dunaju in v Gradcu v slovenskem jeziku, n. pr. kazenski zakonik in postopek, obč. drž. zakonik in red državljanske pravde, kakor tudi postopnik v neprepirnih rečeh. Sposobni strokovnjaki so na Dunaju gg. drji.: Dolenec, Napret, Pogačnik, v Gradcu pa gg. drji.: vitez Lehmann, Melè, Reddi in še morebiti kateri drugi. Ako se ravno v mladih letih s čuti dela za domovino, pride vendar pozneje mrzla doba hladnega vsakdanjega delovanja in navdušenje za dušni in telesni blagor naroda zgine, ako ni postavljeno na trdno podlago znanosti in vsestranske izobrazbe«.

TA poziv je priobčil tudi »Slovenski Narod«, št. 50 z dne 2. maja 1871. V št. 52. z dne 6. maja 1871 že poroča »Slovenski Narod« (tudi »Pravnik«, št. 11. in 12., str. 191), da se je na »Pravnikov« poziv oglasil dunajski odvetnik dr. Ferdinand Pogačnik, ki je odlično prestal svoje izpite. V prihodnji številki (53. z dne 9. maja) pa se oglaša Pogačnik sam, češ, da se je ponudil v motivirani vlogi ministrstvu za brezplačnega učitelja na dunajskem vseučilišču pod edinim pogojem, da se mu podeli naslov in značaj rednega vseučiliškega profesorja. To zahtevo utemeljuje s tem, da jo je stavil ne samo zaradi sebe in slušateljev, marveč tudi zaradi stvari same, da se bo mogel, kakor misli, udeleževati fakultetnih sej, rigorozov in izpitov. Sklicuje se na precendenčni slučaj prejšnjega leta, ko je bil dunajski odvetnik dr. Fr. Forlani imenovan za pravega rednega profesorja na novoustanovljeno stolico z italijanskim predavalnim jezikom v Innsbrucku.

10. DO takih predavanj pa ni prišlo, kajti 13. junija 1871 je poslanska zbornica pritrdila predlogu proračunskega odseka in odklonila postavko za slovenska predavanja na graški univerzi. Odsekov poročevalec Glaser je sestavil poročilo, ki postavlja resnico v istini na glavo. Poročilo[18] pravi, da se po izvršenih poizvedbah prispevek ne more potrošiti, ker manjka primernih oseb, ki bi predavale. Že iz tega razloga ni mogoče zneska dovoliti. Brez ozira na to pa sploh ni priporočljivo, da bi občutne nedostatke, za katerimi neizogibno bolehajo mnogojezični zavodi, prenesli tudi na univerzo, ki ji je bilo to doslej prihranjeno. Poleg tega je popolna prevara, ako se smatra, da je potrebno ravno predmete judicielnega državnega izpita predavati v jeziku, ki se porablja v sodni praksi. Na univerzi si je treba pridobiti temeljito znanstveno izobrazbo. Najboljše sredstvo za to pa je uporaba onega jezika, ki privede slušatelja v dotiko z resnično sposobnim učiteljem. Kdor si je pridobil temeljito znanje, je bo mogel uporabljati tudi v svoji materinščini, seveda, če je že primerno razvita. Tudi razvoju tega jezika bo to bolj koristilo, kakor če si oni, ki ga govorijo, pridobijo nezadostno strokovno izobrazbo. Razmerje, v katerem so bili vsi drugi kulturni jeziki k latinščini in deloma tudi k francoščini, to nepobitno dokazuje. Za praktično potrebo onih, ki so pozvani uradovati v slovenščini, bo torej laglje in bolje preskrbljeno, da se priredijo predavanja o slovenskem uradnem slogu (Geschäftsstil).

11. KER pri tedanji situaciji v državnem zboru ni bilo dvoma, da bo plenum sprejel odsekov predlog, je skušal poslanec dr. Etbin H. Costa rešiti, kolikor bi se po njegovem mnenju rešiti dalo, ter je stavil v debati dne 13. junija 1871 v državnem zboru resolucijo: vlada se pozivlje, da čimprej

izvrši potrebne priprave za ustanovitev pravo- in državoslovne ter filozofske fakultete s slovenskim predavalnim jezikom in s sedežem v Ljubljani.[19] Ta resolucija je bila za razpravo tudi dovolj podprta.[20]

COSTA je izvrstno ovrgel odklonilne razloge proračunskega odseka. Prelepe in vedno resnične misli je razvijal o zvezi narodove omike z razvojem njegovega jezika in zopet razvoja jezika z njegovo uvedbo v šole, urade, v javno in socialno življenje. Globoko je razložil idealni in praktični pomen univerze. Predočil je tisti sofistični circulus vitiosus, v katerega so se zapletli tedaj, in v katerem so ostali skozi do razpada monarhije naši narodni nasprotniki, čim so govorili o naših narodnih, zlasti jezikovnih in kulturnih zahtevah. Če smo namreč zahtevali, da se uvede v urade slovenski jezik, tedaj so nam oporekali: saj nimate uradnikov, ki bi bili zmožni uradovati v vašem jeziku. A dali nam niso šol, v katerih bi se uradniki izobraževali. Če pa smo zahtevali šol, so ugovarjali: saj nimate niti knjig niti učil. Kakor bi ne bilo vse to v najožji zvezi in kakor bi se ne bilo na nemških vseučiliščih prej predavalo v nemščini, preden se je nemško slovstvo povzpelo do višine. Take razmere, pred katerimi so stali Slovenci, so bile v Nemčiji v XVIII. stoletju, ko se je uvedla nemščina na vseučiliščih, bile so pri ustanovitvi vseučilišča v Zagrebu ter madžarskega vseučilišča v Budimpešti. Res pa je, da v narodnostnem pogledu na graški univerzi ni predpogojev za miren razvoj slovenskih predavanj. Zato predlaga tudi resolucijo, da se ustanovi slovenska univerza v Ljubljani. V utemeljitev te zahteve kaže Costa kratko na peticijo kranjskih deželnih stanov iz l. 1787. ter na obstoj univerze v francoski Iliriji.[21]

COSTI je odgovoril graški poslanec dr. Rechbauer. Prav malo duhovit govor je bil to na sijajna Costova izvajanja. Nanizal je stare ugovore o pomanjkanju učnih pripomočkov, o še večjem pomanjkanju sposobnih predavateljev, o bornosti naše literature, o bogastvu nemškega jezika in potrebnem vplivu na Slovence, o umetni tvorbi slovenščine. Iz govora je pa v glavnem izzvenela bojazen, da bodo Nemci narodnostno trpeli, zlasti na Štajerskem, in da bo obisk graške fakultete padel. Po Costovi repliki je dolgo govoril poročevalec Glaser,[22] očitno v zadregi in zelo malo stvarno. »Celih 13 kolon državnozborskega stenografičnega zapisnika« — pravi dr. Majaron upravičeno — se je naravnost norčeval iz nesrečne preteklosti slovenskega naroda.[23] Popolnoma molčal pa je zopet naučni minister Jireček, ki je malo tednov prej zagotavljal, da ne bo pripustil, da bi se s Slovenci na graški univerzi ravnalo kakor s »pepelko«.[24] Odklonilni predlog proračunskega odseka je bil seveda sprejet, ostala pa je v manjšini tudi resolucija za ljubljansko univerzo.[25]

NAŠA javnost, misleča to pot, da je bila že prav pred uresničenjem ene naših stalnih in glavnih narodnih zahtev, je bila zopet enkrat kruto prevarana.[26]

12. V TO dobo spadata še dva govora, ki jih je govoril v poslanski zbornici zvesti glasnik za univerzo v Ljubljani dr. Jakob Razlag.

V PRORAČUNSKI debati l. 1874. so se oglašali zastopniki raznih narodov za ustanovitev vseučilišč: v Brnu, Solnogradu in Trstu. Proračunski odsek je predložil tudi resolucijo, da naj vlada v prihodnjem zasedanju predlaga ustanovitev enega novega vseučilišča. K tej resoluciji je stavil poslanec dr. Razlag v seji dne 26. marca 1874 dodatni predlog:[27] »Pri tem naj se

Dr. Jakob Razlag

Dr. Jakob Razlag

uvažuje tudi ustanovitev vseučilišča za južne dežele v Ljubljani.« V utemeljitev tega predloga je omenil, da najdemo v naprednih deželah redno na dva milijona prebivalcev eno univerzo. Ker to v Avstriji ni mogoče, nastane le vprašanje, kako naj se nameravane nove univerze porazdele. Zdi se mu, da je najpotrebnejše vseučilišče na jugu, ker ga od Kotora do Gradca ni. Ustanovitev samoitalijanskega vseučilišča je za državo predraga, ker je italijansko prebivalstvo za lastno, čisto italijansko vseučilišče premajhno. Za poldrugi milijon Slovencev se bo morda tudi težko oživotvorila popolnoma slovenska univerza. Zato bi bilo priporočljivo najti način, da se ustanovi za te različne narode na jugu, ki stanujejo v samo majhnih deželah, eno skupno vseučilišče. Razlag je tako sprožil idejo, ki se je l. 1898. v kranjskem deželnem zboru zopet pojavila. To skupno vseučilišče bi bilo mogoče tako urediti, da bi se v poedinih jezikih, v nemščini, italijanščini, slovenščini in ilirščini učili nekateri praktični učni predmeti morda tudi paralelno, dočim bi se mogli predavati drugi predmeti čisto dobro v enem samem jeziku. Priporočljivo bi bilo tedaj, ustanoviti za te dežele in narode tako zvano »mednarodno univerzo za južne dežele« (südslavische internationale Universität«). V teh malih deželah je potreba sporazuma različnih narodnosti tem nujnejša, ker pridejo vedno med seboj v dotiko. Za posamezne male dežele bi pa ustanovitev takega zavoda zaradi pomanjkanja duševnih in materielnih moči ne bila mogoča. Kajti skušnja uči, da te male dežele ne morejo vzdrževati niti svojih umobolnic in svojih zavodov

za slepce. Za sedež zamišljene univerze za južne dežele se mu zdi najbolj pripravna Ljubljana, ki s svojimi 24.000 prebivalci ni ne prevelika ne premajhna, zlasti ne prevelika in tedaj ni pričakovati one dijaške revščine, ki je baš v velikih mestih tako pogostna. Njena lega je zelo zdrava. Ljubljana ima že licejsko veliko knjižnico in bo imela v prihodnosti brez dvoma že iz jezikovnih ozirov skupno bogoslovno fakulteto za osem škofij. So to škofije: za Kranjsko, Koroško, primorske in lavantinska. Če pa se ustanovi taka velika bogoslovna fakulteta, si te skoro ni mogoče misliti brez filozofske fakultete. Ako se še pridene pravna fakulteta z vsaj tremi letniki — če naj se že četrti letnik kje drugje dovrši — imamo univerzo, ki bi odgovarjala potrebam južnih dežela. Ljubljana ima že krasno, učnim svrham namenjeno poslopje, ki ga je sezidala kranjska hranilnica za realko. Po Razlagovem mnenju hranilnica ne bo ovirala, da se pogodi za odstop poslopja v vseučiliške svrhe. Treba bi le bilo potem zidati manjšo realko, ki bi odgovarjala interesom male dežele.

DODATNI predlog Razlagov je bil zadosti podprt.

MINISTER Stremayr se je izrekel proti ustanovitvi katerekoli nove univerze v državi zaradi pomanjkanja učnih moči; obljubil pa je, da bo vlada to vprašanje še pretehtala.

13. V ŠOLSKI debati dne 7. decembra 1874 se je dr. Razlag vnovič oglasil za razne šolske potrebe avstrijskih Slovanov in je načel tudi vprašanje slovenskega vseučilišča, to pot z drugega vidika. Opozarjal je, da je graška univerza po svojih statutih izrečno ustanovljena za narode Notranje Avstrije. Tukaj pa stanujeta le nemška in slovenska narodnost. Do l. 1827. je bila v Gradcu latinščina učni jezik. Odtlej je postala nemščina; pojavili pa so se glasovi, da bi bilo primerneje, ko bi se nekateri praktični predmeti predavali tudi v slovensko-ilirskem jeziku in nekateri tudi v italijanščini. Na ta način bi bilo za pokrajino, segajočo od Kotora do Gradca, kjer ni nobenega vseučilišča, vsaj deloma poskrbljeno. V daljnjem svojem govoru je Razlag pobijal zlasti izvajanja neke oficijozne publikacije, ki je izšla l. 1873. o upravi avstrijskih vseučilišč. Tukaj se govori tudi o »gorostasnostih«, o »abderitskih osnutkih«, da bi se na dveh ali treh juridičnih stolicah graškega vseučilišča predavalo slovenski. Ako bi se pa v resnici na graški univerzi, dokler nimamo nobene druge univerze na jugu, predavali sodni red, kazenski postopek, morda tudi vsaj en del kazenskega zakona in nesporni postopek v slovenščini, bi ne imeli samo Slovenci, marveč morda tudi Italijani, ki so jim hoteli dati italijanska predavanja, od tega bistveno korist, da bi na znanstvenosti prav nič ne trpeli, pač pa bi se za praktičen pouk usposobili s tem, da bi imeli vajo v potrebnih jezikih, ki so na jugu najmanj trije.[28]

SEVEDA je tudi ta Razlagov glas v tedanjih razmerah za merodajne činitelje odzvenel, ne da bi ga bili poslušali.

14. OB priliki ustanovitve černoviške univerze se je oglasil v »Slovenskem Narodu« dne 8. in 9. aprila 1875 »omegovec« Karel Križman s člankom »Za vednost«, v katerem se poteza za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani. »Če nečete za Slovence, pa napravite nemško univerzo v Ljubljani. Sčasoma bomo že priborili kakšna slovenska predavanja.«[29]

1 JOSIP VOŠNJAK, Slovenski tabori. Maribor 1869, str. 1.
2 Vseuč. zbornik, str. 63, 65, 66; VOŠNJAK, Slovenski tabori, str. 6—14.
3 Vseuč. zbornik, str. 63.
4 Arhiv bivše deželne vlade, št. 351 praes. ex 1869; arhiv bivšega deželnega odbora, št. 1595 ex 1869.
5 Vseuč. zbornik, str. 63—65.
6 Obravnave deželnega zbora kranjskega od 15. septembra do 22. oktobra 1869, str. 148 in priloga št. 77, str. 282.
7 Prav tam, priloga 99, str. 364
8 Prav tam, str. 214 i sl.
9 Arhiv bivše deželne vlade, fasc. 31—33, št. 2127 ex 1870.
10 »Slovenski Narod«, 1871, št. 45 z dne 20. aprila.
11 Arhiv bivše deželne vlade, fasc. 31—33, št. 6673 ex 187 .
12 »Slovenski Narod«, 1871, št. 25 z dne 20. aprila.
13 »Slovenski Narod«, 1871, št. 22 z dne 23. februarja.
14 »Slovenski Narod«, 1871, št. 45 z dne 20. aprila.
15 »Slovenski Narod«, 1871, št. 46 z dne 22. aprila in št. 6 z dne 17. januarja. — Vseuč. zbornik, str. 67.
16 »Slovenski Narod«, 1871, št. 45 z dne 20. aprila.
17 To se nanaša najbrž na vest, ki jo je registriral tudi »Slovenski Narod«, št. 53 z dne 9. maja, po »Tagespresse«, da bi baje vlada ne bila proti univerzi v Ljubljani.
18 Verhandlungen des Hauses der Abgeordneten des österr. Reichsrathes in den Jahren 1870—71 Beilagen Bd. II, 1871, str. 1078.
19 Verhandlungen des Hauses der Abgeordneten des österr. Reichsrathes in den Jahren 1870—71, 1871, str. 996.
20 Prav tam, str. 997.
21 Vseuč. zbornik, str. 68—72
22 Verhandlungen des Hauses der Abgeordneten des öster. Reichsrathes in den Jahren 1870—71, 1871 str. 1011.
23 Vseuč. zbornik, str. 164, a prim. tudi: str. 170.
24 »Slovenski Narod«, 1871, št. 45 z dne 20. aprila.
25 Verhandlungen des Hauses der Abgeordneten des österr. Reichsrathes in den Jahren 1870—71, 1871, str. 1017, 1018.
26 »Slovenski Narod«, 1871, št. 70 z dne 20. junija in št. 76 z dne 4. julija; »Pravnik«, 1871, str. 288.
27 Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österr Reichsrathes, VIII. Session, Bd. II, str. 1457—1459.
28 Prav tam; VIII. Session, Bd. III., str. 3109, 3110.
29 J. PRIJATELJ, Janko Kersnik, Njega delo in doba, VI. zv., sešitek II. in III. str. 147

VII.

EPIZODE LETA 1890 IN 1891.

1. PO živahnem gibanju za zahtevo slovenskega vseučilišča v sedemdesetih letih preteklega stoletja je nastalo daljše mrtvilo. Ne da bi slovenski narod ne občutil več potrebe visokega šolstva ali se ne zavedal svojih pravic, marveč politične razmere v državi in med Slovenci so bile take, da ni bilo pričakovati niti najmanjšega uspeha.
LETA 1890. so se v deželnih zborih istrskem in tržaškem zopet prav živahno oglašale zahteve po italijanski pravni akademiji. Tudi Linz je zahteval zase svojo posebno medicinsko fakulteto. Čudoviti razvoj našega jezika je bil tudi v obratnem razmerju z njegovo rabo, ki mu jo je priznavala država v uradu in šolah. Čl. 19. drž. osn. zakona o ravnopravnosti narodov je bil za Slovence še vedno le na papirju. »Slovenski Pravnik« je l. 1888. zopet začel izhajati; leto nato mu je sledilo društvo »Pravnik«. Slovenski pokret za uveljavljenje našega jezika v uradih je postal zato zopet živahnejši.
2. V TEH razmerah je smatral nekdanji zvesti Bleiweisov pobočnik in stari pobornik za naše pravice, Luka Svetec, za primerno, da je obnovil v seji deželnega zbora z dne 7. novembra 1890 dve stari naši zahtevi: po višjem deželnem sodišču za slovenske dežele v Ljubljani in po našem visokem šolstvu.
V ZADNJEM pogledu se glasi njegov nasvet, ki so ga podpisali vsi slovenski poslanci: Vlada se prosi, naj državnemu zboru nasvetuje, ... b) da se na-

Luka Svetec Luka Svetec

pravi v Ljubljani pravna akademija. oziroma juridična fakulteta s slovenskim oziroma hrvatskim učnim jezikom.[1]
SVETEC svoj predlog kratko utemeljuje; sam pravi, da je namen njegovemu predlogu, pospeševati narodno enakopravnost. ki je Slovencem z državnim osnovnim zakonom zajamčena, pa se ne izvršuje. Ker se med razlogi, da se to ne vrši, navaja tudi pomanjkanje slovenskega uradniškega naraščaja. zato predlaga. da se napravi v Ljubljani juridična fakulteta, na kateri bi se vzgajali slovenščine zmožni uradniki.
ČE se bo proti tej zahtevi ugovarjalo, da slovenščina še ni godna za znanstveno udejstvovanje. je treba pomisliti, da se je isti ugovor proti uvedbi slovenščine na srednji šoli izkazal kot neupravičen. Našli so se profesorji in našle so se knjige, in če se dovoli Slovencem rabiti svoj jezik kjerkoli v šolah in v uradih. se bodo zopet našle vse potrebščine in tudi možje, ki bodo vse to izvrševali. Če primerjamo naš jezik z nemškim jezikom za časa Marije Terezije, moramo reči, da je naš jezik res klasičen jezik napram nemškemu jeziku tistega časa.[2]

3. PREDLOG poslanca Svetca in tovarišev je bil odkazan upravnemu odseku, v čigar imenu je na seji dne 25. novembra 1890 ustno poročal poslanec dr. Ivan Tavčar. V tem poročilu navaja glede nasvetovane pravne akademije. da so te vrste učilišča zastarela in se tudi na Ogrskem že odstranjajo. To da je naravno, ker so se med tem časom ustanovile univerze. Pri nas pa, ko na univerzo ne moremo misliti. bi imela pravna akademija dober uspeh,

kakor so ga imele v svojem času pravne akademije na Hrvatskem in na Ogrskem, kjer je posebno lepo slovela akademija v Debreczinu. Upravni odsek se strinja z nasveti, vendar je glede nasveta v pogledu pravne akademije mnenja, da se izpuste besede: »oziroma hrvatskim jezikom«, a to zato, ker bi moral biti, ako bi se ustanovila pravna akademija v Ljubljani, učni jezik slovenski, ni pa izključeno, da bi se ustanovila kakšna stolica s hrvatskim učnim jezikom. Treba nam je gledati na hrvatsko univerzo, ki je v bližini, in moralo bi se gledati na to, da bi se odprla našim mladeničem. Lahko bi se torej opustil hrvatski jezik na pravni akademiji v Ljubljani.

NEMŠKI deželni poslanec dr. Adolf Schaffer je v sledeči debati zopet ponovil ugovore, ki so se pojavljali z nemške in z vladne strani vselej, kadar se je prej in pozneje pojavila zahteva po našem šolstvu. Namen visokega šolstva da je gojiti vedo in ne vzgojevati uradnike. Ta namen pa se ne more doseči s pravno akademijo, marveč le s popolnim vseučiliščem. O tem pa v Ljubljani ne more biti govora, ker nimamo, ne glede na razvoj našega jezika, potrebnega slovstva, ki se ne dá tako hitro ustvariti. Že to po njegovem mnenju izključuje ustanovitev slovenske univerze sedaj in v doglednem času. Morda se more ustanoviti neko slovensko učilišče postav, ne more se pa ustanoviti znanstven zavod, po katerem stremi mladina. Ljubljana tudi ni primeren kraj, da se razširi življenjsko obzorje. Treba pa je tudi uvaževati, da bi nastopilo pri Slovencih isto, kakor pri Čehih in Poljakih, ki imajo svojo univerzo, da se odtujijo veliki poljani nemške vêde in zaidejo v položaj znanstvene osamljenosti.

V SVOJI repliki se je poslanec Svetec spominjal slovenskih juridičnih predavanj l. 1849., ki so bila začetek slovenske juridične fakultete. Sam je bil vpisan na tej fakulteti, ki je imela okoli dvajset učencev. »Mi smo poslušali celo leto,« pravi Svetec, »predavanja kazenskega in civilnega prava, dobili izpričevala, šli potem na univerzo na Dunaj in leto se nam je štelo, kot bi bili vedno na Dunaju. Kar je že bilo, se lahko ponovi.« Pomanjkanje literature ni zadržek za osnovanje fakultete. Če je Ljubljana majhna, so nekatera nemška vseučilišča mesta še manjša.

V KONČNEM govoru je dr. Tavčar pač za tedanje razmere pravo zadel, ko je rekel: Ko bi vsi slovenski govorniki govorili tako, kakor najimenitnejši govorniki v angleškem parlamentu, bi vendar nemških poslancev ne prepričali. Dr. Schaffer pravi: slovenske literature ni; toda, ko bi jo imeli, našel bi drug izgovor, katerega vsebina bi bila: univerze, juridične fakultete ne damo.

PREDLOG upravnega odseka je bil nato sprejet.[7]

4. SVETČEV predlog in debata v deželnem zboru je napotila tedanjega namestnika državnega pravdnika v Ljubljani, dr. Jakoba Kavčiča, moža znano odličnih sposobnosti, da je 10. decembra 1890. predaval v društvu »Pravnik« o »slovenski pravni akademiji«. Predavanje je priobčil »Slovenski Pravnik« v št. 12. leta 1890. Dr. Kavčič je hotel s svojimi izvajanji pokazati, koliko in kako bi se dala po Svetcu le načelno postavljena zahteva v praksi uresničiti. Priznal je, da takratne moči Slovencev kakor tudi še nekaterih drugih večjih slovanskih narodov niso bile tolike, da bi mogli vzdrževati svoje popolno vseučilišče. Zato da je modro, da je Svetec zahteval le pravno akademijo. Take nam je pa vsekakor treba že za polno uveljavljanje slovenščine v javnih uradih, kajti vse slovensko uradovanje, pravi Kavčič, bo tako dolgo diletantsko, dokler se naš pravniški naraščaj ne bo znanstveno

vzgojeval v slovenščini. Akademijo bo treba graditi čisto znova, iskati učnih moči večinoma med pravniki, delujočimi v praksi. Tukaj pa jih bo mogoče dobiti samo za pozitivne juridične predmete, komaj pa za historične. Zato bi bilo po njegovem mnenju omejiti Svetčev predlog tako, da bi se zahtevala za enkrat slovenska pravna akademija samo za one predmete, ki se na vseučiliščih predavajo zadnje štiri semestre, torej za predmete judicielnega in političnega državnega izpita. Predmeti prvih štirih semestrov pa naj bi se poslušali na drugih vseučiliščih. Nekaj prav podobnega se je odredilo že s § 16. ces. patenta z dne 29. septembra 1850. drž. zak. št. 380, za bivše ogrske pravne akademije v Požunu, Košicah in Velikem Varadinu. Predavali so se na teh akademijah razen pravne filozofije in uvoda v pravoznanstvo le taki predmeti, ki se na vseučiliščih predavajo zadnje štiri semestre. V § 3. je bilo ukazano, da morajo oni, ki hočejo stopiti v državno službo ali biti odvetniki ali beležniki ali dobiti doktorski naslov, dopolniti svoje študije na drugem vseučilišču.

TAKO bi se moglo tudi pri nas urediti. Taka pravna akademija bi za enkrat zadostovala, da bi se domači pravniki znanstveno vzgojevali na domači podstavi in v domači besedi v onih predmetih pravne discipline, ki obsegajo sedaj veljavno pravo. Prve štiri semetre bi torej morali slovenski pravniki prebiti na vseučiliščih, a zadnje štiri semestre na pravni akademiji v Ljubljani. Njihova izobrazba zato ne bi bila slabša. Iz praktičnega življenja izhajajoči docenti bi jih morda še bolje pripravili, nego goli teoretiki. Kar se tiče učnih moči, bi zadostovala za kazensko pravo in postopanje ena učna moč, a predavanja civilnega prava in postopanja s trgovinskim pravom bi se morala razdeliti med dve učni moči: četrta učna moč bi bila še potrebna za manjše tvarine judicielnega izpita. Predmeti tretjega državnega izpita bi potrebovali dveh ali treh učnih moči.

TEH moči pa bi med slovenskimi pravniki ne bilo težko najti, ako se jim da časa vsaj dve leti.

PO mojem mnenju že takrat Kavčičev, sicer dobro mišljeni predlog, ni odgovarjal več razvoju visokega šolstva: preveč se je oziral zgolj na praktične svrhe. A kakšna razlika šele med temi zahtevami in dejanskim uresničenjem neprimerno višjih zahtev trideset let kesneje! Vendar je treba priznati, da Kavčičeve besede niso le kot zgodovinski dokument, marveč so tudi sicer po svoji preudarnosti in zlasti po svojih izvajanjih o potrebi in pogojih znanstvenega slovstva vredne, da se otmejo pozabe.[4]

5. RAZPRAVLJANJE slovenskega vseučiliškega vprašanja v javnosti je navedlo spomladi l. 1891. državnega poslanca Frana Šukljeta,[5] da je v proračunskem odseku pri posvetovanju o proračunu naučnega ministrstva kratko ponovil že tudi staro zahtevo, naj se vsaj nekateri za prakso najvažnejši pravni predmeti predavajo na graškem vseučilišču v slovenščini. Štajerski poslanec dr. Heilsberg, se je seveda temu predlogu takoj protivil, pogrevajoč staro bajko o nerazvitosti slovenščine. Vznevoljen pa je bil tudi naučni minister Gautsch, ki je kratko odgovoril: uvedba paralelnih predavanj v slovenščini na juridični fakulteti v Gradcu bi pomenila končno delitev te fakultete. S tem dalekosežnim vprašanjem se minister za enkrat sploh noče pečati. Omeji se le na ugotovitev, da ta želja sedaj in pod danimi okolnostmi sploh ni izvedljiva. Na razpolago ne bi bilo znanstveno izobraženih docentov, tako da bi moral znanstveni niveau teh paralelnih predavanj, ki bi jih opravljali praktiki, naravno globoko pasti.[6]

6. Z MINISTROVIM odgovorom se je obširno pečal zopet dr. Jakob Kavčič v št. 6. »Slovenskega Pravnika« l. 1891. pod naslovom: »Slovenska pravna akademija in nazori sedanje uprave o njej«.[7] Kavčič prav razborito razpravlja, da je ob velikem razvoju slovenščine in spremenjenih političnih razmerah vse drugačna potreba, izobraziti slovenščine zmožne uradnike, nego je bila prej. Učnih moči ne bo zmanjkovalo, ako bodo slovenski pravniki vedeli, da se bodo njih znanstvena stremljenja tudi uvaževala. Da praktikov kot znanstvenikov ni zametavati, kažejo najbolje razsodbe vrhovnega sodišča, ki se čitajo mnoge kakor akademične razprave.
TA članek je zaključil akcijo l. 1890., a to pot za krajši čas.

---

1 Obravnave dež. zbora kranjskega, zv. 31, str. 167. Vseuč. zbornik, str. 78.
2 Obravnave dež. zbora kranjskega, zv. 31, str. 173, 175. Vseuč. zbornik, str. 79—82.
3 Obravnave dež. zbora kranjskega, zv. 31, str. 370—374; Vseuč. zbornik, str. 82—86.
4 Vseuč. zbornik, str. 86—95.
5 Prav tam, str. 95, 96.
6 Vseuč. zbornik, str. 97.
7 Prav tam, str. 96 i sl.

VIII.

VSEUČILIŠKO GIBANJE LETA 1898.

1. NOVEMBRA l. 1897. so se vršili v dunajskem parlamentu viharni dogodki, ki so jih povzročili nemški poslanci zaradi jezikovnih naredb za Češko, katere je izdal ministrski predsednik Kazimir grof Badeni. Razburjenost se je zanesla med nemško dijaštvo, ki je zato koncem l. 1897. na vseh nemških vseučiliščih izzivajoče nastopalo. Po božičnih počitnicah so se izzivanja še stopnjevala. Vlada je bila prisiljena na nemški univerzi v Pragi proglasiti tako zvani »Farbenverbot«, t. j. prepoved nemškim akademikom, nositi burševske čepice in nacionalne trakove. Zaradi teh odredb so se razmere poostrile. Nemški akademiki so imeli dne 29. januarja 1898 shod v Litomeřicah. Sovraštvo proti Slovanom je govorilo iz vseh govorov: zahtevali so od vlade, da prekliče svoje odredbe, žugali s štrajkom na vseh nemških univerzah. Ker vlada ni ustregla njihovim zahtevam, so 1. februarja 1898 na vseh tako zvanih nemških univerzah v Avstriji, tudi na Dunaju in v Gradcu, katere so takrat pretežno obiskovali naši dijaki, s silo onemogočili predavanja, in ne samo žalili, marveč tudi dejansko napadali slovenske študente. Vlada je bila prisiljena ukiniti predavanja do 10. februarja, da pomiri razburjene duhove. Slovensko dijaštvo na Dunaju je na mnogoštevilno obiskanem shodu dne 1. februarja protestiralo proti ukinitvi predavanj; prav to so storili istega dne tudi slovanski študentje v Gradcu.[1]
2. V TEH dneh, 3. februarja 1898, je priobčil »Slovenski Narod« članek: »Slovensko dijaštvo na razpotju«, podpisan »Slovenski visokošolec«. Članek opisuje v splošnem položaj na avstrijskih univerzah, ki je nastal v zadnjih

mesecih, kaže na ozke stike med nemškim dijaštvom ter njegovimi profesorji in pa nemškimi poslanci. S tem pa vzporejuje razmerje našega dijaštva z državnozborsko slovensko delegacijo. Bridko toži o brezbrižnosti poslancev za dijaštvo in njegove interese. Po teh izvajanjih zahteva člankar po dolgih letih molčanja naše javnosti zopet slovensko univerzo v Ljubljani. Po njegovem mnenju je napočil najugodnejši čas, da se uresniči ta vroča želja že naših prvih narodnih prvoboriteljev. Apelira na državne poslance, apelira pa tudi na slovensko dijaštvo. Ako se res zatvorijo vseučilišča, naj skličejo dijaki takoj protestni shod v Ljubljani, naj zahtevajo domačo univerzo, vsaj pravoslovno in modroslovno fakulteto. Članek, ki je bil začetek obsežne vseučiliške akcije, konča z vzklikom »Živela slovenska univerza v Ljubljani!«[2]

3. ŠE istega dne se je pečal ljubljanski občinski svet z vseučiliškim vprašanjem. Občinski svetnik dr. Ivan Tavčar je nujno predlagal, da občinski svet obsoja izgrede nemških akademikov, izreka slovanski vseučiliški mladini simpatije in protestira proti nameravani ukinitvi predavanj. V debati je podžupan dr. Karel vitez Bleiweis-Trsteniški izjavil, da se mu zdi predlog dr. Tavčarja premalo dalekosežen, da bi se slovensko dijaštvo trajno obvarovalo vsake škode. Nasvetoval je sin starega vztrajnega boritelja za slovensko univerzo dostavek k predlogu dr. Tavčarja, s katerim zahteva občinski svet, da vlada nemudoma stori vse, kar treba, da se ustanovi v Ljubljani pravna in filozofska akademija. Občinski svetnik, odvetnik dr. Valentin Krisper, pa je izrekel odrešilno besedo, naj se ne zahteva akademija, marveč vseučilišče. Ni treba, da se ustanove takoj vse fakultete. A pravna in filozofska se moreta ustanoviti vsak dan: ker pa imamo že bogoslovnico, bi moglo vseučilišče takoj začeti s tremi fakultetami. To ni utopija, temveč lahko izvedljiva zahteva. Dr. Tavčar se je prilagodil predlogu dr. viteza Bleiweisa, ta pa predlogu dr. Krisperja. Predlogi so bili soglasno sprejeti.[3]

4. KER je vprav tiste dni zasedal deželni zbor kranjski, je takoj drugi dan, 4. februarja, poslanec Ivan Hribar nujno predlagal, da deželni zbor kranjski protestira proti ukinitvi predavanj in zahteva zaščite slovanskega dijaštva. V debati o tem predlogu je poslanec Hribar omenil, da so razmere take, da bo treba na klic na »Los von Prag!«, ki se je tedaj razlegal po nemških časopisih, odgovoriti z »Los von Wien! Los von Graz!« Ko pa je poslanec grof Barbo obžaloval to izjavo, mu je poslanec Hribar odgovoril, da je rabil ta vzklik le glede naše akademične mladine ter je izjavil: »Skrbeti moramo — in to bom smatral kot nalogo svojega življenja — da se uresničijo želje vsega slovenskega naroda, da dobi bela Ljubljana že enkrat svoje vseučilišče.«[4]

5. ŠE v isti seji je stavil deželni poslanec dr. Danilo Majaron samostalen predlog, podprt s podpisi vseh slovenskih poslancev: Deželni zbor skleni: vlada se pozivlje, da čimprej pri državnem zboru izposluje ustanovitev slovenskega vseučilišča z bogoslovno, modroslovno in pravoslovno fakulteto v Ljubljani.[5] V seji dne 11. februarja 1898 je dr. Majaron utemeljeval svoj predlog.[6] S tem govorom je dr. Majaron prvič stopil v javnosti na čelo boriteljev za vseučilišče v Ljubljani z onim velikim vztrajnim idealizmom, s tisto preudarnostjo in stvarnostjo, s katero nas je privedel končno — v spremenjenih državnih razmerah — res do ustanovitve popolnega vseučilišča v Ljubljani. Že ta prvi govor dr. Majarona za vseučilišče v Ljubljani spada v vrsto onih enuncijacij, ki so, kakor prošnja kranjskih deželnih stanov iz l. 1787., Sporerjeva spomenica licejskega profesorskega zbora iz

l. 1848., Costin govor v dunajskem državnem zboru 13. junija 1871. nanizale one temeljne razloge, kateri govorijo nepobitno za vse čase in vse razmere — dokler bo slovenski rod živel na svojem sedanjem ozemlju — za pravico slovenskega naroda na vseučilišče, in sicer v Ljubljani.

DR. MAJARON navaja začetkom svojega govora Apihova izvajanja v knjigi »Slovenci in 1848. leto« o takratnem gibanju za vseučilišče v Ljubljani, biča razmere v slovenskih strankah, ki so pozabile na idealne zahteve slovenskega naroda, zasledujoče le tako zvano realno politiko: razpravlja potem o koristi, ki bi jo imelo od univerze mesto, dežela, država, narod, in dokazuje potrebo univerze, ki je ni bilo takrat v vseh slovanskih deželah od Kotora do Gradca. Univerza naj bi bila sicer urejena tako, da bi v prvi vrsti zadostovala potrebam slovenskega naroda. To bi pa ne izključevalo, da bi se predavalo razen v slovenskem, tudi v nemškem, srbohrvatskem in italijanskem jeziku. Na podlagi statistike visokošolcev iz Kranjskega, Tržaškega, Istre in Dalmacije dokazuje, da bi imela ljubljanska univerza več slušateljev kakor druge že obstoječe manjše univerze. Kaže glede primernosti in uspešnosti malih univerz v malih mestih na mnoge sloveče male univerze v Nemčiji (Heidelberg, Gießen, Göttingen, Greifswald, Kiel, Rostock). Razpravljajoč o potrebi univerze z narodnega stališča, je izgovoril govornik besede, ki še danes veljajo: »Tudi mi Slovenci smo kulturen narod, ki težimo po najvišji izobrazbi na narodni podlagi, ki jo more podajati samo univerza, na kateri se slovenski, četudi ne izključno, predava. Tudi mi moramo želeti, da morejo naši sinovi živeti zgolj znanosti in se posvečavati akademični karijeri. Pravico imamo, da od države, ki vodi najvišje šolstvo, zahtevamo tudi sredstva v ta namen, čeprav smo pripravljeni tudi iz svojega primerno žrtvovati.«[7]

ZBORNICA je odkazala predlog poslanca Majarona upravnemu odseku, nemški poslanci deželnega zbora pa so stavili k Majaronovemu predlogu ta-le izpreminjevalni predlog: »Vlada se poziva, da uvažuje vprašanje ustanovitve univerze v Ljubljani, na kateri bi se poleg predavanj v nemškem jeziku upoštevala v posameznih predmetih tudi predavanja v drugih deželnih jezikih južnih kronovin.«[8] Poslanec Josip baron Schwegel je izpreminjevalni predlog utemeljeval[9] na način, ki je ob takratnih narodnostnih razmerah v monarhiji vzbudil upravičeno pozornost. Schwegel je brez tiste porogljivosti, s katero so doslej Nemci (n. pr. Glaser v državnem zboru dne 13. junija 1871) obravnavali to vprašanje, priznal, da je Ljubljana vredna in potrebna univerze in da jo tudi slovenski narod potrebuje. Priznal je tudi upravičenost vseh tehtnih razlogov predlagatelja dr. Majarona. Navezal je zlasti na njegovo zamisel, da bi mogla univerza zadostovati jezikovnim zahtevam vseh tedanjih južnih kronovin in je obljubil v tem smislu tudi pomoč svojih somišljenikov. Z ozirom na pomisleke finančne narave in potrebe vsestranskega preudarka pa predlaga, da naj vlada ustanovitev univerze v Ljubljani le uvažuje.

SEVEDA je iz te stilizacije predloga razvidno, da nemški poslanci niso resno mislili na ustanovitev univerze v Ljubljani, da so hoteli s svojim predlogom nasprotstvo do slovenskega naroda le prikriti in da z možnostjo univerze vsaj v svoji pretežni večini niso niti računali. Njihov predlog se je odkazal prav tako upravnemu odseku.

V NJEGOVEM imenu je dne 28. februarja 1898 poročal zelo kratko dr. Ivan Tavčar.[10] To malobesednost opravičuje s tem, da sta se tudi adresni in

finančni odsek hkrati bavila s to zadevo. Njegova skepsa zveni v stavku, da je bil upravni odsek mnenja, da je to vprašanje, ki mora vsakega zavednega Slovenca z navdušenjem in srčnim veseljem napolniti, danes táko, da se da nekaj doseči, in da to vprašanje ni več le teoretično, ampak da je postalo tudi praktično. Nadaljeval je: »Imel sem priliko glede tega vprašanja razgovarjati se s slovenskimi pravniki in tu konstatujem..., da so se glede univerze soglasno izrekli, da moramo, kar se tiče tega vprašanja, zavzemati stališče zdrave, praktične politike.« Predlagal je v imenu upravnega odseka: »Vlada se pozivlje, da čimprej pri državnem zboru izposluje ustanovitev vseučilišča z bogoslovno, pravoslovno in modroslovno fakulteto v Ljubljani, koja bi ustrezala zahtevam slovenskega naroda, ter bi, ustrezaje zahtevam celokupne države, združevala pod svojim krilom ukaželjno mladino vseh narodov avstrijskega juga.«

V DEBATI se je dr. Majaron prilagodil odsekovemu predlogu, ki se je naslonil nekoliko na nemški predlog, da bi dosegel mogoče soglasnost v deželnem zboru in s tem večjo učinkovitost. Z ozirom na Schweglovo opazko, da se bo univerza v Ljubljani dala ustanoviti, ako se bosta vlada in državni zbor prepričala, da bo univerza v Ljubljani odgovarjala smotrom, katere imajo univerze sploh, je spregovoril dr. Majaron nekaj stavkov, ki zaslužijo trajno pozornost: »Naj se še tako univerze v svojih nalogah idealizujejo, vendar praktični smotri na njih prevladujejo. Univerze »de facto« v prvi vrsti mladino pripravljajo za državne izpite, ki so podlaga za vstop v javne službe. Le majhnemu številu dijakov je usojeno, da se izključno znanostim posvetijo, ali da se morejo poleg priprav za izpite baviti tudi z globljim in širšim znanstvom. Akademična mladina pa po veliki večini stoji pod vplivom profesorja eksaminatorja. Ako redni in izredni profesorji niso samo učenjaki, temveč tudi učitelji, ki znajo živahno predavati, ki hočejo mladino k samostojnemu mišljenju dovesti in v njej gojiti značaj, potem, gospoda moja, je dobro za mladino, za njeno obzorje in znanstvo. Ako so pa profesorji pedantje, ki svojo modrost prodajajo za gotovo resnico, potem nič ne pomaga nobena velika univerza, kajti dijaki ne dosežejo one stopinje, ki se po idealističnih nazorih sme od univerze zahtevati.«

AKORAVNO je tudi on, kakor baron Schwegel, mnenja, da univerza ne sme biti prosta »Drillanstalt«, mora pa vendar reči in pripomniti, da univerza zaradi tega, ker bo v Ljubljani, ni da bi morala biti »Drillanstalt«, ako bi imela kvalitativno sposobnih učnih moči. Vsak pouk na univerzi je odvisen od tega, kakšni so profesorji in docentje. Naj se učna uprava še tako trudi, da na velike univerze spravi izvrstne moči, to se jej vendar vselej ne posreči, že zato ne, ker ni vedno vse zlato, kar se kot táko priporoča. Tako se bo godilo tudi v Ljubljani, kjer se bosta menjavala višji in nižji niveau, tako da bo ljubljanska univerza v tem pogledu popolnoma podobna drugim, tudi velikim univerzam. Ponavlja: naj se še tako poudarjajo idealistični smotri univerze, vendar je njih doseganje končno odvisno največ od učnih moči in dobre učne moči bomo od časa do časa dobivali tudi v Ljubljano, kakor se dobivajo na drugih univerzah. In tako pridemo včasih na malih univerzah tudi do boljšega naraščaja, kakor pa na veliki univerzi, kjer posamezni profesorji včasih morda niso navdahnjeni in zmožni voditi mladino k samostojnemu mišljenju in k dobremu značaju.[11]

POSLANEC nemškega veleposestva dr. Adolf Schaffer[12] se je po nekaterih osebnih opazkah pečal najprvo z izvajanji dr. Majarona o praktičnem

udejstvovanju univerze ter je zahteval nedvomno v namenu, da predoči zahtevo po slovenskem vseučilišču za čim bolj nedosegljivo, da se znanstveni cilj zelo visoko postavi. Čeprav se je odsekov predlog zelo približal nemškemu stališču, ki ga je v prejšnji seji zastopal s toliko zgovornostjo in z neprikritim ognjem nekdanjega narodnjaka baron Schwegel, je vendar stavil Schaffer tekom svojega govora v imenu svojih somišljenikov samostojni predlog: Vlada se poziva, da izposluje ustavnim potom ustanovitev univerze v Ljubljani z bogoslovno, pravoslovno in modroslovno fakulteto, na kateri bi se predavalo poleg predavanj v nemščini v posameznih predmetih tudi v slovenskem jeziku in eventuelno v drugih deželnih jezikih južnih kronovin.[13]

SCHAFFER je menil, da se njegov predlog v nekaterih točkah sklada z odsekovim predlogom: vendar smatra za smotreno, da vzdržuje svoj predlog, da predlagatelji bolje označijo stališče, ki ga o stvari zavzemajo, in ker točneje označuje ono obliko, v kateri se more — kako malo preroškega duha je imel predlagatelj! — univerza v doglednem času oživotvoriti. Po njegovem mnenju je ta oblika tudi taka, da se najbolj sklada z interesom dežele in zlasti tudi slovenske mladine. Ta oblika se nanaša seveda predvsem na nameravani nemški značaj ljubljanske univerze. Dr. Schaffer priznava, da naj bodo predavanja tukaj v splošnem v nemščini. Kolikor pa zahtevajo praktične potrebe in so podani literarni pogoji, naj se uvedejo že od početka na vseh fakultetah predavanja v slovenščini. Kolik naj bo ta obseg, da se da težko za enkrat reči. Če je poročevalec dr. Tavčar v svojem poročilu govoril o večini predavanj, misli govornik, da se dobro spominja, da je poročevalec v finančnem odseku pri posvetovanju o tem predmetu to število nekoliko omejeno navedel. Tam da je govoril o tretjini predmetov na juridični fakulteti, dočim bi se mogla na modroslovni vršiti le poedina predavanja v slovenščini. O jeziku predavanja na bogoslovni fakulteti za enkrat ni govora. Razlog stališča poročevalca je bil ta, da ni strokovne literature v zadostnem obsegu in je samo po sebi tudi biti ne more. Predavanja bolj praktične narave, meni govornik, zlasti v predmetih, ki so potrebni za izobrazbo uradnikov, n. pr. o obč. državljanskem zakoniku, o kazenskem pravu — se bodo mogla uvesti v slovenščini, a vse panoge državoznanstva, modroslovne discipline, panoge pravne zgodovine itd. pa se bodo morale »samo po sebi umevno!« (»selbstverständlich!«) predavati v nemščini. Utemeljeval je dr. Schaffer to svoje stališče s tem, da za predavanje v kakšnem jeziku ni treba samo učbenikov, ki se tudi ne morejo od danes do jutri po naročilu sestaviti, marveč da je treba tudi ogromne strokovne literature. Da se ne morejo vsi ti strokovni predmeti predavati v slovenščini, ne zadene slovenskega naroda ni senca očitka. Saj so se notri v 19. stoletje pisale na starih in znamenitih holandskih univerzah disertacije v latinščini. In koliko časa je trajalo, da se je uvedla nemščina na vseučiliščih Nemčije, kjer so bili podani gotovo vsi predpogoji: velikanska znanstvena dela, strokovna literatura. Nemško pravoznanstvo je postalo veliko pod zaščito latinščine. Latinski predavalni jezik ni škodil razvoju nemščine in nemškega znanstva. Nemščine niso pospeševala vseučilišča ali sodišča: postal je nemški jezik sam iz sebe velik in se je šele potem uvedel na vseučiliščih. Ta uvedba je zvezana z imenom Thomasija ob koncu XVI. in začetku XVII. stoletja. Ali tudi še potem si je morala

nemščina priboriti svojo veljavo od predmeta do predmeta in od univerze do univerze.

TUDI profesorjev bi ne bilo mogoče dobiti samih domačinov, ki bi slovensko predavali. Vsaj za nekatere glavne predmete je treba dobiti priznane znanstvene kapacitete. Nobena univerza nima samo velikih učenjakov, toda na vsaki morata delovati eden ali dva vodilna duhova, nekatere svetle zvezde, ki druge potegnejo za seboj in so tako rekoč njeni glasniki. Take osebnosti so povsod redke. Grof Thun je moral ob reformi univerz klicati tuje učenjake v Avstrijo in v Nemčijo jih kličejo iz Avstrije in od drugod.

UNIVERZA bi ntegnila po njegovem mnenju šteti 400 slušateljev; za začetek bi bilo to zadostno. Prednosti velikega mesta so se sicer zatemnjevale in one malih mest precenjevale. Vendar pa tudi on misli, da bi bila Ljubljana primerno vseučiliško mesto. Seveda z mnogimi malimi nemškimi univerzitetnimi mesti je ni mogoče prispodabljati. Ta mesta so bila večinoma prestolnice malih knezov, ki so prebogato opremili svoja vseučilišča. Govornik misli, da bo treba zelo mnogo dela in truda, da se doseže cilj, veliko potrpljenja in vztrajnosti.

BARON Schwegel je napram dvomom, ki so se izražali glede na odkritosrčnost njegovih izvajanj, ponovno zatrjeval, da resno želi, da se posreči za Ljubljano in Kranjsko oživotvoriti tisto visoko šolo, ki je mogoča in ki bi zadostovala zahtevam, ki jih stavijo slovenski predlagatelji.

DR. MAJARON je končno v tej debati zopet izrekel nekaj razumnih misli, ki zaslužijo, da se ne pozabijo. Na očitke, da stavi nalogo univerze prenizko, je izvajal, da priznava vse idealne dolžnosti univerze, a stališče dejanskega življenja mora vendar navajati, da univerze teh nalog ne morejo spolniti, ako nimajo v to kvalificiranih profesorjev in docentov. — Iz tega izvaja, da na univerzah v velikih mestih, če so slavnega imena, ne odločuje velikost univerze same, ampak da odločujejo edinole profesorji, ako stoje ne samo na vrhuncu znanosti, ampak vcepljajo na mladino tudi vrle značaje. In ker je od osebja vse odvisno, mislim, da more svoj smoter doseči tudi mala univerza.

ČERAVNO v Ljubljani ne moremo zahtevati univerze najvišje kategorije, vendar se lahko doseže univerza, na kateri se bo to dosezalo, kar se od časa do časa v višji meri ne more doseči niti na večjih univerzah. Tu še enkrat poudarja, da ne gre toliko za obseg institucije, kolikor za osebe, ki je v njih rokah institucija.

KAR se pa tiče pomanjkanja literature, jo imamo v drugih jezikih dovolj in vseučiliški profesor ni za to, da bi od strani do strani predaval dijakom iz knjig, marveč da s svojo individualnostjo vodi mladino po polju znanosti.

PREDLOG dr. Schafferja je bil nato odklonjen, oni upravnega odseka pa sprejet.

6. V ISTI seji dne 28. februarja 1898 je sprejel deželni zbor tudi od adresnega odseka predlagano adreso na cesarja ob priliki 50 letnice vladarstva. V predlagani in sprejeti adresi je tudi ta-le odstavek: »Istotako si deželni zbor ne prikriva, da ima slovenski narod pravico, napeti vse svoje sile, da dospe do višje prosvete in omike, in da ne zaostaja za drugimi narodi širne Avstrije, kakor je zaostajal sedaj. Temu narodu, ki je vsekdar kazal dobro voljo za napredek in kojega sinovi so se v tujini dostikrat povzpeli na prestol vede, tako da se na obnebju učenosti kakor svetle zvezde žare še dandanes njihova imena, temu narodu se prej ali pozneje ne bo mogla

odreči popolna univerza, katera bi ustrezala vsem potrebam naroda slovenskega, koja bi pa, ustrezaje interesom celokupne države, zbirala pod svojim krilom ukaželjno mladino... narodov avstrijskega juga.

»DEŽELNI zbor spolnjuje torej le svojo dolžnost, če že v teh dnevih posvečuje svojo skrb tej bodoči višji učilnici in najponižneje pričakuje, da bo v tem svojem naporu dobival potrebno zaslombo pri osrednji vladi Vašega Veličanstva.«[14]

7. V ISTI, za univerzo v Ljubljani tako znameniti seji z dne 28. februarja 1898 se je razpravljal tudi še tretji predlog o tem vprašanju, ki je imel najtrajnejši in najdalekosežnejši značaj.

POROČAJOČ o proračunu deželnega zaklada za leto 1898., je predlagal v imenu finančnega odseka poročevalec Ivan Hribar tudi resolucije glede ustanovitve univerze v Ljubljani:

»XII. DEŽELNEMU odboru se naroča:

a) OBRNITI se do c. kr. vlade z nujnim pozivom, da ustanovi v Ljubljani vseučilišče z bogoslovno, modroslovno in pravoslovno fakulteto, ter jej sporočiti, da je dežela Kranjska pripravljena prispevati k zgradbi poslopij, ki bodo v ta namen potrebna, z enkratnim zneskom 50.000 gld.

b) RAZPISATI za pripadnike slovenske narodnosti, ki bi imeli voljo habilitirati se na modroslovni in pravoslovni fakulteti kakega avstrijskega vseučilišča za privatne docente, dvoje ustanov po 800 gld. na leto z izrečnim dostavkom, da se bodo reflektantje za ti ustanovi morali zavezati, da sprejmo, ako se bo na nje reflektiralo, profesorska mesta na vseučilišču, ki se ima ustanoviti v Ljubljani.

XIII. DEŽELNEMU odboru se naroča, da za ustanovi v smislu predidočega sklepa ad b) postavi pri poglavju VIII. vsako leto v proračun 1600 gld.: znesek 50.000 gld. za donesek k svoječasni zgradbi vseučiliških poslopij pa da vzame iz posebnega rezervnega fonda, katerega naložiti mu je bilo v seji dne 3. marca 1897 naročeno iz prebitkov samostojne naklade na žganje, v kolikor presegajo znesek, ki je bil za leto 1897. preračunjen. Ta znesek izplača naj se c. kr. učni upravi takoj, ko bo ustavnim potom zagotovila zgradbo poslopja za vseučilišče; dotlej pa naj se obrestonosno naloži in obresti, ki iz te naložitve narastejo, porabijo svoječasno za ustanove slušateljem ljubljanskega vseučilišča.«

KAKOR je razvidno iz govorov poslancev dr. Majarona in Ivana Hribarja o teh resolucijah, sta nastali na pobudo poslanca Hribarja. Ta je predlagal v finančnem odseku, da se dežela zaveže, prispevati k vzdrževalnim stroškom univerze letno 20.000 gld. ter da se vstavi takoj v proračun za tekoče leto ta znesek, češ, da bo vlada rajši pripravljena ustanoviti vseučilišče, ako izreče deželni zbor, da hoče z izdatnim zneskom prispevati k vzdrževalnim stroškom. Ta predlog pa ni dobil v finančnem odseku večine, marveč le predlagane gori navedene resolucije.

V DEBATI o tej resoluciji je poslanec dr. Majaron izjavil, da gre za to, da dá deželni zbor želji po univerzi močan akcent, da se vidi, kako mu prihaja želja od srca, da dá deželni zbor pozitiven dokaz, kako hoče z vsemi močmi in žrtvami, ki celo morebiti niso primerne financam dežele, pospeševati izvedljivost univerze v Ljubljani. Ta motiv mora biti merodajen in zato predlaga, da se ponudi čim večja vsota vladi, ako hoče ustanoviti univerzo v Ljubljani, da se pokaže navdušenje in resna volja, da hoče deželni zbor univerzo in za kako nujno jo smatra. Predlagana

vsota 50.000 gld. se mu zato ne vidi primeren prispevek k ogromnim stroškom ustanovitve univerze. Zato se mu zdi umestno, poseči nazaj na idejo, ki jo je imel že poročevalec Ivan Hribar v finančnem odseku, namreč predlagati, da se glede na ustanovne stroške, ki bi presegali vsoto 1 milijona, izreče dežela pripravljena žrtvovati 1/4 milijona za ustanovitev univerze v Ljubljani. Morda se bo ugovarjalo, da tudi ta žrtev mogoče ne bo napotila vlade, da ustanovi univerzo. Ali, kadar gre za tako epohalno idejo, treba je že za naprej skrbeti, da se vsi ugovori razprše in v nič denejo. Ako bi odločeval finančni moment, kakor se to večkrat dogaja, je jako umestno in previdno, da deželni zbor že naprej iz finančnih motivov izvirajoči ugovor uniči, s tem, da se izreče pripravljenim, da prispeva s primerno vsoto, ki bi bila četrt milijona goldinarjev. Finančni odsek že predlaga, da bi se 50.000 gld. naložilo za zgradbeni fond; ostalih 200.000 goldinarjev bi bilo pa tako zagotoviti, da se 10 let vsako leto vstavi v proračun po 20.000 gld., tako da bi čez 10 let znašal gradbeni fond 200.000 oziroma 250.000 gld. Ako bi se pa vlada prej kakor v desetih letih odločila, da ustanovi univerzo v Ljubljani, potem bi seveda morala dežela najeti posojilo. Obresti, ki bi naraščale pri tem fondu, naj bi se pozneje porabile za ustanove vseučiliškim dijakom. V sedanjih razmerah in v nadi, da pospeši na ta način stavljeni smoter, meni tudi predlagatelj, da bi se vseučiliški fond imenoval »Cesarja Frana Josipa vseučiliški fond«. V smislu teh svojih izvajanj, predlaga poslanec Majaron, da resolucija XIII. odpade, resolucija XII. pa se naj glasi:

»VISOKI deželni zbor skleni:

a) DEŽELNEMU odboru se naroča: Visoki c. kr. vladi sporočiti, da je dežela Kranjska pripravljena k ustanovitvi vseučilišča v Ljubljani prispevati znesek 250.000 gld., koji se izplača takoj, ko bo ustavnim potom zagotovljena ustanovitev vseučilišča. V ta namen porabi naj se predvsem 50.000 gld. iz posebnega rezervnega fonda, katerega naložiti je bilo deželnemu odboru naročeno v seji dne 3. marca 1897 iz prebitkov samostojne naklade na žganje, v kolikor presegajo znesek, ki je bil za leto 1897. preračunjen; potem pa iz letnih prispevkov po 20.000 gld., ki naj se proračunavajo v letih 1899. do 1900. Znesek 50.000 gld. naloži naj se takoj, letni prispevki po 20.000 gld. pa naj se nalagajo sproti obrestonosno. Narastle obresti porabijo naj se svojedobno za ustanove slušateljem ljubljanskega vseučilišča. — Ko bi bilo, preden bo naloženih vseh 250.000 gld., potreba učni upravi izplačati to vsoto, pooblašča se deželni odbor, da se ne dotakne obresti, in da najame posojilo v onem znesku, ki bo za dopolnitev vsote 250.000 gld. potreben. Fond, ki se tako zalaga, imenuje naj se »Cesarja Frana Josipa I. vseučiliški fond«.

b) OBENEM se naroča deželnemu odboru iposlovati svoječasno dovoljenje, da se bo vseučilišče smelo imenovati »Cesarja Frana Josipa I. vseučilišče«.

c) DEŽELNEMU odboru se naroča, razpisati za pripadnike slovenske narodnosti, ki bi imeli voljo habilitirati se na modroslovni ali pravoslovni fakulteti kakega avstrijskega vseučilišča za privatne docente, dvoje ustanov po 800 gld. na leto z izrečnim dostavkom, da se bodo reflektantje za ti ustanovi morali zavezati, da sprejmo, ako se bo na nje reflektiralo, profesorska mesta na vseučilišču, ki se ima ustanoviti v Ljubljani.«

GLEDE te predlagane resolucije je poslanec Schwegel pripomnil, da se tako dalekosežni predlogi pač ne morejo staviti zadnji trenutek v plenumu in da se ne more brez temeljite razprave pristati na tako velike izdatke.

POROČEVALEC Ivan Hribar pa je pristal na predlog dr. Majarona, ki je bil potem z odobravanjem in navdušenjem slovenskih poslancev in galerije sprejet.[15]

8. ZA univerzo v Ljubljani so se izrekali v tem pomembnem letu še mnogi drugi činitelji.

V GRADCU so slovanski akademiki sklenili prve dni meseca februarja sledeči resoluciji:

1. »SLOVANSKI dijaki v Gradcu apelujejo nujno na vse slovenske državne in deželne poslance, da skrbe skupno za ustanovitev slovenske univerze ali vsaj pravne in filozofične fakultete v Ljubljani. Obenem je slovansko dijaštvo prepričano, da store slovanski poslanci kakor mogoče hitro vse potrebne korake, da dosežejo od vlade ustanovitev tega, posebno v tem kritičnem času za napredek Slovanov prepotrebnega zavoda.«

2. »SLOVANSKI dijaki v Gradcu apelujejo nujno na vse slovanske državne poslance, da izposlujejo veljavnost izpitov zagrebškega vseučilišča tudi za tostransko polovico.«

TE resolucije so poslali graški akademiki ljubljanskemu županu Hribarju s prošnjo, da obvesti o tem merodajne kroge. Ljubljanski župan je poslal resoluciji deželnim poslancem dr. Dečku, dr. Gregorčiču, Einspielerju, Nabergoju in Spinčiću s prošnjo, da s svojimi tovariši zastavijo vse svoje moči, da dosežejo, kar resoluciji zahtevata. Državnima poslancema dr. Ferjančiču in dr. Šusteršiču pa je slovansko dijaštvo poslalo obe resoluciji naravnost.

NAPROŠENI deželni poslanci so se pozivu kmalu odzvali: dne 8. februarja 1898 dež. poslanci goriški, dne 12. februarja 1898 slovenski občinski svetniki oziroma deželni poslanci tržaški, dne 25. istega meseca pa klub slovenskih deželnih poslancev štajerskih in 28. februarja koroški deželni poslanci. Tudi razna društva in korporacije so se oglasile za slovensko vseučilišče.[16]

9. NA vseslovenskem županskem shodu dne 17. avgusta 1898 se je na predlog novomeškega župana dr. Jakoba Schegule sklenilo, da se pristavi jubilejni adresi cesarju še daljši odstavek glede univerze v Ljubljani.[17]

10. DVA dni nato, dne 19. avgusta, se je razpravljalo vprašanje slovenske univerze na slovenskem vsedijaškem shodu v Ljubljani. Takratni pravnik (sedaj odvetnik v Ljubljani) dr. Konrad Vodušek je v temeljitem govoru, razvijajoč ves dotedanji historijat vseučiliškega vprašanja in razkladajoč možnosti ustanovitve vseučilišča, predlagal, da se pošlje vladi ta-le resolucija:

»SLOVENSKI velikošolci, zbrani na velikošolskem shodu, z iskrenim veseljem pozdravljamo idejo slovenskega vseučilišča v Ljubljani.

UVAŽUJOČ, da kulturni in vseobči napredek našega naroda zahteva slovenske visoke šole:

DA ima človek, tembolj torej vsak narod pravico, izobraziti se in izšolati v svojem materinskem jeziku:

DA je slovensko vseučilišče bistveni uvet za izvršitev ravnopravnosti slovenskega jezika v šoli in v uradu:

DA nas lastna slovenska »Alma mater« reši iz mučnega položaja in neprijetnih razmer na dunajskem in graškem vseučilišču, katere so se letos očividno pokazale in poostrile, —

POZIVLJEMO visoko c. kr. vlado, da v najkrajšem času, ko mogoče, ustreže tej občni želji slovenskega naroda in pospeši ustanovitev vseuči-

lišča v Ljubljani z bogoslovno, modroslovno in pravoslovno fakulteto, na kateri bi se sprva pri predavanjih in izpitih kolikor možno upošteval, sčasoma pa izključno uvedel jezik slovenski.«

PO govoru takratnega modroslovca (sedaj gimnazijskega profesorja v Ljubljani) Davorina Majcena o kulturno-političnem namenu vseučiliškega vprašanja, je bila Voduškova resolucija soglasno sprejeta.[18]

11. PREZRETI tudi ne smemo zelo važne spomenice, ki je nastala jeseni 1898 v Ljubljani. Že spomladi, ko je vseučiliško vprašanje v kranjskem deželnem zboru tako močno odjeknilo, je društvo »Pravnik« na pobudo dr. Majarona povabilo »Slovensko Matico« in profesorje ljubljanskega bogoslovja, da z združenimi močmi razpravljajo o možnosti uresničenja vseučiliškega vprašanja in sestavijo spomenico. V ta namen se je sestal poseben odbor. V tega so bili odposlani za »Slovensko Matico«: prof. Frane Levec, prof. dr. Lovro Požar, in ravnatelj obrtne šole Ivan Šubic; od profesorjev bogoslovja: dr. Josip Dolenec, dr. Ivan Janežič in dr. Janez Ev. Krek: od društva »Pravnik« pa njegov predsednik, poslanec dr. Andrej Ferjančič, dr. Danilo Majaron in sodni svetnik Julij Polec. Odbor je izvolil prof. Levca za predsednika, dr. Janežiča za podpredsednika in dr. Majarona za tajnika in poročevalca. O spomenici so se posvetovali v treh sejah. V zadnji seji dne 8. oktobra je odbor odobril načrt poročevalca dr. Majarona. Spomenica obsega po kratkem uvodu, v katerem kaže na sklepe deželnega zbora, v petih poglavjih vse najvažnejše razloge, ki govorijo za potrebe slovenskega naroda in za možnost ustanovitve vseučilišča v Ljubljani. Spomenico so izročili dne 14. oktobra 1898 državna poslanca dr. Ferjančič in Fr. Povše ter deželni poslanec dr. Majaron tedanjemu ministrskemu predsedniku grofu Thunu, naučnemu ministrstvu in tudi takratnemu finančnemu ministru Čehu dr. Kaizlu.

DNE 20. oktobra pa je poslanec dr. Ferjančič izročil spomenico kot peticijo poslanski zbornici, ki je pritrdila, da se natisne v stenografskem zapisniku.[19]

AKCIJA ni bila brez vsakega uspeha, ker je ministrstvo bilo določilo vsoto 3000 gld. iz kredita za izobrazbo docentov za slovenske kandidate. To je tudi nekaj let ostalo. Žal pa so se te vsote zaradi nepaznosti naših krogov porabile v druge namene, nekaj za podporo siromašnih slovenskih dijakov na Dunaju.[20]

12. PRAV zadnje dni l. 1898. sta se oglasila za slovensko univerzo še enkrat občinski svet ljubljanski in deželni zbor kranjski.

OBČINSKI svet ljubljanski je sklenil v svoji seji 23. decembra 1898 o priliki proračunske razprave:

»1. OBČINSKI svet izreka, da je pripravljen prispevati k ustanovnim stroškom za vseučilišče v Ljubljani, če se začne do l. 1908. z zgradbo poslopja, 50.000 gld., katero vsoto je sproti v zneskih po 5000 gld. na leto nalagati kot vseučiliški fond, katerega obresti so namenjene za ustanove.

2. AKO bi učna uprava pred letom 1908. potrebovala ta fond, poskrbi občina pokritje še nedostajajočega zneska, ne dotaknivši se naraslih obresti, s posebnim posojilom.

3. ZA leto 1899. se postavi v ta namen v proračun 5000 gld.

4. MAGISTRATU se naroči, naj obvesti o teh sklepih deželno vlado in ministrstvo.«

13. V PRORAČUN za leto 1899. je vstavila tedanja vlada grofa Franca Thuna postavko za ustanove v svrho izobrazbe čeških docentov, ki bi predavali

na prihodnjem češkem vseučilišču v Brnu. Ker ni bilo najti izrečne postavke glede ljubljanske univerze, čeprav so slovenski državni poslanci zatrjevali, da je grof Thun, čim je dobil potrebne informacije, spoznal našo zahtevo za popolnoma upravičeno, je dr. Majaron v seji dež. zbora z dne 28. decembra 1898 nujno predlagal: »Vlada se poziva, da takoj začne pripravljati ustanovitev vseučilišča v Ljubljani po smislu sklepov deželnega zbora kranjskega v seji dne 28. februarja 1898. leta z ustanovami za bodoče učne moči na istem vseučilišču.« Predlog dr. Majarona je bil sprejet.[22] V isti seji deželnega zbora je poslanec Ivan Hribar, kratko ponavljajoč še enkrat glavne razloge za ustanovitev univerze v Ljubljani, predlagal, da se izvoli poslanstvo, sestoječe iz deželnega glavarja in troje članov deželnega zbora, ki naj v posebni avdijenci zaprosi cesarja za ustanovitev vseučilišča. Predlog je bil sprejet in so bili v deputacijo izvoljeni deželni glavar Oton pl. Detela, knezoškof dr. Jeglič ter poslanca dr. Majaron in Povše. V seji dne 14. marca 1899 je deželni glavar sicer poročal, da je cesar dovolil sprejeti deputacijo, a da se čas sprejema določi kesneje. Določil pa se v obče nikdar ni...[23]

14. DNE 27. julija 1899 so potem še slovenski in hrvatski abiturijenti po govoru Egona Stareta (sedaj odvetnika v Ljubljani) sprejeli resolucijo, v kateri se zahteva vseučilišče v Ljubljani in pa reciprociteta zagrebškega vseučilišča z avstrijskimi univerzami.[24]

ŽIVAHEN pokret l. 1898. pač ni rodil takoj vidnih sadov za slovensko vseučilišče, vendar je razgibal celokupno našo javnost tako, da se to vprašanje tudi ni več odstavilo z dnevnega reda, tudi za krajši čas ne.

---

1 Vseuč. zbornik, str. 116.
2 Prav tam, str. 106—110.
3 Vseuč. zbornik, str. 110—113.
4 Prav tam, str. 121; Obravnave dež. zbora kranjskega (po stenografičnib zapisnikih), zv. 39, str. 172; IVAN HRIBAR, Moji spomini, I. del, str. 304, 305.
5 Obravnave dež. zbora kranjskega, zv. 39, str. 177, 178; Vseuč. zbornik, str. 138.
6 Obravnave dež. zbora kranjskega, zv. 39, str. 232—236; Vseuč. zbornik, str. 138—148.
7 Obravnave dež. zbora kranjskega, zv. 39, str. 236; Vseuč. zbornik, str. 149.
8 Prav tam.
9 Prav tam.
10 Obravnave dež. zbora kranjskega, zv. 39, str. 451, Vseuč. zbornik, str. 162.
11 Obravnave dež. zbora kranjskega, zv. 39, str. 452—454; Vseuč. zbornik, str. 163—168.
12 Obravnave dež. zbora kranjskega, zv. 39, str. 454—457; Vseuč. zbornik, str. 168—179.
13 Obravnave dež. zbora kranjskega, zv. 39, str. 455; Vseuč. zbornik, str. 173.
14 Obravnave dež. zbora kranjskega, zv. 39, str. 440—450, 572, 573; Vseuč. zbornik, str. 184.
15 Obravnave dež. zbora kranjskega, zv. 39, str. 496—498; Vseuč. zbornik, str. 185—191.
16 Spisi vseučiliškega odseka obč. sveta v Ljubljani; Vseuč. zbornik, str. 191—192.
17 Vseuč. zbornik, str. 192, 198.
18 Prav tam, str. 198—210.
19 Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österr. Reichsrathes, XV. Session, 1898/99, str. 723—733; Obravnave dež. zbora kranjskega, zv. 40, str. 13, 14.
20 Vseuč. zbornik, str. 210—223.
21 Vseuč. zbornik, str. 238.
22 Prav tam, str. 224—226.
23 Vseuč. zbornik, str. 226—230; Obravnave dež. zbora kranjskega, zv. 40, str. 14, 15, 23.
24 Vseuč. zbornik, str. 230.

IX.

NAPORI ZA SLOVENSKO UNIVERZO OD LETA 1901. DO LETA 1918.

1. KAKO razvneta je še bila naša javnost po živahnem pokretu l. 1898. in kako živo je čutil naš narod potrebo, da se vseučiliško vprašanje reši, najbolj kaže mogočno gibanje, ki ga je povzročil na zunaj neznaten dogodek.

KONCEM meseca oktobra 1901. so na vseučilišču v Innsbrucku nemški dijaki siloma preprečili prvo predavanje novega privatnega docenta za civilnopravdni red v italijanskem jeziku dr. Menestrine, češ da je v nevarnosti nemški značaj insbruškega vseučilišča, če se italijanske docenture vedno množe.

ITALIJANSKI visokošolci dunajske univerze so izročili 31. oktobra 1901. rektorju spomenico, kjer utemeljujejo potrebo italijanske univerze v Trstu in imenujejo primorske avstrijske province italijanske. Dunajski slovenski visokošolci so zato 3. novembra 1901. pozvali svoje graške tovariše, naj priredijo, kakor hočejo tudi sami storiti, shod, na katerem naj zahtevajo slovensko vseučilišče. Na Dunaju slovensko dijaštvo ni moglo prirediti nameravanega shoda 4. novembra, ker jim ga je vlada prepovedala, češ da ni zakonit, ker ga vseučiliški rektor ni dovolil. Zato je bil shod jugoslovanskih akademikov v Gradcu na akademičnih tleh dne 7. novembra prvi in je otvoril dobo za naše vprašanje prevažnih manifestacij. Shod je sklical predsednik »Triglava« iur. Franjo Vidovič (sedaj svetnik pri okrož. sodišču v Mariboru). Udeležilo se ga je nad 200 Slovencev, Hrvatov in Srbov vseh političnih barv. Prvi je obrazložil dotedanji historijat slovenskega vseučiliškega vprašanja, počenši od znane peticije kranjskih deželnih stanov l. 1787., pisec tega članka.

NATO je utemeljeval iur. Vekoslav Kukovec (sedaj minister n. r. in odvetnik v Mariboru) zahtevo, da se ustanovi v Ljubljani vseučilišče za Slovence, Hrvate in Srbe. V svojem govoru je razvijal, zakaj je slovenska univerza nujno potrebna: da se nudi mladini prilika najvišje sodobne izobrazbe, ki je sedaj nima, in se pomnoži pojemajoče število visokošolsko naobraženega naraščaja in da ostane mladina v stiku s svojim ljudstvom. Treba je delati realno in smotreno. V tem pogledu je akcija dežele Kranjske, ki je l. 1898. sklenila stalne letne prispevke, in pa delo ljubljanskega župana Ivana Hribarja lep začetek. Omogoči naj se cislitvanskim Jugoslovanom obiskovati univerzo v Zagrebu, Hrvati in Srbi pa bodo mogli prihajati v Ljubljano. Končal je z vizijonarno željo: »Almae matres jugoslovanske naj v sestrski slogi in v sestrskem tekmovanju množijo, krepijo in konsolidirajo kulturo treh bratskih, po napredku hrepenečih narodov.« Po živahni razpravi, v kateri so posamezni dijaški zastopniki vseh treh plemen soglašali, je bila z mladostnim navdušenjem sprejeta resolucija za ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani. Sprejeti so bili soglasno tudi še predlogi: da se brzojavno prosi župan ljubljanski, naj občinski svet v Ljubljani vnovič manifestira za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani: takrat obstoječi trije klubi jugoslovanskih poslancev v dunajskem državnem zboru pa naj vse mogoče ukrenejo, da se zagotovi vseučilišče, a klubi slovenskih strank v kranjskem deželnem zboru naj store vse, da se ustanovitev pospeši. Župan Ivan Hribar, dež. poslanec dr. Majaron in drž. poslanec Povše, ki so se v vseučiliški akciji l. 1898. najbolj odlikovali, naj se naprosijo, da svoje delovanje z vso ener-

gijo nadaljujejo: propaganda v jugoslovanskih časopisih naj se kar najbolj razširi ter se pozovejo samoupravni zastopi, korporacije in društva, da sklenejo takoj peticije na državni zbor v istem smislu. Dalje so graški akademiki izvolili izmed sebe poseben permanenten odsek, ki naj bi izvršil storjene sklepe in kolikor mogoče posegel v vso akcijo. V ta odsek so bili izvoljeni pravniki: Vekoslav Kukovec, Janko Polec, Štefan Sagadin (sedaj državni svetnik v Beogradu), Bogumil Senekovič († 9. jan. 1923 kot dvorni svetnik v Ljubljani) in Franjo Vidovič. V tem odseku je bilo osredotočeno vse propagandno delovanje te dobe.[1]

2. SILNO so Jugoslovane razburile oficielne izjave, ki jih je podal naučni minister Hartel Italijanom. Ko so namreč dne 6. novembra 1901 italijanski visokošolci s Primorskega in Tirolskega poslali k ministru deputacijo in ga prosili, naj se ustanovi italijansko vseučilišče v Trstu, je minister naravnost rekel, da bo italijansko vseučilišče v treh letih gotovo. V podobnem smislu se je izrekel tudi v odgovoru na interpelacijo italijanskih poslancev v državnem zboru.[2]

TEDAJ pa je v resnici, kakor je izjavil župan Hribar na manifestacijski seji občinskega sveta ljubljanskega dne 10. novembra 1901, zavreščalo po vsej Sloveniji. Župan Hribar je na tej seji v imenu občinskega sveta protestiral proti ustanovitvi italijanskega vseučilišča v Trstu in govoril za ustanovitev univerze v Ljubljani. Utemeljeval je svojo zahtevo s splošnega stališča potrebe po dobro usposobljenih domačih uradnikih, s potrebo, povzdigniti gospodarsko življenje v Ljubljani, kakor tudi z vidika narodne enakopravnosti. Župan je nato predlagal in občinski svet je soglasno sprejel te-le predloge:

1. Glede izjave naučnega ministra v zbornici poslancev v zadevi laškega vseučilišča izreka občinski zastop ljubljanski, da ima mnogoštevilneje slovensko, hrvaško ter srbsko dijaštvo isto, ako ne mnogo večjo pravico do predavanja v lastnem jeziku nego italijansko.

2. Ker pa to z ozirom na neugodne narodnostne razmere ni izvedljivo ne na graškem in ne na dunajskem vseučilišču, je s tem dokazano, da je neobhodno potrebna ustanovitev vseučilišča v Ljubljani, ker le tako more dospeti to pravo do veljave.

3. Učna uprava se naprosi, da takoj stori vse potrebne predpriprave za ustanovitev takega vseučilišča.

4. Izvoli se odposlanstvo treh članov občinskega sveta, ki naj to prošnjo osebno izroči naučnemu ministru in na Dunaju tudi sicer stori vse korake, ki bi utegnili privesti kar najhitreje do zaželjenega cilja.

5. Državnemu zboru se odpošlje utemeljena prošnja za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani.

V DEPUTACIJO so bili na predlog obč. svetnika dr. Požarja izvoljeni: župan Hribar, podžupan dr. vit. Bleiweis in dr. Majaron.

TA deputacija je izvršila svojo nalogo dne 28. in 29. novembra. Ker je podžupan dr. vitez Bleiweis obolel, je stopil namesto njega dr. Požar. O uspehu te deputacije bo pa še pozneje govor.

3. TEJ manifestaciji je sledila še cela vrsta drugih. Dne 11. novembra 1901. se je vršil v Pragi vsedijaški manifestacijski shod na češki tehniki. Radi velikanske udeležbe se je moral vršiti na velikem dvorišču pod milim nebom. Udeležilo se ga je okrog 3000 čeških in jugoslovanskih dijakov in mnogo odličnih čeških prijateljev naših: prorektor češke tehnike prof. Jan.

Vladimir Hráský, svojčas inženjer v Ljubljani. prof. dr. Stoklasa in dr. K. Chodounský, poslanci dr. Gregr. Fiedler. dr. Pantůček in dr. Baksa. Predsednik shodu je bil prof. Hráský, podpredsednik prof. Stoklasa. Prvi je govoril prof. Hráský slovensko in češko ter je zavračal znane nemške ugovore proti naši univerzi. Posl. Fiedler se je izrekel v imenu čeških poslancev solidarnega s slovensko zahtevo; v imenu slovenskih akademikov je pravnik Egon Starè razvil historijat slovenskega vseučiliškega vprašanja ter utemeljeval realno možnost ustanovitve vseučilišča v Ljubljani. Govorili so še za češke akademike jurist Goller in tehnik Černe; v imenu Hrvatov jurist Bolè. za Srbe jurist Andrić in Malorus Gorovský. Shod je nato soglasno sprejel to-le resolucijo:

»MI akademiki češki. slovenski. hrvatski in srbski, zbrani na vsedijaškem shodu na češki tehniki dne 11. novembra 1901. pozivljemo nujno parlamentarne klube slovanske. da bi se znova z vso energijo kar najhitreje zavzeli za ustanovitev slovenskih srednjih šol, visoke šole slovenske v Ljubljani in druge češke univerze v Brnu.

DALJE zahtevamo reciprociteto za izpite, napravljene na hrvatski kraljevi univerzi v Zagrebu.

Z IZPOLNITVIJO teh zahtev odstranila bi se naj deloma krivica, katero trpijo narodi slovanski v tej državi glede šolstva. čeravno jim že člen 19. osn. zak. jamči zadostno varstvo narodnih šol.

SLOVANSKO dijaštvo. zbrano na tem shodu. poudarja s tem samo opravičeno potrebo. ter zahteva samo to. kar je že njegovo staro pravo in kar je pogoj življenja vsakega naroda.«

RESOLUCIJO, ki je bila soglasno in z velikim navdušenjem sprejeta, je podpisalo 31 različnih slovanskih akademičnih društev. Nato je bila izvoljena še deputacija, ki je izročila resolucijo obema rektorjema praških vseučilišč s prošnjo, da jo takoj predložita naučnemu ministrstvu.[1]

4. GORI smo že omenili. da je vlada iz formalnih razlogov prepovedala manifestacijski shod slovanskih akademikov na Dunaju, ki je bil določen za dan 4. novembra. Zato so se skoro vsi slovanski slušatelji dunajskega vseučilišča zbrali dne 8. novembra 1901 ob ½ 11 dop. v avli dunajske univerze. Zbrali so se tam tudi nemški akademiki. Slovanov je bilo nad tisoč. Nemcev skoro še enkrat toliko. Slovenci dvignejo enega tovariša na rame, ki prečita protest slovanskih akademikov proti ustanovitvi italijanskega vseučilišča v Trstu. Ko pa začne slovenski govornik. jurist Frane Černe, čitati še slovensko spomenico glede univerze v Ljubljani. je nastalo na nemški strani velikansko kričanje: Nemci so se vrgli z vso silo na Slovence. S pomočjo vseh Slovanov so ti odbili nemški napad in ko se je boj še nadaljeval, je šla deputacija slovanskih akademikov k rektorju prof. dr. Schipperju. da mu izroči protest in spomenico.

SLOŽEN nastop vseh slovanskih akademikov je povzročil. da je vlada posredovala. Rektorat sam je preskrbel zborovalno dvorano izven vseučilišča v kat. resurzi. kjer se je končno dne 13. novembra 1901 mogel vršiti že tako dolgo nameravani shod. Bil je impozantna manifestacija za slovensko vseučilišče. Udeležilo se je shoda nad 1200 slovanskih vseučiliščnikov ter 30 slovanskih poslancev. Predsedoval mu je med. Mavricij Rus (sedaj mestni fizik v Ljubljani). O temi: »Jugoslovanska univerza v Ljubljani, protest zoper ustanovitev univerze v Trstu in zahteva reciprocitete izpitov na zagrebški univerzi« je govoril filozof Ivan Prijatelj (sedaj vseuč. profesor

v Ljubljani), za njim v imenu hrvatskega »Zvonimira« med. Mimica, v imenu Srbov med. Dimitrij Konjević. Nato je še Ivan Prijatelj prečital protest proti ustanovitvi italijanske univerze v Trstu in spomenico za ustanovitev univerze v Ljubljani. To spomenico je potem še v poljskem jeziku ponovil tehnik Vaclav Bilinski. Pravnik Ivan Dimnik (kesneje odvetnik v Krškem, † 1928) je govoril o drugi točki dnevnega reda: »Naše razmerje do dunajske univerze« ter modroslovec Niko Županič (sedaj minister n. r. in ravnatelj etnografskega muzeja v Ljubljani) »O solidarnosti vseh slovanskih dijakov na dunajski univerzi in njih organizaciji«. Čeh. iur. Lengsfeld. je predlagal resolucijo, ki je bila prečitana tudi v poljščini in soglasno sprejeta:

»MI slavenski akademičari: česki, poljski, rusinski, slovenski, hrvatski, srbski i bugarski, sakupljeni dne 15. novembra 1901 v resursi, uvjereni, da osnivanje narodnih škola, osobito sveučilišta, odgovara pravednim i životnim potrebama i da je to uvijet svakog kulturnog naprijetka i nuždne eksistencije jednog naroda, zahtijevamo, da nam se ne krati pravo zajamčeno u § 19. temeljnog zakona, te pozivamo i molimo naše parlamentarne klubove, da se bezodvlačno svom energijom zauzmu kod vlade, da se podigne jedna česka univerza za Moravsku i poljska gimnazija u Tešinu.«

NATO sta govorila še Srb med. Dimitrijević in Bolgar med. Dobrev in končno še poslanci: Čeha dr. Černý in Reichsstädter ter jugoslovanski dr. Andrej Ferjančič, dr. Juro Ferri, Fran Povše in Vekoslav Spinčič. Razen zadnjega pokriva že vse domača zemlja. S himnami vseh slovanskih narodov so zaključili navdušeni akademiki to znamenito zborovanje, na katerem so govorili zastopniki skoro vseh slovanskih plemen.[5]

5. DNE 16. novembra 1901, so priredili zagrebški akademiki, hrvatski, srbski in bolgarski, v veliki dvorani zagrebškega vseučilišča veliko manifestacijo v navzočnosti rektorja Vrbaniča. Jurist Stanko Švrljuga (sedanji minister financ) je govoril glavni govor za slovensko vseučilišče v Ljubljani, iur. Fattori proti nameravani ustanovitvi italijanskega vseučilišča v Trstu. Bolgar Curčijev se je pridružil slovenski zahtevi. Srb Omčikus pa je predlagal resolucijo, ki je bila soglasno sprejeta:

»SKUPŠTINA sveučilištara hrvatskog sveučilišta, Hrvata, Slovenaca, Srba, Čeha i Bugara pozdravlja iz dna srca energični pokret braće na austrijskim univerzama u ozbiljnom radu oko postignuća jugoslavenskog sveučilišta u Ljubljani, te izjavljuje svoju vroču želju, da braći našoj što prije podje za rukom postići oživotvorenje tog opravdanog nastojanja.«[6]

6. SLEDIL je shod slov. krščansko-socialne zveze dne 17. novembra 1901, na katerem je poslanec Fran Povše, navdušen zagovornik naše ideje, med drugim pravilno poudarjal, da vprašanje slovenskega vseučilišča ni v tej dobi več le krajevno, ker so je Čehi, Hrvati, Srbi in tudi Poljaki priznali za svoje. Po govorih poznejšega poslanca in ministra Jožeta Gostinčarja in Ivana Štefeta v imenu delavstva in ljudstva je bila sprejeta resolucija:

»MNOGOBROJNO obiskani javni shod »Slovenske krščansko-socialne zveze« dne 17. novembra v »Katoliškem domu« v Ljubljani, na katerem so zbrani tudi zastopniki delavskih slojev iz ljubljanske okolice, zahteva v imenu pravičnosti in po državnih temeljnih zakonih zajamčene enakopravnosti, da se z ozirom na kulturne potrebe Jugoslovanov ustanovi v Ljubljani vseučilišče in da so izpričevala zagrebškega vseučilišča veljavna tudi v naši državni polovici.«

7. KAKO intenziven je bil takrat pokret za vseučilišče v Ljubljani, je dokaz, da so celo slovanski akademiki v Budimpešti na poziv Hrvatov priredili shod, ki so se ga udeležili hrvatski, srbski, slovaški in bunjevški visokošolci, in govorili za našo univerzo. Tudi tukaj je bila sprejeta resolucija: »HRVATI, Srbi, Slovaci in Bunjevci na visokim školama u Budimpešti, oduševljeno se pridružujući svojoj braći kolegama na univerzama Zagreba, Beča, Praga itd. — žele:
   I. Što brže oživotvorenje slavenske univerze u Ljubljani, kao univerze svih Jugoslavena.
   II. Da izpiti položeni na hrvatskoj univerzi u Zagrebu budu priznati pravovaljanima i u Cislitavi.
   III. Najodlučnije prosvjeduju protiv uzpostave talijanske univerze u Trstu.«
8. NAJVEČJI shod te dobe in največji, ki se je vršil kdaj v Ljubljani, da manifestira za vseučilišče, pa je bil shod ljubljanskega meščanstva, ki ga je na dan 1. decembra 1901 sklical dr. Vinko Gregorič. Velika dvorana Mestnega doma ni mogla sprejeti vseh zborovalcev. Stotine so še stale pred Mestnim domom na sedanjem Krekovem trgu, kličoč: »Dajte nam slovensko univerzo!« Shodu je predsedoval ljubljanski župan Ivan Hribar. Govorili pa so odvetnik dr. Karel Triller, z gospodarskega stališča dr. Vinko Gregorič; odvetnik dr. Alojzij Kokalj je poudarjal, da gre za revindikacijo starodavne pravice; trgovec Alojzij Lavrenčič je razmotrival vprašanje, v kakšni zvezi sta trgovina in vseučiliško vprašanje, v imenu socialnodemokratične stranke je govoril časnikar Linhart, ki je zahteval, da se začne aktiven boj, poslanci naj zapuste svoje polovičarstvo in naj se postavijo na ekstremno jugoslovansko stališče. »Seveda zahteva njegova stranka pravo neodvisno vseučilišče, ki bo stalo na podlagi popolne svobode znanosti in bo nudilo popolnoma brezplačen pouk.« V imenu krščanskosocialnega delavstva je Jože Gostinčar v kratkih, iskrenih besedah očrtal jasno stališče za slovensko univerzo.
9. ISTEGA dne se je vršil shod političnega društva »Edinost« v Trstu za slovensko šolstvo sploh in za jugoslovansko univerzo posebej. Za to je govoril poslanec Rybař. Ni pa zahteval iz umevnih razlogov take univerze ravno v Ljubljani. Resolucija, ki je bila sprejeta na tem shodu, se glasi:
   »1. Slavna vlada se poziylje, naj ustanovi čim prej mogoče jugoslovansko univerzo in naj izjednači študije, dovršene na zagrebški univerzi, z onimi, dovršenimi na kaki avstrijski univerzi.
   2. Slavna vlada se poziylje, naj v zmislu stroge enakopravnosti in pravičnosti ugodi želji po ustanovljenju laške univerze le tedaj, ako istočasno ustanovi tudi jugoslovansko univerzo.«
10. SLEDNJIČ se je vršil ob udeležbi več tisočev še shod slovanskega kluba v Kraljevih Vinohradih v Pragi, na katerem je govoril češki posl. Herold, za jugoslovanske poslance pa Gabršček, Ploj, Žitnik in Ferri.
11. DELAVNA peščica akademikov graške univerze takrat v besede pravem pomenu ni ločila dneva od noči in ne delavnika od praznika v svetem nesebičnem mladostnem navdušenju. Pa je bil tudi uspeh čudovit: 242 občin na Kranjskem, 20 na Koroškem, 170 na Štajerskem in 56 na Primorskem in v Dalmaciji, skupaj 488; 93 društev in korporacij na Kranjskem, 56 na Štajerskem, 35 na Koroškem in 7 na Primorskem in v Dalmaciji, skupaj 191,[7] je poslalo na poziv graških in dunajskih akademikov ter ljubljan-

skega občinskega sveta prošnje, da vlada ugodi splošni slovenski zahtevi. Ni bilo slovenskega, a tudi skoro ne slovanskega časopisa, ki bi ne bil priobčil daljšega propagandnega članka za našo stvar: osobito pa oba ljubljanska dnevnika »Slovenski Narod« in »Slovenec« in tržaška »Edinost« sa priobčevali dan za dnem naše dopise, članke in črtice o tem vprašanju.[8]

CELO svojega učitelja, slovitega Ludvika Gumplowicza, ki je bil tedaj profesor upravnega in ustavnega prava na graški univerzi in velik prijatelj našega naroda in našega dijaštva posebej, so v onih lepih dneh graški dijaki vpregli, da je pisal članke v poljske časopise, zlasti v »Kurjer Lwowski« ter priporočal našo zadevo državnozborskemu »Kolu polskiemu«.[9]

STJEPAN Radić je napisal takrat v »Slov. Přehledu« članek za slovensko univerzo.[10]

ČE je bila doba l. 1898. stala pod vodstvom poslancev deželnega zbora kranjskega, so to dobo l. 1901. vodili slovenski visokošolci.

ANTON Aškerc je tedaj izrekel v »Ljubljanskem Zvonu« (1901, št. 12) slovenskim visokošolcem lepo priznanje, ki izzveneva v pesniško prerokbo: »AGITACIJA za vseučilišče v Ljubljani je najveselejši dogodek naše zgodovine v prvem letu novega stoletja. To agitacijo so započeli naši slovenski vseučiliščniki in dokazali s tem, da živi v njih živa narodna zavest, in da globoko čutijo krivice, ki se gode našemu narodu na polju narodne izobrazbe. To nam daje upanje, da naš narod, ki ima takšno izobraženo mladino še ni izgubljen, saj ga bodo skoro vodili novi navdušeni rodoljubi.

AGITACIJA za ljubljansko univerzo je pokazala, da nasprotstva med slovenskimi strankami niso tolika, da bi se in necessariis ne mogle boriti za eden in isti smoter: za kulturni napredek narodov. Liberalci in klerikalci so pri enem in istem zborovanju skupno in složno glasovali za ljubljansko visoko šolo.

AGITACIJA za naše vseučilišče je dokazala pred vsem svetom dejansko slovansko vzajemnost, v katero že marsikak neveren Tomaž ni hotel več verovati. Ponavljamo: kri ni voda in slovanstvo ni samo filološki pojem! Smelo trdimo, da se izza 1848. leta še ni nikdar tako sijajno pokazala sorodna vez med slovanskimi plemeni, kakor baš ob manifestacijah za ljubljansko vseučilišče.

AGITACIJA za to vseučilišče je pokazala, da uživamo Slovenci prave simpatije pri vseh Slovanih na jugu in na severu, pri Hrvatih, Srbih, Bolgarih, Čehih, Rusinih in tudi pri Poljakih. To je za nas neprecenljive vrednosti, in naš narod ne sme tega dejstva nikdar pozabiti.

GORJE mu, kdor je sam, a kdor ima močne zaveznike, temu se ni treba bati!

AKCIJA za ljubljansko vseučilišče je šele začeta, ta akcija se mora nadaljevati tako dolgo, dokler se naš ideal ne uresniči.

BODOČE ljubljansko vseučilišče ne bode utrjalo slovenskega separatizma in ne bode povečavalo prepada med slovenstvom in srbohrvatstvom, nego bode le nov most med najbližjima si jugoslovanskima plemenoma. V plemeniti duševni konkurenci z zagrebškim vseučiliščem bo ljubljanska univerza samo pomagala povzdigovati kulturni nivó Jugoslovanov. Tako si mislimo mi bodočo ljubljansko višjo šolo, na kateri se bode predavalo tudi v srbohrvatskem jeziku.«[11]

IN res. takrat so izginili za hip strankarski boji. Sam dr. Ivan Šusteršič, ki je stal tačas v ospredju najstrastnejšega boja, je v državnem zboru poudarjal, »da so se v tem vprašanju združile in zedinile vse jugoslovanske stranke, ki se sicer doma strastno pobijajo«.[12] In v istem govoru je izjavil: »Preprost delavec, kmet, obrtnik, meščan, duhovska in posvetna inteligenca: vse nujno zahteva, da se za Jugoslovane ustanovi v Ljubljani vseučilišče.«[13]

UPRAVIČENO sem mogel takrat citirati v »Epilogu« Vseučiliškega zbornika[14] Treitschkejeve besede: »... Srečen narod, kateremu živa potreba vsili idejo, veliko in enostavno, vsem razumljivo, ki si usluži vse druge ideje.«

12. ENOTNI želji vsega Slovenstva se ni mogla odtegniti tudi jugoslovanska delegacija v državnem zboru.

ŽE dne 12. novembra so vložil poslanci: dr. Ferjančič, dr. Ivčevič in dr. Šusteršič v imenu vseh treh jugoslovanskih klubov v poslanski zbornici sledeči nujni predlog glede ustanovitve vseučilišča v Ljubljani:

»ŽE več kakor 50 let zahtevajo Slovenci, naj se ustanovi slovenska univerza. Že l. 1848. je takratna vlada, ki je to zahtevo pripoznala kot utemeljeno in ustanovitev take univerze kot koristno in potrebno uredbo, tudi na to opozarjala, da načelo narodne ravnopravnosti in pravična obramba skupnih koristi zahtevata izvršitev te zahteve, in je zaradi tega tudi obljubila ustanovitev slovenskega vseučilišča.

TA obljuba se zaradi nastalih političnih zmešnjav državnopravnih in finančnih skrbi ni izvršila. Od takrat pa ta zahteva ni zaspala, nego se v zadnjih letih vedno odločneje oglaša. Pri tej stvari so Hrvatje in Srbi te državne polovice Slovence najtopleje podpirali. Sedaj se oglaša s to zahtevo vse jugoslovansko prebivalstvo Avstrije.

V SEJI poslanske zbornice dne 20. oktobra 1898 je poslanec dr. Ferjančič predložil peticijo, v kateri se vprašanje o ustanovitvi slovenskega vseučilišča v Ljubljani na vse strani natančno pojasnjuje in se zahteva hitro aktiviranje takega učnega zavoda.

TA zahteva je zadobila sedaj prav aktualen pomen, ker je sedanja vlada, v odgovoru na interpelacijo poslancev barona Malfattija, dr. Hortisa in tovarišev izjavila, da hoče za pravnike italijanske narodnosti organizirati samostojno fakulteto oziroma poskrbeti, da se italijanskim dijakom na drug način zagotovi možnost, posvetiti se vseučiliškim naukom v njihovem materinskem jeziku.

AKO se uvažuje, da se je obljubila ustanovitev vseučilišča prebivalstvu, ki šteje, kakor italijansko prebivalstvo, kakih 670.000 duš in ki pošilja na vseučilišča naše državne polovice na leto do 400 dijakov, potem je toliko bolj utemeljeno, da se ustanovi vseučilišče za južne Slovane, ker je teh v naši državni polovici nad dva milijona duš in so prisiljeni pošiljati vsako leto nad 700 dijakov na nemška vseučilišča.

ZAHTEVE, da se jugoslovanskim dijakom zagotovi možnost, študirati vseučiliške nauke v svojem materinskem jeziku, ne utemeljujejo samo didaktični razlogi, ampak tudi oziri na primernost in na pravičnost, torej razlogi, ki odločno terjajo, da stori vlada brez odlašanja vse pripravljalne korake za aktiviranje vseučilišča za južne Slovane, oziroma da kar mogoče hitro predloži poslanski zbornici dotično predlogo.

VSAKO odlašanje bi pomenilo neopravičeno zapostavljanje in žaljenje Jugoslovanov. Pri tem vprašanju tudi budžetarni pomisleki ne smejo igrati nobene vloge. Gre za važno kulturno zahtevo, na koje izpolnitvi nimajo samo Jugoslovani, ampak celokupna država velik interes.
SICER pa je dolžnost vsake nevtralne vlade, ako se zaveda svoje naloge, da podpira in pospešuje kulturelni razvoj vsake narodnosti v vseh ozirih.
KAR se tiče specialno finančne strani tega vprašanja, je uvaževati, da je deželni zbor vojvodine Kranjske l. 1898. sklenil, v svrho ustanovitve vseučilišča v Ljubljani žrtvovati en milijon kron in da je dalje mestna občina ljubljanska dovolila 100.000 kron.
Z OZIROM na te okolnosti se nujno predlaga:
C. KR. vlada se pozivlje, da čimprej predloži poslanski zbornici načrt zakona, s katerim se zagotovi ustanovitev vseučilišča z juridično, filozofično in teologično fakulteto za južne Slovane.
V FORMALNEM oziru se nasvetuje, naj se ta predlog izroči naučnemu odseku.«[15]
POLITIČNE razmere so bile takrat v državnem zboru take, da je bil ta predlog že vnaprej »brez upa zmage«. Zato so se jugoslovanski poslanci, danes se to lahko pove, le neradi in pod pritiskom javnosti, zlasti nestrpnega, mladostno neizkušenega dijaštva, odločili k temu koraku in predlog proti svoji boljši volji vzdrževali. Zato se je tudi dr. Ivan Šusteršič, ko je otvoril razpravo o tem predlogu, dne 6. decembra 1901. opravičeval, da so jugoslovanski poslanci tako važno vprašanje spravili v zbornico z nujnim predlogom. Povedal je javno, da so bili pripravljeni privoliti, da bi se bil ta predlog brez prvega branja odkazal šolskemu odseku. Pa v to niso privolili nemško-nacionalni poslanci. Dr. Šusteršič se je v svojem govoru povsem naslonil na zahtevo vseučilišča v Ljubljani v oni obliki, kakor je bila zamišljena v razpravah deželnega zbora kranjskega l. 1898. Na te razprave se je tudi v glavnem skliceval, zlasti na stališče, ki ga je takrat zavzemal poslanec baron Schwegel. Za dr. Šusteršičem je govoril nemško-nacionalni poslanec Berger, ki je v začetku razpravljal o vsem drugem nego o slovenski univerzi. Prehajajoč pa na ta predmet, je izjavil, da velenemški poslanci načelno niso proti jugoslovanskemu vseučilišču, a to bi se moralo ustanoviti v Sarajevu. Tu bi lahko dokazali Slovenci svojo slovansko solidarnost. »Tu bi lahko,« je ironično pristavil, »razvneli znanstveno tekmovanje, da bi se Nemci čudili velikosti in višini kulture jugoslovanskega naroda.« Frekvenca na srednjih šolah na Kranjskem, kjer je samo ena meščanska šola, ne more biti merodajna za merilo, če se dokazuje, kolika bi bila frekvenca na vseučilišču. Resnično primanjkuje na Kranjskem izprašanih učiteljev za slovenščino. Šolstvo na Kranjskem je prav za prav vse še v povojih in zato o kaki potrebi po vseučilišču pri Slovencih ne more biti govora. Spominjal je koncem govora na epizodo, ko je prinesel Anastazij Grün culico knjig v zbornico deželnega zbora. Slovenski narod potrebuje zatorej šole, ki bi mu prevajale slovstvo drugih narodov, ker ni pravega slovenskega slovstva. Za tem Slovence le sramotečim govorom poslanca Bergerja, je povzel besedo naučni minister dr. vitez Hartel. Njegov odgovor je bil sicer odklonilen, a miren, stvaren in priznati moramo danes, ne brez neke dobrohotnosti napram Slovencem. Zato ga tudi do besede priobčimo, izvzemši formalni uvod. »Nikakor se ne da tajiti« — je izvajal — »da smo z ozirom na potrebščine vseučilišč zaostali, če

primerjamo stanje naših vseučilišč z onim v inozemstvu. Zaostali smo, ker se je višje šolstvo medtem drugod tako razvilo, da si tega pred tridesetimi leti niti predstavljati ne bi mogli. Takrat se je še lahko mislilo, da je vseučilišče že gotovo, če se zgradi poslopje in se nastavijo dotični profesorji. In zdelo se je skoro vseeno, ako predava profesor 100 ali 500 slušateljem.
GOSPODA moja! Danes je stvar drugačna. Kolektivni pouk na vseučiliščih se je umaknil intenzivnemu občevanju profesorjev s posameznimi slušatelji, bodisi v institutih, seminarjih ali kje drugod. Mi smo temu razvoju le polagoma sledili ter moramo še mnogo storiti v tem oziru.
SPOMINJAM vas le na največji dve vseučilišči, na dunajsko in praško. Dunajska medicinska fakulteta, ki je bila stoletja dika vsega vseučilišča, ima danes tako nedostatna sredstva, tako bolnico, ki je morda pred sto leti odgovarjala svojemu namenu, da skoro izključuje intenzivno znanstveno raziskavanje in temu primeren pouk. In mogoče je, da se nam šele čez leta posreči — če se naše prizadevanje srečno izteče, kar tudi upam — to fakulteto vsaj nekoliko preustrojiti. V Pragi nima nobeno obeh vseučilišč zadostnega števila institutov in šele v prihodnjih letih nameravamo najpotrebnejše institute sezidati, podjetje, ki nas bo gotovo stalo mnogo milijonov.
TEM mnogovrstnim nalogam se pridružujejo še zahteve po ustanovitvi toliko novih vseučilišč.
POLEG tega naj se specialno z nujnim predlogom reši eno najtežjih vprašanj, namreč ustanovitev jugoslovanskega vseučilišča z onimi uredbami, ki nam jih je orisal častiti gospod predlagatelj.
POUDARJAM, ena najtežavnejših organizacij — kajti kakor smo čuli, naj se ne ustanovi slovensko, tudi ne hrvaško ali nemško vseučilišče, ampak vse skupaj, slovensko-hrvaško-nemško vseučilišče. (Klici: laško!) Laško vseučilišče torej tudi, to bi bilo torej četrto. Gospoda moja! To bi bilo gotovo sila smelo, če se le površno ozremo na današnje razmere ter pomislimo, kako težavno bi bilo vseučiliščnike raznih narodnosti zediniti v skupnem zavodu k mirnemu delu. Poudarjam torej le, da bi morali imeti tem več prilike, da vse preudarimo in premislimo, čim težja je naloga. Pritožili se boste morda, da za vas ničesar ne odpade, ako pravim, da treba ogromnih vsot, da se preustroje druga vseučilišča, da morate vi stradati, dočim drugi v obilici žive. Nočem, da bi moje besede tako razumeli.
MOJE besede niso imele tega namena, hotel sem s tem le dokazati, da bi bilo proti moji vesti, ako bi moral s sprejetjem nujnega predloga prevzeti nalogo, ki je ne bi mogel izvršiti in za kojo ne bi mogel prevzeti odgovornosti. Prositi moram tudi visoko zbornico, da premisli, če more prevzeti tako odgovornost — odgovornost tudi v finančnem oziru. Iz mojih izvajanj posnamejo gospodje predlagatelji gotovo samo: ne. Zagotavljam vas, da bom vedno z veseljem odobraval vsak izvedljiv predlog, ki naj bi pospešil kulturni razvoj dotičnega naroda, in da nikakor nisem hotel reči ali vsaj namigniti, da bi bil ta ali oni narod nesposoben, da se popne do one kulturne višine, ki je potrebna za ustanovitev vseučilišča. In to bi hotel tem manj reči ravno o jugoslovanskem plemenu. Omenjalo se je že, da so ravno Jugoslovani dali že celo vrsto znamenitih znanstvenikov.
TEM znanstvenikom, ki ste jih že imenovali, Vegi, Miklošiču, Kopitarju, bi jaz pridejal lahko še celo vrsto odličnih mož, ki še danes delujejo ter se sijajno izkazujejo. Tudi jaz sam sem imel kot večletni profesor priliko, spoznavati zlasti nadarjenost jugoslovanskega plemena.

DOVOLITE mi pa vprašanje: Bi li mogli našteti toliko odličnih slovenskih učenjakov, kakor jih v resnici lahko, ako bi imeli ti samo priložnost, delovati na malem, mogoče samo z malimi in nedostatnimi sredstvi ustanovljenem in opremljenem vseučilišču? (Poslanec Plantan: Saj bi se lahko dalje izobrazili!) Gotovo, proti temu tudi ni naperjena moja opazka. Vprašam le: Bi li bilo to mogoče? Zelo dvomim. Poudarjam pa, da se niti trenutek ne bom pomišljal, podpirati nadarjene dijake vašega naroda, ki mi jih boste priporočili, tudi za akademični poklic, in veselilo me bo, če bom dosegel svoj smoter ter s tem v malem pomagal, da dosežete to, kar hočete zdaj nakrat, skoro čez noč doseči z nujnim predlogom. Izjaviti pa sem se moral z vso odkritosrčnostjo, ker sem prepričan, da se tako težko vprašanje ne da rešiti po tej poti.«

ZA naučnim ministrom je slovenski poslanec dr. Ferjančič v glavnem že vnaprej zavračeval navadne nemške ugovore proti naši zahtevi.

NEMŠKI poslanci so postavili za govornike najbolj strastne naše nasprotnike, poslanca spodnještajerske mestne skupine prof. Pommerja in poslanca dr. Wolffhardta kot generalnega protigovornika. Prvi se je le norčeval iz slovenskega jezika in za to porabil znano Pečnikovo nemško-slovensko slovnico: trdil je: »Ustanovitev slovenskega vseučilišča bi bila danes naravnost nemogoča, prišli bi v največjo zadrego, ko bi morali tako vseučilišče preskrbeti z učitelji, učnimi knjigami in učenci. Ker je to torej nemogoče, gre le za domnevano potrebo, ki se sploh ne da izvršiti ali ki vsaj gotovo ni tako nujna. Nekaj drugega je pač v resnici nujno potrebno: nemški pouk v ljudski šoli.«[16]

KAKO zelo so se pač takrat naši nasprotniki motili o stopnji našega kulturnega razvoja in kako kratkovidni so bili!

V PODOBNEM krogu se je vrtel tudi govor poslanca Wolffhardta. Dvomil je zlasti o nujnosti naše zahteve in o edinosti med Slovenci, Srbi in Hrvati v tem vprašanju in je izjavil, da je proti slovenski univerzi iz velenemškega stališča, ki hoče nemški državni jezik, je proti slovenski univerzi v Ljubljani, ker Nemci vedo, da bi s tem narodni valovi še bolj narasli ter da bi pretilo ostanku kranjskega nemštva več nevarnosti, kakor če jugoslovansko vseučilišče ne obstoji. Tega Nemci ne morejo dopustiti že zato ne, ker imajo v Trstu svoje velike nemške interese. Z državnega stališča je proti univerzi v Ljubljani, ker bi prišla enotna uprava lahko v nevarnost in ker bi moglo slovensko vseučilišče le take smotre gojiti, ki bi bili obstanku države nevarni. Ne odgovarja pa tudi vseučilišče interesom sloslovenskega naroda, ki nima za to še potrebne podlage.

GENERALNI govornik »za« poslanec Ploj je končno pobijal trditve, ki so jih izrekli proti naši zahtevi nemški poslanci.

NATO se je glasovalo o nujnem predlogu jugoslovanskih poslancev, ki pa ni dobil, kakor je bilo pričakovati, potrebne dvetretjinske večine.[1]

15. ČEPRAV je pokazala debata v državnem zboru dne 6. decembra 1901, da v dogledni dobi ne moremo pričakovati uresničenja želje po vseučilišču, je bila vendar javnost še tako razvneta, da je še nekaj mesecev neprestano manifestirala za vseučiliško idejo.

V PRVI seji novega zasedanja deželnega zbora kranjskega dne 30. decembra 1901 se je deželni glavar Oton pl. Detela dotaknil tudi vseučiliškega vprašanja: »Ker sem tudi govoril, koliko je deželni zbor storil za omiko, šolstvo in sploh izobrazbo, ne morem si kaj, da bi se danes ne do-

taknil aktualnega vprašanja, v katerem je deželni zbor ne samo z lepimi besedami, ampak tudi dejansko pokazal, da hoče to vprašanje spraviti v tir, in to je vseučilišče v Ljubljani. Aktualno je to prašanje postalo, ker so slovenski državni poslanci, združeni z drugimi jugoslovanskimi poslanci, spravili to vprašanje v državnem zboru na dnevni red ter se je začela vlada s tem vprašanjem baviti. Zato mislim, da se danes tu pač sme izreči nada, da se bo to vprašanje resno in dobrohotno od strani vlade uvaževalo in spravilo v primerni tir, da se bo mogoče nadejati srečne rešitve te zadeve, za katero se, kakor se sedaj vidi, zanima vsa dežela.«[18]

V ISTI seji so interpelirali poslanci dr. Šusteršič in tovariši (od katoliško-narodne stranke), zakaj se je doslej oviral sprejem dne 28. decembra 1898 izvoljene deželne deputacije, ki naj bi predložila cesarju prošnjo dežele Kranjske za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani.

PRAV tako pa so stavili posl. Ivan Hribar in tovariši (od narodno-napredne stranke) samostojen predlog v zadevi ustanovitve vseučilišča v Ljubljani. Deželni odbor skleni:

»1. Vlada se glede na sklepe deželnega zbora kranjskega v sejah dne 28. februarja in 28. decembra 1898 nujno pozivlje, da pospeši vse predpriprave za ustanovitev vseučilišča z bogoslovno, pravoslovno in modroslovno fakulteto v Ljubljani in da kar najprej mogoče pri državnem zboru izposluje ustanovitev takega vseučilišča.

2. Izvoli pod vodstvom deželnega glavarja stoječe odposlanstvo še dveh članov deželnega zbora, da prosi vladarja za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani.

3. Izvoli naj se iz deželnega zbora odsek treh članov v ta namen, da vstopi v stalen vseučiliški komite, v katerem naj bodo z enakim številom odposlancev zastopani občinski svet ljubljanski, Matica Slovenska, društvo »Pravnik« in profesorski zbor knezoškofijskega semenišča v Ljubljani. Ta komite naj stopi na primeren način v dotiko z zastopniki slovenske akademične mladine na dunajskem, graškem in praškem vseučilišču.

4. Dovoli se iz deželnega zaklada vsota 2000 kron, ki naj se izplača navedenemu vseučiliškemu komiteju v ta namen, da razpiše znesek po 1000 kron za dvoje najboljših znanstvenih spisov, katerih eden naj bo pravoslovne, drugi pa modroslovne vsebine in katerih vsak obsegaj najmanj pet tiskanih pol. Ta vsota se pa izplača komiteju le takrat, če se zaveže, poskrbeti za to, da izideta spisa, katerima prisodi nagrado, v tisku.«[19]

ZARADI obstrukcije v deželnem zboru predlog sploh ni prišel v razpravo.

14. ČE motrimo dosedanjo borbo za slovensko vseučilišče, opazimo takoj, da so se vsa prizadevanja, ki so izhajala sicer iz globoke želje v drugih vprašanjih politično močno razdvojenega, a v vseučiliškem vprašanju dotlej vedno edinega naroda, izražala le bolj v zunanjostih: v shodih, političnih manifestacijah, resolucijah in kvečjemu v parlamentarnih predlogih in razpravah. Ako izvzamemo realno delo Bleiweisovo in Sporerjevo v »Slovenskem društvu« in finančne predloge Ivana Hribarja in dr. D. Majarona v kranjskem deželnem zboru l. 1898., pogrešamo notranjega organizatoričnega dela. Seveda je treba uvaževati, da se tako delo ni začelo, ker politične razmere v državi niso upravičevale upanja, da ne bi bilo zaman. Naši javni delavci so bili prepričani, da je treba z glasnimi, zlasti političnimi nastopi stalno opozarjati vladajoče kroge na našo zahtevo in s tem pripravljati ugodnejša tla za resne in realne priprave. V tem pogledu pa so univer-

Ivan Hribar Ivan Hribar

zitetne akcije l. 1898. in zlasti l. 1901. toliko uspele, da je bil podan psihologičen trenutek za začetek takih realnih priprav. Ta začetek je v zvezi z vprav opisano debato v državnem zboru dne 6. decembra 1901 in pa zlasti z akcijo, ki jo je pokrenil v ljubljanskem občinskem svetu tedanji župan Ivan Hribar. Navedli smo že, da je občinski svet ljubljanski izvolil dne 10. novembra 1901 deputacijo, obstoječo iz župana Hribarja, dr. Majarona in ravnatelja dr. Lovra Požarja, ki naj bi prošnjo za slovensko vseučilišče osebno izročila ministru Hartlu. To deputacijo je minister sprejel dne 28. novembra 1901 in se z njo več kot pol ure pogovarjal o slovenskih vseučiliških zadevah. Deputacija je čula iz njegovih ust ugovore, ki so se tako radi navajali proti zahtevam po slovenskem vseučilišču: da nimamo še popolnih slovenskih srednjih šol, dalje, da nimamo predavateljev za vseučilišče in končno, da se ta stvar ne da kar »na kolenu prelomiti«. Dejal pa je, da priznava Slovencem pravico do lastnega vseučilišča in da bomo to vseučilišče prej ali slej od države tudi dobili: samo pogoji za to da morajo biti dani. Pristavil je še: In da vam pokažem resno voljo, podpirati vas v vaših težnjah, hočem vam nekaj storiti. Imenujte mi mlade slovenske učenjake, ki bi se hoteli posvetiti profesorski karijeri na bodočem slovenskem vseučilišču, in dam jim ustanove, da pojdejo svoje študije nadaljevat na kako inozemsko vseučilišče. Ako so dotičniki že v službah, poskrbim tudi, da dobe za dobo, ki naj jo prebijejo na tujem vseučilišču, službeni dopust.«
MINISTER HARTEL je s tem pokazal pot, po kateri naj bi krenila v notranjo organizacijo usmerjena akcija za slovensko vseučilišče.
IVANA HRIBARJA neoporečna in trajna zasluga je, da je pojmil vso važnost te obljube ministra Hartla ter je dano priliko v priporočeni smeri vztrajno izrabljal.

KER se zaradi obstrukcije v deželnem zboru Hribarjev predlog z dne 30. decembra 1901. da se izvoli vseučiliški odsek, ni niti razpravljal, je v svrho organizacije tega dela in nadaljnje agitacije za vseučilišče v Ljubljani koncem l. 1901. izvolil občinski svet ljubljanski poseben vseučiliški odsek: župana Hribarja, obč. svetnika dr. Majarona in dr. Požarja. Ta odsek se je pozneje še pomnožil z zastopniki »Slovenske Matice«: predsednikom Francem Levcem ter odbornikoma Andrejem Senekovičem in Ivanom Šubicem, dalje z zastopniki društva »Pravnik«: predsednikom dr. Andrejem Ferjančičem, dr. Vladimirjem Foersterjem in dr. Valentinom Krisperjem ter pozneje tudi z zastopniki društva slovenskih profesorjev: dr. Jakobom Žmavcem, dr. Franom Ilešičem in dr. Valentinom Kušarjem ter zastopniki dijaštva, ki so se letno menjavali. Profesorski zbor bogoslovne fakultete je bil povabljen, pa se ni odzval. Vseučiliški odsek je imel skupno v zelo različnih presledkih štirinajst sej,[21] počenši od 1. januarja 1902 do 11. februarja 1911. V teh sejah se je razpravljalo o raznih vseučiliških akcijah teh let, kakor so jih vsakikrat nanesle potrebe političnega položaja. Zlasti si je nadel odsek, v katerem so se poleg župana Ivana Hribarja predvsem udejstvovali člani dr. Majaron, dr. Požar in Andrej Senekovič, kot glavno nalogo, da je imel v evidenci mlade može, zlasti pravnike, ki bi bili sposobni, da se pripravljajo za akademski poklic, in jim posredoval pri naučnem ministrstvu državne ustanove za bivanje na inozemskih vseučiliščih.

NA ta način so mogli za eno leto v inozemstvo z državnimi ustanovami: v študijskem letu 1902./03. dr. Gojmir Krek in dr. Milan Škerlj v Lipsko; v letu 1903./04. prof. dr. Josip Tominšek v Berlin; v letu 1904./05. dr. Janko Polec v Berlin; v letu 1905./06. dr. Fran Eller v Berlin in dr. Rado Kušej v Bonn; v letu 1909./10. dr. Leonid Pitamic v Heidelberg in Monakovo in dr. Štefan Sagadin v Heidelberg.[22] Moglo bi dobiti ustanove, zlasti za časa Hartlovega ministrovanja, še več kandidatov; a med našimi ljudmi tačas zaradi političnih razmer ni bilo vere v bodočnost.

USTANOVE so znašale navadno po 800 K (v poedinem primeru 600 K) za semester in so se izplačevale iz splošne postavke za vzgajanje akademičnega naraščaja na avstrijskih vseučiliščih. Ministrstvo je za vsakega kandidata vprašalo profesorski zbor fakultete, na kateri je dovršil svoje študije. V pretežni večini primerov profesorski zbori kandidatov sicer niso diskvalificirali, ker jih z ozirom na njihova spričevala niso mogli, marveč so, odklanjajoč kvalifikacijo, izjavili, da jih ne poznajo. Graška juridična fakulteta se je prvem primeru, ki ga je dobila v izjavo glede vseskozi izvrstno kvalificiranega kandidata, izjavila, da noče slovenskega vseučilišča pospeševati (»keine Vorspanndienste leisten«). Ministrstvo se na take izjave ni oziralo ter je celo dopuste za kandidate, ki so bili vsi v državnih službah, priporočalo. Minister dr. Viljem vitez Hartel je svojo besedo pošteno držal in pokazal napram našemu vprašanju objektivno naklonjenost. V dolgem boju za naše pravice je nastopanje tega moža ena najsvetlejših točk. Rojen Moravan, v Dvorcu 28. maja 1839, se je bil, čeprav nemškega rodu in mišljenja, v občevanju s Čehi in zlasti kot domači učitelj in prijatelj v rodbini poljskega grofa Lanckoronskega navzel objektivnosti napram Slovanom. Kot dolgoletni profesor klasične filologije na dunajski univerzi, učenjak svetovnega glasu, je spoznal — kakor je sam izjavil v svojem govoru dne 6. decembra 1901 — pri naših dijakih darovitost našega rodu. Od 2. oktobra 1899 do 21. decembra 1899 je bil vodja naučnega ministrstva, a od 20. janu-

arja 1900 do 11. septembra 1905 minister za uk in bogočastje. (Umrl je 14. januarja 1907.[23]) V dobi njegovega ministrovanja se je župan Ivan Hribar v nešteto intervencijah z zaupanjem mogel obračati k lojalnemu možu. Ne smemo pa pozabiti tudi takratnega sekcijskega načelnika za srednji in visokošolski oddelek v naučnem ministrstvu Poljaka Cwiklińskega, ki se je pokazal v našem vprašanju zavednega Slovana. Vplivala sta nanj v našem smislu graški profesor Gumplowicz in naš ministrstvu prideljeni rojak profesor dr. Anton Primožič. Posrednik med vseučiliškim odsekom in ministrstvom je bil med slovenskimi poslanci, izvzemši Franca Povšeta, skoro edini dr. Miroslav Ploj.

VSEM, ki smo se takrat preko Dunaja vozili v Nemčijo na študije, pa je ostal že od tedaj zaradi svoje očetovske skrbi in dragocenih nasvetov, ki nam jih je dajal na pot, v nepozabnem spominu takratni sekcijski, pozneje ministrski svetnik v pravosodnem ministrstvu na Dunaju, plemeniti dr. Janko Babnik, ki je ostal do svoje prerane smrti (kot višjesodni predsednik v Ljubljani, 21. decembra 1927) poleg dr. Majarona najboljši in najzvestejši prijatelj naše juridične fakultete.[24]

TE ustanove so v prvi vrsti omogočile, da se je mogla juridična fakulteta l. 1920. naenkrat zasesti, skoro izključno z domačimi močmi, kajti do malega vsi takratni juristi-štipendisti, izvzemši državnega svetnika Sagadina, ki pa je tudi honorarni profesor belgrajske univerze, so danes redni profesorji na ljubljanski fakulteti. To je bil vsekakor najbolj pozitivni, najvidnejši in najtrajnejši plod vseučiliške akcije l. 1901.

15. V TISTEM času, neposredno po državnozborski debati 6. decembra 1901, je tudi po iniciativi Ivana Hribarja nastal »Vseučiliški zbornik«.[25] Vzpodbujen po historičnih podatkih Majaronove spomenice iz l. 1898. je spisal pisec teh črtic za časa akcije graškega dijaštva novembra 1901 nekaj člankov iz zgodovine boja za slovensko vseučilišče.[26] V božičnih počitnicah ga je zato nagovoril Ivan Hribar, da razširi te članke in zbere vse gradivo o tedanjih prizadevanjih za slovensko vseučilišče.[27] Tako je nastal »Vseučiliški zbornik« (str. 456), ki je izšel potem s sotrudništvom mnogo prerano umrlega Bogumila Senekoviča meseca maja 1902.[28] Na IV. vseslovanskem časnikarskem shodu dne 18. maja v Ljubljani ga je dal župan Hribar razdeliti med udeležnike. Služil je odslej v informacijo vsem bojevnikom za naše vseučilišče.[29]

16. V LETU 1902. se je v proračunskem odseku državnega zbora v razpravi o visokem šolstvu dne 1. februarja 1902 zavzemal za ljubljansko univerzo poslanec Fr. Povše.[30] V plenumu zbornice se je dotaknil vseučiliškega vprašanja o priliki razprave o srednjem šolstvu poslanec vitez Berks, v razpravi o postavki o visokem šolstvu pa je govoril 19. marca 1902 poslanec Ivan Plantan. Polemiziral je z izjavo naučnega ministra Hartla v razpravi dne 6. decembra 1901, primerjal razmere, ki so dovedle do ustanovitve vseučilišča v Černovicah z onimi glede univerze v Ljubljani in navedel kratko zgodovino dosedanjih prizadevanj za vseučilišče.[31]

BILA sta potem l. 1902. še dva shoda na Češkem za slovanska vseučilišča, t. j. za češko v Brnu, rusinsko v Lvovu in slovensko v Ljubljani. Prvi je bil v Strakonicah pri Plznu dne 13. aprila in drugi v Pragi dne 1. junija. Na obeh je govoril za slovensko univerzo jurist Rudolf Šega.[32]

TA je spisal tedaj po Hribarjevem naročilu poljudno brošurico: »Zahtevajmo slovenskih velikih šol v Ljubljani« (1925. 8°, str. 14), ki se je tiskala v 20.000 izvodih in razdeljevala na shodih med udeležnike.

IVAN Hribar sam pa je poslal še l. 1902. — kakor pripoveduje v svojih »Spominih« (I. str. 308) — kratko spomenico o prizadevanju Slovencev, da dosežejo svoje vseučilišče, ameriškemu milijonarju Johnu Rockefellerju, proseč ga pomoči. Odgovora pa ni prejel.

17. V LETU 1903. imamo zaznamovati v vseučiliškem pokretu v glavnem le nekaj dijaških shodov. Stalni vseučiliški odsek graških slovenskih akademikov je hotel povzročiti, da se vseučiliško vprašanje zopet načne v proračunski debati. Zato je priredil 11. marca dijaški shod, ki se ga je udeležilo okrog 300 slovanskih dijakov. Na tem shodu sta govorila jurist Štefan Sagadin in filozof Ivan Masten za slovensko univerzo. Sklenili so resolucijo, da se slovanski, posebno pa slovenski poslanci pozivljejo, da skupno zastavijo vse svoje moči za ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani.

18. MEDTEM pa se je zopet pokrenilo vprašanje italijanske univerze v novi smeri. Zaznalo se je, da se misli na ustanovitev italijanske pravne fakultete izven Innsbrucka. Govorilo se je tudi o Trstu in Gorici. Zato so slovenski dijaki na Dunaju dogovorno z vseučiliškim odsekom v Ljubljani[34] sklicali za dan 14. maja shod slovanskih visokošolcev v »resursi«. Udeležilo se je shoda okrog 600 dijakov in mnogo čeških in jugoslovanskih poslancev (Karbus, Skala, Šramek ter Ferjančič, Biankini, Pfeifer, Žitnik, Perić, Vuković in Spinčić). Govorili so slovenski akademiki filozofa Grafenauer in Kobal ter jurist Gregor Žerjav, ki je poleg starih argumentov za slovensko vseučilišče izvajal: »Za nas najtehtnejši argument za univerzo v Ljubljani je njen pomen za narod. Kulturni pa tudi materijalni napredek je rešitev naroda in nam je ž njo zagotovljen. Slovenci bomo stopili v krog onih, ki samostojno delajo za napredek znanosti. Svoje moči bomo porabili zase, ne bomo posojevali najboljših glav tujcu, kar moremo le primerjati s tem, če proletarec posoja zastonj, če daruje svoje moči bogatašu.« Sklenila se je resolucija za slovensko univerzo v Ljubljani in proti italijanski univerzi v Trstu ali Gorici. Govorili so za slovensko vseučilišče na shodu še dijaški zastopniki Srbov, Hrvatov, Poljakov, Rusov in Čehov. Lepo je na tem shodu označil pomen univerze poslanec dr. Ferjančič: »Ni ga višjega cilja v naši politiki, nego da se ustanovi slovenska univerza. Danes presega ta zahteva zahtevo po združeni Sloveniji. Ona bi bila namreč steber združene Slovenije in naravni predpogoj tega najvišjega ideala slovenskega.«[35]

19. KMALU nato so se jugoslovanski študenti oglasili tudi v Pragi. Dne 24. maja 1903 se je zbralo v predavalnici praške »Karoline« 300 akademikov z rektorjem Horbaczewskym, prorektorjem Sykoro in dekanom medicinske fakultete Reinsbergom. Predsedoval je zvesti prijatelj Slovencev prof. Chodounský. Poročal je o našem vprašanju, kakor že tolikokrat prej, jurist Egon Starè in uporabljal razlog, ki se ponavlja izza dunajskega shoda z dne 14. maja, da dunajska univerza toži o prenapolnjenju in da jo je torej treba razbremeniti z narodnimi vseučilišči. Tudi na tem shodu so se izrekli z našo zahtevo solidarni zastopniki srbskih, hrvatskih in čeških akademikov.

20. ŽUPAN Ivan Hribar, kot predsednik vseučiliškega odseka ljubljanskega, je smatral položaj tak, da je sklical vseučiliški odsek za dan 23. maja 1903. Ni bil sicer sklepčen, ker so se ga udeležili le zastopnik »Pravnika« dr. Krisper ter občinska svetnika dr. Majaron in dr. Požar. Župan Hribar je sporočil, da se je vršil shod slovenskih dijakov na Dunaju v dogovoru z vseučiliškim odsekom v Ljubljani, da bodo v proračunskem odseku v

bližnji bodočnosti govorili državni poslanci za vseučilišče v Ljubljani ter da ima v mislih deputacijo občinskega sveta, ki bi skupno s poslancema Ferjančičem in Plojem intervenirala pri naučnem ministrstvu. V prihodnji seji občinskega sveta bo predlagal dr. Majaron resolucijo. Pri utemeljevanju se bo moral ozirati na najnovejši razvoj. Dr. Majaron je temu pritrdil, kazal na to, kako smo Slovenci že svojčas predlagali, zlasti l. 1869. in 1890. pravno akademijo, ki jo je pa vlada iz načelnih razlogov odklanjala. Sedaj pa, če dobe Italijani lastno pravno akademijo, je ustvarjen s tem prejudic in smemo enak zavod pričakovati tudi mi. V občinskem svetu naj se sklene torej peticija v tem smislu; posebna deputacija naj jo izroči ministru. Tudi Celovec se poteza za italijansko pravno akademijo. Za nas je postalo zaradi novih razmer vprašanje napram vladi godno za diskusijo. Do vseučilišča pridemo, četudi polagoma, najceneje potom pravne akademije. V razgovoru je zastopal dr. Požar stališče mnogojezičnega zavoda za ves jug. Pokazalo se je, da odsek ni imel nikakih avtentičnih informacij o nameri vlade v vprašanju laške fakultete in tudi ni bilo mnenje soglasno, naj li bo akcija, ki bi se imela začeti, javna (mnenje dr. Majarona) ali pa zakulisna (mnenje dr. Krisperja).

ZANIMIVA pa je bila končna informacija župana Hribarja, da je pri svojem zadnjem bivanju na Dunaju govoril z dalmatinskimi poslanci, ki da dajo prednost Trstu pred Ljubljano in priporočajo, da se ustanovi v Trstu poleg italijanskega tudi slovensko vseučilišče. Vendar je po njihovem mnenju to težje izvedljivo, ker nam manjka slovenskih srednjih šol. Svojčas (1898) da se je izjavil minister dr. Kaizl v istem smislu.[34]

DNE 6. junija se je vseučiliški odsek vnovič sestal. Župan Hribar je sporočil, da je bil zadnje dni na Dunaju ter po dogovoru z dr. Babnikom, Hinterlechnerjem, Plemljem in Žolgerjem bil pri naučnem ministru Hartlu in ga vprašal, je li res, da so dobili Italijani kako zagotovilo. Minister da mu je zagotovil, da še ni sklenjeno, kje da se ustanovi italijanska pravna akademija, in pristavil, da mora prav lojalno izjaviti, če Italijani dobe svojo pravno akademijo, gre pravica do nje tudi Slovencem. Ta njegova izjava naj se smatra kot povsem odkritosrčna, saj je znano, da skrbi, v kolikor mu dopuščajo proračunska sredstva, za odgojo slovenskih učnih moči za vseučilišče. Seveda so za Italijane stvari nekoliko ugodnejše, ker so imeli na vseučilišču že petnajst let svoje učne stolice in so bile te stolice dovoljene po soglasnem sklepu deželnega zbora. Tudi je za nje učne moči mnogo lažje dobiti. Habilitiran je sedaj med Slovenci samo šele dr. Žolger, skrbi naj se, da se habilitirajo še drugi; čez nekaj let bodo potem vsi pogoji za ustanovitev slovenske pravne akademije podani: s premladimi močmi, pa naj bodo še tako dobre, je pa ni mogoče otvoriti. Opozoril je tudi na dr. Mihajla Zobkova, Malorusa, ki se je pravkar habilitiral v Zagrebu. Na pripombo župana Hribarja, če ne misli minister, da bi bila italijanska pravna akademija v Trstu gnezdo iredentizma in če bi ne bilo bolje ustanoviti jo v Ljubljani, je minister odgovoril negativno, ker bi se vzdignil med Italijani vihar nejevolje.

ODSEK je sklenil, da naj se v občinskem svetu sklene peticija, ki jo sestavi dr. Majaron. V tej naj se obrazložijo dejanske razmere in izpodbijejo ministrovi argumenti za italijanske stolice v Innsbrucku s tem, da se navede, da smo imeli že v petdesetih letih preteklega stoletja slovenske stolice v Gradcu.[35] Navedo naj se tudi razpoložljive učne moči.

DNE 9. junija je bila seja občinskega sveta, na kateri je bil sprejet predlog dr. Majarona: »Glede na zanesljive vesti zadnjega časa, da namerava vlada ustanoviti za Italijane posebno pravno fakulteto, sklene občinski svet peticijo do vlade in jo tako znova naprosi, naj čimprej poskrbi zagotovitev in ustanovitev vseučilišča v Ljubljani s pravno, bogoslovno in modroslovno fakulteto, posebno pa naj za začetek pospeši ustanovitev slovenske pravne fakultete v Ljubljani. Občinski svet naroča magistratu, da v tem smislu sestavi utemeljeno peticijo. s posebnim ozirom na neizogibno potrebo in izvedljivost pravne fakultete. Občinski svet izvoli iz svoje srede deputacijo dveh članov, ki naj z državnimi poslanci vred tudi osebno obrazloži peticijo pri vladi in stori vse druge primerne korake.[38]

DR. Majaron je svoj predlog utemeljeval v daljšem govoru.[39] V deputacijo sta bila izvoljena župan Hribar in dr. Majaron.

21. JESENI 1903 so se vršili zopet že običajni nemiri na inomoški univerzi, ki so odmevali tudi v Italiji. Vlada je bila prisiljena, zopet misliti na premestitev italijanskih stolic iz Innsbrucka. Govorilo se je, da se nameravajo premestiti na Dunaj. Vršil se je zato dne 3. decembra 1903 na Dunaju shod slovanskih akademikov. Udeležilo se ga je okrog 1000 dijakov in 30 poslancev. Glavni govornik za slovensko univerzo je bil Adolf Ribnikar, ki je z ozirom na izjavo ministrskega predsednika Koerberja, da so Italijani dokazali negativnim potom potrebo svoje univerze, to je, da so jo v Innsbrucku onemogočili, priporočal potrebo, da tudi Slovenci na podoben način nastopajo v Gradcu in na Dunaju. V imenu poslancev je obljubil dr. Ploj, da bo »Slovanska zveza« storila vse mogoče za uresničenje naše zahteve. Sklenile so se resolucije za ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani, češke v Brnu in rusinske v Lvovu. Zanimivo je, da je na tem shodu priporočal neki češki akademik, naj se Slovani dogovorijo z Italijani za skupen nastop v vseučiliškem vprašanju.[40]

22. VPRAŠANJE italijanske pravne fakultete je povzročilo tudi na dunajski univerzi sami nemire. Na zahtevo nemških akademikov je rektor odredil, da se oglasi tudi nenemških akademičnih društev nabijajo le v nemščini. Vlada je predložila v državnem zboru predlog, da se ustanovi italijanska pravna fakulteta v Roveretu. Občinski svet ljubljanski je zato v svoji seji dne 6. aprila 1904 sprejel resolucijo občinskega svetnika dr. Josipa Kušarja, naj pošlje vladi prošnjo, da čimprej ustanovi v Ljubljani univerzo ali vsaj pravno fakulteto.[41]

IZ istega povoda so priredili slovenski dijaki na Dunaju 30. aprila zopet shod slovenskih akademikov vseh strank. Udeležilo se ga je okoli 200 dijakov. Prisostvovala sta tudi dva češka poslanca Čipera in Sokol; govorila sta filozof Marinko in jurist Gregor Žerjav, ki je izvajal misel, da izvira zahteva po slovenski univerzi iz pravice kulturne osamosvojitve vseh avstrijskih narodov, ki je bila od nekdaj glavna točka slovenskega kulturnega programa. Sklenjena resolucija je zahtevala, da se ustanovi v Ljubljani slovenska juridična fakulteta, ki se naj, kar možno hitro, razširi v popolno vseučilišče.[42]

JESENI tega leta so se nekateri prijatelji ideje slovenskega vseučilišča prizadevali, da bi se omogočil v kranjskem deželnem zboru zopet enkrat skupen nastop vseh slovenskih strank za ljubljansko univerzo, pa je strastni boj med glavnima slovenskima strankama to namero preprečil.[43]

V STREMLJENJU pospeševati s tem tudi ustanovitev univerze, se je skušala v tej dobi propagirati ideja ljudskega vseučilišča in se je v ta namen jeseni l. 1904. ustanovilo društvo »Akademija« v Ljubljani.

DNE 9. novembra 1904 se je vršil shod slovenskega dijaštva v Gradcu, ker so tudi tukaj v zvezi z novimi nemiri na insbruški univerzi zahtevali nemški dijaki, da se prepovedo v avli nenemški oglasi akademskih društev.

23. V TISTI dobi se je zopet začelo razpravljati o tem, da se italijanske stolice iz Innsbrucka vendarle preneso v Trst. Na avstrijsko politiko je v tem pogledu močno vplivala Italija. Takrat je izšel v praški »Politiki« uvodnik »Triest und Laibach (Eine südslavische Stimme)«.[44] V članku se je lansirala misel, da se ustanovi v Trstu univerza, ki bi ustrezala Slovencem in Italijanom. Člankarjeva zamisel je bila: če zahtevajo Slovenci tako univerzo v Trstu, pa jo Italijani odklonijo, se prepreči tudi popolna italijanska fakulteta v Trstu, a Slovenci dosežejo morda vendar nekaj, kar jih privede bliže uresničenju ljubljanske univerze. Članek je vzbudil takrat precej razburjenja. »Slov. Narod« je silno razdraženo nanj opozoril in sumil, da ga je pisal »nekdo, prej kot ne iz dr. Šusteršičevega kluba«.[45] »Slov. Narod« se je zmotil: kajti avtor članka je bil pisec te razprave. Vseučiliški odsek v Ljubljani je slovenske liste prosil, da o tem predmetu ne pišejo več. Članek se je takrat splošno pripisoval poslancu Franu Šukljetu in to tembolj po njegovem govoru v državnem zboru dne 2. decembra 1904.

V DEBATI o vladni deklaraciji min. predsednika Koerberja se je namreč oglasil posl. Šuklje, ki je med drugim razpravljal tudi o italijanskem in slovenskem vseučiliškem vprašanju. Govornik je izvajal, da so tudi za slovenske dijake na nemških vseučiliščih postale razmere nevzdržne, kjer jih z brahijalno silo gonijo iz univerze, če se ne odkrijejo, ko se poje nemška himna »Die Wacht am Rhein«. Razmere so tedaj enako neznosne za Italijane kakor za Slovence, in če Italijani zahtevajo, da se za njihovih 700.000 duš ustanovi lastna univerza, Slovenci nimajo ničesar proti temu. A kar je za enega pravo, mora biti tudi za drugega. Potem se pač tudi ne more odreči visoka šola slovenskemu narodu, ki šteje 1,200.000 duš. Mora se napraviti pač junktim med enim in drugim in se dati univerza obema v istem trenutku. O sedežu univerze se govornik še noče izreči. Vendar more v tem pogledu le eno poudariti, da je samo po sebi razumljivo, da bodo slovenski poslanci, čeprav želijo, da se z Italijani sporazumejo, vendar imeli tudi pri rešitvi tega vprašanja pred očmi ohranitev in naravni razvoj onega slovanskega prebivalstva, ki je že več stoletij naseljeno na bregovih Adrije.[46]

NEKAJ dni prej, dne 29. novembra, je v isti debati že govoril poslanec dr. Andrej Ferjančič posebno proti ustanovitvi italijanske univerze v Trstu ter je na koncu svojega govora zahteval, da se tudi številčno močnejšim Slovencem da univerza. Če se dvomi o zadostnem številu slušateljev in o kvaliteti predavateljev, je čisto gotovo, da ti dvomi niso upravičeni. Slušateljev je Jugoslovanov na obstoječih avstrijskih univerzah toliko, da bi jih bilo zadosti za vseučilišče. Dežela Kranjska in mesto Ljubljana žrtvujeta za namene ustanovitve prihodnjega vseučilišča toliko, da tudi v finančnem pogledu ni prevelikih zadržkov. Pričakovati je, da se vlada, koje šef je pri otvoritveni seji izjavil, da je napisal nepristransko skrb za velike interese vseh narodnosti na svojo zastavo, ne bo ustavila pred Jugoslovani.

24. MESECA decembra 1904. so se vršili zopet v zvezi z vprašanjem italijanskih stolic v Innsbrucku veliki dijaški nemiri v Innsbrucku, na Dunaju in v Gradcu. To priliko je znova porabil obč. svet ljubljanski, da se je oglasil za ljubljansko univerzo. V seji z dne 31. decembra 1904. je stavil obč. svetnik dr. Kušar predlog: »Mestnemu županstvu« se naroča, da naj takoj predloži centralni vladi zahtevo, da izposluje z ozirom na Slovanom in drugim avstrijskim narodom dogodivše se sovražnosti na vseučiliščih na Dunaju, v Gradcu in Inomostu od strani germanske rase, da se ustanovi čimprej vseučilišče, oziroma vsaj pravna fakulteta v Ljubljani, ki bodi pristojna vsem južnim Slovanom. Po govoru predlagateljevem je bil ta predlog soglasno sprejet.[47]

KMALU se je oglasil tudi »Slovenec«: Italijansko vseučiliško vprašanje se ne sme rešiti brez slovenskega. Ali oboje, ali nobenega. Inomoško vprašanje je velika zadrega za vse prizadete činitelje. Jugoslovanski poslanci naj to zadrego izrabijo. in sicer brezobzirno do skrajnosti. Znana pogodba med »Slovansko zvezo« in »Mladočeškim klubom« daje našim poslancem v roko močno orodje. Trenutek je ugoden. Slovenski narod pričakuje. da njega zastopniki to priložnost tudi porabijo in nastopijo z vso odločnostjo.

»SLOVENSKI Narod« je to odločno pisavo »Slovenčevo« iskreno pozdravil.[48]

PRAV takrat pa se je oglasil dr. Henrik Tuma proti slovenskemu vseučilišču v dijaškem listu »Omladina«, češ, da nam je potreba predvsem ljudskih in srednjih šol. Zlasti pa je dr. Tuma bil proti temu, da bi bila Ljubljana sedež univerzi ali pravni fakulteti, marveč jo hoče kvečjemu v Trstu. V Ljubljani je življenje malomestno, nima niti ene slovenske srednje šole, nima knjižnice za akademično naobraženega človeka, prebivalstvo je nasičeno z germanizmom in narodna energija vidno pojema.[49]

LJUBLJANSKI listi so priobčili prošnjo vseučiliškega odseka, naj opusti vsako diskusijo o univerzi.[50]

PAČ pa je zboroval vseučiliški odsek 17. januarja 1905, prvič zopet od 27. novembra 1903. Župan Hribar je sporočil, da se je sestal na Dunaju v drugih poslih z baronom Schweglom, ki je iz lastnega nagiba napeljal govorico tudi na ljubljansko vseučilišče. Po Schweglovem mnenju morebiti petdeset let ne bo tako ugodne prilike kot sedaj. Toda s slovenskim vseučiliščem po njegovih mislih ne pojde, z dvojezičnim lahko. Če bi bili temu nasprotni, bi ne dosegli ničesar. Nemci da so povsod na jugu za drugo vseučilišče kot protitež za italijansko, ki se gotovo otvori, kjerkoli že. Schwegel je želel imeti imenik kandidatov za pravno in modroslovno fakulteto. katerega mu je Hribar tudi poslal. Nato je dobil od Schwegla odgovor z dne 14. januarja 1905, da se po njegovem osebnem mnenju priporoča zahtevati utrakvistično juridično fakulteto v Ljubljani. Utrakvizem pa si misli na ta način, da bi se vsi obligatni predmeti predavali nemški in slovenski. Ta fakulteta bi se mogla zelo smotrno zvezati z razširjenjem »Rudolfinuma« (muzeja) in v marsikaterem oziru kombinirati z nakupom ljubljanskega gradu.[51] Vsa ta vprašanja bi se mogla šele razpravljati. če se doseže sporazum v vprašanju utrakvizacije. Ponavlja, da izraža samo svoja osebna mnenja. Ako bi se slovenski krogi s temi nazori strinjali. predlaga. da stopijo v stik z ljubljanskimi Nemci, posebno z dr. Schafferjem.[52] Ivan Hribar je na ta odgovor pripomnil v odseku, »da je to pač bistveno drugo stališče nego odsekovo in potemtakem ne bo

kazalo nič drugega, nego pustiti barona Schwegla pri njegovem osebnem mnenju ter se v to stvar meritorno nikakor več spuščati. Mnenje barona Schwegla je umevno. Ko bi se izvedlo, nastane nevarnost, da postane ljubljansko vseučilišče, ako se aktivira, polagoma popolnoma nemško. To pa ne gre. Treba je postopati torej samostojno«. Bil je pri dr. Šusteršiču, kjer je dobil zagotovilo, da so v njegovem klubu, izvzemši morda Spinčića, za Ljubljano. Z Mladočehi je vse dogovorjeno za junktim med italijansko in slovensko pravno fakulteto. Odrejeno je že, da se še ta dan v tajni seji obč. sveta izvoli deputacija, ki naj ponese našo zahtevo ministrskemu predsedniku in naučnemu ministru. Delovati pa je le za pravno fakulteto, ker so, z ozirom na italijanske razmere, tla zanjo že pridobljena. Tudi je veliko cenejša od modroslovne in bi se dala oživotvoriti s pomočjo vlade po subvenciji dežele in mesta. Drži naj se vse strogo tajno: tudi časopisje naj za sedaj molči. Italijani niso nasprotni, če se jim le njihova težnja koncedira. Vseučilišče v Trstu je prej ali slej neizogibno, čeprav predlaga sedaj vlada fakulteto v Roveretu. Ker je pa neizogibno, zato mu ne nasprotujmo, da le tudi mi dobimo svoje. Član odseka ravnatelj Šubic je še pojasnil, da je imel izvršilni odbor narodno-napredne stranke zaupen sestanek, v katerem se je med drugim sklenilo, stranki pripadajoče drž. poslance pooblastiti, naj stopijo v zvezo s Čehi in naj delujejo v tem smislu, da se Slovenci in Italijani vzajemno podpirajo za pravni fakulteti v Trstu in Ljubljani. Dr. Požar je bil za utrakvistično univerzo v smislu sklepov iz l. 1898. Glavne discipline bi se ne smele poučevati nemški. Vsak profesor bi moral znati predavati v obeh jezikih. S tem bi bila zaprta pot nemškemu življu. To je pri modroslovni fakulteti (predavanje in seminar) izvedljivo. Baron Schwegel še tudi ni izpregovoril zadnje besede. Glede utrakvizacije je župan-predsednik omenil, naj bi se manj važni in oni predmeti, za katere ni slovenskih moči, predavali nemški. »Jugoslovanska zveza« je doslej za to, da bodi ves pouk slovenski. On pa je za to, da so predavanja deloma tudi nemška, ker bo tako vseučilišče laglje doseglјivo in ker bi prihajali v Ljubljano tudi Hrvatje, kateri bi sicer radi nemščine obiskovali graško vseučilišče. Dr. Krisper je bil za pravno fakulteto in je priporočal, da se zveza s Schweglom pretrga in se mu več ne dajo informacije iz odseka. Historični predmeti naj se poučujejo slovenski, v drugem delu juridičnega študija menično in civilno pravo nemški radi literature in prakse.

DNE 30. januarja 1905 je bila deputacija občinskega sveta pri naučnem ministru Hartlu. O tem sprejemu nimamo nobenih poročil iz dotične dobe. Vemo le, da je naučni minister takrat deputaciji naročil, da se mu predloži kratka spomenica o vseučiliškem vprašanju. Ta spomenica obsega kratek historijat in utemeljuje potrebo iz državnega in kulturnega stališča. Navaja imenoma za juridično fakulteto razpoložljive učne moči ter pristavlja, da bi se nekateri predmeti predavali tudi v nemščini. Spomenici sta se priložila dr. Majaronova spomenica z l. 1898. in en izvod »Vseučiliškega zbornika«. Razen naučnemu ministru je župan Hribar poslal spomenico s prilogami še ministrskemu predsedniku Gautschu in vsem jugoslovanskim državnim poslancem.[53]

25. NA ŽELJO vseučiliškega odseka so listi molčali o vseučiliškem vprašanju. Oglasil se je le v »Slovenskem Narodu« z dne 11. marca 1905 zgodovinar Josip Starè, ki je, preselivši se iz Zagreba, tedaj živel v Ljubljani v pokoju

in se živahno zanimal za vsa naša politična in kulturna stremljenja. Svaril je, da bi zahtevali le pravno akademijo in nam je postavljal v zgled svoječasno zagrebško pravno akademijo, ki se ni mogla prav razviti. Spodbujal je, da zahtevamo popolno vseučilišče: »Le dajte nam potrebno svobodo in potrebnih sredstev, ki nam gredo, in videli bodete, kako se bo slovenski narod kulturno povzdignil, videli bodete v Ljubljani prelepo prosvetno središče, ki bo v čast in ponos ne le naši deželi, ampak tudi celi naši državi. Mogoče, da so ti nazori nekoliko preoptimistični ali šovinistični niso.«
IDEALNI Josip Starè je bil v svoji veliki domovinski ljubezni res eden izmed redkih naših videev v prihodnost!

26. V TISTI dobi se je začelo lansirati, da bi se ustanovila italijanska fakulteta tako rekoč v predmestju Trsta, v Kopru.[54]
KMALU so pa nastopili pričakovani dnevi odločilnega boja. Vladna predloga o italijanski fakulteti v Roveretu bi imela priti v razpravo. Slovenski poslanci so ugovarjali, da bi se odkazal predlog brez prvega branja odseku, ne da bi se bil zagotovil junktim s slovenskim vseučiliščem.[55]
JUNKTIMA naši državnozborski delegaciji ni uspelo doseči. Prišlo je do prvega branja 13. maja 1905. Med vlado in dr. Šušteršičem so se morali vršiti neki dogovori, ker so se poslanci njegovega kluba zglasili tako kesno, da po vrstnem redu ni bilo pričakovati, da pridejo še na vrsto. Morda je že tedaj obljubil minister Hartel, da bo podal izjavo v prilog naši univerzi. Vnela se je zelo strastna polemika v slovenskem časopisju.[56]
V DEBATI sta govorila le slovenska poslanca Plantan in Ploj. Obadva sta zavzemala stališče, da so Slovenci za italijansko fakulteto, če se ustanovi na italijanskem jezikovnem ozemlju, nikakor pa ne v Trstu ali v Kopru. Proti koncu svojega govora je prešel poslanec Plantan tudi na zahtevo po slovenski univerzi oziroma pravni fakulteti, češ, da bi bila ravno sedaj najboljša prilika, da bi bila vlada s predlogo za Italijane predložila tudi predlog za Jugoslovane. Vseučilišča se gotovo ne ustanavljajo čez noč in Slovenci tega od vlade tudi ne zahtevajo. Zahtevamo le, da stori vlada vsaj prve korake in zagotovi ustanovitev ustavnim potom. Slovenci bodo potem gotovo preskrbeli popolnoma zadosten učiteljski materijal, izvedli tudi druge za razvoj vseučilišča potrebne priprave. Toda, dokler vlada ne stori prvega koraka in sploh ne zagotovi ustanovitve vseučilišča, se ne more zahtevati, da bi izvežbali celo vrsto učnih moči, ne da bi vedeli, pridejo li kdaj do porabe. Ko se pa ustanovitev vseučilišča zagotovi ustavnim potom, se bo našlo dovolj mladih, nadarjenih mož, ki se bodo posvetili profesuri in delali za razvoj vseučilišča.[57]
MINISTER HARTEL je glede ostalih novih vseučilišč v debati izjavil, da stoji vlada na stališču kakor l. 1901., da je treba ustvariti šele potrebne predpogoje glede učnih moči in pa finančnih sredstev. Minister je obljubil, da bo imela vlada v proračunskem odseku priložnost, da se bo izrekla o željah poslanca Plantana glede ustanovitve pravne fakultete v Ljubljani, za katero so po požrtvovalnosti avtonomnih in krajevnih činiteljev razpoložljiva znatnejša sredstva.[58]
POSLANEC PLOJ je kot generalni govornik »pro« v svoji kratki izjavi izrekel, da se slovenski poslanci ne skladajo z vlado, ki hoče ustanovitev drugih dvojezičnih univerz še dalje študirati, ker pomenja ta volja do študiranja za nas uradno udejstvovanje ali bolje neudejstvovanje, da se izpolnitev nujnih vprašanj odloži.[59]

PRIZNATI moramo, da so bili slovenski poslanci v svojih zahtevah skrajno skromni. Zahtevali so le zagotovitev univerze. V javnosti je nastalo precejšnje razočaranje, ki se izraža v takratnem časopisju.[60]

27. MESECA junija 1905 je bila razprava proračunskega odseka o visokošolski postavki. V slovenski javnosti je bilo zopet mnenje, da je vseučiliško vprašanje aktualno bolj kot kdaj prej. Dne 24. junija je minister Hartel na vprašanje poslanca Fr. Robiča glede slovenskega vseučilišča izvajal, da je pomnoževanje šol naraven proces. Ako bi imeli le nemške srednje šole, bi imeli naravno samo nemška vseučilišča, toda ustanovitev številnih nenemških srednji šol je dovedlo do tega, da izvrši vsako leto na tisoče nenemških abiturijentov srednje šole, ki si seveda prizadevajo, da dobe vseučiliške nauke v istem jeziku, v katerem so se poučevali v srednjih šolah. Vse to sili samo ob sebi na pospeševanje narodnih vseučilišč. Med velikim številom nenemških dijakov so seveda odlični talenti, ki na znanstvenem polju kažejo lepe uspehe in ki stremijo tudi za tem, da se enkrat izkažejo na kakem vseučilišču. S takimi prizadevanji je v zvezi tudi vprašanje poslanca Robiča. Minister je izjavil, da mora v tem oziru samo ponoviti, kar je vlada že prej enkrat povedala, da priznava želje Slovencev za upravičene. Seveda je moral pri tej priliki poudarjati, da razen drugih predpogojev ni mogoče dobiti lahko in hitro potrebno število sposobnih kandidatov za vseučiliške stolice. Zaradi tega je vlada z uspehom pospeševala znanstveno izobrazbo mladih mož, ki stremijo po akademskih stolicah. Te podpore so štipendije za izobrazbo oziroma za potovanja. Da se za pravno fakulteto v Ljubljani potrebna mesta profesorjev zasedejo, je znatno olajšano tudi s tem, da Slovenci sami želijo za celo vrsto predmetov nemška predavanja ter bi se na ta način našla oblika, ki bi bila pravična tudi željam Nemcev v kranjskem deželnem zboru. Vlada je pripravljena za eventuelno ustanovitev pravne fakultete v Ljubljani uvesti potrebna posvetovanja in pogajanja ter upa, da bo mogla v doglednem času nastopiti s konkretnimi predlogi.[61]

IZJAVA ministra Hartla se je sicer bistveno razlikovala od odklonilnih, večkrat porogljivih izjav njegovih prednikov, ali, če jo sedaj objektivno razmatramo, moramo reči, da je bila zgolj akademično priznanje naše zahteve, ki se mu po tolikih naporih z naše strani in ob takratnem političnem položaju ni bilo mogoče več izogniti. »Slovenski Narod«[62] pa je tedaj pisal: »Ta izjava ima svojo važnost, o tem ni dvoma. Končno je vlada vendar enkrat pripoznala upravičenost in utemeljenost slovenske zahteve ter obljubila, da jo izpolni v okviru sklepov kranjskega deželnega zbora.«

PA še to skromno priznanje je povzročilo ogorčenje nemško-nacionalnih krogov, zlasti na Štajerskem, ki je odmevalo po nemškem časopisju v napadih na ministra Hartla.[63]

28. DNE 6. septembra 1905 se je vršil v Trstu I. shod narodno-radikalnega dijaštva. Tukaj je referiral jurist Ciril Premrl o slovenskem vseučiliškem vprašanju. Sklenila se je resolucija: Slovensko dijaštvo manifestira za slovensko vseučilišče v Ljubljani, zahteva, da se reši slovensko vseučiliško vprašanje najmanj istočasno z upravičenimi vseučiliškimi zahtevami drugih avstrijskih narodov, odklanja najodločneje, da bi bil Trst sedež italijanskega vseučilišča in poziva vlado, da ustvari potrebne pogoje za slovensko vseučilišče. Važna je zlasti resolucija, ki je doslej nismo srečavali na dijaških shodih, da smatra shod za eno prvih dolžnosti sloven-

skega dijaštva, da se posveča po dokončanih visokošolskih letih nadaljnji strokovno-znanstveni izobrazbi, da tako postavi zadostno število usposobljenih učnih moči za slovensko vseučilišče.«

TEDANJI jurist Gregor Žerjav je pojasnil kratko nato v »Omladini« stališče narodno-radikalnega dijaštva, zlasti z ozirom na odstop ministra Hartla: »Stališče narodno-radikalnega dijaštva smo objasnili že lani v »Omladini«. Tedaj smo pisali: Podpiramo staro zahtevo po slovenski univerzi v Ljubljani. Nasprotujemo italijanski univerzi v Trstu. Od tega nasprotovanja, ki temelji na prepričanju, da je za nas samoitalijanska univerza toliko kot izguba naše bodočnosti — slovenskega Primorja — ne odstopimo, tudi ako bi nam Italijani zato ponujali pomoč za Ljubljano. Ako pa bi politična konstelacija nanesla, da se Italijanom želje izpolnijo proti naši volji — pride v interesu naše pomorske pozicije in tudi v interesu procvita bodoče slovenske visoke šole — resno na diskusijo vprašanje, ali naj ne bo slovenska visoka šola v Trstu in sicer na temelju utrakvizma, ki bi dajal garancijo mirnega, vzporednega razvoja jugoslovanskega in italijanskega dela univerze.« Temu pristavlja: »Izza lanskega leta se je položaj izpremenil tako, da smatramo Slovenci drugo alternativo za sprejemljivo, kajti prigovori niso držali. Garancija za možnost utrakvistične univerze ni dana in tudi še ne bo, dokler Italijani ne uvidijo, da je njihovo mesto ob rami rastočega Slovanstva. Zato smo se na podlagi navedenih misli na tržaškem shodu zopet izrazili za Ljubljano in proti italijanski univerzi v Trstu. To stališče bomo pač morali z vso brezobzirnostjo zagovarjati. Naši poslanci ne smejo na noben način pripustiti drugačne rešitve.«[63a]

29. V seji deželnega zbora kranjskega dne 21. novembra 1905 so poslanci Ivan Hribar in tovariši ponovili predlog, ki ga je stavil Hribar že 30 decembra 1901, a se tedaj o njem ni razpravljalo (prim. str. 108). V seji istega dne je poslanec Hribar utemeljeval predlog po posameznih točkah; v seji dne 24. novembra se je vršila debata. To je otvoril poročevalec dr. Janez Ev. Krek s kratkimi besedami, rekoč, da bi veliko kulturno delo ustanovitve slovenskega vseučilišča zahtevalo trajnega in vzajemnega sodelovanja vseh tistih, katerim je to delo na srcu. Majhen kamenček na zgradbi velikega doma je ta predlog in misli, da ni treba drugega, nego prositi, da se ta predlog docela sprejme. Nemški poslanec grof Barbo je izjavil, da ponavlja svoje in barona Schwegla izjave v seji dne 28. novembra 1898. Najvažnejša je bila v tej debati izjava posl. dr. Šusteršiča, da bodo morali poslanci z ozirom na dvorezno vlogo nemških poslancev v Ljubljani in na Dunaju, zapustiti stališče, da naj bo ljubljansko vseučilišče utrakvistično v tem smislu, da bodo na njem tudi nemške stolice. Izjavil je, da ne more ne on, ne cela katoliška narodna stranka biti več na tem stališču, ampak na stališču, da je edino pravo, naj se ustanovi čisto jugoslovanska univerza, na kateri ne bodo imeli drugi jeziki pravice, kakor jugoslovanski, slovenski in hrvatski. Nadaljeval je: »To je stališče na katerem stojimo in na katerem bomo odslej vztrajali tudi zato, ker se bojimo, da bi bila utrakvistična, slovensko-nemška univerza nevarna zaradi tega, ker se je bati, da se taka univerza naenkrat prelevi v čisto nemško univerzo. Na vse zadnje pa tudi vemo, kar je vlada v državnem zboru večkrat poudarjala, da se utrakvistične univerze ne obnesejo. Taka vseučilišča niso tla za mirno, znanstveno delo, temveč le tla za narodne prepire, spore in pretepe in

zaradi tega smo s tega stališča za to, da bodi vseučilišče v Ljubljani čisto slovansko vseučilišče, in prepričani smo — vsaj zdaj stojimo očividno v Avstriji pred velikimi izpremembami, — da bomo, če se bomo bojevali z železno voljo in brezobzirno energijo, ta ideal tudi dosegli.« Predlogi so bili sprejeti. Sprejet pa je bil tudi dodaten predlog posl. dr. Schweitzerja, da se pokliče v vseučiliški odsek tudi zastopnik Leonove družbe.[63b] Do sestanka predlaganega vseučiliškega odseka ni prišlo.

30. POTEM pa dalj časa ni bilo nobenega glasu o slovenskem vseučilišču. Vse politično življenje v državi je stalo v znamenju vprašanja volilne reforme. DNE 17. junija 1907 naj bi se sestal prvikrat na podlagi splošne volilne pravice izvoljeni državni zbor. »Slovenski Narod« je 5. junija 1907 naznanil v uvodniku, da nameravajo Čehi, Malorusi in Slovenci ob otvoritvi državnega zbora prirediti veliko manifestacijo za narodne univerze. Vse korporacije, občine, društva naj pošljejo ta dan brzojavke na državni zbor in zahtevajo slovensko univerzo.

DNE 15. junija je bil shod slovanskih akademikov v Pragi. Udeležili so se ga rektor Hlava, profesorji Masaryk, Hráský, Čelakovsky, Velich. O vprašanju slovenske univerze je govoril dr. Mihajlo Rostohar. Pritoževal se je o pristranosti nemških profesorjev pri izpitih slovenskih dijakov. V podporo zahteve po univerzi je tudi navajal, da manjka slovenskega uradniškega naraščaja. Približno 370 uradnikov na slovenskem ozemlju je tujcev. Resolucija zahteva:[64] 1. da se ustanovi potom zakonodaje popolna slovenska univerza; 2. da se izvršijo takoj potrebne priprave in pospeši habilitacija slovenskih docentov; 3. da se takoj otvori pravniška fakulteta, ker so podani že vsi predpogoji. Prvič poudarja tukaj dr. Rostohar, da bi bilo najprimernejše, če se Slovenci habilitirajo skupno na češki univerzi v Pragi. Resolucije, ki so se sprejele na tem shodu, so postale za to dobo tipične. DNE 24. junija 1907 so priredili slovenski dijaki shod v Gradcu. Rektor jim je odrekel zborovalni prostor na univerzi, ker je bila na dnevnem redu tudi zahteva slovenskih srednjih šol in univerze v Brnu, češ, da so zahteve deloma neakademične, deloma politične. Na shodu sta za ljubljansko univerzo govorila jurist Miloš Štibler in medicinec Mirko Černič. Sklenili so resolucije kakor v Pragi.[65]

ISTE resolucije so sklenili tudi na velikem shodu, ki sta ga priredila društvo »Pravnik« in »Slov. Matica« v Ljubljani dne 27. junija. Na shodu so govorili za »Pravnik« odvetnik dr. Fran Novak, za »Slov. Matico« pa prof. dr. Fran Ilešič in za dijake jurist Miloš Štibler.[66]

ISTEGA dne (27. junija) so priredili dijaki na Dunaju v češkem Narodnem domu manifestacijski shod, ki so se ga udeležili češki poslanci, slovenski poslanci »Zveze južnih Slovanov« in »Slovenskega kluba«. Za slovenske srednje šole in univerzo je govoril dr. Mravljak, ki je poudarjal, da je dovolj dijaštva, zlasti, če se srednje šole poslovenijo. Navajal je, da 4113 slovenskih srednješolcev nima niti enega popolno slovenskega zavoda. Univerzo pa zahteva tudi gmotni in moralni položaj slovenskega dijaštva. Poslanca Ivan Hribar in dr. Korošec sta obetala, da bodo slovenski poslanci storili vse, kar bo le mogoče; češki poslanec prof. Hráský pa je povabil slovenske moči, da gostujejo na čeških visokih šolah, da s tem pokažemo vladi, da smo vredni vseučilišča.[67]

31. EDINOSTI slovenski poslanci tudi v vseučiliškem vprašanju odslej niso več zdržavali. Dne 27. junija, torej na dan dunajskega shoda, so vložili poslanci

»Slovenskega kluba«, dr. Šusteršič in tovariši predlog: Podpisani poslanci predlagajo: Zbornica skleni: vlada se pozivlje, da takoj prične z delom za ustanovitev vseučilišča s slovenskim in hrvatskim učnim jezikom in ustavi potrebni kredit v državni proračun za l. 1908. V formalnem oziru predlagamo, naj se ta predlog odkaže proračunskemu odseku, ki se voli iz vse zbornice.[68]

DNE 23. julija 1907 je vložil poslanec Ivan Hribar predlog z dne 12. julija 1907, ki ga je podpisalo sto jugoslovanskih, čeških, rusinskih poslancev ter italijanski socialisti. Predlog se glasi:

»SLOVENSKI NAROD dela, poslužujé se ustavno mu zajamčene pravice, na ustanovitev vseučilišča, da ne bodo akademičnim študijam posvečujoči se Slovenci prisiljeni obiskovati tuja vseučilišča. Zahtevanje, naj se ustanovi lastno slovensko vseučilišče, zadobiva na intenziteti zlasti od tistega časa, kar so se na vseučiliščih na Dunaju in v Gradcu, na katera so slovenski visokošolci v prvi vrsti nakazani, tako poostrile razmere, da Slovenci na teh vseučiliščih niso več ravnopravni akademiki, marveč se smatrajo za goste, ki se samo trpijo in ki niti varstva akademičnih oblastev niso deležni. Dokazano je celo, da gotovi profesorji nemške narodnosti niti pri skušnjah ne ravnajo s slovenskimi dijaki paritetično.

BIL bi greh na narodni eksistenci, če bi se slovenski narod živo ne zavzemal za usodo svojih sinov, ki so se posvetili višjim študijam, iz tega vzroka je umljivo, da so Slovenci spričo takih razmer v skrbeh za svoje sinove, ki študirajo na tujih univerzah, in da zahtevajo ne le ravnopravnosti z visokošolci drugih narodnosti, marveč, da tudi profesorji ž njimi enako ravnajo, kakor z drugimi dijaki.

EVIDENTNO je, da se to ne da v današnjih razmerah, ko narodni predsodki vsebolj omejujejo čustvo pravičnosti, drugače doseči, kakor z lastnim vseučiliščem.

JASNO je, da bi bila ustanovitev slovenskega vseučilišča v Ljubljani, na katerem bi se moglo nekaj predmetov poučevati v hrvaškem jeziku, tudi z obče državnega stališča največjega pomena, ker so južne kronovine monarhije nujno potrebne močne vzpodbude za dušni in kulturni razvoj njih prebivalstva, kakršno vzpodbudo mora dajati le vseučilišče.

PRI presojanju te zadeve je tudi upoštevati, da sta vseučilišči na Dunaju in v Gradcu nujno potrebni razbremenjenja, ki se da doseči le potom odhoda večjega števila obiskovalcev: saj se bo končno moralo težišče pouka tudi pri nas iz učilnic prenesti v institute in seminarje.

Z OZIROM na te okoliščine je postala ustanovitev slovenskega vseučilišča v Ljubljani nujna in neodložljiva državna potreba, ki naj se uresniči v etapah tako, da se najprej otvori juridična fakulteta, za katero so potrebne učne moči že na razpolaganje. V to svrho naj se pravočasno začne s stavbo potrebnega poslopja, kar se tem laglje zgodi, ker sta se dežela Kranjska in deželno stolno mesto Ljubljana zavezali prispevati k stavbnim stroškom 600.000 kron.

PODPISANCI predlagajo torej: Visoka zbornica izvoli skleniti:

1. Vlada se pozivlje, naj zakonodajnim potom zagotovi ustanovitev vseučilišča s slovenskim učnim jezikom v Ljubljani in naj vse priprave tako pospeši, da se bo mogla juridična fakulteta že l. 1909. otvoriti:
2. V formalnem oziru naj se odkaže ta predlog vseučiliškemu odseku, ki naj se izvoli in ki naj ima 36 članov. — Na Dunaju, dne 12. julija 1907.«[69]

O TEH Hribarjevih predlogih se ni v državnem zboru nikdar razpravljalo.

32. KAKOR zadnja leta skoro redno, se je začela tudi spomladi l. 1908. v proračunskem odseku razprava o italijanski fakulteti. Poročevalec poslanec Bilinski je potolažil Maloruse in Italijane, da se kmalu izpolnijo njihove želje. Slovencem pa je priporočal, da skrbijo najprvo za predpogoje za ustanovitev univerze. V imenu slovenskih poslancev je izjavil dne 24. marca 1908 poslanec dr. Anton Korošec, da slovenski narod želi ustanovitev jugoslovanskega vseučilišča ter upa, da bo naučni minister Marchet Slovencem prijazen.[70] Vršila so se pogajanja, da se sprejme sicer predlog za italijansko fakulteto, vendar pa tudi resolucija glede vseh ostalih vseučilišč, ki so se zahtevala, ne da bi se navedel kraj ustanovitve.

DNE 26. marca je govoril v odseku tudi poslanec Žitnik za jugoslovansko vseučilišče, oziroma za pravno fakulteto v Ljubljani. Porogljivo mu je odgovarjal poslanec Hoffmann-Wellenhof, češ, da bi bila ljubljanska juridična fakulteta le tovarna za proizvajanje nenemških uradnikov. Za tako fakulteto manjka vseh predpogojev. Slovenci naj rajši skrbijo za pomnožitev ljudskih šol, ker je bilo l. 1903. na Kranjskem 49·4% enorazrednic, a 11.333 otrok brez pouka.[71]

DNE 27. marca se je v proračunskem odseku glasovalo. Sprejeti so bili predlogi za ustanovitev italijanske fakultete, češke univerze v Brnu in nemške na Moravskem, a tudi Koroščeva resolucija, da vlada preiskuj predloge za ustanovitev novih vseučilišč. Seveda je bila ta resolucija brezpomembna, toda v tistih razmerah je bilo za Slovence težko kaj drugega doseči.[72]

PRAŠKI slovenski dijaki so priredili 29. marca shod ob navzočnosti rektorja Golla, na katerem so se izrekli proti Koroščevi resoluciji.[73]

KAKOR, žal, vedno, dali so se naši rojaki voditi le od zunanjih tujih vplivov. Ko pa so ti ponehali, so zopet umolknili. Tako je bilo tudi to leto.

33. KONCEM letnega tečaja so imeli shod le slovenski napredni akademiki v Pragi. Poročal je na tem sestanku dr. Mihajlo Rostohar o slovenskem vseučiliškem vprašanju. Ob zaključku svojega referata je zahteval, da se deluje za to, naj se slovenski docenti habilitirajo v Pragi. Predavali naj bi slovenski, ker bi se mogel tako izpopolnjevati slovenski znanstveni jezik. A LE koncentracija slovenskih docentov na enem vseučilišču bi omogočila slovenska predavanja. Zato pa bi bilo treba tudi koncentracije slovenskega dijaštva na tej univerzi. Poudarja pa, da bi bile vse te uredbe le provizorične, tako da bi ostal češki značaj praške univerze s temi pripravami za ljubljansko univerzo nedotaknjen. Iz te pripombe je razvideti, da se je v Pragi v naznačenem pogledu nameravalo zadostiti slovenskim željam. Na podlagi tega referata so takrat slovenski visokošolci v Pragi prosili akademični senat češke univerze, da omogoči habilitacije slovenskih docentov.[74]

34. DNE 23. novembra 1908 so bili na dunajski univerzi veliki dijaški izgredi. Italijani so streljali na nemške dijake, ki so jih napadli. Na Dunaju so nemški dijaki nato zasedli dijaško menzo, ki so jo morali zapreti. Tudi na drugih nemških vseučiliščih je nemško dijaštvo zasedlo vseučiliške prostore. Slovensko dijaštvo je bilo zaradi tega, ker je bila menza zaprta, izpostavljeno resnim prehranjevalnim neprilikam. Nemško časopisje je pisalo, da ne ostane vladi drug izhod, nego ustanovitev pravne fakultete v Trstu.[75]

SLOVENSKO vseučiliško vprašanje je postalo zopet aktualno. Graško slovensko dijaštvo je klicalo: Ven s slovensko univerzo![76] Oglasil se je znani politik dr. Karel Slanc, ki je hodil rad svoja pota, s člankom: »Univerza v Trstu«. »O tem, ali naj zahtevamo slovensko univerzo v Ljubljani, Slovenci nismo edini. Je dosti Slovencev, ki ne vidijo dobro koristi iz nje za vse Slovenstvo. Ljubljana bi pridobila, ali Bog zna, ako kaj posebnega drugo Slovenstvo. Premajhni smo. Ako stvorimo slovensko in laško univerzo v Trstu in zraven tehniko, višjo trgovsko šolo, potem ne vem, kaj bi bilo lepšega.«[77]
DNE 3. decembra so priredili še slovenski študenti na Dunaju in v Pragi shode. Na Dunaju je govoril poslanec Korošec. Po dolgem času da so zopet združeni vsi jugoslovanski poslanci v »Narodni zvezi«. Italijani bodo univerzo dobili, ker to zahteva zunanja politika. A med ustanovitvijo italijanske in slovenske univerze mora biti junktim. »Narodna zveza« vzame vseučiliško vprašanje z vsemi silami v svoje okrilje, strašila se ne bo niti najhujše opozicije. »Zveza« je dovolj močna, da spravi vseučiliško vprašanje za en korak naprej. Vsi člani »Zveze« so zavezani, vedno in vedno poudarjati to točko.
PRAŠKO dijaštvo pa je zahtevalo v svojih resolucijah, da predloži vlada v državnem zboru vsaj istočasno, kakor za italijansko pravno fakulteto, zakonsko predlogo tudi za slovensko univerzo, da preskrbi ustanove za habilitacije slovenskih docentov, najbolje v Pragi, in odredi reciprociteto z zagrebškim vseučiliščem.[78]
DNE 6. decembra se je vršil manifestacijski shod v Trstu, ki se ga je udeležilo nad 1000 zborovalcev. Govorniki dr. Rekar, akademik Borštnik in I. M. Čok ter dr. Rybař in dr. Mandič so govorili o trpljenju slovenskega dijaštva in o potrebi slovenskega vseučilišča.
ISTEGA dne je govoril tudi v Ljubljani na shodu političnega in izobraževalnega društva za dvorski okraj Adolf Ribnikar, češ, da je shod sicer sklican, da se poroča o notranjem in zunanjem položaju, toda univerzo moramo zahtevati ob vsaki priliki. Shod je sklenil tudi resolucijo za slovensko univerzo.[79]
V SEJI »Vseučiliškega odseka« dne 30. decembra je poročal poslanec župan Hribar, da je »Narodna zveza« protivna italijanski fakulteti v Trstu in zahteva, da se ustanovi hkrati z italijansko tudi slovenska pravna fakulteta v Ljubljani in zajamči reciprociteta vseučilišča v Zagrebu.
»JUGOSLOVANSKI klub« je sklenil, da se vrši za jugoslovansko vseučilišče shod v Dalmaciji, ki se naj ga udeleže vsi dalmatinski državni in deželni poslanci in župani vseh 80 občin. Podoben shod se snuje tudi dogovorno s »Slovenskim klubom« v Ljubljani ob navzočnosti vseh državnih in deželnih poslancev. Tudi dijaštvo namerava uprizoriti svojo akcijo in prirejati shode. Za sedaj jim je to misel odgovoril iz razlogov oportunosti. Dijaki so obljubili, da v prihodnje ne bodo več nastopali brez vednosti vseučiliškega odseka. Poslanec dr. Ferjančič je omenjal, da je čas zelo resen, ker so politične okoliščine (zlasti zunanje) vplivne in se vladar zavzema za rešitev vprašanja. Dani so pogoji, da se zasnujeta obe fakulteti. Slovensko fakulteto je vsekakor treba zasigurati s cesarsko odločbo. Župan Hribar še omenja, da bodi težišče vsega dela na praškem vseučilišču, ker je stremeti za tem, da se slovenski kandidati habilitirajo na tamošnji univerzi. Dr. Ferjančič in prof. Ilešič sta bila mnenja, da bi bilo misliti posebno na Zagreb: profesor Ozvald je vložil že tamkaj svoj habilitacijski spis.[80]

35. V SEJI deželnega zbora kranjskega dne 8. januarja 1909 je stavil poslanec Jare nujni predlog: a) Vlada se pozivlje, da nemudoma uvede vse potrebne ustavne korake, da se čimprej ustanovi slovenska visoka šola v Ljubljani, in sicer najprej bogoslovna in pravna fakulteta. b) Z ozirom na interese dežele se izreka deželni zbor zoper Trst kot sedež italijanske visoke šole. V seji dne 9. januarja je poslanec Jare utemeljeval nujnost svojega predloga z dogodki na dunajskem in graškem vseučilišču, kjer so Nemci slovenske tovariše še celo pretepavali. Poslanec dr. Oražen se je pridružil popolnoma izvajanjem poslanca Jarca, nakar je bila nujnost soglasno sprejeta.[81]

V MERITORNI razpravi dne 14. januarja 1909 je poslanec Jare predlagal resolucijo v smislu nujnega predloga ter apeliral tudi na Nemce, spominjajoč jih na izjave barona Schwegla z dne 11. februarja 1898 in grofa Barbota z dne 24. marca 1905.

POSLANEC baron Schwegel je v svojem govoru izjavil, da smatra še vedno, da je univerzo v Ljubljani želeti v interesu dežele in njenega prebivalstva. Vendar naj se predava v jeziku, v katerem je to mogoče. Ako je možno, da se bo predaval kak predmet v slovenskem jeziku, ga bo veselilo: tudi ne bo nasprotoval italijanskemu predavanju, ker ni sovražnik nobene narodnosti. On in njegovi nemški tovariši bodo torej glasovali za resolucijo glede ljubljanske univerze, brez pristavka »slovenske«: ne bodo pa glasovali za ostali del resolucije, ker privoščijo Italijanom univerzo v Trstu, ki je tudi avstrijsko mesto. Poslanec dr. Eger je očital Slovencem, da nimajo ne literature, ne docentov. Krepko mu je odgovarjal poslanec dr. Krek. Izvajal je med drugim: »Ako bi se predpogoja: slovenski docenti in literatura umevala v smislu predgovornika, je jasno, da ne dobimo nikdar svojega vseučilišča. Pogoji bi se morali formulirati takole: Narod, ki zahteva univerzo, mora dokazati, da ima sposobnost, vzgojiti si potrebnih učiteljskih sil iz svoje srede in s temi učiteljskimi silami dobiti tudi potrebno literaturo. Tega dokaza pa mi nismo dolžni ostali. Da imamo dovolj sposobnih mož, je čisto jasno dokazano.« Po govoru poslanca Plantana in sklepnih besedah poročevalca Jarca je zbornica soglasno sprejela prvi del resolucije glede ljubljanske univerze brez pristavka »slovenske«: resolucijo v smislu predloga poslanca Jarca pa z glasovi vseh slovenskih poslancev.[82]

36. DNE 14. januarja 1909 se je vseučiliški odsek znova sestal. Župan Hribar je poročal o svojih intervencijah pri ministrskem predsedniku Bienerthu in pri vodji naučnega ministrstva Kaněri.

PRI prvem se je pokazalo, da za rešitev vprašanja slovenske univerze ni one naklonjenosti, kakor za rešitev italijanskega zaradi pritiska iz Rima. Zato bi ne bilo ravno treba, da se vseučilišče že sedaj uresniči, zadošča že, če se hkrati z uresničenim italijanskim vsaj zakonito zagotovi.

VODJI naučnega ministrstva je stanje vprašanja razložil ob njegovi navzočnosti sekcijski načelnik Cwikliński. Nato je ta izjavil, da se bo zgodilo tako, kakor bo hotela večina državnega zbora. Treba je storiti pripravljalne korake. Ideja habilitacije slovenskih docentov v Pragi mu je bila simpatična. Zato je odpotoval župan Hribar takoj v Prago. Tu je razpravljal z rektorjem češkega vseučilišča dr. Heyrovskym, ki je slovenskemu vseučilišču posebno naklonjen. Bil je o gibanju slovenskih akademikov v Pragi popolnoma poučen. Fakultetni svet juridične fakultete se je glede habilitacije slovenskih docentov v Pragi že izjavil, oni modroslovne fakultete

odda pa v kratkem svoje mnenje. Zadržka sta dva. Prvi je ta, da se je svoj čas zaradi zahteve Nemcev ob delitvi praške univerze zakonito ustanovilo, da se sme predavati na nemški praški univerzi le nemški, na češki pa le v češkem jeziku. Vendar bi bilo možno, da se, kakor se je zgodilo na insbruški univerzi glede italijanskih predavanj, dovolijo, brez škode za češki značaj praške univerze, tamkaj tudi slovenska predavanja. Druga težkoča je, da se mora slovenskim docentom v Pragi zasigurati gmotni položaj s tem, da se imenujejo v prehodni dobi za izredne profesorje. Razveseljivo je, da je dr. Žolger navzlic ugodnemu položaju v ministrskem predsedstvu, zavzet za znanstvo in za naše vseučilišče, pripravljen prevzeti mesto profesorja na slovenski pravni fakulteti. Ugoden je tudi položaj za nove slovenske štipendiste, ker je postavljena v proračun za leto 1909. večja postavka za izobrazbo vseučiliških docentov s posebnim ozirom na slovenske namene. Zgodilo se je to na zahtevo bivšega ministra Marcheta po sprejemu Koroščeve resolucije v proračunskem odseku l. 1908.

VSEUČILIŠKI odsek je nato na predlog dr. Majarona sklenil: a) delati na to, da se pravna fakulteta takoj ustanovi; b) če to iz katerihkoli razlogov ne bi bilo mogoče, da se hkrati z italijansko pravno fakulteto slovenska v Ljubljani vsaj ustavnopravno zajamči; c) da se v prehodni dobi, dokler se fakulteta v Ljubljani ne ustanovi, zasigurajo slovenskim kandidatom na češkem vseučilišču v Pragi v svrho habilitacije naredbenim potom slovenske stolice; d) župan poslanec Hribar se pooblašča, da te sklepe zastopa v »Narodni zvezi« na Dunaju.[83]

LJUBLJANSKI vseučiliški odsek pa je razmišljal tudi o tem, da bi se omogočila pravna fakulteta v Ljubljani začasno s češkimi docenti. Rektor Heyrovský je sporočil županu Hribarju imena petih mladih čeških docentov, ki so bili pripravljeni prevzeti v Ljubljani profesuro za primer, ko bi se prej ne ustanovila češka univerza v Brnu.[83]

57. SLOVENSKI VISOKOŠOLCI na Dunaju se vendar niso pustili odvrniti od nameravane akcije. Na Dunaju so že pred božičem l. 1908. osnovali »Vseučiliški odsek dunajskega dijaštva« z namenom, »zanesti zanimanje za slovensko visoko šolo do zadnje koče v slovenski domovini. Njegova skrb naj bi bila tudi, da ta misel ne zaspi, dokler se ne udejstvi v polnem obsegu, to je, dokler ne dobimo slovenske visoke šole v Ljubljani«.[84]

ZELO delaven član tega odseka je bil medicinec Mirko Černič (sedaj primarij kirurgičnega oddelka javne bolnice v Mariboru), ki je priredil več shodov (1. januarja na Jesenicah,[85] 20. marca v Kranju[86]). Bil je tudi eden glavnih govornikov na velikem manifestacijskem shodu v Ljubljani[87] dne 10. januarja 1909. Na tem shodu so govorili še državni poslanec Evgen Jarc in predsednik »Slovenske dijaške zveze« jurist Marko Natlačen[88] (sedaj komisar ljubljanske oblasti in odvetnik v Ljubljani) ter dr. Ivan Tavčar. Ta je izvajal, da je res težko v našem vseučiliškem vprašanju kaj novega reči. Da se ustanovi slovensko vseučilišče, je stvar pravičnosti in država nam je mora dati, ker hočemo napredovati v vsakem oziru. Dati nam mora vlada slovensko univerzo, ker nam gre po božji in človeški pravici.

TUDI v Metliki sta priredila dne 4. januarja 1909 shod vseučiliščnika Milan Makar in Riko Fux.

NA vseh teh shodih so bile sprejete enake resolucije: obsodba postopanja nemškega dijaštva, zahteva po slovenskem vseučilišču v Ljubljani, protest

proti italijanski univerzi v Trstu, zahteva popolne reciprocitete zagrebške univerze in štipendij za pripravo slovenskih docentur.

Z VELIKO vnemo je prirejala tudi »Slovenska dijaška zveza« o božičnih počitnicah shode in predavanja po izobraževalnih društvih v prilog slovenskega vseučilišča: v Kapelah pri Brežicah (iur. Veble, 1. januarja 1909), v Cerknem (iur. Sedej, 6. januarja 1909), pri Sv. Luciji (eksp. akad. Munih in iur. Kemperle), v Črnomlju (iur. Natlačen in iur. Malnerič), v Besnici (iur. Mohorič), na Vojskem (fil. Gruden), v Ribnici (fil. Trdan), v Adlešičih (iur. Adlešič), v Gornjem in Dolnjem Logatcu (fil. Puntar), v Ribnici in Sodražici (iur. Ilc), pri Sv. Lenartu v Slov. goricah (med. Kramberger), v Selcah (iur. Megušar) in na Suhi (iur. Basaj).[89]

DNE 27. januarja se je vršil na Dunaju shod celokupnega slovenskega dijaštva, ki ga je sklical slovenski dijaški vseučiliški odsek. Referiral je zopet med. Mirko Černič. Govorila sta tudi poslanca Hribar in Rybař.[90]

KMALU po tem shodu se je slovenski dijaški vseučiliški odsek razšel, ker se je del dijaštva izrekel proti temu, da se zahteva tudi bogoslovna fakulteta.

38. V ZVEZI s tem je izšla vseučiliška številka »Zore«, v kateri sta priobčena poleg splošnih člankov dijakov: Frana Steleta, Marka Natlačena, Andreja Vebleta, Frana Trdana in drugih, tudi članek prof. Aleša Ušeničnika »Slovensko vseučilišče in bogoslovna fakulteta« in članek dr. Kreka »Naše vseučilišče«.

DR. Janez Ev. Krek izvaja: »Med kristalizacijske točke južnoslovanskega razvoja spada tudi Ljubljana. Nočem primerjati: to pa mora priznati vsak trezen človek, da so politične in socialne razmere v Ljubljani gotovo zelo primerne za znanstveno središče vseh plemen na slovanskem jugu. Na umazano konkurenco z Zagrebom nihče ne misli: resna bratska znanstvena tekma bi pa koristila na obe strani. Globoko sem uverjen, da bi naše vseučilišče zagrebškemu mnogo pomagalo. Čim več prilike imamo, da se razvijejo za znanstveno delo sposobne sile, tem boljše. Ljubljanska tla so tako rekoč nevtralna glede na različne smeri in težnje med južnimi Slovani. To more vplivati le dobro. Konsolidirane politične razmere na Kranjskem, veliki gospodarski in kulturni napredek našega naroda in — last not least — demokratski značaj našega javnega življenja ustvarjajo tak temelj za visoko šolo, da ga moremo malokje najti. Sama po sebi vzklije ob teh razmerah misel, da naj ne bo našega dijaka, ki ne bi vsaj eno poletje študiral v Zagrebu, in ne Hrvata ali Srba, ki ne bi za svoje vseučiliške dobe poskusil ljubljanskega vseučilišča.«[91]

TA številka prinaša tudi članek dr. Leopolda Lenarda »Poljske visoke šole in Slovenci« in vabi v članku Josipa Stullerja: »O stališču Poljakov in poljskega akademičnega dijaštva do slovenskega vseučiliškega vprašanja«[92] Slovence na krakovsko univerzo. »Zorin« urednik Fran Stele je imel že takrat zveze s Poljaki. V naslednji številki opozarja urednik sam na to zadevo.[93] Odslej se pojavlja misel iz krogov katoliškega narodnega dijaštva, da se ustvari vseučiliški provizorij mesto v Pragi v Krakovu.

39. MIRKO ČERNIČ je v imenu »Vseučiliškega odseka dunajskega dijaštva« sestavil spomladi l. 1909. brošuro »Slovenska visoka šola v Ljubljani«. Brošura je bila zelo temperamentno pisana, da jo je državno pravdništvo v celoti zaseglo. Državni poslanec župan Hribar jo je potem z interpelacijo z dne 4. junija 1909 imuniziral, nakar je vnovič izšla (str. 36). Brošura izhaja od septembrskih dogodkov v Ljubljani dne 20. septembra 1908, ko

sta bila v protestnih demonstracijah proti dogodkom v Ptuju, kjer so bili Slovenci pri skupščini družbe sv. Cirila in Metoda napadeni, ustreljena Adamič in Lunder. Na kratko riše naš tedanji narodni položaj, potrebo visokih šol vobče, opisuje razmere na dunajskem in graškem vseučilišču, kjer je iz materielnih in moralnih razlogov dijakom onemogočeno bivanje, govori o pomenu slovenskega vseučilišča za Slovence in druge Jugoslovane, o upravičenosti naše zahteve, o ugovorih proti slovenski univerzi, o zgodovini boja zanjo, o razlogih, zakaj ji nasprotujejo Nemci. Kot naše zahteve postavlja one točke, ki so se v tem času, kakor smo že gori navedli, ponavljale kot resolucije na vseh shodih. Končno navaja pota, ki naj bi vodila k uresničenju naše zahteve. Kot taka navaja: agitacijsko delo slovenskega dijaštva, resno delo znanstvenikov, energičnejši nastop slovenskih državnih poslancev. Njim je posvečeno nekaj prav trpkih besed. Končno predlaga brošura še uvedbo »septembrskega davka«. September bodi posvečen mučenikoma Adamiču in Lundru. Vsak Slovenec, sleherna Slovenka naj odrajta svoj septembersaki davek; če dá vsakteri 20 h, dobimo vsako leto 200.000 K septembrskega zaklada, ako štejemo samo en milijon Slovencev. Deset septembrov bi vrglo dva milijona kron za slovensko vseučilišče.

PRAV podobnim namenom (popularizaciji vseučiliške ideje) naj bi služila tudi brošura »Boj za slovensko vseučilišče« (1909, str. 67), ki jo je izdala »Slovenska dijaška zveza«, a jo je napisal Andrej Veble (sedaj odvetnik v Mariboru[94]). Ta brošura podaja (do str. 27) zgodovinski pregled slovenskega vseučiliškega vprašanja po »Vseučiliškem zborniku«, nato razpravlja (str. 28—34) o ugovorih proti slovenskemu vseučilišču. V drugem delu pa odgovarja prav živahno na vprašanje »Zakaj zahtevamo slovensko vseučilišče v Ljubljani«. Kdor se zanima za takratne razmere slovenskega dijaštva na nemško-avstrijskih univerzah, najde prav zanimive podatke v tej brošuri (str. 35—52).

40. KAKOR v svoji brošuri, je Černič napadal tudi v »Slovenskem Narodu« z dne 19. junija 1909 državne poslance, češ, da so pozabili svoje obljube: v proračunskem odseku da je edini poslanec Žitnik utemeljeval zahtevo po slovenski univerzi in — konec je bilo.

ENAKO je tudi na manifestacijskem shodu na Dunaju dne 18. junija Černič očital slovenskim poslancem, da premalo in ne dosti energično delajo za slovensko univerzo. Prav tako je grajal, da se pred meseci, ko je senat zagrebškega vseučilišča izjavil, da je pripravljen habilitirati slovenske kandidate, ni nihče javil. Tudi »Vseučiliški odsek« v Ljubljani ne deluje.[95] V vseh teh očitkih je bilo takrat nekaj resnice, zato tudi ni nihče temu ugovarjal. Pač pa se zdi, da so ti očitki imeli uspeh. Dne 26. junija poroča »Slovenski Narod«, da so slovenski poslanci zadnji teden začeli ovirati delo proračunskega odseka. Poslanec Gostinčar je govoril obstrukcijski govor, slovenski poslanci da hočejo junktim med ustanovitvijo italijanske univerze in slovenske: izključeno je skoraj, da bi se moglo vprašanje italijanske fakultete rešiti v tekočem zasedanju državnega zbora.

VLADA se je v tem času tudi pogajala s tedanjim vodjo slovanskih opozicijonalnih strank dr. Šusteršičem. Ta je baje zahteval tedaj ustanovitev slovenske, maloruske in češke univerze v Brnu.[96]

»SLOVENSKI NAROD« je ta čas poročal: Celo vrsto že imamo mož, ki bi se mogli habilitirati kot docenti in si pridobiti kvalifikacijo za vseučiliške profesorje, mož, ki so že z odličnimi znanstvenimi deli posvedočili svojo

zmožnost, a so jim vrata docenture zaprta. Nemci jim ne puste, da bi postali docenti. V tej veliki in nevarni stiski je češki narod v bratski zvestobi priskočil slovenskemu narodu na pomoč. Akademični senat v Pragi je sklenil načeloma, naj se pripuste slovenski docenti, ki bodo na češki univerzi slovensko predavali. To je rešitev nevarnosti, s tem je slovenskim znanstvenikom odprta pot do docentur in jim omogočeno, pridobiti si kvalifikacijo za profesure na bodočem slovenskem vseučilišču. Še več! Ker imamo že dovolj docentov za pravne znanosti, zamore tem potom kar v kratkem nastati slovenska pravna fakulteta, ki se bo danes ali jutri brez posebnih težav prenesla v Ljubljano. »Slovenski Narod« toži potem, da je dr. Šušteršič izdal geslo proti pravni fakulteti v Pragi in za slovensko vseučilišče v Ljubljani, ki ga pa iz političnih razlogov ni mogoče doseči.«

TAKRAT je tudi časopisje poročalo, da je deželni odbor kranjski ustanovil svoj vseučiliški odsek.

41. DNE 20. in 21. oktobra 1909 sta izšla v »Slovenskem Narodu« dva zelo tehtna članka o »Vprašanju slovenskega vseučilišča«. Po idejni usmerjenosti sodeči, se najbrž ne motimo, ako pravimo, da ti članki niso nastali daleč od tedanjega glavnega ideologa slovenskega vseučiliškega vprašanja dr. Mihajla Rostoharja. V prvem članku navaja v glavnem one naredbe, ki so izšle glede maloruskih stolic v Lvovu in italijanskih v Innsbrucku. V drugem članku izhaja od sklepa Slovenske ljudske stranke sredi meseca septembra, da ne pripusti slovenskih stolic v Pragi. Potem nadaljuje: »Slovensko dijaštvo, ki je o vprašanju slovenskega vseučilišča od nekdaj najbolj stvarno razmišljevalo, je uvažujoč vse težkoče in možnosti rešitve tega vprašanja podalo lani senatu češke univerze v Pragi spomenico, v kateri ga je prosilo, naj dovoli, da bi se priprave za slovensko vseučilišče vršile na češkem vseučilišču, in sicer tako, da bi se slovenski znanstveniki smeli na tem vseučilišču habilitirati in tudi v slovenskem jeziku predavati. To spomenico je senat, kakor znano, tudi povoljno rešil. Mnogo zaslug ima brez dvoma tudi ljubljanski župan Hribar.

TO je pa tudi edini uspeh naših prizadevanj v zadnjih desetih letih in mimo dveh docentur na dunajskem vseučilišču, za katere pa naši vseučiliški odseki menda nimajo nobene krivde, pa tudi nobene zasluge, ne moremo prav ničesar pozitivnega pokazati. Imamo sicer sposobnih moči, pa zanje ničesar ne storimo, da bi se mogli posvetiti dociranju na vseučilišču. Deželni odbor je z velikim hrupom oznanil, da se je v njegovem področju osnoval vseučiliški odsek, a odteguje istočasno ustanovo kandidatu (Rostoharju samemu), ki se je namenil za docenturo. Imamo še neki odsek, v katerem pa deluje edini ljubljanski župan.

GLAVNA napaka vseh teh odsekov je, da imajo politično-strankarsko tendenco. Po mojem mnenju bi bilo najboljše, ko bi se osnovala dva kooperativna odseka, in sicer parlamentarni odsek iz poslancev obeh slovenskih strank in pa strokovni vseučiliški odsek, katerega naloga bi bila, reševati to vprašanje zgolj s stvarnega stališča. V tem odseku naj bi bili strokovnjaki in zastopniki dijaštva. Naloga tega strokovnega odseka bi bila predvsem skrb za bodočo vseučiliško knjižnico, za potrebne priprave za znanstvene institute in pa organiziranje vseučiliških docentov.«

POTEM razlaga člankar razloge, zakaj prihaja edinole praška češka univerza v poštev, da se ji prislonijo slovenske stolice. Pri tem omenja, da so vsi pristaši Slovenske ljudske stranke odločno proti Pragi, ker so

tamkaj preveč svobodomiselni profesorji (Masaryk!), v ostalem pa niso edini. Krekovo krilo da je za Zagreb, dijaška frakcija pa za Krakov ali Lvov.

POD istim naslovom odgovarja neznani člankar v »Slovenskem Narodu« z dne 10. novembra 1909 v glavnem na očitek, da se slovenski kandidati-štipendisti ne habilitirajo. Izborno je pojasnjen takratni položaj teh mož: »Na slovenska predavanja,« pravi člankar, »na nemških univerzah, kakor so bila svojčas v Gradcu, ni več misliti. Tudi v slučaju, da bi se naši mladi znanstveniki hoteli habilitirati in predavati v nemškem jeziku, jim bodo nemški profesorski kolegiji pokazali vrata. Naučna uprava pa jim bo neposredno delala v roko, kazoč dva obraza, enega Nemcem, drugega Slovencem. Slovencem bo zamerila, ako jim je dala podporo za znanstveno izobrazbo in se potem ne habilitirajo. S svojega nagiba pa ne bo z mezincem ganila, da bi jim to omogočila. Rekla bo, kakor so že rekle merodajne osebe, da če ne v Gradcu, vsaj na Dunaju sme računati vsak prosilec na objektivno presojo svojega habilitacijskega dela. Če pa vprašaš, kako na Dunaj priti, ker je le ondi službujočim mogoče tam predavati, dobiš odgovor: za to naj vaši poslanci poskrbe. Koliko je pa našim poslancem sojeno doseči, o tem bi marsikateri prizadeti znal peti žalostno pesem.

NAUČNA uprava gre v posameznih slučajih še en korak naprej. Svetuje naravnost: habilitiraj se tam, kjer si, obišči te in te osebe, ne bodo te mogli zavrniti. Če pa greš in pohlevno vprašaš za mnenje merodajnih strokovnjakov o svojem spisu, dobiš za odgovor, da ga sicer še nikdo ni natančno prečital, da ne more povedati definitivne sodbe, da so pa dobili gospodje že po površnem pregledavanju in prelistavanju vtis, da delo ni pripravno služiti za podlago podelitve veniae docendi. Seveda je to jasen odgovor in vsak opusti nadaljnje vsiljevanje. Na Dunaju pa tako zvani »Gönnerji« slovenskega znanstvenega naraščaja zabavljajo, da se nikdo ne habilitira in včasih celo hinavski vzdihnejo, da je škoda takih talentov. To so bili doslej le posamni slučaji, ki pa na najboljši način pojasnjujejo, zakaj je na avstrijskih univerzah tako malo slovenskih docentov in še med temi, odštevši izrečne slaviste in enega matematika, nobenega profesorja.«[98]

42. OB KONCU leta 1909. se je pokrenila akcija začasno v novi smeri.

TEKOM boja za jugoslovansko vseučilišče v Ljubljani in reciprociteto zagrebškega vseučilišča je namreč ugodila avstrijska vlada v zadnjem pogledu izraževani želji že l. 1904. v toliko, da je priznala veljavnost juridičnih študij na zagrebški univerzi, izvzemši rigoroze odnosno doktorske naslove pod pogojem, da kandidati napravijo dopolnilni izpit iz civilnopravdnega reda ter državne in upravne vede pred posebno, v to postavljeno državno komisijo na Dunaju. Vendar je avstrijska vlada utesnila to priznanje le na kandidate, rojene v Istri in Dalmaciji, očividno v namenu, da izloči Hrvate iz boja za vseučilišče v Ljubljani.

NOVEMBRA l. 1909. je hrvatski ban predlagal avstrijskemu naučnemu ministrstvu, da prizna v Avstriji tudi izpite iz filozofije, državne vede in rigoroze, katere narede slušatelji iz Dalmacije in Istre na zagrebškem vseučilišču. Ban obeta, izpolniti vse pogoje, katere bi stavila avstrijska vlada za ugoditev tej zahtevi.

Z OZIROM na to vlogo, sta »Slovenski klub« in »Savez južnih Slavena« v skupni vlogi z dne 9. decembra 1909 zahtevala od vlade, da želji hrvatske vlade ugodi ter brez ozira na to, da se v doglednem času otvori v Ljubljani

slovensko vseučilišče, raztegne to priznanje tudi na slušatelje iz Kranjske in sosednih slovenskih delov Koroške in Štajerske, na vsak način pa na dijake iz Trsta in okolice ter Goriškega. Kajti te pokrajine imajo z Istro isto nadsodišče v Trstu: to mesto z okolico ima z enim delom Istre in Goriškega skupno deželno in trgovsko sodišče, vse tri dežele skupno pomorsko oblast in s Kranjsko skupno poštno ravnateljstvo.[99a]

43. LETA 1910. je bila spomladi v poslanski zbornici na dnevnem redu razprava o italijanski pravni fakulteti na Dunaju. Pri prvem branju, ki se je pričelo 11. marca 1910, so govorili poslanci Spinčić, Gostinčar in Rybař. Poslanec Spinčić je izjavil, da Slovenci in Hrvati privoščijo Italijanom ne le fakulteto, temveč celo univerzo. Vprašanje je le, kje naj bo. Odločno je v tem oziru proti Trstu. Če bi se pa le v Trstu ustanovila italijanska fakulteta ali univerza, bi jo i Jugoslovani tam zahtevali. V Tridentu, Roveretu ali pa na Dunaju naj se ustanovi italijanska univerza: proti temu govornik nima ničesar. V tem primeru pa zahtevajo Slovenci in Hrvati slovensko univerzo v Ljubljani in popolno reciprociteto študij na zagrebški univerzi.

DNE 15. marca se je debata nadaljevala. V tej je naučni minister grof Stürgkh izjavil, da upošteva vlada tudi vseučiliške zahteve drugih narodov, da pa se mora italijanska zadeva rešiti popolnoma zase in pred drugimi. Poslanec Gostinčar je zahteval enakopravnost za vse narode. Ni proti italijanski pravni fakulteti, zahteva pa za Slovence iste pravice, torej tudi univerzo v Ljubljani.[100]

V DEBATI dne 17. marca je govoril kot glavni govornik proti poslanec Rybař, ki je govoril proti italijanski fakulteti na slovenskem ozemlju in za slovensko univerzo v Ljubljani. Poudarjal je vse momente, ki so se že tolikokrat poudarjali, da smo slovenska juridična predavanja imeli že l. 1849. do 1854., o slovenskih učenjakih, o postopanju nemškega dijaštva proti našemu.[101]

44. PO tej debati je nastalo v našem časopisju prerekanje, ker je »Savez južnih Slavena« izdal poseben komunike, ki se ni skladal z mnenjem »Slovenskega kluba«. Koncedirala naj bi se po tem komunikeju — ki se je kesneje demantiral — italijanska fakulteta izvzemši v Trstu, ne da bi se bil vzdrževal junktim s slovensko univerzo. (»Slovenec«, št. 63, 64, 67.)

ŽUPAN Hribar je sklical »Vseučiliški odsek« za dan 8. aprila 1910 in mu pojasnil položaj. Rešitev italijanske fakultete se ne da več odlagati, eventuelne obstrukcije Čehi in Poljaki ne bodo podpirali. Treba je zahtevati zato kompenzacijo. »Slovenski klub« je brezpogojno za pravno fakulteto v Ljubljani, tudi »Jugoslovanski klub« bi bil za to, ko bi bilo zadosti habilitiranih učnih moči, kakor jih zahteva vlada. Pomagati si moremo le s češkim vseučiliščem v Pragi, kjer bi slovenski docenti, če drugače ne gre, morali predavati pač češki. Ondi je že sedaj 220 Slovencev vpisanih, če se habilitirajo tam še slovenski docenti, bo njihovo število še izdatno naraslo. Poročevalec je z nekaterimi drugimi člani »Jugoslovanskega kluba« mnenja: predlagali bi vladi, da glasujejo za italijansko pravno fakulteto, izvzemši v Trstu, pod pogojem, da se Slovencem hkrati ustavnopravno zagotovi slovenska pravna fakulteta v Ljubljani, ki naj se, ker se zaradi pomanjkanja habilitiranih moči sedaj še ne more otvoriti, udejstvi v petih letih. Dotlej naj bi vlada dovoljevala vsako leto potrebne vsote za gradbeni fond. Med tem časom naj bi naši docenti predavali v Pragi. Drugega izhoda sedaj ni. Odsek naj izreče svoje mnenje. Ta pa je sklenil, da se odločitev

prepusti političnim krogom. Kooptiral je praškega profesorja dr. Kadleca za dopisujočega člana, kakor že prej prof. Heyrovskega, dr. Rostoharja pa za stalnega poročevalca.[102]
SKORO istočasno pa je dr. Rostohar priobčil dne 24. in 26. aprila 1910 v praškem nemškem listu »Union« dva članka o slovenskem vseučiliškem vprašanju. V tem članku zagovarja, kakor v takratnih pismih poslancu Hribarju, tezo, da bi Slovenci še dovolili Italijanom univerzo v Trstu, ako dobimo za to primerno kompenzacijo na šolskem polju, ki pa sme biti edinole slovenska univerza v Trstu. Isto misel je že svojčas izražal poslanec dr. Rybař v pogovoru med italijanskimi in slovenskimi primorskimi poslanci.[103]
KAKO vero je imel Ivan Hribar navzlic vsem težkočam, ki so bile vedno večje, da se enkrat vendarle uresniči želja po ustanovitvi univerze v Ljubljani, je pokazal s tem, da je prav takrat daroval mestnemu magistratu v Ljubljani svojo, zlasti periodičnih publikacij bogato knjižnico z namembo, da jo hrani za ljubljansko vseučilišče. Knjige se nahajajo sedaj večinoma v knjižnici slovanskega seminarja.[104]

45. MESECA junija bi morala priti predloga o italijanski fakulteti v proračunskem odseku v razpravo. Vlada se je začela pogajati z jugoslovanskimi poslanci, da bi omogočila, da se sprejme predloga v odseku. Slovenski poslanci menda niso upali, da v vprašanju slovenskega vseučilišča mnogo dosežejo. Poslanec Šusteršič je na političnih shodih dne 26. junija na Ježici in pri Sv. Jakobu izjavil: samo po sebi je umevno, da porabijo Jugoslovani priliko, ko se razpravlja italijansko visokošolsko vprašanje, da razgrnejo tudi slovensko vseučiliško vprašanje in zahtevajo skorajšnjo rešitev.[105]
DNE 28. junija je sprejel ministrski predsednik Bienerth v navzočnosti naučnega ministra grofa Stürgkha poslanca Šusteršiča in Ploja. Prebral jima je sklep ministrskega sveta z dne 25. junija, da vlada ne dopušča, da bi se s predlogo o italijanski pravni fakulteti združile še druge vseučiliške zahteve. Vlada ostane pri tem, da se mora najprvo rešiti predloga o italijanski pravni fakulteti, potem je šele pripravljena govoriti z Jugoslovani o njihovih vseučiliških zadevah. Za sedaj odklanja vlada jugoslovanske zahteve: reciprociteto z zagrebškim vseučiliščem, slovenske stolice v Pragi in Krakovu, garancijo za slovensko univerzo v Ljubljani in garancijo, da se univerza v Trstu nikdar ne ustanovi, češ, da se s predlogo o italijanski pravni fakulteti ne ustvarja nič novega, ampak da se da Italijanom nekaj, kar so že imeli, ter da kompromis, da se določa za enkrat Dunaj za sedež italijanske pravne fakultete, itak ni stalna rešitev. Vlada je pripravljena, da se pogaja z Jugoslovani, kadar bo poslanska zbornica stalno to vprašanje reševala. Nato sta ministrski predsednik in naučni minister prigovarjala poslancema Šusteršiču in Ploju, da Jugoslovani odnehajo.
POSLANCA sta izjavila, da jemljeta poročilo na znanje. Parlamentarni jugoslovanski vseučiliški odsek, ki se je tisto leto sestavil, kakor je to l. 1909. predlagal Rostohar, je nato soglasno sklenil, da Jugoslovani vladno predlogo v proračunskem odseku obstruirajo.[106] Jugoslovani so vložili takoj 150 resolucij in spremljevalnih predlogov, v rezervi so jih pa še obdržali 1600.[107]
DNE 28. junija 1910 se je pričela razprava. Posl. Gostinčar je govoril od četrt na enajst do tri četrt na dve ter od pol treh do devetih zvečer.[108] Dne 30. junija 1910 sta dolgo govorila poslanca Gostinčar in dr. Korošec o poslovniku. Naučni minister grof Stürgkh je izjavil v debati, da vlada

ne odklanja brezpogojno slovenskih zahtev in da je pripravljena jih proučevati. Dne 2. julija 1910 je govoril poslanec dr. Korošec od pol treh do tri četrt na pet, za njim pa poslanec Ploj do osmih zvečer.[109] Medtem so se vršila tudi pogajanja vlade z Jugoslovani. V ospredju so stale slovenske docenture v Krakovu.[110] Dne 4. julija se je obstrukcija nadaljevala, istotako tudi 5. julija. Posl. dr. Korošec je dolgo govoril k zapisniku, nato posl. Hočevar slovenski. Ker se ni hotel ukloniti želji predsednika poslanca Chiarija, da govori nemški, je ta predsedstvo odložil. To je parlamentarno situacijo še poslabšalo.[111] Zato je vlada dne 6. julija 1910 odgodila državni zbor.[112] Posl. dr. Korošec je izjavil v razgovoru z urednikom dunajskega dnevnika »Reichspost«, da vlada sploh ni hotela resno razpravljati o skromnih zahtevah glede slovenskega vseučilišča.[113]

KESNEJE so se pojavljali razni glasovi o oportunosti akcije slovenskih poslancev. Obsojali so obstrukcijo tudi Čehi. Zlasti je Masaryk izjavil v praškem »Času«, da obstrukcija ni primerno sredstvo za dosego univerze.[114]

46. VSEUČILIŠKA akcija se je v tem letu končala s shodi naprednega slovenskega dijaštva v Pragi in Gradcu dne 26. novembra 1910. Zahtevalo je junktim med italijanskim in slovenskim vseučiliščem in provizorij v Pragi. Praško dijaštvo je še posebej zahtevalo, da se slovenske docenture ne osnujejo v Pragi in v Krakovu, ker vidijo v tem nevarnost za akcijo slovenskega vseučilišča. Pozivljejo tudi ljubljanski vseučiliški odsek, naj se spremeni v »Vseučiliško društvo« s podružnicami, ki naj zbira gmotna sredstva.

47. POTEM je, kakor skoro vedno, akcija za slovensko univerzo počivala do nove razprave o italijanski fakulteti. Začetkom l. 1911. je zunanja situacija silila na rešitev tega vprašanja. »Slovenski Narod« poroča dne 3. februarja 1911, da se v delegacijskih krogih pričakuje, da se prihodnji teden reši vprašanje italijanske fakultete. V isti številki se tudi sporoča, da je parlamentarni vseučiliški odsek odklonil kompromis vlade, da se koncedirajo Slovencem docenture v Zagrebu in izpitna komisija v Zadru za predmete, ki se ne predavajo v Zagrebu. Pogajanja so se razbila, slovenska zahteva vodi v Ljubljano, preko Prage in Krakova, kjer naj se ustanovi provizorij s slovenskimi habilitacijskimi spisi in predavanji v slovenskem jeziku. V Zagrebu bi docenti ne imeli bodočnosti, ker bi bili brez slušateljev. (Zagreb je bil tedaj v drugi državni polovici.) Pač pa se zahteva tudi reciprociteta zagrebškega vseučilišča z avstrijskimi univerzami. Na ta način se reši Zagreb iz osamelosti in s tem nazadovanja, ki je usoda malih izoliranih vseučilišč.[115]

TO je bila priprava javnosti na bližajoče se dogodke. Dne 9. februarja 1911 je bila sprejeta brez posebnega hrupa predloga o ustanovitvi italijanske fakultete na Dunaju proti glasovom jugoslovanskih poslancev. Poslanec Ploj je v imenu »Saveza južnih Slavena« naznanil v proračunskem odseku, da bo stavil resolucijo, ki zahteva od vlade, da stori vse pripravljalne korake, da bo slovenska fakulteta v desetih letih ustanovljena, medtem pa omogoči habilitacijo slovenskih docentov v zadostnem številu. Sprejeta pa je bila resolucija poslanca dr. Korošca, da se prizna reciprociteta vseučilišča v Zagrebu in store vse potrebne predpriprave za slovensko vseučilišče v Ljubljani. »Slovenec« je zelo pretirano pisal: Tako so dosegli slovenski poslanci velik uspeh s svojo pametno politiko in slovensko vseučiliško vprašanje se je pomaknilo za lep korak dalje. Dočim vlada ni

hotela doslej o slovenskem vseučilišču nič slišati in na zadevna vprašanja ni niti odgovorila, stoji sedaj pred dejstvom, da se bo parlament izrekel za naše vseučilišče, kar tvori za nas pridobitev eminentne važnosti.« Citira tudi »Grazer Tagblatt«, ki piše: To, kar je dosegel dr. Korošec s svojim predlogom ni nič drugega, kakor uresničenje slovenske univerze.[116]

48. DNE 11. februarja 1911 se je sestal vseučiliški odsek ljubljanski. Posl. župan Hribar je poročal, kako je prišlo do sedanjih rezultatov. Najprej da so se zahtevale slovenske stolice v Pragi in pozneje na zahtevo Slovenske ljudske stranke tudi v Krakovu. Zajedno se je postavil junktim med to zahtevo in italijansko univerzo, ki se pod nobenim pogojem ne bi smela ustanoviti v Trstu. V tem smislu se je izdelala in predložila vladi spomenica, toda brez uspeha. Pač pa je vlada dala razumeti, da bi bila pripravljena dovoliti Hrvatom kake koncesije. Da bi se vsaj nekaj doseglo, se je postavil program: Zahtevati je reciprociteto za zagrebško univerzo, odkloniti je izpraševalno komisijo v Zadru ter zahtevati tako komisijo v Zagrebu. Pozvati je vlado, da k tej komisiji v Zagrebu odredi svoje avstrijske komisarje; zahtevati privolilo za slovenske docenture v Zagrebu in reciprociteto ne le za Hrvate, temveč tudi za Slovence. Posl. Spinčić je interveniral pri slavistu prof. Jagiću, da bi se on zavzel za te zahteve pri naučnem ministru. Profesor Vatroslav Jagić je to storil in minister Stürgkh ni bil nenaklonjen tem zahtevam. Nato se je sklenilo poslati poslanca Spinčića in dr. Ploja k naučnemu ministru in ministrskemu predsedniku Bienerthu, da v imenu vseučiliškega odbora oficielno vprašata, kako stališče zavzema naučna uprava k tem zahtevam. Naučni minister je odposlancema izjavil, da je vlada pripravljena, dovoliti reciprociteto za zagrebško univerzo za Hrvate, ne pa za Slovence. Slovenskim dijakom bi se le izjemoma priznavala v izrednih slučajih na posebno prošnjo veljavnost zagrebških študij in izpitov. Pač pa se je izrekel za slovenske docenture na zagrebškem vseučilišču ter je izjavil, da je naučna uprava pripravljena slovenskim docentom, ki se nameravajo habilitirati, dovoliti potrebne dopuste ter jim dovoljevati ustanove.[117] Na vprašanje, je li minister izjavil to tudi v imenu ministrskega predsednika, je grof Stürgkh odgovoril pritrdilno. Prosil pa je, da se ta koncesija obdrži povsem tajno ter da bo, ako bi ga eventuelno nemški poslanci v državnem zboru interpelirali, izjavil, da se je reciprociteta dovolila izključno le za Hrvate, Slovenci pa da niso dobili nikakršnih koncesij!

VSEUČILIŠKI odbor državnozborskih poslancev da je mnenja, da pod sedanjimi razmerami glede slovenskega vseučilišča ni mogoče prav ničesar drugega doseči. Upravičena pa je po njegovem mnenju bojazen, da se je minister izrekel za to koncesijo v nadi, da bodo Madžari ugovarjali reciprociteti in to morda z uspehom.

DR. TRILLER in dr. Majaron sta nato soglasno menila, da pod navedenimi pogoji v Zagrebu ne bodo imeli slovenski docenti slovenskih slušateljev in da je že s tem dozdevna koncesija dovedena do absurduma. Te stolice bi bile prava karikatura vseučilišča. Dr. Majaron je še pristavil, da po njegovem mnenju koncesija ni nič vredna in bi bilo bolje zastopati le načelno stališče fakultete v Ljubljani ter odkloniti take navidezne koncesije. Po njegovem mnenju se ni prav ničesar doseglo, tudi če se uvažuje sprejeta resolucija. Smatra, da je to, kar je dovolil minister za Slovence, poniževalno in da je vprašanje, ne stoji li naša stvar danes slabše nego poprej. Le profesor

dr. Ilešič ni sodil tako pesimistično. »Naj bi se to, kar moremo sedaj doseči,« je dejal, »vzelo za podlago novemu, energičnemu delovanju, glavno je, da imamo slednjič svoje docente. Svojčas bode potem vendar le možno prenesti te docenture v Ljubljano.« Za zelo važno smatra, da bodo ti docentje na hrvatskem vseučilišču v Zagrebu, ker bo to velik korak do kulturnega zbližanja Hrvatov in Slovencev. Na vprašanje prof. dr. Žmavca, je li smatrati vprašanje docentur v Pragi in Krakovu za pokopano, je župan Hribar odgovoril, da »za sedaj vsekakor, žalibog, da«.[118]

49. NEPOSREDNO po neuspehu v državnem zboru so nastopili še drugi dogodki, ki vsekakor niso vplivali ugodno na razvoj vseučiliškega vprašanja. V SEJI deželnega zbora dne 18. februarja 1911 je dr. Šusteršič predlagal, da se izvoli poseben odsek šestih članov, ki stavi v prihodnji seji predloge o pospeševanju zadružništva na Kranjskem. Predlog je bil sprejet.[119] V imenu tega odseka je v drugi seji še istega dne poročal posl. Jarc in med drugim predlagal pod točko IV., da se l. 1898. naloženi vseučiliški zaklad odstopi Zadružni zvezi kot brezobrestno posojilo na nedoločen čas proti celoletni odpovedi. V utemeljitev tega predloga je posl. Jarc navajal, da je bil odsek mnenja, da se nahaja v deželnem premoženju zaklad, ki zdaj tako rekoč počiva, to je vseučiliški zaklad, in odsek meni, da naj se ta odstopi Zadružni zvezi na nedoločen čas proti enoletni odpovedi. Denar je popolnoma varno naložen in deželnemu odboru vedno na razpolago proti enoletni odpovedi. Ustanovitvi slovenskega vseučilišča se s tem ne zgodi absolutno nobena škoda, kajti ta glavnica je namenjena kot nekak prispevek dežele Kranjske bodočemu vseučilišču. Vprašanje zase je, ali se s tem, da dežela Kranjska prispeva relativno, z ozirom na ogromne stroške, ki jih povzroči ustanovitev in vzdrževanje vseučilišča, s tako malenkostno vsoto sploh kaj pospešuje vprašanje vseučilišča. Sicer pa ne gre za to, da da bi se ta denar porabil, ampak za to, da se ta, dosedaj mrtvi kapital, plodonosno naloži v gospodarske koristi dežele.[120]

DR. TAVČAR je v svojem govoru dvomil, ako se more vsota 700.000 K brez vladarjeve sankcije odtegniti deželnemu premoženju. Vsekakor pa prosi vladnega zastopnika, da sprejme protest njegovih somišljenikov. Mimogrede da so padle v finančnem odseku jako pikre besede proti slovenski univerzi, besede, ki so govornika tembolj zaskelele, ker so bile izgovorjene pred zastopniki tistega dela našega prebivalstva, ki je naravnost nasproten tej kulturni zahtevi Slovencev. »Eno bi želel, prijatelji,« je nadaljeval dr. Tavčar, »če že hočete Zadružni zvezi žrtvovati 700.000 K, želel bi, da bi jih bili iskali povsod drugod, samo ne v univerzitetnem fondu. Vi veste, kaj se je na Dunaju zgodilo s tem vprašanjem, in če se danes sprejme predlog, da se ta fond tako rekoč iz življenja spravi, potem ste s tem na slovesen način naravnost pokopali vprašanje slovenskega vseučilišča.« Te besede dr. Tavčarja, ki jim ni odrekati neke utemeljenosti, so očitno napravile precejšen vtis, ker so se vsi poznejši govorniki z njimi pečali. Najprvo je dr. Šusteršič zanikal potrebo vladarjeve sankcije in izjavil, da je bil zelo nepotreben tedanji sklep l. 1898., češ, da je sedaj vendar jasno, da z nalaganjem takega zaklada ne pospešimo vprašanja slovenskega vseučilišča niti za eno minuto. Denar je ležal mrtev in ni imel nihče nobenega haska. Čeprav je bil načelnik odseka, ni slišal nobene pikre opazke proti univerzi, pač pa je deželni glavar Šuklje zelo zanimivo razlagal, kak nezmisel je bila ustanovitev vseučiliškega zaklada, ker nas ni privedel niti

za korak bliže namenu, za katerega je bil ustanovljen, in ker je denar ves čas ležal mrtev. Samo to je dokazoval deželni glavar, o katerem nihče ne bo dvomil, da je tako navdušen prijatelj slovenski vseučiliški ideji, da prenese v tem oziru pač vsako konkurenco.[121] Vprašanje našega vseučilišča je vprašanje kake bodoče ugodne politične konjunkture. Če pride taka konjunktura, se bo izrabila, in potem pride slovensko vseučilišče, ali je takrat ta zaklad ali ne.[122]

PROTI je govoril tudi posl. dr. Triller. Izjavil je, da ga boli pri celi stvari samo to, da se žrtvuje vseučiliški fond. V živem spominu da je še trdi boj slovenske državnozborske delegacije, ki ga je borila za slovensko univerzo. Slovenska delegacija je v tem boju v zadnjem trenutku propadla, in če sedaj deželni zbor izreče implicite, da ustanovitve slovenskega vseučilišča ni smatrati za nujno, tedaj, kak vtis mora napraviti tak sklep na naše nasprotnike na eni in na drugi strani, na Nemce in na vlado. Vtis, ki ga je ta sklep napravil na nemško stranko v zbornici, je že očiten in govornik je popolnoma prepričan, da je ravno radi tega s takim navdušenjem izjavila, da bo glasovala za odsekov predlog, ker je prepričana, da s tem sklepom izgine za vedno naš vseučiliški fond. In kak vtis bo ta sklep napravil na vlado, to si zbornica lahko naslika sama. S 700.000 K se res ne bo zidala univerza, ali nekaj je, na kar se je treba ozirati. Če bi se ustanovila fakulteta, moramo biti vedno vsak hip pripravljeni, da pripravimo streho, dežela ali občina. Veliko važnejši pa je še drugi razlog, radi katerega se protivi, da bi se žrtvoval vseučiliški fond ali njegove obresti. Koliko pripravljalnega dela se da napraviti s temi obrestmi! Ustanavljale naj bi se ustanove, ki naj se podeljujejo mladim pravnikom, da si na tujih univerzah pridobe usposobljenost za vseučiliške profesorje. Mogle bi se pa tudi porabljati za slovenske srednješolske knjige, ko je mnogo Slovencev prepričanja, da pridemo šele takrat do slovenske univerze, ko bomo imeli slovenske srednje šole.[123]

POSLANEC GROF BARBO je zanikal namen nemške stranke, kakor ga ji je imputiral poslanec Triller.

KONČNO je po izvajanjih dr. Lampeta, ki se ni ravno pečal s slovenskim vseučiliščem, povedal še svoje mnenje poslanec dr. Janez Ev. Krek: »Ta vseučiliški fond ni za slovensko vseučilišče čisto nič pomenil. Jaz, ki sem stal na Dunaju sredi boja za slovensko vseučilišče, ki sem poučen o vseh fazah tega boja, vem, da ta fond ne igra nobene vloge glede ustanovitve slovenskega vseučilišča in tudi je nikdar igral ne bo. Ta fond se je porodil v eni najbolj konfuznih političnih glav, kar jih je kdaj bilo. Da, konfuzija, to je tisti izraz, ki ga ustanovitev tega fonda zasluži in vas boli samo to, da smo zopet eno tako konfuzijo razkrili. Vem, da nam boste v javnosti očitali, da smo izdali slovensko vseučilišče, toda povem vam, da se mi tega očitanja prav nič ne bojimo, ker vemo, da se vam bo ljudstvo samo smejalo, kakor se vam je smejalo na vaše fraze dosedaj in tako se vam bo smejalo tudi za naprej. Potem pa še eno glede tega fonda. Jaz tukaj popolnoma odkrito povem, da sem bil jaz tisti, ki sem sprožil misel in pridobil gospode za to, da se ta fond, ki nima prav nobenega pomena, porabi kot posojilo v korist zadružništvu, da se da tako temu fondu vsaj neki praktičen pomen, in če hočete, prevzamem odgovornost za to jaz sam. (Klici: Ni treba! Mi vsi jo prevzamemo.) Jaz se vas vseh skupaj prav nič ne bojim! Na vaše umetno ogorčenje se vam bomo

samo smejali: smejali se vam bomo v prihodnosti, kakor se vam smejemo danes, ko govorite o pokopu slovenskega vseučilišča.«[124] Sklep je bil sprejet.

ČERAVNO se poslancem, ki so predlagali in sprejeli predlog, da se dá vseučiliški fond v posojilo Zadružni zvezi, mora pripisovati dober namen, okrepiti takrat slabotno zadružništvo, ne da bi škodili ustanovitvi univerze, moramo vendar, če popolnoma objektivno sodimo, reči, da je bila ta ideja malo srečna in pomisleki poslancev, ki so se izjavili proti temu predlogu, ne neutemeljeni. Vtis tega sklepa ni bil le pri vladi in pri Nemcih tak, da ni pospeševal razvoja vseučiliške ideje, marveč je bil tudi med rojaki samimi napravil mučen vtis. To se vidi že iz opetovanih opravičil v »Slovencu« (20., 21. in 22. febr., št. 41, 42, 43). Zboljšal se pa ta vtis tudi ni, ko so prodrle v javnost vesti o drugih gospodarskih koncesijah.[125] V istini vseučiliški fond ob smotrni uporabi za pripravljalna dela ni bil brez pomena. To se je pokazalo tudi ob popolnoma spremenjenih političnih, valutarnih in gospodarskih razmerah, ko se je ta fond, ki ga je Zadružna zveza vrnila, rabil spomladi 1919 za pripravljalna dela naše univerze, zlasti za tehniške visokošolske tečaje. Dejanski je tudi gibanje za vseučilišče v Ljubljani od tega časa dalje vedno bolj ponehavalo. V zakonodajnih zastopih se naši poslanci niso več oglašali za slovensko vseučilišče. Kolikor se je še od časa do časa pojavljalo, se je smer razvoja odvračala vedno bolj od Ljubljane proti Trstu.

BREZ vpliva tudi ni bilo, da je potem, ko je prenehal biti Ivan Hribar župan ljubljanski, tudi vseučiliški odsek prestal delovati.[126]

50. LETA 1912. se je pojavilo med Italijani stremljenje, da se otvori italijanska pravna fakulteta na ta način, da se prično začetkom šolskega leta 1912/13 na tržaški italijanski trgovski šoli »Revoltella« italijanska pravna predavanja: izpite pa naj bi polagali tržaški slušatelji v italijanskem jeziku začasno pred komisijo graške univerze. Junktimu med italijansko in slovensko pravno fakulteto bi bila s tem še bolj spodmaknjena tla.

V GORIŠKI »Soči« so začeli izhajati članki za jugoslovansko univerzo v Trstu. Izšla pa je tudi v Gorici brošura »Vseučilišče v Trst«. Spomenica slovenski javnosti (1912, str. 38), v kateri se avtor Vladimir Knaflič, izhajajoč od dosedanjih slovenskih glasov v prilog slovenski univerzi v Trstu, dokaj spretno zavzemlje za slovensko pravno fakulteto in kesneje za slovensko vseučilišče v Trstu. Razloge je zgostil v te-le momente: »Trst je najvažnejše trgovsko mesto Avstrije in najvažnejše gospodarsko težišče Slovencev ter Jugoslovanov. V Trstu smo ustavili asimilacijo in posedujemo manjšino, ki je večja kakor v vsakem slovenskem mestu. V Trst, kakor sploh na Primorsko teži slovenska selitev, tu raste slovenski srednji sloj, se utrjuje slovensko denarstvo in podjetništvo. Le od tu se bomo naučili ustaviti, oziroma porabiti sebi v korist izseljeniški tok in industrializirati narod. Trst je kraj, kjer se prične izvrševati praktično jugoslovanstvo. IZ teh vzrokov in ker so tudi tu največji v domovini nam dostopni meri dani tehnični (pedagoški) predpogoji za visokošolski študij, in je zato izmed vseh slovenskih mest to mesto za visoko šolo najpripravnejše, ker hočemo, da nam bodi vseučilišče vzgojevalnica uradnikov in organizatorjev, zahtevamo slovensko vseučilišče v Trstu.

PRVI del te zahteve pa slove: Slovenci soglasno in nujno zahtevamo slovensko pravno-trgovinsko fakulteto v Trstu, sočasno z italijansko fakulteto, ki se brez junktima s to našo zahtevo ne sme realizirati.

DODATNE (pripravljalne in dopolnilne) zahteve so: Priznanje reciprocitete zagrebškega vseučilišča za vse Jugoslovane: vladna podpora in adjuta docentom slovenske oz. jugoslovanske narodnosti in avstr. državljanstva za habilitacijo na zagrebški oz. tudi praški češki univerzi v predpripravo tržaške fakultete oz. univerze: rešitev splošno slovenskega, zlasti pa tržaškega ljudsko-, srednje- in strokovnošolskega vprašanja.«[127]

KO je izšla ta brošura, je napisal »Slovenski Narod« (10. avg. 1912, št. 182) trpko: »Slovensko vseučilišče ni več aktualno.«

KNAFLIČ poudarja v svoji brošuri (str. 5), da se je vrsta mož, ki stoje na najvišjih in zelo odgovornih mestih narodnega zastopstva, izrekla, »seveda zasebno in neoficielno, za Trst« in da so tudi že »Slovenski Narod«, »Soča«, »Dan« in ljubljansko »Jutro« opetovano zagovarjali njegovo stališče ter da se tudi tržaška »Edinost« drži oficielnega sklepa le iz narodne discipline.[128]

CELO glasilo katoliško-narodnega dijaštva in katoliško-akademskega starešinstva »Zora«, ki je ves čas vzdrževalo zahtevo po vseučilišču v Ljubljani, je preokrenilo in l. 1914. v članku »Naše vseučilišče« zagovarjalo tržaško rešitev vprašanja.[129] Kako globoko pa se je to mišljenje zajedlo v našo inteligenco, se razvidi iz naslednjega poglavja: Naša deželna vlada v Ljubljani je začetkom l. 1919. še mislila na vseučilišče v jugoslovanskem Trstu.

51. SICER pa se je polotila slovenske javnosti resignacija, kakršne v vseučiliškem vprašanju ni bilo opažati že dvajset let. Morda ni bila vsesplošna, a veleznačilno je, da je mogel »Slovenski Narod«, ko se je pričela spomladi 1913 v proračunskem odseku po daljšem odmoru zopet debata o italijanski univerzi, obelodaniti članek »Boj za visoko šolo«:[130]

»DEJSTVO je, da nam dosedanja taktika napram italijanski fakulteti ni pridobila nikjer simpatij za lastne visokošolske zahteve. Vzroke ni treba dolgo iskati. Faktičen program jugoslovanske delegacije je v tej zadevi v bistvu negativen: kar pa je na njem pozitivnega, to je tako nejasno in megleno, da lahko v parlamentu vsak hip čuješ tudi od slovanske strani vprašanje: kaj prav za prav hočejo ti Slovenci? In ker slovanske stranke našega stališča ne razumejo, postopajo v popolnem nasprotju z nami in Čehi, Poljaki, Rusini se zavzemajo za italijansko fakulteto v Trstu. Argument, da ne moremo pripustiti italijanske visoke šole, dokler nimamo svoje, je preveč intransingenten, da bi mogel obveljati na parlamentarnih tleh, kjer se da računati edinole z realnimi činjenicami in kompromisnimi dejstvi. V današnjih razmerah moramo sami odkrito priznati, da je slovenska univerza ideal, ki se ne da čez noč uresničiti. Iskati moramo torej realni minimalni program, za katerega bi se na eni strani enotno zavzele vse jugoslovanske stranke, ki bi našel razumevanje in podporo pri ostalih slovanskih strankah in ki bi na drugi strani dajal možnost skorajšnje izvedbe. V tem programu bi se morala rešiti predvsem nekatera principielna vprašanja: vztrajamo li Slovenci še pri zahtevi po lastni visoki šoli, ali ne smatramo morda, da je v interesu skupne jugoslovanske misli praktičnejše in boljše, ako razširimo svojo zahtevo tako, da se potegujemo za jugoslovansko visoko učilišče, kjer bi slovenščina in srbohrvaščina promiscue vršili nalogo kulturnih posredovateljev? To vprašanje nikakor ni novo, toda principielno, programatično, je vendar še nerešeno.

In posito. da se odločimo za jugoslovansko visoko šolo. smatramo li za potrebno. da se ustanovi. ozir. pripravi nova ali pa naj se pravice že obstoječe (zagrebške) razširijo tako. da bo odgovarjala našim zahtevam (učni jezik. reciprociteta)? Vsekakor ima malo smisla. komplicirati naše vseučiliške težnje tako. da zahtevamo v isti sapi reciprociteto zagrebške univerze in ustanovitev posebne avstrijske slovenske visoke šole. akoravno priznavamo. da je tudi za slučaj. da bi se ustanovila slovenska univerza ozir. avstrijska jugoslovanska visoka šola. reciprociteta zagrebške že z ozirom na potrebno znanstveno tekmovanje nujno potrebna. Toda za parlamentarno taktiko pomenja istočasno proglašanje obeh zahtev gotovo otežkočenje našega položaja.
ODGOVOR na vprašanje: ali novo jugoslovansko vseučilišče ali ne. je že zvezan z docela konkretno zadevo italijanske fakultete v Trstu. Ali naj se za vsako ceno protivimo italijanski visoki šoli v Trstu. ali naj jo marveč koncediramo pod pogojem. da mora biti utrakvistična. ozir. da mora poleg nje biti ustanovljena v našem jadranskem emporiju tudi jugoslovanska. In kdaj? Istočasno z laško ali pozneje. morda samo istočasno zasigurana na način. kakor se pripravlja rusinska?
NE moremo sebi lagati. Dejstvo je. da smo za svojo tudi širšo jugoslovansko in ne le samoslovensko visoko šolo še malo pripravljeni. Zlasti nam manjka učnih moči. Pri tej konstataciji se nočemo spuščati v utemeljene rekriminacije. s katerimi bi se dalo dokazati. da sedanja večina jugoslovanske delegacije sploh ne želi uresničenja naših teženj.
IZ dejstva. da za ustanovitev visoke šole še nismo dovolj pripravljeni. pa sledi potreba. da posveti jugoslovanska delegacija več pažnje pripravljalnemu delu in da v tem oziru izdela program. za katerega bi si pridobila podporo slovanskih strank. s katerim pa bi tudi lažje nastopila pot realne politike v parlamentu in napram vladi.
KAKOR stoje stvari danes. se zdi cela »visokošolska« taktika jugoslovanske delegacije deloma kot frivolno igranje s kulturnimi zahtevami drugega naroda. deloma kot direktna podpora vlade. katera je naravno nasprotnica vsake nenemške visoke šole in tudi italijanske. akoravno govorijo ministri drugače. Pobijati zahteve drugega z zgolj negativnim programom. pa se pravi. najbolj oškodovati svoje lastne enake težnje.«

52. VSEUČILIŠKA akcija. ki se je pričela leta 1901. mnogo obetajoče. je končala tedaj s kričečim disakordom. Boju. ki se je vršil vsa ta leta s tako menjajočimi izgledi na uspeh. je manjkalo povsem idejne enotnosti. Le predmet. slovenska visoka šola. je bil ves ta čas isti: glede njenega tipa. kraja ustanovitve. potov. ki bi do nje privedli. pa je bila borba različno usmerjena. Zato tudi prikazovanje te dobe ne more podati enotne zgodovinske slike. marveč le historični mozaik. Mal narod smo se dali voditi glede časa in vsebine prizadevanja zgolj le od trenutnega političnega položaja in od akcij. ki so jih vodili drugi avstrijski narodi. osobito Italijani. Še bojevniki. ako izvzamemo peščico idealnih mož. ki so stali stalno na braniku za našo zahtevo. so se menjavali in so popularno zahtevo tu in tam porabljali celo v politično-taktične namene.
NAVZLIC temu ne bi sodil. da je bil ta boj brezploden. Vidnega. trajnega. do končnega uresničenja vodečega uspeha sicer nismo dosegli. Daleč smo bili še od njega! A boj se je zanesel med narod tako. da moremo z vso pravico trditi. da ni bilo popularnejše zahteve. kakor je bila ta po sloven-

skem vseučilišču. Zlasti mlajša generacija slovenske inteligence vseh strank in smeri, ki je vzrastla v tej borbi, se boja neprestano udeleževala, preskušala grenko zaničevanje in zapostavljanje teh let na tujih vseučiliščih, občutila vse gorje nenemškega dijaka, je postala tako prežeta misli slovenskega vseučilišča, tako prepričana, da mora priti do uresničenja naše zahteve, da se niso le posamezniki iz njenih vrst začeli pripravljati za bodoči znanstveni poklic, marveč da je vsa ta inteligenčna generacija, čim smo dosegli svobodo, soglasno in neodklonljivo zahtevala ustanovitev univerze. Seveda smo podedovali iz tega časa tudi še v novo dobo po prevratu miselnost, ki smo se je morali na potu do ustanovitve otresti. Dvom zadnjih let: ali Trst ali Ljubljana je zvenel še v novo dobo. Tisto mnenje o naši nepripravljenosti, dvomi v našo moč, ki so se pojavljali po prevratu, so tudi še ostanki stare dobe, ko so nam naši nasprotniki in vlada vcepljali prepričanje, da je treba še dolgih priprav, umstvenih in materielnih, organičnega razvoja in naslona slovenskih stolic na druga vseučilišča: Gradec, Praga, Krakov, Zagreb. Sveži zrak prevrata, ki je našo samozavest mogočno dvignil, je končno vse pomisleke premagal.

---

1 Vseuč. zbornik, str. 235—241.
2 Vseuč. zbornik, str. 331, 242.
3 Vseuč. zbornik, str. 241—245.
4 Vseuč. zbornik, str. 245—253.
5 Vseuč. zbornik, str. 253—267.
6 Razen tega je bila na tem shodu sprejeta tudi resolucija glede enakopravnosti zagrebškega vseučilišča z drugimi avstrijskimi vseučilišči ter izvoljen odsek, da sestavi v tem zmislu prošnjo na hrvatski sabor.
7 Vseuč. zbornik, str. 294—297.
8 Vseuč. zbornik, str. 299—345.
9 Prav tam, str. 306, 307; Sl. Bijogr. Leksikon, str. 274.
10 Vseuč. zbornik, str. 329, 330; prim. i Sl. Pravnik, 1901, str. 344, 377.
11 Vseuč. zbornik, str. 312, 313.
12 Vseuč. zbornik, str. 348.
13 Vseuč. zbornik, str. 349.
14 Vseuč. zbornik, str. 411.
15 Vseuč. zbornik, str. 346, 347.
16 Vseuč. zbornik, str. 390.
17 Vseuč. zbornik, str. 409.
18 Obravnave dež. zbora kranjskega, 43. zv., 1903, str. 2, 3.
19 Obravnave dež. zbora kranjskega, 43. zv., 1903, str. 18; a prim.: »Slovenec«, 1904, št. 274.
20 IVAN HRIBAR, Moji spomini, I., 1928, str. 306, 307.
21 Seje vseuč. odseka so bile: I. — 4. jan. 1902; II. — 11. jan. 1902; III. — 20. jan. 1902; IV. — 29. dec. 1902; V. — 23. maja 1903; VI. — 6. jun. 1903; VII. 27. nov. 1903; VIII. — 17. jan. 1905; IX. — 20. jan. 1905; X. — 9. marca 1908; XI. — 30. dec. 1908; XII. — 14. jan. 1909, XIII. — 8. apr. 1910 in XIV. — 11. febr. 1911.
22 Spisi vseuč. odseka obč. sveta v Ljubljani.
23 S. FRANKFURTER: Wilhelm v. Hartel, sein Leben und Wirken. Zur Enthüllung des Denkmals in der Universität am 9. Ju i 1912, str. 8, 9, 18, 19, 35.
24 M. ŠKERLJ: Janko Babnik, Slov. Pravnik, 1928, str. 37.
25 Vseučiliški zbornik. Sestavila JANKO POLEC in BOGUMIL SENEKOVIČ. V Ljubljani 1902.
26 JANKO POLEC: a) Zur südslavischen Universitätsfrage, v praški »Politiki« z dne 13. in 14. nov. 1901, št. 313, 314 (uvodnika). b) Slovensko vseučilišče in leto 1848., v »Slov. Narodu« z dne 22., 23. in 28. nov. 1901, št. 269, 270, 274. c) Vseučilišče in slovenski tabori, v »Slov. Narodu« z dne 30. nov. 1901, št. 276. d) Francoska univerza v Ljubljani, v »Slov. Narodu« z dne 3. dec. 1901, št. 278. e) Še nekoliko črtic o slov. pravosl. predavanjih v Ljubljani, v »Slov. Narodu« z dne 4., 5. in 6. dec. 1901, št. 279, 280, 281.
27 Zapisnik seje vseuč. odseka z dne 4. januarja 1902.
28 Moje delo je zgodovinski del od 1.—298. str. ter Epilog od 411.—436. str.
29 V zasedanju deželnega zbora kranjskega l. 1903. se je porabil »Vseuč. zbornik« neprimerno za obstrukcijske namene. Poslanec dr. Šusteršič in tovariši so interpelirali v »Zadevi ustanovitve jugoslovanskega vseučilišča v Ljubljani« na ta način, da so kot vsebino interpelacije prevzeli brez navedbe vira in avtorja vse besedilo »Vseuč. zbornika« dobesedno z opazkami vred. Interpelacija se je čitala v sejah 9., 10., 16. okt. 1903. Čitanje je dospelo do 111. strani Zbornika (Stenografski zapisniki dež. zbora kranjskega, 1903, str. 79—87, 91—108, 129—148).
30 Vseuč. zbornik, str. 412—416.
31 Vseuč. zbornik, str. 416—430. — »Slov. Narod« z dne 5. in 7. aprila 1902.
32 Vseuč. zbornik, str. 436 i. sl. — »Slov. Narod« z dne 22. aprila in 3. junija 1902.
33 »Slov. Narod« z dne 14. marca 1903, št. 60.
34 Zapisnik V. seje vseuč. odseka 23. maja 1903.
35 »Slov. Narod« z dne 16. maja 1903, št. 111.
36 Zapisnik V. seje vseuč. odseka 23. maja 1903.
37 Zapisnik VI. seje vseuč. odseka 6. junija 1903.
38 »Slov. Narod« z dne 12. junija 1903, št. 133.
39 »Slov. Narod« z dne 13. junija 1903, št. 134.
40 »Slov. Narod« z dne 7. in 8. decembra 1903.
41 »Slov. Narod« z dne 7. aprila 1904, št. 78.

42 »Slov. Narod« z dne 2. maja 1904.
43 »Slov. Narod« z dne 8. oktobra 1904.
44 »Politik« z dne 27. novembra 1904, št. 328.
45 »Slov. Narod« z dne 28. novembra 1904, št. 272, Dnevne vesti: Trst in Ljubljana. — Primerjaj tudi »Südsteirische Presse« z dne 30. novembra 1904, št. 96: »Südslavische Universität in Triest«. — »Edinost« z dne 4., 7. in 8. dec. 1904 »Trst in Ljubljana«, št. 336, 339, 340.
46 Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österr. Reichsrates i. J. 1904, XVII. Session, str. 25.975.
47 »Slov. Narod« z dne 2. jan. 1905.
48 »Slov. Narod« z dne 10. jan. 1905.
49 »Slov. Narod« z dne 11. jan. 1905, št. 8. — »Edinost« z dne 10. febr. 1905, št. 41.
50 »Slov. Narod« z dne 14. jan. 1905.
51 Ljubljanski grad je bil tedaj v državni lasti in ga je hotelo mesto kupiti.
52 Zapisnik VIII. seje z dne 17. jan. 1905.
53 Spisi vseučiliškega odseka.
54 »Slov. Narod« z dne 15. in 17. marca 1905.
55 »Slov. Narod« z dne 6. aprila 1905.
56 »Slov. Narod« z dne 13. maja 1905.
57 Stenograph. Protokolle über die Sitzungen d. Hauses d. Abgeordneten des österr. Reichsrates i. J. 1905. XVII. Session. XXXII. Bd., str. 29.647, 29.648. — »Slov. Narod« z dne 14. in 20. maja 1905.
58 Prav tam, str. 29.649.
59 Prav tam, str. 29.673.
60 »Slov. Narod« z dne 18., 19. in 20. maja 1905. — Prim. tudi: O. Fettich, Vseučiliško vprašanje v drž. zboru. Omladina, II. 1905/6, str. 35 sl.
61 »Slov. Narod« z dne 24. jun. 1905 (brzojavka z Dunaja) in z dne 26. junija 1905.
62 »Slov. Narod« z dne 26. junija 1905.
63 »Quote und slowenische Rechtsakademie.« Graška »Tagespost« z dne 27. junija 1905, št. 176.
63a Omladina, II., 1905/1906, str. 89, 99, 100, 146 in brošura »Iz naroda za narod«, Poročilo shoda nar. rad. dijaštva v Trstu 1905. — O potrebi znanstvene organizacije gl. tudi: K. Hinterlechner, Slov. znanstvena organizacija in naše vseuč. vprašanje. »Lj. Zvon«, 1908, str. 87, 147.
63b Obravnave dež. zbora kranjskega, 46. zv., str. 189 sl., 278 sl., 309. — Spisov dež. odbora kranjskega nisem mogel uporabljati, ker se je ves fascikel, vsebujoč spise od l. 1898. dalje, založil.
64 »Slov. Narod« z dne 15. junija 1907.
65 »Slov. Narod« z dne 24. junija 1907.
66 »Slov. Narod« z dne 27. junija 1907.
67 »Slov. Narod« z dne 1. julija 1907.
68 Beilagen zu den stenograph. Protokollen d. Hauses d. Abgeordneten d. österr. Reichsrates i. J. 1907, XVII. Session, I. Bd., št. 105. — »Slov. Narod« z dne 7. avg. 1907, št. 181.
69 Beilagen zu den stenograph. Protokollen d. Hauses d. Abgeordneten d. österr. Reichsrates i. J. 1907. XVIII. Session. I. Bd., št. 326. — »Slov. Narod« z dne 7. avg. in 18. okt. 1907.
70 »Slov. Narod« z dne 24. marca 1908.
71 »Slov. Narod« z dne 27. marca 1908.
72 »Slov. Narod« z dne 28. marca 1908.
73 »Slov. Narod« z dne 2. aprila 1908.
74 »Slov. Narod« z dne 4. junija 1908.
75 »Slov. Narod« z dne 25. novembra 1908.
76 »Slov. Narod« z dne 5. decembra 1908.
77 Prav tam; prim. tudi: VLADIMIR KNAFLIČ, Vseučilišče v Trst, 1912, str. 5.
78 »Slov. Narod« z dne 7. decembra 1908.
79 »Slov. Narod« z dne 7. in 10. decembra 1908.
80 Zapisnik seje vseuč. odseka z dne 30. dec. 1908.
81 Obravnave dež. zbora kranjskega, 47. zv. od 27. marca 1908 do 29. oktobra 1910, str. 115 sl.
82 Obravnave dež. zbora kranjskega, 47. zv., str. 146 sl.
83 Zapisnik seje vseuč. odseka z dne 14. jan. 1909.
84 MIRKO ČERNIČ, Slovenska visoka šola v Ljubljani. 1909, str. 3.
85 »Slov. Narod« z dne 2. jan. 1909.
86 »Slov. Narod« z dne 22. marca 1909. — Drugi shodi v tem času so bili še v Trstu, Celju, Mariboru, Novem mestu, Kamniku, Št. Janžu, Ribnici.
87 »Slov. Narod« z dne 11. jan. 1909.
88 »Zora«, XV., 1909, štev. 5, str. 86—91.
89 »Zora«, XV., 1909, str. 110.
90 Prav tam, str. 110—112.
91 »Zora«, XV., 1908/1909, str. 93.
92 Prav tam, str. 102 sl.
93 Prav tam, str. 120, 121.
94 O razmerju Vebletove brošure do Černičeve gl. »Zora«, XV., 1908/1909, str. 121, 122, 158.
95 »Slov. Narod« z dne 21. junija 1909.
96 »Slov. Narod« z dne 25. sept. 1909.
97 Prav tam; IVAN HRIBAR, Moji spomini, I., str. 311.
98 Prim. tudi: IVAN HRIBAR, Moji spomini, I., str. 310.
98a »Zora«, XVI., 1909/1910, str. 92, 93.
99 »Slov. Narod« z dne 12. marca 1910.
100 »Slov. Narod« z dne 16. in 17. marca 1910; »Slovenec« z dne 26. marca 1910; »Zora«, XVI., 1909/1910, str. 149.
101 »Slov. Narod« z dne 18. marca 1910.
102 Zapisnik seje vseuč. odseka z dne 8. aprila 1910.
103 »Zora«, XVI., 1909/1910, str. 185.
104 IVAN HRIBAR, Moji spomini, I., str. 310.
105 »Slovenec« z dne 27. junija 1910, štev. 143.
106 »Slovenec« z dne 28. junija 1910, štev. 144 (Brzojavka.)
107 FRAN ERJAVEC, Zgodovina katoliškega gibanja na Slovenskem, str. 187; prim. tudi str. 175.
108 »Slovenec« z dne 28. junija 1910, štev. 144, in 30. junija 1910, štev. 145 (članek »Za naša prava«).
109 »Slovenec« z dne 2. julija 1910, štev. 147, (brzojavka) in 4. julija 1910, štev. 148.
110 Prav tam.
111 »Slovenec« z dne 4. julija 1910, štev. 148, in 5. julija štev. 149.
112 »Slovenec« z dne 6. julija 1910, štev. 150, in 7. julija 1910, štev. 151.
113 »Slovenec« z dne 8. julija 1910, štev. 152.
114 »Slov. Narod« z dne 3. in 4. avg. 1910, štev. 208, 209.
115 »Slov. Narod« z dne 3. febr. 1911.
116 »Slovenec« z dne 10. febr. 1911, štev. 33.
117 IVAN HRIBAR, Moji spomini, I., str. 311.
118 Zapisnik seje vseuč. odseka z dne 11. febr. 1911.
119 Obravnave dež. zbora kranjskega, zasedanja dne 18. febr. 1911, zv. 48., str. 21—23.
120 Prav tam, str. 27, 28.

121 Glej: ŠUKLJE, Spomini, I., str. 89–90; Vseuč. zbornik, str. 66.
122 Obravnave dež. zbora kranjskega v Ljubljani, zasedanje 18. febr. 1911, zv. 48., str. 36, 37.
123 Prav tam, str. 38.
124 Prav tam, str. 41, 42. — »Slovenec« z dne 19. febr. 1911.
125 »Slov. Narod« z dne 21. febr. 1911.
126 IVAN HRIBAR, Moji spomini, I., str. 311, 312.
127 VLADIMIR KNAFLIČ, Vseučilišče v Trst, str. 36—38.
128 VLADIMIR KNAFLIČ, l. c. str. 6.
129 »Zora«, XX., 1913/1914, str. 217, 255.
130 »Slov. Narod«, z dne 7. febr. 1913, štev. 31.

X.

VSEUČILIŠKA KOMISIJA IN USTANOVITEV UNIVERZE.

»Idealizem je spočel našo univerzo — in delo jo je rodilo.« [1]

A. Vpostavitev vseučiliške komisije in nameravani provizorij v Zagrebu.

1. KONCEM oktobra 1918 se je končala štiriletna svetovna vojna z razsulom habsburške monarhije. Slovenske dežele so se osamosvojile, ustanovila se je narodna vlada. Preko Slovenije se je valila ogromna množica vojaštva, vračajoča se z italijanskega bojišča, treba je bilo zasigurati meje, urediti za silo promet, zagotoviti prebivalstvu hrano. Jasno je, da v takih razmerah Narodna vlada, ki je morala najprvo urejati najnujnejše, ni mogla misliti na ustanavljanje visokega šolstva. A cela vrsta mladeničev, ki je v strelskih jarkih zgubila že mnogo semestrov svojih študij, jih je želela sedaj čimprej zopet povzeti in nadaljevati. Doma jih ni mogla, ker ni bilo učilišč, v inozemstvu pa tudi ne zaradi novih političnih razmer in zlasti zaradi pomanjkanja sredstev. Tudi tisto malo število docentov in profesorjev, ki smo jih imeli na tujih vseučiliščih, je bilo zaradi novih državnih razmer v skrbi za svojo eksistenco. Ni torej čuda, da je vprav docent na praški univerzi dr. Mihajlo Rostohar, ki se je že pred vojno v Pragi močno udejstvoval v vseučiliškem vprašanju, sklical po ljubljanskih dnevnikih[2] v posvetovalnico mestnega magistrata sestanek zastopnikov Slovenske Matice, Pravnika, društev: slovenskih profesorjev, zdravnikov in tehnikov ter vseučiliških profesorjev za dan 23. novembra 1918. Pri tem sestanku je dokazoval sklicatelj dr. Rostohar na podlagi statističnih podatkov, da sta bili v akademskih poklicih na slovenskem ozemlju zaposleni dve tretjini tujcev, ki jih je treba nadomestiti z domačim naraščajem. Potrebovali bi takoj 2000 akademikov, a imeli smo jih dejanski le okrog 800. Po njegovem mnenju bi bilo zato slovensko vseučilišče v Ljubljani zadostno obiskovano. Frekvenca bi bila celo večja kakor na univerzi v Gradcu ali na nemški praški univerzi. Za vzdrževanje bi bilo treba okoli 1 milijona kron. Zato predlaga, da se sestavi vseučiliška komisija, ki bi štela po dva strokovnjaka iz vsake stroke. Ta komisija naj bi proučevala, kako bi se uredil do ustanovitve slovenske univerze provizorij v Zagrebu, a izvršila bi naj tudi potrebne priprave za ljubljansko univerzo, n. pr. glede knjižnic, institutov, dotacij itd. V Zagrebu

naj se ustanovijo slovenske stolice, katere naj zasedejo slovenski docenti, ki so bili doslej na avstrijskih vseučiliščih. Za pravnike naj poslujejo v Zagrebu posebne izpitne komisije, zlasti za one predmete, ki se ne predavajo na zagrebški univerzi. Medicinci in tehniki, za katere v novi državi še ni fakultet, naj za enkrat po možnosti študirajo v Pragi.

DR. ING. MIROSLAV KASAL je takoj za sklicateljem izrazil željo, naj bi se po ameriškem načinu ljubljanski univerzi priklopila tudi posebna tehniška fakulteta.

DR. DANILO MAJARON je pozdravil idejo, da se ustanovi komisija, ki naj proučuje vprašanje ustanovitve vseučilišča. V prehodnem stadiju je po njegovem mnenju potreba, da napravijo slovenski pravniki, ki študirajo v Zagrebu, dodatne izpite le iz predmetov, ki se ne predavajo na zagrebški univerzi, a so potrebni za pravnike, ki služijo v Sloveniji. V mislih ima komisijo, kakršna je poslovala na Dunaju za pravnike iz Istre in Dalmacije, ki so študirali na zagrebški univerzi. Glede pravnikov so potem še različni govorniki izražali svoje misli: tako je dr. Mirko Grasselli menil, naj bi šli vsi slovenski juristi brez izjeme, zlasti oni zadnjih semestrov, študirat v Prago dotlej, da bi se v Zagrebu uredile razmere. Dr. Oton Papež pa je bil mnenja, naj bi dijaštvo nadaljevalo svoje študije tam, kjer je bilo doslej. V Pragi bi bila češka pravna terminologija velika ovira.

PROFESOR GRAFENAUER je predlagal, naj se takoj ustanove na vseučilišču v Zagrebu in Beogradu stolice za slovenski jezik in književnost, nujne bi bile tudi stolice za zemljepis in zgodovino Slovencev, da bi bila dijaštvu dana prilika, spoznavati tudi našo ožjo domovino.

GLEDE medicincev je želel dr. Alojzij Zalokar, naj se omogoči slovenskim medicincem polagati na praški univerzi izpite v jeziku, v katerem so doslej študirali. Mlajši medicinci naj študirajo v Zagrebu ali Beogradu, v kolikor jim ni mogoče obiskovati drugih nenemških vseučilišč. Medicinci višjih semestrov naj ostanejo tam, kjer so bili doslej, šli pa naj bi tudi v tujino: treba je zato, da vlada razpiše primerne ustanove. Na zagrebškem in beograjskem vseučilišču naj se nastavijo slovenski asistenti in profesorji, ki bi tvorili jedro naše bodoče lastne univerze. Za one mlade zdravnike, ki jim je vojna služba onemogočila nadaljnjo izobrazbo, naj se ustanovi v Ljubljani nadaljevalni tečaj.

SLEDNJIČ je izrekel prof. dr. Pavel Grošelj željo, da naj se temata domačih nalog in disertacij, ki so jih dijaki pričeli že izdelovati, priznajo brez nadaljnjega tudi v Zagrebu in Beogradu: priznajo naj se vsi delni izpiti, ki so jih napravili na avstrijskih vseučiliščih, tako da morejo dijaki brez škode in izgube časa nadaljevati svoje študije v Zagrebu.

IZ govorov zastopnikov vseh strok se vidi, da jim je že tedaj za bodočnost stala pred očmi slovenska univerza v Ljubljani, da pa so se jim tla zdela še premalo pripravljena in je zato treba nekega provizorija, ki bi se naslonil na zagrebško univerzo. Šele iz tega provizorija naj bi organično zrastla ljubljanska univerza.

V TEM smislu naj bi delovala torej tudi vseučiliška komisija, ki jo je predlagal dr. Rostohar. Po njegovem predlogu se je tudi sklenilo, da naj društvo »Pravnik« in društva slovenskih profesorjev, slovenskih zdravnikov in inženjerjev pošljejo v to komisijo po tri odposlance. V komisiji naj bi bili zastopani tudi vsi vseučiliški docenti in vlada.[3]

2. NA sestanku 23. novembra zastopane organizacije so predložile nato Narodni vladi to-le spomenico, ki jo je sestavil docent dr. Rostohar, natančno po sklepih sestanka:
»SPOMENICA Narodni vladi v Ljubljani.
DELEGATI društev Slovenske Matice, slovenskih profesorjev, slovenskih pravnikov, slovenskih zdravnikov, slovenskih inženjerjev, kulturnega odseka Narodnega sveta in slovenskih vseučiliških docentov, zbrani dne 23. novembra 1918 na magistratu v Ljubljani, so sklenili glede slovenskega vseučilišča predlagati Narodni vladi v Ljubljani sledeče:
1. Ustanovi se statna vseučiliška komisija, katere člani bodo po trije delegati društva slovenskih pravnikov, slovenskih profesorjev, slovenskih zdravnikov, slovenskih inženjerjev, vsi slovenski vseučiliški docenti ter dva delegata Narodne vlade v Ljubljani.
NALOGA te komisije bo, voditi sporazumno z Narodno vlado vse priprave za ustanovitev slovenskega vseučilišča v Ljubljani.
ZA prehodno dobo do ustanovitve vseučilišča v Ljubljani naj Narodna vlada v Ljubljani proglasi to komisijo za vladno institucijo.
2. Narodna vlada v Ljubljani naj nujno poskrbi, da se omogoči slovenskim visokošolcem študij na vseučilišču v Zagrebu.
V TEM oziru nasvetujemo:
1. Glede pravniškega študija:
a) Prvi državni izpit in doktorat na zagrebški univerzi se prizna v celoti, ker je pravna materija ista, kakor na drugih visokih šolah.
b) Materija za II. in III. državni izpit pa se glede civilnega, kazenskega in upravnega prava bistveno razlikuje od one, ki se tradira na zagrebški univerzi. Zato je treba za te predmete takoj ustanoviti posebne stolice v slovenskem jeziku.
c) V slučaju, da bi za te predmete ne bilo kvalificiranih učnih moči, naj se prehodno ustanovi v Ljubljani posebna državna komisija, pred katero bi se dodatno polagali izpiti iz omenjenih predmetov.
NA vsak način pa je treba skrbeti za to, da dobe slovenski visokošolci v teh predmetih temeljitega pouka.
d) Narodna vlada naj izposluje, da se pokličejo na slovenske pravniške stolice pri zagrebški univerzi za sedaj sledeči gg. docenti:
dr. Pitamic, za državno in upravno pravo:
dr. Kušej, za kanonsko pravo:
dr. Sagadin, za pravno filozofijo:
dr. Dolenc, za civilno in kazensko pravo:
dr. Žižek, za statistiko:
dr. Polec, za kazensko pravo:
dr. Žolger, za upravno pravo:
dr. Malnerič, za pomorsko in mednarodno pravo.
e) Pravnikom 1.—8. semestra se nasvetuje študij v Zagrebu, onim 5.—8. semestra pa, da nadaljujejo študije, če je mogoče, na dosedanjih univerzah, sicer pa v Pragi, kjer se jim naj izposlujejo jezikovna olajšanja.
2. Glede filozofskega študija:
a) Ustanove naj se stolice za slovenski jezik in literaturo na univerzi v Zagrebu in Beogradu. Pokličejo naj se sledeči gg.:
dr. Ramovš, za slovensko filologijo:
dr. Grafenauer, za slovensko literaturo:

PREDSEDNIK VSEUČILIŠKE KOMISIJE

dr. Kidrič, za slovensko filologijo:
dr. Breznik, za slovenski jezik:
dr. Prijatelj, za slovensko literarno zgodovino;
dr. Šarabon, za geografijo:
dr. Seidl, za geologijo.
b) Ustanove naj se že sedaj na zagrebški univerzi stolice v slovenskem jeziku za zgodovino in geografijo.
c) Domače naloge in disertacije, na katerih so kandidatje že delali, naj se priznajo, da jih lahko dovršijo.
d) Slovenskim visokošolcem iz Dunaja in Gradca, ki so pred izpiti ali doktoratom, naj se njihove skupine predmetov in pa delni izpiti priznajo, da morejo na njih podlagi študije nadaljevati na zagrebški univerzi.
e) Vsi docenti filozofske stroke, ki so na kateri bivši avstrijski univerzi, naj se pokličejo na slovenske stolice na zagrebški univerzi, in sicer:
dr. Mihajlo Rostohar, za filozofijo:
dr. Plemelj, za matematiko:
dr. Hinterlechner, za geologijo-fiziko:
Viktor Bežek, za pedagogiko.
3. Glede medicinskega študija:
a) Medicincem, ki so tik pred izpiti, naj se omogoči napraviti izpite na praški univerzi v jeziku, v katerem so doslej študirali.
b) Medicinci 1.—4. semestra naj študirajo v Zagrebu ali Beogradu, ako jim ni mogoče študirati na drugih slovanskih ali nenemških univerzah.
c) Na zagrebški in beograjski univerzi naj se nekaj profesorskih, docentskih in asistentskih mest odda slovenskim znanstvenikom v svrho, da se vzgoji medicinski znanstveni naraščaj za slovensko univerzo v Ljubljani.
d) V Ljubljani naj se takoj otvorijo nadaljevalni kurzi za mlade zdravnike, ki doslej niso imeli prilike, izpopolniti svoje znanje, pridobljeno tekom dijaških let.
e) Medicinci v višjih semestrih naj začasno po možnosti nadaljujejo študije na onih univerzah, na katerih so študirali.
f) Vlada naj ustanovi štipendije za medicince, ki hočejo študirati na inozemskih slovanskih, francoskih, angleških ali slovenskih univerzah.
4. Vlada naj zahteva in skuša doseči, da se prenesejo Knafljeve in druge štipendije, namenjene dijakom iz jugoslovanskega ozemlja, na univerze v tem ozemlju. Likvidacijska komisija naj bi imela to stvar v evidenci. Isto velja v splošnem tudi za tehniški študij.
Dr. M. Rostohar, za vseučiliške docente:
dr. Zalokar, za društvo slovenskih zdravnikov:
dr. Majaron, za »Pravnik«:
dr. Žmavc, za društvo slovenskih profesorjev:
ing. Šuklje, za društvo slovenskih inženjerjev:
prof. Grafenauer, za kulturni odsek Narodnega sveta:
prof. Grošelj za Slovensko Matico.«[1]

5. ZARADI popolnosti bodi omenjeno, da se je že pred sestankom 23. novembra, ki je prvi zopet vzbudil vprašanje ljubljanske univerze, pečal kulturni odsek Narodnega sveta v Ljubljani z vseučiliškim vprašanjem. V seji odseka dne 21. novembra 1918 se je sklenilo predlagati one stolice na modroslovni fakulteti v Beogradu in Zagrebu, o katerih je govoril na sestanku dne

23. novembra profesor dr. Grafenauer, a na pravoslovnih fakultetah teh vseučilišč stolice »za bivše avstrijsko pravo in zakone, dokler se ne ustanovi in izenači skupno državno pravo«. Na odsekovni seji 26. novembra 1918 pa se je sestavil seznam kandidatov za filozofsko fakulteto bodoče ljubljanske univerze.[5]

4. NARODNA vlada je že dne 26. novembra 1918 razpravljala o spomenici na sestanku 23. novembra zastopanih kulturnih organizacij. Sklenila je, da imenuje za svoja zastopnika v komisiji višja šolska nadzornika dr. Ivana Grafenauerja in dr. Leopolda Poljanca.[6]

5. DNE 5. decembra 1918 se je v knjižnici vladne palače vseučiliška komisija prvič sestala. Prisostvovali so tej zgodovinski prvi seji: dr. Grafenauer in dr. Poljanec kot zastopnika vlade; bogoslovni profesorji dr. Janežič, dr. Zorè in dr. Aleš Ušeničnik: profesorji dr. Žmavc, dr. Debevec in dr. Kušar od društva slov. profesorjev; zastopnika društva »Pravnik« dr. Danilo Majaron in dr. Anton Švigelj, zdravnika dr. Alojzij Kraigher in dr. Ivan Oražen, ing. Pavlin, dr. Ivan Žolger ter docenta dr. M. Rostohar in dr. Fran Ramovš. Že pred drugo sejo je bil imenovan namesto prof. Janežiča profesor dr. Josip Srebrnič. Poleg imenovanih dveh zastopnikov društva »Pravnik« se je udeleževal sej še tretji odposlanec, dr. Metod Dolenc, za društvo zdravnikov še dr. Zalokar, za inženjerje, menjaje se, še ing. Šuklje, Rataj, pa tudi Tavčar in Štembov; od profesorjev in docentov pa prof. Grivec, Jesenko, Nahtigal, Ozvald, Pitamic, Plemelj, B. Zarnik. Od začetka l. 1919. so se sej udeleževali tudi zastopniki društva veterinarjev, in sicer: dr. Lampret, Pavlin in Tepina.

VSEUČILIŠKA KOMISIJA se je po pozdravu poverjenika za uk in bogočastje dr. Verstovška konstituirala tako, da je bil izvoljen za predsednika dr. Danilo Majaron, za podpredsednika dr. Ivan Zorè, za tajnika dr. Franc Ramovš in za njegovega namestnika dr. Josip Debevec.[7]

DELOKROG vseučiliške komisije ni bil nikdar točno opredeljen, le na sestanku 23. novembra ga ji je dr. Rostohar v splošnem načrtal. Dr. Rostohar je sestavil sicer poslovnik za vseučiliško komisijo, ki pa ni bil nikdar sprejet.[8] Ta nedostatek je povzročil, da je mogla šele po nekaterih sejah najti svoj pravi tok. Življenje pa ji je dal v prvih sejah, to moramo hvaležno priznati, zelo agilni dr. Rostohar.[9]

ŽE takoj v prvi seji je poročal, da je v smislu sklepov, sprejetih pri sestanku dne 23. novembra, še pred konstituiranjem vseučiliške komisije konferiral v Zagrebu z rektorjem in dekani tamošnjega vseučilišča ter s poverjenikom dr. Milanom Rojcem. Uspeh teh konferenc da je bila predvsem ugotovitev, da se morejo modroslovci in pravniki vseh semestrov takoj inskribirati v Zagrebu, kjer je v vsakem študijskem oziru zanje poskrbljeno. Medicincem da je možen za sedaj le študij prvih štirih semestrov. Z združenimi močmi (hrvatskimi in slovenskimi) se pripravlja v Zagrebu tudi tehnika, ki naj tvori po zgledu zapadnih kulturnih držav posebno fakulteto vseučilišča. Snuje se v zvezi z univerzo tudi veterinarska visoka šola, enako poljedelska. Za materielno preskrbo slovenskega dijaštva v Zagrebu prične že z januarjem 1919 poslovati podporni zavod, kjer bodo revni dijaki dobivali brezplačno stanovanje in hrano, dobro situirani pa vse to za dnevnih 6—7 kron. Glede akademičnih učnih moči je zagrebško vseučilišče bratsko pripravljeno postati matica bodoče slovenske univerze. Hoče pozvati vse slovenske docente k sebi, kjer bodo delovali dotlej, ko

dosežejo kompletnost in se dovrše priprave za slovensko univerzo v Ljubljani. Kjer bi pa nujna pedagogična potreba zahtevala, da se kaka stolica takoj zasede, je zagrebško vseučilišče pripravljeno, da podeli osebi, ki se predlaga, učni nalog za dobo dveh let; v tem času pa naj se habilitira.

6. TAKO ugodna poročila so v oni prvi dobi vsesplošnega navdušenja vzbudila največje zadovoljstvo v komisiji. Predsednik dr. Majaron se je v seji najiskreneje zahvalil za bratsko in požrtvovalno blagohotnost in uslužnost zagrebškega vseučilišča, ki nam je omogočilo takoj širši razmah in postavilo delo komisije že preko začetnih ovir.[1] Toda potek daljnjih dogodkov je dokazal, da te začetne ovire v delu komisije, kakor si ga je prvotno začrtala, še dolgo niso bile premagane. Pokazale so se v dveh točkah: prva je bila kvalifikacija kandidatov za zagrebške stolice, druga pa razmerje slovenskih stolic in slovenskih profesorjev do celote zagrebškega vseučilišča.

DOČIM se je drugo vprašanje pojavilo šele mnogo pozneje, je stopilo prvo na plan že takoj pri prvi seji. Po referatu dr. Rostoharja sta že takrat nastopila dr. Žolger in dr. Ramovš proti učnemu nalogu nehabilitiranih predavateljev. Na podlagi debate se je že tedaj soglasno sklenilo, da se mora vsaka učna moč slovenske univerze habilitirati.

PRI drugi seji se je to vprašanje le še bolj poostrilo. Dr. Rostohar je razvil načrt, kako se naj urede osebna vprašanja. Po njegovem mnenju bi bilo deliti kandidate v tri skupine: prvi bi bili oni, ki že imajo veniam legendi na kaki univerzi; drugi so tisti, ki se morejo že v bližnji bodočnosti habilitirati, in tretji oni, ki se naj šele pripravljajo za habilitacijo. Prvi naj sporoče, ako reflektirajo na kako stolico v Zagrebu, poverjeništvu za uk in bogočastje, ki naj še natančneje pojasni pot ureditve. Drugi naj se na zagrebški univerzi habilitirajo po običajni poti, tretji pa naj zaprosijo vseučiliško komisijo, da odloči o načinu podpore. V debati so se naštevali potem razni habilitirani in nehabilitirani kandidati za stolice pravoslovne in modroslovne fakultete. To naštevanje je izzvalo živahno debato o forsiranju celotnega vseučiliškega vprašanja. Debata je rodila uspeh: ugotovila se je potreba vseučilišča v Ljubljani. Vendar naj bi se doseglo na zdravi, naravni podlagi smotrenega dela, ki zahteva svoj čas. Za enkrat naj se na zagrebški univerzi imenujejo že habilitirani, ako na to reflektirajo. V Zagrebu naj se tudi takoj ustanovi stolica za slovenski jezik in slovensko slovstveno zgodovino.[11]

V POZNEJŠIH razpravah o osebnih predlogih zagrebškim fakultetam so se mnenja tudi glede načina nominiranja že habilitiranih kandidatov razcepila v dve glavni struji. Ena, ki sta jo zastopala v glavnem profesorja Plemelj in Zarnik, je bila za to, da se mora pri nameščanju privatnih docentov postopati strogo rigorozno in da naj se osnujejo odseki, ki naj za kandidate, ki so že docenti, zbero strokovnjaška mnenja. Oba profesorja, Plemelj[12] in Zarnik,[13] sta sestavila o tem vprašanju spomenici. Profesor Plemelj je v svoji spomenici (z dne 22. decembra 1918) zahteval, »da mora biti pri oceni izključen vsak ozir na naše razmere, češ, da smo šele v začetku. Bolje je namreč, da z začetkom odložimo za več let, nego da s prenagljenjem oviramo pot boljšemu. Boljša je v osebnih vprašanjih cokla pod dvema kolesoma, kakor hitrica. Ustanovitev visokih šol ni tako nujna, da ne bi mogli potrpeti še nekaj let, saj smo morali dosedaj tudi. Niti ni tako hitro izvedljiva: začasno moramo spopolniti in zboljšati že obstoječe zavode. Po potrebi pa naj išče mladina prilike na drugih slovanskih ali neslovanskih vseučiliščih«.

MEDTEM pa je tudi že dekanat filozofske fakultete v Zagrebu (z dopisom z dne 18. decembra 1918) prosil, naj mu vseučiliška komisija poda konkretne predloge, katere stolice s slovenskim učnim jezikom naj se ustanove na zagrebškem vseučilišču, in naj javi kandidate. Zadevo hoče rešiti že meseca januarja.[14]

GLEDE juridične fakultete v Zagrebu pa se je komisiji sporočilo, da započne pripravljalno delo šele potem, čim prejme dopis od ljubljanske vlade.

VSEUČILIŠKA KOMISIJA je zato takoj sklenila predlagati, naj se ustanove na modroslovni fakulteti zagrebškega vseučilišča te-le stolice s slovenskim učnim jezikom: 1. stolica za slovansko filologijo; 2. stolica za slovenski jezik; 3. stolica za matematiko. Za prvo je predlagala komisija docenta dr. Ramovša, za drugo profesorja dr. Nahtigala in za tretjo profesorja dr. Plemlja.

NA juridični fakulteti pa naj se ustanovita po predlogu komisije stolici za upravni nauk in upravno pravo ter za državno in upravno pravo ter pravno filozofijo. Za prvo stolico je predlagala komisija prof. dr. Žolgerja, za drugo prof. dr. Pitamica.[15]

7. KMALU pa se je pokazalo, da je vseučiliška komisija vprašanje ustanovitve slovenskih stolic v Zagrebu jemala mnogo preoptimistično in ni mislila na velike težkoče v organizacijskem in finančnem pogledu. Radi še nepojasnjenega ustavnega položaja je bilo razmerje vseučiliške komisije do poverjeništva v Ljubljani, kakor tudi razmerje ljubljanskega poverjeništva do zagrebškega nejasno, ni bilo tudi pojasnjeno razmerje Narodne vlade do centralne vlade v Beogradu, ki si visokošolskega vprašanja ni še pridržala zase.

V TEH razmerah je došel dopis zagrebškega poverjeništva, ki je zahtevalo konkretne predloge o slovenskem provizoriju v Zagrebu v naučnem in finančnem pogledu. Zato bi se seveda predlagana imenovanja zategnila. Vseučiliške komisije, ki je želela, da se s predavanji v Zagrebu čimprej začne, se je lotevala radi tega neka nervoznost: sklenila je v V. seji dne 14. januarja 1919[16] resolucijo: »Vseučiliška komisija polaga največjo važnost na to, da se imenovanja že predlaganih oseb za profesorje slovenskih stolic na zagrebškem vseučilišču čimprej izvrše, a) zato, da se takoj pokaže dejanski začetek pripravljanja vseučilišča v Ljubljani; b) zato, da imajo slovenski dijaki takoj priliko, slušati predavanja v slovenščini, oz. dokončati svoje študije in polagati izpite iz modroslovnih predmetov, ki se doslej niso predavali na zagrebškem vseučilišču; c) zato, da morejo docenti, ki so odstranjeni od dosedanjih svojih stolic, brez posebne zamude izvrševati svoj poklic. Zato se naproša poverjeništvo, da čimprej izposluje imenovanje predlaganih docentov.«

V ZANIMIVI debati o tej resoluciji predsednika dr. Majarona je osvetljen ves tedanji naš visokošolski položaj. Na vprašanje profesorja Plemlja, ali je res zadeva imenovanja tako nujna, je profesor Nahtigal markantno izvajal: Ne da se oporekati, da zadeva ne bi bila nujna. Slovenski dijaki so pred izpiti, ki jih ne morejo več polagati na nemško-avstrijskih vseučiliščih, in tudi ne smemo dopustiti, da bi radi tega zamudili še več časa, ki je zanje tembolj dragocen, ko so ga že itak v vojni premnogo izgubili. Na vprašanje torej, ali naj se prične, je en sam odgovor jasen: da naj se takoj brez obotavljanja prične. Ako se ne prične, izgubi tudi vseučiliška komisija svojo eksistenčno pravico. Pomisliti je tudi treba, da odpušča Nemška

Avstrija naše ljudi: Hinterlechnerja, Hauptmanna, Regna i. dr. Tem možem je treba takoj dati možnost v domači državi, da bodo mogli nadaljevati svoje delovanje. Sta samo dve možnosti, ali naj se stvar energično prime, potem naj se takoj prične z jedrom v Zagrebu, ali pa ni mišljeno resno, potem naj se vseučiliška komisija takoj razide. Prof. Nahtigalu se je pridružil tudi dr. Metod Dolenc, opozarjajoč na potrebe slovenskega juridičnega dijaštva, na zahtevo učne samostojnosti in končne ločitve od tujih držav. Kako nejasni so bili še v tem času pojmi, se kaže v tem, da se je izrazilo mnenje, da je vseučiliška komisija avtonomna in se more sama pogajati z zagrebškimi fakultetami.[17]

8. Z GORI navedenim pozivom zagrebškega poverjeništva za uk in bogočastje, da se mu sporoče predlogi za organizacijo slovenskih stolic v Zagrebu, je nastala vseučiliški komisiji nova težkoča, ki se je pokazala kot težko premagljiva. Zastopnik zdravniškega društva dr. Kraigher je vprašanje organizacije zagrebških stolic formuliral tako, ali naj bodo te stolice le matica bodočega vseučilišča v Ljubljani, ali pa paralelne stolice, spadajoče v ustroj zagrebškega vseučilišča. Ena struja članov komisije s prof. Nahtigalom na čelu je bila proti temu, da bi naši profesorji skušali postati člani zagrebškega profesorskega kolegija, ker ne smemo zahtevati od Hrvatov, da se vrinemo v njihov zbor; a druga struja s prof. Plemljem je razmotrivala možnost, da pridejo Slovenci v kolegij zagrebškega vseučilišča. Po izjavi predsednika dr. Majarona je bil zagrebški poverjenik dr. Roje mnenja, naj bi naši profesorji ne spadali v kolegij zagrebškega vseučilišča, marveč bi imeli v njem samo svojega zastopnika. Profesor Zarnik je menil, da sta samo dve možnosti: 1. slovenski profesorji so ali popolnoma enakopravni s hrvatskimi ali 2. tvorijo svoj lasten kolegij, brez delegatov v hrvatskem profesorskem kolegiju. Taki delegati bi bili le znak nekake podrejenosti slovenskega kolegija. Ta naj bi imel pravice navadnega profesorskega kolegija. Do soglasnosti vseučiliška komisija ni mogla priti. Zato se je poveril odgovor tročlanskemu odseku: prof. Nahtigalu in Zarniku ter dr. Ramovšu.[18] Ta odsek je predlagal ta-le odgovor:

»1. Zemaljska vlada v Zagrebu se naprosi, da blagovoli izposlovati pri hrvatskem vseučilišču v Zagrebu, da sprejme do ustanovitve vseučilišča v Ljubljani profesorje in privatne docente, določene za imenovano vseučilišče, v svoje okrilje. Profesorji in privatni docenti, ki jih bo sedaj predlagala Narodna vlada v Ljubljani, so že dosedaj služili v istih strokah na raznih priznanih vseučiliščih in bodo tvorili svoje lastne kolegije, ki naj bodo matica ljubljanskega vseučilišča in ki bi jih nadalje izpopolnjevali do preselitve v Ljubljano.

2. Vse tozadevne finance prevzame Narodna vlada SHS v Ljubljani.«

S TEM osnutkom odgovora, ki ga je predložil odsek, se pa ni zadovoljil predsednik dr. Majaron, ki je potem sestavil z nekaterimi člani komisije sledeči osnutek za odgovor:

»DA se omogoči slovenski mladini poslušati na vseučilišču v Zagrebu predavanja v slovenskem jeziku in da se obenem pripravlja ustanovitev vseučilišča in drugih visokih šol v Ljubljani, dovoljuje si podpisano poverjeništvo na podlagi sklepa vseučiliške komisije pri tukajšnji Narodni vladi prositi in predložiti nastopno:

1. Na modroslovni, pravoslovni in medicinski fakulteti hrvatskega vseučilišča v Zagrebu naj se provizorno ustanove paralelne stolice s slovenskim

učnim jezikom vsaj za poglavitne tako zvane izpitne predmete in naj obstoje toliko časa, da se ustavnim potom ustanovi in otvori vseučilišče v Ljubljani.
2. Dokler ni vprašanje kompetence drugače rešeno, naj ustanavlja omenjene stolice in imenuje za nje profesorje Narodna vlada v Ljubljani sporazumno z akademskimi oblastmi hrvatskega vseučilišča in hrvatske vlade v Zagrebu.
3. Vseučilišče v Zagrebu pa odloča avtonomno o vseh vprašanjih, ki se tičejo znanstvene kvalifikacije posameznih oseb za posamezne stolice, zlasti tudi pri podelitvi venine legendi.
4. Profesorji na slovenskih stolicah so člani profesorskih zborov in izpitnih komisij ter imajo vse pravice, ki jih jamči statut hrvatskega vseučilišča svojim profesorjem. Zlasti naj se tudi njim in privatnim docentom omogoči dogovorno z akademskimi oblastvi znanstveno delovanje v znanstvenih zavodih in seminarjih hrvatskega vseučilišča.
5. Vprašanje plač za vseučiliške profesorje in honorarjev za privatne docente s slovenskim učnim jezikom naj se prepusti Narodni vladi v Ljubljani.«

TA osnutek odgovora je tudi komisija sprejela. Dr. Rostohar pa je pristavil, da si tudi zagrebške akademske oblasti zamišljajo ureditev na ta način. Dalje je komisija sklenila, da se odgovor zagrebški vladi osebno izroči poverjeniku dr. Verstovšku, s katerim določi predsednik dva delegata, ki gresta v Zagreb zaradi končnega pogajanja.[19]

9. PREDLOGI vseučiliške komisije glede odgovora poverjeništvu za uk in bogočastje v Zagrebu so se razpravljali v seji Narodne vlade dne 24. januarja 1919. V tej seji se je pa presenetljivo vnela mala debata, ali naj delajo Slovenci za ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani ali ne. Vedno se zdi čudno, da je bila naša javnost takrat še tako malo realnopolitično orientirana in ni nič vedela o nesrečnem londonskem antantnem sporazumu iz l. 1915., ki nam je vzel Trst, navzlic temu, da smo imeli svoje člane v Jugoslovanskem odboru v inozemstvu. Trdno so bili naši rojaki prepričani, da Trst mora biti naš. Zato je mislila Narodna vlada, naj bi se slovenska univerza ostvarila v Trstu, kjer naj bi bila ognjišče in žarišče narodne kulture v velikem potujčenem mestu. Večina poverjenikov — le poverjenik za uk in bogočastje dr. Verstovšek je mislil drugače — je menila, da bi bilo iz navedenega razloga bolje, če se ustanovi v Ljubljani tehnika ali kaka druga strokovna šola. Na eni strani da smo mi Slovenci v kulturi najnaprednejši del jugoslovanskega naroda in torej zmožni voditi dobro tehniko, na drugi strani pa da je izobrazba naše inteligence najbolj pomanjkljiva v praktičnih vedah. A ker predlogi vseučiliške komisije končni odločitvi ne prejudicirajo, jih je vlada sprejela.[20]

STALIŠČE, ki ga je zavzela Narodna vlada v svoji debati, je poverjenik dr. Verstovšek sporočil ustno predsedniku komisije dr. Majaronu, hkrati pa ga vzpodbudil, naj vseučiliška komisija nadaljuje svoje delo v sedanji smeri. Treba je delati na to, da ne le deželna vlada, marveč vse naše večje stranke končno povedo, kako hočemo uravnati svoje visoko šolstvo in kaj sploh doseči.

V KOMISIJI, ki ji je predsednik dr. Majaron sporočil, kar je izvedel od poverjenika, se je vnela o tem debata.[21] Profesor Plemelj je videl v tem potrjeno svoje dosedanje mnenje. Menil je, da nas deželna vlada ne more staviti pred nikakršen definitivum. Vprašanje visokega šolstva je vprašanje

vsega jugoslovanskega juga in zato more le pozdraviti poverjenikovo izjavo, da se prepusti rešitev ustavni ureditvi. Bilo je to za tisto dobo značilno stališče velikega dela naše inteligence, ki je, hoteča služiti interesom skupnosti, zametavala vsako rešitev slovenske Narodne vlade in čakala rešitve le od bodoče centralne vlade. V tej debati v seji dne 30. januarja 1919 je za ustanovitev slovenske univerze ognjevito govoril profesor Pavel Grošelj. Izvajal je, da našega visokošolskega vprašanja nikakor ne smemo prepustiti samo politikom. Zdi se, da je to vprašanje popolnoma dozorelo in ga je že treba sprožiti. Treba je podžgati misel, da je slovenskemu delu treba univerze. To misel najbolje propagirajo slovenski kulturni delavci, ne le iz razloga, da je dvoje vseučilišč za dvanajstmilijonski narod premalo in da je že zaradi tega treba Slovencem lastne univerze; treba je je še bolj zato, da se kulturno življenje dvigne, da se ustvari hrbtišče za kulturno delo. Naloga komisije je, da to vprašanje natančno precizira. Vlada je pokazala s svojo debato, da je nekonsekventna. Izročiti ji je treba spomenico o potrebi vseučilišča in jo s tem prisiliti, da se definitivno odloči. Vladna zastopnika dr. Grafenauer in dr. Poljanec sta izjavila, da je bila vlada na nejasnem in je mislila, da pripravlja komisija univerzo brez tehniške fakultete. Ta incident kaže, kako potrebno je, da bodo merodajni faktorji, čim stopi vseučiliško vprašanje v stadij končne odločitve, temeljito poučeni in naši zastopniki v svojih zadevah edini.

10. ČIM se je zdelo, da se je zaradi različnega mišljenja članov Narodne vlade uresničenje ostvaritve slovenske univerze vsaj precej oddaljilo, so nastopili razni dogodki, ki so silili od prej nameravane poti preko Zagreba k misli na takojšnjo ustanovitev univerze v Ljubljani. Govor profesorja Grošlja v vseučiliški komisiji je bil že dosti jasen znak preokreta. Odgovor zagrebškemu poverjeništvu za uk in bogočastje, ki bi se naj po sklepu komisije izročil v Zagrebu osebno, se je poslal dogovorno s poverjenikom po drugi poti, češ, v Zagrebu morajo odgovor še preštudirati, zato da se je odložila pot v Zagreb, zlasti, ker sta nameravala predsednik vlade dr. Brejc in poverjenik dr. Verstovšek peljati se v Beograd, kjer bi sprožila vprašanje, kakšno stališče zavzema centralna vlada glede naših visokošolskih teženj.[22] Že takrat, ob nameravanem potu v Beograd, je nedvomno hotel dr. Verstovšek, ki je meseca novembra nastopil v Ljubljani svoje mesto z namero, osnovati vseučilišče,[23] da pride čimprej do uresničenja njegove želje.

11. NA ustanovitev univerze v Ljubljani brez zagrebškega provizorija so silila tudi prizadevanja posameznih strok za ustvarjenje poedinih fakultet v Ljubljani.

NAJPRVO so se oglasili bogoslovni profesorji v Ljubljani s spomenico dne 8. decembra 1918. Spomenica zahteva ustanovitev bogoslovne fakultete v Ljubljani: a) da bi slovenski bogoslovni profesorji mogli znanstveno tekmovati z učenjaki drugih narodov in verstev: to pa je mogoče samo na znanstvenem staležu, ki ga nudijo vseučilišča; b) je treba bogoslovne fakultete v Ljubljani, ker ima bogoslovna znanost veliko nalogo za zbližanje vzhoda z zapadom, ki jo morejo rešiti predvsem Jugoslovani. Zato je v najvišjem kulturnem interesu, da se dvigne med Jugoslovani resno bogoslovno znanstvo, ki naj bi je omogočila slovenska bogoslovna fakulteta. Sicer jo imamo že v Zagrebu, toda gotovo je, da je

tudi tukaj treba neke znanstvene tekme. Slednjič potrebujejo c) slovenski duhovniki. ki se hočejo dalje izobraževati. nadomestila za fakultete na Dunaju. Gradcu in Innsbrucku. kjer so prej mogli študirati. kamor pa posihmal ne bodo mogli več hoditi.

V DRUGEM delu razpravlja spomenica. kako naj bi se ustanovitev fakultete praktično izvršila. Opozarja. da bi bile težave znatno manjše, kakor pri drugih fakultetah. ker je treba že obstoječe bogoslovno učilišče v Ljubljani le primerno razširiti. izpopolniti in mu dati značaj vseučiliške fakultete.

GLEDE te spomenice je bil v seji vseučiliške komisije dne 14. januarja 1919 soglasno sprejet predlog. da naj dá Narodna vlada v Ljubljani bogoslovnemu učilišču v Ljubljani značaj fakultete.

ZANIMIVA je zahteva. ki jo je stavil na tej seji prof. Zarnik. da naj bodo vsa predavanja javna. dostopna tudi neklerikom. in bodi zato predavalni jezik izključno slovenski in ne latinski.

NARODNA vlada je naslovila potem 6. februarja 1919 priporočilno poročilo na ministrstvo prosvete. a spisa ni več odpravila. ker so bile v tem času v teku že priprave za ustanovitev popolne univerze v Ljubljani.[24]

12. ŠE bolj nego spomenica bogoslovnih profesorjev je moralo pospešiti ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani stremljenje društva slovenskih inženjerjev. naj se ustanovi tehniška visoka šola v Ljubljani. Ing. Milan Šuklje. tedaj profesor obrtne šole v Ljubljani. je že takoj ob prevratu zamislil geodetske tečaje na obrtni šoli. Ker v državi ni bilo nobene tehniške visoke šole. slovenski dijaki pa v tujini niso mogli več študirati. se je kesneje rodila zamisel. ustanoviti tehniško visoko šolo v Ljubljani. ki jo je sicer na sestanku dne 23. novembra 1918 že omenjal ing. dr. Kasal. a ji je postal ing. Šuklje najvnetejši. najvztrajnejši in najbolj energični zagovornik.

ŽE v seji dne 21. januarja 1919[25] je izjavil predsednik dr. Majaron. da postavi kot prvo točko dnevnega reda prihodnje seje vprašanje tehniške visoke šole. Na seji dne 30. januarja 1919 je predložilo društvo inženjerjev obsežno spomenico z dne 25. januarja. v kateri je utemeljevalo potrebnost in možnost ustanovitve tehniške visoke šole v Ljubljani. podrobno označilo program te visoke šole in že izrečno poudarilo. da bi se moglo brez dolgih priprav začeti takoj s provizorijem.[26]

ING. ŠUKLJE je v omenjeni seji še ustno priporočal želje tehnikov: Društvo slovenskih inženjerjev. pravi. ima do vseučiliške komisije zaupanje ter jo prosi. da se z vso dušo prime ustanovitve tehniške visoke šole v Ljubljani. Poudarja. da ni izključeno. da se dobe gotove denarne podpore od industrijskih. trgovskih in bančnih obratov. Ker pa so bili slovenski tehniki vrženi iz visokih šol v Avstriji. je nujnost prevelika in neka odpomoč potrebna: v skromni obliki bi se lahko takoj začelo delati.

PREDSEDNIK dr. Majaron je tem besedam še pristavil. da je zemaljska vlada v Zagrebu izdala že dne 10. decembra 1918 naredbo. s katero se ustanavlja profesorski kolegij treh oseb. ki naj vodi vse priprave. da se v Zagrebu tehniška visoka šola takoj ustanovi. Naredba ureja že vse glede učnega ustroja. To pa komisije ne sme plašiti. ker je zaradi absolutnega pomanjkanja tehniških visokih šol treba take tudi v Ljubljani. Čuli so se posamezni pomisleki. bo li ustanovitev že v kratkem času mogoča: optimist je bil zopet prof. Pavel Grošelj. izvajajoč. da je n. pr. modroslovna fakulteta poglobljena čisto v teoretičnem študiju in ji zato

ni tako lahko najti učnih moči, dočim je pri tehniki pogled uprt v prakso. Ker imamo delavnih, metodično naobraženih tehnikov, je začetek mogoč. Modro je izjavil, da se zdi, da bo fait accompli igral v naši bodočnosti veliko vlogo, ker bodočnost ne bo mogla iti preko njega. Zato naj se takoj v poletnem semestru priredijo nekaki zaposlovalni tečaji. »S tem je dana podlaga.« meni. »s tem smo prvi in nihče nam več ne more staviti tehnike v vprašaj.«

KO je še ing. Pavlin obljubil, da predloži društvo slovenskih inženjerjev že v prihodnji seji konkretne predloge glede ustanovitve prvih dveh letnikov, je bil predlog, da vseučiliška komisija prizna nujnost in upravičenost tehniške visoke šole v Ljubljani, soglasno sprejet.[27]

ZA dan 2. februarja je sklical ing. Šuklje sestanek tehnikov-dijakov in drugi dan, 3. februarja,[28] je v časopisih pozval, naj se oglasijo dijaki, ki bi hoteli obiskovati tehniške tečaje. Kmalu nato pa so poslali dijaki sami vseučiliški komisiji prošnjo, naj se taki tečaji oživotvorijo.

VSEUČILIŠKA KOMISIJA je predložila že 31. januarja poverjeništvu za uk in bogočastje Narodne vlade v Ljubljani spomenico inženjerjev z dne 25. januarja. Predsednik komisije poroča, predlagaje spomenico vladi, da je ta plod mnogih posvetovanj tako na zborih kakor v posebnem odseku društva inženjerjev. Ker se je predsednik vseučiliške komisije udeležil močno obiskanih plenarnih posvetovanj, lahko potrdi, da se vsi naši domači tehniki z navdušenjem in prepričanjem zavzemajo za skorajšnjo ustanovitev tehnične visoke šole samo v Ljubljani. Vseučiliška komisija je posnela iz izvajanj tehnikov, da bi bilo možno prav v kratkem otvoriti takšno visoko šolo z ustanovitvijo enega ali dveh začetnih oddelkov in je zategadelj naprosila društvo inženjerjev, naj hitro sestavi načrt z vsemi podrobnostmi. Nujno je to posebno zategadelj, ker je več naših dijakov-tehnikov, ki iz gmotnih razlogov ali zaradi prometnih težkoč niti niso mogli iti v inozemstvo študirat, ali ki so, kakor v Gradcu, morali prekiniti svoje študije. Tako poskrbeti zanje, kakor se je to zgodilo za vseučiliščnike v Zagrebu, ni mogoče, ker nimamo v Jugoslaviji niti ene tehniške visoke šole. Nujno je torej potrebno, da se našim dijakom-tehnikom zagotovi pouk doma. Mislilo da se je že na to, kako bi se zanje začasno otvorili vsaj strokovni tečaji na državni obrtni šoli. Ako pa je po izjavah društva inženjerjev možno, da se kmalu ustanove redne stolice, kakršne so predpisane, bilo bi to vsekakor pozdraviti kot dejanski začetek tehniške visoke šole v Ljubljani.[29]

NA podlagi te spomenice in poročila komisije je poverjeništvo (6. februarja 1919) prvič poročalo centralni vladi o potrebah visokega šolstva v Ljubljani. Na kratko poudarjajoč važnost tehniškega visokega šolstva in pomanjkanje tehniškega visokega šolstva v Jugoslaviji, priporoča poverjeništvo, naj se ustanovi tehnika v Sloveniji, in sicer: a) ker imajo Slovenci največ tehniškega naraščaja, ki je doslej študiral predvsem na nemških tehnikah: b) imajo slovenske dežele od jugoslovanskih pokrajin sedaj največ objektov, v katerih se kaže tehnična dovršenost: železnic, vodovodnih naprav, tovarn itd. To je razlagati predvsem iz zemljepisne lege Slovenije med evropskim zahodom in vzhodom, severom in jugom. Ta lega dela Slovenijo za eno najvažnejših prehodnih ozemelj Evrope. Ravno zaradi tega bo morala biti v Sloveniji tehnika vedno na najvišji stopnji. Zato se bo jugoslovanski tehnik takoj na licu mesta mogel praktično vežbati, ako se

ustanovi tehnika v Ljubljani kot središču tehnično najbolj razvitega dela Jugoslavije. c) Tretji predpogoj za tehniško visoko šolo v Ljubljani je zadostno število praktično izvežbanih tehnikov-docentov. V tem oziru imamo Slovenci na razpolago dosti izvežbanih izvrstnih moči: seveda bi moral biti način sprejema drugačen, kakor je na vseučilišču. Tehnika je v prvi vrsti šola življenja, prakse; zato je treba, da se glede učnih moči postavimo na praktično stališče in sprejmemo take docente, ki so dokazali svojo tehnično usposobljenost bolj v praksi nego v teoretičnih spisih. Takih moči pa ima Slovenija dovolj. Nekateri docenti bi se dali nadomestiti z vseučiliškimi. Ker bo moralo priti v najkrajšem času do ustanovitve slovenskega vseučilišča v Ljubljani, bomo imeli tudi te docente vedno na razpolago. Da se tehniška visoka šola in univerza izpopolnjujeta in plodonosno vplivata druga na drugo, imamo najboljši dokaz v politehniki in univerzi v Zürichu. Ustanovitev politehnike je bila za notranji razvoj züriške univerze velike važnosti, druga drugo sta izpopolnjevali in oplojali. č) Četrti predpogoj so pripravni prostori. V Ljubljani je izvrstna obrtna šola, ki bi se dala s primernimi prizidki razširiti v tehniko; imeli bi skupaj v istem prostoru srednjo in visoko tehniško šolo. Iz vseh teh razlogov se poverjeništvo za uk in bogočastje najtopleje zavzema za predlog vseučiliške komisije, da se takoj ustanovi tehnika v Ljubljani.[30]

KO je predlagal ustanovitev tehnike v Ljubljani, poverjenik dr. Verstovšek ni pozabil univerze. S poročilom z istega dne ministrstvu prosvete je predlagal tudi ustanovitev univerze v Ljubljani. Slovenski narod upa in pričakuje sedaj po prevratu, ko so pričeli Slovenci prosto dihati, ko so politične razmere bolj naklonjene razvoju slovenskega življa, da se mu posreči vendar enkrat dobiti najvišji znanstveni zavod: svoje vseučilišče. Kako velikega pomena je obstoj visokih šol za kulturni razvoj naroda, vidimo iz zgodovine angleškega, francoskega in tudi nemškega šolstva. Naš narod je pripravljen vse svoje moči zastaviti, da bi čimprej nastopil pot do cilja specifično slovenske kulture.

DOSEDAJ so morali naši dijaki študirati večinoma na nemških visokih šolah v nam nasprotnem duhu: naš jezik se ni dovoljno razvijal in vse naše znanstveno delo je zastajalo. V zadnjem času so se našim dijakom zaprli še ti nemški zavodi, ker so se izključili iz vseh visokih šol na Dunaju in v Gradcu. Češke šole so preveč napolnjene, da bi mogle sprejemati še naše dijake, in razmere v Zagrebu so, kar se tiče stanovanja in prehrane, take, da naši dijaki ne morejo v Zagreb, posebno, ker so večinoma revnih staršev. Zato so dosedaj skoro vsi slovenski visokošolci brez pouka. Da se odpomore najnujnejši potrebi, so se naprosile Narodna vlada in akademične oblasti v Zagrebu, da se ustanovijo slovenske stolice na zagrebškem vseučilišču. Te stolice bi ob ustanovitvi vseučilišča prenesli v Ljubljano. Ljubljansko vseučilišče ne bi imelo samo velik pomen za Slovence, marveč za vso kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Zato predlaga poverjeništvo, da ministrstvo prosvete podpira ustanovitev stolic s slovenskim predavalnim jezikom v Zagrebu in da izposluje čimprej načelno dovoljenje za ustanovitev slovenskega vseučilišča v Ljubljani z vsemi štirimi fakultetami.[31]

B. Prizadevanja za takojšnjo ustanovitev vseučilišča v Ljubljani.

13. VPRAV v teh dneh, ko je ljubljanska vlada poročala osrednji vladi o slovenskih vseučiliških težnjah, so se začeli dogodki silno hitro razvijati v drugo smer, nego je bila dosedanja. Dne 13. februarja je priobčil »Slovenec« uvodni članek »Vseučilišče v Ljubljani«. V tem članku kratko in jedrnato dokazuje potrebo vseučilišča, razvijajoč te-le misli: Vseučilišče je potrebno vsakemu narodu za razvoj njegove kulture. Slovenci nismo premajhni za vseučilišče, ker skušnja uči, da vprav pri poldrugem milijonu prebivalcev vseučilišča najbolje uspevajo. Slovenci smo dosegli že zadostno kulturno stopnjo. Za zagrebško in beograjsko vseučilišče bo tekma koristna, sicer bo mogoča tudi izmenjava profesorjev. Napram zunanjemu pritisku, ki mu bo izpostavljena Jugoslavija, bo temeljita umska priprava, zlasti v obmejnem ozemlju, zelo koristna. Članek konča: »Ustanovitev vseučilišča v Ljubljani je neobhodno potrebna, čim prej ga dobimo, tem bolje za vso državo.«

BESEDILO tega članka se povsem ujema s konceptom nove vloge z dne 7. februarja 1919, ki jo je dr. Verstovšek lastnoročno spisal za ministrstvo prosvete in je bila temu poslana dne 10. februarja. Gotovo je torej, da poteka »Slovenčev« članek od dr. Verstovška.[32]

TA članek »Slovenca« je kaj neprijazno odmeval v »Slovenskem Narodu« z dne 15. februarja. S —k— signirani članek »Vseučiliško vprašanje« odreka »Slovencu« kot glasilu Slovenske ljudske stranke legitimacijo, govoriti o slovenskem vseučilišču. Izhajajoč s stališča, da so odpadli razlogi potujčevanja, se izreka člankar proti ljubljanski univerzi, navajajoč skoro vse one razloge, ki so jih proti naši zahtevi navajali doslej naši najhujši nasprotniki. A vprav ta članek ima zaslugo, da je izzval v istem listu dne 26. in 27. februarja odgovor, odličen po svoji obliki in izredno tehten po svoji vsebini. Sijajno pravi v tem članku, v katerem našteva vse razloge, ki govorijo za našo univerzo z narodnega in državnega stališča, avtor članka, dr. Pavel Grošelj: »Na telo slovenske narodne kulture se skladno prilega samo ena glava, slovenska univerza.« In kako klasično pregnantno je zgostil takrat osnovna vprašanja: »Vprašanje je tedaj samo eno: ali Slovenci nujno potrebujemo in zaradi tega z vso energijo zahtevamo lastne visoke šole ali ne?

ODGOVOR pa je tudi samo eden: Kategoričen da!«

»S TEM odgovorom pa se sama ob sebi rešujejo vsa ostala vprašanja.«

»KDAJ hočemo lastne visoke šole?«

»DANES.«

»DANAŠNJI trenutek je za ustanovitev slovenskih visokih šol izredno ugoden, morda je sploh zadnji ugodni trenutek.«

PRAV je pripomnil »Slovenec« (4. marca): »Dr. Grošljev članek je bil gotovo eden izmed redkih, ki je stvarno izčrpal vse ugovore proti lastnemu slovenskemu vseučilišču. Potrebno je bilo, da je nekdo spregovoril tako jasno in določno besedo o tej naši stvari sami. Potrebno tembolj o pravi uri. Zakaj danes smo že toliko trdni glede svoje vloge, ki jo moramo izvesti do skrajnosti na slovanskem jugu, da nihče ne dvomi o kulturnem občem pomenu zavoda, kakor bo slovensko vseučilišče za vse južne Slovane. Ob pravi uri je padla odločna beseda in končna odločitev. Slovenci moramo iti samo v smeri navzgor in ne navzdol. To stoji: zakaj ves naš razvoj

zadnjih tridesetih let nujno hoče svojo krono, ki je edinole kulturno žarišče-vseučilišče. Zavedati se moramo te notranje razvojne možnosti, ne glede na pomisleke in očitke omejencev.«

14. IN ni bilo več pomislekov. Že sredi teh razmatranj v javnosti se je sešla zopet vseučiliška komisija dne 21. februarja 1919. Iz naznanil predsednika dr. Majarona je že sklepati, da je šla prva faza razvoja vseučilišča v Ljubljani, namreč zamisel zagrebškega provizorija, h kraju. Odgovora iz Zagreba da sicer še ni, vendar da se lahko sluti po tem in onem glasu, da bo odgovor pač vljuden, pa ne zadovoljiv. Predsednik poroča, da je opozoril poverjenika na stališče naših dijakov v Zagrebu, na njihovo stanovanjsko in prehranjevalno bedo. V skrajni sili je moral prihiteti na pomoč Rdeči križ, a še ta pošiljatev v Zagreb se je deloma izgubila. V zadnji odborovni seji »Matice Slovenske« je odbornik dr. Fran Detela interpeliral kot funkcijonar društva »Akademski dom« glede teh razmer. To je bil povod za odločen protest v Matičnem odboru proti sedanjim razmeram, v katerih živijo slovenski dijaki, in za odločno zahtevo lastne visoke šole v Ljubljani. Dne 22. februarja odideta predsednik vlade dr. Brejc in z njim poverjenik dr. Verstovšek v Beograd in želita doseči dovoljenje, da se ustanovi potrebno visoko šolstvo v Ljubljani. Naraven razvoj bi želel sprva strehe v Zagrebu. Vendar ni mnogo upanja na to. Sicer bo treba ubrati druga pota. S kako gotovostjo je računal dr. Majaron s temi drugimi poti, kaže njegova opazka, da čaka komisijo težka naloga izdelave podrobnih načrtov za osnovanje fakultet. Treba bo poslati poverjeniku tudi proračun za l. 1919.[33]

15. V TEM razpoloženju javnosti so se oglasili tudi zdravniki za osnovanje medicinske fakultete. Slovensko zdravniško društvo je razpravljalo dne 20. februarja o vprašanju medicinske fakultete v Ljubljani.

SPREJET je bil skoraj soglasno predlog, naj se otvori fakulteta že jeseni l. 1919. Predstavljali so si stvar tako, da bi začeli takoj z dvema letnikoma, to je: s prvimi tremi tečaji. Potrebovali bi v ta namen predvsem: medicinske dijaške knjižnice ter institutov za anatomijo, za biologijo, za fiziologijo, za histologijo, za fiziko in za kemijo. Spravili bi jih pod streho provizorično, deloma v deželni bolnici, anatomijo in morda tudi histologijo v prosekturi, deloma v poslopjih, ki jih bo zasedla filozofska fakulteta, oziroma njen naravoslovni oddelek. V ta namen bi prišle v poštev morda: domobranska vojašnica, topničarska vojašnica, event. Marijanišče ali deželni dvorec. Tu bi morda našli svoje strehe naši instituti za histologijo in za fiziologijo: instituti za biologijo, za fiziko in za kemijo pa bi bili itak skupni za filozofsko in za medicinsko fakulteto. Dociral bi anatomijo in event. tudi histologijo prosektor dr. Janez Plečnik. Upravičeno je upanje, da si pridobijo za fakulteto tudi dr. Borisa Zarnika, ki bi dociral histologijo, morda tudi biologijo in fiziologijo. Za biologijo bi prišel v poštev tudi dr. Pavel Grošelj, za fiziologijo češki fiziolog dr. Babak. Docente za fiziko in kemijo preskrbi filozofska fakulteta. Za enkrat razpolagajo medicinci samo z dr. Plečnikom za anatomijo: on bi pa bil pripravljen, voditi event. tudi institut za histologijo. Ko bi si ne mogli pridobiti dr. Zarnika, oziroma dr. Babaka, bi mogli otvoriti jeseni samo en tečaj, to je prvi tečaj. Z otvoritvijo posameznih klinik bi začeli jeseni l. 1920. ali 1921.: nastanili bi jih provizorno v deželni bolnici, deloma bi pa morali seči po adaptaciji gluhonemnice, Fran Jožefovega azila, morda tudi garnizijske

bolnice (če se vojaška zdravniška služba združi s civilno), event. tudi prisilne delavnice (o kateri govorijo, da bo opuščena). Pri posameznih oddelkih deželne bolnice bi bilo v kliniške svrhe potrebno samo sezidanje barak za šolske sobe in za laboratorije. Za docente kliniškim stolicam, je izjavilo zdravniško društvo, niso v zadregi, ker jih potrebujejo šele drugo ali tretje leto. Na razpolago pa je cela vrsta znanstvenikov, ki bi se mogli habilitirati že v prihodnjih mesecih, in zopet drugi, ki dosežejo habilitacijo v več ali manj semestrih.[34]

16. DNE 25. februarja je izjavila slovenska akademska omladina brez razlike političnega in svetovnega naziranja na polnoštevilnem sestanku v Zagrebu: da je skorajšnja ustanovitev popolnega vseučilišča v Ljubljani nujna potreba ne le slovenskega dela našega naroda, ampak tudi skupnih jugoslovanskih kulturnih in narodnih interesov, ker se bo z njega ustanovitvijo ustvarilo novo kulturno žarišče za vsestransko prerojenje našega troimenega naroda. Zato zahteva akademska omladina, da pričnó vsi pristojni faktorji takoj s pripravami, da se že z oktobrom 1919 pričnó predavanja vsaj na juridični in filozofski fakulteti.[35]

17. A 25. februarja je nastopila tudi nova vlada v Beogradu, v kateri je bil ministrski predsednik Stojan Protić, podpredsednik ministrskega sveta dr. Anton Korošec in minister prosvete Ljubomir Davidović.

POVERJENIK dr. Verstovšek je imel v Beogradu popoln uspeh. »Slovenec« dne 4. marca 1919 (str. 3) poroča v »Političnih novicah« pod zaglavjem »Slovensko vseučilišče končno na vidiku«: Vlada SHS je določila, kakor poročajo, za ustanovitev slovenskega vseučilišča 1,400.000 K. Pouk naj bi se začel že letošnjo jesen. Tako bi bila torej davna zahteva naših kulturnih delavcev in srčna želja ter nujna potreba našega naroda končno na tem, da se uresniči. Ta želja in ta zahteva se je oglašala v javnosti sedaj glasneje, sedaj tišje, kakor so pač stale šanse in kakor je bilo razumevanje zanje na merodajnih mestih večje ali manjše. Toda utihnilo ali zamrlo ni nikdar in premnogo je bilo med nami takih, ki jim je bilo slovensko vseučilišče eden izmed najdražjih in najlepših narodnih ciljev. Sedaj, ko smo gospodarji v svoji hiši, moremo misliti tudi na uresničitev te najvišje kulturne potrebe našega naroda.[36]

SICER ni bilo ne bučnih proslav, ne ditirambičnih člankov v časopisju, kajti slovenski narod je v zadnjih šestih mesecih doživljal velike dogodke: svoje osvobojenje, pripravo lastne državnosti in skrbi za svoje meje. Svoje vseučilišče je smatral kot naraven korelat pridobljene svobode.

VENDAR pa je takrat ogenj svetega navdušenja razgrel celo starce, ko je prispela ta blagovest v Ljubljano.[37]

18. POVERJENIŠTVO za uk in bogočastje je z dopisom z dne 6. marca 1919 službeno naznanilo vseučiliški komisiji, da je osrednja vlada dovolila ustanovitev vseučilišča, ki se naj jeseni otvori.[38] Zato je predsednik dr. Majaron v seji dne 8. marca 1919 oficielno sporočil komisiji veselo vest in očrtal nalogo, ki jo čaka za izvršitev priprav. Takole je govoril:

»GOSPODJE! Potrjuje se blagovest, da je ministrski svet v Beogradu sklenil, naj se še letos jeseni otvori slovensko vseučilišče v Ljubljani, in da je v ta namen dovolil skoro 1½ milijona kron kot dotacijo za to leto, do 31. decembra 1919. S tem sklepom je ministrski svet z enim mahom rešil naše vseučiliško vprašanje, ki je skozi poldrugo stoletje tvorilo jedro naših političnih in kulturnih zahtev. Te dni je minulo sedemdeset let, kar

je grof Stadion, minister za notranje zadeve, v Kroměřižu slovenskemu poslancu dr. Ulepiču na njegovo interpelacijo glede slovenskega vseučilišča v Ljubljani odgovoril: da je prepričan o koristi, da, o potrebi visoke šole za jugoslovanske kraje in da smatra Ljubljano za posebno pripravno točko, kjer naj bi se ustanovila. Tako je govoril minister bivše Avstrije dne 3. marca 1849. A od lepih besed do dejanja je bila še brezkončna pot. Priti je morala svetovna vojna, stara Avstrija je morala prej razpasti, narod Srbov, Hrvatov in Slovencev se je moral prej zediniti v eno državo, da se nam je slednjič izpolnila naša prva, naša največja kulturna zahteva. Z ničimer si osrednja vlada v Beogradu ne bi mogla tako pridobiti naših src, kakor s tem sklepom. Iz tega dejstva Slovenci po pravici sklepamo, da nismo le politično zedinjeni, ampak da bo tudi v kulturnih zadevah vladalo najlepše soglasje. Naša vseučiliška komisija, ki ni le vladna institucija, ampak tudi predstaviteljica vseh akademično izobraženih stanov, predstaviteljica vseh naših organizacij, ki teže za najvišjo izobrazbo naroda, je v tem trenutku v prvi vrsti poklicana, da da duška veselju vsega našega naroda ob tem zgodovinskem činu. Sporočil bom na pristojno mesto v Beograd našo iskreno zahvalo za ta veledušni čin. (Soglasno odobravanje.) Zahvalo moramo izreči pa še nekemu drugemu činitelju. V zadnjem času smo natanko vedeli, kako stoji naša stvar v Zagrebu. O tem sem obvestil zastopstvo naše Narodne vlade pred njega odhodom v Beograd. Gospodje so obljubili, da bodo posredovali. In reči moram: storili so to s sijajnim uspehom. Naša vseučiliška komisija je imela v naši Narodni vladi, zlasti v poverjeniku za uk in bogočastje vedno najboljšo oporo: na drugi strani pa je bila tudi vladi naša komisija opora pri trudu in težnji, da se v Ljubljani osnuje vseučilišče: med obema činiteljema je vladalo popolno soglasje: vsi naši predlogi so bili z veseljem sprejeti. Poverjenik za uk in bogočastje je vse naše ukrepe z vso vnemo uvaževal in izvrševal. Njemu se imamo posebno zahvaliti, da imamo to veselo zagotovilo o ustanovitvi slovenskega vseučilišča v Ljubljani. Prosim torej naročila, da se osebno zahvalim predsedstvu naše Narodne vlade in poverjeništvu za uk in bogočastje za veliko delo v prid in uresničenje našega vseučilišča. (Vsestransko, glasno odobravanje.) Gospodje! Vseučilišče smo torej dobili: jeseni se otvori. Ali pa je naša vseučiliška komisija s tem svoje delo že dovršila? Ravno nasprotno: zdaj ima opraviti največje delo, namreč pripraviti vse, da se bo to jesen vseučiliški pouk res mogel pričeti. Še koncem januarja tega leta smo mislili, da imamo vsaj kaka štiri leta časa, da vse pripravimo: danes stojimo pred dejstvom, da morajo biti priprave dokončane v petih do šestih mesecih. Moramo torej hiteti. Marsikaj smo v teh osmih dosedanjih sejah ugotovili, zlasti glede načel, po katerih naj se pridobivajo učne moči itd. O tem ne bomo več debatirali. Zdaj pridejo na vrsto druga vprašanja. Najprej: kakšno naj bo naše bodoče vseučilišče? Ministrski svet v Beogradu nam je že sam dal nekak migljaj z željo, naj se ustanovi slovensko vseučilišče z realnim tipom. Po mojih mislih pomeni ta »realni tip« družitev teoretskih ved s praktičnimi, torej s tehniko itd.

DRUGO vprašanje, ki ga moramo takoj načeti, je gradnja poslopja oziroma poslopij za naše vseučilišče in tretje vprašanje: kako že prihodnjo jesen provizorično pod streho spravimo fakultete in ustvarimo pogoje, vsaj najnujnejše, za uspešen pouk.

V TO svrho moramo delo organizirati. razdeliti na odseke, iz teh naj se stavijo predlogi naši komisiji, ta jih predloži poverjeništvu za uk in bogočastje. Čaka nas res ogromno delo, a trdno sem prepričan, da ga bomo obvladali. Naša komisija je že doslej pokazala, kaj zmore: naši zapisniki, naše debate so mi trdno jamstvo, da pojde delo od rok tudi poslej, naj se je tudi naenkrat nepričakovano nakopičilo. Naša vseučiliška komisija je bila vedno polnoštevilno obiskana, le malokateri član je izostal. Zahvaljujem se vam, gospodje, za dosedanje sodelovanje, prosim vas tudi za naprej iste vztrajnosti in požrtvovalnosti.«[39]

19. MEDTEM je bil tudi že imenovan za visokošolskega referenta pri ljubljanskem poverjeništvu za uk in bogočastje profesor dr. Rihard Zupančič. Od njega je poteklo vabilo vseučiliški komisiji, da v svrho pravočasne otvoritve vseučilišča jeseni a) sestavi v svojem okrilju v sporazumu s strokovnimi društvi vseh bodočih fakultet pet subkomisij, ki bi morale čimprej izdelati načrte za organizacijo posameznih fakultet; b) stavi Narodni vladi predloge za imenovanje dveh oziroma treh, in če to ni možno, vsaj enega profesorja na vsaki fakulteti, ki bi bili naravno težišče vseh organizacijskih del dotične fakultete. Vseučiliška komisija naj bi se pri tem predlogu ozirala kolikor mogoče na znanstvenike, ki so sposobni za praktično-organizacijsko delo. c) Slednjič izraža poverjeništvo za uk in bogočastje še željo, naj vseučiliška komisija sporazumno z društvom inženjerjev sestavi subkomisijo za pripravo prostorov in potrebne opreme do jeseni.

VSEUČILIŠKA KOMISIJA se je temu vabilu takoj v isti seji (8. marca) odzvala. Subkomisije so se sestavile takole: a) bogoslovna: dr. Zorè (načelnik), dr. Srebrnič, dr. Aleš Ušeničnik; b) pravoslovna: dr. Majaron (načelnik), dr. Dolenc, dr. Švigelj; c) zdravniška: dr. Kraigher (načelnik), dr. Plečnik, dr. Zalokar; d) modroslovna: dr. Rostohar (načelnik), dr. P. Grošelj, dr. Ozvald; e) tehniška: ing. Šuklje (načelnik), prof. Plemelj, ing. Rataj. Te subkomisije naj še kooptirajo vseučiliške docente. Soglasno je komisija izrekla mnenje, da more znanstveno kvalifikacijo dati le kakšna obstoječa fakulteta. Subkomisije morejo torej le od fakultet dobiti izjave glede kandidatov, ki jih hočejo predlagati za vseučiliške docente. Sklenilo se je dalje, naj subkomisije določijo osebe, ki vodijo organizacijo fakultet. Slednjič se je ing. Šuklje izrekel za inženjerje pripravljen, da napravijo načrt za definitivno zgradbo in za provizorno nastanitev, dogovorno s posameznimi subkomisijami. Vseučiliška komisija je bila tačas mnenja, da bi se v poslopju obrtne šole poleg tehnike nastanile tudi nekatere druge discipline, predvsem modroslovne fakultete, ki so skupne s tehniko.

NA predlog dr. Rostoharja se je osnovala posebna subkomisija za organizacijski statut univerze. V to komisijo so bili izvoljeni: prof. Žolger, dr. Majaron, prof. Zupančič, prof. Plemelj, prof. Nahtigal in dr. Srebrnič; dr. Černič in dr. Zalokar, dr. ing. Vidmar, dr. ing. Král.

S KOLIKIM ognjem so delale subkomisije, se vidi iz tega, da so predložile tehniška, medicinska in modroslovna subkomisija svoje osnovne načrte[40] in predloge za imenovanje treh profesorjev že v seji dne 15. marca,[41] subkomisija za bogoslovno fakulteto dne 29. marca. Posamezne subkomisije so svoje načrte nekoliko izpopolnile, in že v seji dne 29. marca je mogel predsednik dr. Majaron izjaviti, da je celotni elaborat za vse fakultete začasno zaključen in da ga predloži vladi v daljnjo odločitev.[42]

STORIL je to že 31. marca z dopisom poverjeništvu za uk in bogočastje, v katerem navaja, da je načrte vseučiliška komisija v svoji seji dne 29. marca soglasno odobrila. Prosi, da jih poverjeništvo premotri in izposluje pri osrednji vladi skorajšnjo udejstvitev. V osnovnem načrtu da so poudarjene vse važnejše točke, dočim je treba podrobne načrte prepustiti posameznim profesorskim kolegijem. Načrti vsebujejo seznam vseh obligatoričnih stolic z imenikom učnih moči, seznam seminarjev in institutov, učni red z urnikom ter proračun za vsako fakulteto za l. 1919., kolikor je bilo možno določiti. Vseučiliška komisija je bila mnenja, da je treba pripravljalno delo zelo pospešiti, da bo mogoče pričeti jeseni l. 1919. z rednimi predavanji. Komisija da je sklenila predlagati prve profesorje kolegija za vsako fakulteto, in sicer za bogoslovno tri: dr. Frana Ušeničnika, dr. Aleša Ušeničnika in dr. Ivana Zoreta; na juridični dva: dr. Ivana Žolgerja in dr. Leonida Pitamica; na filozofski tri: dr. Josipa Plemlja, dr. Rajka Nahtigala in dr. Frana Ramovša; na tehniški fakulteti tri: dr. Riharda Zupančiča, dr. Karla Hinterlechnerja in dr. Maksa Samca. Ti prevzamejo z imenovanjem vso podrobno organizacijo posameznih fakultet. Ker pa se bo večina predmetov prvega tečaja medicinske fakultete predavala na filozofski fakulteti, za enkrat profesorski kolegij na medicinski fakulteti ni potreben in organizacija dei za to fakulteto se prepusti suplentu za anatomijo dr. Janezu Plečniku in predlaganemu zdravniku-ravnatelju dr. Alojziju Kraigherju, ki ju je enako treba takoj imenovati. Dočim bodo bogoslovna, pravoslovna in modroslovna fakulteta takoj ob otvoritvi popolne, prične medicinska le s prvim tečajem, tehniška pa s prvim in drugim letnikom, a z izrednim tečajem prvega letnika že 1. maja 1919.

KESNEJE se je še sklenilo predlagati za redne profesorje na tehniški fakulteti dr. ing. Milana Vidmarja, docenta dunajske tehnike (31. maja 1919), in na medicinski poleg prof. dr. Janeza Plečnika še dr. Alfreda Šerka in dr. Alberta Botterija ter na juridični še zagrebškega docenta dr. Bogumila Vošnjaka.[43]

20. Z OZIROM na te že izvršene priprave je poverjeništvo za uk in bogočastje v Ljubljani večkrat po telefonu in telegrafu prosilo ministrstvo prosvete, da pooblasti Narodno vlado, da razpolaga z dovoljenim kreditom. Na veliko presenečenje vseh krogov, ki so se bavili z vseučiliškim vprašanjem, in vse naše javnosti, je prejelo poverjeništvo za uk in bogočastje 6. aprila dopis ministra prosvete Lj. Davidovića, ki je za enkrat zopet podrl lepe nade. Dopis se glasi takole:

PBr. 5733. 1. aprila 1919. godine u Beogradu.

Poverjeništvu za uk in bogočastje

Ljubljana.

POVODOM učestanih pitanja Narodne Vlade koja se tiču otvaranja Univerziteta u Ljubljani, i telegrafskih zahteva za upotrebu kredita odobrenih za tu svrhu, smatram za dužnost da Narodnoj Vladi skrenem pažnju na nekoliko činjenica u tom pitanju in na današnje stanje u kome se ono nalazi.

PITANJE o otvaranju Univerziteta u Ljubljani interesuje sve prosvetne i političke krugove u prestonici i njemu je poklonjena pažnja koju ono u punoj meri zaslužuje.

ALI. zato što to pitanje po svome značaju zahteva znatnih prethodnih študija, da bi bilo rešeno na najbolji i najcelishodniji način: stoga što su danas na dnevnom redu najviša i najsudbonosnija pitanja koja se moraju rešavati bez odlaganja, koja su zauzela pažnju i vreme političkih faktora u zemlji in od čijeg rešenja u mnogome zavisi i najbolje rešenje pitanja o Slovenačkom Univerzitetu, ono još nije privedeno kraju, i njegovo definitivno rešenje odloženo je za najskoriju budućnost.

PO sebi se razume, da i pitanje kredita za otvaranje Univerziteta u Ljubljani nije još rešeno, i vesti o votiranju određenog kredita bile su prerane, iz neobaveštenosti ili želje za ubrzavanjem rešenja toga pitanja.

UKAZUJUĆI dakle Narodnoj vladi na važnost ovog pitanja, ja se nadam, da će i u Ljubljani razumeti da se ono ne može rešiti bez prethodnih študija: da bi bila pogreška tako ga rešavati, a da je u interesu samoga budućeg Univerziteta da njegovo osnivanje bude na trajnoj i solidnoj osnovi.

PREMA svemu ovome, smatram za najcelishodnije i najbolje da se osnivanju Ljubljanskoga Univerziteta pristupi odmah po sklapanju i potpisu definitivnog mira na Pariskoj konferenciji. A dotle neka se izvrše sve prethodne mere i stvori detaljan plan za osnivanje Univerziteta.

ŽELIM dodati da će toga momenta sva moja pažnja biti poklonjena kulturnom progresu naše zemlje u kome će Ljubljanski Univerzitet igrati jednu od najvažnijih uloga.

Ministar Prosvete Ljub. M. Davidović."

DA pa je bila zmeda še večja, je došel takrat tudi dopis poverjeništva za uk in bogočastje v Zagrebu z dne 7. aprila 1919, v katerem sporoča mnenja fakultet zagrebškega vseučilišča, ki so v glavnem odklonilna. Modroslovna fakulteta izjavlja, da bi bile paralelne slovenske stolice neprilične, ker bi povzročile, če bi bile integralen del vseučilišča, razne težkoče. Fakulteta je bila soglasno mnenja, da bi bilo najprimerneje, če se osnuje namesto teh stolic posebna modroslovna fakulteta začasnega ljubljanskega vseučilišča v Zagrebu s popolno avtonomijo. Ta fakulteta bi bila osigurana s tem, da bi mogli slovenski dijaki poslušati na hrvatskem vseučilišču ona predavanja, ki bi se ne vršila v slovenščini. Tudi bi se mogel profesorski zbor laglje izpopolnjevati po slovenskih željah. Pravoslovna fakulteta je odklonila slovenske stolice, ker niso utemeljene v vseučiliškem zakonu in pa ker ustanovitev paralelnih stolic s slovenskim jezikom nasprotuje temeljni ideji narodnega edinstva. Pač pa je pripravljena, da še v večji meri kakor doslej goji stroke pozitivnega prava, ki velja v slovenskih deželah. Ni pa zapreke, da se vzgojujejo na zagrebški pravoslovni fakulteti akademski učitelji za bodočo slovensko univerzo. Ravnotako se je tudi medicinska fakulteta izrekla proti slovenskim stolicam, ker je za rednega profesorja neobhodno potreben poseben in popolnoma urejen znanstven institut ali klinika, kar je združeno z velikimi stroški. Fakulteti mora tudi ostati neomejena pravica predlagati profesorje in docente. Slovenske stolice so tudi nemogoče, ker profesorji in docenti, predavajoči na zagrebški univerzi, ne morejo tvoriti poseben corpus separatum.[4]

21. VSEUČILIŠKA KOMISIJA je napram tem vsestranskim negativnim odgovorom, ki niso nikakor odgovarjali prejšnjim dispozicijam, stala pred težko nalogo. Toda možje, ki so imeli usodo vseučilišča takrat v svojih veščih rokah, niso klonili. Predsednik dr. Majaron je izjavil na seji dne

12. aprila 1919,[46] da si ne more pojasniti, kako je nastala svojčas vest o votiranem kreditu, enako pa tudi ne, kako da celo na zahvalne brzojavke, ki so se poslale v Beograd, ni bilo nobenega demantija. Poverjenik dr. Verstovšek se ni dal oplašiti in je celo bodril komisijo, da naj prične z nameravanimi tehniškimi tečaji: stroški zanje se bodo krili iz vseučiliškega fonda bivše dežele Kranjske. Tudi prof. Nahtigal je naglašal nujnost otvoritve, ki jo zahteva položaj slovenskih dijakov. Oni ne uživajo dobrot in olajšav, ki so jih deležni drugi dijaki: povsod imajo tako zvane vojne semestre, štejejo en semester za dva, da se tako nadomesti izguba vojnih let. Življenje v vsakem drugem mestu zahteva najmanj 1000 K na mesec, česar slovenski dijak ne zmore. Misel, ki jo izraža prosvetni minister, da bi se rešitev našega vseučiliškega vprašanja odgodila na čas po definitivnem miru, je nesprejemljiva. Med mirom in našo univerzo ne more biti mišljen drug junktim nego ta, da Slovencem ni potrebno posebno vseučilišče, če pride po miru le nekaj Slovencev pod vlado v Beogradu. A on meni, da je vprav v tem primeru potreba vseučilišča tem nujnejša in važnejša, ker bo potem naša univerza opora vsem Slovencem. Ozirati se moramo na Slovence kot narodno enoto, ne glede na državno pripadnost, in zato moramo proti odgoditvi energično protestirati. Treba je ministrstvu vnovič poudariti nujnost otvoritve. Dr. Rostohar je bil za to, da se pošlje v Beograd deputacija, dr. Dolenc pa, da se angažirajo vse tri politične stranke. Tudi prof. Srebrnič je bil mnenja, da je treba odločno vztrajati na ustanovitvi ljubljanske univerze. V odgovor naj se navede tudi, da nam je vseučilišče dokaz svobode in bi izzvala prevara veliko depresijo, ki bi značila, da nismo dosegli one stopnje svobode, katero smo mislili, da smo jo dosegli. Sklenilo se je, informirati natančno poslance o resnosti položaja in jim izročiti posebno spomenico, ki jo sestavi dr. Rostohar.

22. VSEUČILIŠKA KOMISIJA se je z vlogo z dne 14. aprila 1919 obrnila tudi na poverjeništvo za uk in bogočastje, poudarjajoč položaj slovenskih visokošolcev, da ne morejo uživati nobenih vojnih olajšav, kakor študenti drugih narodov, zaradi pomanjkanja sredstev ne morejo študirati na drugih univerzah, da stoji akademska menza slovenskih dijakov pred polomom, radi česar ni izključeno, da bi moral velik odstotek slovenskega dijaštva z letnim semestrom prekiniti svoje študije. Priprave vseučiliške komisije so že tako napredovale, da je umikanje nemogoče. Nameravani provizorij v Zagrebu je propadel, ker se je izkazal po izjavah profesorskih kolegijev kot nemogoč. Zato je vseučiliška komisija morala izdelati načrte za otvoritev univerze v Ljubljani, da pomaga dijaštvu. Načrti kažejo, da je mogoče tehniško fakulteto, ki je prav posebno nujna, otvoriti že s 1. majem, ostalo univerzo pa jeseni. Da se pa ta možnost udejstvi, je treba neprestanega, nemotenega dela za ureditev institutov in seminarjev in za pridobitev učnih moči. Univerza v Ljubljani hoče biti vsak čas važen kulturni in s tem tudi politični branik na severozapadu Jugoslavije. Zato vseučiliška komisija ne uvideva, zakaj naj bi se odlagala otvoritev univerze. Če bi nam definitivni mir odtegnil večje dele ozemlja, na katerem živi slovenski del jugoslovanskega naroda, je prav zato treba, da dobi ta kulturno zatočišče in oporo na univerzi v Ljubljani. Zato vseučiliška komisija prosi, da poverjeništvo raztolmači navedene razloge ministrstvu prosvete in priporoči najhitrejšo rešitev.[47]

V SMISLU tega dopisa je z datumom istega dne napisal poverjenik dr. Verstovšek ministrstvu prosvete poročilo, v katerem navaja kratko razloge vseučiliške komisije, prilaga po vseučiliški komisiji v vseh posameznostih izdelani podrobni načrt vseučilišča s prošnjo, da ministrstvo čimprej izposluje imenovanje profesorjev in potrebni kredit.[47]

23. DNE 26. aprila se je vršila konferenca s slovenskimi poslanci, ki so se je udeležili za SLS dr. Lovro Pogačnik in dr. Lovrenčič, za JDS Adolf Ribnikar in dr. Fran Novak in za JSDS dr. Lončar v prisotnosti več članov vseučiliške komisije. Na konferenci so dobili poslanci podrobne informacije o vsem delu komisije. Že pred konferenco se jim je predložila spomenica, ki jo je bil sestavil dr. Rostohar,[49] in kesneje, na njihovo željo, še ena spomenica, v kateri so bile obrazložene vse priprave in vsi načrti, ki jih je komisija dotlej zasnovala. To spomenico je sestavil dr. Ramovš.

C. Otvoritev tehniških visokošolskih tečajev.

24. IZ označenega stališča so merodajni krogi, zlasti med slovenskimi tehniki, spoznali, da ni misliti, da bi se mogla že meseca maja otvoriti tehniška fakulteta, kakor je bilo nameravano. Zato so se morali povrniti na idejo tehniških tečajev, ki so jo, kakor smo gori videli, zamislili že meseca novembra, jo že resno razpravljali meseca januarja in 28. februarja predložili natančno poročilo in načrt za te tečaje.[50] Društvo slovenskih inženjerjev je na pobudo subkomisije za tehniško fakulteto pri tem položaju sprejelo na svojem izrednem občnem zboru dne 15. aprila 1919 to-le resolucijo:

»DRUŠTVO slov. inženjerjev je glede na obče pripoznano potrebo visoke tehniške šole v Ljubljani in glede na veliko število dijakov-tehnikov, ki ravno sedaj čakajo v domovini na tehnične študije, predložilo vseučiliški komisiji pri deželni vladi za Slovenijo podroben načrt, po katerem naj bi se že začetkom maja otvorila tehniška fakulteta bodočega vseučilišča v Ljubljani. Vseučiliška komisija je ta načrt soglasno priporočila deželni vladi za Slovenijo.

KER je pa zadnji čas videti, da v tako kratki dobi ni računati na pravilen konstitutiven akt, s katerim bi se zagotovilo vseučilišče v Ljubljani ali vsaj tehniška fakulteta, zato smatra Društvo slov. inženjerjev za potrebno, da se ustanovi takoj vsaj za tehnične študije nasledηji provizorij:

a) Deželna vlada naj bi takoj odredila in poskrbela, da se otvorijo začetkom maja predavanja za I. letnik tehničnih študij v smislu že predloženega načrta.

b) Takojšnja uresničba in vodstvo tega pouka naj bi se poverila začasno posebnemu kuratoriju.

c) Sredstva za ta pouk naj se pokrijejo začasno iz deželnega vseučiliškega fonda.

d) Poskrbeti bi bilo, da se bo redni obisk tega pouka računal v Kraljestvu SHS za absolvirani visokošolski semester.

Obenem je težiti za tem, da se vprašanje o vseučilišču s tehniško fakulteto ali o posebni visoki tehniški šoli v Ljubljani čimprej reši definitivno.«

25. TO resolucijo je dne 16. aprila 1919 predložila deputacija društva inženjerjev predsedniku deželne vlade. Ta se je že isti dan posvetovala o njej.[51]

Sklenila je, da se predlogom ugodi: ko bi se pa potrebni znesek 24.050 K ne mogel dobiti iz deželnega vseučiliškega zaklada, se ta vsota dovoli normalnim potom kot poseben kredit. Poverjeništvo za uk in bogočastje je poverilo tehniški subkomisiji, naj izdela osnutek potrebne vladne naredbe.

SUBKOMISIJA je poverjeniku nato predložila osnutek naredb, seznam učnih predmetov in docentov in hkrati začasen proračun v smislu resolucije Društva slovenskih inženjerjev.

PREZIDIJ vseučiliške komisije je po posvetovanju z nekaterimi člani načrt naredbe prenaredil, in sicer tako, da se je zmanjšalo število članov kuratorija in da je kuratorij dobil le vodstvo in upravo tečaja, ne pa tudi priprave za tehniško fakulteto. Vlada je potem v svoji seji dne 26. aprila potrdila tako prenarejeni načrt. Naredba z dne 2. maja je izšla v Uradnem listu št. LXXXVIII dne 7. maja.[52]

S TEM je bil izvršen važen korak za otvoritev univerze. Inženjersko društvo in subkomisija za tehniško fakulteto sta se tega tudi povsem zavedala in zato sta izdala tehnikom poseben oklic:

»VISOKA šola — tehnikom!

DEŽELNA vlada za Slovenijo je v seji dne 26. t. m. sklenila, da se ustanovi tehniško-visokošolski tečaj v Ljubljani, ki bo v mesecih maj—november t. l. izvršil pouk dveh semestrov l. letnika tehniške visoke šole, oddelka gradbenega, strojno-elektrotehniškega, rudarskega in zemljemerskega. Vodstvo in uprava tega tečaja se poverita posebnemu kuratoriju. To je dogodek, ki ga beležimo, da o njem zazna občinstvo.

BODI nam dovoljeno, da se dogodka veselimo, da se zahvalimo članom deželne vlade, ki so pogumno položili temeljni kamen bodoči veliki stavbi, da priča o naši kulturni sili.

BODI nam dovoljeno, da izražamo svoja čuvstva, ko nam v radosti vztrepečejo srca! Kar ni bilo mogoče v prastarem mehkužnem robstvu pod rodbino tuje krvi in tuje morale, to dosegamo in dosežemo v lepših dnevih, ki nam zasijejo. Ustvarjamo si visoko šolo, ustvarjamo si vseučilišče! Sebi kulturno ognjišče, narodu jasnejšo bodočnost!

NA stežaj so nam odprta vrata v nove zgradbe. Treba nam delavcev, da ugladijo narodu pot, da zidajo železno cesto in mostove in predore vse do tam, kjer sije solnce blagostanja, zadovoljnosti. V mogočnih tvornicah ropočejo stroji, iz temnih rovov dvigajo žlahtno rudo, iz peneče vode izvira čudotvorna sila bliskavice. Treba delavcev, mladih, pogumnih, navdušenih. Hitite, pridite, ki čakate doma, in vi, ki tožite v mrzli tujini — v domačiji se odpira delavnica! Res — da vas čaka mnogo in ne lahko delo. Pa naj vas bodri zavest, da delate sebi v prid in narodu svojemu v korist. Naj vas spodbuja misel na resne može, ki so poklicani, da prvič predavajo na domači visoki šoli, da srečni mladini izročajo plodove trudapolnih let.

IN še ena prošnja naj nam bo dovoljena, ko oznanjamo blagovest: Ne zabite, da visokošolski študij ni namenjen zgolj praktični izvežbi. Vse širši je njega namen, višja njegova naloga. Kdor vstopi v visoko šolo, mora imeti v sebi stremljenje po znanstveni naobrazbi, po oni kulturni stopnji, ki jo dosežemo le z resnim, smotrenim in vztrajnim vežbanjem uma in duha. Upamo, da nam bo kmalu dana prilika, da dokažemo svojo resno voljo i v tem pogledu. Kajti tehniško-visokošolski tečaj naj pri-

pravlja pot ljubljanski univerzi. Ko si priborimo svoje vseučilišče, ko se nastani v Ljubljani Alma mater Labacensis, takrat nam bo pokazati, da smo v vsem pogledu dobri sinovi skupne matere, da je naša tehniška fakulteta sicer prva po rojstvu, a ne le po rojstvu. In sedaj — na delo!

V Ljubljani, dne 27. aprila 1919.

Društvo inženjerjev v Ljubljani: ing. Strgar.
Subkomisija za tehniško fakulteto: Šuklje.«

DNE 10. maja je bilo prijavljenih za te tečaje ravno petdeset slušateljev. V seji dne 10. maja[34] je predlagala vseučiliška komisija te-le učne moči: dr. Rihard Zupančič, matematika I.; ing. Jar. Foerster, opisna geometrija (predavanje); ravnatelj Mazi, opisna geometrija (vaje); pridelita se mu kot asistenta ing. Lad. Beve (brezplačno) in tehn. Milan Fakin; dr. ing. Milan Vidmar, mehanika I.; prof. dr. Maks Samec, splošna kemija; prof. dr. Pavel Grošelj, mineralogija; arh. ing. Ivan Vurnik, tehnično risanje; ing. M. Mihor, strojno risanje; dr. ing. Mir. Kasal, situacijsko risanje; ing. Leo Novak, nižja geodezija; ing. I. Lah, zemljedelstvo; ing. Lad. Beve kot asistent za geodetiške vaje.

DEŽELNA vlada je to imenovanje izvršila dne 19. maja 1919, hkrati je bil imenovan ing. Milan Šuklje za predsednika kuratorija, za njegovega namestnika pa vladni svetnik dr. Milko Lubec.

ING. ŠUKLJE je vodil vse priprave za ustanovitev tečaja, kot zvest svetovalec pa mu je stal ob strani prof. Rihard Zupančič.

TEHNIŠKI tečaji so se nastanili v poslopju državne obrtne, sedanje srednje tehniške šole, v sobah št. 3, 5, 6, 10 in garderobi št. 4.

26. DNE 19. maja se je vršila v prostorih obrtne šole otvoritev tečajev, ki je bila hkrati dejanski pomemben pričetek vseučiliških predavanj v Ljubljani. Otvoritev se je izvršila na skromen način, ob navzočnosti predsednika deželne vlade dr. Janka Brejca, poverjenika dr. Verstovška, podžupana dr. Trillerja, članov vseučiliške komisije, Društva slov. inženjerjev in celokupnega profesorskega zbora. Slavnost je otvoril kmalu po 10. uri predsednik vseučiliške komisije dr. Danilo Majaron, ki je pozdravil navzoče in v svojem govoru, odličnem po stvarnosti in oblikovni popolnosti, podal kratko zgodovino zadnjega dela za vseučilišče v Ljubljani. Nadaljeval je: »Današnji dan je dal dosedanjemu delu vseučiliške komisije za našo vseučiliško stvar sankcijo in pobudo. Ko se je naš narod otresel sužnosti, se je takoj spomnil svojega starega ideala, svojega vseučilišča. Dosedanje zapreke so izhajale iz sovraštva do slovanskega naroda in iz želje, da ostane v političnem in gospodarskem helotstvu. Toda v naši državi SHS ne more in ne sme biti plemenskega antagonizma: vsako pleme se mora razviti do viška svoje kulturne moči. Slovenija ni prinesla v novo državo le svojih naravnih bogastev, ampak tudi zaklade svojih duševnih sil. Te zaklade hočemo razmnožiti z univerzo v Ljubljani. Naše vseučilišče bo branik proti napadom od juga in severa, naše vseučilišče bo atrakcijsko ognjišče za one dele naše domovine, ki jih je krivična sodba prisodila drugim.

TO je imela vseučiliška komisija pred očmi in se je lotila dela z veliko vnemo. Prvo vprašanje je bilo, kako naj se uredi vseučilišče. Odločili smo

se za tradicionalni tip s štirimi fakultetami, ki naj se združijo s tehniško fakulteto, ki je čezdalje bolj spojena z znanstvenimi disciplinami vseučilišča. Zato nismo bili za osnutje visoke tehniške šole, marveč za vseučilišče petih fakultet. Komisija se je tudi prepričala, da so dani pogoji glede učnih moči, čeprav stoji na strogem stališču, da smejo predavati samo možje s popolno znanstveno kvalifikacijo. Prvotno smo mislili izpopolnjevati učni zbor s slovenskimi stolicami v Zagrebu, medtem pa naj bi se vršile tehniške in gradbene priprave v Ljubljani. Toda izkazalo se je, da je ta načrt neizvedljiv, zato smo morali udariti naravnost proti cilju, čeprav je ta pot strma. Socialni oziri na naše trpeče dijaštvo, ki je sedaj brez strehe, ter dejstvo, da naši državi primanjkuje duševnih delavcev, nam je bilo opomin, da se mora vseučilišče v Ljubljani čimprej otvoriti. Zato se je komisija začetkom marca razdelila na subkomisije za pripravo posameznih fakultet. Medtem pa je prišla iz Beograda vesela vest, da se vseučilišče začne že v jeseni. Mi smo vse načrte glede organizacije predložili vladi — sedaj pričakujemo od nje in od narodnega predstavništva odrešilne besede, da se osnuje tretje naše vseučilišče v Ljubljani. Prepričali smo se, da je zamuda v vsakem dnevu, če se ta ustanova odloži.

KAKO je bilo prav, da smo s tehniškim tečajem takoj začeli, kaže visoko število slušateljev. Zato upamo, da dobimo sankcijo vlade in svojega naroda. Upamo, da se tehniškemu tečaju pridružijo še ostale štiri fakultete v Almo mater Labacensis. Prosim g. poverjenika za uk in bogočastje, da otvori naš tehniški visokošolski tečaj.«

POVERJENIK DR. VERSTOVŠEK je govoril nato ta-le otvoritveni govor:

»SLAVNA gospoda! Odlični gostje, predragi gospodje akademiki!

V IMENU deželne vlade se usojam vse prav iskreno pozdraviti. Lotili smo se zopet novega resnega dela! Brez hrupa, brez manifestacij otvarjamo tehniške visokošolske tečaje, ki naj bodo jedro bodoče tehniške fakultete vseučilišča, katero nujno potrebuje slovenski narod kot najvišji kulturni zavod. Bistvu vsega šolstva je prilagodena današnja slavnost. Šolstvo mora imeti mir, ne smejo posegati vanj razburkani valovi vsakdanjega življenja, ker le na ta način se zamore dobro in lepo razvijati. Hvala Bogu, reči smem, da se šolstvo po prevratu po zaslugi vseh merodajnih činiteljev uspešno razvija in organizira po celem Slovenskem brez hrupa in brez nevarnih pojavov, primerno zahtevam našega naroda in v okviru nove od nas tako zaželene državne zgradbe Srbov, Hrvatov in Slovencev.

GOSPODA! Od 18. stoletja je slovenski narod stremel za tem, da se doseže najvišje šolstvo: živa potreba po njem je vsilila to potrebo tudi nam, ki smo od nekdaj hrepeneli za povzdigo omike jugoslovenskih narodov. Narod se je iz sebe povzpel do one kulturne višine, ki je potrebna za ustanovitev najvišjega kulturnega zavoda, ki je sedaj dobro dozoreli sad znanstvenega razvoja, ki naj bo v bodoče najmarkantnejši izraz narodove individualnosti. Kar nam je bilo zabranjeno doslej, da se nam ni kot naravna posledica narodne enakopravnosti na široko odprla alma mater v dobi suženjstva, to upamo v trdni veri doseči s pomočjo bratov Hrvatov in Srbov. Slovenski znanstveniki bodo delovali skupno s srbskimi in hrvatskimi, tekma bo blagodejno vplivala in bogatila vse stroke na znanstvenem polju Jugoslovanov.

ČAKA nas brez dvoma še premnogo težkoč, katerih pa se ne smemo prestrašiti, in premagali jih bomo z dobro voljo in požrtvovalnim delom.

LE požrtvovalnosti posameznih gospodov se imamo zahvaliti, da se vrši danes slovesna otvoritev tehniškega visokošolskega tečaja. Neven ljivih zaslug sta si pridobila vseučiliška komisija in društvo inženjerjev. Javno zahvalo jima izrekam ob tej slovesni priliki. Dolžnost me pa veže, da rotim g. docente in akademike, da se potrudijo, da zastavijo vse svoje moči ter gojijo v teh tečajih najvišjo akademsko vedo in znanost. Polovičarstvo bi škodilo narodu in državi in bi nam vzgajalo le manjvredno produkcijo. Deželna vlada vas bo podpirala pri osrednji vladi v Beogradu v vašem stremljenju in odobrila vsak izvedljiv predlog, ki je v stanu pospešiti kulturni razvoj troimenskega plemena.

S TEM apelom otvarjam tehniško-visokošolski tečaj in ga izročam od vlade ustanovljenemu kuratoriju v varstvo, in preden podelim besedo gg. docentoma dr. Vidmarju in dr. Zupančiču, da pričneta z nastopnim predavanjem, predlagam, da se odpošljeta Visokosti regentu Aleksandru ter g. ministru prosvete Davidoviću pozdravni brzojavki.«

ZA prestolonaslednika-regenta Aleksandra je bila odposlana ta-le brzojavka:

»Gospodu ministru prosvete

Beograd.

PROSIM Vas, da izvolite Njega kraljevi Visokosti predložiti nastopno vdanostno izjavo: O prliki slovesne otvoritve tehniško-visokošolskih tečajev v Ljubljani se usojajo zbrani gostje, deželna vlada, docenti in akademiki Vašo kraljevo Visokost kar najvdaneje pozdravljati, izražajoč pri tem svojo največjo radost in zadovoljstvo nad srečnim pričetkom vseučiliških predavanj v Ljubljani ter trdno upamo, da bo v najkrajšem času mogoče pod pokroviteljstvom Vaše kraljeve Visokosti uresničiti naš ideal in otvoriti popolno Almo mater v središču našega kulturnega življenja, v beli Ljubljani. — Ljubljana, 19. majnika 1919. — Poverjenik za uk in bogočastje: Dr. Verstovšek.«

MINISTRU Davidoviću pa brzojavka:

»Gospodu ministru prosvete

Beograd.

POVODOM današnje slovesne otvoritve tehniško-visokošolskih tečajev se Vašemu gospostvu imenom zbranih gostov, deželne vlade, docentov in akademikov najiskreneje zahvaljujem za Vašo blagonaklonjenost, ki nam je omogočila, da storimo danes prvi korak do uresničenja univerze v Ljubljani, ki jo upamo z Vašo nadaljnjo podporo in naklonjenostjo v doglednem času izpopolniti do samostojne visoke šole. — Ljubljana, 19. majnika 1919. Poverjenik za uk in bogočastje: Dr. Verstovšek.«

V IMENU Društva slov. inženjerjev je pozdravil njegov predsednik rudarski nadsvetnik ing. Stergar praznik, katerega se veseli zlasti inženjerski stan. Slovenski narod se je iz lastne sile povzpel do sedanje kulturne višine. Po svojem dosedanjem delu smo pokazali, da smo vredni najvišjega učnega zavoda. Da nam je bila tehnika potrebna, je razvidno iz dejstev, da državi primanjkuje izkušenih tehnikov, da je naša domovina še nepreiskana, da

so bogastva naših tal še skrita, da so naše vodne sile neizrabljene, da nam je povsod treba železnic in vodnih cest. In končno, da se je takoj oglasilo toliko slušateljev. S solncem svobode pride tudi novo blagostanje med nas in njega pijonir naj bo slovenski inženjer. Govornik se je zahvalil deželni vladi in vseučiliški komisiji za podporo in prosil osrednjo vlado, da se že jeseni otvori prava tehnika na vseučilišču v Ljubljani. Tedaj šele bo veselje popolno, a dotlej bomo stopali po dosedanji poti dela pogumno naprej.

V IMENU občine ljubljanske pa je nagovoril navzoče podžupan dr. Karel Triller: Ljubljana da je ponosna na ta dan, ko so se uresničile naše najsmelejše sanje: tehniška visoka šola je danes gotovo dejstvo. Mestna občina izraža občudovanje in zahvalo vseučiliški komisiji in Društvu slovenskih inženjerjev. Prvim docentom in slušateljem naj se ta dan ponosno dvigajo prsi, oni so pijonirji naše tehniške vede. V imenu mestne občine kliče novemu zavodu: vivat, crescat, floreat![55]

NATO sta se vršili uvodni predavanji dr. Milana Vidmarja: »Inženjer-filozof in stroj-velikan«[56] ter dr. Riharda Zupančiča: »O matematiki v tehnični znanosti«.

POVERJENIK za uk in bogočastje je prejel nato 6. junija od regenta Aleksandra sledečo zahvalo: »Veoma sam zahvalan pokrajinskoj vladi, docentima i akademičarima na pozdravu sa skupa prilikom otvaranja tehničkog fakulteta, a uveren sam, da će mladi potpuni universitet u Ljubljani dostojno odgovoriti svojoj prosvetnoj i velikoj nacionalnoj zadaci te mu želim svaki uspeh. Aleksandar.«[57]

DNE 5. junija je prejel dr. Verstovšek brzojavno zahvalo tudi od prosvetnega ministra: »Zahvalim za pozdrav s slavnosti ob otvoritvi tehničnih tečajev v Ljubljani. Pridružujem se z iskreno željo, da bi prinašali ti tečaji čim več sadu onemu delu našega naroda, ki mu doslej ni dovolila neprijateljska zavist, da bi se razvil do viška kulturne moči. Bodite uverjeni, storiti hočem, da bo mogoče otvoriti čimprej v Ljubljani najvišji kulturni zavod: vseučilišče. Vaše sanje, Vaše želje. — Minister prosvete: Ljuba Davidović.«[58]

27. NE da se tajiti, da je imela otvoritev tehniških tečajev veliko praktično vrednost za dijake. Omogočili so marsikateremu slovenskemu tehniku študij. Toda neprimerno večji, se mi zdi, je bil moralni pomen. Vsi prijatelji ideje slovenskega vseučilišča so videli v teh tečajih, kakor se je upravičeno izrazil predsednik dr. Majaron, skromen začetek Almae matris Labacensis.[59] Dvomljivce v mejah slovenskega ozemlja in izven njega je moral ta srečni pričetek izpreobrniti, tedanje delavce pri zgradbi našega vseučilišča podžgati z novim ognjem in energijo in vsemu narodu utrditi in pomnožiti samozavest. A tudi na kroge osrednje vlade ni moglo to dejstvo ostati brez vpliva.

DEŽELNA VLADA za Slovenijo je sicer že 18. aprila naznanila ministrstvu prosvete nameravano ustanovitev provizoričnih tehniških tečajev in priložila vse potrebne načrte. Deželna vlada je prosila ministrstvo, naj pritrdi tem načrtom in zagotovi dijakom, da se jim bo ta pouk vštel v visokošolski študij. Zaradi nujnosti je prosila celo brzojavnega odgovora, a tega ni bilo.[60] Pač pa je sporočil takratni slovenski referent v ministrstvu prosvete dr. Valentin Kušar predsedniku vseučiliške komisije v pismu z dne 8. junija:[61] Ko so dobili brzojavni pozdrav od ustanovne slavnosti tukaj

sem. so me prav začudeno vprašali. kako je mogoče otvoriti že tehniko v Ljubljani. Pa še po pojasnilu. da so to le naznanjeni tečaji. je bilo videti. da niso pričakovali pravočasne otvoritve. ki se jim ni zdela prav verjetna in izvršitev nemogoča... Vaši telegrami so počivali z drugimi akti. ki so prišli po pošti in čakali rešitve.«

D. Priprave za uzakonitev ustanovitve ljubljanske univerze.

28. TODA intervencija slovenskih poslancev in energična poganjanja poverjenika dr. Verstovška in predsednika dr. Majarona niso ostala brezuspešna. V istem pismu dne 8. junija je sporočil profesor Kušar: »Načelnik je že oddal zakonski načrt o ustanovitvi vseučilišča in pooblastitvi ministra. da sme vse za otvoritev potrebno ukreniti in da ga predloži ministrskemu svetu in potem narodnemu predstavništvu. Zdi se mi pa. da je povzročilo toliko zakesnitev med drugim tudi to. ker so hoteli predložiti predstavništvu vsaj istočasno tudi predlog. naj se razširi istočasno beograjska univerza z medicinsko in poljedelsko fakulteto.«

NA poziv parlamentarnih krogov so izdelale koncem meseca maja vse subkomisije vseučiliške komisije podrobne proračune za vsako fakulteto. SKUPNI PRORAČUN je znašal 3½ milijona kron; na željo poverjenika dr. Verstovška se je potem proračun na posebni seji z nekaterimi člani vseučiliške komisije restringiral na okroglo 2¼ milijona. ker je izrekel poverjenik bojazen. da bi bila proračunana vsota največja ovira za udejstvitev univerze. Medtem pa je sporočil referent v ministrstvu prosvete prof. Kušar predsedniku dr. Majaronu. da je on sam na podlagi spomenice. izročene narodnim predstavnikom. sestavil specializirani proračun z vsoto 1 milijona kron: menil pa je. da minister prosvete ne bi bil nasproten povišanju te vsote. Tiste dni je prišel v Ljubljano finančni minister Ninčić z budžetnim referentom dr. Gregoričem. Tukaj je že minister obljubil. da se more zvišati po profesorju Kušarju preliminirana vsota 1 milijona. ki je bila mišljena le za koledarsko leto 1919.

NATO pa so si dogodki do ustanovitve sledili zelo hitro. Zasledujmo jih na podlagi poročila predsednika vseučiliške komisije dr. Majarona na seji dne 5. julija 1919 in na podlagi njegovih daljnjih ustnih sporočil.[62]

DNE 19. junija je sporočil dr. Majaronu posl. Ribnikar. da se je ministrski svet že posvetoval o ljubljanski univerzi. Bila je pri posvetovanju opozicija proti osnovanju medicinske fakultete. zato se je radi nesoglasja sklepanje odložilo. Nekateri poslanci so nasvetovali prosvetnemu ministrstvu Davidoviću. naj v svrho točne informacije pozove predsednika vseučiliške komisije osebno v Beograd. Dr. Majaron je zato dne 20. junija prejel po deželni vladi brzojavni poziv. naj pride takoj v Beograd. Dne 21. junija se je predsednik dr. Majaron še posvetoval z nekaterimi člani vseučiliške komisije. zlasti z zdravniki. Posebno dr. Kraigher mu je toplo priporočal. naj se z vso vnemo zavzame za medicinsko fakulteto. Dne 22. junija se je dr. Majaron odpeljal v Beograd z inšpektorjem dr. Gregoričem. s katerim sta med vožnjo še enkrat predelala proračun.

29. DR. MAJARON je v Beogradu porabil naslednje dni za razne informacije in konference. V prosvetnem ministrstvu sta mu pri tem šla na roko profesor dr. Kušar in načelnik profesor Petković. referent za visoko šolstvo. Dne

Ljuba M. Davidović

Ljuba M. Davidović

26. junija dopoldne pa se je vršil zgodovinski razgovor dr. Majarona s prosvetnim ministrom Ljubo Davidovićem v navzočnosti slovenskih poslancev Petejana, Ribnikarja in Sušnika, ki so jih delegirali njihovi klubi. Minister je imel na mizi spis o naši univerzi z ekscerptom iz poročil komisije. Dr. Majaron mu je podrobno obrazložil vse delo vseučiliške komisije, načrte za posamezne fakultete in proračun. Glede medicinske fakultete je predsednik informiral ministra, da so bile takratne tesne prostorne razmere na tedaj edini medicinski fakulteti v Zagrebu in stanovanjske prilike take, ki precejšnjemu slovenskemu medicinskemu naraščaju onemogočajo študij; tudi niso stroški za začetek medicinske fakultete preveliki. Minister se je o delu komisije jako laskavo izrazil, priznal, da je delo solidno, da so bili na delu pravi organizatorji in da jim zato podrobno organizacijo mirno prepušča. Zadovoljil se je tudi s pojasnili glede medicinske fakultete.

MINISTER je izjavil, da ima načrt ustanovnega zakona že izdelan, a da se bo statut kesneje izdelal. S tem se poslanci niso zadovoljili, češ, da bi to rešitev zakesnilo. Zato je predsednik dr. Majaron svetoval, naj ustanovni zakon določi veljavnost statuta beograjske univerze tudi za ljubljansko, dokler ljubljanski univerzitetni svet ne predlaga kaj drugega.

MINISTER je obljubil, da bo takoj drugi teden, po svojem povratku iz Novega Sada, predložil načrt zakona ministrskemu svetu in potem narodnemu predstavništvu. Poslanec Ribnikar je nato še predlagal, da bi se točka glede ljubljanske univerze sprejela kar v zakonski načrt o preuredbi beograjske univerze, ki pride sedaj že v drugo branje, da ne bi prehitele razprave o naši univerzi bližajoče se parlamentarne počitnice. Minister je to misel pozdravil in na vprašanje dr. Majarona zaradi imenovanj prvih profesorjev izjavil še, da se izvrše takoj, čim bo zakon razglašen, da pa morejo predlagani profesorji nastopiti svoje funkcije že prej, čim bo zakon v narodnem predstavništvu sprejet.

V POSEBNI konferenci z ministrom samim je dr. Majaron pregledal še osnutek zakona o ustanovitvi ljubljanske univerze. Pri tem je opazil, da ima osnutek skladno s starim zakonom za beograjsko univerzo (čl. 4) določilo, da se bogoslovna fakulteta ustanovi le kot samostalna duhovna akademija s posebnim zakonom. Dr. Majaron je glede te točke izrazil svoje pomisleke. Minister je utemeljeval to določilo s tem, da imajo pravoslavni le bogoslovne akademije. Dr. Majaron je pariral ta razlog s pripombo, da se more tudi na beograjski univerzi ustanoviti pravoslavna bogoslovna fakulteta. Minister se je te misli oprijel in je pustil, da se osnutek v tem pogledu spremeni.

SICER je bila prav v tistih dneh preosnova beograjskega univerzitetnega zakona v tej točki v narodnem predstavništvu v teku.

MINISTER DAVIDOVIČ je pokazal veliko vnemo za naše vprašanje in dr. Majaron se mu je za njegovo naklonjenost ponovno toplo zahvalil.[63]

E. Uzakonitev univerze.

30. PO zgodovinskem razgovoru dr. Majarona z ministrom Davidovićem dne 26. junija je ministrski svet pod predsedstvom podpredsednika dr. Antona Korošca dne 30. junija sprejel zakonski predlog glede ustanovitve ljubljanske univerze.[64]

TAKRAT je bil baš v razpravi predlog o noveliranju zakona o beograjski univerzi. V teku te razprave je v seji dne 4. julija zagrebški univerzitetni profesor poslanec dr. Ladislav Polić, govoreč o univerzitetni politiki v državi, izjavil: »Ljubljanski univerzitet istom se ima osnovati, a mi se nadamo, da će to biti u najskorijem vremenu.«[65]

PO dogovoru med prosvetnim ministrom Davidovićem in slovenskimi poslanci dne 26. junija so nameravali zaradi bližajočih se parlamentarnih počitnic slovenski poslanci spojiti vprašanje ljubljanske univerze z navedenim zakonskim predlogom o beograjski univerzi. Tega pa po poslovniku ni bilo mogoče izvršiti. Prosvetni minister Davidović je zato poslancem nasvetoval, naj predlagajo resolucijo, da more minister začeti s pripravami za univerzo, dokler ne predloži zakonskega predloga. Poslanec prof. Sušnik je sestavil resolucijo, ki sta jo podpisala tudi poslanca Anton Kristan in dr. Brezigar. Ta resolucija, ki je bila predložena narodnemu predstavništvu v seji dne 5. julija 1919, se glasi:

»Resolucija:

SLOVENSKO VSEUČILIŠČE je stara kulturna zahteva, za katero smo se Slovenci borili že od l. 1848. Dasi je bila upravičenost naše zahteve opetovano priznana od avstrijske vlade, vendar lastnega vseučilišča od avstrijskega parlamenta nismo mogli doseči. Ko se je izvršilo ujedinjenje jugoslovanskega naroda, smo Slovenci takoj zopet zahtevali vseučilišče v Ljubljani, v globokem prepričanju, da je njegova ustanovitev v interesu celokupne naše države, pa tudi vitalnega pomena za slovenski del troimenega našega naroda, ki živi v najbolj eksponiranem delu države.
MINISTRSKI SVET je v svoji seji dne 30. junija 1919 sklenil ustanovitev ljubljanske univerze. Da se to izvrši, bi bil potreben poseben zakon. Ker pa tak zakon v sedanjem zasedanju Narodnega Predstavništva ne bi mogel biti več sprejet, in je nujno potrebno, da se odpre univerza v Ljubljani že letošnjo jesen, predlagamo Narodnemu Predstavništvu:
1. U Ljubljani osniva se Univerzitet Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, koji ima pet fakulteta: bogoslovski, filozofski, pravnički, tehnički i medicinski (dvogodišnji). Univerzitet ima da se otvori na početku školske godine 1919/20. Dok se ne iznese na predlog profesorskoga kolegija toga Univerziteta poseban zakon o Univerzitetu u Ljubljani, vredi za njegovo uredjenje zakon o Univerzitetu Beogradskom (Zakon od 27. februara 1905, izmene i dopune od jula 1919).
2. Ovlašćuje se Gospodin Ministar Prosvete da ovu odluku Narodnoga Predstavništva odmah u delo privede.

Predlagatelji:

Anton Sušnik, s. r., Anton Kristan, s. r., dr. Milko Brezigar, s. r.«[66]

KER se je pa čulo, da hočejo nekateri člani narodnega predstavništva iz formalnih razlogov nastopiti proti resoluciji, je poslanec Sušnik izjavil, da bo pri seji 8. julija umaknil resolucijo.[67]

31. MINISTER prosvete je nato še istega dne (8. julija) izposloval regentovo pooblastilo, da sme zakonski načrt predložiti narodnemu predstavništvu. Regentovo pooblastilo[68] se glasi:

U ime
Njegovog Veličanstva
Petra I.
Po milosti Božjoj i volji Narodnoj
Kralja Srba, Hrvata i Slovenaca
Mi
Aleksandar Naslednik Prestola

NA predlog Našega Ministra Prosvete a po saslušanju Našega Ministarskog Saveta, rešili smo i rešavamo:

OVLAŠČUJE se Ministar Prosvete, da Privremenom Narodnom Predstavništvu, sazvanom u vanredni saziv 1. marta 1919. god., podnese na rešenje

Predlog zakona o Univerzitetu Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca u Ljubljani. Naš Ministar Prosvete neka izvrši ovaj ukaz.

8. jula 1919. god.
u Beogradu.

Ministar Prosvete: Aleksandar, s. r.
Ljub. M. Davidović, s. r.

PRAV tega dne, 8. julija 1919, je minister tudi že vložil predlog zakona s tem-le spremnim pismom:

»P. Br. 11.973.
8. jula 1919. godine
u Beogradu.

PREDSEDNIŠTVU PRIVREMENOG NARODNOG PREDSTAVNIŠTVA.

ČAST mi je dostaviti Najviše Ovlašćenje sa predlogom Zakona o Univerzitetu Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca u Ljubljani.
MOTIVI i potreba otvaranja ovoga Univerziteta i suviše su jasni i bez specijalnog obrazloženja, stoga molim Predsedništvo, da Predlog što pre spremi za rešenje u Predstavništvu.

Ministar Prosvete:
Ljub. M. Davidović, s. r.«[69]

PREDLOG zakona pa ima to besedilo:

»Predlog zakona

o Univerzitetu Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca u Ljubljani.

Član 1.

U Ljubljani se osniva Univerzitet Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, koji ima pet fakulteta: teološki, pravnički, filozofski, tehnički i medicinski. Medicinski fakultet imaće samo dve prve pripravne godine.

Član 2.

Svi će se fakulteti otvoriti u početku školske 1919/20. godine, i to: teološki, filozofski i pravnički u potpunom obimu, tehnički sa prvom i drugom godinom, medicinski sa prvom godinom.

Član 3.

Dok ne bude izradjen specijalni Zakon i Uredbe, Univerzitet u Ljubljani će se upravljati u svemu po Zakonu i Uredbama o Univerzitetu Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca u Beogradu.

Član 4.

Ovaj Zakon stupa u život, kad ga Kralj potpiše, a obaveznu snagu dobiva, kad se obnaroduje.«[70]

52. PREDSEDNIK je takoj odredil, da vsaka sekcija izbere po enega člana v odbor za posvetovanje o tem predlogu. V odbor so bili izvoljeni poslanci dr. Jos. Hohnjec, Franc Smodej, dr. Aleksander Roknič, dr. Aleksa Stanišić, Anton Sušnik, Fran Grafenauer in dr. Stanojlo Vukčević.

NATO bi se imela obravnavati po dnevnem redu prej navedena resolucija poslanca Sušnika.

PREDEN je odredil razpravo, je predsednik skupščine dr. Drag. M. Pavlović izjavil:

»GOSPODO poslanci, dužan sam da objasnim ovu stvar. Gospoda predlagači su hteli, kad je bila reč o Zakonu o Univerzitetu, da se unese jedan član kao novi član u predlog o izmeni Zakona o Univerzitetu. To je bez sumnje bilo u suprotnosti sa poslovnikom, i ja sam ih molio da odustanu. Posle sam dao svoj pristanak, da oni ovu stvar predlože Narodnom Predstavništvu putem rezolucije. Ali, gospodo, moram da priznam, da sam ovde privatno čuo od gospode poslanika, da se ne mogu saglasiti potpuno s tekstom ove rezolucije i da bi tu izvesnih skrupula i ograda bilo. Svakako je predmet takav, da ne bi trebao da naidje na taj otpor i skrupule. Stoga gospodo, kada je g. Ministar Prosvete podneo projekt Zakona o osnivanju Univerziteta u Ljubljani, mislim, da bi gospoda predlagači, s obzirom na to, što se ova rezolucija ne slaže sa § 87. poslovnika, mogli da trgnu ovu rezoluciju, a Narodno Predstavništvo da uzme odmah u pretres Zakon o Univerzitetu.«

NATO je podal poslanec Sušnik to-le izjavo:

»GOSPODJE poslanci. Zastopniki slovenskega dela troimenega jugoslovanskega naroda smo stavili resolucijo za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani, ker smo mislili, da bi se mogel poslovnik tolmačiti tako, da bi šla stvar tudi potom resolucije. Storili smo to zaradi tega, ker je otvoritev vseučilišča v Ljubljani vrlo nujna.

KER pa je gospod minister prosvete predložil zakonski predlog, umaknem svojo resolucijo (živahno pritrjevanje in ploskanje), ker sem mnenja, da je res edino pravo, da se ustanovi univerza v Ljubljani zakonitim potom.«[71]

ODSEK za posvetovanje o predlogu za ustanovitev ljubljanske univerze se je sestal dne 9. julija in je izbral za načelnika poslanca dr. Vukčevića, za tajnika pa poslanca Smodeja. Pri posvetovanju je poslanec dr. Roknić pozdravljal v prisrčnem nagovoru ljubljansko univerzo, poudarjajoč, da je Srbom dobro znana dolgotrajna borba slovenskega naroda za lastno univerzo. Na vabilo ministra so se odborovni člani podali v ministrstvo prosvete. Tu so pregledali pripravljalne spise ter nato predlog zakona sprejeli v načelu in posameznih določilih. Poslanec Sušnik je poudarjal zgodovinski moment za slovenski narod in se je zahvalil ministru, ki je vse storil, da je akcija za slovensko univerzo uspela. Še isto dopoldne je odborovno poročilo šlo v tisk.[72]

ODBOROVNO poročilo se je glasilo:

»PRIVREMENOM Narodnom Predstavništvu.

ODBOR za predlog zakona o Univerzitetu Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca u Ljubljani primio je taj predlog.

ODBOR je u načelu i pojedinostima našao, da predlog g. Ministra Prosvete treba usvojiti i čast mu je umoliti Narodno Predstavništvo, da izvoli primiti taj zakonski predlog.
ZA izvestioca odredjen je g. Anton Sušnik.

Beograd, 9. jula 1919.

Sekretar
Fran Smodej.

Predsednik
Dr. Stanojlo Vukčević.

Članovi:
Fr. Grafenauer, Dr. A. Stanišić, Anton Sušnik,
Dr. Jos. Hohnjec, Dr. Aleksander Roknić.«[73]

TO poročilo je prišlo še isto popoldne 9. julija na dnevni red 51. seje narodnega predstavništva.
KO je prečital poročilo poročevalec poslanec Sušnik, je izjavil predsednik: »MOLIM vas, gospodo, ovaj zakonski predlog, kao što znate, podnesen je tek juče i oglašen za hitan. Po poslovniku odmah se bira odbor. Taj je odbor izabran juče i jutros je uzeo u pretres ovaj zakonski predlog i danas podneo svoj izveštaj. Ja sam juče kazao zaključujući sednicu, da ću staviti na dnevni red ovu tačku, ako bude izveštaj gotov i ako Narodno Predstavništvo bude odlučilo da se ovaj zakonski predlog uzme u pretres. Po poslovniku, čl. 104., jedan zakonski predlog, koji je oglašen za hitan, može se odmah uzeti u pretres, čim se pročita izveštaj odborski, ako dve trećine prisutnih poslanika to prime i odobre. Prema tome, gospodo, mi ne možemo preići na pretres ovoga projekta, ako Narodno Predstavništvo sa dve trećine prisutnih poslanika ne donese takvu odluku. Stoga postavljam pitanje Narodnom Predstavništvu: pristaje li da odmah predjemo na načelni pretres ovog zakonskog predloga o osnivanju Univerziteta u Ljubljani. (Jednodušan odziv: Pristajemo.) Ko je protiv toga predloga neka ustane. (Svi poslanci sede, sem jednoga.) Objavljujem, gospodo, da Narodno Predstavništvo sa svima, sem jednoga glasa, odlučilo: da se o ovom zakonskom predlogu odmah diskutuje na osnovu člana 104. poslovnika.
SAD prelazimo na načelnu diskusiju o ovome predlogu.«[74]
NATO je govoril poročevalec poslanec Sušnik:
»GOSPODJE poslanci! Da Slovenci v bivši Avstriji nismo mogli doseči univerze, ni bila morebiti kriva nizka stopnja naše kulture, ne pomanjkanje osnovnih in srednjih šol in tudi ne pomanjkanje dijakov ter profesorjev. Kriva je bila edinole imperialistična in hegemonistična politika Avstrije. Edino ta nam ni pustila kvišku. Ker smo bili Nemcem na poti pri njihovem prodiranju proti jugu, so nas tiščali k tlom. Politično so nas razdvojili, v kulturnem in gospodarskem oziru so nas zapostavljali in zatirali, toda ubiti nas niso mogli. V vednem boju za obstanek smo se s svojim delom in s svojo energijo dvignili v socialnem, gospodarskem in kulturnem oziru tako visoko, da je moral nemški (!) učenjak sociolog Gumplowicz priznati, da so se Slovenci zadnja desetletja povzpeli v vsakem oziru tako visoko, da se morajo prištevati kulturnim narodom zapadne Evrope. (Pritrjevanje in ploskanje.) Seveda univerze kljub temu nismo mogli doseči. Mi imamo visoko razvito ljudsko in srednje šolstvo. Slovenci imamo komaj 10% analfabetov. Dasiravno smo imeli vse predpogoje, nam univerze

vendar niso hoteli dati. Vedno smo imeli dovolj inteligenčnega naraščaja, dovolj profesorjev in znanstvenikov. Dr. Glaser trdi v svoji literarni zgodovini, da je že v 14. stoletju oglejski patrijarh Bertrand hotel v Čedadu ustanoviti univerzo tudi za Slovence. Neki tržaški znanstveni list arheološkega značaja je koncem prošlega desetletja prinesel imena dijakov, ki so obiskovali univerzo v Padovi. Večina teh dijakov so Slovenci in Hrvatje. Dovolj dokaza torej, da smo imeli že tedaj dovolj kulture in inteligence.

GLEDE profesorjev spominjam samo na slavna imena Vega, Močnik in Štefan, svetovni matematiki in fiziki; Kopitar, Miklošič, Štrekelj, Škrabec, jezikoslovci, ki slovijo po vsem znanstvenem svetu. Imeli smo vedno dovolj profesorjev, toda naši profesorji so morali predavati na tujih vseučiliščih, pisati znanstvena dela v tujem jeziku in nemški narod se je koristil in ponašal s produkti njihovega znanja.

LETA 1596. se je otvoril v Ljubljani jezuitski kolegij, ki je imel značaj visoke šole. Ni bila sicer popolna, ker ni bilo pravoslovne in medicinske fakultete, dasiravno so se zelo trudili zanjo deželni stanovi. Leta 1784. (!) je jezuitski kolegij prenehal. Toda že leta 1788. (!) se je po prizadevanju deželnih stanov ustanovila v Ljubljani modroslovna fakulteta, ki je ostala do leta 1849.

KO je Napoleon osvojil del jugoslovanske zemlje, je dal Slovencem poleg osnovnih in srednjih šol tudi vseučilišče v Ljubljani. Najslavnejši profesorji na tem vseučilišču so bili ravno Slovenci, Hladnik, Dolinar, Ravnikar.

KO je prišla doba narodnega probujenja l. 1848., so se probudili tudi Slovenci in so v zvezi z drugimi, Slovaki, Čehi, Poljaki in Rusini, zahtevali narodne šole, enakopravnost v vsakem oziru in slovensko vseučilišče. Takrat je, kakor sem že omenil, obstojala v Ljubljani modroslovna fakulteta in ranocelniška šola. Ravnatelj te šole dr. Sporer je sestavil znamenito peticijo na deželne stanove in na magistrat za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani. V tej peticiji se pritožuje zaradi krivičnega postopanja proti Slovencem, ki morajo študirati na tujih visokih šolah. Dr. Sporer imenuje študiranje na tujih visokih šolah rop na narodnem imetju. Ta peticija ni imela uspeha, ker je manjkalo denarja. Toda ko so nastopili poslanci v državnem zboru, je na interpelacijo dr. Ulepiča z dne 24. januarja 1849 odgovoril minister za notranje zadeve grof Stadion, ki je med drugim izjavil sledeče: »Upoštevajoč veliko število jugoslovanskega prebivalstva in strogo se držeč izrečenega načela o enakopravnosti narodov in enakega varovanja njihovih koristi, je ministrstvo posvetilo temu vprašanju vso svojo pozornost in se je prepričalo o koristi, da, o nujnosti ustanovitve višjega učilišča za jugoslovanske dežele in je izbralo v ta namen Ljubljano kot najprikladnejše mesto.«

TODA Nemci so nas poznali samo tako dolgo, dokler so nas rabili. Ko so enkrat prenehale državne homatije, so pozabili tudi na vseučilišče v Ljubljani.

LETA 1849. sta sicer predavala na pravoslovni fakulteti v Ljubljani dva Slovenca: dr. Mažgon in dr. Lehmann. Izdajala sta tudi izpričevala, veljavna za tuje univerze. Toda že koncem istega leta je vlada razpustila modroslovno fakulteto in ranocelniško šolo v Ljubljani ter premestila pravoslovna predavanja v Gradec: tamkaj so predavali od l. 1850. do l. 1855. slovenski

profesorji. Takrat so pa prenehala tudi ta predavanja in naše vseučilišče je bilo pokopano.

TODA ideja vseučilišča v Ljubljani ni zaspala, narodni voditelji so po taborih navduševali ljudstvo in zahtevali vseučilišče, mestni očetje na magistratu ter deželni in državni poslanci so povsod in ob vsaki priliki energično zahtevali vseučilišče v Ljubljani. Tako je še leta 1905. odgovoril minister Hartel našim poslancem, da je vlada že opetovano priznala upravičenost zahteve po vseučilišču v Ljubljani.

GOSPODJE poslanci! Ta kratki pregled zgodovine vam kaže, da je zahteva po vseučilišču v Ljubljani rezultat dolgoletnega boja za ravnopravnost, sinteza globokega kulturnega stremljenja, vročega koprnenja, težkega pričakovanja in večkratnega bridkega razočaranja. Zato je pa tudi ta misel prodrla do dna duše vsega našega naroda in je danes celokupna last vsega slovenskega dela troimenega jugoslovanskega naroda.

VSEUČILIŠČE v Ljubljani je tudi po ujedinjenju potrebno, in sicer ravno zaradi ujedinjenja. S političnim združenjem Srbov, Hrvatov in Slovencev ujedinjenje namreč še ni končano. Treba je, da sledi tudi narodno edinstvo in kulturna skupnost. To bo šele pravi temelj za obstoj naše nove države. Naša jugoslovanska država je narodopisno, zemljepisno in pokrajinsko jako različna. Na Balkanu so se od nekdaj naseljevala najrazličnejša plemena, menjavale so se različne kulture. Še danes imate na Balkanu čudno narodopisno sestavljenost. Tukaj so Slovani, Romani, Turki, Grki in Albanci. Cela ta narodopisna sestavljenost se javlja celo v okviru istega plemena, plemena Srbov, kakor trdi dr. Vladimir Ćorović v Književnem jugu. Če velja to že za Srbe, velja še bolj za Slovence in Hrvate.

ZEMLJEPISNE razlike so tudi vplivale na različnost jugoslovanskih plemen. Sledila je še politična razcepljenost. Nas Slovence so razkosali po načelu divide et impera; nesrečna avstro-ogrska politika je ločila tudi Srbe in Hrvate. Politična razcepljenost je vplivala na gospodarsko in socialno različnost, ki je vplivala zopet na narodov značaj.

V TESNI ZVEZI s tem je bila verska razcepljenost. Tekmovanje med vzhodno in zapadno kulturo, boj med zapadnim in vzhodnim krščanstvom je razdvojil isti narod in napravil srbsko in hrvatsko narodnost. Tesna zveza vere in narodnosti oziroma kulture je napravila prepad med Srbi in Hrvati. Tako piše veliki srbski učenjak Stojan Novaković.

VSE te razlike bo treba ublažiti in izravnati. To pa bo šlo le počasi. Političnega edinstva ni mogoče ustvariti čez noč, prav tako pa tudi ne kulturnega edinstva. V svrho kulturnega edinstva bo treba ustvariti najprej enoten književni jezik. Brez dvoma bo v tem oziru imela univerza v Ljubljani važno nalogo. Slovenski, srbski in hrvatski profesorji bodo med seboj občevali in si dopisovali, ustanavljali bodo skupne znanstvene liste in pisali vanje ter tako sestavljali skupno znanstveno terminologijo. Izmenjava profesorjev bo blagodejno vplivala na zbližanje kulturnih in socialnih društev ter ustvarjala kulturno asimilacijo. Dijaki bodo obiskovali vse tri univerze. Videli bodo nove šege in navade, spoznavali kulturo vzhoda in zapada in prežeti z novimi idejami med ljudstvom širili idejo kulturnega in narodnega edinstva, dokler se ne bo bogastvo vseh treh narečij strnilo v eno blagodejno celoto, dokler se ne bo zavedal zadnji državljan, da ni več razlike med Srbi, Hrvati in Slovenci, ampak da smo vsi samo Jugoslovani.

UNIVERZA v Ljubljani bo Slovence rešila nemškega kulturnega varuštva. Skrbela bo za novo kulturno orientacijo in nam posredovala ne samo srbsko in hrvaško kulturo, ampak nas bo seznanila tudi s kulturo ostalih Slovanov in z angleško in francosko kulturo.

BOGOSLOVNA FAKULTETA bo imela velevažno nalogo, da zbliža vzhodno in zapadno cerkev. Tako bomo delali in si ustvarili narodno in kulturno edinstvo. »Iščimo pa edinstvo«, kakor nas opominja Stojan Novaković, »ne na srednjeveškem temelju, ampak brez verskih bojev, na temelju etnografičnem. Postavimo se na stališče moderne kulture in moderne kritike ter gradimo edinstvo na temelju široke tolerance.«

UNIVERZA je vitalnega pomena za Slovence, ker bivamo na najbolj eksponiranem teritoriju države. Mi bomo še po vojni obdani od Italijanov in Nemcev in v vednem boju z njimi. Tu nam bo treba strokovno izobraženega in narodno zavednega uradništva. To uradništvo nam pa more dati samo univerza v Ljubljani, ki odpre na široko pot naraščaju, ki zaradi revščine ne more študirati drugod.

NUJNA je potreba, da se otvori univerza v Ljubljani še letošnjo jesen. Naši dijaki so večinoma revni in ne morejo študirati v tujini. Še v Zagrebu jim je predrago življenje, vrh tega pa primanjkuje tudi prostora. Gotovo pa ni v interesu strokovne izobrazbe, če so univerze prenapolnjene, ker dijaki nimajo prilike, obiskovati seminarje in institute, profesorji pa ne morejo nadzirati duševnega razvoja dijakov. Če se odpre univerza v Ljubljani že letos v jeseni, se bodo mogli vpisati tudi dijaki, ki sedaj čakajo doma na boljše čase. Okrog 200 dijakov čaka na odrešenje. Mnogo se jih je že izgubilo, mnogi so že vstopili v druge službe. V interesu države pa je, da ne zmanjka inteligentnega naraščaja.

DA se more univerza otvoriti že jeseni, je treba takojšnjega imenovanja profesorjev, da izvrše vse nujne predpriprave za otvoritev univerze.

TO so nujni razlogi, ki govorijo za to, da se otvori univerza že letos v jeseni. Ministrski svet je dne 30. junija t. l. sklenil ustanovitev univerze v Ljubljani. Častna dolžnost mi je, da se s tega mesta zahvalim gospodu ministru prosvete, ki je s toliko vnemo zagovarjal slovensko univerzo in tudi prodrl s svojil predlogom. Slovenski narod mu bo vedno hvaležen, njegovo ime bo za vedno ostalo zapisano v kulturni zgodovini Slovencev. (Živahno odobravanje in ploskanje.) Gospod minister prosvete je predložil odboru zakonski načrt, ki ga je odbor pretresel in — to moram poudariti — soglasno odobril. (Živahno ploskanje.) Zakon je sedaj predložen Narodnemu Predstavništvu. Prosim Narodno Predstavništvo, da glasuje zanj, kakor je že glasovalo za nujnost.

GOSPODJE poslanci! Poldrugi milijon Slovencev gleda danes v tem zgodovinskem trenutku na Narodno Predstavništvo. S trdnim zaupanjem zro na vas Slovenci, ki so že ujedinjeni, pa tudi oni nesrečni bratje, ki bodo še po sklepu miru morali ostati zunaj naše države. Pričakujejo od vas, da jim izpolnite stoletne želje in zahteve. Dajte jim univerzo v Ljubljani! Tu bo naše kulturno središče in naše narodno ognjišče: tukaj se bo zbirala naša mladina in se navduševala za ideje pravice, resnice in svobode, za idejo narodnega in kulturnega edinstva. Univerza v Ljubljani nam bo poroštvo, da bo napočil tudi za neodrešene brate enkrat dan osvobojenja, da bo prišel enkrat čas, ko ne bo več ne Srbov, ne Hrvatov,

ne Slovencev, ampak samo en narod, en jezik, ena kultura.« (Živahno odobravanje in ploskanje.)

ZA poslancem Sušnikom je dobil besedo poslanec dr. Karel Lončar, ki je govoril takole:

»VISOKA zbornica! Kakor hitro se je slovenski narod odtrgal od Avstro-Ogrske in se združil s Hrvati in Srbi v eno državo, takoj se je zopet pojavila stara misel slovenskega vseučilišča. Ustanovila se je v Ljubljani vseučiliška komisija, ki se je pod vodstvom dr. Danila Majarona lotila težke naloge, da napravi podroben načrt. Naj ji bo za njen trud izrečena naša zahvala! Posebno zahvalo pa dolgujemo v tem trenutku tudi gospodu ministru prosvete za njegovo naklonjenost naši vseučiliški akciji.

KO danes obravnavamo vprašanje slovenskega vseučilišča v prvi zbornici države Srbov, Hrvatov in Slovencev v konkretni obliki, s tem zmagonosno završujemo sedemdesetletno dobo borbe od leta 1848. dalje, ko se je prvič v Avstriji pojavilo deloma (toda samo začasno) uresničenje te misli: Od tega časa si je slovenski narod neprestano prizadeval in delal za uresničenje te misli. Ves narod brez razlike političnih strank se je družil ob tej misli v mogočno manifestacijo za svojo kulturo. Razlikovali smo se pač glede kraja in glede tipa, toda načelnih razlik med nami splošno ni bilo in jih ni! Ves narod je enih misli! (Ploskanje.)

LJUBLJANSKA univerza s tehniko, ki se danes ustanavlja, nam vzbuja obenem zgodovinske spomine na francosko okupacijo naših krajev, ko je Ljubljana imela nekako visoko šolo in tehniko, kakor jo ustanavljamo danes. Pod Metternichom je to seveda zopet prenehalo. Preko sto let je bilo treba, da je dobila Ljubljana nazaj to, kar je nekoč že imela.

VISOKA zbornica! Od 16. stoletja dalje razvijamo Slovenci svoj jezik in svojo književnost in se iz brezlike mase oblikujemo v kulturno skupnost. Na tem dejstvu, ki ga je ustvarila zgodovina, zidamo dalje, ker hočemo imeti solidna tla pod seboj. Vezi med nami in ostalimi Jugoslovani so bile zdaj večje, zdaj manjše, kakor so bile pač prilike, v katerih smo živeli in katerih nismo ustvarjali sami. Ko pa je napočila doba našega narodnega preporoda, se je samotvorno začela uveljavljati tudi misel jugoslovanska. Naši veliki možje kakor Prešeren in Levstik so pravilno pojmovali svojo nalogo med nami, ako so delali na podlagi, ki je bila zgodovinsko dana, brez skokov od tradicionalnega slovenstva zavestno v smeri proti jugoslovanstvu. Mi, njih potomci, ne moremo in ne smemo drugače, ako hočemo dovesti vsakega posameznika do omike in pojmovanja človeškega dostojanstva, ako hočemo, da bi bila omika ne samo ekstenzivna, ampak tudi intenzivna.

SLOVENCI smo si v težkem boju s sovražno avstrijsko vlado priborili in ohranili to, kar imamo: svoj jezik in svojo književnost, svojo znanost in svojo umetnost, svoje šolstvo in svojo upravo, skratka: svojo kulturo in svoje gospodarstvo, ki pa rabita nege in brige, da se moreta spopolniti in dovršiti. Visoka šola naj bi bila krona našega stremljenja navzgor, da se razmahnejo vse naše duševne sile, ki so doslej še spale ali služile tujcu. ZA maso naroda so gotovo najbolj potrebne osnovne in srednje šole: toda znanost ima tudi svoje vrhove, ki jih ne dosega vsakdo, a katerih sadove uživa vsakdo, ko se širijo splošna izobrazba, tehnične pridobitve in civilizatorične udobnosti življenja. Sicer pa je treba, da dobiva moderna država sposobne moči iz vseh družtvenih slojev: zato naj bi bil dostop do naj-

višje šole omogočen vsem nadarjenim in pridnim brez razlike imetja in stanu. Revščina ne bi smela biti pri tem zapreka. Edina ovira na poti do najvišje izobrazbe naj bi bila lenoba in nesposobnost.

UNIVERZA je najvišja instanca naroda v vseh znanstvenih in kulturnih vprašanjih. Takega regulatorja, takega znanstvenega kompasa potrebuje vsak narod, ki je dosegel gotovo višino v kulturnem in gospodarskem razvoju. Ljubljanska univerza pa ima po svoji legi in političnem položaju sedanjosti še poseben pomen. ker je kulturna trdnjava ob slovensko-italijanski meji, moralna opora in privlačna sila za vse one naše rojake, ki nam jih ugrabi italijanski imperializem. (Živahno odobravanje in ploskanje.)

SLOVENSKA UNIVERZA bodi med romansko-germanskim zapadom in jugovzhodnim slovanstvom! Ljubljana, Zagreb, Beograd — tri sestrske univerze, ki naj se med seboj spopolnjujejo in med seboj tekmujejo! Slovenski profesorji naj hodijo predavat v Zagreb in Beograd. a srbohrvatski v Ljubljano. Vse tri univerze naj znanstveno pripravljajo našo kulturno in gospodarsko zajednico: zakaj ujedinili smo se politično. a kulturno in gospodarsko smo narod. ki šele nastaja. V tem nastajajočem jugoslovanskem narodu naj bi bili tudi Slovenci faktor, ki hoče in more dati skupnosti kaj dobrega!

UNIVERZA v Ljubljani temelji tudi na praktični potrebi. Z ustanovitvijo države Srbov, Hrvatov in Slovencev naraste število uradnikov in svobodnih poklicev. A tudi dejanski položaj našega dijaštva zahteva takojšnjo ustanovitev vseučilišča v Ljubljani. Zaradi dolgotrajne vojne in razpada Avstro-Ogrske je mnogo naših dijakov na cesti. V tujino ne morejo. ker jih tam ne marajo ali pa so stroški tako veliki, da jih naši dijaki ne zmorejo. Ne smemo namreč pozabiti, da so naši dijaki po večini sinovi malih kmetov, obrtnikov, uradnikov in delavcev. Zagrebška in beograjska univerza za večino slovenskega dijaštva za enkrat ne moreta priti v poštev zaradi stroškov in svojega ustroja. Mnogi naši dijaki so v nevarnosti. da bodo morali opustiti učenje, ako se ne otvori univerza v Ljubljani. Kako naj nadomestijo semestre. ki so jih izgubili med vojno? To vprašanje rešiti tako. da dijaki ne bodo oškodovani v letih in da si bodo vendar mogli oskrbeti potrebno znanje. more najbolje zavod, ki je ustanovljen zanje.

VISOKA zbornica! Dosedanja znanstvena prizadevanja Slovencev, njih kulturna in gospodarska višina so nam lahko porok, da bo univerza v Ljubljani vredna svojega imena in delala čast narodu in državi. Zato izjavljam. da bom glasoval za zakonski načrt. toda z načelno opazko o bogoslovnih fakultetah vobče. da namreč niso v pravi zvezi z moderno univerzo. ki nima konfesionalnega značaja. Niso v pravi zvezi ne zato. ker bi ne bilo tam znanstvenih disciplin ali priznanih znanstvenikov, marveč zato. ker spadajo znanstvene discipline glavno na modroslovno fakulteto. a drugo — ko teorija in praksa posameznih konfesij — pa v učilišče in vzgajališče dotične cerkve.

ZAVRŠUJEM. Naj živi ljubljanska univerza kot kulturni mejnik in branik zapadnega jugoslovanstva!« (Živahno odobravanje in ploskanje.)

SLEDNJIČ je še kratko govoril poslanec dr. Dinko Puc:

»GOSPODJE! Jaz bom čisto kratek. Strinjam se z izvajanji gospoda poročevalca in na splošno tudi z izvajanji gospoda predgovornika. Popravim

naj samo eno besedo: mislim, da je bil samo lapsus linguae. Govornik je namreč govoril o slovenskem vseučilišču. Gospodje! Mi smo zahtevali slovensko vseučilišče, dokler smo bili v boju z Nemci: danes pa zahtevamo samo vseučilišče Srbov, Hrvatov in Slovencev! (Živahno ploskanje.) Mi nočemo, da bi bila univerza v Ljubljani prežeta s tendenco kakega separatizma, ampak naj bo samo nov kamen v zgradi edinstva naše države! (Živahno odobravanje in ploskanje). Hočemo in želimo, da se takrat, ko se urede razmere, na naših treh univerzah menjavajo med seboj dijaki in profesorji, ker sem mnenja, da je univerza v Zagrebu in Beogradu prav tako skupna vsem trem plemenom, kakor jim bo skupna univerza v Ljubljani. Univerze v Zagrebu, Ljubljani in Beogradu bodo tri žarišča kulture, ki bodo utrjevala duševno vez med nami in na ta način sodelovala na konsolidaciji države.« (Živahno odobravanje in ploskanje.)[76]

NATO se je vršilo glasovanje v načelu in po posameznih členih. Vsi členi so bili soglasno z vsemi oddanimi 152 glasovi sprejeti.[77]

ZADNJE BRANJE zakonskega osnutka se je vršilo v 55. seji narodnega predstavništva dne 16. julija. Potem, ko je čital poročevalec poslanec Sušnik posamezne člene in je bil vsak poedini člen sprejet, se je še glasovalo skupno o celem načrtu. Po glasovanju je predsednik dr. Pavlović proglasil rezultat s temi-le besedami: »Gospodo, izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je svega 153 poslanika i svi su glasali »za«. Prema tome zakonski predlog je primljen i na drugom čitanju definitivno.« (Ploskanje.)[78]

DRUGI dan je poslal minister prosvete Davidović poverjeniku za uk in bogočastje dr. Karlu Verstovšku to-le brzojavko: »Sa osobitom radošću izveštavam Vas, da je zakon o univerzitetu u Ljubljani definitivno primljen u Narodnom Predstavništvu. Uveren sam, da će i ovo najmladje naše sveučilište u zajednici za zagrebačkim i beogradskim snažno uticati na kulturni napredak našega naroda i stoga Vam najtoplije čestitam otvaranje univerziteta i želim svaki uspeh. Ministar Prosvete Davidović.«

DR. VERSTOVŠEK pa je odgovoril ministru Davidoviću: »Z nepopisnim veseljem in vdano hvaležnostjo je sprejel ves slovenski narod Vaše obvestilo, da je zakon o vseučilišču sprejet. Slovenski narod je s tem dosegel svoje najvišje šolstvo, po katerem je stremel skoro sto let. Slovenski narod se zaveda, da se ima za dosego svojega najvišjega cilja na polju šolstva poleg Njegovemu kraljevemu Veličanstvu v prvi vrsti zahvaliti Vam, ministrskemu svetu in narodnemu predstavništvu. Potrudili se bomo, da postane ljubljanska univerza vredna posestrima beograjske in zagrebške.«[79]

ZAKON o vseučilišču v Ljubljani je regent Aleksander sankcijoniral dne 23. julija 1919, obnarodovan pa je bil v Službenih Novinah radi nastale vladne krize šele dne 23. avgusta 1919, štev. 83. V uradnem listu deželne vlade za Slovenijo je bil priobčen v listu 140 z dne 1. septembra 1919.[80]

PO razglasitvi zakona je predsednik vlade dr. Janko Brejc poslal narodnemu predstavništvu, čim se je zopet sestalo, ta-le telegram z dne 28. avgusta: »Narodnom Predstavništvu! Kraljevski Beograd poklonio je nama najlepši znak slobode — Univerzu u Ljubljani — ideal, o kome je Slovenija snivala stolećima u svome ropstvu. Nova će lira javljati svetu glas nauke. Cela Slovenija se za taj visoki poklon najdublje i najodanije zahvaljuje i obećava, da će Univerzitet u Ljubljani biti snažno ognjište nauke, čvrst oslonac našoj braći, koje su još u ropstvu, i ponos mladog ujedinjenja Srba, Hrvata i Slovenaca.«[81]

Dr. Karl Verstovšek Dr. Karl Verstovšek

F. Zadnje priprave vseučiliške komisije.

33. PO sprejetju zakona o ljubljanski univerzi se je vseučiliška komisija prvič sestala dne 23. julija 1919 v deželnem dvorcu, kjer se je shajala že od XI. seje 22. marca v sobi štev. 77-78. Seje se je udeležil tudi poverjenik dr. Verstovšek. Predsednik je podal kratek historijat uzakonitve in dela vseučiliške komisije tekom osmih mesecev ter poudarjal zasluge ministra Davidovića, kateremu je v imenu komisije poslal zahvalno brzojavko, ter zasluge poverjenika dr. Verstovška. Poudarjal pa je predvsem, da so člani komisije pridno, z veliko vnemo in neumorno delali. Vendar ta resni trud ne bi bil poplačan z ustanovitvijo univerze, ako naš rod ne bi bil osvobojen in ujedinjen s Srbi in Hrvati. Zato predlaga, da izreče komisija svojo zahvalo kralju in regentu, ki jima zakliče »Slava«. Regentu naj se odpošlje zahvalna brzojavka, kar se radostno sprejme.

BRZOJAVKA PRESTOLONASLEDNIKU-REGENTU se je glasila: »Vseučiliška komisija v Ljubljani, ustanovljena, da vodi priprave za osnovo vseučilišča v Ljubljani, zbrana na današnji skupščini, zahvaljuje Vaše Veličanstvo globoko vdano na munificentnem vladarskem činu, na čigar temelju je narodno predstavništvo dne 16. julija sklenilo zakon za osnovo vseučilišča v Ljubljani in tako zadostilo davni želji in živi potrebi našega naroda. Naj živi Njega kraljevo Veličanstvo, naj živi Vaše kraljevo Visočanstvo.«

MINISTRU LJ. DAVIDOVIĆU je poslal predsednik dr. Majaron brzojavko tega-le besedila: »Povodom zakonite ustanovitve vseučilišča v Ljubljani, smatra vseučiliška komisija za svojo prvo dolžnost, da Vam, gospod minister, izreka najvdanejšo zahvalo za izredno ljubav, ki ste jo posvetili našemu vseučiliškemu idealu, in za veliki trud, s kojim ste pospešili njegovo

obistinitev. Vaše ime ostane še pozne rodove častno združeno z novim vseučiliščem in njegovimi uspehi, katerih se zajedno z Vami nadejamo za naš slovenski narod in za vso kraljevino.«

POVERJENIK dr. Verstovšek se zahvali za priznanje in riše zgodovino postanka komisije. Govori o ovirah, ki so se stavile celo v ljubljanski vladi. Nato se obrne k predsedniku dr. Majaronu poudarjajoč, da je bil on edini mož, ki je bil že naprej določen za predsednika komisije, ker je že od nekdaj prvoboritelj za univerzo v Ljubljani. Ob splošnem pritrjevanju komisije mu čestita, da je dosegel najlepši cilj svojega delovanja. Poverjenik omenja še težave v prvih dneh po prevratu, neznosne dijaške razmere v Zagrebu, kjer mu je bil pri delih za »Akademski dom« dr. Rostohar desna roka. Tudi minister Davidović se je sprva ogibal, rekoč, da sedaj ni časa za tako delo. Ko pa je dobil v roke elaborat komisije, ji je popolnoma zaupal. Končno se zahvaljuje komisiji za vztrajno, resno delo, obenem pa kaže na najvažnejša vprašanja v najbližji bodočnosti. Ta so: 1. Prostori. Brzojavno se je že obrnil na vojnega ministra Hadžića radi izpraznitve sedanje domobranske vojašnice. To mora univerza dobiti v najkrajšem času, da se pravočasno izvedejo preurejevalna dela. Mestna občina da je pripravljena dati za to univerzi en milijon kron. 2. Druga zadeva je knjižnica. Vseučiliška komisija naj bi sestavila sekcijo, ki naj z osnovo licejske knjižnice izdela načrt za vseučiliško knjižnico. 3. Važno je dijaško vprašanje. Treba bo oskrbeti vse potrebno za stanovanja in za akademsko menzo in event. tudi za akademski dom. V vsej Sloveniji hočejo organizirati veliko akcijo za podporo visokošolcev. Za tehnike je že izšel razglas. Dijaštvo se nahaja v veliki bedi. Dosedanje podpore vlade so bile za posameznike sicer majhne, v celoti pa znesejo vendar nad pol milijona kron. Končno se še zahvali tajniku komisije dr. Ramovšu za marljivo delovanje in prosi komisijo za vztrajno in resno delo ter podporo.

34. GLEDE podporne akcije tehnikom, ki jo je omenil poverjenik dr. Verstovšek, je ustanovil neumorni ing. Milan Šuklje tako zvane tehnične visokošolske fonde iz prostovoljnih prispevkov javnih in zasebnih činiteljev. Iz teh prispevkov se je ustvaril tehnično-visokošolski študijski fond za Slovenijo, ki se je uporabljal za podpore slušateljem-tehnikom na domačih in inozemskih tehnikah ter fond za opremo tehničnih institutov v Ljubljani. Organizacijo teh tehnično-visokošolskih fondov je predpisala »Naredba celokupne deželne vlade za Slovenijo, s katero se izdaja ustanovilo za tehnično-visokošolske fonde in se osnavlja upravna komisija tehnično-visokošolskih fondov« z dne 3. julija 1919.[82] (Uradni list deželne vlade za Slovenijo, štev. 121 z dne 19. julija 1919.)

PRVI predsednik upravne komisije je bil Vinko Majdič, predsednik Zveze industrijcev. Ti fondi so imeli izredno važnost za slušatelje tehnike, katerim so se razdelile mnogoštevilne ustanove in podpore, ki so jim omogočale nadaljevanje študij. Tudi so se izplačali iz teh fondov znatni zneski raznim institutom tehnične fakultete.

35. GLEDE prostorov prihodnje univerze je poverjeništvo za uk in bogočastje z dopisom z dne 6. marca 1919 pozvalo vseučiliško komisijo, da sestavi v sporazumu z društvom inženjerjev v Ljubljani subkomisijo za pripravo začasnih prostorov in potrebne opreme do jeseni. To se je na seji dne 8. marca tudi izvršilo. Kar se tiče prostorov, se je mislilo na razna poslopja. Opozarjalo se je v javnosti na topničarsko vojašnico.[83] Večinoma pa se je mislilo

na domobransko vojašnico. Tedanji podpredsednik dr. Žerjav je delal na to, da bi se izpraznil za univerzo objekt IV. belgijske vojašnice, v katerem je bila nastanjena bolnica, a ga je takoj zavzela železniška uprava za svoje svrhe.

PREDSEDNIK dr. Majaron je želel, da bi bila v skupnem poslopju nastanjena tudi teološka fakulteta, kar je potrebno radi upravnih zadev in priporočljivo radi tega, da ne bi bilo treba plačevati posebne najemnine. Izreklo se je takrat tudi mnenje, da bi moglo Alojzijevišče, ki je bilo določeno za bogoslovno fakulteto, služiti za akademski dom.[84] Ko se je vršila 20. septembra 1919 zadnja seja komisije, zadeva še ni bila rešena. Vojaštvo ni hotelo izprazniti domobranske vojašnice. Naloga, preskrbeti novoustanovljeni univerzi prostore, je pripadla univerzitetnemu svetu.[85]

36. ŽE v seji dne 23. julija 1919 je poročal dr. Žigon, upravitelj licejske knjižnice, o pretvoritvi le-te v vseučiliško: čeprav je v pravni, medicinski, tehnični in realno-filozofski stroki skrajno pomanjkljiva, je vendar ustvarjena, da tvori podlago vseučiliške knjižnice. Zato meni poročevalec, da je nujno potreben predlog komisije, da se proglasi licejska knjižnica za vseučiliško. To je potrebno že zato, da dobi višjo dotacijo, ker dotacija (1600 kron letno) ne pomeni nič in trpi knjižnica že sedaj na ogromnem zastanku. Nov proračun more dobiti le z novim naslovom. Potreba je tudi novih moči: že dotlej sistemizirana mesta niso zasedena in je zaradi tega zastalo tudi poslovanje. To bo odslej še slabše, ker prihajajo sedaj dolžnostni izvodi ne le iz Slovenije, ampak iz cele kraljevine. Tudi po prostorih ne odgovarja knjižnica več svojim namenom. Zato je predlagal, da se izvoli posebna subkomisija za knjižnico, ki naj bi izdelala natančen načrt za rešitev teh vprašanj. Subkomisija je bila na tej seji izvoljena (dr. Žigon, dr. Alfred Šerko, prof. Rihard Zupančič, dr. Metod Dolenc, dr. Rajko Nahtigal in dr. Aleš Ušeničnik). Sestala se je dne 26. julija in je predlagala: a) Vseučiliška knjižnica se čimprej oživotvori; organizacijska dela naj se poverijo osebju licejske knjižnice. b) Premoženje licejske knjižnice z vsem knjižnim, rokopisnim in drugim inventarjem naj se proglasi za integralen del vseučiliške knjižnice. c) Vlada naj posreduje, da se pomnoži vseučiliška knjižnica s celotnimi knjižnicami ali z deli knjižnic. V ta namen naj vlada prepusti vseučiliški knjižnici v last ona dela iz državnih in deželnih knjižnic na slovenskem ozemlju, ki jih morejo dotični zavodi pogrešati, ter naj posreduje pri nakupu celotnih zasebnih knjižnic ali važnejših del knjižnic. d) Vseučiliška knjižnica naj se izpopolni tudi z nabavo novih knjig. V to svrho naj se pošljejo strokovnjaki v glavna knjigotrška mesta, da nakupijo knjige. V ta namen naj se takoj likvidira kredit 200.000 kron ali pa najame posojilo iz deželnega vseučiliškega fonda. Licejska knjižnica naj za enkrat ostane v svojih sedanjih prostorih. Za nove prirastke, prihajajoče vseučiliški knjižnici, naj se pripravijo in s potrebnim opremijo prostori v poslopju, ki bo služilo vseučilišču.

DALJE je subkomisija predlagala, da se sistemizirajo sledeča službena mesta: mesto ravnatelja, podravnatelja, treh bibliotekarjev prvega reda in treh drugega reda (za filozofsko fakulteto dva, za ostale štiri po enega), štiri mesta asistentov, tri mesta pomožnih moči, dve mesti pisarniških pomočnikov in šest mest slug.[86]

TE zadeve pa vseučiliška komisija ni mogla več dokončno urediti.

DROBNO, a težavno pripravljalno delo za otvoritev je neumorno opravljal visokošolski referent pri deželni vladi prof. dr. Rihard Zupančič, dokler ni univerzitetna uprava prevzela poslov.[57]

37. S KRALJEVO ODLOČBO z dne 31. avgusta 1919 so bili imenovani prvi redni profesorji, in sicer:
1. Na bogoslovni fakulteti: dr. Aleš Ušeničnik, do sedaj bogoslovni profesor v Ljubljani, za stolico krščanske filozofije; dr. Franc Ušeničnik, do sedaj bogoslovni profesor v Ljubljani, za stolico pastoralne teologije; dr. Ivan Zorè, do sedaj bogoslovni profesor v Ljubljani, za splošno cerkveno zgodovino.
2. Na pravoslovni fakulteti za redne profesorje: dr. Ivan Žolger, do sedaj redni vseučiliški profesor na Dunaju, za mednarodno pravo; dr. Leonid Pitamic, do sedaj izredni vseučiliški profesor v Črnovicah, za upravno pravo; dr. Bogumil Vošnjak, privatni docent na vseučilišču v Zagrebu, za javno jugoslovansko pravo; dr. Ivan Žmave, do sedaj kustos na vseučiliški knjižnici v Pragi, za narodno gospodarstvo, ki pa mesta ni sprejel.
3. Na modroslovni fakulteti za redne profesorje: dr. Josip Plemelj, do sedaj redni profesor na vseučilišču v Črnovicah, za stolico matematike; dr. Rajko Nahtigal, redni profesor na vseučilišču v Gradcu, za splošno slovansko filologijo; dr. Franc Ramovš, privatni docent na vseučilišču v Gradcu, za slovenski jezik; dr. Ivan Prijatelj, kustos na bivši dvorni knjižnici na Dunaju, za zgodovino slovanskih literatur novejše dobe s posebnim ozirom na slovensko.
4. Na tehnični fakulteti za redne profesorje: dr. Rihard Zupančič, profesor na dunajski tehniki, za matematiko; dr. Karel Hinterlechner, rudarski svetnik na geološkem zavodu na Dunaju, za mineralogijo in petrografijo; dr. Maks Samec, profesor realke na Dunaju, za kemijo; dr. ing. Milan Vidmar, docent dunajske tehnike, inženjer v Ljubljani, za elektrotehniko.
5. Na medicinski fakulteti za redne profesorje: dr. Albert Botteri, privatni docent na češkem vseučilišču v Pragi, za oftalmologijo, dr. med. in phil. Alfred Šerko, privatni docent na češkem vseučilišču v Pragi, za nevrologijo in psihiatrijo in slednjič dr. Ivan Plečnik, prosektor deželne bolnice v Ljubljani, za izrednega profesorja patološke anatomije.[58]
PO naročilu poverjenika za uk in bogočastje z dne 15. septembra 1919 (št. 1750) je vseučiliška komisija obvestila z dekreti z dne 16. septembra nove profesorje o imenovanju.

38. PO imenovanju profesorjev se je vršila dne 11. septembra 1919 seja vseučiliške komisije, katere so se udeležili tudi vsi novoimenovani profesorji razen onih juridične fakultete, ki so bili odsotni v Parizu, oziroma v Pragi. S prelepimi besedami jih je pozdravil predsednik dr. Majaron. Dejal je: »Veseli smo bili, ko je narodno predstavništvo sprejelo zakon o vseučilišču v Ljubljani, veseli, ko smo doznali, da je ta zakon od kralja potrjen in službeno obnarodovan, a najbolj smo se razveselili, ob vesti, da je izvršeno imenovanje prvih profesorjev za naše vseučilišče. Zakaj, tako je beseda meso postala, s tem v resnici stopa v vidno življenje našega naroda stari ideal! Skoraj impozantno je število učenjakov, ki tvorijo prvo reprezentanco našega vseučilišča, sijajen je dokaz, da se nam je vzlic vsem vnanjim oviram zarodila častna vrsta znanstvenikov, in zlasti, da je vzlic vsem zapostavljanjem napredoval naš narodni jezik do višine in točnosti, ki jo zahteva vrhovni znanstveni pouk na vseučilišču. Nova doba ni nas našla

nepripravljenih, pripravljali smo vseučilišče tudi v tem pogledu iz lastne zavesti in iz lastne moči!

ČESTITAM gospodom na imenovanju. Obenem z narodnim idealom smo dosegli svoj — osebni ideal. Ni si mogoče misliti lepšega poklica, kakor je poklic: posvetiti se svobodni vedi in jo predavati, voditi podmladek svojega naroda in s tem narod sam do najvišjih kulturnih ciljev, odgojevati dozorelo mladež v materinščini za prve službe v državi ali za svobodne poklice. Da bodo novoimenovani profesorji dosegli v tem smislu čim lepše uspehe, zato nam jamči njihov sloves in njihovo dosedanje delovanje.

SEVEDA pa gospodje profesorji ne bodo takoj sedli za pogrnjeno mizo, to se pravi: zanje niso še pripravljene vabljive katedre, knjižnice, laboratoriji itd., kjer bi takoj lahko razvijali svoje pravo delovanje. Saj univerza sama skoraj še nima, kam bi položila svojo mlado glavo. Prve profesorje same bo stalo še mnogo časa in truda, da vse pripravijo in urede, kar zahteva univerza že za svojo prvo gradnjo, začetni ustroj in uvedbo delovanja. Treba bo vprav čebelične marljivosti, da se ta naš znanstveni čebelnjak priredi za satovje in med. Prepričani pa smo lahko, da bodo gospodje profesorji izvedli vse to z isto energijo, s katero so se doslej posvečali svojemu delu, to iz ljubezni do stvari, do ukaželjne naše mladine in do narodnega napredka. To realno pripravljanje našega napredka bode še prav posebno njih zasluženje. Da bi jim vse to hitro šlo od rok in po sreči, s to željo pozdravljam še enkrat iskreno v imenu vseučiliške komisije in v svojem imenu prvi naš univerzitetni svet.«

PO tem pozdravu je podal predsednik dr. Majaron o delovanju vseučiliške komisije in o bližnjih nalogah univerze še obširen ekspoze.

KONCEM historijata vseučiliške komisije je dejal, da je z imenovanjem profesorjev dobila univerza svoj zakoniti obstoj, pa tudi svoje zakonito predstavništvo. V Sloveniji, v Jugoslaviji, se je pojavila nova pravna oseba, veličastna »universitas«, ki jo moramo v imenu kulture in naše bodočnosti pozdravljati kot ljubo, nadebudno in srečonosno nevesto sedaj in jo kot tako spoštovati in negovati vsekdar!

VSEUČILIŠKA KOMISIJA pa je storila svojo dolžnost in morala bo pasti kot drevo, ki sme roditi svoj sad samo enkrat. Vseučiliška stvar se mora sedaj prepustiti njenim zakonito postavljenim varuhom.

DR. MAJARON je nato opozoril navzoče, da se je po čl. 3 zakona o vseučilišču v Ljubljani ravnati, dokler se ne izdelajo specialni zakoni in uredbe, povsem po zakonu in uredbah o beograjski univerzi z dne 27. februarja 1905 in 23. julija 1919. Nato je dr. Majaron člene teh zakonov od točke do točke (§§ 1—37) pojasnjeval. Potem je prešel na vprašanje, kako naj se obistini začetna ustava našega vseučilišča. Tudi v tem pogledu je kazal podrobno na določila zakona z dne 27. februarja 1905 in na podobni položaj, v katerem je bila takrat »velika škola« v Beogradu. Opozarjal je dalje, da bo v vsakem primeru potreba, da univerzitetni svet čimprej predlaga imenovanje daljnjih profesorjev, da se s tem sam zadostno popolni, obenem pa tudi zagotove redna predavanja na glavnih stolicah vseh fakultet. Poudarjal je potrebo, da se takoj organizira dobra univerzitetna pisarna. Prehajajoč potem k »uredbam«, je izrazil svoje mnenje, da se obče uredbe še dokaj njemajo z uredbami univerz, ki smo jih bili doslej vajeni, in z dispozicijami vseučiliške komisije. Ne more se pa to reči o »uredbah« za posamezne fakultete, zlasti kar se tiče učnega gradiva, raz-

poredbe pouka in pa izpitov. Naši fakultetni sveti bodo morali zavzeti glede tega svoje stališče in predlagati to in ono premembo. Posebej bosta morala fakultetnega sveta za bogoslovje in medicino izdelati posebne uredbe, ker te fakulteti beograjskega vseučilišča še ne obstojata. Vseučiliških profesorjev čaka torej ogromno organizacijskega dela, preden bodo mogli začeti svoj pravi učiteljski in znanstveni poklic. Končno je še obžaloval, da se komisiji doslej ni posrečilo povoljno rešiti vprašanje nastanitve vseučilišča.

ČE kdaj, pokazala se je ob tej priliki v ganljivi skrbi za razvoj vseučilišča še po njegovi ustanovitvi tista globoka ljubezen dr. Majarona do univerze, ki je čudovito pripomogla do njene ostvaritve!

PO debati so navzoči vseučiliški profesorji vzeli predsednikov ekspoze na znanje in izjavili, da bodo o svojih posvetovanjih, ki se takoj pričnó, poročali v prihodnji seji. Glede na vprašanja dijakov, se je ugotovilo, da se more pričeti predavati na bogoslovni, tehniški in medicinski fakulteti v novembru, glede pravne in modroslovne fakultete pa da je upanje, da se začne še pravočasno za zimski semester.[89]

39. UNIVERZITETNI SVET, sestavljen iz novoimenovanih rednih profesorjev, se je zbral 18. septembra 1919 in izvolil za predsednika profesorja Plemlja, za njegovega namestnika prof. Zupančiča in za poslovodjo prof. Ramovša.

PROFESOR RAMOVŠ je že ves čas delovanja vseučiliške komisije vzgledno vodil njene tajniške posle. Njegovim izčrpnim zapisnikom se moramo v veliki meri zahvaliti, da nam je mogoče to najvažnejšo dobo v borbi za našo univerzo povsem pojasniti.

VSEUČILIŠKA KOMISIJA je imela skupno osemnajst rednih in dve izredni seji. Ves čas je delovala tiho: malo se je o njenem delu poročalo v javnosti. Njen predsednik je skrbno pazil, da je bilo med njenimi člani za tako delo prepotrebno soglasje in da ni nastala v časopisju kakšna politična polemika, ki bi njeno delo motila.

DEJANSKI se je zadnjič sestala dne 20. septembra 1919. V tej seji se je razpravljalo še nastanitveno vprašanje. Ugotovilo se je dalje, da so vsi trije imenovani profesorji juridične fakultete zaposleni pri mirovni konferenci v Parizu. Zato v univerzitetnem svetu ni nobenega zastopnika te fakultete. Zategadelj se je sklenilo, da je potrebno, da obstoja formalno vsaj juridična subkomisija vseučiliške komisije toliko časa, dokler ne pride en zastopnik iz Pariza, ali pa, dokler profesorski zbor juridične fakultete ne določi delegata, ki bo pooblaščen staviti predloge glede juridičnih profesorjev univerzitetnemu svetu. Razpust vseučiliške komisije pa že iz formalnih razlogov ni še mogoč in je treba prositi vlado za dovoljenje razpusta.

V IMENU navzočih univerzitetnih profesorjev slika prof. Zupančič delo in trud vseučiliške komisije. Obrnjen k predsedniku dr. Majaronu se mu s toplimi besedami zahvaljuje za njegovo požrtvovalnost, marljivost, vljudnost in mladeniško močno delovanje ter mu obeta, da bo on s svojim delom vzor profesorjem, ki so prevzeli njegovo delo.

VSI navzoči člani komisije so v navdušenem in dolgo trajajočem ploskanju dali izraza hvaležnosti in spoštovanju predsedniku dr. Majaronu. Ta se je zahvalil prof. Zupančiču v imenu komisije in svojem imenu in želel univerzitetnemu svetu mnogo sreče in uspešnega delovanja.[90]

40. S TEM je vseučiliška komisija pod vzornim vodstvom velikega učitelja v narodnem delu, sedaj prvega častnega doktorja našega vseučilišča.

dr. Danila Majarona, nad vse častno in uspešno končala svojo nalogo. Plod njenega dela je bila ustanovitev in prva organizacija naše univerze, delo, ki ga višjega po svojem pomenu in težavnejšega po svoji izvršitvi ni stvorilo še nobeno slovensko udruženje.

MORDA se tudi še ni nikdar noben narod toliko časa in tako vztrajno boril za najvišji svoj kulturni zavod in nikoli ni še noben narod iz lastnih moči ustvaril iz tal brez organičnega razvoja in naslona na drug zavod svojo moderno univerzo, kakor je bilo usojeno našemu malemu narodu. Seveda je resnično, kar je poudarjal dr. Danilo Majaron v seji vseučiliške komisije dne 23. julija 1919: »Vse to delo, vsi ti napori bi ne mogli ustvariti univerze, ko bi naš rod ne bil osvobojen in ujedinjen s Srbi in Hrvati v svojo lastno jugoslovansko državo« — in pristaviti moramo — ko bi ne imel v vladi svoje domovine moža velikega domoljubja in vztrajne energije, dr. Karla Verstovška na čelu domače učne uprave, a v centralni vladi uvidevnega, širokogrudnega in prosvetljenega ministra prosvete Ljube Davidovića pod žezlom modrega vladarja iz domačega rodu.

1 Dr. F. K. LUKMAN, Drobtine o početku naše univerze. »Slovenec«, 1. jan. 1929, št. 1.

2 »Slovenski Narod«, dne 22. nov., št. 276, »Dnevne novice«.

3 Nepopoln koncekt zapisnika sestanka z dne 23. nov. 1918, ki mi ga je dal na vpogled dr. JOSIP MAL, muz. ravnatelj v Ljubljani, ki je bil sejni zapisnikar.

4 Spisi vseučiliške komisije (odslej krajšano VK) (zapisnik I. seje, št. 1).

5 VK, priloga k zapisniku III. seje z dne 17. decembra 1918, št. 6.

6 VK, št. 1 (zapisnik I. seje 5. decembra 1918).

7 VK, št. 1 (zapisnik I. seje z dne 5. decembra 1918).

8 VK, priloge brez številke.

9 O delovanju komisije gl. dr. JOS. SREBRNIČ: Vseučilišče v Ljubljani, »Čas«, 1920, str. 91 i. sl.

10 Prav tam.

11 VK, št. 3 (zapisnik II. seje z dne 10. decembra 1918).

12 VK, št. 11 (zapisnik IV. seje z dne 23. decembra 1918).

13 Spisi poverjeništva za uk in bogočastje, f. 9—1, št. 9471. (Spomenica z dne 10. decembra 1918.)

14 VK, št. 11 (zapisnik IV. seje z dne 23. decembra 1918).

15 Prav tam.

16 VK, št. 26 (zapisnik V. seje z dne 14. januarja 1919).

17 Prav tam.

18 Prav tam.

19 VK, št. 27 (zapisnik VI. seje z dne 21. januarja 1919).

20 Zapisniki Narodne vlade v arhivu bivše dež. vlade v Ljubljani.

21 VK, št. 29 (zapisnik VII. seje z dne 30. januarja 1919).

22 Prav tam.

23 Dr. F. K. LUKMAN, Drobtine o početku naše univerze, »Slovenec«, 1. januarja 1929, št. 1. (Dr. Verstovšek je že meseca novembra 1918 izjavil prof. dr. Lukmanu: »Če tako ne začnemo, je nikoli ne bomo imeli.«)

24 VK, št. 26 (zapisnik V. seje z dne 14. januarja 1919) in spisi Narodne vlade, prosvetni oddelek, f. 9—1, št. 613.

25 VK, št. 27 (zapisnik VI. seje z dne 21. januarja 1919).

26 Besedilo spomenice v dodatku št. 2.

27 VK, št. 29 (zapisnik VII. seje z dne 30. januarja 1919).

28 »Slovenski Narod« z dne 11. februarja 1919, str. 3, št. 35, in z dne 13. februarja, str. 2, št. 37.

29 Spisi poverjeništva za uk in bogočastje Narodne vlade v Ljubljani, fasc. 9—1, št. 647.

30 Spisi poverjeništva za uk in bogočastje Narodne vlade v Ljubljani, fasc. 9—1, št. 582.

31 Prav tam, št. 647.

32 Spisi poverjeništva za uk in bogočastje Narodne vlade v Ljubljani, fasc. 9—1, št. 733.

33 VK, št. 36 (zapisnik VIII. seje z dne 21. februarja 1919).

34 VK, št. 40 (zapisnik X. seje z dne 15. marca 1919, priloga št. 2).

35 VK, priloga k št. 37 (zapisnik IX. seje 8. marca 1919).

36 Glej tudi podlistek: »Belgrad« (konec) v »Slovencu« z dne 4. marca 1919.

37 »Slovenec« z dne 20. aprila 1919, št. 91, str. 1.

38 Spisi poverjeništva za uk in bogočastje Narodne vlade v Ljubljani, fasc. 9—1, št. 1150.

39 VK, št. 38 (zapisnik IX. seje z dne 8. marca 1919).

40 Osnovni načrti fakultet v dodatku št. 7.

41 VK, št. 40 (zapisnik X. seje z dne 15. marca 1919).

42 O daljnjih dogodkih glej kratek potek: »Slovenec« z dne 26. aprila 1929, št. 95, uvodnik; N. VELIKONJA v zborniku »Slovenci v desetletju 1918—1928, str. 715 sl.

43 VK, št. 53. (Zapisnik XIV. seje z dne 31. maja 1919 in zapisnik XVI. seje z dne 23. julija 1919.)

44 Spisi poverjeništva za uk in bogočastje Narodne vlade v Ljubljani, fasc. 9—1, št. 1750. Glej »Slovenski Narod« z dne 10. aprila 1919, št. 85.

45 Spisi poverjeništva za uk in bogočastje Narodne vlade v Ljubljani, fasc. 9—2, št. 1554.

46 VK, št. 66 (zapisnik izredne seje z dne 12. aprila 1919).
47 VK, št. 65.
48 Spisi poverjeništva za uk in bogočastje Narodne vlade v Ljubljani, fasc. 9—1, št. 1750.
49 VK, št. 73 (zapisnik XIII. seje z dne 10. maja 1919); besedilo spomenice glej v dodatku št. 6.
50 Besedilo načrta glej v dodatku št. 3.
51 Zapisnik Narodne (deželne) vlade z dne 16. aprila 1919, št. 89 19.
52 VK, št. 73 (zapisnik XIII. seje z dne 10. maja 1919); spisi poverjeništva za uk in bogočastje Narodne vlade v Ljubljani, fasc. 9—1, št. 2231 (besedilo naredbe glej v dodatku št. 4).
53 »Slovenski Narod« z dne 29. aprila 1919, št. 100.
54 VK, št. 73 (zapisnik XIII. seje z dne 10. maja 1919).
55 »Slovenec« z dne 20. maja 1919. št. 115; »Slovenski Narod« z dne 19. maja 1919, št. 116.
56 »Slov. Narod« z dne 20. junija 1919. št. 117 (podlistek).
57 Spisi poverjeništva za uk in bogočastje Narodne vlade v Ljubljani, fasc. 9—1, št. 1750.
58 »Slovenski Narod« z dne 5. junija 1919.
59 DR. VERSTOVŠEK sam je v privatnem krogu ponavljal: »To je začetek univerze.« (Glej LUKMAN: »Drobtine«, l. c.)
60 Spisi poverjeništva za uk in bogočastje Narodne vlade v Ljubljani, fasc. 9—1, št. 2023.
61 V prilogah spisov VK.
62 VK (zapisnik XV. seje z dne 5. julija 1919).
63 VK (zapisnik XV. seje z dne 5. julija 1919); »Slovenski Narod« z dne 27. junija 1919. št. 149, str. 2, 1. stolpec.
64 »Slovenec« z dne 5. julija 1919.
65 Stenografski zapisniki začasnega narodnega predstavništva kraljevine SHS, III., 1920. str. 150.
66 Prav tam, str. 193.
67 »Slovenec« z dne 13. julija 1919.
68 Stenografski zapisniki začasnega narodnega predstavništva kraljevine SHS, III., 1920, str. 204.
69 Prav tam.
70 Prav tam.
71 Prav tam, str. 201.
72 »Slovenec« z dne 13. julija 1919.
73 Stenografski zapisniki začasnega narodnega predstavništva kraljevine SHS, III., 1920, str. 218.
74 Prav tam.
75 Prav tam, str. 218—220.
76 Stenografski zapisniki začasnega narodnega predstavništva kraljevine SHS, III., 1920, str. 221.
77 Prav tam.
78 Stenografski zapisniki začasnega narodnega predstavništva kraljevine SHS, IV., 1920, str. 39.
79 »Slovenec« z dne 18. julija 1919, št. 163. — O vtisu Davidovičeve brzojavke na dr. Verstovška gl.: LUKMAN, Drobtine, l. c.
80 V uvodu zakona je pomota, češ, da je bil zakon sprejet v narodnem predstavništvu v 56. redni seji dne 17. julija, dočim je bil glasom stenografskih zapisnikov narodnega predstavništva, IV. zv., str. 39, sprejet v 55. seji z dne 16. julija. Isto pomoto imata tudi F. K. LUKMAN, Drobtine, l. c. in J. SREBRNIČ, Vseučilišče v Ljubljani, »Čas«, 1920, str. 94 in 96; prim. prav: dr. J. S(rebrnič), Vseučilišče v Ljubljani, »Slovenec«, 23. jul. 1919. št. 168, a tudi z dne 24. avg. 1919. št. 194.
81 Stenografski zapisniki začasnega narodnega predstavništva kraljevine SHS, IV, str. 151.
82 Besedilo naredbe glej v dodatku št. 5; prim. oklic abiturijentom, »Slovenec«, 2. avg. 1919, št. 176, str. 3; glej tudi F. K. LUKMAN, Drobtine, l. c.
83 »Slovenski Narod« z dne 7. marca 1919, št. 57, str. 1 (podlistek).
84 VK, št. 108 (zapisnik XVI. seje z dne 23. julija 1919).
85 VK (zapisnik XIX. seje z dne 20. septembra 1919); glej tudi F. K. LUKMAN, Drobtine, l. c.
86 VK, št. 110.
87 F. K. LUKMAN, Drobtine, l. c.
88 Ur. list dež. vlade za Slovenijo 22. sept. 1919, št. 153.
89 VK (koncept ekspozeja dr. Majarona; zapisnika seje z 11. sept. v spisih ni); »Slovenec« 19. in 20. sept. 1919 št. 215, 216; »Slov. Narod«, 20. sept. 1919, št. 219.
90 VK (zapisnik XIX. seje z dne 20. septembra 1919); tudi »Slovenski Narod« z dne 28. septembra 1919, št. 226.

DODATEK

1.

Reglement sur l'enseignement et la discipline des écoles centrales de Laibach.[1]

TITRE 1er
DU PROFESSEUR REGÉNT

Article 1er

Le professeur Régent, ayant été chargé de la surveil ance des ecoles centrales et des ecoles d'arts et metiers par .'article 14, titre 2, de l'arreté de Son Excellence le Gouverneur Général, sur l'instruction publique, doit suivre exactement le mode d'enseignement et discipline prescrit dans le present reglement; il ne peut s'en ecarter sans ordre exprés du Gouvernement.

Article 2.

Il a le premier rang dans toutes les fonctions publiques et porte la paro e au nom du corps des professeurs et emploiés qu'il préside.

Article 3.

Il signe touts les actes relatifs á l'enseignement et a la discipline des ecoles centrales et des ecoles d'arts et metiers, et il les fait enregistrer dans la chance erie des ces memes ecoles.

Article 4.

Il peut convoquer, quand il le juge a propos, les professeurs et employés des ecoles citées, pour traiter des affaires relatives aux memes ecoles; il en fait dresser le procés verbal par le chancelier, et il en fait part à l'inspecteur Géneral de l'instruction qui prendra les ordres du Gouvernement.

Article 5.

Il peut visiter les ecoles toutes les fois qu'il le jugera convenable; mais une fois par an, c'est a dire dans le mois de Mars il les visite indispensablement, il fait questioner les eleves sur les objects d'instruction en Sa presence, il en fait dresser acte public par le chancelier, et il le transmet a l'inspecteur Général de l'instruction avec les etats generaux des ecoles.

Article 6.

Il préside aux examens generaux qui ont lieu au mois de Juillet de chaqu'année dans la forme prescrite par l'article 42, de ce meme reglement, et il en rend compte á l'inspecteur Général de l'instruction en lui envoiant le tableau général des ecoles.

Article 7.

Huit jours avant l'ouverture des ecoles il convoque les professeurs pour traiter de la classification des é eves et de la table horaire des leçons conformément au cours d'etudes indiqué au titre 5 de ce reglement.

Article 8.

Le jour de l'ouverture des ecoles il tient une Séance publique, ou sont réunis les éleves, á laquelle sont invitées les autorités; il y prononce un discour re'atif aux sciences et aux arts.

Article 9.

Le professeur le plus ancien est chargé de faire les fonctions de Regent toutes les fois que ce dernier ne peut pas les exercer.

Article 10.

Le costhume du professeur Régent est l'habit noir ayant une palme brodée sur le coté gauche, cravatte noire et chapeau retroussé.

---

[1] Glej stran 25. — Pravopis je ostal isti, kakor v prepisu, ki se nahaja v licejski knjižnici.

TITRE SECOND
DU PROFESSEUR CHANCELIER

Article 11.

Le professeur chancelier est charge de garder touts les papiers relatifs a l'instruction et a la discipline des ecoles centrales et des ecoles d'arts et metiers, et de contresigner touts les actes signes par le Regent dont il depend, et il ne peut en delivrer copie sans Sa permission.

Article 12.

Il tient le role des professeurs, maitres, emploiés et éleves de ces memes ecoles avec les indications relatives aux individus, c'est a dire lieux de naissance nomination, age, condition etc.

Article 13.

Il dresse le procés verbal de toute séance et fonction publique qu'il fait signer par le Regent, auxquelles, par ordres de ce dernier, il invite les professeurs maitres et emploiés.

Article 14.

Il tient le sceau des ecoles centrales, par lequel on rend authentiques les actes de Chancelerie. Le sceau doit porter autour de l'aigle imperiale l'inscription: Ecoles centrales d'Illyrie.

Article 15.

Il reçoit les taxes imposées aux éleves et il s'en sert pour les depenses de Chancelerie, sauf a en rendre compte au Regent. Les taxes sont fixées de la maniere suivante: Pour la matricule des ecoles centrales deux francs la premiere fois qu'on la donne, et un franc pour l'abonnement de chaqu'anée des cours d'etudes fixés au titre 5; pour les certificats des examens generaux un franc; pour la patente des grades academiques dix francs.

Article 16.

Dans toutes les fonctions publiques il a le second rang aprés le Regent, et il l'accompagne toutes les fois que celuici se rend prés des autorites.

Article 17.

Le professeur dernier nommé, ou en parite de nomination le plus jeune et cense de faire les fonctions du chancelier toutes les fois que ce dernier ne peut pas les exercer.

TITRE 3
DES PROFESSEURS DES ECOLES CENTRALES

Article 18.

Les professeurs des ecoles centrales sont sous la surveillance du Regent pour l'execution des articles 34 et 35 de l'arreté de Son Excellence le Gouverneur Général sur l'instruction publique et des devoirs qui leur sont imposés par le present reglement.

Article 19.

Chaque professeur, avant l'ouverture des ecoles doit presenter au Regent le plan de l'auteur ou du manuscrit qu'il adopte pour ses leçons annuelles et ce plan doit etre soumis a l'approbation de l'inspecteur de l'instruction publique. Cette approbation une fois obtenue, le professeur peut continuer a donner ses leçons de la meme maniere dans les années suivantes, si l'on ne lui donne pas un ordre qu'il s'y oppose.

Article 20.

Chaque professeur, dix jours avant les Vacances d'automne doit presenter au Regent un precis des matieres traitées l'année courante dans son ecole, avec le role de ses eleves dans lequel est marque le progrés de chacun d'aprés l'exercice journalier.

Article 21.

Les professeurs de Physique, de Chimie, D'histoire naturelle et de Botanique tiennent une note exacte de tout ce qui existe dans les cabinets et dans le jardin des plantes et au commencement de chaqu'année ils presentent au

Regent la note de tout ce qu'ils jugent necessaire pour la conservation et le perfectionement des etablissements cités. Les notes sont signees par le Regent et transmises à l'inspecteur généra! de l'instruction publique qui preod a cet egard les mesures convenables.

Article 22.

Les professeurs de Physique et de Chimie annoncent d'avance au public les experiences principales, qu'ils se proposent de donner dans leur cours, pour touts ceux qui veulent y assister.

Article 23.

Les professeurs nouvellement élus sont obligés de prononcer en séance publique et en presence des autorités qu y sont invitees, un discour relatif aux objects qu'ils ont a traiter dans eurs ecoles.

Article 24.

Le rang des professeurs dans les fonctions publiques est reglé par ancienneté de nominations et en parité de nominations par l'age.

Article 25.

Le costhume des professeurs est l'habit noir, cravatte noire et chapeau retroussé.

TITRE 4
DES ÉLEVES DES ECOLES CENTRALES

Article 26.

Les éleves des ecoles centrales sont sous la surveillance du professeur Regent pour l'execution des articles 38 et 41 de l'arreté de Son Excell. le Gouverneur Général sur l'instruction publique et des devoirs qui leur sont imposés par ce reglement.

Article 27.

Huit jours avant l'ouverture des ecoles ils sont classes dans les differents cours d'etudes de la maniere suivante: Au commencement de chaque cours ils doivent presenter au Regent l'indication des etudes qu'ils ont faits, et il les admet au cours des etudes qu'ils desirent entreprendre, selon qu'il les en juge susceptibiles et au defaut de renseiguement sur leurs études, il les fait subir un examen en sa presence par les professeurs; on leur donne alors la matricule des ecoles centrales sous la forme prescrite dans le mode joint a ce reglement. S'ils demandent ensuite le cours qu'ils ont déja commencé, et qu'ils produisent les documents relatifs, on signe alors sur leur matricule les mots suivants: Vu, bon pour l'annee, cel e du cours etc. ce qu'on repete consequement dans les années successives. Cet abonnement est signé par le Regent et le Chancelier.

Article 28.

Si un eleve veut passer d'un cour d'etudes a un autre il en fait la demande au Regent qui, la trouvant admissible, convoque les professeurs du cours demandé par l'éleve et ayant entendu leur opinion, il lui accorde un ou deux ans du nouveau cours demandé.

Article 29.

Les eleves doivent presenter a la fin de chaque mois leurs matricules aux professeurs de leurs ecoles qui les signent lorsque les éleves ont rempli les devoirs qui leur sont imposés, et dans le cas contraire i s refusent leurs signatures. Si cette signature est refusée deux mois de suite, la matricule est censée nulle, et on ne sera pas abonné pour l'année suivante comme á l'article 27.

Article 30.

Les eleves sont obligés de payer les taxes fixées á l'article 25. Cependant, s'ils n'ont pas le moien d'en faire le paiement, ils adressent une demande d'exemption qui leur sera accordée, si les raisons alleguées par eux lui paroissent admissibles.

Article 31.

Les éleves qui manquent a leurs devoirs sont reprimandés par le professeur et le Regent; apres la troisieme reprimande, le Regent les denonce au Gouvernement et demande ses ordres a cet egard.

TITRE 5
DES ECOLES ET DES COURS D'ETUDES

Article 32.

La table horaire des ecoles est reglee de maniere que chaque eleve puisse successivement assister aux leçons de l'année du cours, qu'il entreprend. Cette table est fixee dans une seance des professeurs selon l'article 7, ayant egard aux cours d'etudes ci apres decrits et faisant ensorte que les leçons ne durent pas moins d'une heure et plus, si l'on le peut.

Article 33.

Toutes les ecoles doivent commencer indispensablement le douze Novembre et ne peuvent finir que le quinze Juillet pour pouvoir proceder aux examens generaux ainsi qu'il est dit au titre suivant. Les Vacances d'automne ne commencent qu'aprés la distribution des prix aux eleves et apres les fonctions relatives aux grades academiques suivant le meme titre. Il n'y a d'autres Vacances dans l'annee que les dimanches, les fetes solemnelles, les Jeudis, s'il n'y a pas d'autre fete dans la semaine, les huit derniers jours de carnava. et la semaine avant paque. A cet effet le Regent fait dresser un calendrier suivant les regles ci dessus enoncees, et il le fait exposer a l'entree des ecoles centrales.

Article 34.

Les cours d'etudes des ecoles centrales sont au nombre de sept, savoir des medecins, des Chirurgiens, des ingénieurs et architectes, des arpenteurs, des Legistes et des Theologiens. Leur duree et la classification des ecoles relatives sont fixés de la maniere suivante:

Article 35.

Le cours d'etudes des medecins est de cinq annees et les eleves qui suivent ce cours sont obliges d'assister aux ecoles c'y apres citées dans l'ordre suivant:

An 1. eloquence metaphysique, physique.
An 2. anatomie. histoire naturelle et botanique, chimie generale.
An 3. Anatomie physiologie, Chimie pharmaceutique.
An 4. Clinique, pathologie, matiere medicale.
An 5. Clinique, medicine legale, institutions chirurgicales et d'accouchement

Article 36.

Le cours des Chirurgiens est de cinq années dans l'ordre suivant:
An 1. Eloquence, methaphysique, physique.
An 2. Anatomie, histoire naturelle et botanique, Chimie generale.
An 3. Anatomie, physiologie, Chimie pharmaceutique.
An 4. Anatomie, matiere medicale, institutions chirurgicales et d'accouchement.
An 5. Anatomie, medicine etc.

Article 37.

Le cours des pharmaciens est de quatre annees dans l'ordre suivant:
An 1. Eloquence, metaphysique, physique.
An 2. Histoire naturelle, botanique, chimie generale.
An 3. Histoire naturel e et botanique, chimie pharmaceutique.
An 4. Botanique, matière medicale, Chimie pharmaceutique.

Article 38.

Le cours des ingenieurs et architectes est de quatre années dans l'ordre suivant
An 1. Eloquence, metaphysique, physique.
An 2. Histoire naturelle, mathematiques, dessein et architecture
An 3. Mathematiques, mecanique, dessein et architecture.
An 4. Mathematiques, hydraulique, dessein et architecture.

Article 39.

Le cours des arpenteurs est de trois annees dans l'ordre suivant
An 1. Eloquence, methaphysique, physique.
An 2. Mathematiques, dessein et architecture.
An 3. Trigonometrie, dessein et architecture.

Article 40.

Le cours d'etudes des Legistes est de quatre années dans l'ordre suivant:
An 1. Eloquence, metaphysique, physique.
An 2. Droit naturel et moral, institutions civiles, histoire universel e.
An 3. Code Napoléon, droit criminel, art des notaires.
An 4. Code Napoleon, procédure criminelle, medicine legale.

Article 41.

Le cours des théologiens est de quatre années dans l'ordre suivant:
An 1. Eloquence, metaphysique, physique.
An 2. Droit naturel et moral, histoire universelle, histoire ecclesiastique.
An 3. Theologie dogmatique, hermeneutique, histoire ecclesiastique.
An 4. Theologie morale, hermeneutique, histoire ecclesiastique.

Article 42.

Le Regent est autorisé a exempter la premiere année des cours cités ceux des eleves, qui ont fait des memes ecoles dans les Lycées approuvés par le Gouvernement, sauf a verifier les documents, qu'ils allegeuront ou a y supp eer par un examen.

TITRE 6
DES EXAMENS GENERAUX

Article 43.

Dans les premiers jours de Juillet chaque élève est obligé de presenter sa matricule a la Chancelerie des ecoles centrales. Si le chancelier trouve la matricule admissible conformement a l'artic e 29, il inscrit le nom de l'élève dans le role de ceux qui sont admis aux examens generaux. Ce role est fait de maniere, que les éleves y sont classés selon les années des cours qu'ils suivent.

Article 44.

Le quinze de Juillet le chancelier renvoit au Regent et aux professeurs le role des éleves qui doivent etre examinés et il annonce que les examens generaux commenceront le vingt un du meme mois, successivement suivant l'ordre des cours indiqués au titre 5. Cette annonce est communiquée en meme tems aux éleves et exposée a l'entrée des écoles centrales. Le Regent en donne communication aux autorités et demande si el es veulent y assister.

Article 45.

Le vingt un Juillet a six heures et demie du matin le Regent et les professeurs des cours des medecins se rendent a la chancelerie des ecoles centrales. Chaque professeur donne par ecrit au Regent trois questions relatives aux matieres traitées dans son ecole. On distribue les questions données suivant les années du cours et le Chance ier les cachete en y marquant les noms des professeurs. Il appelle ensuite les éleves de la premiere année et sur les trois questions de chaque professeurs de la meme année, il en tire, une au sort, et en fait prendre copie des éleves. I. appelle successivement de la meme maniere les éleves des autres années et ayant achevé la distribution des questions proposées, il leur annonce qu'ils doivent donner leurs reponses par ecrit en développant les matieres qu'elles traitent avec clarté et netteté, et qu'ils ont le tems jusqu'a midi. Il est chargé de survei ler les éleves, qui ne peuvent avoir ni livres ni papiers ecrits dans la chambre ou ils vont faire reponse aux questions citées, ou il se fait remplacer par un autre avec la permission du Regent. A midi il recueille les reponses ecrites des éleves telles qu'elles sont, les cachete en leur presence et en les congédiant les invite a revenir a deux heures aprés midi.

Article 46.

A deux heures aprés midi, le Regent avec les professeurs cités se rend a la chancelerie; il reçoit du chancelier les reponses ecrites des éleves et il les fait appeller par ordre alphabétique des lettres initiales de leurs noms. Chaque éleve commence son examen par la lecture des reponses qu'il a données aux questions et il es consigne ensuite au Regent. On questione ensuite l'éleve verbalement sur les matieres traitées dans les ecoles suivant la notte presentée par ses professeurs, et on le congédie. Le chancelier va de suite recueillir les suffrages du Regent et des professeurs qui sont donnés par ecrit, et il les enregistre dans le procés verbal de l'examen. On appelle de la meme maniere touts les éleves et en ainsi achevé l'examen, l'on determine par la comparaison des suffrages ceux qui se sont distingués dans chaqu'année du cours, en designant par le mot Optime celui, qui a rempli parfaitement sa tâche. Par Accessit celui, qui s'en est approché et par Bene ceux qui, a quelqu'erreur prés, ont donné l'esperance

d'avoir profite dans leurs etudes. S'il y a parite de merite dans ceux qui ont remporte l'Optime ou l'Accessit, on choisie au sort ceux qui auront le prix en faisant mention honorable des autre. Quant a ceux qui n'ont pas rempli les condition de l'examen, ou qui n'ont pas les connoissances relatives a leur annee d'etudes, on les renvoit a charge de recommencer l'annee du cours qu'ils suivent. Les examens des quatres cours se font de la meme maniere

Article 47.

Si le Regent et le chancelier sont en meme tems professeurs du cours dont on fait l'examen, on en substitue l'autres a leurs places suivant le rang qu'ils ont ainsi qu'il est dit en l'article 24.

Article 48.

Si le nombre des eleves du meme cours est tel qu'il soit difficile de les examiner le meme jour, le Regent est autorise a les distribuer en deux ou plusieurs classes et les faire examiner successivement; il est autorise egalement a accorder le tems convenable pour l'examen relatif de l'eloquence et du dessein et architecture suivant la demande qu'en feront les professeurs.

Article 49.

Si quelque deputé du Gouvernement assiste aux examens generaux, il n'a pas le droit du suffrage deliberatif, mais il a seulement les honneurs du rang et la surveillance et l'execution des reglements etablis.

Article 50.

Apres les examens generaux le chancelier donne a chaque eleve un certificat suivant la formule c'y jointe B, signe par le Regent et les professeurs, qui ont assister a l'examen.

Article 51.

Le dernier jour de Juillet on publie la notte de ceux qui ont remporté les prix en faisant mention honorable de ceux qui en ont été prives par le sort.

TITRE 7
DE LA DISTRIBUTION DES PRIX

Article 52.

Deux prix sont etablis pour les eleves de chaque annee de cours d'etudes, un pour l'optime, l'autre pour l'accessit, si leur nombre n'est pas audessus de vingt; autrement il y a lieu a deux prix pour deux accessit.

Article 53.

Le premier d'Aout est le jour destine a la distribution des prix: a cet effet le Regent fait annoncer au public, invitant les autorités, les professeurs et les eleves, il prend les mesures convenables a ce que le lieu de la seance soit decent, et il fait etab ir des places distincts pour ceux qui ont remporte les prix.

Article 54.

La séance est ouverte par un discour du professeur d'eloquence relatif aux avantages de l'instruction publique. Le chancelier, ou un professeur destiné a cet object par le Regent fait ensuite le rapport des etudes suivies dans les ecoles centrales. On lit enfin la notte de ceux qui ont remporte les prix et ils vont successivement les recevoir de la maniere qui sera fixée par le Gouvernement.

TITRE 8
DES GRADES ACADEMIQUES

Article 55.

Il y a sept grades academiques dans les ecoles centrales, savoir de Medecins, de Chirurgiens, de pharmaciens, d'Ingenieurs et architectes, d'arpenteurs, de Legistes et de Theologiens. Ces grades autorisent ceux qui les ont reçus a exercer les professions enoncees dans toute l'etendue des Provinces Illyriennes conformement a l'article 44 de l'arreté sur l'instruction publique de Son Excellence le Gouverneur General.

Article 56.

A la fin des cours d'etudes les eleves qui ont remplis les conditions requises par ce reglement, ont le droit de demander les grades academiques. Ils forment leur demande au Regent dans la chancelerie des ecoles centrales en y deposant les certificats des examens generaux de toutes les années du cours qu'ils ont suivis. Le Regent trouvant la demande admissible, les invite a paroitre a une séance publique pour y donner essai de leurs études de la maniere fixée dans l'article suivant. Il en marque le jour et l'heure aprés la distribution des prix, et y invite les professseurs et les autorites.

Article 57.

Trois jour avant la dite séance trois professeurs choisis par le Regent du nombre de ceux du cours relatif, envoient au Candidat chacun une these extraite des matieres traitées dans les leçons. Le jour de la séance, le Candidat prononce un discour sur chaque these et repond verbalement aux objections qui lui sont faites par les profeseurs sur les theses exposées. Le Regent avec les professeurs susdits se rend ensuite a la chancelerie et demande aux professeurs les suffrages par ecrit sur le merite du Candidat. L. les fait enrégistrer dans le procés verbal de la séance et s'il y en a deux favorables il fait dresser l'acte public, ou la patente suivant la formule s'y jointe C, par laquelle le grade academique est conferé au Candidat. Cette pateote doit etre signée par le Regent, le Chancelier, et les trois professeurs nommes, et visée ensuité par l'inspecteur general de l'instruction publique qui la sommet a l'approbation de Son Excell. le Gouverneur Géoéral.

Article 58.

S'il y a plusieurs candidats dans la meme année on les distrubue successivement en raison de cours d'etudes qu'ils suivent. S'il n'y a pas le tems convenable pour cette fonction avant le quinze Aout, le Regent est autorisé a les differer au mois de Novembre a l'ouverture des ecoles.

La 1 Aout 1810. L'inspecteur général de l'instruction publique. Signé Zelli. Vu, approuvé par nous Gouverneur General de l'Illyrie Signé le Maréchal duc de Raguse.

Par copie conforme l'inspecteur général de l'instruction publique R. Zelli m. p. L. 22 Aout 1810.

MODEL A. Ecoles centrales d'Illyrie.

Le Sieur . . . . . de la Commune de . . . . . Province de . . . . . aiant demandé d'etre admis aux écoles centrales de Laibach, pour y faire le cours de . . . . . aprés avoir presenté les documents requis, est reçu comme éleve de ces ecoles au Cours susdit. A cet effet on lui delivre la presente matricule munie de nos signatures et scellée du Scean des ecoles centrales.

A Laibach le . . . . . . 181 .

Le Regent des ecoles centrales.

L. S.

Le Chancelier.

Vu, bon pour l'année.

MODEL B. Ecoles centrales d'Illyrie.

Laibach le . . . . . . 181 .

Nous soussignés faisons foi et declarons que le Sieur . . . . . éleve de nos écoles du cours de . . . . . a subi les examens généraux de l'année . . . . . du cours susdit, et qu'il a obtenu . . . . . En foi de quoi on lui a delivré le present certificat muni du Scean des ecoles centrales.

Le professeur du cours de . . . . .

L. S.

Le Chancelier.

MODEL C. Ecoles centrales d'Illyrie.

Nous soussignés Regent et professeurs des ecoles centrales de Laibach faisons savoir et declarons a touts ceux qui verront les presentes que le Sieur . . . . . de la Commune de . . . . . Province de . . . . . éleve de nos ecoles, aiant accompli cours d'étodes de . . . . . et subi les examens generaux et soutenu les theses proposées dans la séance publique du . . . . . 181 est jogé digne du grade academique de . . . . . que nous lui conferons solemnelement par les presentes munies du Scean des ecoles centrales. En foi de quoi etc.

A Laibach le . . . . . . 181 .

Le Regent des ecoles centrales de Laibach.

L. S.

Le Chancelier.

Vu, aprouvé par l'inspecteur général de l'instruction publique.

2.

SPOMENICA O USTANOVITVI TEHNIČNE VISOKE ŠOLE.[1]

DRUŠTVO inženjerjev v Ljubljani, ki združuje inženjerje vseh strok v vsem slovenskem ozemlju države SHS, podaja k razpravam o preosnovi oziroma izpopolnitvi visokega šolstva nastopno izjavo:

ZA obstoj države in kulturni razvoj naroda je potrebno pravilno narodno gospodarstvo ter iz tega izvirajoče obče blagostanje. V pravilno gospodarstvo potrebujemo vobče strokovnega šolstva in še posebej tehničnega šolstva. Tehnično šolstvo naj obsega elementarno, srednjo in visoko šolsko stopnjo.

DA zamoremo uspešno tekmovati z drugimi narodi v tehničnem delu, da vzgojimo uradništvo za tehnično službo državi in občinam, da izvežbamo učitelje za naše tehnično šolstvo, v to potrebujemo v državi tehnične visoke šole.

V DRŽAVI imamo univerzi v Beogradu in Zagrebu. Oba zavoda treba izpopolniti in s potrebnimi sredstvi opremiti. V koliko in kdaj da potrebujemo tretjo univerzo, ljubljansko, ne moremo presoditi, zato se v to vprašanje ne spuščamo.

ZAPADNI, slovenski deli države so v industrijskem in obrtniškem pogledu dokaj intenzivneje razviti od drugega dela države. Ta živahnejši razvoj izvira le deloma iz tesnejših sosedstvenih zvez s centralno Evropo in nje tehniko. Raznolikost naših slovenskih pokrajin v oro- in hidrografskih oblikah, prepičli donos naših polja in slednjič še trgovski stiki in konkurenca s sosednjimi narodi so učili in silili naše ljudstvo, da si je iskalo zaslužka v obrtnem delu in v industriji. Industrijska in obrtniška delavnost in iniciativa sta našemu ljudstvu potrebni, ker brez nju ne more obstojati, nikar napredovati Interes celokupnega naroda, interes države zahteva, da se ta tehnična naprednost slovenske dežele goji, ohrani, in da ista oplodi še druge dele države, ki so bili doslej po večini zgolj poljedelski, oziroma bili — primerjaj Bosno — objekt tujemu židovskemu kapitalizmu.

ZATO polagamo posebno važnost na obrtno šolstvo in na tehnično visoko šolstvo. Menimo, da beograjske tehnične fakultete, prislonjene univerzi, ne utegnejo zadoščati zadevnim potrebam države, še manj pa zadostiti našim intenzivnejšim potrebam na zapadu države. Plodonosna zemlja nam je pičlo odmerjena, v tem pogledu se ne moremo primerjati bogati Hrvatski in Slavoniji, niti rodovitni Srbiji. Če srbski znanstveniki v narodnem gospodarstvu razpravljajo, naj li Srbija stremi za industrijalizacijo in je li dežela sploh za industrijo pripravna, je to vprašanje za naš že rešeno: zapadne, slovenske dežele ne morejo živeti brez industrije in živahne obrtnosti. Zato moramo misliti na primeren, novodoben razvoj tehničnega šolstva, na ustanovitev tehnike.

IN to novo tehnično vseučilišče reklamiramo za zapadne pokrajine, za Ljubljano. Dasi bi za to lociranje lahko navedli ozire na pariteto, na ravnotežje, vendar opiramo svojo zahtevo le na stvarne razloge. Utemeljena je v narodnogospodarskem položaju naših pokrajin in na njih zemljepisnih oblikah. Te naše dežele so po naravi raztrgane v mnogolične forme, da nudijo mlademu tehniku vso priliko v praktično proučevanje in vežbanje v vseh tehniških strokah. Naše cestne, železniške, vodne zgradbe, naši predori, viadukti in mostovi so učni objekti prve vrste. Obrt in industrija sta razmerno krepko in mnogostransko razviti. In dasi občutimo živo potrebo po nadaljnji povzdigi obrti in po vse izdatnejši industrijalizaciji, vendar nudijo naše delavnice in

[1] Glej stran 152.

tvornice že obilo možnost zaslužku in proučevanju. Isto velja o naših rudnikih, premogokopih, plavžarnah. Nadalje opozarjamo na naše razmerno gosto železniško omrežje z živahnim blagovnim prometom. Dežela leži med morjem in srednjeevropskimi državami, da morejo le-te preko naše dežele iskati izhoda k morju: odtod živahen prehoden promet in mnogi trgovski stiki in posli. Obenem vzpodbuda, da ne izvažamo neobdelanih surovin, marveč končne izdelke. Slednjič pa je dejstvo, da je ljudstvo v teh krajih šolano in da imamo preobilo srednje šolske mladine, koji moramo omogočiti vstop v poklic tehnika. KER pa more za dogledne čase naša visokošolska mladina itak v univerze v Beograd in Zagreb, bo medsebojnemu spoznavanju in zbližanju le v vzpodbudo, če prihajajo dijaki-tehniki iz drugih pokrajin države v naše kraje, v Ljubljano.

ŽELIMO in predlagamo, da se ustanovi tehnično vseučilišče v Ljubljani, čigar program bi obsegal približno te oddelke: a) stavbni oddelek, 8—10 semestrov; b) strojniški oddelek, 8 semestrov; c) elektrotehnični odddelek, 8 semestrov; d) geodetski oddelek, 6 semestrov; e) zavarovalnotehnični tečaj, 4 semestre. K TEMU predlagamo za kesneje še priklopitev nadaljnjih oddelkov: f) kemičnega oddelka, 8 semestrov; g) rudniško-plavžarskega oddelka, 8 semestrov. V KOLIKO da bo treba pridejati še oddelek za arhitektno in za eno ali drugo specialno stroko, naj se kesneje, če se izkaže potreba, določi. Pač pa smo mnenja, da bi se tehničnemu vseučilišču prislonila tudi trgovska akademija. Zato pozivljemo trgovske organizacije ter njihove zastopnike, da stvar proučijo in da naše stremljenje v skupno dobro podpirajo.

DA ostanemo v redni korespondenci z inozemskimi, zlasti češkimi tehničnimi visokimi šolami ter omogočimo reciprociteto, naj bi se učni program oddelkov vseučilišča za enkrat ne razlikoval preveč od programov imenovanih zavodov. Ker je naše tehnično vseučilišče namenjeno celokupni državi, predavalo bi se v srbohrvatskem in slovenskem jeziku. Docenti za to šolo se kličejo iz vse države. Za teoretične predmete, ki prevladujejo v prvih letnikih, se pritegnejo deloma univerzitetni docenti, tako da ne bo izrednih težav, zasesti že v prvem času večino disciplin. Istočasno se vabijo mlajši znanstveniki, tehniki, da se posvetijo vseučiliškemu poklicu, v kar se jim nudi možnost s podelitvijo dopustov in štipendij. To veljaj zlasti za one tehnične discipline, katere vsebujejo pretežno teoretična raziskovanja. Glede takih predmetov pa, ki črpajo svoje metode iz žive prakse, se ne smemo omejiti na forme in predpise, ki sicer uravnajo pot do vseučiliške stolice. Tu pridejo v poštev priznani strokovnjaki iz prakse, ki se pozovejo na vseučilišče, in se poziv utemelji z njih ugledom in strokovnjaško veljavo. Vsekakor bo klicati take docente šele za nekaj let, in bo pri njih nameščanju itak imel referat profesorski kolegij vseučilišča, s kojim bi se sporazumno postopalo.

NOVEMU tehničnemu vseučilišču bo služila državna obrtna šola v Ljubljani s svojimi delavnicami, z učno opremo, knjižnico in s svojimi prostori vsaj za prvi čas. Izpopolniti bo laboratorije, nabaviti ročne knjižnice, koje morajo predvsem seči po angleški in francoski tehnični literaturi. Za prve letnike se najde prostorov v poslopju državne obrtne šole: prizida se čimprej novo krilo, da se vseučilišče kesneje preseli v lastne prostore.

RAZUME se, da ni mogoče otvoriti koj iz početka vseh številnih oddelkov zasnovanega vseučilišča. Za prva leta bi se morali zadovoljiti v glavnem s stavbnim, strojnim in elektrotehničnim oddelkom ter z geodetskim in zavarovalnotehničnim tečajem.

ZA te navedene oddelke oziroma tečaje, in sicer za prva dva letnika, ki se zaporedoma otvore — geodetski in zavarovalni tečaj trajata le dve leti —, bi bilo namestiti v glavnem docente, kakor v nastopnem navajamo. Pripominjamo le še, da ni zadržkov, da se ne bi ene ali druge discipline združile tako, da se poverijo ev. dve ali tri enemu docentu.

1. Matematika (I. in II. letnik) dva docenta.
2. čista mehanika (I) en docent.
3. praktična mehanika (II) en docent.
4. fizika (I) en docent.
5. elektrotehnika splošna (II) en docent.
6. opisna geometrija (I) en docent.
7. geodezija (I. II) en docent.
8. tehnično risanje (stavbno, strojno) (I) dva docenta.
9. tehnična kemija (I) en docent.
10. geologija (I) en docent.
11. mehanična tehnologija (II) en docent.
12. zemljiški kataster en docent.
13. enciklopedija gozdarska in poljedelska gospodarstva (za geodete) en docent.
14. narodno gospodarstvo en docent.
15. državljansko, trgovinsko in menično pravo en docent.
16. uprava, vodno pravo itd. en docent.

OMENJAMO ponovno, da bi se lahko poklicali za več imenovanih teoretičnih predmetov docenti z naših univerz, n. pr. za matematiko, fiziko, opisno geometrijo, tehnično kemijo, geologijo, za pravne discipline. V nekojih predmetih bi event. ne bilo treba stalno nameščenih docentov, marveč bi šola pozvala predavatelje iz prakse, iz uradov, industrije, denarnih zavodov, in bi se s temi predavatelji sklepale pogodbe na določen rok. To velja n. pr. za tehnično risanje, za kataster, pa tudi za splošno elektrotehniko, mehanično tehnologijo, za geodezijo i. dr. vsaj toliko časa, dokler nimamo na razpolago povsem kvalificiranih kompetentov. Obenem pa bi se pozvali naši znanstveniki in tehniki potom javnega razglasa, naj se na pristojnem mestu priglasijo, da se jim nudi materielna prilika, habilitirati se na eni ali drugi visoki šoli.

ZA kesnejše letnike, v kojih odločno prevladujejo praktični predmeti, se bodo pozvali — kakor smo že navedli — strokovnjaki iz prakse, bodisi da se stalno namestijo ali da se le pogodbeno zavežejo za gotovo število predavalnih ur na semester. Vsekakor bo imel profesorski kolegij pri tem merodajno besedo. Za pravne discipline (obrtni red, stavbne zakone, železniško pravo itd.) ter za druge izventehnične predmete bi se zopet seglo po univerzitetnem docentstvu.

IZREČNO poudarjamo, da je tukaj, pri ustanovitvi tehnične visoke šole, mogoče pričeti brez dolgih priprav s provizorijem. Predvsem zato, ker mora ostati ta šola v intenzivnem stiku z javno tehniško službo ter z industrijo, tako da je omogočena nepretrgana kontrola nad kvaliteto šolskega poslovanja. Zaupati moramo pošteni zavedni delavnosti bodočih docentov, zaupati tudi zdravi in mladi sreči svoji.

USTANOVITEV tehnične visoke šole v Ljubljani pa ni le ob skromnih materielnih žrtvah v kratkem mogoča, ta ustanovitev je tudi izredno nujna, niti ne gre, jo dolgo odlašati. Absolventom naših srednjih šol ni danes na razpolago niti ena domača visoka šola tehnika, in bi morali vsi, ki hočejo k tehničnim študijam, hoditi v inozemstvo. Tudi če se v kratkem zopet otvorijo tehnični

oddelki na beograjski univerzi, bi tam ne bilo prostora za številni dijaški naraščaj, ki prihaja iz naših srednjih šol, zlasti ko smemo pričakovati, da se bo naša mladina vsebolj odločevala za tehnične in trgovske študije kot dosihmal. Če merodajni činitelji priznajo upravičenost naših izvajanj in se odločijo v našem smislu, potem bi se dala otvoriti ta naša šola v načrtanem skromnem začetnem obsegu že v zimi l. 1919./20. Prepričani smo, da bi bil novemu tehničnemu vseučilišču usojen blagodejen vpliv na blagostanje naroda.
PONAVLJAMO: ustanovi naj se tehnično vseučilišče v Ljubljani; ustanovitev se izvrši čimprej, po možnosti že v zimi l. 1919./20., na vseučilišče se pozovejo docenti z univerz, v kolikor so razpoložljivi; kvalificiranim znanstvenikom se nudi prilika, da se pripravijo za vseučiliški poklic; da se dobe vseučilišču za nadaljnje letnike in oddelke prostori, se nemudoma projektiraj in izvedi povečanje poslopja ljubljanske državne obrtne šole; za prvi dve leti se nastanijo otvorjeni oddelki vseučilišča v poslopju državne obrtne šole; prouči se prislonitev trgovske akademije temu vseučilišču.
POZIVLJEMO hrvatske in srbske tovariše-inženjerje, da nam pritrdijo ter da z nami sodelujejo!
NAPROŠAMO Narodno vlado v Ljubljani in osrednjo državno vlado v Beogradu, da proučita in konstatirata nujno potrebo po modernem, široko zasnovanem tehničnem vseučilišču, umeščenem na zapadu države SHS, ter da to vseučilišče čimprej oživotvorita.
VSEUČILIŠKA komisija blagovoli vzeti našo izjavo v pretres, priznaj isti načeloma nujnost in upravičenost ter podpiraj nje udejstvitev z vsem poudarkom. V tem smislu izposluj deputacijo k centralni vladi v Beograd, ki naj tam utemelji nujnost naših zahtev ter izprosi nujne primerne odredbe.

V Ljubljani, dne 25. januarja 1919.

Društvo inženjerjev v Ljubljani:

Ing. Strgar, l. r., t. č. predsednik. Ing. Miklič, l. r., t. č. tajnik.

3.

A. Poročilo društva inženjerjev v Ljubljani o otvoritvi pomožnih seminarjev v Ljubljani,

s kojimi naj se visokošolcem-tehnikom omogoči, da svoje študije zapričnó, oziroma nadaljujejo in zaključijo.[1]

DRUŠTVO inženjerjev je v svoji spomenici z dne 25. januarja t. l. utemeljilo nujno potrebo po državni tehnični visoki šoli v Ljubljani. Ker je ustanovitev te visoke šole prepustiti redni zakonodaji, predlaga podpisano društvo, da se začasno, po iniciativi in v kompetenci Narodne vlade SHS v Ljubljani oziroma poverjeništva za uk in bogočastje, čimprej in ako mogoče nemudoma osnujejo »pomožni seminarji za visokošolce-tehnike v Ljubljani«.
a) Ti seminarji naj nadomestijo povsem prva dva letnika tehnične visoke šole, in sicer oddelkov: stavbnega, strojniškega (elektrotehničnega), po možnosti kemičnega, nadalje rudarskega, kulturno-tehničnega, geodetskega ter tečaja za zavarovalne tehnike.

[1] Glej stran 163.

b) SEMINARJI naj visokošolcem-tehnikom višjih letnikov in absolventom posameznih oddelkov nudijo priliko, da se pripravijo za predpisane izpite, in sicer: z rednimi predavanji v posameznih predmetih; s seminarnimi vajami v posameznih predmetih; v risalni dvorani, kjer izvršujejo predpisane konstruktivne programe po navodilih seminarnih učiteljev; s posojanjem učnih knjig iz javnih in zasebnih knjižnic.

c) VODSTVO oziroma učiteljski zbor seminarjev naj posreduje pri inozemskih, zlasti češkoslovaških tehničnih visokih šolah v tem smislu, da se slušateljem seminarjev poenostavijo predpogoji za polaganje državnih izpitov na teh visokih šolah.

DRUŠTVO inženjerjev je uverjeno, da tvorijo predlagani seminarji podlago bodoči tehnični visoki šoli v Ljubljani, tako da bo taka šola dejanski — vsaj glede prvih dveh letnikov — že obstojala takrat, ko bo skupščina celokupne države SHS imela priliko, potrditi oziroma zakonodajnim potom ustanoviti tehnično visoko šolo v Ljubljani.

OBENEM predlaga društvo inženjerjev: Narodna vlada SHS v Ljubljani blagovoli upostaviti izpraševalne komisije za I. in II. (zaključni) državni izpit zadevnih oddelkov, tako da se absolventom teh oddelkov že sedaj omogoči polagati tudi II. (zaključni) izpit v Ljubljani. Ti državni izpiti bi imeli začasno pač veljavnost le v območju ljubljanske vlade; kakor hitro pa je visoka šola ljubljanska redno — zakonodajnim potom potrjena, ni zadržka, da se spričevala naknadno, eventualno po dopolnilnem izpitu, nanovo ne izpišejo optima forma.

K TEMU navajamo po »Mischler-Ulbrich, Staatswörterbuch«, 2. izdaja, Dunaj 1907 (Technische Hochschulen):

AD I. državni izpit: »Vorsitzender der Prüfungskommission ist der Dekan, als ordentliche Examinatoren fungieren die Professoren, nach Erfordernis auch Dozenten und Supplenten; es können aber auch außerordentliche Examinatoren vom Unterrichtsminister auf Grund eines Vorschlages des Professoren-Kollegiums bestellt werden; auch kann der Unterrichtsminister Regierungskommissäre delegieren.«

AD II. državni izpit: »Die Prüfungskommissionen für die Abhaltung der II. Staatsprüfung, deren je eine für jede Fachschule (oddelek) am Sitze aller technischen Hochschulen besteht, werden vom Unterrichtsminister auf Vorschlag der Professorenkollegien bestellt. Sie bestehen aus einem Präses, nach Umständen einem oder zwei Präsesstellvertretern und so vielen Prüfungskommissären, als nach der voraussichtlichen Zahl der Kandidaten erforderlich sind. Als Prüfungskommissäre werden zunächst die Professoren und Dozenten der betreffenden Fachschule, dann auch andere Fachmänner, welche der Schule nicht angehören, gewählt.«

NALOGA profesorskega kolegija novootvorjenih seminarjev bo, izdelati podrobni organizačni načrt za prva dva letnika tehnično-visokošolskih študij v seminarjih ter za začasne pomožne kurze v prid višjim letnikom. Nadalje bi profesorski kolegij izdelaval stvarne predloge glede izpopolnitve učnega zbora, glede nabav in ureditev zbirk, laboratorijev, knjižnice in glede imenovanja članov v izpraševalne komisije.

DOKLER tak profesorski kolegij ne obstoja, predlaga podpisano društvo inženjerjev: Narodna vlada SHS v Ljubljani blagovoli sklicati stalen tehnično-visokošolski odbor, ki naj začasno nadomešča profesorski zbor, izdeluje predloge in načrte ter končno pripravi vse potrebno, da se učilišče otvori.

V TA kolegij imenuje vlada svoje uradne zastopnike. v istega naj pošlje vseučiliška komisija delegate in namestnike: nadalje naj bi bili v kolegiju zastopani društvo inženjerjev v Ljubljani z delegati in namestniki ter društvo slovenskih geometrov. delegat in namestnik. V tehnično-visokošolski kolegij blagovoli visoka vlada pozvati tudi vse visokošolske (vseučiliške) docente odnosno znanstvenike in strokovnjake. koje namerava vlada namestiti kot redne ali honorarne docente na novem učilišču. Docenti. ki se imenujejo na šolo. bi hkrati postali člani kolegija.
NA podlagi dosedaj nabranega gradiva poroča društvo inženjerjev nadalje takole:
PRAVILNE in popolne statistike vseh visokošolcev-tehnikov ter abiturijentov Slovencev. ki se posvete tehničnim študijam. ni dobiti. Na zadevne pozive se je oglasilo 119 dijakov.
PRIPOMINJAMO. da naš seznam ni popoln. predvsem manjkajo točni podatki iz Prage. Tudi manjka v njem več dijakov. ki začasno služijo v vojakih. oziroma ki se nahajajo v ujetništvu. Brez dvoma pa je pričakovati. da se v novo učilišče vpiše mnogo abiturijentov. ki se dosedaj niso prijavili. ker niso razumeli zadevnih pozivov v listih. Slednjič bo v prihodnjem letu že računati z novimi abiturijenti iz šolskega leta 1918./19.
ZA I. letnik učilišča v letu 1918./19. — če se prične pouk o veliki noči l. 1919. — pride v poštev po dosedanjih priglasih kakih 40 dijakov. v šolskem letu 1919./20. približno isto število za II. letnik: v I. letnik pa utegne potem vstopiti izdatno večje število. Obisk bi bil tako vsekakor primeren. Seminarni kurzi bi se otvorili v prid desetim stavbnikom III. letnika. sedmim IV. letnika. šestim strojnikom III. letnika. Priporočali bi imenovanje izpraševalne komisije za geodete. pa le v tem primeru. če se posreči pridobiti za projektirano učilišče kvalificiranega docenta-geodeta.
PRIMERJAJMO razmere na češki tehnični visoki šoli v Brnu. ustanovljeni v letu 1899./1900.:
ŠTEVILO slušateljev je znašalo l. 1901./02.. tedaj v tretjem letu obstoja šole. v treh oddelkih skupaj 131 rednih. 27 izrednih: l. 1907./08. 369 rednih. 42 izrednih.
PRIČAKUJEMO. da bi število slušateljev na novem učilišču naraščalo od leta do leta. Upamo. da se našemu učilišču v kratkem podeli zakonita podlaga ter da se prizna kot visoka šola. Potem bo mogoče v izdatnejši meri pritegniti slovite docente z drugih jugoslovanskih in slovanskih visokih šol. tako da bo obiskovalo šolo tudi dokaj slušateljev iz hrvatskih in srbskih pokrajin.
V PRILOGAH dajemo pregled o učnih načrtih oz. učnih predmetih za I. in II. letnik učilišča. Pri tem smo upoštevali tudi kemike in rudarje. koji bi ev. obiskovali šolo le do 1. državnega izpita in nadaljevali študije na čeških visokih šolah. Za enkrat pa skoro ne bi kazalo otvoriti kemičnega oddelka. ker so stroški z ozirom na pičlo število slušateljev previsoki. Pripominjamo. da so učni načrti provizorno izdelani po programih tehničnih visokih šol dunajske in brnske (češke) ter montanistične v Přibramu. to pa. ker so nam bili na razpolago najnovejši programi le iz teh šol. Sicer je bil načrt bivših avstrijskih tehnik. precej enoten: v prehodni dobi bi se na našem učilišču premenil le toliko. kolikor dopušča reciprociteta s češkimi šolami.
V PRILOGAH navajamo k posameznim učnim predmetom nekatere znanstvenike in strokovnjake. o katerih sodimo. da utegnejo za docenture na naši šoli priti eventualno v poštev. Izrečno poudarjamo. da v tem pogledu ne stavljamo konkretnih predlogov in da nikakor nočemo prejudicirati ukrepom naše

vlade, kateri prepuščamo, da primernim potom izbira in izbere prave može Hočemo le pokazati, da je naš projekt takojšnje otvoritve prvih letnikov visoke tehnične šole oziroma seminarjev izvedljiv in da imamo za več važnih disciplin izvrstne docente med slovenskimi znanstveniki, za mnogo predmetov pa priznanih strokovnjakov, katerim bi se smele poveriti docenture za toliko časa, da se ali končno habilitirajo — kar bi se moglo izvesti i na naši šoli — ali nadomeste s povsem in neoporečno kvalificiranimi docenti.

NUJNO prosimo našo vlado, da čimprej definitivno na projektirano šolo namesti in ji zasigura slovenske visokošolske profesorje in docente sem pripadajočih disciplin, da tako ustvari podlago za krepek in jasen razvoj šole in za njeno dobro ime. Če je vladi mogoče že v prvem času pridobiti šoli slovitih učiteljev v slovanskem inozemstvu, naj bi to izposlovala. Izrečno pa prosimo, da blagovoli naša vlada preskrbeti novemu učilišču priznanih docentov za one poglavitne discipline, za katere ne vemo domačega strokovnjaka, da bi — čeprav le začasno — mogel prevzeti docenture. Med te discipline šteje višja geodezija, za katero navajamo v prilogi profesorja Doležala dunajske tehniške visoke šole. Isto bi veljalo za kemično stolico za primer, da se naj otvori kemični oddelek, ter enako za mehanično tehnologijo.

TEŽAVNO je podati podroben proračun za projektirano učilišče, zato samo na kratko izvajamo, kar moremo kalkulirati. Omenjamo, da izkazuje avstrijski državni proračun ob priliki ustanovitve češke tehnične visoke šole v Brnu, otvorjene s tremi oddelki v letu 1899, 1900.,

za leto 1899. potrebščine: pavšalno vsoto	200.000 K
za leto 1900. „ „ „	420.000 „

DRŽAVNI proračun za leto 1902. izkazuje za isto češko tehnično visoko šolo v Brnu, s tremi oddelki (gradbenim, strojniškim in splošnim), naslednje

redne izdatke:

a) plače učnemu osebju (profesorjem, hon. docentom, konstrukterjem, asistentom učiteljem), potem uradnikom in slugam, in sicer z dokladami vred	160.028 K
b) učne potrebščine	13.980 „
c) drugi izdatki (stavba, dijete, bolniška blagajna	15.459 „
Skupaj	189.467 K

Izredne izdatke:

a) adaptacije, oprava, razne učne potrebščine	7.300 K
b) pavšalni znesek (gradbeni obrok)	100.000 „
Skupaj	107.300 K
Skupno vse potrebščine	296.767 K

ZA leto 1903. izkazuje zopet državni proračun za isto šolo:

Redne potrebščine	254.084 K
izredne potrebščine	5.700 „
Skupno vse potrebščine	259.784 K

NAVEDENE številke dokazujejo, da tvorijo tudi na tej nanovo ustanovljeni šoli v Brnu, za katero je bilo nabaviti zbirke, laboratorije in učila sploh, največjo postavko plače učnemu in drugemu osebju, kar bo vobče veljalo tudi za naše novo učilišče, tembolj, ker bi se to po našem mnenju posluževalo učnih pomočkov obstoječe državne obrtne šole.

PRORAČUN našega projektiranega učilišča podajamo v prilogi, iz katere je najprvo razvidno število profesur oziroma honoriranih docentskih ur ter sicer potrebno osebje.

LETNI proračun znaša za prvi dve leti šole okroglo 500.000 K, za koledarsko leto 1919, pa, ako se šola otvori meseca aprila 1919, okroglo 400.000 K. — V naslednjem znesku so všteti izdatki za pomožne kurze v višjih letnikih.

NOVO učilišče naj bi se začasno nastanilo v poslopju državne obrtne šole v Ljubljani. Ker je glavni trakt poslopja na bivšo Nadvojvode Evgena cesto še okupiran po nad 200 invalidih in so ti prostori zelo onesnaženi, da bo trebalo izdatnega snaženja, beljenja in ev. slikanja in pleskanja, predlagamo in prosimo, deželna vlada blagovoli nemudoma preseliti invalide iz šolskega poslopja ter odrediti, da se čimprej izvrše potrebna snažilna dela.

PODPISANO društvo inženjerjev izraža končno svoje mnenje, da naj se otvorijo načrtani visokošolski tečaji že neposredno po veliki noči tega leta, to je meseca aprila 1919, in izreka svoje trdno prepričanje, da je novemu učilišču določen že koj iz početka blagodejen vpliv na naše šolstvo, da bo novi zavod posebne koristi našemu dijaštvu in v bodočnosti vir napredka našemu narodnemu gospodarstvu, naši narodni kulturi.

OBENEM izjavlja podpisano društvo, da bo kot organizacija in po vsakem posameznem društveniku podpiralo novo institucijo po najboljši moči.

V Ljubljani, dne 26. februarja 1919.

Ing. Strgar, l. r., t. č. predsednik.

B. Učni predmeti tehnično-visokošolskega tečaja v I. letniku.

ODDELEK GRADBENI	SEMESTER zim.	SEMESTER let.
Matematika I.	5/2	5/2
Opisna geometrija	5/6	5/6
Splošna kemija	4	—
Mehanika I.	5/2	5/2
Tehn. risanje (stavbno)	2/6	2/6

ODDELEK RUDARSKI	SEMESTER zim.	SEMESTER let.
Matematika I.	5/2	5/2
Opisna geometrija	5/6	5/6
Splošna kemija	4	4
Mehanika I. (enciklop.)	5/2	5
Mineralogija	3	3
Situacijsko risanje	2	2
Pogodbeno in menično pravo	—	2
Knjigovodstvo	—	3
Prva pomoč pri nezgodah		2

ODDELEK STROJNIŠKO-ELEKTROTEHNIŠKI	SEMESTER zim.	SEMESTER let.
Matematika I.	5/2	5/2
Opisna geometrija	5/6	5/6
Splošna kemija	4	—
Mehanika I.	5/2	5/2
Strojno risanje	2/6	2/6
(Mehan. tehnologija)	—	4

ODDELEK GEODETSKI	SEMESTER zim.	SEMESTER let.
Matematika I.	5/2	5/2
Opisna geometrija	5/6	5/6
Splošna kemija	4	—
Situacijsko risanje	4	4
Nižja geodezija	6/5	6/10
Optika	2	—
Zemljedelstvo I.		4
Upravno pravo	—	2

4.

NAREDBA CELOKUPNE DEŽELNE VLADE ZA SLOVENIJO GLEDE USTANOVITVE ZAČASNEGA TEHNIČNO-VISOKOŠOLSKEGA TEČAJA V LJUBLJANI.[1]

1. DA morejo absolventi srednjih šol započeti študije tehnične smeri se v Ljubljani začasno ustanavlja tehnično-visokošolski tečaj za gradbeno, strojno-elektrotehnično, rudarsko in zemljemersko stroko.

2. ZAČASNI tehnično-visokošolski tečaj izvrši v mesecih od maja do novembra 1919 pouk 1. in 2. izrednega semestra I. letnika v smislu učnih načrtov beograjske tehnične fakultete in tehničnih visokih šol na ozemlju nekdanje Avstrije.
PO možnosti naj se vrše na tečaju istočasno pomožni kurzi v prid slušateljem višjih letnikov.

3. Z VODSTVOM in upravo začasnega tehnično-visokošolskega tečaja se poverja kuratorij za začasni tehnično-visokošolski tečaj v Ljubljani. V tem kuratoriju so:
 a) načelnik in njegov namestnik, ki ju imenuje deželna vlada za Slovenijo;
 b) štirje zastopniki učiteljskega kolegija, ki jih imenuje učiteljski zbor, in sicer po enega za gradbeno, strojno-elektrotehnično, rudarsko in zemljemersko stroko;
 c) dva zastopnika društva inženjerjev v Ljubljani, ki ju imenuje društvo izmed delegatov v vseučiliški komisiji v Ljubljani;
 d) en zastopnik društva slovenskih geometrov v Ljubljani, ki ga imenuje društvo.

4. KURATORIJ opravlja vse posle, kolikor se tičejo vodstva in ureditve začasnega tehnično-visokošolskega tečaja; zastopa ga napram javnosti ter varuje njegov ugled. Skrbi za izvršitev pouka in namestitev pomožnega osebja.
KURATORIJ deluje v skupnih sejah, ki so sklepčne ob navzočnosti polovice članov, in sklepa z večino glasov.
POSLOVNI red si določi kuratorij sam.

5. V ZAČASNI tehnično-visokošolski tečaj se sprejemajo kot redni slušatelji absolventi srednjih šol (gimnazije, realne gimnazije, realke) obojega spola, ki se izkažejo z zrelostnim izpričevalom ter so pristojni v kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev.
KOT izredni slušatelji se morejo sprejeti državljani, ki so dovršili 17. leto in se izkažejo s primerno izobrazbo.

6. UČNE moči so honorirani docenti, tehnični učitelji in lektorji, ki jih na predlog vseučiliške komisije pokliče deželna vlada. Konstrukterje, asistente in pomožno osebje pokliče na predlog kuratorija deželna vlada.

7. STROŠKE za začasni tehnično-visokošolski tečaj krije deželna vlada za Slovenijo iz vseučiliškega fonda.

V Ljubljani, dne 2. maja 1919.

Dr. Brejc, s. r., predsednik.

Dr. Žerjav, s. r., podpredsednik.

Golia, s. r. Kristan, s. r. Prepeluh, s. r.

Dr. Ravnihar, s. r. Dr. Verstovšek, s. r.

[1] Uradni list deželne vlade za Slovenijo z dne 7. maja 1919, št. LXXXVIII. in z dne 19. maja 1919. št. XCIV. (Glej str. 164.)

5.

NAREDBA CELOKUPNE DEŽELNE VLADE ZA SLOVENIJO, S KATERO SE IZDAJA USTANOVILO ZA TEHNIČNO-VISOKOŠOLSKE FONDE IN SE OSNAVLJA UPRAVNA KOMISIJA TEHNIČNO-VISOKOŠOLSKIH FONDOV.[1]

Čl. 1.

V POSPEŠEVANJE tehnično-visokošolskih študij in tehnično znanstvenega dela v Sloveniji se nabirajo pri javnih in zasebnih činiteljih prostovoljni prispevki tehnično-visokošolskim fondom v Ljubljani.

Čl. 2.

IZ teh prispevkov se stvorita:

1. tehnično-visokošolski študijski fond za Slovenijo,
2. fond za opremo tehničnih institutov v Ljubljani.

Čl. 3.

TEHNIČNO-VISOKOŠOLSKI študijski fond se uporablja:

a) za ustanove slušateljem za študije v inozemstvu in na domačih tehničnih visokih šolah, v prvi vrsti za rudarske in plavžarske stroke;
b) za študijske in potovalne ustanove absolventom tehničnih visokih šol v svrho nadaljevanja študij na inozemskih šolah in znanstvene in praktične izobrazbe v inozemski industriji;
c) za študijske ustanove kandidatom za tehnične docenture na domačih tehničnih visokih šolah v svrho znanstvene izobrazbe v inozemstvu.

Čl. 4.

FOND za opremo tehničnih institutov služi ustanovitvi in opremi nastopnih institutov:

a) kemičnega instituta,
b) fizikalnega instituta,
c) mineraloško-geološkega instituta,
d) tehnološkega instituta,
e) elektrotehničnega instituta,
f) preizkuševališča za stavbne materialije.

Čl. 5.

NABIRANJE prispevkov za te fonde in njih uprava sta poverjeni upravni komisiji tehnično-visokošolskih fondov v Ljubljani, ki bo sestavljena tako:

a) iz treh zastopnikov deželne vlade za Slovenijo, pri čemer naj bodo razen poverjeništva za uk in bogočastje zastopani zlasti oddelki, ki imajo posla s tehničnimi strokami;

---

1 Uradni list deželne vlade za Slovenijo z dne 19. julija 1919, št. 121. — Glej stran 183.

b) iz enega zastopnika obrtnopospeševalnega urada;
c) iz enega zastopnika akademičnega senata vseučilišča v Ljubljani;
d) iz enega zastopnika modroslovne fakultete in
e) iz treh zastopnikov tehnične fakultete na vseučilišču v Ljubljani;
f) iz dveh zastopnikov trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani;
g) iz dveh zastopnikov Zveze industrijcev v Ljubljani;
h) iz enega zastopnika mesta Ljubljane, ki ga imenuje magistrat;
i) iz dveh zastopnikov društva inženjerjev v Ljubljani;
j) iz enega zastopnika inženjerske zbornice v Ljubljani.

ZAČASNO, to je do ustanovitve vseučilišča oziroma tehnične fakultete v Ljubljani, pošiljajo v upravno komsijo namesto korporacij pod c), d) in e):
c) enega zastopnika kuratorij za začasni tehnično-visokošolski tečaj v Ljubljani;
d) enega zastopnika vseučiliška komisija pri deželni vladi;
e) tri zastopnike zbor docentov na začasnem tehnično-visokošolskem tečaju v Ljubljani.

Čl. 6.

UPRAVNA komisija deluje v skupnih sejah, je sklepčna ob navzočnosti sedmih članov in si določi poslovnik sama. V svojem področju osnuje odsek za tehnično-visokošolski študijski fond in odsek za fond za opremo tehničnih institutov.
NAČELNIK kuratorija za začasni tehnično-visokošolski tečaj skliče ustanovno sejo upravne komisije, ki iz svoje srede izvoli predsednika upravne komisije in njega zastopnika, nadalje načelnika in člane obeh odsekov.

Čl. 7.

DOKLER se ne konstituira upravna komisija, upravlja nje posle kuratorij za začasni tehnično-visokošolski tečaj. Prispevki se morajo vplačevati pri deželni vladi za Slovenijo pod naslovom: »Tehnično-visokošolski fondi«, in sicer v študijski fond ali v fond za opremo institutov po namenu prispevalčevem.

Čl. 8.

TA naredba stopi takoj v veljavo.

V Ljubljani, dne 3. julija 1919.

Dr. Brejc, s. r., predsednik.

Dr. Žerjav, s. r., podpredsednik.

Golia, s. r. Dr. Ravnihar, s. r. Dr. Verstovšek, s. r.

6.

SPOMENICA O USTANOVITVI SLOVENSKEGA VSEUČILIŠČA V LJUBLJANI.[1]

SLOVENSKO vseučilišče je naša stara kulturna zahteva, ki smo jo Slovenci več desetletij brezuspešno ponavljali v avstrijskem parlamentu, katere udejstvitev pa pričakujemo od parlamenta lastne države.

AKO danes vnovič zahtevamo ustanovitev slovenskega vseučilišča v Ljubljani, ne storimo tega morda iz kakšnih separatističnih teženj, temveč v prepričanju, da bi bila njegova ustanovitev tako v kulturnem, socialnem in narodnogospodarskem interesu celokupne države SHS. kakor tudi v vitalnem interesu njenega narodno najbolj eksponiranega slovenskega dela.

UNIVERZA je najvišje državno vzgajališče za vse akademske poklice, za katere naša mlada država nujno potrebuje naraščaja. Univerza je pa tudi znanstveno svetišče, ki vestno čuva narodu ogenj resnice in pravice, obuja k življenju latentne duševne sile naroda. odkriva nove talente, jim nudi možnost razvoja in jim je torišče plodonosnega dela za narod in državo. Univerza je obenem žarišče vse narodne kulture, vsega prosvetnega dela med narodom. Tam črpajo posamezniki kakor ljudstvo strokovnega znanja. direktiv in pobude za rešitev nujnih vprašanj praktičnega življenja. Univerza je kulturen areopag naroda. na katerega se obrača v svojih dvomih in sporih javnega življenja in katerega razsodbam se zaupljivo podvrže. Tako vlogo je ne enkrat igralo češko vseučilišče v zgodovini svojega naroda. Tem kulturnim potrebam slovenskega naroda pa more zadostiti edinole domače vseučilišče, ki bo naravna zacelitev našega kulturnega stremljenja.

UNIVERZE v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu bodo v plemeniti umski tekmi le druga drugo bodrile in izpopolnjevale. nikakor pa ne ovirale. Ni v interesu napredka znanosti. ako se učna sredstva kopičijo na enem samem vseučilišču, ker je s tem umska tekma znatno otežkočena in svoboden razvoj talentov onemogočen. Tudi ni v interesu strokovne izobrazbe dijaštva, ako so univerze prenapolnjene. ker dijak ne dobi prostora v institutih in seminarjih, profesor pa ne časa. da bi osebno vplival na duševni razvoj dijaka. Izkušnje uče, da so ravno manjše univerze na Nemškem, kakor n. pr. v Bonu, Jeni, Heidelbergu. Halle. znanstveno najbolj slovele in so v veliki meri pospešile znanstven in kulturen napredek nemškega naroda v zadnjih petdesetih letih.

OB sklepu miru bo veliko število našega naroda ostalo izven mej jugoslovanske države. Slovenska univerza v Ljubljani kot svetišče narodnih svetinj, ideje resnice, pravice in svobode. krog katerega se bo zbirala naša akademična mladina. jim bo poroštvo za to. da pride enkrat tudi zanje dan odrešenja. dan narodnega ujedinjenja.

NA slovenskem ozemlju se glasom statistike še danes nahaja v državnih službah krog 1790 tujih uradnikov z akademsko naobrazbo. Poleg teh je precejšnje število inženjerjev in zdravnikov v privatnih službah. To državi sovražno uradništvo zavzema važne pozicije na narodno najbolj eksponiranemu delu države. obdanem od Italijanov in Nemcev. ki bodo po sklepu miru zopet silili v deželo in skušali s pomočjo tega uradništva zavzeti važne postojanke, s katerih bodo delovali proti državi. V tem delu teritorija država nujno potrebuje za vse upravne poklice strokovno izobraženega in narodno zanesljivega

1 Glej stran 163.

uradništva. Tako produkcijo akademičnega naraščaja pa nam more pospešiti edinole domače vseučilišče v Ljubljani, ker bo s tem stotinam slovenskih dijakov omogočen študij, ki so ga zaradi draginjskih razmer morali prekiniti.
DRŽAVA bo močna na zunaj, ako bo na znotraj konsolidirana in trdna, za kar je prvi pogoj dobra uprava, ki bo zadovoljevala državljane. Dobra pa bo uprava le tedaj, ako se bo stalno ozirala na potrebe prebivalstva, med katerimi zavzemajo narodnokulturne potrebe prvo mesto. V Sloveniji imamo danes slovenske ljudske in srednje šole, imamo slovenski uradni jezik, nimamo pa še vseučilišča, ki bi nam vzgajalo strokovno in jezikovno sposobno uradništvo za posamezne upravne poklice.
SOCIALEN položaj slovenskih visokošolcev je postal kritičen. Večina dijakov je izgubila v vojni štiri leta svojih študij, to je celo študijsko dobo na vseučilišču.
DA se ta ogromna izguba študijskih let visokošolcem nadomesti, so nemške in tudi druge univerze svojim lastnim dijakom vračunale vojna leta v študijsko dobo, dalje so vpeljale za te dijake posebne kurze, ki naj izenačijo zamujeni študij. Od teh prednosti, katerih so deležni nemški dijaki, pa so slovenski dijaki izključeni, kar pomeni nepreračunljivo izgubo našega akademskega naraščaja.
EDINA univerza v naši državi, ki danes deluje, to je zagrebška, kjer bi lahko slovenski dijak v vojni zamujena leta svojega študija nadomestil, pa je zaradi draginjskih razmer — soba s hrano stane v Zagrebu 900—1000 K — postala za revnega slovenskega dijaka nedosegljiv ideal. Tako je ostalo nad 200 visokošolcev brez vpisa doma in čaka na otvoritev slovenske univerze v Ljubljani. Krog 650 visokošolcev je prisiljenih nadaljevati svoje študije na tujih vseučiliščih, kjer dobesedno vzeto stradajo. Za te dijake je narodna vlada v Ljubljani izdala letos 320.000 K v podporah. Kljub temu pa postajajo življenjske razmere naših visokošolcev od dne do dne obupnejše. Pred kratkim je bilo poslanih po odgonu iz Brna 40 tehnikov, ki so bili brez sredstev. Tako stanje ni le iz socialnega stališča nevzdržljivo, temveč se mora nazvati kot za državo naravnost negospodarsko, če pomislimo, da vsak dijak potroši v tujini na leto povprečno 6000 K. To znaša pri 650 dijakih okroglo 4.000.000 K, kar odgovarja obrestim kapitala 100.000.000 K. To so vsote, ki daleč presegajo stroške za lastno vseučilišče v Ljubljani, kjer bi se lahko v vsakem oziru poskrbelo za naše dijaštvo in ves ta kapital bi ostal doma.
TA težaven položaj, v katerem se nahaja naše visokošolsko dijaštvo, in pa ugodna okolnost, da imamo danes v Ljubljani zbrano lepo število slovenskih visokošolskih profesorjev in docentov, je napotilo vseučiliško komisijo v Ljubljani, da se je upoštevajoč pasivni odpor hrvaškega vseučilišča proti nameravanemu provizoriju slovenskih stolic na tem vseučilišču, z vso energijo poprijela priprav za takojšnjo otvoritev lastnega vseučilišča v Ljubljani.
V POJASNILO navedenega pristavljamo, da je zagrebška univerza v dopisu št. 10.471/19 z dne 7. aprila 1919 odklonila predlog vseučiliške komisije v Ljubljani, da se kreirajo provizorne slovenske paralelne stolice na hrvaški univerzi, ki naj bi na ta način postala matica slovenskega vseučilišča. Kot razlog za to se navaja deloma pomanjkanje prostorov, deloma, da bi kreiranje takih stolic zadelo na razne težkoče, posebno pa nemože to prihvatiti jedno s razloga, jer takove provizorne stolice ne imadu nikakvoga oslona u sveučilišnom zakonu, a drugo, jer drži, da se utemeljenje paralelnih stolica sa slovenskim jezikom na ovom sveučilišču protivi temeljnoj ideji, na kojoj je

osnovana naša mlada država, na ideji narodnog jedinstva Srba, Hrvata i Slovenaca, što se pitanja prostorija tiče to mora profesorski zbor opozoriti na okolnost, da su vrlo skućene i da bi se jedva u sveučilišćnoj zgradi našlo mjesta za još veći broj predavača«. (Jur. fak. štev. 208 1919 z dne 21. marca 1919.) IZ tega je razvidno, da se na pomoč zagrebškega vseučilišča ne more več računati, temveč se je treba takoj postaviti na lastne noge. Na srečo pa so priprave za lastno vseučilišče tako daleč, da bi že v jeseni lahko otvorili lastno vseučilišče s kvalificiranimi učnimi močmi, kakor se da razvideti iz tozadevnega akta, ki vsebuje seznam učnega osebja, učni načrt in proračun za posamezne fakultete. Tem pripravam vseučiliške komisije je treba sedaj sankcije Narodnega predstavništva in pa za to potrebnih denarnih sredstev, da se more začeti s podrobnimi pripravami, t. j. organiziranjem institutov, seminarjev, vseučiliške knjižnice ter opremljenjem učnih prostorov.

V Ljubljani, dne 15. aprila 1919.

Vseučiliška komisija.

7.

OSNOVNI NAČRTI FAKULTET.[1]

I. Filozofska fakulteta.

A. Odsekovo poročilo.

PRI učnem načrtu filozofske fakultete ne gre za ureditev kakih prvih začetniških kurzov, tu gre predvsem za ustanovitev stolic za najvažnejše predmete vsake filozofske fakultete. O katerih predmetih naj se predava, ozir. katere stolice naj se ustanove na filozofski fakulteti bodoče ljubljanske univerze, je razvidno iz priložene tabele: na njej so našteti tudi potrebni znanstveni instituti ozir. seminarji ter kratka informativna data o osebju, ki bi ga bilo eventuelno namestiti. V boljše pojasnilo pripominja pododsek še sledeče:
1. STOLICE našteva načrt le tiste, ki so na vsaki filozofski fakulteti neobhodno potrebne ali ki prihajajo zlasti za bodočo ljubljansko univerzo v poštev, ki bo po svojem obsegu odgovarjala univerzam srednje vrste, kakor je n. pr. graška. Izpuščene so stolice za astronomijo, meteorologijo, orientalno filologijo in podobne, ker za prvi čas ne predstavljajo neobhodne potrebnosti ali pa so deloma že zastopane na drugih fakultetah, kakor orientalna filologija na teološki in meteorologija na tehniški fakulteti. Sprejete pa so stolice za arheologijo in epigrafijo z ozirom na obilni znanstveni material, ki se nudi tem vedam ravno v naših deželah, ter za slovansko zgodovino in starožitnosti, kar je na ljubljanski univerzi samo po sebi umevno in ne potrebuje nobenega daljnjega argumenta. Namesto slovstvene zgodovine romanskih in germanskih narodov se za početek predlaga z ozirom na zelo razširjeno zanimanje za slovstveno zgodovino in srednješolske pedagoške svrhe nujno potrebna stolica za splošno slovstvo in slovstveno teorijo. Da sta poleg obče slovanske filologije, ki jo je tandem aliquando deliti na ožje filološki in lingvistični z ene ter literaturno-historični del z druge strani, potrebni temu odgovarjajoči še dve sto-

[1] Glej stran 159.

lici za materinski jezik slušateljev, ne potrebuje podrobnega priporočila. Potrebno pa je obrazložiti, zakaj se poleg tega nasvetuje in kako je mišljen še poseben profesor ad personam za srbohrvatski jezik in književnost. Zaradi obče znanih preteklih zgodovinskih in političnih prilik je bilo etnično enotno znanstveno polje srbsko-hrvatsko-slovenskega naroda in njega književnost tako specializirano deljeno, da ni za sedaj ne tu ne tam znanstvenega delavca, ki bi obvladal materijo v celem obsegu. Zato je treba z ene strani dati v doglednem času slovenistom možnost, ogledati si znanstveno pobližje tudi zlasti srbohrvatsko književnost, z druge strani pa je treba za prvo generacijo bodočega skupnega življenja nastaviti v Ljubljani še specialnega profesorja za srbohrvatski jezik in književnost, v Zagrebu in Beogradu pa slovenista. V tem smislu se je izrekel tudi profesor Vatroslav Jagić, pa hoče ljubljanska filozofska fakulteta v tem vprašanju slediti predvsem njegovim tako kompetentnim nasvetom. Izvestne stolice bi bile v početku skupne z drugimi fakultetami, ozir. bi profesorji filozofske fakultete predavali tudi za druge fakultete (tako reden filozof in historik tudi za juriste, matematik, fizik, kemik, geolog in botanik tudi za tehnike in medicince).

2. V TABLICI navedeni instituti in seminarji so reducirani na minimum. Kaki proračun za nje se sedaj ne more napraviti. Gotovo je, da brez njih ne gre in da se bo treba o vsakem takem institutu ozir. seminarju dogovarjati in pogoditi z njegovim vodjo, t. j. glavnim profesorjem odgovarjajočega predmeta.

3. KAKOR se razvidi iz tablice, bi bilo skoro za vse predmete lahko dobiti že takoj dobre znanstvene in učne moči, in sicer zopet skoro vse v okviru slovenskega in srbohrvatskega naroda. Edinole za klasično filologijo, za obče slovstvo in splošno slovansko zgodovino so za sedaj v evidenci tujci, med njimi dva Čeha in en Rus. Od teh pa znata dva že slovenski, a eden upa, da se nauči jezika že v enem letu.

4. KOT najbolj pripravno pot za realizacijo filozofske fakultete predlaga pododsek stvoritev kolegija potom imenovanja že v posebnem predlogu predlaganih treh profesorjev in docentov. Ta kolegij prevzame potem vso nadaljnjo skrb in nalogo za popolnitev potrebnega osebja in tozadevnih predlogov ministrstvu. Smatra pa pododsek, da so omenjena prva imenovanja skrajno nujna, da se pravočasno uredi vse do jeseni, da pridobe bodoči docenti zadostni čas za prireditev svojih institutov, pa tudi za pripravo predavanj. Nujno pa je to tudi radi tega, ker bi se v slučaju odlašanja lahko izgubila kaka dobra moč.

5. UČNA obveznost bi bila za redne profesorje najmanj pet tedenskih ur predavanj in dveh tedenskih ur seminarskih vaj. Učni načrt za posamezne glavne predmete napravi dotični profesor sam. Naroči pa se profesorskemu zboru, kakor hitro bo v glavnem imenovan, da izbere iz svoje srede komisijo, ki naj čimprej sestavi predloge za vse potrebne predpise, tičoče se vsakovrstnih izpitov.

6. PREDPISE za inskripcijo slušateljev sploh in njih posameznih vrst posebej reši organizacijski statut, ki ga je ustvariti v dogovoru z vsemi fakultetami in ki mora iziti še pred jesenjo.

Ljubljana, dne 25. marca 1919.

Subkomisija za filozofsko fakulteto.

B. Tabela stolic na filozofski fakulteti v Ljubljani.

Število stolic: 33

Tek. štev.	STOLICA ZA:		Število stolic	STOLICA IMA:
1	FILOZOFIJO		2	seminar + laboratorij za eksperiment. psihologijo
2	PEDAGOGIKO		1	seminar
3	MATEMATIKO		2	seminar
4	FIZIKO		1	institut
5	KEMIJO		1	institut
6	MINERALOGIJO IN PETROGRAFIJO		1	institut
7	GEOLOGIJO IN PALEONTOLOGIJO		1	institut
8	GEOGRAFIJO		2	seminar
9	ZOOLOGIJO		2	institut
10	BOTANIKO		2	institut in botanični vrt
11	ZGODOVINO	stari vek srednji vek in starejša slovenska zgodovina	5	seminar
		novi vek in socialna zgodovina slovanska zgodovina in slovanske starožitnosti		seminar skupen z onim za slovansko filologijo
		zgodovinske pomožne vede in starejša gospodarska zgodovina		seminar skupno s historičnim
12	ARHEOLOGIJO IN PRAHISTORIJO		1	seminar pri muzeju
13	EPIGRAFIKO		1	seminar pri muzeju
14	KLASIČNO FILOLOGIJO	latinščina grščina	2	seminar
15	ROMANSKO FILOLOGIJO		1	seminar
16	GERMANSKO FILOLOGIJO		1	seminar
17	SPLOŠNO SLOVSTVO	literarna teorija, poetika, retorika	1	seminar skupen z rom.-germanskim in slavističnim
18	SLOVANSKO FILOLOGIJO	slovanska filologija splošna slovanska literatura slovenski in srbohrv. jezik slovenska in srbohrvatska literatura profesura ad personam za srbohrv. jezik in literaturo	4	seminar
19	PRIMERJAJOČE JEZIKOSLOVJE		1	seminar
20	ZGODOVINO UMETNOSTI		1	institut

II. Juridična fakulteta.

A. Odsekovo poročilo.

JURIDIČNI fakulteti na vseučilišču v Ljubljani bodi namen, da znanstveno goji pravne in državne vede in obenem, da izobrazuje strokovno one, ki hočejo doseči kvalifikacijo za javno službo.

ZARADI zadnje praktične svrhe je treba predpisati predmete, ki se na fakulteti morajo predavati oziroma slušati in o katerih se morajo polagati tako zvani teoretični državni izpiti.

GLEDE na zasebno in javno pravo, ki ga je večji del naše nove države začasno obdržal iz prejšnje države, je umestno in potrebno, da fakulteta začasno tudi obdrži vobče isto učno dobo osmih semestrov, isto gradivo in red študij, kakor je to bilo obligatno na pravoslovnih fakultetah prejšnje države, zlasti tudi na pravoslovni fakulteti v Zagrebu.

ODSEK je tudi mnenja, da naj ostane pri dosedanjih treh teoretičnih državnih izpitih, ki so pravnozgodovinski, judicielni in državoznanstveni izpit.

VENDAR pa meni, da za pravnozgodovinski izpit zadoščajo trije prvi semestri, in da je večjo važnost polagati na sedaj veljajoče pravo ter na državne in narodnogospodarske vede. Zaradi tega naj bo za študije iz teh disciplin in za priprave k judicielnemu in državoznanstvenemu izpitu predpisanih pet semestrov.

NA tej podlagi se nasvetuje učni red.

KAR se tiče učnih moči, predlaga odsek, da naj se takoj imenujeta dosedanja vseučiliška profesorja in obče priznana znanstvenika dr. Ivan Žolger za pravni nauk in upravno pravo in dr. Leonid Pitamic za upravno pravo, za državno pravo in pravno filozofijo.

ODSEK bi tudi takoj predlagal za imenovanje profesorjem dr. Bogumila Vošnjaka, privatnega docenta na vseučilišču v Zagrebu, za mednarodno in državno pravo, toda dr. Vošnjak se nahaja v Parizu in bi bilo še treba njegove izjave.

PRIDOBITI bi bilo nadalje za stolico statistike in narodnega gospodarstva dr. Frana Žižeka, sedaj profesorja na vseučilišču v Frankobrodu.

V PRILOGI je določil odsek pravnike, ki se nahajajo po veliki večini že v državni službi in katere smatra odsek, da bi bili sposobni prevzeti posamezne stolice bodisi potom direktnega nameščenja, potom habilitacije ali potom učnega naloga. Vendar pa se mu zdi, da mora dotične predloge prepustiti profesorskemu kolegiju.

FAKULTETA naj bi se jeseni l. 1919. otvorila z vsemi obligatnimi predavanji, ker je to potrebno glede na obstoječi dijaški naraščaj in glede na izpite.

ZAČASNO bi potrebovala deset sob, in sicer pet za predavanja, dve za seminarje (eno izmed njiju, veliko, za knjižnico), eno manjšo za učitelje in dve manjši sobi za dekanat.

DO konca tega leta se proračunavajo potrebščine s kakimi 140.000—150.000 K, vštevši 50.000 K za neobhodno potrebno učno in dijaško knjižnico.

B. Učni red.

1.

ZA prve tri semestre (pred pravnozgodovinskim državnim izpitom):
1. Rimsko pravo. 20 ur. razdeljenih na 2 semestra.
2. Cerkveno pravo. 7 ur v 1 semestru ali v 2 semestrih.
3. Zgodovina in sistem nemškega privatnega prava. 5 ur.
4. Ustavna in upravna zgodovina Jugoslovanov. 5 ur.
5. Predavanja na modroslovni fakulteti iz modroslovja. 4 ure.
6. Predavanje na modroslovni fakulteti iz zgodovine Slovanov. 5 ur.
7. Pravna filozofija. 4 ure.

2.

ZA ostalih pet semestrov (za judicielni in državoznanstveni izpit):
1. Državljansko pravo. 20 ur v dveh semestrih.
2. Trgovsko in menično pravo. 7 ur v enem ali dveh semestrih.
3. Civilnosodno postopanje. 12 ur v dveh semestrih.
4. Kazensko pravo in kazensko postopanje. 10 ur v dveh semestrih.
5. Občno in jugoslovansko državno pravo. 5 ur.
6. Upravni nauk in upravno pravo. 6 ur.
7. Narodnogospodarski nauk in narodnogospodarska politika. 10 ur v dveh semestrih.
8. Finančna veda in finančno pravo. 5 ur.
9. Statistika. 4 ure.
10. Sodna medicina.
11. Mednarodno pravo.

V Ljubljani. dne 29. marca 1919.

Subkomisija za juridično fakulteto.

III. Medicinska fakulteta.[1]

A. Odsekovo poročilo.

UTEMELJITEV potrebe po fakulteti:
SLOVENSKO zdravniško društvo je sklenilo na svojem mesečnem sestanku dne 20. februarja 1919 resolucijo na vlado. da naj otvori že letošnjo jesen prve tečaje medicinske fakultete. Sklep je temeljil na zgodovinskih. kulturnih. praktično-gospodarskih in političnih argumentih. Naj navedemo samo sledeče:
POMANJKANJE zdravnikov v vsej Jugoslaviji je velikansko in bo še naraščalo zaradi pričakovanja hitrega razmnoževanja prebivalstva ter zaradi nujnega iztrebljenja zdravniške invazije iz tujine. Po statistiki iz l. 1906. je bilo na ozemlju Slovenije 388 zdravnikov. Izmed teh so bili Slovenci samo 104. Če računamo. da imamo danes nameščenih že 180—200 slovenskih zdravnikov. jih potrebujemo takoj še 200. da nadomestimo tujce z njimi. V vseh drugih pokrajinah Jugoslavije. zlasti v Vojvodini. v Srbiji in v Macedoniji. so razmere

1 Osnutek je sestavil dr. Alojzij Kraigher.

še mnogo slabše, pomanjkanje zdravnikov še veliko večje. Da zadostimo nujni sili in potrebi, nam ne bo dovolj ena sama medicinska fakulteta: misliti moramo na ustanovitev treh ali štirih fakultet.

ŠTEVILO slovenskih slušateljev medicine je že danes zelo visoko in bo zaradi potrebe še naraščalo. Samo v akademskem domu v Zagrebu je 80 slovenskih medicincev: tam pa imamo šele tri semestre. Izven akademskega doma v Zagrebu in na drugih medicinskih fakultetah študira še najmanj dvakrat toliko Slovencev. Če dobimo v Ljubljano medicinsko fakulteto, lahko računamo na 350—400 slovenskih slušateljev. Draginjske razmere v Zagrebu in drugod po svetu so pa danes take, da naš visokošolec, ki je največkrat kmetiški sin in siromak, skoraj nikjer ne more študirati. 800—1000 kron na mesec on ne zmore. Študiral bi lahko samo doma v Ljubljani, kjer je razmeroma še najceneje in kjer ga starši lahko podpirajo od doma z blagom in jestvinami. Z druge strani je pa zopet znano, da imamo Slovenci v Jugoslaviji relativno največ dijaškega naraščaja. Mogli bi torej vzgajati razmeroma največ akademskih delavcev: mogli bi jih celo posojati drugim pokrajinam Jugoslavije. Zato bi bila ustanovitev medicinske fakultete ravno v Ljubljani ne samo v korist Slovencem, temveč vsej Jugoslaviji.

KONČNO je tudi s stališča znanstvenikov, vseučiliških profesorjev, ustanovitev večjega števila fakultet nujno potrebna. Ko bi imeli eno samo fakulteto ali samo dve medicinski fakulteti, bi bila vsaka zase prevelika, število slušateljev brezmejno, možnost za uspešen študij neizmerno majhna, prilike za znanstveno delovanje in napredovanje profesorjev samih neskončno otežkočene. Medicinska fakulteta v Zagrebu, ki je otvorila letos šele tretji tečaj, šteje v teh treh tečajih preko 600 medicincev, ki so drug drugemu napoti in se ovirajo medsebojno zlasti pri praktičnem pouku, pri anatomskih vajah itd. In profesorji te fakultete — n. pr. dr. Zarnik, dr. Mikuličić — si naravnost želijo v Jugoslaviji več manjših fakultet, ki bi razbremenile Zagreb in ustvarile pogoje za prospevanje znanstvenosti, za zdravo tekmo in izmenjavo učnih sil.

UREDITEV FAKULTETE:

SUBKOMISIJA za medicinsko fakulteto računa za enkrat s provizorično ureditvijo fakultete in z otvoritvijo I. tečaja ali prvih treh tečajev jeseni 1919. Treba pa bo takoj razmišljati o tem, ali bi vendar ne kazalo kar začeti z ustvarjanjem definitivnega zavoda. Splošna draginja, zlasti v stavbarski stroki, v zvezi s skrajno slabim stanjem naše valute, bo trajala morda še leta in leta, morda še celo desetletje, morda še dalje. Danes je vse desetkrat dražje, nego je bilo v mirnih časih, zato pa je tudi denar desetkrat manj vreden in desetkrat več ga je v prometu. Ko se bo valuta zboljšala, bo manj denarja, ki bo več vreden: draginja pa bo samo navidez manjša, ker bodo samo številke manjše, vrednost pa bo ista kakor danes. Vsaj za prvo desetletje bi bilo torej vseeno, ali se z ozirom na draginjo odločimo, da z gradnjami počakamo, ali da z njimi kar začnemo. S stališča delavskega vprašanja in brezposelnosti (posledica: boljševizem!) pa bi bilo naravnost priporočljivo, da država nobenih gradenj ne odlaga, temveč da ravno z njimi omogoči delavcem zaslužek in življenje. S tega stališča so se n. pr. v Zagrebu odločili, da začno takoj z gradnjo vseučiliških stavb (zavodov, klinik itd.) in da ne čakajo več cenejših časov. — Za otvoritev fakultete v letošnji jeseni smo seveda primorani misliti na provizorično nastanitev institutov. A misel na definitivum bi bila morda (razen kratko odmerjenega časa, pomanjkanja učnih sredstev in učnih sil) tudi razlog za to, da začnemo letos v jeseni samo s prvim tečajem fakultete.

B. NAČRT UREDITVE FAKULTETE:

a) Začetek v jeseni l. 1919. z enim tečajem:

I. ANATOMSKI INSTITUT.

Provizorična nastanitev v prosekturi deželne bolnice v Ljubljani, ki bi pozneje (po zgradnji definitivnega anatomskega zavoda) služila mogoče kot institut za patološko anatomijo.

II. BIOLOŠKI INSTITUT.

Na filozofski fakulteti v zvezi z zoološkim in botaniškim zavodom. Če le mogoče kot morfološki — biološki institut po vzoreu zavoda prof. dr. Borisa Zarnika v Zagrebu — v zvezi z zavodom za histologijo in embriologijo.

Nastanitev v novi domobranski vojašnici (provizorno ali definitivno) v levi polovici pritličja in podzemlja.

III. INSTITUT ZA KEMIJO.

Na filozofski fakulteti.

IV. INSTITUT ZA FIZIKO.

Na filozofski fakulteti.

V. MEDICINSKA KNJIŽNICA ZA DIJAKE.

Nastanitev v domobranski novi vojašnici. Police in omare, mize, stoli, knjižničar, sluga.

Za nabavo in nakup knjig. opreme, za plače osebju do konca leta 1919. 125.000 kron.

To bi bila zasnova, če se otvori l. 1919. le I. semester.

Za drugi tečaj (velika noč) l. 1920. bi ne bilo treba nič novega.

Za tretji tečaj ali drugi letnik (v jeseni l. 1920.) bi bili potrebni:

VI. INSTITUT ZA HISTOLOGIJO IN EMBRIOLOGIJO.

Če mogoče v zvezi z biološkim zavodom po vzorcu dr. Zarnika v Zagrebu (morfološko-biološki institut). Nastanitev v novi domobranski vojašnici v pritličju in podzemlju (kakor zgoraj).

Imenovanje profesorja (docenta) za histologijo že s 1. januarjem 1920. da si more do jeseni 1920 svoj zavod po svoji volji urediti in pripraviti.

VII. INSTITUT ZA FIZIOLOGIJO.

Nastanitev v novi domobranski vojašnici v pritličju in podzemlju.

Imenovanje profesorja za fiziologijo že s 1. januarjem 1920. da si more do jeseni 1920 svoj zavod po svoji volji urediti in pripraviti.

Za četrti tečaj (velika noč l. 1921.) bi ne bilo treba nič novega.

Za peti tečaj ali tretji letnik (v jeseni l. 1921.) pa:

VIII. INSTITUT ZA PATOLOŠKO ANATOMIJO.

Do jeseni l. 1921. bi moral biti že dograjen novi anatomski institut (v bližini prisilne delavnice?). V tem primeru se nastani patološko-anatomski zavod v prosekturi deželne bolnice v dosedanjem anatomskem institutu, ko bi se do tedaj ne začelo že z gradnjo povsem novih institutov in klinik.

Profesorja za patološko anatomijo bi bilo treba namestiti že s 1. januarjem 1921. da si more institut urediti in opremiti.

IX. INSTITUT ZA EKSPERIMENTALNO PATOLOGIJO IN FARMAKOLOGIJO.

Treba bi bilo povsem nove zgradbe, če mogoče po vzorcu dr. Mikuličića v Zagrebu, ki stremi prav za prav za institutom za eksperimentalno medicino in terapijo s kliniškimi posteljami za poskuse na človeku.

Profesorja za eksperimentalno patologijo in farmakologijo bi bilo treba namestiti, če le mogoče, že tekom l. 1920., da si more svoj zavod primerno urediti, opremiti in pripraviti.

Za šesti tečaj (velika noč l. 1922.) je potrebna:

X. INTERNA KLINIKA.

Provizorna nastanitev v deželni bolnici na oddelku za notranje bolezni s prizidanjem barake za predavalnico in laboratorije. Če le mogoče z gradnjo nove klinike.

XI. KLINIKA ZA KIRURGIJO.

Provizorna nastanitev v deželni bolnici, kirurgičnem oddelku, analogno kakor interna klinika, oziroma nova zgradba.

Za sedmi tečaj (v jeseni l. 1922.) se mora otvoriti:

XII. KLINIKA ZA PORODNIŠTVO IN GINEKOLOGIJO.

Adaptacija Fran Josipovega azila oziroma zgradnja nove klinike.

XIII. KLINIKA ZA PSIHIATRIJO IN NEUROLOGIJO.

Sedanji odgovarjajoči oddelek deželne bolnice oziroma zgradnja nove klinike.

Za osmi tečaj (velika noč l. 1923.):

XIV. KLINIKA ZA OFTALMOLOGIJO.

Sedanji oddelek za bolezni na očeh v deželni bolnici ozir. zgradnja nove klinike.

Za deveti in deseti tečaj (jeseni l. 1923. in za l. 1924.):

XV. KLINIKA ZA DERMATOLOGIJO IN VENEROLOGIJO.

Zgradnja nove klinike.

XVI. KLINIKA ZA PEDIATRIJO.

Zgradnja nove klinike.

XVII. INSTITUT ZA HIGIJENO.

Nova stavba oziroma priključenje h kakemu drugemu zavodu.

XVIII. INSTITUT ZA SODNO MEDICINO.

Nova stavba oziroma priključenje h kakemu drugemu zavodu (patol. anat.).

XIX. KLINIKA ZA TUBERKULOGIJO.

Nova zgradnja.

XX. KLINIKA ZA LARINGOLOGIJO.

b) Začetek v jeseni l. 1919. s tremi tečaji:

Načrt kakor zgoraj s tem razločkom, da bi bilo treba zgraditi oziroma adaptirati, opremiti in urediti vse institute in klinike po eno leto prej. Tako bi bilo treba n. pr. instituta za

XXI. KLINIKO ZA ZOBOZDRAVNIŠTVO. (Nova.)

HISTOLOGIJO in fiziologijo je otvoriti takoj, profesorje za te stolice namestiti takoj.

C. Učni načrt za medicinsko fakulteto.

a) Predmeti, razporejeni po tečajih.

I. in II. tečaj:

ANATOMIJA, 2 semestra	6	ur
BIOLOGIJA (in embriologija), 2 semestra	3	ur
KEMIJA, 2 semestra	3	ur
FIZIKA, 2 semestra	3	ur

III. in IV. tečaj:

ANATOMIJA. 2 semestra	6	ur
TOPOGRAFSKA ANATOMIJA. HISTOLOGIJA. 2 semestra	5	ur
HISTOLOŠKE VAJE. 1 semester	4	ure
FIZIOLOGIJA. 2 semestra	5	ur
vaje	4	ure

V. tečaj:

PATOLOŠKA anatomija. 2 semestra	6	ur
EKSPERIMENTALNA patologija. 2 semestra	5	ur
FARMAKOLOGIJA in receptiranje (metode kliniških preiskav. perkusi in avskultaci. laboratorij). 2 semestra	5	ur
(TOPOGRAFSKA anatomija.)		
(FIZIOLOŠKA kemija.)		

VI. tečaj:

PATOLOŠKA anatomija	6	ur
EKSPERIMENTALNA patologija	5	ur
FARMAKOLOGIJA. 2 semestra in receptiranje (metode kliniških preiskav. perkusi in avskultaci. laboratorij)	5	ur
PATOLOŠKA anatomija	5	ur
EKSPERIMENTALNA patologija	5	ur
FARMAKOLOGIJA	5	ur
INTERNA klinika	7½	ure
KIRURGIŠKA klinika	7½	ure

VII. tečaj:

INTERNA klinika	7½	ure
KIRURGIŠKA klinika	7½	ure
PORODNIŠTVO in ginekologija	10	ur
PSIHIATRIJA in neurologija	4	ure

VIII. tečaj:

INTERNA klinika	7½	ure
KIRURGIŠKA klinika	7½	ure
PORODNIŠTVO in ginekologija	10	ur

IX. tečaj:

INTERNA klinika	7½	ure
KIRURGIŠKA klinika	7½	ure
OFTALMOLOGIJA	10	ur
DERMATOLOGIJA	5	ur
PEDIATRIJA	5	ur

X. tečaj:

PEDIATRIJA	5	ur
HIGIJENA	5	ur
SODNA medicina	5	ur

KURZI iz laringologije, dentologije, za cepljenje itd.

b) Izpiti:

PRVI RIGOROZ.

Koncem drugega semestra:

BIOLOGIJA, fizika in kemija (teoretično).

V petem semestru:

ANATOMIJA, histologija in fiziologija (teoretično in praktično).

DRUGI RIGOROZ.

Koncem desetega semestra:

PATOLOŠKA anatomija, eksperimentalna patologija, farmakologija (teoretično in praktično).

Po absolutoriju:

INTERNA, pediatrija, psihiatrija (teoretično in praktično).

TRETJI RIGOROZ.

KIRURGIJA, porodništvo in ginekologija, oftalmologija, dermatologija in venerologija.

D. Proračun za fakulteto

samo za leto 1919. (od 1. maja do 31. decembra 1919).

(Otvoritev z enim semestrom.)

I. Anatomija.
SUPLENT 14.000 kron, asistent 6.000 kron, dva preparatorja 4.000 kron, dvoje slug 4.000 kron, dotacija za mrliški materijal, preparate itd. 22.000 kron, adaptacija v prosekturi (nadstropje, oprema itd.) 200.000 kron. Skupaj 250.000 kron.
II. Biologija, fizika in kemija pridejo v proračun pri filozofski fakulteti, ker so skupno i ž njimi zavodi.
III. Medicinska knjižnica, knjige, oprema, osebje (knjižničar, sluga itd.), 125.000 kron.
CELOTNI proračun za leto 1919. (do 31. decembra 1919) ob otvoritvi fakultete z enim semestrom bi znašal skupaj 375.000 kron: ko bi se nadstropje na prosekturi ne gradilo, bi lahko odšteli 100.000 kron. Potem bi znašal proračun samo 275.000 kron.

E. Kratek načrt za leto 1919.

(od 1. maja do 31. decembra).

STOLICE: 1. Anatomija, poseben institut. 2. Biologija, na filozofski fakulteti. 3. Fizika, na filozofski fakulteti. 4. Kemija, na filozofski fakulteti.
PRORAČUN: I. Za adaptacijo anatomskega instituta brez gradnje nadstropja, z vštetimi plačami za suplenta itd. in z dotacijo za preparate in mrliški materijal, 150.000 kron. — II. Za medicinsko knjižnico, knjige, oprema, osebje itd., 125.000 kron.
III. Študijske ustanove do konca l. 1919. 60.000 kron. Skupaj: 360.000 kron.

V Ljubljani, 30. marca 1919.

Subkomisija za medicinsko fakulteto.

IV. Tehniška fakulteta.

A. Odsekovo poročilo.

OPIRAJOČ se na naročilo poverjeništva za uk in bogočastje deželne vlade za Slovenijo v Ljubljani z dne 7. t. m., št. 1150 ex 1919, je tehniška subkomisija v svoji seji dne 15. marca t. l. soglasno sklenila predlagati nastopno:

AKO hočemo uspešno tekmovati z drugimi narodi v tehničnem delu, izobrazovati doma uradništvo za tehniško službo državi in občinam in učitelje za naše tehniško šolstvo, potrebujemo v državi tehniške visoke šole oziroma tehniške fakultete v najpopolnejši izmeri. Zaradi tega in ker imamo, kar dokazuje seznam dijakov, ki pa nikakor ni in ne more biti popoln, obilo število samo že slovenskih visokošolcev-tehnikov, se predlaga:

1. TEHNIŠKA FAKULTETA, ustanovljena na vseučilišču v Ljubljani, nadomestuje tehniško visoko šolo in izobrazuje inženjerje gradbene, strojne, elektrotehniške, kemične in kulturnotehniške stroke, dalje geodete in zavarovalne tehnike.

DALJE je neobhodno potrebno, da se varuje našim dijakom vsaj v začetku reciprociteta s češkimi zavodi, dokler še nimamo med našimi učnimi močmi tudi za najbolj specializirane stroke onih res izvrstnih strokovnjakov, ki so potrebni za pouk ravno za najboljše dijake, ki hočejo dospeti do vrha tehniške znanosti. Reciprociteta pa more obstojati samo, ako prevzamemo za prva dva letnika učni načrt čeških zavodov; zato se predlaga:

2. UČNI NAČRT tehniške fakultete za prva dva letnika soglaša začasno z dotičnim načrtom čeških zavodov.

UČNI NAČRT čeških visokih tehniških šol pa soglaša v bistvu z dotičnim načrtom avstrijskih zavodov. Ta načrt nam nikakor ne sme biti ideal, ampak si moramo ustvarjati naše tehniške šole tako, da odgovarjajo najbolj našim potrebam in da nam omogočijo tekmo z zapadno tehniško kulturo, stoječo na vse drugače visoki znanstveni stopnji. To je pa vprašanje definitivne uredbe tehničnega pouka sploh, ki se more rešiti le rednim zakonodajnim potom, nikakor pa ne čez noč. Predlaga se torej:

3. Profesorski kolegij fakultete naj sestavi v sporazumu z društvom inženjerjev v Ljubljani definitiven učni načrt, ki se predloži vladi najkesneje dne 1. junija 1920.

KAKOR je bilo že rečeno, čaka obilno število samo slovenskih visokošolcev-tehnikov in gotovo še večje število jugoslovanskih na tehniški pouk. Naša domovina potrebuje nujno inženjerjev in med slovenskimi znanstveniki in praktiki se nahajajo že popolnoma sposobne učne moči za prva dva letnika, kar dokazuje naš predlog za imenovanje profesorjev in nameščenje docentov in urnik za prvi letnik. Iskreno moramo želeti, da vlada naši šoli zasigura visokošolske profesorje in docente sem pripadajočih disciplin. V prvem letniku ne potrebujemo ni velikih zbirk ni velike knjižnice; zadostuje nam skromna vsota za najvažnejša učna sredstva. Predlaga se torej najskorajšnja otvoritev tehniške fakultete s prvim izrednim tečajem I. letnika, in sicer:

4. Pouk na tehniški fakulteti, in sicer za gradbenike, strojnike, elektrotehnike, rudarje in geodete se prične dne 1. maja 1919 s prvim izrednim tečajem prvega letnika, ki traja od tega dneva do 15. julija 1919. Drugi izredni tečaj prvega letnika se prične 15. avgusta 1919 in traja do 31. oktobra 1919. Dne 15. novembra 1919 se prične nov prvi tečaj prvega letnika in hkrati prvi tečaj drugega letnika, torej redni pouk za prva dva letnika.

5. Vlada naj kreira nemudoma na tehniški fakulteti tri stolice, in sicer: eno stolico za matematiko, eno stolico za mineralogijo, eno stolico za kemijo in sedem honoriranih docentur z učnimi nalogi, in sicer: dve honorirani docenturi za mehaniko, eno honorirano docenturo za opisno geometrijo, eno honorirano docenturo za geodezijo, eno honorirano docenturo za tehniško in stavbno risanje, eno honorirano docenturo za strojno risanje, eno honorirano docenturo za pravoslovne predmete in naj tudi takoj imenuje za te predmete profesorje in docente. Vlada naj imenuje hkrati enega amanuenza za knjižnico, enega poduradnika (pedela) in dve slugi in naj dovoli za neposredno potrebne knjige in učna sredstva dotacije 25.000 kron.
KER hočemo pričeti s poukom že 1. majnika t. l., je provizorična nastanitev in priprava opreme stvar skrajne nujnosti. Društvo inženjerjev v Ljubljani je sestavilo v to svrho na svojem sestanku dne 11. t. m. posebno subkomisijo in se torej predlaga:
6. Vlada naj upošteva nasvete subkomisije za provizorično nastanitev vseh fakultet in pripravo opreme.

B. Učni načrt tehniške fakultete.

PRVI LETNIK.

ZA STAVBNIKE:		SEMESTER zimski	letni
a) skupni teoretični predmeti:			
matematika I:	predavanja	5 ur	4 5 ur
	vaje	2 uri	2 uri
opisna geometrija:	predavanja	5 ur	5 ur
	vaje	6 ur	6 ur
mehanika I:	predavanja	5 ur	5 ur
	vaje	2 uri	2 uri
splošna kemija:	predavanja	4 ure	—
b) specialni predmeti:			
tehnično risanje (stavbno):	predavanja	2 uri	2 uri
	vaje	6 ur	6 ur

ZA STROJNIKE (ELEKTROTEHNIKE):			
a) skupni teoretični predmeti:			
matematika I:	predavanja	5 ur	4 5 ur
	vaje	2 uri	2 uri
opisna geometrija:	predavanja	5 ur	5 ur
	vaje	6 ur	6 ur
mehanika I:	predavanja	5 ur	5 ur
	vaje	2 uri	2 uri
splošna kemija:	predavanja	4 ure	—
b) specialni predmeti:			
strojno risanje:	predavanja	2 uri	2 uri
	vaje	6 ur	6 ur
mehanična tehnologija I:	predavanja	—	4 ure

		SEMESTER zimski	letni
ZA KEMIKE:			
a) skupni teoretični predmeti:			
matematika I (II):	predavanja	3 ur	4+3 ur
	vaje	2 uri	2 uri
mehanika (enciklopedija):	predavanja	3 ur	—
mineralogija:	predavanja	3 ure	3 ure
b) specialni predmeti:			
organ. kemija I:	predavanja	—	3 ur
anorg. kemija:	predavanja	6 ur	—
v laboratoriju za analit. kemijo:	vaje	20 ur	20 ur
ZA RUDARJE:			
a) skupni teoretični predmeti:			
matematika I (II):	predavanja	3 ur	4+3 ur
	vaje	2 uri	2 uri
opisna geometrija:	predavanja	3 ur	3 ur
	vaje	6 ur	6 ur
mehanika (enciklopedija):	predavanja	3 ur	3 ur
	vaje	2 uri	—
mineralogija:	predavanja	3 ure	3 ure
splošna kemija:	predavanja	4 ure	4 ure
b) specialni predmeti:			
situacijsko risanje:	predavanja	2 uri	2 uri
c) splošni predmeti:			
pogodbeno in menično pravo:	predavanja	—	2 uri
knjigovodstvo:	predavanja	—	3 ure
ZA KULTURNE TEHNIKE:			
a) skupni teoretični predmeti:			
matematika I:	predavanja	3 ur	4+3 ur
	vaje	2 uri	2 uri
opisna geometrija:	predavanja	3 ur	3 ur
	vaje	6 ur	6 ur
mehanika (statika):	predavanja	3 ur	3 ur
	vaje	2 uri	—
splošna kemija:	predavanja	4 ure	—
b) specialni predmeti:			
tehnično risanje:	vaje	4 ure	6 ur
meteorologija in klimatologija:	predavanja	—	3 ure
	vaje	—	1 uro
(fizika):	predavanja	3 ure	3 ure
praktična fotografija:	predavanja	—	1 uro
	vaje	—	1 uro
ZA GEODETE:			
a) skupni teoretični predmeti:			
matematika I:	predavanja	3 ur	4+3 ur
	vaje	2 uri	2 uri

		SEMESTER	
		zimski	letni
opisna geometrija:	predavanja	5 ur	5 ur
	vaje	6 ur	6 ur
b) specialni predmeti:			
situacijsko risanje	vaje	4 ure	4 ure
nižja geodezija:	predavanja	6 ur	6 ur
	vaje	5 ur	10 ur
optika:	predavanja	2 uri	—
c) splošni predmeti:			
zemljedelstvo I:	predavanja	4 ure	—
II:	vaje	—	4 ure
upravno pravo:	predavanja	—	2 uri

ZA ZAVAROVALNE TEHNIKE:

a) skupni teoretični predmeti:			
zavarov. matematika I:	predavanja	5 ur	4—5 ur
	vaje	2 uri	2 uri
matematika I:	predavanja	4 ure	3 ure
b) splošni predmeti:			
trgovsko. menično in privatno pravo:		2 uri	—
finančne vede:	predavanja	—	2 uri

DRUGI LETNIK.

ZA STAVBNIKE:

a) skupni predmeti:			
fizika:	predavanja	3 ure	3 ure
matematka II:	predavanja	5 ur	5 ur
mehanika II:	predavanja	6 ur	6 ur
splošno strojeznanstvo:	predavanja	3 ure	3 ure
mehanična tehnologija I. II:	predavanja	—	4 ure
geologija I. II:	predavanja	3 ure	4 ure
	vaje	2 uri	2 uri
b) specialni predmeti:			
mehanika III:	predavanja	—	3 ure
stavbinstvo:	predavanja	—	6 ur
c) splošni predmeti:			
narodno gospodarstvo:	predavanja	4 ure	—
finančne vede:	predavanja	—	2 uri

ZA STROJNIKE (ELEKTROTEHNIKE):

a) skupni predmeti:			
fizika:	predavanja	3 ure	3 ure
matematika II:	predavanja	5 ur	5 ur
mehanika II:	predavanja	6 ur	6 ur
mehan. tehnologija II:	predavanja	4 ure	4 ure
b) specialni predmeti:			
teor. strojeslovje I:	predavanja	—	4 ure
strojni elementi in vaje (risanje)	vaje	4½—6 ur	6 ur

		SEMESTER zimski	letni
parni kotli:	predavanja	—	4 ure
elektrotehnika:	predavanja	4 ure	5 ur
ZA KEMIKE:			
a) skupni predmeti:			
fizika:	predavanja	3 ure	3 ure
splošno strojeznanstvo:	predavanja	3 ure	3 ure
b) specialni predmeti:			
organ. kemija II:	predavanja	4 ure	—
kvalit. kemija:	predavanja	—	4 ure
vaje (v laboratoriju)		20 ur	20 ur
ZA RUDARJE:			
a) skupni predmeti:			
fizika:	predavanja	3 ure	3 ure
(mehanika I. II):	predavanja	6 ur	6 ur
splošno strojeznanstvo:	predavanja	3 ure	3 ure
geologija I. II:	predavanja	3 ure	4 ure
	vaje	2 uri	2 uri
zavarovalna matematika:	predavanja	4 ure	—
b) specialni predmeti:			
strojeznanstvo:	vaje	8 ur	8 ur
petrografija:	predavanja	—	2 uri
elektrotehnika:	predavanja	4 ure	5 ur
c) splošni predmeti:			
higijena:	predavanja	—	2 uri
ZA KULTURNE TEHNIKE:			
a) skupni predmeti:			
fizika:	predavanja	3 ure	3 ure
matematika II:	predavanja	5 ur	5 ur
mehanika I. II:	predavanja	6 ur	6 ur
geologija I. II:	predavanja	3 ure	4 ure
	vaje	2 uri	2 uri
b) specialni predmeti:			
pedologija:	predavanja	—	3 ure
	vaje	—	2 uri
nižja geodezija:	predavanja	6 ur	6 ur
	vaje	2 uri	2 uri
situacijsko risanje:	vaje	4 ure	4 ure
ZA GEODETE:			
a) skupni predmeti:			
fizika:	predavanja	3 ure	3 ure
matematika II:	predavanja	5 ur	5 ur
b) specialni predmeti:			
višja geodezija:	predavanja	4 ure	4 ure

		SEMESTER	
		zimski	letni
vaje (v opazovanju in računanju)		3 ure	3 ure
geodetsko risanje		4 ure	4 ure
tehnika katastra:	predavanja	3 ure	3 ure
	vaje	2 uri	2 uri
nižja geodezija:	vaje	5 ur	10 ur
c) splošni predmeti:			
narodno gospodarstvo:	predavanja	4 ure	—
finančne vede:	predavanja	—	2 uri

ZA ZAVAROVALNE TEHNIKE:

a) skupni predmeti:			
matematika II:	predavanja	5 ur	5 ur
b) specialni predmeti:			
verjetnostno računanje: zavarovalna matematika II: matem. statistika		6 ur	6 ur
privatno in javno zavarov. pravo:	predavanja	—	3 ure
knjigovodstvo:	predavanja	—	3 ure
c) splošni predmeti:			
narodno gospodarstvo:	predavanja	4 ure	—
socialno zavarovanje: varstvo delavcev:	predavanja	2 uri	—

POMOŽNI KURZI

za višje letnike: posamni predmeti po potrebi.

ZA STAVBNIKE III. LETNIKA:

Nižja geodezija:	predavanja	4 ure	(1)
	vaje I. II	10 ur	(2)
Stavbinstvo (visoke gradbe):	konstr. vaje	8 ur	(2)
Stavbna mehanika in graf. statika:	vaje	2 uri	(2)

ZA STAVBNIKE IV. LETNIKA:

Mostne gradbe:	predavanja	6 ur	(1)
	konstr. vaje	8 ur	(2)
Vodne gradbe:	predavanja	4 ure	(1)
	vaje	2 uri	(2)
Železniška gradba:	predavanja	3 ure	(1)
	vaje	8 ur	(2)
Splošna elektrotehnika		2 uri	(1)

ZA STROJNIKE III. LETNIKA:

Teoretično strojeslovje II (turbine, toplotni stroji)	vaje	3 ure	(1)
Enciklopedija stavbinstva in vaje		4 ure	(2)
Nižja geodezija:	vaje	5 ur	(2)
Elektrotehnika:	vaje	4 ure	(2)
Vodni motorji in črpalke:	vaje	10 ur	(2)
Parni kotli, toplotni stroji:	predavanja	4 ure	(1)

V KOLIKOR ne zadoščajo profesorji in docenti I. in II. letnika, se pozovejo še učitelji izmed strokovnjakov v praksi.

C. Seznam profesur in docentur za učne predmete I. in II. letnika: stavbnega, strojniškega, rudarskega, geodetskega, kemičnega ter tečaja za zavarovalno tehniko.

1. Višja matematika, 2 profesorja, 1 hon. docent . . . . 6 ur
2. Opisna geometrija, 1 profesor, 1 asistent.
3. Fizika (optika), 1 profesor.
4. Mehanika I, II, III, 1 profesor, 2 hon. docenta . . . . 11 ur
5. Splošna kemija, 1 hon. docent . . . . 4 ure
6. Kemija I, II, 1 profesor, 2 asistenta.
7. Geologija (mineralogija, petrografija), 1 profesor, 1 hon. docent . 3 ur
8. Geodezija, 1 profesor, 1 konstrukter, 2 asistenta.
9. Meteorologija (klimatologija), 1 hon. docent . . . . 2 uri
10. Tehnično risanje, 1 profesor.
11. Strojno risanje, 1 hon. docent . . . . 3 ur
12. Stavbinstvo, 1 hon. docent . . . . 3 ure
13. Strojeslovje, 1 profesor, 1 asistent.
14. Elektrotehnika, 1 profesor.
15. Tehnika katastra, 1 hon. docent . . . . 3½ ure
16. Zemljedelstvo (pedologija), 1 hon. docent . . . . 6 ur
17. Mehanična tehnologija, 1 profesor.
18. Pravne discipline, 2 hon. docenta . . . . 8½ ure
19. Higijena, 1 hon. docent . . . . 1½ ure
20. Zemljiška knjiga, agrarne operacije, 1 hon. docent . . . . . 2 uri
21. Knjigovodstvo, 1 učitelj . . . . 1½ ure
22. Praktična fotografija, 1 učitelj . . . . 1 uro

SKUPAJ: 12 profesorjev, 60 hon. docentovskih in učiteljskih ur, 1 konstrukter, 6 asistentov (brez kemičnega oddelka: 11 profesorjev, 1 konstrukter, 4 asistenti, 1 rektoratni tajnik, 1 blagajnik: ev. 1 amanuensis v knjižnici: 12 slug).

V Ljubljani, dne 30. maja 1919.

Subkomisija za tehniško fakulteto.

V. Teološka fakulteta.

A. Odsekovo poročilo.

1.

V SMISLU izjave episkopata (cf. izjave avstrijskega episkopata z dne 13. novembra 1901, sporočene bogoslovnim fakultetam z min. odlokom 21. marca 1902, štev. 33.944) in že starih zahtev za reformo bogoslovnih študij (cf. Stanovnik, Zur Reform der theol. Studien, 1873) naj bi imela ljubljanska bogoslovna fakulteta 13 stolic za glavne predmete in šest učiteljskih mest za postranske obvezne predmete.

ŽE na bogoslovnem učilišču sta bili dve profesuri za biblične vede: ena za biblične vede starega zakona: znanstven uvod v biblično slovstvo starega zakona in v posamezne knjige, biblična zgodovina, hermenevtika in eksegeza nekaterih važnejših knjig (zlasti psalmov, prerokov in modroslovnih knjig): druga za biblične vede novega zakona: zopet tako zvana »introductio« (kritičen uvod v celoto in v posamezne dele), življenje Kristusovo in delovanje apostolov, ter eksegeza. Ti dve profesuri bi ostali kakor doslej. Ustanovila pa naj bi se posebna stolica za orientalske jezike in biblično arheologijo, t. j. za hebrejščino, sirščino (oziroma aramejščino), arabščino ter asirsko babilonščino (klinopisi): potem pa za kulturno zgodovino Palestine s posebnim ozirom na egiptovske spomenike in babilonske izkopine.

ZA dogmatiko je bila doslej le ena profesura: morali bi biti na vsak način dve, ker je popolnoma nemogoče, da bi en profesor vso snov količkaj znanstveno obdelal (po boljših univerzah se predava dogmatika po šest semestrov z 9—10 urami na teden in to brez zgodovine dogem).

NA naši fakulteti naj bi se z drugo dogmatično profesuro strnila historija dogem.

VPRAV tako nujno je, da se loči filozofija od osnovnega bogoslovja in cerkvena zgodovina od cerkvenega prava, kar se je tudi drugod že izvršilo.

PROFESURI za moralko in pastoralno teologijo bi ostali kakor doslej.

POLEG teh stolic naj bi se ustanovili še dve stolici.

PO zgledu ruskih akademij naj bi se ustanovila posebna stolica za zgodovino grško-slovanskih cerkva, združena z zgodovino starokrščanskega slovstva. Zgodovina grško-slovanskih cerkva je doslej skoraj popolnoma zanemarjena in je utemeljeno upanje, da bi se razvilo tu posebno znanstveno središče. Naša fakulteta bi lahko v tem oziru prvačila. Zlasti važen je pa ta študij še posebej za našo državo, ki druži tradicije vzhoda in zahoda.

DRUGA stolica naj bi se ustanovila za primerjajoče veroslovje. Primerjajoče veroslovje je obširna, nova znanstvena stroka, ki globoko posega v bogoslovje. Na Angleškem, Francoskem, Nemškem se ta stroka zelo goji. Za jugoslovansko znanost je nujno potrebno, da se ta stolica ustanovi. Tudi avstrijski episkopat je že l. 1901. predlagal ustanovitev te stolice za bogoslovne fakultete. A Avstrija je bila preveč konservativna, da bi bilo mogoče prodreti s takim naprednim predlogom.

TAKO bi bilo na ljubljanski bogoslovni fakulteti v vsem trinajst stolic, namreč:

1.—2. za biblične vede (bibl. I. in bibl. II.):
3. za orientalske jezike in biblično arheologijo:
4.—5. za dogmatiko in historijo dogem (dogem I. in dogem II.):
6. za osnovno bogoslovje:
7. za filozofijo:
8. za moralko:
9. za cerkveno pravo:
10. za pastoralno bogoslovje:
11. za splošno cerkveno zgodovino:
12. za starokrščansko slovstvo in zgodovino grško-slovanskih cerkva:
13. za primerjajoče veroslovje.

POLEG glavnih predmetov, za katere bi se ustanovile stolice z rednimi profesurami, je pa še nekaj predmetov, ki se morajo učiti, a zadostuje zanje manj ur.

TI predmeti so:
1. homiletika (cerkveno govorništvo):
2. katehetika in pedagogika:
3. cerkvena umetnost:
4. cerkvena glasba:
5. sociologija:
6. cerkvenoslovanski jezik (za slovansko liturgijo).

TE predmete naj bi poučevali honorirani učitelji: docenti, prefekti, kateheti itd., eventuelno provizorično tudi kak redni profesor.

NA podlagi tega je bogoslovni odsek izdelal osnovne člene organizacijskega statuta za bogoslovno fakulteto v Ljubljani, potem urnik — seveda se mora prihodnjemu profesorskemu kolegiju prepustiti pravica, da ga po potrebi eventuelno spremeni — in sestavil imenik učnih moči, ki bi predvsem prišle v poštev.

2.

POTREBNI prostori naj bi se priredili v Alojzijevišču (Poljanska cesta 4). Za seminarje bi se mogle porabiti sedanje šolske sobe v semenišču, kjer je osrednja bogoslovna knjižnica. Ker pa je Alojzijevišče dijaška ustanova (z dohodki se vzdržuje nekaj dijakov v škofijskih zavodih v Št. Vidu), bi bilo treba seveda plačevati za prostore v Alojzijevišču primerno najemnino.

GLEDE dotacije bogoslovne knjižnice in znanstvenih seminarjev bo bogoslovni odsek izdelal natančnejše predloge ter jih predložil vseučiliški komisiji z upanjem, da bo vseučiliška komisija tudi v tem oziru bogoslovni fakulteti pokazala svojo naklonjenost.

OPOMBA: Zadevo glede prostorov je medtem že subkomisija za ustanovitev univerze v Ljubljani vzela v roke.

B. Osnovni členi organizacijskega statuta bogoslovne fakultete v Ljubljani.

§ 1. Kot redni slušatelji bogoslovne fakultete se morejo vpisati tisti, ki so z maturo dovršili srednjo šolo.

§ 2. Za predmete bogoslovnega študija je trinajst rednih stolic, namreč:

1. za biblične vede starega zakona	8 ur na teden
2. za biblične vede novega zakona	9 „ „ „
3. za orientalske jezike in biblično arheologijo	6 „ „ „
4. za filozofijo	8 „ „ „
5. za osnovno bogoslovje	7 „ „ „
6. za dogmatiko	7 „ „ „
7. za dogmatiko in historijo dogem	6 „ „ „
8. za moralko	8 „ „ „
9. za kanonično pravo	6 „ „ „
10. za pastoralno bogoslovje	7 „ „ „
11. za splošno cerkveno zgodovino	6 „ „ „
12. za starokrščansko slovstvo in zgodovino grško-slovanskih cerkva	6 „ „ „
13. za primerjajoče veroslovje	6 „ „ „

§ 3. Poleg teh predmetov, za katere so redne učne stolice, bodo poučevali razni učitelji proti primerni remuneraciji še sledeče obvezne predmete:

1. homiletiko . . . . 2 uri na teden
2. za pedagogiko in katehetiko . . . . 2 „ „ „
3. sociologijo . . . . 1 uro „ „
4. cerkveno umetnost . . . . 3 ure „ „
5. cerkveno glasbo . . . . 3 „ „ „
6. cerkvenoslovanski jezik . . . . 2 uri „ „

§ 4. Učni jezik je latinski in slovenski oziroma srbohrvatski.

§ 5. Za nastavljanje profesorjev in docentov veljajo ista pravila kakor na drugih fakultetah, le da jih imenuje vlada v sporazumu s cerkveno avtoriteto.

§ 6. Za rigoroze in promocije se napravi poseben red.

OBENEM predlaga bogoslovni odsek tri kandidate, ki naj bi jih vlada imenovala za sedaj za profesorje, da bi pripravili vse, kar je potrebno za pravočasni početek predavanj na bogoslovni fakulteti, in sicer: bogoslovnega profesorja dr. Aleša Ušeničnika za rednega profesorja filozofije; bogoslovnega profesorja dr. Franca Ušeničnika za rednega profesorja pastoralnega bogoslovja; bogoslovnega profesorja dr. Ivana Zoreta za rednega profesorja cerkvene zgodovine.

ZA vsakega izmed teh treh kandidatov je priložen curriculum vitae in za vse skupaj izjava zagrebške bogoslovne fakultete o strokovni kvalifikaciji.

V Ljubljani, dne 13. marca 1929.

Subkomisija za teološko fakulteto.

ZAKON O USTANOVITVI LJUBLJANSKE UNIVERZE Z DNE 23. JULIJA 1919

V

IMENU NJEGOVEGA VELIČANSTVA

PETRA I.

PO MILOSTI BOŽJI IN NARODNI VOLJI

KRALJA

SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV

MI

ALEKSANDER PRESTOLONASLEDNIK

proglašamo in objavljamo vsem in vsakomur, da je začasno narodno predstavništvo, sklicano z ukazom z dne 24. februarja 1919 na dan 1. marca 1919 v prestolno mesto Beograd, v LVI. redni seji dne 17. julija 1919 sklenilo ter da smo potrdili in potrjujemo ZAKON O UNIVERZI KRALJESTVA SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV, ki se glasi:

Člen 1.

V Ljubljani se ustanavlja univerza kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki ima pet fakultet: teološko, pravoslovno, filozofsko, tehnično in medicinsko.

Medicinska fakulteta bo imela samo dva prva pripravljalna letnika.

Člen 2.

Vse fakultete se otvorijo začetkom šolskega leta 1919/20, in sicer teološka, filozofska in pravoslovna v popolnem obsegu, tehnična s prvim in drugim letnikom, medicinska s prvim letnikom.

Člen 3.

Dokler se ne izdelajo specialni zakon in uredbe, se bo univerza v Ljubljani povsem upravljala po zakonu in uredbah o univerzi kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev v Beogradu.

Člen 4.

Ta zakon stopi v veljavo, ko ga kralj podpiše, obvezno moč pa dobi, ko se razglasi.

V Beogradu, dne 23. julija 1919.

Aleksander s. r.

Videl in pritisnil državni pečat čuvar državnega pečata minister za pravosodje:

M. N. TRIFKOVIĆ s. r.

Predsednik ministrskega sveta in zastopnik ministra za zunanje zadeve:

STOJ. M. PROTIĆ s. r.

Minister za pravosodje:

M. N. TRIFKOVIĆ s. r.

Minister za gozdarstvo in rudarstvo:

PAVLE MARINKOVIĆ s. r.

Minister za trgovino in industrijo:

DR. V. S. VELJKOVIĆ s. r.

Minister za prosveto:

LJUB. M. DAVIDOVIĆ s. r.

Minister za promet:

V. VULOVIĆ s. r.

Minister za notranje zadeve:

SV. PRIBIĆEVIĆ s. r.

Minister za finance:

DR. M. NINČIĆ s. r.

Podpredsednik vlade in minister ze prehrano in obnovo dežel:

DR. KOROŠEC s. r.

Minister za ustavotvorno skupščino in za izenačitev zakonov:

DR. KRAMER s. r.

Minister za pošto in brzojav:

DR. LUKINIĆ s. r.

Minister za verstvo:

ALAUPOVIĆ s. r.

Minister za narodno zdravje:

DR. KRULJ s. r.

Minister za vojno in mornarico:

General STEV. S. HADŽIĆ s. r.

Minister za agrarno reformo:

DR. POLJAK s. r

Minister za socialno politiko:

GOSTINČAR s. r.

Minister za kmetijstvo:

GLUHIĆ s. r.

Minister za zgradbe:

M. KAPETANOVIĆ s. r.

LJUBLJANSKA UNIVERZA
1919-1929
SPLOŠEN PREGLED

V TEM sestavku smo skušali vtesniti na nekoliko strani zapiske iz univerzitetnih arhivov prvega desetletja. Pripovedovanje je bilo treba kolikor mogoče zgostiti, marsikaj obsvetliti po spominu živih prič, ki so sodelovale in še sodelujejo v univerzitetni organizaciji. V naslednjem so prav za prav zbrani le suhi podatki, ki so se dali prekontrolirati. To ni opis notranjega, živega dela univerze. Kako se oblikuje v institutih in seminarjih mlada, zanosna dijaška duša, tega ni mogoče prenesti na papir. Šele v življenju se to pokaže. Takrat, kadar pridejo slušatelji po končanih študijah do veljave v javnosti. Le nekako kroniko prve naše — recimo tako — univerzitetne mobilizacije v svobodni državi hočemo podati.

PRAVKAR je končana krvava vojna, razni narodi se vračajo v neorganiziranih trumah po našem ozemlju v svoje domove, povsod so še sveža znamenja vojnega Moloha, vse je razdrapano. Inflacija in verižništvo, to je slika časa.

BUČNO je bilo sicer veselje in opajal se je narod v svobodi, toda ob trezni misli je postajalo človeku pri srcu tesnobno: ali ni vse to samo trenutno kriljenje sužnja, ki so mu strti okovi. In kaj potem, ko se omama razblini? Ali ne bo potem vse naokrog sama praznota? To je bil strah.

TODA narod je bil zdrav. Med hrupom in med gonjo za denarjem se je zaslišala druga nota.

RAZTEPENI na vse strani so se začeli vračati v domovino tudi tisti naši možje, ki so se dotlej duhovno udejstvovali. Seveda zunaj meja slovenske dežele, kjer za njihovo delavnost ni bilo potrebnih institucij. Imeli smo takrat svojih ljudi na raznih visokih šolah: bili so že takrat naši znanstveniki, ki so se udejstvovali v akademskih poklicih na univerzah in drugih visokih šolah ter zavodih. Imeli smo jih, ki jim je samo njihova slovenska narodnost bila ovira, da niso prišli na mesta po svojih zmožnostih in pravicah. Lahko bi navedli primerov, ko ni mogel naš človek na mesto v visoki šoli, ki bi ga bil sicer po svoji kvalifikaciji gotovo dobil. Razni strokovnjaki so bili v drugih javnih službah in imeli visokošolsko profesorsko kvalifikacijo. Danes poučujejo na slovenskem vseučilišču strokovnjaki, ki so svojčas že imeli poziv na razne inozemske visoke šole.

TI in drugi znanstveniki, kakor rečeno, so zapustili inozemstvo in se na klic domovine vrnili. Vrnila se je pa — po večini iz strelskih

jarkov — tudi mladina, ki jo je vojna zatela na univerzah in drugih visokih šolah ter jo iztrgala iz pouka. To je bila mladina, ki je imela za seboj tradicijo bojev za uresničenje slovenske univerze in ki je bila v idealu slovenske univerze vzgojena. Da je ta rod v lastni državi takoj nastopil za ustanovitev slovenske visoke šole, je razumljivo.

A SEDAJ naš pregled.

Z UKAZOM Nj. Vel. kralja Petra I., ki ga je podpisal prestolonaslednik Aleksander kot regent dne 31. avgusta 1919, so bili imenovani prvi redni profesorji za ljubljansko univerzo. V zmislu čl. 39. univerzitet. zakona iz leta 1905 so se oni sešli dne 18. septembra 1919 ob 4. popoldne v sobi 77/78 bivšega Deželnega dvorca prvič na seji ter se konstituirali kot univerzitetni svet pod predsedstvom prof. Josipa Plemlja. Le-temu je bil za namestnika izvoljen prof. Rihard Zupančič, za poslovodjo svetà pa prof. Franc Ramovš. Na temelju omenjenega zakonskega člena si je svèt začasno, t. j., dokler ne bi bili izvoljeni rektor in dekani, vzel v kompetenco vse univerzitetne agende, torej tudi fakultetne. Takoj na tej prvi seji je bilo najvažnejše vprašanje, kako in kje naj se nastanijo univerzitetni instituti, kje naj se dobijo potrebne predavalnice. Sklenjen je bil apel na javnost, ki je izšel v ljubljanskih dnevnikih. V tem apelu je univerzitetni svet klical merodajne kroge na pomoč glede stanovanjskih neprilik, ki so novo institucijo težile.

NA prvi seji je bilo določeno tudi besedilo univerzitetnega pečata: Univerza kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev — Ljubljana.

PRVE seje so se udeležili ti-le profesorji: Albert Botteri, Rajko Nahtigal, Janez Plečnik, Josip Plemelj, Franc Ramovš, Maks Samec, Alfred Šerko, Aleš Ušeničnik, Franc Ušeničnik, Milan Vidmar, Ivan Zorè in Rihard Zupančič.

DELEGIRANA je bila posebna komisija štirih članov, ki je dobila nalog, naj vsa vprašanja, preden bi prišla pred svet, premotri najprej sama in o vseh stvareh poroča plenumu zato, da bo le-ta lahko hitreje posloval.

TA delegacija se je seveda nemudoma lotila najbolj perečega vprašanja: nastanitve univerze. Kar se je v tej stvari storilo in doseglo v prvem študijskem letu, naj na kratko povemo v naslednjem

obrisu: 21. septembra je šla univerzitetna komisija k generalu Smiljaniću, takratnemu vojaškemu poveljniku v Ljubljani, in mu sporočila, da bi bila za nastanitev univerze najprimernejša stavba nekdanje avstrijske domobranske vojašnice (sedaj vojašnica Triglavskega polka). Vojaškemu komandantu pa zaradi izrednih takratnih razmer ni bilo mogoče, da bi bil dal univerzi vojaške objekte na razpolago.

NA intervencijo predsednika deželne vlade dr. Janka Brejca in pa s pomočjo poverjenika za uk in bogočastje dr. Karla Verstovška se je vendarle doseglo, da je bilo univerzi za njene urade, predavalnice in pa za filozofske ter juridične institucije prepuščeno drugo nadstropje ter nekaj prostorov v prvem nadstropju deželnega dvorca: za tehniko nekaj sob v Obrtni (sedaj Tehnični srednji šoli). Za teološko so se dobili prostori v semenišču in Alojzijevišču; medicina je prišla pod streho v prosekturi deželne bolnice.

PO izvolitvi stalnih univerzitetnih funkcijonarjev, rektorja, dekanov itd. (na seji 12. novembra 1919) se je konstituirala tudi univerzitetna uprava in si je postavila rešitev stanovanjskega vprašanja univerze za svojo bistveno nalogo. Na seji sveta je 15. decembra 1919 referent za nastanitev predlagal, da naj se takoj vzame v pretres graditev raznih univerzitetnih poslopij. Z vprašanjem naj bi se pečala posebna komisija: člani komisije bi bili tudi zastopniki deželne vlade, mestne občine in deželne bolnice. Univerzitetni svet je ta predlog soglasno sprejel in postavil v to komisijo za nastanitev univerze pet svojih članov. Veliko je bilo težav z reševanjem problema, kako in kam naj se spravijo razni državni uradi, ki so takrat poslovali v deželnem dvorcu (uradi komisije za likvidacijo imovine bivše dežele Kranjske, oddelek za socialno skrbstvo, oddelek za trgovino in industrijo, zdravstveni odsek itd.). Nič manj pa seveda tudi s provizorno nastanitvijo tehnične fakultete na Obrtni šoli. Mislilo se je že na to, da bi se sprejela ponudba Kranjske hranilnice, ki je bila voljna prodati realčno poslopje za 700.000 kron, prevladalo pa je mnenje, da univerza ne sme ne na ta ne na oni način jemati strehe drugim kulturnim institucijam, ko sama išče zavetja. Ako univerza že intervenira za dodelitev prostorov v tujih šolskih stavbah, pomeni to zanjo le zasilen provizorij, ki naj nikakor ne bo v škodo našim prosvetnim zavodom. Študijsko leto 1919/20 se je pa v tej stvari končalo tako, da je na poslednji letni seji univerzitetnega sveta dne 23. junija 1920 predsednik univerzitetne stavbne komisije sporočil, da je ravnateljstvo Obrtne šole za bodoče

študijsko leto odpovedalo tehnični fakulteti vse prostore v svoji stavbi. Univerzitetni svet je takoj izvolil deputacijo treh članov iz svoje srede in jim je nujno naročil, da gredo intervenirat k poverjeniku za uk in bogočastje: če bi bila odpoved obveljala, bi bil v jeseni leta 1920/21 pouk na tehniki onemogočen.

OB vseh teh in še drugih raznih neverjetnih težavah — saj ni bil zagotovljen niti ves potrebni budžetarni kredit — je univerzitetni svet z datumom 9. oktobra 1919 objavil v ljubljanskih dnevnikih inskripcijo za zimski semester 1919/20, in sicer samo za filozofsko, medicinsko, tehnično in teološko fakulteto, kajti profesorji juridične fakultete so bili v pariški mirovni delegaciji ter se zato pouk na tej fakulteti v zimskem semestru 1919/20 ni mogel organizirati.

OBJAVA slove:

Začetek zimskega semestra 1919/20 na univerzi v Ljubljani.

INSKRIPCIJA za zimski semester 1919/20 se prične na filozofski, medicinski, tehniški in teološki fakulteti ljubljanske univerze dne 15. novembra in traja do 1. decembra t. l.

PREDAVANJA se na teh fakultetah pričnó pričetkom decembra, in sicer v sledečem obsegu:

1. NA filozofski fakulteti: filozofija, pedagogika, matematika, kemija, mineralogija in geologija, botanika, zgodovina, germanska filologija, slovanska filologija in primerjajoče jezikoslovje. Predavanja iz fizike, geografije, zoologije, klasične in romanske filologije se bodo pričela po možnosti tekom zimskega semestra, gotovo pa s poletnim semestrom. Slušatelji teh predmetov pa se opozarjajo, da se morejo že sedaj inskribirati, pa morejo poslušati stranske predmetne veje (n. pr. fizik matematiko in kemijo, zoolog botaniko in mineralogijo, romanski ali klasični filolog pa moreta dobiti osnovne pojme v filološki znanstveni metodi pri predavanjih iz drugih filologij, posebno pri primerjajočem jezikoslovju) ter obligatne kolegije iz filozofije, pedagogike in slovenskega jezika. Pouk na filozofski fakulteti je popoln, torej za slušatelje vseh osmih semestrov.

2. MEDICINSKA fakulteta prične s poukom za 1. semester med. študija: z ozirom na prostore je mogoče sprejeti le 40—50 slušateljev.

3. NA tehniški fakulteti se otvorijo ti-le oddelki: strojni, gradbeni, geodetski, arhitektni, rudarski in kemični, in sicer 1. in 3. semester.

4. POUK na teološki fakulteti je popoln, t. j. za slušatelje vseh osmih semestrov.

GLEDE pouka na juridični fakulteti je podal prof. Bogomil Vošnjak, generalni sekretar mirovne delegacije v Parizu, ki se na povratku iz Beograda v Pariz mudi nekaj dni v Ljubljani, izjavo, da hoče razložiti predsedniku delegacije gosp. Nik. P. Pašiću položaj, ki vlada zaradi odsotnosti treh profesorjev pravne fakultete. Prof. Vošnjak je prepričan, da bo gosp. Pašić ugodil želji Univerzitetnega sveta ter dovolil, da vsaj eden juridičnih profesorjev zapusti Pariz in se posveti organizaciji juridične fakultete.

ZARADI te izjave Univerzitetni svet danes še ne more javiti pričetka inskripcije in pouka na juridični fakulteti v Ljubljani.

V LJUBLJANI, dne 9. oktobra 1919.

UNIVERZITETNI SVET.

KAKOR smo že omenili, se je vse organizatorno delo za ljubljansko univerzo začelo ob negotovem budžetu. Pod naslovom: Za pripravo jugoslovanske visoke šole v Ljubljani (budž. part. 477) je bilo pač dovoljenih 1.000.000 kron, a s tem ni bilo mogoče zadostiti niti najnujnejšim potrebam. Profesorji so sami s svojimi zvezami brezplačno pridobivali institutom in seminarjem zbirke in knjige, ali pa jih nabavljali pod roko za nizko ceno. In to tedaj, ko sami zase niso bili sigurni, ali jim bo mogoča najskromnejša materijalna eksistenca. Univerzitetni svet se je moral brigati za številna vsakdanja vprašanja, ki bi nanja nihče ne mislil, nihče ne verjel, da bi sploh kdaj mogla priti v pretres v taki korporaciji.

PRVI stalni funkcijonarji:

IZVOLJENI so bili na redni seji univerzitetnega sveta dne 12. novembra 1919: rektor: prof. Josip Plemelj, prorektor: prof. Rihard Zupančič, poslovodja: prof. Franc Ramovš. Fakultete so si izvolile tedaj te-le dekane in prodekane: filozofska: dekana prof. Rajka Nahtigala: prodekana prof. Ivana Prijatelja: medicinska: dekana prof. Alfreda Šerka, prodekana prof. Alberta Botterija: tehnična: dekana prof. Karla Hinterlechnerja, prodekana prof. Maksa Samca: teološka: dekana prof. Franca Ušeničnika in prodekana Janeza Ev. Zoreta.

UNIVERZITETNA uprava se je sestala k svoji prvi seji dne 29. novembra 1919.

ŠELE na seji 15. decembra, potem, ko je bila prva nastanitev institutov že gotova, ko so se za silo poiskale predavalnice, ko je bila prva inskripcija že opravljena in so fakultete začele s predavanji, je prorektor, ki je v rektorjevi odsotnosti tej seji predsedoval, mogel univerzitetnemu svetu poročati, da je že omenjenemu milijonu kron za univerzo ministrski svet dodal še 4,000.000 kron budžetarnega kredita, vendar pa o tem univerza ni dobila uradnega obvestila, pač pa g. rektor osebno v Beogradu samo ustno zagotovilo pri ministrstvu. Denarna zadrega univerze je bila taka, da se je v univerzitetnem svetu razpravljalo tudi o finančni akciji za organizacijo ljubljanske univerze, ki naj bi se podvzela med našimi rojaki v Ameriki. Dobrotniki, ki so ob začetku in v velikih kalamitetah vendarle priskočili univerzi na pomoč, se omenjajo na drugem mestu.

5. JANUARJA 1920 se je udeležil seje univerzitetnega sveta profesor Leonid Pitamic, ki je prišel iz Pariza, da prevzame pripravljalna dela za otvoritev juridične fakultete. On je sporočil ustanovitev ljubljanske univerze Carnegievemu institutu v Ameriki in ga zaprosil, naj bi svoje publikacije — tako kakor drugim univerzam — pošiljal tudi Ljubljani. Carnegieva ustanova je prošnji ugodila in univerza dobiva njene publikacije še danes kot poklon.

ŽE v začetku leta 1920. je bila ljubljanska univerza poklicana, da nastopi tudi zunaj akademskih tal.

Z MIROVNE konference iz Pariza so prihajale usodne vesti. Videlo se je, da bo moč Wilsonove ideje o pravični rešitvi vprašanj, ki so bila zanetila svetovno vojno, opešala takrat, ko bo šlo za naravno mejo našega naroda. Javnost je bila pri nas vznemirjena, po vsej državi je završalo protestov, akademska mladina ljubljanska je vzkipela. Dijaštvo je rektorju sporočilo, da bo imelo dne 29. januarja 1920 ob 4 popoldne pred univerzo protesten zbor in manifestacije za naše narodno vprašanje. Sklican je bil univerzitetni svet na sam dan 29. januarja ob 3 popoldne. Soglasno se je postavil ves profesorski zbor na stran zborujočega dijaštva, sestavil protestni manifest za vrhovni svet mirovne konference v Parizu in pooblastil rektorja, da ta manifest sporoči dijaštvu. Ko se je zbrala akademska omladina pred univerzo, jo je rektor, obdan od vseh članov sveta,

nagovoril, ji prečital protest in ji sporočil, da bo svèt ta protest brzojavno poslal v Pariz.

TEKST protestnega manifesta v slovenščini in francoščini in extenso:

ZBOR profesorjev univerze kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani smatra ne le za svojo nacionalno, temveč tudi za svojo kulturno dolžnost, da apelira — izhajajoč iz objektivnega poznavanja historičnih, etnografskih in drugih znanstvenih momentov — na kulturno vest in pravicoljubnost visokega sveta mirovne konference: naj par excellence jugoslovanskega zasedenega ozemlja, ki ga že mnogo nad tisoč let obdeluje edinole južnoslovanski kmet, ne odtrga od domovine. Zbor profesorjev ljubljanske univerze svari visoki svet mirovne konference pred vsako enostransko in neobjektivno rešitvijo jadranskega vprašanja, ker bi to nasprotovalo načelu samoodločbe narodov in namenu konference, prinesti človeštvu mir in pravico, temveč bi neizogibno moralo izzvati odpor podjarmljenca proti osvojevalcu.

CONSEIL SUPREME CONFERENCE DE LA PAIX PARIS.

LE CONSEIL des Professeurs de l'Université du Royaume des Serbes, des Croates et des Slovènes à Lioubliana ayant, comme le garantit sa profession même, la connaissance approfondie des conditions historiques, ethnographiques, et, en général, scientifiques, qui interviennent dans la Question de l'Adriatique, se permet, poussé par la conscience de son devoir national, ainsi que par son amour ardent pour la paix, de fair appel au Conseil Suprême, le suppliant de ne pas séparer de la mère-patrie le territoire, par excellence yougoslave qui est actuellement occupé par les troupes italiennes bien qu'il ait été depuis plus de mille ans le patrimoine du paysan slave. Le Corps Enseignant de l'Université de Lioubliana met en garde le Conseil Suprême contre toute solution apportée à la Question de l'Adriatique qui ne serait pas impartiale et ne corresponderait pas à des réalités scientifiques indiscutables, car elle contreviendrait au principe de libre détérmination des peuples et au but même de la Conférence qui est de garantir à l'humanité une paix durable dans le droit. Toute autre décision aurait pour résultat inévitable la résistance acharnée des opprimés contre l'envahisseur.

LE CONSEIL DES PROFESSEURS DE L'UNIVERSITÉ A LIOUBLIANA.

FRANCOSKA brzojavka je bila odpravljena vrhovnemu svetu v Pariz 19. januarja 1920.

DA se vrnemo k organizatoričnemu delu: izpopolnjevale so se stolice in izdelovali ter vzakonjali izpitni redi za fakultete. O življenju med dijaštvom priča dejstvo, da se je v prvem študijskem letu ustanovilo že sedem dijaških organizacij.

NOVOUSTANOVLJENO ljubljansko univerzo so pozdravile številne inozemske visoke šole, ki jim je univerzitetni svet ustanovitev notificiral.

DNE 27. junija 1920 je počastil ljubljansko univerzo s svojim visokim obiskom Nj. Vis. prestolonaslednik in regent Aleksander. Profesorski kolegij in akademska omladina sta ga navdušeno in svečano sprejela.

ŠTUDIJSKO LETO 1920/21

V SVOJ budžetni predlog za leto 1920/21 je bil rektorat postavil posebno vsoto za univerzitetne stavbe, toda postavko je ministrstvo črtalo. Edinole za anatomski institut, ki ga je medicinska fakulteta začela zidati s prispevki domačih dobrotnikov, se je posrečilo naknadno dobiti od države 500.000 kron, tako da je bilo mogoče nadaljevati vsaj tista neobhodna dela, ki so bila potrebna, da ne bi groba stavba začela takoj razpadati. To leto je dobila univerza tudi vse prostore v drugem nadstropju Deželnega dvorca. Tehnična fakulteta je pa začela graditi na zemljišču poleg Tehnične srednje šole lastno poslopje z denarjem, ki so ga darovale različne bančne in industrijske institucije. Delalo se je seveda neprestano na to, da bi dobila univerza za svoje potrebe vsaj celo dvorčno poslopje. Bilo je anket, sestankov, mešanih komisij, v katerih so sodelovali zastopniki univerze in pa državnih uradov. Ministrski svet je izdal pod P. br. 948 z dne 17. marca 1921 celo odlok, da se smatra dvorčno poslopje za državno last in da se brezplačno prepušča univerzi. Ta odlok je rodil dolgotrajna pravna razmotrivanja. Na eni strani centralna vlada s svojim tolmačenjem, na drugi v prvi vrsti komisija za likvidacijo bivše deželne imovine Kranjske, ki je argumentirala, da je bila dvorčna stavba last dežele Kranjske, da torej spada med likvidacijske objekte. V tem sporu je univerza iz previdnosti leto za letom dajala v budžet znesek, ki je bil svojčas dogovorjen kot najemnina, toda finančna delegacija, ki se je držala odloka ministrskega sveta, ni dovolila, da bi se najemnina za poslopje plačevala, češ da je poslopje državno in da državni urad v državnem poslopju najemnine ne bo dajal. Tako so najemninske sume leto za letom zapadale. Likvidacijska komisija, oziroma pokrajinska uprava in

pozneje veliki župan, pa zato niso hoteli vzdrževati poslopja, ki je medtem trajno propadalo. Kolikor je bilo mogoče, je rektorat za najnujnejša popravila skrbel iz svojih kreditov, toda velikih del na strehi, na fasadah in v notranjosti z univerzitetnim denarjem ni bilo mogoče finansirati.

O SPLOŠNEM organizatoričnem delu to-le: Na prvi seji tega leta, 14. oktobra 1920 je univerzitetni svet soglasno sklenil predlagati ministrstvu prosvete, naj ukrene vse potrebno za izpopolnitev medicinske fakultete na deset semestrov. V posebnem aktu se je opozarjalo na potrebo kompletne fakultete za Slovenijo in za državo sploh ter nasvetovalo, da naj se skrbi za skorajšnjo realizacijo celotnega medicinskega študija v Ljubljani. V zvezi s tem vprašanjem je treba omeniti, da se je v tem študijskem letu prvič začelo pojavljati vprašanje o upravičenosti in možnosti razvoja vseh fakultet na ljubljanski univerzi. Seveda je to problem, ki je nastal v sklopu celotnega univerzitetnega vprašanja v državi. Pri ministrstvu se je začel snovati nov univerzitetni zakon, sestavljali so se referati in sklicevale komisije. Minister prosvete je s posebnim dopisom z dne 4. marca 1921 na rektorja univerze zastavil ljubljanskemu univerzitetnemu svetu to-le vprašanje: »Izvolite mi pribaviti i dostaviti mišljenje saveta o tome, da-li s obzirom na sredinu i materialne prilike u Ljubljani medicinski fakultet ima uslova da ostane i da se razvija.« O tem vprašanju je univerzitetni svet sklepal in soglasno sklenil, da je na to ministrovo vprašanje odgovorjeno z gornjim soglasnim sklepom sveta z dne 14. oktobra 1920, ko se je ministrstvu predlagala in utemeljevala razširitev ljubljanske medicinske fakultete. Obenem se je na seji izvolila komisija treh članov (z medicinske in filozofske fakultete) z nalogo, da sestavi načrt, kako je zamišljen razvoj ljubljanske medicinske fakultete. Historijat tega vprašanja, ki se ga na tem mestu dotikamo samo na splošno, je izdelan v poročilu o medicinski fakulteti.

ŠTUDIJSKO LETO 1921/22

DNE 16. avgusta 1921 je umrl prvi jugoslovanski vladar Nj. Vel. Kralj Peter I.

ŠE tega dne je rektorat poslal kabinetni pisarni sožalno brzojavko:

»KRALJEVI kabinetni pisarni, Beograd.

OB smrti našega velikega Osvoboditelja in prvega narodnega kralja žaluje tudi ljubljanska univerza, ki se je pod njegovo mogočno

zaščito ustanovila in posvetila vedi in kulturi. Nje žalost ozarja le misel na Prejasnega Naslednika na kraljevem prestolu. Njegovemu Veličanstvu Kralju Petru večen spomin, Njegovemu Veličanstvu kralju Aleksandru vdanost in zvestoba. Za rektorja: A. Ušeničnik.«

NA brzojavko je prišla iz kralj. pisarne iz Pariza brzojavna zahvala.

K POGREBU velikega pokojnika, v čigar imenu je Nj. Vel. kralj Aleksander kot prestolonaslednik in regent podpisal zakon o ustanovitvi ljubljanske univerze, je poslala univerza svojega delegata prof. Josipa Plemlja. Svečana žalna seja univerzitetnega sveta se je zaradi počitnic preložila na dan 17. oktobra 1921. Pri tej seji je govoril rektor te-le spominske besede:

»MED počitnicami nam je došla pretresljiva vest, da je izdihnil junaški naš kralj Peter I. Osvoboditelj Svojo plemenito dušo.

VSI se zavedamo nevenljivih zaslug, ki jih ima Njegova vzvišena oseba za našo mlado državo. Odveč bi bilo načrtati Njegovo mučeniško pot preko trpljenja, poniževanja in tisočerih duševnih in telesnih muk do končne zmage in uresničenja tistega ideala, ki se nam je zdel takrat skoraj nedosegljiv.

NJ. Veličanstvo visokopokojni kralj je osobito nam Slovencem ostavil neizmerno bogato zapuščino: po večjem delu osvobojeno Slovenijo v ujedinjeni kraljevini z moderno, svobodomiselno ustavo. Našemu plemenu so zajamčene vse osnovne državljanske pravice ne samo formalno in po besedah zakona: Uživamo jih dejansko in smo lahko uverjeni, da jih bodemo po kraljevi volji uživali vselej v polni meri.

OSOBITO svoboda nauka in znanosti je bila tudi v bivši Avstriji zakonito zagotovljena in več kot 50 let zajamčena: toda za nas Jugoslovane je bil tudi ta osnovni zakon le prazna beseda, brez realne vrednosti. V novoustanovljeni naši državi, ki ji je položil temelj blagopokojni kralj, pa se je uresničilo celo najsmelejše naše hrepenenje: mnogoletno naše stremljenje po najvišjem kulturnem zavodu. Pod Najvišjim pokroviteljstvom Petra Karadjordjeviča je bila ustanovljena naša univerza, pač najdragocenejše volilo, ki nam ga je mogel nakloniti veliki vladar.

ZATO je naše neomejeno občudovanje visokih vladarskih čednosti in človeških vrlin, ki so dičile Njegovo Veličanstvo, združeno z glo-

boko našo hvaležnostjo, ki je porokinja, da ostane spomin našega naroda na prvega jugoslovanskega kralja za večno neizbrisen.

SLAVA Mu!«

IZ dvorca se je izselil oddelek ministrstva za trgovino in industrijo. Bil je že skrajni čas, kajti po tri ali po štiri seminarje je bilo treba stiskati v en sam prostor in jim deliti ure. Torej prav tega, česar seminar bistveno potrebuje, prostora, kjer dijaki lahko nemoteno ostajajo po ves dan in se posvečajo svojemu specialnemu študiju, univerza zaradi razmer svojemu dijaštvu prva leta — pa še danes ni to povsod doseženo — ni mogla dati. Enako upravičenih kompetentov za sobe je bilo toliko, da je univerzitetna uprava prav za prav šele takrat, ko si je s trudom pridobila kakšen nov lokal, imela največje težave z dodelitvijo doma v svojem krogu. Pa še drugih bremen, ki z univerzo niso bili v nikaki zvezi, si je bilo treba naložiti. Kljub temu, da so bili nastanjeni v dvorčni stavbi še vedno razni uradi, je prevzel rektorat tudi administracijo poslopja. Univerzitetna uprava, ki je pač imela že za lastno institucijo samo posla čez glavo, je na ta način nosila povrh še odgovornost za prostore, kjer so bili nastanjeni odseki, ki so imeli z univerzo skupno samo to, da so bili ž njo po sili razmer pod eno streho. Kakšno je to delo bilo, si vsakdo lahko misli: v poslopju je centralna kurjava, električna razsvetljava, voda itd.; vse to je bilo treba imeti računsko v evidenci za pravilno določanje pripadajočih stroškov.

MED letom so delovale komisije vseh državnih univerz za izenačenje univerzitetnega statuta. O tem vprašanju se je na sejah sveta živahno in vsestransko razmotrivalo. Komisije so imele svoje sestanke v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani. Ministrstvo pa je tudi samo določalo referente za razna vprašanja.

V POLNO delo je udarila 1. oktobra t. l. iz Beograda brzojavka delegata ljubljanske univerze, da namerava ministrstvo ukiniti v Ljubljani medicinsko in tehnično fakulteto. To je bila vprav nerazumljiva vest, saj sta se obe fakulteti solidno in z velikim uspehom razvijali. Organizirali sta skoraj brez državnega denarja lepe institute in nabrali v dragocenih zbirkah državi premoženje, ki ji je prišlo zastonj. V normalnih razmerah bi se bil za take vesti sicer nihče, kdor univerzitetne institucije pozna, ne zmenil. Ukinitev organizirane fakultete bi bila herostratsko delo. Kdo bi tako početje prisojal državniku! Kako naj se ukine elektrotehnični, kako kemični,

kako mineraloški, kako institut za tehnično mehaniko, da omenimo na tehniki samo te, kam naj se raztepo zbirke, ki so na razpolago za več fakultet? Ali naj se brezsmiselno razmečejo instrumenti in razvozijo stroji, ki so se nabavili ne le za tehnične in medicinske potrebe, ampak zato, da bodo v korist dijaštvu sploh. Za kaj naj se porabijo adaptirani prostori? Kaj naj bi se doseglo z ukinitvijo tehnike, ko bi po ukinitvi njeni profesorji morali ostati na neukinjeni filozofski fakulteti, s katero so itak, kakor tudi medicinci, delovali skupno? Kako naj se razdene anatomski institut, ki daje dijaštvu toliko sekcijskega materijala, kakor ga sigurno drugod — ne govorimo le o naši državi — malokje dobi. In vse to tedaj, ko so bili uspehi teh dveh fakultet znani že zunaj.

OB takih pomislekih bi se danes ustavil resen človek in bi a limine odklonil podobne poskuse uničevanja. Toda bili smo v časih, ko je slepota zastirala očem pogled, ko je hitra demagoška beseda utegnila postati nevarno orožje. In takrat je v bodrilo prvič vstala na odpor zoper take načrte tudi javnost. Mestni magistrat ljubljanski je poslal ministrstvu prosvete apel v prilog ljubljanski medicinski in tehnični fakulteti. Obe fakulteti sta pa izdelali tudi svojo spomenico in na temelju le-te se je ljubljanski univerzitetni svet dne 17. oktobra izrekel za neokrnjen obstoj ljubljanske univerze ter svoj sklep sporočil brzojavno ministrstvu prosvete.

Z ZAVESTJO, da dela v interesu naroda in države, se profesorski kolegij takim pretečim glasovom ni dal begati. Lahko se reče, da sta prav ti, ogroženi dve fakulteti sedaj še z večjim elanom delali. Izpopolnjevale so se stolice, montirali aparati, dobavljali instrumenti, v vseh tehničnih in medicinskih institutih je postal kontakt med profesorji in dijaštvom tesnejši. Za vsakega je bilo jasno, da bo samo resno delo kljubovalo času in nerazsodnosti. Univerzitetni svet in univerzitetna uprava sta se prav to leto pečala s pravno ureditvijo Oražnove ustanove, ki jo je plemeniti pokojnik in jugoslovanski rodoljub v prvi vrsti namenil medicincem ljubljanske univerze. Potrebno je, da opozorimo v tej zvezi na poklon moža, ki je bil odločen Jugoslovan, ki je še v nesvobodnih naših časih požrtvovalno deloval med brati Srbi kot zdravnik v balkanski vojni. Uprava ustanove hrani danes v njegovi spominski sobi odlikovanja, ki jih je podelil pokojniku še kralj Peter.

V POROČILU o tem študijskem letu si štejemo v dolžnost, da omenimo ljubezniv poset. Dne 22. aprila 1922 je namreč obiskal univerzo

bivši minister prosvete g. Ljuba Davidović, ki je kot minister sodeloval pri ustanovitvi najvišje slovenske kulturne institucije in ki se je za ljubljansko univerzo vedno zavzemal. Gospod Davidović je bil seveda na univerzi prisrčno sprejet.

POROČNIH svečanosti Nj. Nj. Veličanstev v mesecu juniju tega leta sta se udeležila dva delegata univerze.

ŠTUDIJSKO LETO 1922/23

KER je izgledalo, da bo mogoče v tem študijskem letu univerza vendarle prišla do kakega denarja za svoje stavbe, ki jih je vedno bolj potrebovala, je bila izvoljena v univerzitetnem svetu posebna stavbna komisija (zastopniki vseh fakultet, ki so jim bili dodeljeni še trije tehnični strokovnjaki). Naročeno ji je bilo, naj se peča predvsem s pridobitvijo kakega stavbišča za univerzo. Vendar se akcija ni mogla v večjem obsegu izvršiti. Pridobilo se je to leto le nekaj prostorov v dvorcu in vodila so se pogajanja s križevniškim prioratom za tehnično stavbišče na Mirju, ki je bilo redovna last.

BUDŽET je bil splošno slab. Rednega že od 1. junija 1921 ni bilo: tekle so dvanajstine nezadostnega starega proračuna in tendenca, da se univerzi reducirajo osebni in stvarni krediti, je trajno rastla. Prišlo je še hujše. V sprejetem rednem budžetu je narodna skupščina ljubljanski univerzi črtala toliko kreditov in takih, da je bil pouk resno ogrožen. Niso pomagale intervencije, niso zalegla utemeljevanja. Univerzitetna uprava in svet nista pričakovala rešitve na normalen način. V najtežjem času, ko ni bilo več pričakovati državne pomoči, je univerzitetna uprava sklenila apel na narod. Ta apel ni bil objavljen. Táko je bilo takrat samozatajevanje odgovornih univerzitetnih faktorjev, da so se zadovoljili z malo drobtino, ki jo je vlada naknadno dovolila za izplačilo honorarjev in par neodložljivih nujnih dolgov ter so položili manifest v arhiv.

DANES, ko je to za nami, pa ta proglas na narod zasluži, da se objavi kot historičen dokument. Z njim je povedan velik del borbene dobe naše univerze:

NARODU.

UNIVERZA v Ljubljani — to je bil življenjski sen naših najboljših mož, ki so se zavedali, kaj so narodom univerze, to je bil zlati sen naše akademske omladine, ki je gledala po tujih univerzah ponos

in razmah tuje narodne kulture. Sto let smo čakali nanjo, z ujedinjenjem smo jo učakali. Ali še prezgodaj, še premalo pripravljeni? Morda, — a to je gotovo, če sedaj propade, da nam ne vstane nikoli več!

IN bojimo se, da ne bi propadla. Ne zaradi pomanjkanja duševnih sil, ampak zaradi pomanjkanja moralne in materijalne pomoči. Duševnih sil je veliko. Z radostnim srcem in s samozavestjo so se lotili profesorji dela: organizacije univerze, institutov, seminarjev, znanstvenih predavanj in znanstvenih publikacij. A začel jim je kloniti duh, ko so zrli krog sebe neko vnemarnost, neko brezčutnost za univerzo. Začelo se je govoriti o ukinjenju sedaj te, sedaj one fakultete, sedaj tega, sedaj onega oddelka. Neka negotovost je začela dušiti veselo delo in moriti ustvarjajočo inicijativo. Dijaštvo se je začelo begati, ko nikdar ni vedelo, ali bo k letu še moglo nadaljevati svoje študije v domovini ali ne. Vendar smo se tolažili, da so to le prehodni pojavi. Resen strah pa nas je začel navdajati zaradi materijalnih težav. Dolga brezbudžetna doba je spravila univerzo v velike stiske. Instituti se niso mogli razvijati, vse delovanje je začelo zastajati. Zato smo težko čakali budžeta za leto 1922/23. Upali smo, da bo tedaj konec največjih težav. A kako smo se prevarali! Na neumeven način je narodna skupščina sprejela budžet, ki odreka naši univerzi življenjske pogoje. Iz budžeta je bilo črtanih 14 rednih profesur, bila je črtana plača sedmim najstarejšim profesorjem in trem ukaznim uradnikom, za honorarne nastavnike pa je bila dovoljena le $^1/_4$ dejanske letne potrebščine. Kdor ve, kaj je univerza, da potrebuje univerza poleg profesorjev še lektorjev, preparatorjev, knjižničarjev itd., da potrebuje univerza, ki je šele v razvoju, honorarnih nastavnikov tudi za mnoge glavne predmete, za katere še ni profesorjev (beograjska univerza n. pr. ima 60 takih honorarnih nastavnikov), ta ve, da se pravi, odtegniti univerzi kredite za honorarne nastavnike, odtegniti res življenjske pogoje. Smrtno je zadeta zlasti tehniška fakulteta, v živo tudi filozofska in juridična. Poleg tega so krediti, dovoljeni za institute in seminarje, popolnoma nezadostni. K vsemu temu se je pridružila še beda naših uslužbencev na institutih. Ko se je ustanovila univerza, so bili življenjski pogoji za uslužbence kolikor toliko ugodni. Dobili smo pridne moči, ki so se z vso vnemo posvetile delu po institutih. Sedaj je prišla nanje beda, in mi jim ne moremo dati nobene podpore, ker je nimamo odkod. Boli nas in sram nas je pred njimi, ko se zdi, kakor da smo jih mi zvedli v tak položaj. Zato se je bati, da nas bodo pustili najboljši in si iskali zaslužka drugod. A kaj bo z instituti?

MI ne moremo več sami nositi odgovornosti pred akademsko omladino in pred ljudstvom. Smili se nam akademska omladina, katere velik del bo morda kmalu na razpotju, ne vedoč ne kod ne kam. Smili se nam ljudstvo, ki mu bodo sinovi zopet begali zapuščeni v svetu.

MI smo vse storili, kar je bilo v naši moči, da bi dobili za univerzo naknadne potrebne kredite. Ker je univerza skupna narodna kulturna institucija, zato smo se obračali brez vsakih strankarskih ozirov na vse, ki bi nam mogli pomagati. Očitalo se nam je zaradi tega celo »hlapčevstvo«. Res je, tudi s ponižanjem smo prosili pomoči. Mislili smo si, ko bo kdaj v bodočnosti naš narod ponosen na svojo univerzo, bo ta ponos ozarjal spomin tudi na tiste, ki so nekdaj zanjo trpeli in se poniževali! Tudi akademska omladina sama se je opetovano obrnila na odločilna mesta ter razložila svoj obupni položaj. A ves naš in njen trud je bil zaman!

MI ne vemo, zakaj. Ne vemo, ali je bilo res nemogoče dovoliti potrebne naknadne kredite, ali pa je bilo komu do tega, da bi naše univerze ne bilo. Toda nas navdaja sredi vseh prevar, v vsem brezupu ta vera, da naša univerza mora biti! Zato se obračamo na narod, naj nam on pomaga, da prebijemo to težko dobo! Mi trdno zaupamo, da ni več mogoča skupščina, ki bi nam odrekla to, brez česar univerza živeti ne more. Do tedaj pa, mislimo, da je častna narodna zadeva, da se univerza vzdrži. Ali je kaj lepšega kakor geslo: narod svoji univerzi? Naj bi pod tem geslom narod prišel svoji univerzi na pomoč! Od preprostega ljudstva seveda ne moremo mnogo pričakovati, ker se še ne more dobro zavedati, kaj mu je univerza. A pričakujemo pomoči zlasti od naših bank, hranilnic in naših industrijskih podjetij. Par milijonov kron zanje ni veliko, a za našo univerzo bi bil to rešilen dar.

ALI smemo upati, da geslo »narod svoji univerzi« ne bo brez odmeva izzvenelo? Imena mecenov bo univerza zapisala v svoje anale, dijaštvo jih bo zapisalo v svoja srca.

V Ljubljani, januarja 1923.

Za upravo univerze:

(Manifest še ni bil podpisan.)

PRI vsem tem je pa univerza pazno zasledovala vse, kar je bilo važno za institucijo. Skrbela je, da dobi v svojo last celoten svet botaničnega vrta in brigala se je po svojih delegatih (strokovnjakih raznih fakultet) za pridobitev arhivov bivše avstro-ogrske monarhije.

STAVBNA komisija se je to leto pričela z lastnikom takozvanega Cekinovega gradu (g. Koslerjem) neobvezno pogajati za nakup tega sveta, na katerem naj bi se sezidalo novo univerzitetno poslopje. V proračun za l. 1923/24 bi se za univerzitetno stavbišče postavila primerna kupninska kvota.

DA bo slika o težavah popolnejša, naj omenimo, da se je univerzitetni svet na poslednji svoji seji lotil še nekega posebnega stanovanjskega vprašanja. Izvolil je odbor z nalogo, da preskrbi bednim ruskim dijakom-beguncem, ki so stanovali na Gradu v bornih razmerah, primerno bivališče.

ŠTUDIJSKO LETO 1923/24

TO leto je stopilo zopet v svoje posebno znamenje. O nameravani ukinitvi medicinske in tehnične fakultete smo že poročali. Za izpremembo prihaja letos kot tovarišica medicinski teološka fakulteta. Narodni skupščini je bil namreč predložen načrt finančnega zakona za leto 1923/24, v katerem se s čl. 83. minister prosvete pooblašča, da ukine medicinsko in teološko fakulteto v Ljubljani. Da bi stvar imela resnejše lice, je medicinska fakulteta iz vladinega budžetnega predloga za 1923/24 izpadla z vsemi postavkami sploh. Univerza je seveda morala reagirati. Uprava je izdelala poseben memorandum o naših univerzitetnih institucijah in v Beograd je šla intervenirat posebna deputacija (rektor ter dekana med. in teh. fakultete). Doseglo se je sicer črtanje čl. 83. iz načrta finančnega zakona, izposlovale dotacije medicinski fakulteti, toda deputacija se je vrnila z vtisom, da vznemirjanje ne bo še ponehalo. Da tako vznemirjevanje ne more biti v korist študiju, o tem besede niso potrebne. A vendar so fakultete redno opravljale svoje dolžnosti, kakor doslej. Razsodnemu človeku je bilo jasno, da take namere ne morejo prihajati iz krogov, ki bi količkaj poznali soliden univerziteten sistem, še manj iz krogov, ki bi vedeli, kaj se je v tem času na ljubljanski univerzi zgradilo. V ilustracijo, kako so poznala ustroj ljubljanske univerze celo merodajna mesta, naj nam bo vprašanje ministrstva prosvete iz leta 1922 v uradnem dopisu na ljubljanski rektorat.

koliko semestrov ima ljubljanska medicinska fakulteta. To niso in ne morejo biti rekriminacije, saj vemo, kako se je menjaval aparat na najvišjih mestih in bogve, kje so že danes tisti, ki bi bili utegnili iz neznanja povzročiti državnemu imetju in narodu ogromno škodo, ako ne bi bili organizatorji ljubljanskih fakultet tako mirno vztrajali v svojem delu ob tej borbi s faktorji, ki so z nepremišljenimi potezami peresa in besedami vedno in vedno drezali v živ organizem.

DA je bil organizem res živ in močan, je dokaz to, da je šla organinizacija, splošna in institutska, svojo pot naprej. Univerza se je zavzela za pridobitev invalidskega ambulatorija na Mirju, lansko leto izvoljeni odbor se je trudil, da bi preskrbel ruskim dijakombeguncem boljše stanovanje. V zvezi z beograjskimi in zagrebškimi kolegi se je obravnavalo stanovsko vprašanje univerzitetnih profesorjev in docentov, izvoljena je bila ljubljanska komisija za intelektualno kooperacijo.

V TO študijsko leto spada tudi ustanovitev sveta slušateljev ljubljanske univerze, organizacije, ki si je stavila za nalogo, da se medsebojno gmotno podpira ne glede na strankarske ali verske razlike, z edinim ciljem, da se omogoči dijaku študij in svoboden miselni razvoj. Da je v težkem letu prišlo ob solidarnosti dijaštva do organizacije, kakor jo ima dosedaj v državi edinole ljubljanska univerza, je najboljši dokaz, kako pravilno je naša univerza razumela svojo nalogo, in da je imela pred seboj vedno pravi cilj.

ŠTUDIJSKO LETO 1924/25

ENO najvažnejših vprašanj se je to leto resno načelo. Problem definitivne lastne univerzitetne stavbe. V proračun za bodoče študijsko leto 1925/26 se je postavila polovica kupnine za Cekinov grad v znesku 4.000.000 Din. Ministrstvu se je razen tega poslal podroben predlog z vsemi utemeljitvami in potrebnimi načrti. Pomanjkanje prostorov se je sedaj v petem letu obstoja univerze izredno občutilo. Instituti in seminarji so se razvili. Predavanja so se pomnožila, ni bilo pa lokalov za seminarje, laboratorije, institute in ne sob za predavalnice. Kako odločilnega pomena je za univerzo vprašanje lokalov, se je pokazalo tedaj, ko je odličen strokovnjak za rudarsko strojeslovje prof. Mitinski zapustil ljubljansko univerzo baš zato, ker ni mogel vresničiti zaradi pomanjkanja prostorov svojih strokovnih načrtov. Odšel je na Češko, kjer so ga seveda sprejeli

z odprtimi rokami. Če pomislimo, da za državo tako važen študij, kakor je rudarski, ne potrebuje več kakor dva rudarska specialista ali pa tri, potem moramo v resnici obžalovati, da ljubljanski rudarski oddelek zaradi takratnih neprimernih lokalov omenjenega strokovnjaka ni mogel obdržati. Če uvažujemo, da so vse številne pomožne tehnične discipline, ki jih rudarski inženjer potrebuje, prav na naši tehniki popolnoma razvite, si lahko mislimo, kako hitro bi bil rudarski oddelek baš v Ljubljani že pred leti prvovrstno organiziran.

VPRAŠANJE posebne univerzitetne stavbe se odslej ne bo več odmaknilo. Univerzitetna uprava, ki je bila za to leto izvoljena, se je borila od vsega začetka za to, da bi se začela zidati univerzitetna stavba. Kako je ta stavba zamišljena, je razvidno iz načrta, ki ga je izdelal prof. Plečnik. Ta načrt je priobčen na svojem mestu v tej spomenici.

OBENEM z drugimi univerzitetnimi komisijami je delovala to leto tudi ljubljanska pri redakciji novega vsenčiliškega zakona. Osnutek se je obravnaval v univerzitetnem svetu.

UNIVERZA, ki je bila vedno zastopana pri vseh naših državnih in narodnih svečanostih, se je z dolžno pieteto po svoji delegaciji udeležila svečanega prenosa smrtnih ostankov italijanskih vojakov iz svetovne vojne, ki so bili pokopani v Ljubljani, v domovino. Rektor univerze je z delegacijo vred spremil žalni sprevod do vlaka.

16. MAJA tega leta je univerzo, predvsem juridično fakulteto, zadela težka izguba. Umrl je prof. Ivan Žolger.

KAKO zelo so narastle vse agende, je razvidno iz števila spisov, ki jih je leta 1924/25 moral reševati samo rektorat. Bilo jih je 4188.

ŠTUDIJSKO LETO 1925/26

REDAKCIJA novega univerzitetnega zakona stopa vedno bolj v ospredje. Že na prvi seji univerzitetnega sveta dne 11. decembra je bila to najvažnejša točka. Rektor je na tej seji poročal, da je obiskal tedanjega prosvetnega ministra g. Stjepana Radića, ko je le-ta prišel v Ljubljano. Znano je bilo, da se je g. Radić odločil za definitivno rešitev univerzitetnega vprašanja. V razgovoru je g. mi-

nister rektorja zagotovil, da bo univerze ščitil. Poudarjal je sicer, da je treba državi štediti, a dodal je: »Nulla regula sine exceptione.«

POPOLNOMA nejasno je pa bilo, kako misli o ureditvi univerzitetnega vprašanja ministrova okolica in njegovi svetovalci. V svet so namreč prišle vesti, da so se visoki funkcijonarji ministrstva izrekli za okrnitev ljubljanske univerze. Ministrstvo teh vesti, ki so se objavljale tudi v časopisju, ni dementiralo. Pač pa je bila ljubljanska univerza pozvana, da pošlje h konferenci v Zagreb, kjer naj bi se redigiral tekst univerzitetnega zakona, za vsako fakulteto po enega delegata. Univerzitetni svet je pa sprejel soglasno ta-le manifest:

MANIFEST LJUBLJANSKE UNIVERZE.

V ZADNJEM času se širijo med našim narodom resno smatrane vesti, da se namerava ukiniti ljubljanska univerza ali vsaj nekatere njene fakultete.

DA bodo vsi krogi našega naroda, v katerem je že izza časa velikega Napoleona globoko zasidrana ideja lastne popolne univerze, poučeni o stališču, ki ga zavzema v tem eminentno kulturnem vprašanju univerzitetni svet kot poklicani predstavitelj univerze, smatra ta za svojo dolžnost, izjaviti sledeče:

»Z UJEDINJENJEM v narodni državi Srbov, Hrvatov in Slovencev se je izpolnila več kot stoletna želja našega naroda: ustanovilo se je, kot viden znak našega osvobojenja, vseučilišče v Ljubljani, iz razlogov, ki do danes niso izgubili ničesar na svoji veljavi. Kot nacionalno kulturno središče in žarišče smo ga gojili in čuvali, kot tako se je vkljub skromnim sredstvom razvijalo in kot tako vrši svoje vzvišeno poslanstvo, ki sta mu ga poverila država in narod.

S PONOSOM gleda ljubljanska univerza na svoje dosedanje uspehe, ki pričajo o njeni življenjski sili in njenem resnem stremljenju in ki opravičujejo v polni meri njen nadaljnji obstoj. Ljubljanska univerza, postavljena v najzapadnejšo pokrajino kraljevine in v najbližjo bližino visoko stoječih starejših kultur, je poklicana, da v plemenitem tekmovanju čuva in razvija domačo slovansko kulturo. Zato bi bila ukinitev ali pa tudi samo okrnitev univerze v Ljubljani nepopravljiva škoda za našo narodno kraljevino.

POMEN univerze v Ljubljani razumejo in čutijo tudi naši bližnji in daljni sosedi, ki vidijo v njej ne samo eno najmočnejših postojank Jugoslovanstva in Slovanstva, marveč, zaradi njene geografične lege, tudi poklicano kulturno posredovalko med njimi in nami. Predvsem pa vidijo v njej mogočno poroštvo iskrene, nerazrušljive vzajemnosti Srbov, Hrvatov in Slovencev.

TEGA njenega pomena so se zavedali ob njeni ustanovitvi najvišji državni činitelji, naš kralj, vlada in parlament; tega se zaveda najgloblje tudi univerza sama.«

Ljubljana, 11. decembra 1925.

Za univerzitetni svet:

Rektor:

Dr. Pitamic, l. r.

TA manifest se je poslal g. ministrskemu predsedniku, g. ministru prosvete, g. finančnemu ministru, g. predsedniku narodne skupščine in drugim odločilnim činiteljem ter glavnim listom v državi.

NA seji 15. januarja 1926 je o osnutku novega univerzitetnega zakona obširno poročal referent. Svet je o osnutku glasoval ter predlagal razne izpremembe.

UNIVERZITETNO vprašanje je postalo to leto akutnejše, ker se je o njem razpletla diskusija tudi v javnih organih. Do definitivne rešitve pa vendar ni prišlo. Da na univerzi, pa tudi ne v resni naši javnosti, ni nihče mislil na kake ukinitve, dokazuje to, da je univerza tedaj kupila dragoceno Gutmannsthalovo biblioteko. Z državnim denarjem ji to seveda ne bi bilo mogoče. Nakup se je efektuiral s plemenito pomočjo mesta Ljubljane, oziroma takratnega gerentskega sveta, ki je dal za imenovano knjižnico univerzi na razpolago 100.000 kron iz postavke, ki je bila votirana v mestnem proračunu za univerzitetno biblioteko.

ŠTUDIJSKO LETO 1926/27

VPRAŠANJE univerzitetnega zakona je za nekaj časa zastalo. Prišle so pa nad ljubljansko univerzo zopet velike budžetarne težave. V proračunskem predlogu je bilo mnogo črtano. Pozneje, ko je skupščina budžet že bila odobrila, so nam pa še že dovoljene redne materielne kredite znižali za 10 %. Uprava je intervenirala, ponovno in

ponovno je utemeljevala v detajlih vse svoje postavke. Rektor in univerzitetni delegati so hodili pojasnjevat položaj, toda komaj se je posrečilo dobiti denar za honorarje. Na zahtevo ministrstva je morala uprava reducirati devet ukaznih asistentov s tehnične in filozofske fakultete. Redukcija je zadela univerzo tem občutneje, ker se pri nas gleda na to, da se za ukazne asistente imenujejo taki kandidati, ki so se izkazali s svojim strokovnim delom, in ki se od njih lahko pričakuje, da se bodo usposobili za akademsko karijero. Kako vitalnega pomena je asistentsko vprašanje za ljubljansko univerzo, naj pojasni dejstvo, da nimamo ob sedanjih razmerah nobene možnosti, da bi dobili akademski učni naraščaj drugače, kakor pa tako, da se dá z asistentskim mestom mladim, strokovno odličnim ljudem vsaj minimalna eksistenčna sigurnost, ki je človeku potrebna, da se popolnoma posveti znanstvenemu delu. Za razvoj znanosti je svež dotok strokovnjakov v univerzitetni profesorski kolegij absolutna nujnost, conditio sine qua non.

ZARADI pomanjkanja denarja univerzitetna uprava tudi ni mogla financirati udeležbe našega kemičnega instituta na razstavi Kemične straže v Beogradu in vendar bi bil prav ta institut na razstavi lahko marsikaj zanimivega pokazal.

V TEM letu se je končno zakonito uredilo pravno vprašanje dvorčnega poslopja. V last ga je prevzela ljubljanska oblastna skupščina. Le-ta je univerzi celo poslopje dala na razpolago in ji svečano zagarantirala, da se univerzitetne institucije v tem poslopju nikdar ne bo dotikala.

ŠTUDIJSKO LETO 1927/28

IN zopet proračun. Zaradi finančne krize je finančni minister zahteval, da se zniža personalni kredit za 10%. Tudi za stvarne izdatke je izgledalo, da se bo občutno striglo. V načrtu finančnega zakona za 1928/29 se je pojavil ominozni člen 44., ki je pooblaščal ministra prosvete, da sam odloča o premestitvah in ukinitvah posameznih fakultet. Prosvetni minister je v resnici sklical v Beograd komisijo vseh univerz, da bi sklepala o ukinitvah. Položaj je bil težak. Striktne zahteve finančnega ministra, da hoče toliko in toliko prihraniti tudi pri univerzah na eni, interesi univerz, ki tega niso dopuščali, pa na drugi strani. Komisija se je z ministrom prosvete končno zedinila tako, da je pristala na to, da z ozirom na finančni položaj države v novem proračunu univerze ne bodo zahtevale večjih kreditov,

ampak se zadovoljile s tem, da ostane budžetarno status quo, zato pa bo iz finančnega zakona črtan preteči člen 44. Centralna komisija je tudi izdelala načrt, kako naj se univerze denarno upravljajo, da bodo mogle izhajati in državne kredite smotreno izrabljati. Zanimivo je, da so v tej spomenici o varčevanju bile dane take administrativne smernice, kakor se je po njih ljubljanska univerza ves čas svojega obstoja že sama po sebi ravnala. N. pr.: instrumenti in aparati, ki so bili potrebni za več institutov ali pa celo fakultet, se niso nabavljali — ako ni specialen pouk tega neobhodno zahteval — za vsak institut ali pa za vsako fakulteto posebej. To velja predvsem za drage tehnične naprave, ki služijo v Ljubljani institutom filozofije, medicine in tehnike obenem. Prav tako je bil naš univerzitetni svet že od vsega začetka sklenil gledati na to, da se knjižne zbirke nabavljajo po možnosti samo v enem izvodu. Skratka, prav ta memorandum o varčevanju je tako rekoč sankcijoniral sovislost fakultet in logičen sklep iz tega je, da bi bilo trganje te sovislosti, na kateri se je gradila vsa leta baš ljubljanska univerza, nerazsodno dejanje. V taki organizaciji so ukinitve absurdne. Centralna komisija je redigirala tudi načrt novega univerzitetnega zakona po navodilih, ki so jih delegatje dobili pri fakultetah in v univerzitetnem svetu.

NA koncu leta 1927 je bila objavljena spomenica o pomenu ljubljanske univerze, ki je v tej komemorativni publikaciji ponatisnjena. Spomenica je bila predložena vsem najvišjim činiteljem v državi in razposlana slovenskim, hrvatskim in srbskim listom. Zoper člen 44. načrta finančnega zakona in zoper okrnjevanje ljubljanske univerze so se po vsej Sloveniji prirejala protestna zborovanja in sklepale resolucije. Gradivo je raztreseno po raznih naših listih, ponatis nam je zaradi obširnosti tukaj nemogoč.

Z RADOSTJO je sprejela univerza vesti o protestih naših ameriških rojakov. Protest slovanskega kluba na čikaški univerzi je bil objavljen že v naših listih. Spomenica, ki jo je poslal rektoratu odbor slovenske narodne podporne jednote v Chicagu, je pa s spremnim pismom vred v naši domovini prvič priobčena v tej spomenici.

ŠTUDIJSKO LETO 1928/29

V DESETEM letu smo. Ni dolga doba. Toda kako je preobražena Ljubljana. Ne bo odveč, če pregledamo, kaj so v našem mestu ta kratka leta izpremenila z univerzitetnim delom. Poslopje, kjer je

nekoč zboroval in uradoval Kranjski deželni zbor, je postalo glavno poslopje slovenske in jugoslovanske univerze. Povsod se v stavbi sicer kaže, da je nekdaj služila drugim namenom: tesni so prostori, ki so bili določeni za male urade, danes pa so v njih nastanjeni instituti in seminarji s svojimi knjižnicami ali pa so preurejeni v predavalnice. Bivša deželna zbornica je danes slavnostna univerzitetna dvorana. Toda v teh prostorih polje mlajša kri kakor pa nekoč. Oblikujejo se generacije, ki vstopajo v življenje.

IZ temnih in mračnih kleti v poslopju državne realke je nastal moderen kemičen institut. V zavetju starega emonskega ozidja na Mirju je postavljena stavba tehnične fakultete z moderno urejenimi instituti in laboratoriji. Ob njej stoji paviljon rudarskega oddelka. Na zemljišču deželne bolnice si je zgradila medicinska fakulteta svoje institutsko poslopje. A v nekdanji dijaški konvikt, v Alojzijevišče, se je vselila teološka fakulteta, ki je s svojim vrtom in tihimi koridorji nekak univerzitetni Tusculum.

ČE znamenja ne varajo, se po letih borbe in ovir univerzi ob desetletnici obetajo vendarle boljši in mirnejši časi. Res da bo naš budžet tudi za prvo leto novega decenija še vedno skromen in nezadosten, ampak priznati je treba, da so argumenti univerze letos v Beogradu bili sprejeti z umevanjem. Ne le, da so bile važne korekture univerzitetnega budžeta v prid Ljubljani samo zagotovljene pri ministrstvu prosvete, sprejel jih je rade volje tudi finančni minister.

UNIVERZA je aktivno pokrenila vprašanje ustanovitve akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. Z realizacijo te ideje bo dograjen pilon na pročelju našega kulturnega hrama.

UNIVERZITETNA misel je danes v našem narodu tako zasidrana, da se iz najširših njegovih plasti vedno v večjem številu oglašajo dobrotniki, z darovi, kakor jih pač zmorejo. Saj si je slovenski rod itak vse ustvaril s pridnostjo in skromnostjo. Najmanjši kamni, če so prineseni z ljubeznijo in srcem, so najbolj čvrsto vzidani.

KAKOR vsaka, tako potrebuje tudi ljubljanska univerza pri svojem delu mir. Upajmo, da bo z novim univerzitetnim zakonom vsem njenim institucijam ta mir dan in razvoj zagotovljen.

TAKRAT nam bo na vso to desetletno borbeno dobo ostal samo še spomin, kakor nam je ostal spomin na leta vélike vojne.

MANIFESTI ZA LJUBLJANSKO UNIVERZO

IDEJA univerze v Ljubljani je historična, uresničena v celoti prvič pod žezlom velikega Napoleona.

II GIMNAZIJI, ki se je ustanovila v Ljubljani 1563, se je pridružila v toku stoletij vrsta višješolskih institucij, ki morejo veljati za organično pripravljanje poti do celotne univerze. Tu so bile: od začetka XVII. stoletja filozofija in teologija, ki sta podeljevali tudi doktorat; od 1760 stolica za občno in specialno fiziko; od 1762 za kirurgijo in anatomijo; od 1767 za mehaniko; približno od 1767 za poljedelstvo.

KO je dunajska vlada brez vsakršnega ozira na potrebe ljubljanskega kulturnega okoliša z gesto absolutista 1783 ljubljanske bogoslovce dirigirala v Gradec, a 1784 filozofsko fakulteto iz Ljubljane premestila v Inomost, se je vsa Kranjska združila v klicu, naj se Ljubljani izgubljene stolice vrnejo, a obenem so kranjski stanovi tudi zahtevali, naj se ustanovijo še nove stolice: za navtiko, finančno-policijsko znanost in naravno pravo ter praktični kurzi za juriste. Ker je kirurgično-anatomična šola v Ljubljani tudi po odpravi filozofije še obstojala, je bila v tej zahtevi kranjskih stanov zajeta ideja, da se ustanovi v Ljubljani popolna univerza takratnega avstrijskega tipa.

CENTRALISTIČNA zaslepljenost, ki je vodila avstrijske politike že takrat, ko so ljubljanske visokošolske institucije po 1773 začeli degradirati ter jim okrnjevati značaj univerzitetnih zavodov, je mogla biti vzrok, da so v tem pravcu vztrajali in da so ostali gluhi tudi za predlog kranjskih deželnih stanov iz 1786. 7. A eno izmed pogrešk so morali popraviti: Ljubljana je dobila 1788 zopet »filozofski študij«, 1791 zopet »teološki študij«, a obenem je imela tudi »kirurgični študij«, kjer se je predavala kirurgija, anatomija, porodništvo in živinozdravništvo. Na vseh treh »študijih« so predavali »redni« in »izredni učitelji«, ki so imeli svojega »rektorja«.

KAR so kranjski stanovi 1786 želeli dobiti od Dunaja, se je realiziralo takoj, ko je delu Slovencev 1809 v Napoleonovi Iliriji prvič zasijala doba reakcije proti dunajskemu centralizmu. Kulturno stremljenje ilirskega guvernerja Marmonta in politična dalekovidnost cesarja Napoleona se sijajno zrcalita v načinu, kako sta sprejela predloge slovenskih preporoditeljev, da se višje šolstvo v Ljubljani izpopolni do univerze ter zopet opremi z vsemi zunanjimi atributi visoke šole. École centrale v Ljubljani, ki je delovala od 1810 do 1814, je bila popolna univerza, ki je imela namen, da izobražuje filozofe, »medicince kirurge, farmacevte, zemljemerce, inženjerje, arhitekte, juriste« in teologe (imela je stolice za francosko, italijansko in latinsko govorništvo, metafiziko, narodno pravo in moralo, univerzalno zgodovino, Code Napoléon, kriminalno pravo, risanje, arhitekturo, matematiko, mehaniko, hidravliko, eksperimentalno fiziko, splošno in farmacevtsko kemijo, naravoslovje, botaniko, anatomijo in fiziologijo, patologijo, kliniko, zdravstvo, državno medicino, kirurgijo, porodništvo ter še posebne filozofske in teološke kurze). Napoleonova univerza v Ljubljani je imela pravo, da je podeljevala akademska dostojanstva.

POVRNITEV Avstrijcev 1813 je pomenila za ljubljanski visokošolski študij zopet okrnitev in degradacijo (po zlu so šla zlasti vsa predavanja iz področja tehnike in pa pravo, podeljevati akademsko dostojanstvo). Toda tudi sedaj so še ostale v Ljubljani tri »fakultete« s skupnim »rektorjem«: »filozofski študij«, »teološki študij«, »medicinsko-kirurgični študij« (s stolico za kirurgijo, porodništvo, živinozdravništvo, ranocelstvo). Živ je ostal tudi slovenski spomin na ljubljansko univerzo, a v preporoditeljskih srcih je že čakala nova formula.

da se 1848 ob prvi novi zori politične svobode manifestira: hočemo slovensko univerzo v Ljubljani.

ZAHTEVA Slovencev, da dobijo visokošolski pouk v Ljubljani v primernem obsegu in v slovenskem jeziku je postala prominentna točka prvega slovenskega politično-prosvetnega programa in celo nekateri avstrijski politiki so se v dobi politične treznosti nanjo ozirali.

V REVOLUCIJONARNEM letu 1848. se je prvič javno podčrtal klic po slovenski univerzi v Ljubljani. K ostalim visokošolskim predmetom v Ljubljani so se pridružila 1849 še predavanja o civilnem in kazenskem pravu, ki so se vršila v slovenskem jeziku.

KO je reforma šolstva 1849 filozofijo združila z gimnazijo, teologijo osamosvojila, a »medicinsko-kirurgični študij« odpravila, so se slovenska predavanja iz civilnega in kazenskega prava nadaljevala do 1854 v Gradcu, a pridružile so se jim še stolica za kazenskopravni red ter dve bogoslovni stolici. Ker pa dijaki v dobi reakcije niso mogli več delati izkušenj v svojem materinem jeziku, so ta predavanja prenehala.

ZAHTEVA slovenskega naroda po lastni univerzi v slovenskem kulturnem središču po 1848 ni nikoli več utihnila, čeprav je Avstrija v izvajanju nemško-nacionalističnega programa skromne koncesije zopet ukinila.

ČIM so v Avstriji razmere dovoljevale zopet svobodnejšo besedo, so Slovenci leto za letom na taborih, v parlamentu, v deželnih zborih, v občinah in kulturnih korporacijah vedno energičneje terjali ustanovitev univerze v Ljubljani. Avstrijska vlada je morala vsaj toliko popustiti, da je ustvarila 1895 v Gradcu za slovenski jezik in književnost stolico z obveznim slovenskim predavateljskim jezikom za glavni predmet.

USTANOVILA je tudi vrsto štipendij, s katerimi so nadaljevali študije kandidati docentur za nameravano ljubljansko univerzo: skoro vsi ti štipendisti delujejo res danes na ljubljanski univerzi.

ŽE v prvih mesecih življenja naše ujedinjene jugoslovanske domovine je bratsko razumevanje želj celokupnega slovenstva omogočilo zakon z dne 23. julija 1919, ki ustanavlja univerzo v Ljubljani s filozofsko, juridično, medicinsko, tehniško in teološko fakulteto.

IDEOLOGIJA, ki je spremljala ta čin, dokazuje, da so predstavniki Srbov, Hrvatov in Slovencev upoštevali močne razloge za ustanovitev popolne univerze v Ljubljani: nivo splošne slovenske izobrazbe in ustroj slovenskega šolstva, ki jima je univerza absolutno potrebna in logična dograditev: specialne znanstvene naloge slovenskega teritorija, ki jih more z uspehom reševati le univerza v Ljubljani: davčna moč Slovenije, v primeri s katero se izdatki za univerzo niso mogli zdeti preveliki: sposobnost Slovencev za znanstveno delo, ki se je že od nekdaj dokumentirala v odličnem sodelovanju slovenskih učenjakov na različnih panogah vede: število znanstveno kvalificiranih profesorskih učnih moči, ki so bile na razpolago in izmed katerih jih je več že prej delovalo na tujih univerzah (n. pr. nad polovico profesorjev filozofske fakultete): pogled na potrebo naših bratov izven države, ki se jim je hotel v najbližji bližini prižgati kulturen svetilnik.

RAZLOGI, ki so bili odločilni za ustanovitev popolne univerze v Ljubljani, v toku 9 let, kar zavod deluje, na svoji tehtovitosti niso niti najmanj izgubili, pač pa se je moč razlogov za neokrnjeni nadaljnji obstoj univerze okrepila, a nada, ki se je v novi zavod stavila, v celoti opravičila.

UNIVERZITETNI instituti, seminarji, laboratoriji itd. imajo sloves moderno urejenih znanstvenih zavodov. Domači in tuji strokovnjaki so to opetovano priznavali ter se čudili, kako je bilo v kratkem času in ob skromni dotaciji mogoče to delo izvršiti. Ljubljanski univerzitetni nastavniki so smotreno organizirali znanstveno delo v Sloveniji ter ga z lastnimi prispevki podpirali. Ustanovili so več strokovnih periodičnih publikacij ter izdali v letih 1919 do 1927 nad 1070 spisov (knjig in člankov v domačih in tujih revijah), kar je treba tembolj upoštevati, ako se pomisli na izredne razmere, v katerih mora ljubljanska univerza delovati.
ŠTEVILO dijakov (okoli 1400) se giblje v mejah, ki omogočajo dijakom prepotrebni kontakt s profesorji ter smotreno izrabljanje znanstvenih sredstev.
IZDATKI za univerzo v Ljubljani nikakor niso preveliki, marveč so izdatno premajhni, zlasti, ko jih primerjamo z izdatki za osnovno in srednje šolstvo v Sloveniji, s tem, kar Slovenija na davkih državi faktično plačuje in s tem, kar izdaja država iz svojih dohodkov za univerze sploh.
V POPOLNEM nasprotju s temi činjenicami, v veliko začudenje domače in inozemske javnosti in na opravičeno ogorčenje slovenskega naroda so se že prvo leto po ustanovitvi skušali uveljaviti polofici̇ozni glasovi za okrnitev ljubljanske univerze in je prinesel nato skoro vsak novi proračunski načrt ljubljanski univerzi nevarnost ukinitve ali okrnitve.
TA neprestana nevarnost je povzročila že vrsto dolgotrajnih posvetovanj med nastavniki in dijaki, vrsto mučnih intervencij, dijaških štrajkov, odvračala profesorje in dijake opetovano za daljšo dobo od izvrševanja njihovega pravega poklicnega dela ter sejala na univerzi in v širokih masah slovenskega naroda nezadovoljnost, nezaupanje in ogorčenje.
PRI vsaki izmed fakultet ljubljanske univerze govorijo še specialni razlogi za njen neokrnjen obstoj.

FILOZOFSKA FAKULTETA,

ki ustvarja z gojenjem teoretičnih znanosti temelje drugim fakultetam, je tak del vsake univerze, da si brez nje ustroja univerze sploh predstavljati ne moremo.
UKINJENJE filozofske fakultete v Ljubljani bi pomenjalo demontiranje organiziranega sistematičnega dela zlasti v področju naših nacionalnih znanstvenih panog.
LJUBLJANA je središče svojevrstnega kulturnega tipa, zato ima njena filozofska fakulteta svoj poseben znanstven program, katerega uspešno rešitev pričakuje evropska in domača znanost po pravici le od nje, ker se ne bi dal uspešno reševati ne iz Beograda ne iz Zagreba: le filozofska fakulteta v Ljubljani omogočuje sistematični študij slovenskega teritorija: le tukaj v neposredni bližini slovenskih knjižnih in umetnostnih zbirk in arhivalij, ki so slovenska teritorijalna kulturna last in se ne smejo premestiti drugam, so dani vsi pogoji za smotreno raziskavanje slovenske zgodovine, slovenskega jezika, slovenske literature in umetnosti ter stikov Slovencev s sosedi in njihovimi kulturami.
ZNANSTVENA prizadevanja nastavnikov filozofske fakultete pričajo, da se te specialne svoje naloge zavedajo: ustanovili so »Znanstveno društvo za humanistične vede« z »Razpravami«, »Geografsko društvo« z »Geografskim

vestnikom«, »Umetnostno zgodovinsko društvo« z »Zbornikom za umetnostno zgodovino«, »Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino«; v seriji njihovih publikacij izza delovanja v Ljubljani (nad 50 knjig in nad 500 razprav) se obravnavajo poleg splošnih problemov zlasti tudi problemi iz omenjenih področij: med angažmaji za češka, nemška in druga inozemska znanstvena podjetja je več takih, ki so jih mogli skleniti le v nadi, da jim je zasigurano nemoteno delovanje ravno v Ljubljani.

FILOZOFSKA fakulteta v Ljubljani je pedagoško potrebna in logična izpopolnitev srednjega šolstva na slovenskem teritoriju. Zato je število slušateljev tudi normalno in v skladu s faktičnimi potrebami v Sloveniji in v državi. V Sloveniji sami filozofija še davno ni saturirana in ne bo nikoli tako, da bi se fakulteta smela ukiniti z vidika pedagoških potreb. A našemu medsebojnemu zbližanju more biti le na korist, ako bo na vsaki srednji šoli v Srbiji ali na Hrvaškem po en ali po več absolventov naše fakultete. Ako so se mogli uveljaviti slovenski srednješolski profesorji v Srbiji prej, se bodo tem lažje sedaj, ko se učijo srbohrvaščine v gimnaziji in ko slišijo srbohrvaška predavanja tudi na univerzi v Ljubljani. Tudi bodoči srbohrvaški srednješolski nastavniki morejo na filozofski fakulteti črpati ono neposredno poznanje slovenstva, ki je tudi pri njih velepomemben moment za uspešno delo v šoli v zmislu našega medsebojnega spoznavanja. Mladina sama to čuti, ker stalno raste število srbohrvaških filozofov, ki študirajo nekaj semestrov tudi v Ljubljani.

IZDATKI za ljubljansko filozofsko fakulteto so bili doslej razmeroma majhni, ker ima matematiko, fiziko, mineralogijo in kemijo skupno s tehniško fakulteto. Sploh pa gre tukaj zlasti tudi za nacionalne znanosti, pri gojenju katerih nobena država ne štedi in ne sme štediti.

UKINJENJE filozofske fakultete v Ljubljani bi postalo stalni kamen zapreke za konsolidacijo notranjih razmer v državi SHS. Slovenci, ki so imeli v Ljubljani višji filozofski študij od začetka XVII. stoletja do zmage reakcije 1849, a pri manifestacijah za slovensko univerzo izza srede XIX. stoletja mislili vedno tudi na ustanovitev filozofske fakultete, ne bodo v državi SHS, kjer je tudi njihov jezik državni jezik, nikdar nehali terjati, da bodi v njihovem kulturnem središču tudi vzgajališče za njihov srednješolski profesorski naraščaj. V ukinjenju filozofske fakultete v Ljubljani bi videli Slovenci po pravici izrazito kulturno amputacijo, začetek demontiranja pozicije, ki je zajamčena njihovemu jeziku v šoli in javnem življenju po ustavi.

JURIDIČNA FAKULTETA.

V BOJIH za ljubljansko univerzo v XIX. stoletju se je vedno podčrtala potreba juridične fakultete v Ljubljani. Prav tako in še mnogo bolj potrebna je v naši kraljevini. Ker tvori Slovenija z Dalmacijo posebno pravno območje, mora to pravo biti posebno proučeno in tradirano. Toda nič manj potrebna bo ljubljanska pravna fakulteta, ko bodo zakoni izenačeni. Zakaj Slovenija je po jeziku in po geografski legi posebno karakteriziran, jasno očrtan del države: je pa tudi najbolj industrijalizirana pokrajina na meji dveh močnih tujih kultur, s posebnimi, jako diferenciranimi pravnimi in gospodarskimi prilikami, ki se kažejo tudi v zelo razvitem kmetijskem zadružništvu. Te prilike, z njimi zvezane pravne norme ter njih aplikacije se pa morejo uspešno

raziskovati le na ozemlju, katerega se tičejo. Odvetniški, sodniški in sploh uradniški naraščaj, ki bo služboval v Sloveniji, pa mora biti pravnoznanstveno izobražen v tem državnem jeziku, v katerem bo imel z narodom in z uradi največ opraviti, t. j. v slovenskem. Slovenija bo s svojim središčem Ljubljano vedno najvažnejša posredovalka gospodarskih in pravnih stikov med našo državo in zapadnim inozemstvom, zato bo tu vedno največ prilike za proučavanje teh stikov — delo, za katero je ljubljanska juridična fakulteta v prvi vrsti pozvana. Vseh teh nalog si je fakulteta z vsega početka v svesti. Njeni člani ne sodelujejo samo pri izenačevanju domačih zakonov, ne proučujejo samo prava drugih domačih pravnih območij, oni so vedno smatrali za svojo posebno nalogo, proučevati pravne prilike sosednjih držav, s katerimi vežejo našo državo ozki gospodarski stiki in v katerih prebivajo deloma naše narodne manjšine. Profesorski zbor juridične fakultete izdaja periodični »Zbornik znanstvenih razprav«, njeni člani pa so od l. 1919. dalje publicirali 33 knjig in 259 razprav (v slovenskem, srbohrvaškem, češkem, ruskem, francoskem, nemškem, angleškem in italijanskem jeziku).

MEDICINSKA FAKULTETA.

ŠE bolj kot za vse druge velja za medicinske fakultete načelo, da so tem boljše, čim manj slušateljev imajo. Študent medicine je od prvega početka svojega študija pa do absolutorija navezan na človeški materijal, na mrtvo ali bolno človeško telo. Ta materijal, raztresen po vsej državi, se ne da poljubno na poljubnem mestu koncentrirati in izrabiti, marveč je razpoložljiv le v razmeroma ozkih mejah. Zato je popolnoma nemogoča centralizacija medicinskega študija, kakor je nemogoča centralizacija bolnic in blaznic. Število medicinskih visokih šol se ravno nujno po številu prebivalstva dotične države in vsak poskus, znižati to število, se je še vedno in povsod izjalovil. Ne v bogastvu, marveč v številu medicinskih šol se izraža zdravstvena kultura kakega naroda.
KOMASACIJA dijaštva na poedinih velikih fakultetah vodi tudi tam, kjer je izpeljiva, zaradi nujne navezanosti medicinca na živ ali mrtev človeški materijal, nujno do ustanovitve paralelnih stolic. Anatom predavatelj ne more demonstrirati poljubnemu številu slušateljev v določenem času določenega števila preparatov, kakor tudi kliničar tega ne more storiti z demonstracijo bolnikov. Medicinski pouk je uspešen le pri določenem razmerju števila slušateljev in števila demonstriranih objektov. Čim več materijala in čim manj dijaštva, tem temeljitejša je izobrazba.
NA ljubljanski medicinski fakulteti študira v dveh letnikih povprečno 80 dijakov, tako da jih odpade na enoletna predavanja štirideset, na dvoletna pa vseh osemdeset. To so pa že številke, ki se gibljejo na meji dopustnosti. Anatomski institut z n. pr. 150 dijaki je zlo. Po eni strani primanjkuje trajno mrličev za sekcije, po drugi strani pa je tudi demonstracija preparatov pri predavanju iluzorična.
ČE se ukine medicinska fakulteta v Ljubljani, se bodo morale prej ali slej ustanoviti paralelne stolice za glavne predmete ali v Beogradu ali pa v Zagrebu. Imeli bomo zopet tri fakultete, le s to razliko, da bodo v trajni zadregi za materijal, dočim bo človeški materijal Slovenije, kjer je zdravstvena kultura prodrla že v najširše plasti naroda, stal neizrabljen. Higijenska kultura Slovenije, ki je našla priznanje pri odločilnih osebah Društva narodov, bi z ukinitvijo medicinske fakultete utrpela neopravičljivo škodo.

ČLANI fakultete so izdali od l. 1919. dalje tri knjige in objavili pet znanstvenih razprav. Ta čas se vrše na fakulteti važna raziskavanja o pomenu vitaminov.
POTREBO po medicinski šoli v Ljubljani izpričuje najbolje dejstvo, da smo jo imeli kot prvi na teritoriju sedanje države že od leta 1762. naprej vse do centralistične reakcije po letu 1848.

TEHNIŠKA FAKULTETA.

V NAŠI državi je mnogo tehniških vrzeli: pomanjkanje cest, železnic, vodovodov: vodna pota niso regulirana, vodne sile in zakladi rud niso izrabljeni: država mora uvažati večino izdelkov strojne in kemijske industrije in doma zaposlovati številne inozemske inženjerje. Zato potrebuje tehniške fakultete, ako v industrijskem pogledu noče ostati kolonija: o nadprodukciji inženjerjev ne more torej biti govora.
TEHNIŠKE fakultete se morajo razviti tam, kjer najdejo ugodne razmere. Take so v Ljubljani. Visoko razvite srednje šole dajo tu tehniški fakulteti temeljito in resno pripravljeno dijaštvo. Pri Slovencih se od nekdaj opaža specifična nadarjenost za tehnični študij. Slovenski dijaki so se odlikovali po vestnosti in talentu že takrat, ko so se šolali na tujih tehnikah. Slovenija je že toliko industrijalizirana, da prihajajo sem slušatelji drugih tehniških fakultet študirat industrijske naprave. Tehnični razvoj bo neizbežno, kakor povsod, tudi pri nas šel svojo historično pot, to je od zapada proti iztoku: torej preko Slovenije.
SLOVENSKI dijaki ne bi mogli, ker so revnega stanu, študirati drugod. Z ukinitvijo tehniške fakultete v Ljubljani bi bile te vrline izgubljene za državo: s tem pa tudi visoko razvitemu delu države ustavljen nadaljnji razvoj industrije in umetnostnega stavbarstva.
SLOVENSKI lokalni činitelji, predvsem industrijalni krogi so morali takoj po prevratu osnovati začasne tehniške tečaje, da so slovenskim dijakom že pred ustanovitvijo univerze omogočili nadaljevati tehnični študij: potem so zgradili tehniški fakulteti lastno poslopje in s tem dokazali, da čutijo potrebo te fakultete.
LJUBLJANSKO tehniško fakulteto posečajo dijaki iz vseh pokrajin, tukaj se med seboj seznanjajo v prid njih državljanskega čuta: država in industrija absorbirata takoj njene absolvente.
OD absolventov jih je 24 stopilo v državno službo, kjer priznano izborno delujejo, še več jih je v privatni industriji, nekateri se specializirajo v Parizu.
IZ tehniške fakultete je izšlo sedem knjig, med njimi na svetovnem trgu pomembni knjigi o kemiji skroba in o transformatorjih, dalje okrog 80 razprav, vsaj dve tretjini v inozemstvu, na kemičnem oddelku samem 48. Poleg literaričnega delovanja na znanstvenem in strokovnem polju so se člani fakultete še konstruktivno udejstvovali z izvršitvijo važnih javnih naprav.
FAKULTETA ustvarja z malimi izdatki državno imetje: institute, kateri so navzlic težkim razmeram dospeli že do občudovanja vredne popolnosti, tako da lahko uspešno konkurirajo z vsemi paralelnimi v državi in z marsikaterimi v tujini. Inozemstvo, katero je že opetovano poklicalo zastopnike ljubljanske tehniške fakultete kot izvedence, jo pozna: Francozi zaradi iz nje izišlih razprav, Čehi zaradi njenega oddelka za arhitekturo. Ljubljanski institut za kemijo je sploh vodilen v kemiji skroba.

TEOLOŠKA FAKULTETA.

SLOVENSKA duhovščina je bistveno sodelovala pri pozitivni zgradbi slovenske prosvete; vrhu tega je imela odlično in velevažno vlogo pri obrambi slovenstva proti premoči Italijanov, Nemcev in Madžarov. Zaradi tega bi ukinitev bogoslovne fakultete smatral narod za udarec proti vitalnim narodnim koristim. V današnjih razmerah bi posebno bolestno občutili ta udarec primorski in koroški Slovenci, katerim je duhovščina prepotrebna narodna opora.

BOGOSLOVNA fakulteta je važna nacionalna institucija, ker goji znanost s posebnim ozirom na domače razmere in na slovanske vzhodne cerkve. V slogi z drugimi fakultetami sodeluje pri znanstvenem raziskavanju domače zgodovine, pri proučavanju staroslovenske cerkvene književnosti in poznejše slovenske literature.

TEKOM osmih let so izdali profesorji 17 znanstvenih knjig, 120 razprav in osem letnikov znanstvenega »Bogoslovnega vestnika«.

ŠTEVILO rednih slušateljev je bilo dosedaj redno okoli 100 na leto, kar je za bogoslovno fakulteto razmeroma visoko število.

BUDŽETNIH razlogov za ukinjenje bogoslovne fakultete ni, ker bi bil finančni efekt ukinitve minimalen; saj bi morala država vzdrževati namesto fakultete bogoslovno učilišče v Ljubljani.

NA vprašanje, zakaj samo ena pravoslavna fakulteta in dve katoliški bogoslovni fakulteti, odgovarjamo: ker tri bogoslovne fakultete popolnoma odgovarjajo kulturni strukturi kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Slovenska duhovščina se mora usposobiti za svoje vzvišeno kulturno poslanstvo med slovenskim ljudstvom na slovenskem zavodu.

ODKAR obstoji v Ljubljani visokošolski študij, je bila z njim zvezana vedno bogoslovna fakulteta.

NAČRTI okrnitve ali ukinitve so zadele na odpor vseh strokovnih komisij, ki so se morale z vprašanjem baviti.

OFICIJELNE vseučiliške komisije za izdelavo enotnega univerzitetnega zakona, ki so od 1920 opetovano zborovale, so se vedno zedinile v sklepu, da ostani v Ljubljani univerza v onem obsegu, ki ga določa njen ustanovni zakon.

NAJNOVEJŠA komisija za izdelavo programa prosvetne politike je izjavila: »BROJ Univerziteta i Fakulteta u zemlji nije prevelik, pa ga ne valja ni smanjivati, nego je naprotiv potrebno da se univerziteti izgrade i da im se dadu na raspoloženje nužna sredstva za njihov rad, jer će se samo tako moći celokupna nastava i prosveta dići na stepen koji želimo, i jer će samo tako Univerziteti moći da izvrše svoj visoki zadatak i obavezu prema državi i narodu.«

UKINJENJE ali okrnjenje fakultet bi imelo tudi skrajno nepravične posledice za profesorje in za dijake.

RAZNE evropske države so v zadnjem času reducirale uradništvo, a nobena ni pritegnila v to tudi univerzitetnih profesorjev, ker so vse čutile, da univerzitetni profesorji niso običajni uradniki, ampak da imajo povsem tudi svojevrstne kulturne in znanstvene naloge, ki se ne dajo izvesti brez posebnega položaja profesorjev.

KRUTO in krivično bi bilo, odsloviti univerzitetnega profesorja, ki je dobil poziv zaradi posebne svoje strokovne usposobljenosti ter se pozivu odzval v

trdni nadi, da bo mogel na novem mestu svojo kvalifikacijo uveljaviti brez motenj in da se bo z njim ravnalo po normi, ki splošno velja za univerzitetne profesorje.

NIČ manj kruto bi bili prizadeti s tem tudi naši dijaki, ako bi se jim z ukinitvijo študijskih naprav, na katere so navajeni in zaradi socialnih in gospodarskih razmer mnogokrat naravnost navezani, oteževal ali celo onemogočal nadaljnji študij v Ljubljani, ki s svojo solidnostjo v vsakem oziru najugodneje vpliva na dijaštvo.

NAČRTI okrnjenja pomenjajo omalovaževanje plemenite požrtvovalnosti vseh onih Slovencev in njihovih prijateljev, ki so z denarjem ali kulturnimi vrednotami pripomogli do današnjega stanja ljubljanskih univerzitetnih institutov.

USPEŠEN razvoj institutov in seminarjev do današnjega nivoja je bil mogoč le zato, ker ti zavodi niso ostali navezani zgolj na dotacijo iz državnega budžeta, ki je bil često minimalen. Obrazloži nam ta razvoj poleg kolegijalnega sodelovanja fakultet (skupnost institutov in predavateljev za razne fakultete) zlasti požrtvovalnost privatnikov, ki so darovali univerzi mnogo, kar bi sicer bilo nedosegljivo.

PONOVNI poskusi okrnitve ljubljanske univerze ubijajo duh požrtvovalnosti ter so preprečili že več mecenatskih načrtov.

Z NADALJNJIM nemotenim obstojem ljubljanske univerze je v veliki meri združen ugled naše države.

ŽE ustanovitev te univerze je pozdravilo 112 univerz oziroma njih enakih evropskih, ameriških, azijskih in avstralskih visokih šol. Medtem so se njene zveze z inozemstvom poglobile. Danes je naša univerza v zvezah s 130 najuglednejšimi inozemskimi vseučilišči, znanstvenimi zavodi, instituti, bibliotekami, društvi, akademijami itd. Z raznimi med njimi izmenjava univerza svoje publikacije. Publikacije nam pošiljajo: češka in poljska vlada, vlada francoske republike, razne češke, poljske, bolgarske, francoske, angleške in nemške ustanove ter ameriški Carnegie Institution in Smithsonian Institution. Na ljubljanski univerzi je ustanovljena komisija za internacionalno intelektualno kooperacijo, ki je v stalnih stikih s to mednarodno institucijo v Genevi in Parizu. Inozemski znanstveni krogi ne bodo mogli razumeti prosvetne politike, ki demontira zavod, kateremu niso mogli odreči priznanja. Med našim življem v sosednjem inozemstvu pa bi okrnitev ljubljanske univerze vplivala porazno.

Z OKRNITVIJO ljubljanske univerze bi se čutil slovenski narod globoko užaljenega in ponižanega.

TUDI Slovencem je kakor vsakemu drugemu narodu vprašanje lastne univerze ne samo kulturno in politično, temveč i moralno vprašanje, ker veže vsak narod z možnostjo najvišje izobrazbe v svojem jeziku svojo dušo in svoj ponos.

VSI Slovenci brez ozira na stan, poklic in stranko so enodušni v ogorčenem zavračanju poskusov, da se jim okrne univerza.

VELIKO število resolucij slovenskih občin, znanstvenih, gospodarskih in kulturnih korporacij ter izjave najprominentnejših predstavnikov slovenskega naroda manifestirajo odločno voljo vsega slovenskega naroda, da ohrani svojo univerzo neokrnjeno v Ljubljani.

V LJUBLJANI, na koncu leta 1927.

Županska zveza za Slovenijo v Ljubljani.
Županska zveza v Mariboru.
Zbornica za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani.
Odvetniška zbornica za Slovenijo v Ljubljani.
Notarska zbornica za Slovenijo v Ljubljani.
Delavska zbornica za Slovenijo v Ljubljani.
Zdravniška zbornica za Slovenijo v Ljubljani.
Ljubljanska inženjerska komora.
»Vzajemnost«, društvo duhovnikov ljubljanske škofije.
»Vzajemnost«, društvo duhovnikov lavantinske škofije.
Oblastni odbor Narodne odbrane v Ljubljani.
Jugoslovenski Sokolski savez v Ljubljani.
Jugoslovanska Orlovska zveza v Ljubljani.
Udruženje jugoslovenskega učiteljstva, poverjeništvo Ljubljana.
Slomškova zveza v Ljubljani.
Slovenska Matica v Ljubljani.
Društvo Pravnik v Ljubljani.
Društvo slovenskih književnikov v Ljubljani.
Prosvetna zveza v Ljubljani.
Leonova družba v Ljubljani.
Zveza kulturnih društev v Ljubljani.
Zveza kulturnih društev v Mariboru.
Glasbena Matica v Ljubljani.
Filharmonična družba v Ljubljani.
Kolo jugoslovenskih sester v Ljubljani.
Kmetijska družba za Slovenijo v Ljubljani.
Zveza industrijcev na slovenskem ozemlju kraljevine SHS v Ljubljani.
Zadružna zveza v Ljubljani.
Zveza slovenskih zadrug v Ljubljani.
Društvo bančnih zavodov v Ljubljani.
Jugoslovensko novinarsko udruženje, sekcija Ljubljana.
Profesorsko društvo, sekcija Ljubljana.
Znanstveno društvo za humanistične vede v Ljubljani.
Muzejsko društvo za Slovenijo v Ljubljani.
Narodna galerija v Ljubljani.
Zgodovinsko društvo v Mariboru.
Jugoslovensko istorijsko društvo, sekcija Ljubljana.
Pokrajinski odbor Jugoslovenske Matice v Ljubljani.

THE SLAVONIC CLUB OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

DECLARATION

The representatives of the Slavonic Club (Russians, Poles, Czechoslovaks, Bulgarians, and Jugoslavs) of the University of Chicago, Chicago, Illinois, the United States of America, declare that the University of Ljubljana should be preserved in its present standing and further be perfected, as far as the material conditions of the Kingdom of the Serbs, Croats, and Slovenes allow, for the following reasons:

1. Since the Slovenes constitute an essentially distinct cultural group of their own, with their cultural and political center at Ljubljana, it is of fundamental importance to maintain this culture, headed by the said University, intact, in order to integrate this culture and to bridge it over with other cultures of the Kingdom;

2. The cultural center at Ljubljana, headed by the said University, will improve the material and cultural conditions of the Slovene section of the Kingdom and, at the same time, counteract the foreign encroachments upon the Slovene culture outside the Kingdom of the Serbs, Croats, and Slovenes;

3. Any tendency toward curbing any of the departments of the said University would lead towards sectionalism and national distance, and therefore it would prove detrimental to the unity of the Kingdom of the Serbs, Croats, and Slovenes;

4. Since the Slovene nation has struggled perseverently for centuries past for an independent cultural movement, the Slovene nation would feel humiliated at having this cultural freedom encroached upon, a fact recognized and approved of by the Constitution of the Kingdom of the Serbs, Croats, and Slovenes;

5. Owing to the historical and political conditions of the past, the Kingdom of the Serbs, Croats, and Slovenes has too few of these higher institutions; and in curbing any department of the existing ones, it would confirm the prevailing notions, current among the western nations, of the incapability of self administration of the Central Europeans and Balkans — a notion already expressed in the recent American legislation on the immigration, and, therefore, it would lower the status of the entire Kingdom.

One copy of this Declaration shall be sent to the Ministry of Education at Belgrade, one to the University of Ljubljana, one to the Slovene daily »Jutro« in Ljubljana, one to the Slovene daily »Prosveta« in Chicago, Illinois, and one to the Slovene National Benefit Society in Chicago, Illinois.

Chicago, Illinois, U. S. A., March 12, 1928.

The Executive Committee:

Daniel D. Droba,
President

Ruma Ivanoff,
Vice President

Vladimir C. Svetanoff,
Treasurer

Otto Oplatka,
Secretary

Arthur Giese,
Chairman

Andrew Kobal, Anton Družina,
members of the Executive Committee at large

PROJEKT NOVE UNIVERZE MED GOSPOSVETSKO CESTO IN ROŽNIKOM

SLOVANSKI KLUB UNIVERZE V CHICAGU

IZJAVA

Zastopniki slovanskega kluba (Rusi, Poljaki, Čehoslovaki, Bolgari in Jugoslovani) na univerzi v Chicagu, Illinois v Zedinjenih državah Amerike, izjavljajo, da mora biti ljubljanska univerza ohranjena in da se mora nadalje izpopolnjevati, kakor bodo dopuščale materijalne razmere v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. A to iz tehle razlogov:

1. Ker so Slovenci zase bistveno svojevrstna kulturna skupina z lastnim kulturnim in političnim središčem v Ljubljani, je temeljno važno, da se ta kultura, ki jo predstavlja imenovana univerza, ohrani nedotaknjena ter da se ta kultura integrira in preplete z drugimi kulturami v kraljevini.

2. Kulturno središče v Ljubljani bo ob vodstvu imenovane univerze izboljšalo materijalne in kulturne razmere slovenskega dela kraljevine in obenem zajezilo tuja nasilja proti slovanski kulturi zunaj kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

3. Kakršnakoli namera za ukinitev kateregakoli oddelka te univerze bi vodila v cepitev in narodno odtujevanje ter tako škodila enotnosti kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

4. Slovenski narod, ki se je vztrajno že stoletja boril za neodvisen kulturen pokret, bi se čutil ponižanega, ako bi se mu kratila njegova kulturna svoboda, ki mu je bila priznana in zagotovljena z ustavo kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

5. Zavoljo zgodovinskih in političnih razmer v preteklosti ima kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev premalo takih visokih institucij; ako bi ona sedaj ukinjala oddelke, ki jih ima, bi s tem potrdila precej splošno mnenje, ki ga imajo zapadni narodi o nezmožnosti centralnih Evropejcev in Balkancev za samoupravo. To mnenje je izraženo tudi v najnovejši ameriški zakonodaji o doseljevanju; a s takim dejanjem bi se položaj za celo kraljevino še poslabšal.

En izvod te izjave se pošilja ministrstvu prosvete v Beogradu, ljubljanski univerzi, slovenskemu dnevniku „Jutru" v Ljubljani, slovenskemu dnevniku „Prosveti" v Chicagu, Illinois, in Slovenski Narodni Podporni Enoti v Chicagu, Illinois.

Chicago, Illinois, U. S. A., 12. marca 1928.

Izvršilni odbor.

Daniel D. Droba, *predsednik*	*Ruma Ivanoff,* *podpredsednik*
Vladimir C. Svetanoff, *blagajnik*	*Otto Oplatka* *tajnik*
Arthur Giese, *proomestnik*	*Andrew Kobal, Anton Družina* *člana razširjenega izvršilnega odbora*

S P O M E N I C A

GLAVNEGA UPRAVNEGA ODBORA S.N.P.J. JUGOSLOVANSKI VLADI

V BELGRADU.

Vest, da namerava belgrajska vlada v bljižnji bodočnosti ukiniti ljubljansko univerzo, ki je edini visoki slovenski učni zavod, je končno dosegla i nas, ameriške Slovence ter zelo neprijetno dirnila vse naše kroge in vzbudila v nas veliko ogorčenje. To ogorčenje je toliko večje, ker smo toliko zidali na veliko ujedinjeno domovino Jugoslovanov in ker smo si predstavljali, da bo to v resnici država jugoslovanskega bratstva in enakopravnosti in da se bodo Slovenci v tej državi razvijali svobodno v kulturnem, gospodarskem, narodnem in vsakem drugem oziru. Ukinjenjenje slovenske univerze bi pomenilo ne samo globoko užaljenje in ponižanje slovenskega naroda, temveč bi bilo tudi sjrajno krivično za slovenske profesorje in ukaželjno mladino, in porodilo bi težke posledice za razvoj mlade države.

Ker smo tudi ameriški Slovenci del slovenskega naroda, je naravno, da se za usodo naših bratov v stari domovini zanimamo tudi mi. Veliko nam je na tem ležeče, da se čim bolj povspeši napredek in blagostanje vseh narodnosti, ki tvorijo jugoslovansko državo, in mi smo prepričani,da je svobodni kulturni razvoj vsake narodnosti prvi pogoj za to. In ker razmere našega naroda v stari domovini vedno več ali manj učinkujejo tudi na življenje ameriških Slovencev, smatramo, da bi z ukinitvijo ljubljanske univerze bili močno prizadeti tudi mi, zato naslovljamo na naučno ministerstvo jugoslovanske vlade v Belgradu našo spomenico, in to podpiramo s sledečim:

Vprašanje slovenske univerze ni novo vprašanje in ni nastalo še le z ujedinjenjem Srbov, Hrvatov in Slovencev. Ideja je že stara in želja je bila prvič uresničena že za časa Napoleonove vlade na Slovenskem. To je bil mož, ki je znal ceniti nadarjenost slovenskega naroda in kako važna je višja izobrazba naroda za državo. S povrnitvijo Avstrijcev in njihovo ponemčevalno politiko so bile visoke študije počasi premeščene v nemške kraje, toda zahteva po lastni univerzi ni med Slovenci nikdar utihnila in je tudi sedaj ne bo mogoče udušiti. Pravice do lastne univerze so Slovencem priznavali celo treznejši nemški politiki, in ta pravica naroda je v novi državi, kjer je tudi slovenski jezik državni jezik, toliko bolj utemeljena.

Najboljši dokaz, da slovenski narod nujno potrebuje svojo univerzo, je v tem, ker je Ljubljana središče svojevrstnega kulturnega tipa in da se program naše domače znanosti ne da uspešno uresničevati na nobeni tuji univerzi. Brez ozira na to, če se smatra Slovenija za poseben del države ali ne, ostane vendar le dejstvo, da je to po jeziku in svoji geografični legi posebno karakterizirana pokrajina Jugoslavije in leži na meji dveh tujih kultur. Tukaj je razvito zadružništvo, posebno kmetsko, ki preprega vso zemljo, in drugačen je tip slovenskega delavca in kmeta. Slovenija je in bo ostala važna posredovalka gospodarskih in drugih stikov med domačo državo in inozemstvom na severu in severozapadu, zato je tukaj tudi najboljša prilika za poučevanje takih potreb in stikov.

Ujedinjena Jugoslavija ima ne samo priliko, da se že v bližnji bodočnosti razvije v bogato in vplivno državo, temveč tudi da poskrbi in najde dela in dovolj kruha za vse svoje sinove in hčere na domačih tleh. Rodovitna dežela je in polna vsake vrste rudnin in drugih naravnih zakladov. Za pravilno izrabljanje svojega naravnega bogastva potrebuje lastnih tehnikov in domače industrije. Z uvažanjem tujih inženirjev in tujih podjetnikov bo lahko postala samo zasužnjena kolonija tujcev. Domače tehnike in industrijelne strokovnjake pa bo najprej dobila, če jih vzgoji v svojih lastnih zavodih. In domača tehnična fakulteta se more razviti najbolje le v Ljubljani, ki ima za to industrijalne pogoje in postoječe ugodnosti in kjer je obenem kulturno središče slovenskega naroda. Slovenci so priznani kot nadarjen narod za tehnično znanost in slovenski dijaki so se celo na tujih tehničnih šolah zmeraj odlikovali radi vestnosti in tehničnega talenta, in slovenski sinovi, ki so morali iti za kruhom na tuje, so si stekli zasluge v tuji industriji ter so mnogi povspeli na odlična mesta. Slovenski sinovi so pa povečini siromašni in ne morejo obiskovati šol v tujini. Če ni denarja se izgubi marsikak dober talent in univerza na domačih tleh lahko temu veliko odpomore. In čisto naravno in za Jugoslavijo neizogibno je, da njen tehnični in drugi kulturni razvoj prihaja iz severa in severozapada in preko Slovenije.

Slovenci smo bili do prevrata v širnem svetu takorekoč nepoznan narod, in to po krivdi avstrijskih državnikov, ki so vodili pangermansko politiko in nas tajili ter nam odrekali lastne šole. Z ujedinjenjem v jugoslovansko državo smo postali tudi v Ameriki poznani, in ko je dobila Ljubljana kmalu po ustanovitvi nove države svojo univerzo, ni bilo to samo veselo in velepomembno za slovenski narod doma, - veselili in iz duše radovali smo se tega uspeha in napredka tudi slovenski izseljeniki, posebno ameriški Slovenci. S ponosom smo omenjali naš visoki kultuni zavod in dokazovali tujcem, da smo tudi Slovenci civiliziran narod in ne takšni, kakršne nas je ameriškemu svetu prikazovala italijanska propaganda. Če bi bila sedaj univerza ukinjena, bo zopet nov madež in novo ponižanje za nas in več materijala za italijansko, jugoslovanstvu v Ameriki zelo škodljivo propagando.

Ljubljanska univerza ima pa še poseben pomen za naše medsebojne kulturne in gospodarske stike. Mnogo ameriških dijakov obiskuje evropske višje šole; v bodoče bo med temi tudi naših sinov in hčera in gotovo je, da se bodo zanimali tudi za slovensko univerzo.

Ponovno povdarjamo, da vprašanje ljubljanske univerze je tudi vprašanje nas ameriških Slovencev. Dovolj mučno je, ko vidimo nesrečni položaj naših neosvobojenih bratov na Primorskem in v Istriji in skoraj nemogoče se nam zdi, da se nikdo ne pobriga za nje in da je taka rana mogoča le na telesu jugoslovanskega naroda. Boli nas tudi dovolj, ko vedno več slišimo o zapostavljenju Slovencev v lastni državi in kako se jim zmeraj bolj kratejo pravice. Celo tukaj v Ameriki šutimo, kako slabo razpoloženje to ustvarja. Ogorčenje, nezadovoljnost in nezaupanje postaja v širših plasteh naroda vedno večje, in to ne more nikdar prinesti izenačenje zaželjenoga asimiliranja ter izostati brez slabih posledic za državno strukturo. In glavni upravni odbor Slovenske narodne podporne jednote smatra, da bi bilo ukinjenje ljubljanske univerze eden največjih kulturnih zločinov nad bratskim narodom, zato v imenu šestdeset tisoč članov, združenih v največji slivenski organizaciji najodločneje protestira proti ukinjenju ljubljanske univerze in proti vsakemu degradiranju in zapostavljenju slovenskega naroda.

Glavni upravni odbor

SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

predsednik

tajnik.

Spomenica je datirana s 30. marcem. 1928.

UNIVERZITETNA POSLOPJA

Semeniški portal

Le portail de la Bibliothèque du Séminaire

Tehnična fakulteta

Faculté technique

Teološka fakulteta:
Dvorišče

Faculté de Théologie:
Vue de la cour

Poslopje drž. realke:
V poslopju je tudi univerzitetni kemični institut

Bâtiment de l'Ecole Réale:
Dans le bâtiment sont logés plusieurs laboratoires de l'Institut de Chimie de l'Université

Velika univerzitetna dvorana. (Nekdanja deželna zbornica)

La grande Salle de l'Université

Medicinska fakulteta: Anatomski institut

Faculté de Médecine: Institut d'Anatomie

FAKULTETE

FILOZOFSKA FAKULTETA

Fakulteta ima dve sekciji, in sicer oddelek za humanistične vede (filozofija, filologija in zgodovina) ter oddelek za matematično prirodoslovne znanosti. Ta temeljna uredba datira z dne 1. februarja 1906 za filozofsko fakulteto beograjske univerze in velja v zmislu ustanovitvenega zakona, čl. 3., do nadaljnjega tudi za ljubljansko univerzo. S to uredbo se obenem določajo stolice, seminarji, instituti ter izpitni red.

Prvi profesorji so bili imenovani z ukazom z dne 31. avg. 1919. Njihova organizacijska naloga je bila: izpopolnitev stolic v takem obsegu, da se slušatelji usposobijo za pouk na srednjih šolah, ustanovitev in ureditev seminarjev, pritegnitev znanstvenikov, ki naj bi stolice zasedli ter uredili potrebne institute in seminarje. Skrbeti je bilo treba seveda tudi za upravo fakultete.

Gmotne razmere slovenskega dijaštva, ki je bilo po vojni navezano samo na domovino, so bile take, da se je moral pouk na fakulteti kar najhitreje razvijati. Dne 1. decembra 1919 je bilo na fakulteti prvo predavanje.

Že koj v začetku je bilo treba ustroj fakultete v dveh bistvenih smereh dopolniti oziroma preoblikovati. Po svetovni vojni so se izpremenile politične in nacionalne prilike, a od časa, ko je bila uredba fakultete izdana (l. 1906), so se razširile ter poglobile posamezne discipline. Vse to je zahtevalo: 1. da se izpitni red spremeni tako, da morejo brez zamude in z uspehom dalje študirati in absolvirati oni slušatelji, ki so že posečali univerze v bivši Avstriji, in da morejo polagati take izpite, kakršne zahteva ustroj srednjih šol na Slovenskem, ki nam je ostal iz avstrijskih časov: 2. da se nekaterim disciplinam dadó samostojne stolice, kar velja predvsem za one stroke, ki se pečajo s kakršnimkoli udejstvovanjem narodovega življenja. Zato je fil. fakultetni svet v svojem prvem študijskem letu izdelal nov izpitni red in izpopolnil stolice. V prvem semestru se je predavala le splošna slovanska filologija, slovenski jezik, novejše slovanske literature ter matematika. Da se omogoči tudi drugim filologom vsaj začetni študij, je filozofski fakultetni svet začasno supletorično organiziral predavanja po 2 do 3 ure na teden tudi iz primerjalne gramatike indoevropskih jezikov s posebnim ozirom na grščino.

latinščino in pa germanščino. Prirodoslovci so bili gostje na tehnični in medicinski fakulteti, kjer so mogli poslušati vsaj stranske predmete svoje discipline. Tako je bil pouk na fakulteti kljub vsi skromnosti vendarle celoten in je obsegal snov za slušatelje vseh osmih semestrov. Število učnih moči je tekom prvega študijskega leta znatno naraslo in že ob početku drugega študijskega leta je bilo v glavnem doseženo stanje, ki ga ima fakulteta še danes in kar predstavlja vsaj najnujnejše ogrodje. Poleg gori omenjenih stolic so bile tedaj zasedene še te-le: teoretična filozofija, pedagogika, klasična filologija, germanska filologija, romanska filologija, starejše slovanske literature, zgodovina starega veka, zgodovina srednjega veka, umetnostna zgodovina, antična in novejša, teoretična fizika, geologija, geografija, zoologija in botanika. Na njih so predavali ali pravi akademski učitelji ali pa pomožne sile z določenim honorarjem. Ohranila se je pa še nadalje — in to vse do danes — kooperacija s tehnično in medicinsko fakulteto v teh-le strokah: v kemiji, mineralogiji s petrografijo, eksperimentalni fiziki, fiziologiji, biologiji, deloma tudi v matematiki in opisni geometriji. Hkrati so se urejevali seminarji in instituti, kolikor je to bilo takrat v tesnih prostorih bivšega deželnega dvorca sploh možno. Fakulteta je dobila botanični vrt bivše dežele Kranjske v svojo last. Dalje so bile ustanovljene razne pomožne institucije, kakor grški in latinski proseminar. Delo na fakulteti se je dokaj hitro razveseljivo razmahnilo.

Nadaljnje izpopolnjevanje se je vršilo v smeri in z namenom, da se ustanove še one stolice oziroma organizirajo predavanja iz takih strok, ki jih zahteva ustroj naših srednjih šol ali pa nove razmere. Fakulteta je od prvega početka smatrala za potrebno, da posveti največjo pažnjo proučevanju razvoja srbskega in hrvatskega naroda, zato je ustanovila posebno stolico za zgodovino Srbov in Hrvatov in pa za srbohrvatski jezik ter književnost. Ker je veliko število slušateljev prišlo iz slovenskega Primorja ter iz Dalmacije in pa zato, ker mora slovenska univerza proučevati stalne in dolgotrajne stike ter vplive sosednjega romanskega elementa na Slovence, je bilo treba misliti na predavanja iz italijanskega jezika in književnosti. Nekaj časa jih je imel kot gost naše fakultete profesor zagrebške univerze, g. Peter Skok. Italijanskega lektorata pa radi po-

manjkanja kreditov do danes ni bilo mogoče realizirati. Ustanovljen je pa bil lektorat za angleški in ruski jezik, a lektorju za francoski jezik je bil razširjen njegov učni nalog ter so mu bila poverjena predavanja o novejši francoski literaturi. V tretjem študijskem letu je bila kreirana stolica za primerjajoče indoevropsko jezikoslovje, kesneje pa stolica za grški jezik, književnost in starožitnosti. Fakultetni svet si je mnogo prizadeval, da bi se ustanovil še lektorat za izreko slovenskega književnega jezika, da bi se izpopolnile stolice za etnologijo in etnografijo, za prehistorijo in antropologijo, za fiziol. živalstva, za komparativno literaturo in literarno vedo, za sistematično botaniko, za eksperimentalno fonetiko, a žal, da je bil ves ta trud doslej zaman in da je do realizacije teh dopolnitev tudi še danes precej daleč.

Najbližji nadaljnji razvoj bo šel brez dvoma v teh smereh: poleg tega se pa kažejo še druge nujnosti: današnji ogromni obseg romanske in germanske filologije, veliki vpliv romanskih in germanskih kultur zahtevajo vsaj posebno stolico za romansko oziroma germansko jezikoslovje in drugo za romanske oziroma germanske literature (anglistika): zgodovina novega veka še nima svojega zastopnika. Ker je slovanska, mora fakulteta polagati večjo važnost tudi slovanskim starožitnostim ter zgodovini severnih in vzhodnih Slovanov: geografija potrebuje dveh učnih sil (za fizikalno geografijo in antropogeografijo): arheologija in epigrafika sta doslej le pastorki stolice za zgodovino starega veka: stolici za teoretično filozofijo se mora pridružiti stolica za zgodovino filozofije, lingvističnim stolicam pa stolica za fonetiko z laboratorijem za eksperimentalno fonetiko: prirodoslovne stolice imajo sedaj le po eno moč za vsak predmet. Zato so predavanja iz njihovih specialnih disciplin če že ne onemogočena, pa vsaj predmetu na škodo skrajno omejena. Astronomija in geofizika nista še zastopani. Fakulteta nima lastnega teoretičnega fizika in ne geologa ter si mora v tem pomagati pri stolicah skupno s tehnično fakulteto. Pripravlja se organizacija pouka v tem pravcu in se bo izvedla, kakor hitro bo to mogoče.

Danes šteje fakulteta 12 rednih profesorjev, 4 izredne, 4 docente, 1 kontraktualnega rednega profesorja, 5 predavateljev s honorarjem, 4 lektorje in direktorja botan. vrta.

IZPITNI RED FILOZOFSKE FAKULTETE

Po točki 3. ustanovitvenega zakona ljubljanske univerze je bila uredba filozofske fakultete v Beogradu z dne 1. febr. 1906 z izpremembami in dopolnitvami z dne 25. febr. 1911 uveljavljena tudi za ljubljansko filozofsko fakulteto; s tem je bila določena izpitom tudi vrsta in potek. Vendar so razmere, kakršne so nastale radi vojne, ki je v marsičem izpremenila in zmedla študijski program posameznih kandidatov, zahtevale hočeš nočeš vsaj delne izpremembe izpitnega reda: priglasila se je cela vrsta kandidatov, ki so filozofski študij že absolvirali na avstrijskih univerzah ter po eno leto ali več kot suplenti poučevali na srednjih šolah, dalje še več takih, ki so že po več semestrov študirali na istih univerzah: vsi ti so svoj študij uravnali z ozirom na izpitne predpise, kakršni so veljali v Avstriji, mnogim bi bilo naravnost nemogoče polagati izpite po novem, t. j. po beograjskem izpitnem redu. Drugič pa je organizacija srednjih šol v Sloveniji bila taka, da mnogokrat praktično ne bi mogla zaposliti kandidatov, ki so položili diplomski izpit iz take skupine predmetov, ki se na srednji šoli ali sploh ne poučujejo ali pa le v zelo kratko odmerjenih urah in le v nekaterih razredih. Radi vsega tega je bilo predvsem treba prirediti izpitne skupine tako, da so odgovarjale didaktičnim potrebam naših srednjih šol, dalje pa urediti izpite tako, da gori omenjena vrsta kandidatov v nobenem pogledu ne trpi škode in da ji je bilo mogoče doseči oni rezultat, na katerega je svoječasno usmerila svoj študij.

Filozofski fakultetni svet je zato z odobritvijo univerzitetnega sveta izdelal nov izpitni red. Pridržati je bilo predvsem treba to, da polaga absolvirani filozof, kadar si hoče pridobiti pravico za pouk na srednjih šolah, le en izpit. Izkaz, da je osem semestrov obiskoval predavanja in vaje iz svojih predmetov na filozofski fakulteti, mu je dajal že pravico za suplenturo in za prijavo k usposobljenostnemu izpitu, dočim bi se bil moral ob uporabi uredbe iz l. 1906 ta izkaz zamenjati z diplomskim izpitom. Ker sta bila s tem diplomski in profesorski izpit strnjena v enega samega, je postal ta seveda strožji: obsegal je po dva glavna predmeta (k njima se je v nekaterih skupinah pridružil še po en stranski predmet); s prijavo je bilo treba oddati domačo nalogo iz vsakega glavnega predmeta (torej dve) in prav tako je pisal vsak kandidat dve klavzurni

nalogi; glavni izpit je spremljal splošen izpit iz filozofije in pedagogike ter iz učnega jezika. V vseh ostalih točkah, kakor so: vrstni red posameznih izpitnih stopenj, ocenjevanje, trajanje delnih izpitov, delitev izpita, veljavnost položenih delnih izpitov, reprobacijski roki itd., se je pridržalo to, kar je predpisovala uredba iz l. 1906. Ta izpitni red, ki ga je filozofski fakultetni svet sprejel dne 25. junija 1920 ter ga je priznalo poverjeništvo za uk in bogočastje v Ljubljani in ministrstvo prosvete v Beogradu, je torej baziral na predpisih za diplomski in profesorski izpit, kakršni so bili veljavni v predvojni Srbiji, upošteval pa je poleg tega še naredbo bivšega avstrijskega ministrstva za bogočastje in nauk z dne 15. junija 1911, št. 24.115, to predvsem glede izpitnih skupin, ki jih je po številu bilo 18. Smatran je bil od početka za začasnega, dokler se zgoraj naznačene razmere, ki so ga diktirale, ne bi izpremenile. V veljavi je ostal do začetka študijskega leta 1925/26.

Uvedba usposobljenostnega izpita je sama po sebi izpremenila tudi izpitni red za doktorski izpit: kajti ta je bil po uredbi iz l. 1906 vezan na izpitne skupine diplomskega izpita in prijava je bila možna šele po položenem diplomskem izpitu. Ker je doktorski izpit po svojem bistvu znanstveni izpit in je bila vez z diplomskim izpitom po uvedbi usposobljenostnega izpita itak že razrušena, je moral fakultetni svet določiti izpitne skupine tudi za doktorski izpit (26 skupin): pri tem določanju se je oziral na predmetne skupine diplomskega izpita, dalje pa še na one, ki so za doktorski izpit v veljavi na švicarskih in francoskih univerzah. H glavnemu rigorozu je bil dodan še stranski, t. zv. philosophicum, ki ga uredba iz l. 1906 ne pozna, ker je kandidat tak izpit položil že v splošnem oddelku svojega diplomskega izpita. Promocijski red se je radi enotnosti določil v soglasju z drugimi fakultetami ljubljanske univerze. Ker je bil ta doktorski izpitni red izzvan le z uvedbo usposobljenostnega izpita, je prav tako veljal le do študijskega leta 1925/26.

Dne 24. junija 1925 je filozofska fakulteta v Ljubljani sprejela oni red za diplomske in doktorske izpite, ki ga je že od začetka določal ustanovitveni zakon. Izpremeniti je bilo le nekaj posameznosti: v izpitnih skupinah (po številu jih je 19), ki so vsebovale izraz »srbski jezik in književnost« ali izraz »srbska zgodovina«, se je ta izraz zamenjal z izrazom »slovenski ali srbohrvatski jezik

in književnost (po izberi)« oziroma »narodna zgodovina«. Dalje se je prehodno dovolilo slušateljem, ki so s študijskim letom 1924/25 absolvirali ali dovršili vsaj 6 semestrov svojih študij, delati izpite tudi še po starem izpitnem redu. S tem, da so bili uvedeni diplomski izpiti, ki dajejo kandidatu izpričevalo o fakultetski izobrazbi in pravico, da sme na srednjih šolah suplirati, je bil avtomatično uveden tudi profesorski izpit po predpisih srednješolskega zakona iz l. 1902 z izpremembami in dopolnitvami iz leta 1902, 1912, 1925 in 1926, ki ga more kandidat polagati potem, ko je dve leti po položenem diplomskem izpitu supliral svoj predmet na srednji šoli. Ta izpit se dela pred posebno komisijo pri ministrstvu prosvete. Zaradi novih državnih prilik je na pobudo ljubljanske filozofske fakultete minister prosvete imenoval za okoliš ljubljanske univerze (za srednje šole v Sloveniji, za kandidate, ki so izšli iz ljubljanske filozofske fakultete) novo komisijo s sedežem v Ljubljani (njen predsednik je prof. Rajko Nahtigal, člani pa predmetni profesorji in docenti ljubljanske filozofske fakultete ter starejši srednješolski ravnatelji in profesorji). Po diplomskem izpitnem redu ima vsak kandidat vobče le en glavni predmet (označen v razdelku A), ki ga običajno spremlja ena izmed predmetnih ali strokovno sorodnih pomožnih disciplin (označena v razdelku B) ter splošno znanje vzporednih pomožnih predmetov (označeno v razdelku C). Obenem z diplomskim izpitom je bil uveden tudi nov red za doktorske izpite; njegove predmetne skupine so identične s skupinami diplomskega izpitnega reda. Kandidat mora ob prijavi dokazati, da je diplomski izpit že naredil in predložiti ima disertacijo, t. j. samostojno izdelano originalno znanstveno delo. Rigoroz traja najmanj dve uri. Promocija se izvrši šele potem, ko je kandidat na rektoratu oddal sto izvodov tiskane disertacije. Ta izpitni red je izpremenjen (z ozirom na prvotni tekst uredbe) za ljubljansko filozofsko fakulteto le v tem, da se doktorska diploma izdaja v slovenskem ali srbohrvatskem jeziku (proti prvotnemu »v srbskem jeziku«).

Ker nekatere predmetne skupine (predvsem prirodoslovne in filološke) niso izčrpavale vsega predmeta v takšni izmeri, kakršna prihaja predvsem v poštev za glavni predmet profesorskega izpita, in ker so bili predmeti pod C včasih komaj da še v rahli zvezi z onima pod A in B, so

tako fakultetni svet kot slušatelji želeli preureditve predmetnih skupin. Dokajšnje izboljšanje je prinesla nova uredba za beograjsko filozofsko fakulteto, izdana po ministrstvu prosvete dne 17. julija 1927. Zato jo je ljubljanska fakulteta prevzela, kar je odobrilo ministrstvo prosvete dne 16. junija 1928. Nove izpitne skupine so obvezne za slušatelje, ki so z zimskim semestrom 1928/29 začeli svoj filozofski študij, starejši morejo izbirati med novimi ali starimi skupinami, a to le do konca poletnega semestra 1932/33. Dočim je imel prejšnji red 19 predmetnih skupin, jih ima novi 27; povsem nove skupine so sledeče: astronomska, fizikalna, slovanska, orientalna, umetnostno-zgodovinska, etnološka in psihološka; dalje so izprovedene specialne delitve: proti prejšnjima skupinama za fiziko ali kemijo imamo zdaj fizikalno, fizikalno-kemijsko, kemijsko-fizikalno, kemijsko in praktično-kemijsko skupino; prejšnja francoska in nemška skupina sta razširjeni v romansko in germansko v toliko, da je po izberi možna tudi italijanska in angleška skupina. Pa tudi drugače so si predmeti pod A, B in C v večjem skladu: romanska skupina mora imeti tudi latinščino, slovenska tudi staro-cerkveno slovanščino, z jezikom je združena vedno tudi književnost; fiziologiji in kemiji je pri prirodopisnih skupinah odmerjena večja važnost itd. Novi izpitni red zahteva tudi strožjo pripravljenost s tem, da zahteva za predmet pod B 5 semestrov predavanj in vaj (prejšnji je določal 4), za one pod C pa 4 (prej le 2). Dalje nič več ne dovoljuje pri ocenjevanju seštevanja; dočim je prej kandidat bil pripuščen k ustnemu izpitu, ako je obe klavzurni nalogi pisal za skupno oceno 12, najsi je bilo 12 doseženo po 6 + 6 ali po 5 + 7 (ocenjuje se s številkami od 1 do 10; ocena 1 do 5 je negativna, 6 do 10 pozitivna), mora zdaj vsak delni izpit dobiti oceno 6, da se smatra za pozitivnega. Uspešnost študija naj dirigira določba, da se kandidatu, ki ne bi naredil izpita iz razdelka C, pred začetkom predavanj v VII. semestru oziroma izpita iz razdelka B pred začetkom predavanj v VIII. semestru, ne potrdi niti ne prizna dalje vpisani semester, tako da ima absolvent pred seboj le še izpit iz razdelka A. Izpit iz C je samo usten in traja za vsak predmet tega razdelka najdlje pol ure (povprečno torej 1 uro, more pa trajati tudi pol ure ali pa 2 uri); izpita pod B in A uvaja klavzurna naloga iz vsakega predmeta (ta traja 4 ure), ustni

izpit pa traja za vsak predmet pod B pol ure, za vsak predmet pod A pa 1 uro (povprečno skupaj 25 ur). Te nove določbe v izpitnem redu pa veljajo od študijskega leta 1928/29 za vse slušatelje, tudi za one, ki so si izbrali še predmetne skupine prejšnjega diplomskega izpitnega reda. Diplomski izpiti se polagajo v prvi polovici oktobra in februarja ter v drugi polovici junija.

Doktorski izpit je po novem redu dokaj otežkočen. Kandidat ga more delati šele po prestanem diplomskem izpitu, tako da odpade večji del priprave za doktorski izpit na čas, ko deluje že kot suplent na srednji šoli in mu znanstveni aparat univerzitetnih institucij ni več tako lahko in zdržema na razpolago kot ob času njegovega študiranja na univerzi; dalje mora zdaj izročiti rektoratu 100 na lastne stroške tiskanih izvodov svoje disertacije.

JURIDIČNA FAKULTETA

Na prve profesorje na juridični fakulteti v Ljubljani so bili imenovani s kraljevim ukazom z dne 31. avgusta 1919: dr. Ivan Žolger, bivši minister in naslovni redni profesor na vseučilišču na Dunaju, dr. Leonid Pitamic, izredni profesor na vseučilišču v Črnovicah, dr. Bogomil Vošnjak, docent na vseučilišču v Zagrebu, in dr. Ivan Žmavc, bibliotekar na vseučilišču v Pragi. Razen poslednjega, ki imenovanja ni sprejel in je ostal na svojem mestu v Pragi, so se vsi nahajali na mirovni konferenci v Parizu: Žolger kot delegat, Vošnjak kot generalni tajnik, Pitamic kot ekspert.

Zaradi tega juridična fakulteta ni mogla tako kakor druge fakultete svojega delovanja pričeti že v zimskem semestru 1919/20. Pripravljalna dela so se morala vršiti v Parizu, kjer se je konstituiral prvi profesorski zbor (fakultetni svet).

Na seji tega zbora v Parizu 18. decembra 1919 so bili storjeni sklepi glede izpopolnitve učnega osebja na fakulteti ter je bila poverjena prof. Pitamicu naloga, da naj potrebne konkretne predloge formulira in jih zastopa pri univerzitetnem svetu. Sedanji naš poslanik v Washingtonu prof. Pitamic je po svoji vrnitvi v domovino vodil nadaljnje organizatorno delo.

Meseca februar in marec 1920 sta bila predvsem posvečena notranjemu ustroju fakultete. Bilo je treba osnovati knjiž-

nico, poskrbeti za predavalnice, najti prostore za seminarje, pisarno za dekanat itd. Za vse seminarje se je mogla dobiti samo ena soba in še ta je morala služiti hkrati za predavalnico. Razen seminarske sobe sta bili fakulteti na razpolago samo še dve dvorani kot predavalnici in tako je ostalo do danes.

Preden se je pričelo z rednimi predavanji, se je moralo poskrbeti za jasne predpise o juridičnih študijah in teoretičnih državnih izpitih. V zakonu z dne 23. julija 1919 o ustanovitvi univerze v Ljubljani je bil temu zavodu sicer podeljen statut beograjske almae matris, toda z njim ni bilo v popolnoma drugih razmerah mogoče izhajati. Ker je ostal v Sloveniji in Dalmaciji z malenkostnimi izjemami pravni red bivše Avstrije v veljavi, so se morali tudi predpisi o pravnih študijah in izpitih nanj nasloniti. Fakulteta je izdelala načrt »naredbe o pravoslovnih in državoslovnih študijah in teoretičnih izpitih na univerzi kraljevine SHS v Ljubljani« in ga predložila takratni deželni vladi, ki je naredbo osvojila in razglasila v Uradnem listu deželne vlade za Slovenijo z dne 17. aprila 1920 pod št. 172.

Ta naredba je dobila pozneje v zmislu čl. 130. ustave z dne 28. junija 1921 zakonito moč in je še danes v veljavi. Izmenjana bo šele z izenačenim novim univerzitetnim zakonom za vso državo, katerega načrt so izdelali delegati vseh treh univerz sporazumno, ki pa še vedno ni uzakonjen.

Slušatelji prava, ki hočejo doseči usposobljenost za javno (državno) službo, morajo svoje pravoslovne in državoslovne študije uravnati po nastopnih določilih ter morajo napraviti tri teoretične drž. izpite, namreč pravnozgodovinski, pravosodni in državoslovni izpit.

Doba študij traja najmanj osem semestrov, in sicer tako, da je pred pravnozgodovinskim državnim izpitom (prvi oddelek študij) dovršiti tri, po opravljenem pravnozgodovinskem izpitu pa pet semestrov.

I. V prvem oddelku študij, t. j. pred pravnozgodovinskim izpitom, je treba poslušati predavanja o nastopnih predmetih v pristavljeni najmanjši izmeri tedenskih ur, in sicer:

1. rimsko pravo 16 ur, razdeljeno najmanj na dva semestra;
2. cerkveno pravo 7 ur, ali v enem semestru ali razdeljeno na dva semestra;
3. zgodovinski razvoj sedanjega javnega in zaseb-

nega prava 8 ur, razdeljeno na dva semestra:

4. pravna zgodovina južnih Slovanov 5 ur v enem semestru ali razdeljeno na dva semestra:

5. eno predavanje na filozofski fakulteti iz predmeta filozofskega značaja 4 ure v enem semestru.

Določen vrstni red, v katerem je poslušati ta predavanja, ni predpisan.

II. V drugem oddelku študij so obvezna predavanja o nastopnih predmetih v pristavljeni najmanjši izmeri tedenskih ur:

1. obče državljansko pravo 18 ur, razdeljeno najmanj na dva semestra;
2. trgovinsko in menično pravo, ali ločeno ali pa v eno predavanje združeno, 7 ur v enem semestru ali razdeljeno na dva semestra:
3. civilnosodno postopanje 12 ur, razdeljeno na dva semestra:
4. kazensko pravo in kazenskosodno postopanje 10 ur, razdeljeno na dva semestra:
5. ustavopravna veda 6 ur v enem semestru:
6. upravno pravo 6 ur v enem semestru:
7. narodno gospodarstvo 10 ur, razdeljeno na dva semestra:
8. finančna veda 5 ur v enem semestru;
9. meddržavno pravo 3 ure v enem semestru.

Določen vrstni red tudi za ta predavanja ni predpisan, tako da je izbira predmetov v posameznih semestrih slušateljem svobodna.

Kandidat, ki hoče biti pripuščen k pravosodnemu ali državoslovnemu državnemu izpitu, mora izkazati, da je poslušal po opravljenem pravnozgodovinskem državnem izpitu predavanja, navedena pod II., in vrhu tega ali v prvem ali v drugem oddelku študij predavanja iz pravne filozofije, v celem 4 ure, iz statistike 2 uri in poleg zgoraj pod I., 5. navedenega še eno triurno predavanje na filozofski fakulteti.

V drugem semestru obstoja fakultete so bila zagotovljena še redovita predavanja o sodni medicini in o državnem računoslovju in z letnim semestrom 1922 o rudniškem pravu.

Fakultetni svet je sklenil na svoji seji dne 1. marca 1920 tudi začasni red za stroge izpite (rigoroze), ki se v bistvu sklada z ustreznimi predpisi v bivši Avstriji. Za dosego doktorata so potrebni trije strogi izpiti, obsegajoči: I. rimsko in cerkveno pravo, zgodovinski razvoj sedanjega javnega in zasebnega prava ter pravno zgodovino južnih Slovanov; II. obče državljansko, trgovin-

sko in menično pravo, civilnosodno postopanje, kazensko pravo vštevši kazenskosodno postopanje; III. ustavopravno vedo, upravno pravo, narodno gospodarstvo s finančno vedo in meddržavno pravo. Vsak strogi izpit traja z enim kandidatom dve uri. Izpitna komisija sestoji iz dekana ali prodekana kot predsednika in redoma iz štirih izpraševalcev. Razdobje med poedinimi rigorozi je praviloma tri mesece. Vrstni red za stroge izpite ni predpisan.

Ta rigorozni red je še danes nespremenjen v veljavi.

Prva inskripcija na fakulteti se je pričela 6. aprila 1920, a 15. aprila je sledila slovesna otvoritev v slavnostni dvorani s predavanjem dekana prof. Pitamica z naslovom: Pravo in revolucija. Že v prvem (letnem) semestru 1920 so se vršila predavanja o rimskem pravu, cerkvenem pravu in cerkvenopravni zgodovini, zgodovinskem razvoju sedanjega javnega in zasebnega prava, o civilnosodnem in kazenskosodnem postopanju, o osnovah ustavnega in upravnega prava, o obrtnem in občinskem pravu. Ta že koj iz početka dosti obsežni akademski pouk je bil mogoč posebno zato, ker je bilo precej veliko število znanstveno za akademsko zvanje kvalificiranih in zanj pripravljenih slovenskih kandidatov na razpolago, ki so si svojo strokovno in znanstveno izobrazbo že pred leti izpopolnili na inozemskih univerzah, a so bili zaposleni v drugih juridičnih poklicih, ker jim v prejšnjih razmerah akademska mesta niso bila dosegljiva.

V letnem semestru 1921 je po vrnitvi iz Pariza posvetil profesor dr. Žolger svoje bogato znanje in svoja izkustva izključno naši mladi fakulteti in univerzi vobče. Njegova tehtna beseda je pomagala odstraniti marsikatero težkočo pri vedno nanovo nastajajočih problemih notranje organizacije. Njegovo nastopno predavanje dne 16. marca z naslovom: »Novo meddržavno pravo« je številnim poslušalcem nazorno predočilo važnost te stolice. Predaval je svoj predmet vsestransko z največjo ljubeznijo v daleko širšem obsegu, kakor je to predvidevala naredba o juridičnih študijah. Prerana smrt ga je 16. maja 1925 na žalost iztrgala iz naše srede.

Profesor dr. Bogumil Vošnjak svoje profesorske službe ni nastopil, ker je bil najprej odsoten kot član mirovne delegacije v Parizu, potem izvoljen za poslanca v ustavodajno skupščino, končno imenovan za poslanika v Pragi.

Celotno učno osebje fakultete sestoji danes iz 12 rednih

profesorjev, enega izrednega, enega kontraktualnega izrednega profesorja, enega docenta, enega upokojenega rednega profesorja kot suplenta in sedem honorarnih predavateljev.

Fakulteta šteje nasledaje seminarje: pravnozgodovinskega, civilnopravnega, kazenskopravnega, narodnogospodarskega, javnopravnega in od leta 1927 seminar za meddržavno zasebno pravo. S kazenskopravnim seminarjem je združen kriminalistični institut, ki je bil oživotvorjen začetkom l. 1921. Delo v pravnozgodovinskem seminarju se izčrpava v glavnem v čitanju in razlagi historičnih pravnih virov v zvezi s sedanjimi oblikami poedinih institucij. V ostalih seminarjih se vrše poleg praktičnih vaj tudi krajši in širši referati o aktualnih problemih, katerim slede debate. Krediti za zaslužne seminarske naloge so bili v zadnjih letih žal tako skrčeni, da skoraj ne prihajajo v poštev. Udeležba in zanimanje na seminarskem delu zaslužita vse priznanje.

Fakultetni svet je priznal doslej 16 slušateljem svetosavske nagrade. To število priča o intenzivnem študiju in resnem stremljenju mnogih akademikov.

Teoretični državni izpiti se polagajo pred državnimi izpitnimi komisijami. Že v poletju 1919 je bila od dež. vlade za Slovenijo postavljena skupna komisija za pravosodni in državoslovni državni izpit. Nanovo je bila že v prvem semestru obstoja fakultete formirana komisija za pravnozgodovinski državni izpit, ki je začela pod predsedstvom velezaslužnega dr. Danila Majarona redno poslovati meseca julija 1920. Koncem maja 1921 sta stopili na mesto prejšnje skupne komisije ločeni komisiji za pravosodni in za državoslovni drž. izpit. Predsedstvo prve je bilo poverjeno pokojnemu predsedniku višjega dež. sodišča v Ljubljani dr. Janku Babniku, predsedstvo druge pa pokojnemu profesorju Ivanu Žolgerju. Mesto dr. Babnika zavzema sedaj prof. Milan Škerlj, mesto profesorja Žolgerja pa je do svoje smrti — 15. IV. 1919 — zavzemal dvorni svetnik v pokoju Janko Kremenšek.

Od 1920 do danes je bilo na ljubljanski univerzi promoviranih 84 kandidatov za doktorje prava.

Znanstveno delo poedinih fakultetnih članov je razvidno na drugem mestu. Fakulteta pa se je takoj ob početku svojega obstanka hotela predstaviti svetu tudi s posebnim glasilom. Leta 1921 je izšel prvi njen Zbornik znanstvenih razprav, kateremu je sle-

† Ivan Žolger

† Ivan Žolger

dilo do konca leta 1928 še pet nadaljnjih. Posebno obširen je bil leta 1926 izdani in spominu † Ivana Žolgerja posvečeni Zbornik. Te fakultetne publikacije se izmenjavajo s številnimi inozemskimi znanstvenimi glasili in deli. Žal, da je bil do tekočega proračuna vsak predlog za podporo iz državnih sredstev v budžetu dosledno črtan. Šele v proračunu za leto 1928/29 je bil v to svrho dovoljen neznaten kredit 5000 Din. Ker je uradniški stan popolnoma obubožan, a drugi sloji ne kažejo potrebnega zanimanja za znanstvene knjige, je izdaja zbornikov močno pasivna in za bodoče ogrožena.

Vedno huje se pogrešajo tudi primerni učbeniki v domačem jeziku, prikazujoči domače pravne razmere. Fakulteta je vse storila, kar je bilo v njeni moči, da odpomore s časom tudi temu nedostatku. Izdala je v lastni založbi leta 1922 Škerljevo »Menično pravo«, l. 1923 Kušejevo »Cerkveno pravo« v I., a l. 1927 v II. izdaji. V založbi Zvezne knjigarne je nadalje izšel l. 1925 Dolenčev »Dušanov zakonik«, a v založbi Družbe sv. Mo-

horja v Celju l. 1928 Pitamičeva »Država«. V vrsto učbenikov se sme šteti končno Krekova knjiga »Grundzüge des Verfassungsrechts des Königreichs der Serben, Kroaten u. Slovenen«, ki je izšla leta 1926 v založbi Hermann Sack, Berlin u. Breslau, dasi je v prvi vrsti namenjena v informacijo inozemskemu znanstvenemu svetu. Vrhu tega je izšla v založbi Tiskovne zadruge knjiga prof. Lapajneta: »Mednarodno in medpokrajinsko zasebno pravo kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev s pravnimi granami posestrimami«.

Vse prošnje za državno podporo v svrho izdaje učbenikov so bile doslej brezuspešne.

Neobhoden pogoj za vsako uspešno znanstveno delo so knjižnice. Profesorski zbor je takoj ob početku bil prepričan, da si mora fakulteta osnovati lastno biblioteko. Ob skromnih sredstvih je vendarle uspelo spraviti fakultetno knjižnico na višino, da predstavlja danes gotovo najbogatejšo zbirko jurističnih del in revij v vsej Sloveniji. Pri današnji vseobči gmotni stiski je knjižnica tako za profesorje kakor za slušatelje neprecenljive vrednosti.

Slušateljev je štela fakulteta tekom svojega obstoja vedno med 300—400. Ta razmeroma ne previsoka frekvenca omogoča ožji kontakt med profesorji in dijaštvom in se izraža posebno v odstotno prav zadovoljivih odličnih izpitnih uspehih. Profesorski zbor si je štel vedno v posebno važno dolžnost, pošiljati v javno življenje samo popolnoma kvalificiran pravniški naraščaj.

Ako se ozre fakulteta v 10. letu svojega obstoja na svoje delovanje, lahko z zadoščenjem konstatira, da je dosegla tako v znanstvenem kakor tudi v organizatornem in pedagoškem oziru lepe uspehe. Postala je znana in si priborila ugled doma in v zunanjem svetu, ustanovila si je lepo knjižnico, poslala je lepo število mladih pravnikov iz vseh krajev države v javne službe. Njeni člani so pomagali vsak po najboljših močeh tudi pri konsolidaciji naših notranjih razmer ter so v živi in pisani besedi opozarjali na sredstva in pota, ki vodijo do zboljšanja. Obogatili in spopolnili so domačo znanstveno literaturo in se oglašali o številnih splošnih novodobnih pravnih problemih tudi v priznanih inozemskih strokovnih revijah k besedi. In to navzlic temu, da so naše notranje nepovoljne prilike skušale opetovano majati temelje komaj ustanovljene ljubljanske univerze, kar je vedno znova vzbujalo zavest nesigurnosti in

nestalnosti, ter navzlic slabemu gmotnemu položaju, v katerem se nahajajo vsi visokošolski profesorji brez izjeme. Višja previdnost je blagoslovila iz idealizma in iz ljubezni do stvari vršeno delo doslej, naj ga blagoslovi i v bodoče.

MEDICINSKA FAKULTETA

Zakon z dne 23. julija 1919, s katerim je bila ustanovljena univerza v Ljubljani, določa, da naj obsega medicinska fakulteta samo prve štiri semestre, to je, da naj usposobi svoje slušatelje s predavanji iz naravoznanskih disciplin obče biologije, eksperimentalne fizike, organske in anorganske kemije, anatomije, histologije, embriologije in fiziologije za klinični študij, ki naj ga slušatelji absolvirajo na klinikah drugih medicinskih fakultet.

S to določitvijo je bil delokrog ljubljanske medicinske fakultete a priori omejen na predavanja in izpite prvega medicinskega rigoroza. Kljub temu je stala fakulteta, ko je dobila v jeseni l. 1919 od ministrstva prosvete poziv, naj nemudoma prične s predavanji, pred težjim problemom nego ostale fakultete, saj je nedostajalo vsega, prav vsega, kar omogoča najsi tudi najprimitivnejše delovanje. Imela ni ne primernih prostorov za predavanja, ne laboratorijev za praktične vaje, ne preparatov in aparatov za demonstracije in ne potrebnih učil. Edino, na kar se je v prvem trenutku mogla osloniti, je bila prosektura Deželne bolnice, majhno pritlično poslopje s 4 sobami, dvema obdukcijskima prostoroma in mrtvašnico.

V svrho pridobitve primernega prostora za predavanja in sekcijske vaje sta bila obdukcijska prostora mrtvašnice združena v enega in začelo se je takoj z zidavo prvega nadstropja nad prosekturo. Vsa predavanja, izvzemši anatomijo centralnega živčevja in čutil, so se začela v prvi polovici decembra 1919. Prve tedne, dokler ni bila adaptirana predavalnica v prosekturi, je predaval profesor anatomije v univerzitetnem poslopju, kamor je prosekturni sluga dnevno nosil v vreči preparate (kosti in skelete), kolikor jih je bilo sploh na razpolago. Pozneje pa so se vsa predavanja vršila v razširjeni sekcijski dvorani mrtvašnice, ki je bila med tem dvignjena v eno nadstropje, njene kleti pa adaptirane v anatomske svrhe. Te-

kom leta so se izdelala najnujnejša učila ter izgotovili potrebni preparati. V prvem semestru se je inskribiralo 66 slušateljev.

Pred otvoritvijo drugega letnika je bilo misliti na nove prostore in nadaljnje učne moči.

Izdelan je bil načrt za nov anatomsko-fiziološki institut, ki se je začel graditi spomladi leta 1920 za prosekturnim poslopjem ob Zaloški cesti. V budžetu je bilo za zidanje te zgradbe dovoljenih 125.000 dinarjev; ker pa ta vsota niti zdaleka ni zadoščala, je bilo treba drugje iskati denarnih sredstev. Dekanatu se je posrečilo s pomočjo takratnega pokrajinskega namestnika univ. prof. dr. Leonida Pitamica dobiti iz pokrajinskih sredstev 300.000 Din, tako da se je novo poslopje dalo v surovem spraviti pod streho.

Končno je bil novi anatomsko-fiziološki institut dograjen in izvzemši veliko skupno predavalnico, ki je ostala do danes nedograjena, izročen svojemu namenu.

V parter in suteren glavne stavbe se je vselil fiziološki institut, dočim je dobila anatomija obe parterni dvorani stranskega krila, ki služita za sekcijske vaje.

Dvorani stranskega krila v I. nadstropju je zasedel histološki zavod, ki je dobil razen tega tudi mikroskopske prostore za amfiteatrom velike predavalnice.

Dvorani stranskega krila v II. nadstropju sta bili dodeljeni fiziologiji za predavanja in fiziološke vaje.

Vzporedno s to vnanjo izgraditvijo se je polagoma, zlasti s pridobitvijo potrebnih učnih moči ter ureditvijo pouka, fakulteta tudi notranje izgradila v obseg, kakor ga zavzema danes. Na fakulteti se predavajo vsi predmeti in se opravljajo vse potrebne vaje v polnem obsegu.

Rigorozni izpiti se vrše sedaj po sledečih rigoroznih predpisih:

Rigorozni izpiti se polagajo v izpitnih terminih. Izpitni termini so:
poletni od 15. do 28. junija, jesenski od 1. do 15. oktobra, zimski od 1. do 15. februarja.

K izpitom se je prijaviti pismeno (20 Din kolek) v prijavnih terminih.

Prijavni termini so:
za letni in jesenski izpitni termin od 1. do 10. junija;
za zimski izpitni termin od 15. do 25. januarja.

Rigorozni izpiti iz biologije, fizike in kemije se smejo polagati šele po končanem 2. semestru. Pri izpitu iz kemije se ima kandidat izkazati s kolokvijskim izpričevalom o absolviranih kemičnih vajah, sicer mora položiti tudi praktični izpit. Taka kolokvijska

izpričevala se sestavljajo na podlagi izvršenih laboratorijskih nalog in ustnega kolokvija.

Rigorozni izpiti iz anatomije, histologije in fiziologije se polagajo šele po položenem izpitu iz biologije, fizike in kemije koncem 4. odnosno začetkom 5. semestra. Zadnji redni izpitni termin je koncem 5. semestra. Slušatelji 5. semestra polagajo razen tega izpite iz anatomije, fiziologije in histologije lahko vsak ponedeljek vsakega meseca. K izpitu se je prijaviti vsaj teden poprej.

Pri rigoroznem izpitu iz anatomije mora kandidat z indeksom dokazati, da se je udeleževal v dveh zimskih semestrih sekcijskih vaj.

Pri rigoroznem izpitu iz fiziologije se pa ima kandidat izkazati s kolokvijskim izpričevalom iz fiziološke kemije in iz eksperimentalne fiziologije, sicer mora položiti tudi praktični izpit. Taka izpričevala se izstavljajo na podlagi izvršenih laboratorijskih nalog in ustnega kolokvija.

Kandidat, ki je prišel s kake druge medicinske fakultete, mora biti, preden more polagati izpite, vpisan vsaj en semester na tukajšnji fakulteti. Ako pa je bil na prejšnji fakulteti že začel s polaganjem rigoroznih izpitov, se mora izkazati z dovoljenjem prejšnje fakultete, da sme nadaljevati z izpiti tukaj. Neuspel izpit sme kandidat ponoviti samo na tisti fakulteti, kjer ga je prvič polagal.

Ta izpitni red je obvezen za one slušatelje, ki so začeli študij leta 1928/29 ali pozneje.

Kljub neugodnim finančnim in socialnim povojnim razmeram se je fakulteta v teku desetletnega obstoja v toliko konsolidirala, da gleda lahko z zaupanjem v bodočnost.

V prvem desetletju je posečalo fakulteto 456 slušateljev; povprečno obiskuje prve štiri semestre 80 slušateljev letno. Prvi rigoroz je položilo do zaključka leta 1928/29 178 slušateljev, od teh jih je promoviralo, dokler se nista izgradili fakulteti v Zagrebu in Beogradu, na inozemskih univerzah okroglo 36 za doktorje medicine, ki danes izvršujejo svoj praktični poklic.

Medicinska fakulteta smatra za prijetno dolžnost, da izreče ob svoji desetletnici na tem mestu svojo hvaležnost dvema možema, ki sta si stekla za njo dragocenih zaslug.

Bivši ravnatelj Deželne bolnice v Ljubljani dr. Alojz Kraigher je bil oni, ki je ob prevratu po vojni z vso odločnostjo vztrajal na tem, da imej ljubljanska univerza tudi medicinsko fakulteto. On je zainteresiral za to misel slovensko zdravništvo, ki se je na obč-

nem zboru slovenskega zdravniškega društva v juniju 1920 soglasno izreklo za to. Tudi kot ravnatelj bolnice je stal dr. Kraigher fakulteti vedno z vso iskrenostjo ob strani.

Dr. Ivan Oražen pa je v svoji oporoki zapustil vso svojo imovino v znesku več milijonov medicinski fakulteti, ki je v zmislu njegove zadnje volje otvorila v oktobru 1928 v Wolfovi ulici Oražnov dijaški dom. (O tej ustanovi glej poročilo na posebnem mestu te spomenice.)

TEHNIČNA FAKULTETA

Slovenska zemlja med mogočno verigo alpskih gora in med dinarsko-balkanskim masivom ter med ogrsko in lombardsko nižino je bila že v davnih časih važno prometno razpotje od severa na jug in od vzhoda na zapad. Ob živahnem prometu so se stikale raznovrstne kulture pokrajinskih sosedov in intenzivno se je delalo tako na gospodarskem polju kakor tudi v vsakovrstnih tehničnih panogah. Prav tehnični spomeniki nam pričajo o tem: od prahistoričnih ostankov selišč na koleh pa do rimskih cest in do ostankov rimske Emone gre kronološka vrsta, od starih knapuž, plavžev in fužin pa do modernih rudnikov in železaren, od primitivnih steza, ki je po njih tovoril sol Martin Krpan, pa do klasičnih alpskih železniških prog in končno od staroveških plovitbenih naprav na Ljubljanici ter Savi pa do modernih savskih in dravskih hidrocentral.

Ne bo kar le slučaj, da je nekako pred 100 leti genijalni severni Čeh Josip Ressl, takrat, ko je živel svoje dneve med dolenjskimi pragozdi in med tržaško luko, prišel na epohalno iznajdbo ladijskega vijaka. V Sloveniji in v njenem kulturnem ter gospodarskem žarišču Ljubljani je bila tehnična plat življenja vedno zelo izrazita.

Sezimo v XVII. stoletje! Ljubljana ima že takrat visokošolske institucije. Omenjamo stolici za mehaniko in poljedelstvo. Kranjski deželni stanovi zahtevajo, da se te institucije izpopolnijo in preobrazijo v celotno univerzo, toda pod avstrijskim režimom zaman. Napoleon — Ilirija. Francozi ustanove Ljubljani visoko šolo. École Centrale, univerzo z vsemi zunanjimi in notranjimi atributi visoke šole. Tehnika je za tiste razmere lepo zastopana: stolice za matematiko, mehaniko,

hidravliko, eksperimentalno fiziko, risanje in arhitekturo, pa saj to je tudi razumljivo. Pred francosko okupacijo je že doživela Slovenija posebno ero tehničnega in gospodarskega razvoja, ki je tesno vezana na ime barona Zoisa: v francoskem režimu je bil razmah še večji: gradile so se nove prometne zveze in ustanavljala so se velika industrijska podjetja. Toda vrnila se je avstrijska armada leta 1815 in konec je bilo samostojnosti, konec tudi pretežnemu delu takratnih kulturnih in gospodarskih pridobitev: visokošolske institucije so bile degradirane, okrnjene, tehnični študij pa popolnoma ukinjen.

Ko so Slovenci v naslednjih desetletjih žilavo in vztrajno ponavljali svoje zahteve po ustanovitvi samostojne slovenske univerze v Ljubljani, jim je bila pred očmi seveda predvsem institucija s štirimi klasičnimi vseučiliškimi fakultetami. V tej smeri se je naš narod tudi pripravljal v predvojni Avstriji, ko so bile na filozofsko fakulteto v Gradcu dane nekatere slovenske stolice, in ko so bile iz državnih ter deželnih sredstev in pa privatnih ustanov dotirane štipendije za kandidate docentur na bodoči ljubljanski univerzi: juristi in filozofi v prvi vrsti. Vse to se je popolnoma obrnilo po zmagi jugoslovanske državne misli ob koncu svetovne vojne. Razmahnilo se je in na vrsto je prišlo, česar prej pričakovati nismo mogli.

Govorimo o tehniki. Dotlej so se šolale generacije ne le slovenskih, ampak tudi ostalih jugoslovanskih inženjerjev po avstrijskih šolah, in sicer deloma na nemških (Dunaj, Graz, Leoben), deloma na čeških (Brno, Praga, Přibram). V teh mestih je vojni preobrat zalotil vrste naših tehnikov. Politični razlogi so takoj po vojni seveda postali ovira za študij naših tehnikov na avstrijskih visokih šolah. Med Čehi je bil pa študij mogoče še bolj težaven zaradi valutarnih razmer. In tako je ob začetku leta 1919 prišlo domov mnogo slovenskih dijakov — bodisi z inozemskih šol, bodisi od vojakov — čakat na to, kdaj jim bo domovina omogočila tehnični študij pod svojo streho.

Kako je bilo takrat z akademskim tehničnim študijem v Jugoslaviji? Beograd je bil razdejan in boril se je z novimi problemi, ki so mu nastali kot prestolnici velike jugoslovanske države. Beograjska univerza se je lotila z največjim naporom novega dela. S težavo je zbirala razkropljeno svojo in v vojni ter pregnanstvu decimirano občino. Zagrebška univerza je

imela le šumarsko-gospodarsko fakulteto; tehnična visoka šola je bila tudi tam ustanovljena šele po prevratu.

A Ljubljana? V Ljubljano se je zbralo več znanstvenikov in tehničnih strokovnjakov, ki so delali do takrat drugod, mnogo njih v inozemstvu, ki pa so sedaj prišli z željo, da se udejstvijo v domovini. Po drugi strani je postajala pa tudi potreba po inženjerskem naraščaju večja: zahtevala ga je velika industrija, obsežni rudniki, važno slovensko železniško omrežje, skratka, državna naša in privatna tehnična služba. Naravno je tedaj, da so resni tehnični in gospodarski krogi že v začetku leta 1919 pričeli misliti na realizacijo visokega tehničnega učilišča v Ljubljani.

Prvi korak je storilo Udruženje inženjerjev in arhitektov v Ljubljani, ki je že meseca januarja 1919 sklenilo, da naj se v Ljubljani obenem z univerzo ustanovi tudi tehnično visoko učilišče bodisi samostojno, bodisi v neposredni zvezi z univerzo.

Spomladi leta 1919 je poverjeništvo za uk in bogočastje pri Narodni vladi v Ljubljani resno začelo reševati to vprašanje. Na tem mestu je tehnična fakulteta dolžna, da se s hvaležnostjo spomni predsednika udruženja g. ing. Milana Šukljeta, kajti on je bil takrat s svojo agilnostjo in z vsem elanom za uresničenje plemenite ideje eden prvih boriteljev za ustanovitev tehnične fakultete. Organizatorjem je bil v veliko oporo takratni poverjenik za uk in bogočastje, sedaj že pokojni dr. Karel Verstovšek. V najkrajšem času se je organiziral »Začasni tehnični visokošolski tečaj« za vse one tehnike visokošolce, ki so iz opisanih razlogov čakali na možnost tehničnega študija v domovini. — Paralelno se je pač še v detajlu študiralo vprašanje cele univerze s takratno vseučiliščno komisijo.

Na tehničnem visokošolskem tečaju so bila organizirana predavanja iz višje matematike (infinitezimalni račun) in drugega glavnega predmeta, teoretične mehanike. Za pomožne predmete se je posrečilo pridobiti učnih moči tako med strokovnjaki, ki so že prej delovali v Ljubljani oziroma v Sloveniji, kakor med gospodi, ki so se prav takrat vračali v domovino.

Težje je bilo vprašanje prostorov — a tudi to je bilo rešeno, ko se je našlo skromno zavetje v poslopju Obrtne šole. Pričela so se predavanja na tečaju dne 19. maja 1919. Slovesnost je otvoril predsednik vseučiliščne komisije dr. Danilo Majaron.

Začasni visokošolski tečaj je imel oddelek za elektrotehniko in strojništvo ter oddelek za gradbeno inženjerstvo. Študijski program je pa bil tako urejen, da so slušatelji pozneje lahko nadaljevali študije na oddelku za rudarstvo ali pa na oddelku za arhitekturo. Slušateljev je bilo okoli 20. Predavalo se je neprekinjeno čez počitnice. Slušatelji so do jeseni 1920 absolvirali snov popolnega I. letnika tehn. visoke šole.

Kakor je bolj obširno povedano na drugem mestu, je medtem delo visokošolske komisije uspelo tako daleč, da je bil dne 23. julija 1919 podpisan zakon o ustanovitvi univerze v Ljubljani.

S kraljevim ukazom z dne 31. avgusta 1919 so bili imenovani prvi profesorji tehnične fakultete.

Prva skrb je profesorskemu zboru bila ta, da omogoči dijakom, ki so v tehničnem visokošolskem tečaju absolvirali prvi letnik, nadaljevanje študija v III. semestru.

Določilo se je, da bo imela tehnična fakulteta gradbeni, arhitektni, strojno-elektrotehnični, rudarski in kemični oddelek ter dvoleten tečaj za izobrazbo geodetov. Z ozirom na absolvirani visokošolski tečaj so bili otvorjeni v študijskem letu 1919/20 na vseh oddelkih popolni štirje semestri, izvzemši kemični oddelek, ki je v tem letu šele pričel z rednim delom in imel samo dva semestra. Tehnični profesorji so predavali tudi za filozofsko fakulteto in seveda tudi filozofski za tehnično. Predavanja iz predmetov, za katere še ni bilo stalnih profesorjev, so se poverila priznanim strokovnjakom izven univerze, ki jih je po določbah univerzitetnega zakona na predlog profesorskega zbora imenovalo prosvetno ministrstvo za pomožne predavatelje s honorarjem. Celoten pregled dotičnih gospodov, ki jim gre posebna zahvala za požrtvovalno delo baš v najbolj težavnih časih naše fakultete, je podan na drugem mestu v pregledni tabeli. V istem letu je bil določen in dne 9. januarja 1920 v univerzitetnem svetu odobren začasen izpitni red za I. (pripravljalni) del diplomskega izpita in za geodetski državni izpit.

Skrb profesorskega zbora se je osredotočila na izpopolnitev kolegija. Izbrani so bili profesorji za razne stolice, a za zasedbo nekaterih so se vršila obsežna pogajanja.

Posebno pereče je postalo vprašanje prostorov. S posredovanjem predsedništva deželne vlade za Slovenijo se je sicer doseglo za prvi hip vsaj to, da so bile tehnični fakulteti

dodeljene v poslopju obrtne šole tri dvorane in dva kabineta, na realki je bila pa prepuščena za nekaj tedenskih ur risalnica in kemična predavalnica. Uprava realčnega poslopja, ki je bilo takrat last Kranjske hranilnice, je nadalje dala na razpolago kletne prostore v južnem traktu poslopja. Z izredno požrtvovalnostjo — ob hvalevredni podpori komisije za splošno demobilizacijo, zveze industrijcev in posameznih mecenov iz krogov domače industrije — se je tu v neverjetno kratkem času, s skromnimi sredstvi in z lastnim fizičnim delom ustvaril vseskozi moderno opremljen kemični institut, in sicer laboratorij za analitsko kemijo, laboratorij za organsko kemijo ter laboratorij za znanstvena dela, ki služi sedaj obenem kot laboratorij za diplomante. Bodi že tu omenjeno, da so znanstvena dela, ki so izšla iz teh kletnih laboratorijev, postala v svetovni literaturi vodilna v kemiji škroba.

Institut za mineralogijo in petrografijo je dobil prostore v pritličju »deželnega dvorca«, t. j. nekdanjega poslopja dež. odbora kranjskega. Tu je s pomočjo prej omenjenih javnih fondov in prispevkov zainteresiranih in blagonaklonjenih industrijskih krogov ustvarjen zavod, ki se da glede kvalitete zbirk za mineralogijo, petrografijo in nauk o slojiščih, glede raziskovalnih aparatov in glede priročne knjižnice primerjati z marsikaterim inozemskim zavodom, ki se je razvijal ob znatno bolj ugodnih razmerah.

Ob koncu študijskega l. 1919/20 je bilo že treba skrbeti za nadaljnje prostore za III. letnik, ki je moral biti v jeseni 1920 otvorjen. Vrhu tega se je pa že v tem študijskem letu videlo, da simbijoza tehnične fakultete z obrtno šolo pod skupno streho poslopja Obrtne šole ne bo trajno mogoča. In zopet so v najhujši stiski, ko v poslopjih javne uprave ni bilo pričakovati zavetišča, priskočili na pomoč tehnični krogi: ustanovil se je »komitet za zgradbo tehnične fakultete v Ljubljani«, ki se je pod predsedstvom gradbenega direktorja ing. A. Klinarja ob intenzivnem sodelovanju dvornega svetnika ing. M. Pirnata iz direkcije državnih rudniških obratov ter ing. M. Šukljeta, gen. tajnika Zveze industrijcev v Ljubljani, z zanosom zavzel za to, da preskrbi začasne ubikacije tehnični fakulteti. Z osebnimi intervencijami so imenovani gospodje v najkrajšem času dosegli denarne podpore pri denarnih zavodih in pri veliki industriji, pod-

pore v naturalijah — zlasti gradbeni les — pri veleposestvih in zelo ugodno ležeče stavbišče ob Aškerčevi cesti, ki je bilo last nemškega viteškega reda. Izvršitev stavbe je za lastne stroške prevzela Stavbna družba in že v avgustu 1920 se je pričelo z delom. Pri prevzemanju materijala in kontroli delavskih izkazov so izdatno pomagali slušatelji.

V študijskem letu 1920/21 se je morala fakulteta še zadovoljiti s prostori v gostaščini. Osebni stalež je bil že tako daleč izpopolnjen, da se je v jeseni 1920 otvoril III. letnik na gradbenem, arhitektnem in rudarskem oddelku ter II. letnik na kemičnem oddelku. V tem letu so se prijavili prvi kandidati k pripravljalnem delu diplomskega izpita, oziroma k državnemu izpitu na geodetskem tečaju. Za predsednike izpitnih komisij so bili izvoljeni:

prof. Hinterlechner za gradbeni in arhitektni oddelek,
profesor Zupančič za strojno-elektrotehnični oddelek,
profesor Kropáč za rudarski oddelek,
profesor Samec za kemični oddelek,
profesor Plemelj za geodetski tečaj.

Prišle so nove težave. Tehnični fakulteti je bilo dovoljeno na Obrtni šoli v študijskem letu 1921/22 uporabljati samo še eno edino dvorano*: z vso energijo je bilo torej treba pospeševati dovršitev zgradbe provizoričnega poslopja. A baš v letu 1921 je zaradi znane inflacije in devalorizacije dinarja izredno porastla cena in mezda v gradbeni industriji. Stroški za provizorično zgradbo so se zato znatno bolj zvišali, nego se je prvotno računalo. Ko je v jeseni 1921 bila stavba tako daleč, da so se mogle otvoriti nove predavalnice in risalnice, je imel gradbeni komitet 330.000 Din dolga. V tedanji splošni gospodarski depresiji ni nihče vedel, kako najti kritje. Iz javnopravnih ozirov se je komitet preosnoval v »Društvo za zgradbo tehniški fakulteti v Ljubljani služečih poslopij« s pravilno odobrenimi društvenimi pravili.

Dobrotniki, ki so svoječasno z organizatoričnim delom ali z materijalno pomočjo omogočili zgradbo, so postali člani, izvoljen in osnovan je bil društveni odbor, ki je prevzel poslopje in vsa finančna

* Za primero, kako se je razvijala tehnična visoka šola v Zagrebu, kako pa v Ljubljani, naj bo tu omenjeno, da je bil v Zagrebu visoki tehnični šoli stavljen takoj na razpolago znaten del prostorov tamošnje Obrtne šole, ki pa sama niti od daleč ni bila tako lukrativno urejena in opremljena kakor obrtna šola v Ljubljani!

bremena v svojo upravo. V odboru so zasedali gradbeni direktor v pok., ing. Anton Klinar kot predsednik, industrijec Dragotin Hribar kot podpredsednik, rudarski glavar ing. Vinko Stergar kot blagajnik, ing. Ladislav Bevc kot tajnik, zastopnik tehnične fakultete kot gospodar, dvorni svetnik ing. Pirnat ter ing. Milan Šuklje kot člana, ing. Viktor Skaberne ter dr. Ferdinand Souvan kot računska preglednika. Po smrti dvornega svetnika Pirnata je bil na njegovo mesto izvoljen ing. Matko Prelovšek, mestni gradbeni direktor v Ljubljani. V tej sestavi posluje odbor še danes.

Dosegel se je dogovor z Mestno hranilnico v Ljubljani, ki je proti ugodnim anuitetam dovolila hipotekarno posojilo za odplačilo dolga pri »Stavbni družbi«. Za plačilo anuitet je pa Stavbna družba morala sama prevzeti jamstvo. Ker »Društvo za zgradbo« ni imelo premoženja in tudi ni moglo pričakovati znatnejših rednih dohodkov, je bilo plačilo anuitet odvisno od plačanja najemnine za uporabo poslopja; plačevanje najemnine je pa zopet bilo vezano na tako okorne določbe zakona o državnem računovodstvu, da za prvo leto ni preostalo drugo, nego pripisati anuiteto k temeljnemu hipotekarnemu dolgu. Tak sistem je bil pač za daljšo dobo nemogoč in je »Društvo za zgradbo« z največjo skrbjo gledalo v bodočnost, kajti odbor je bil le odgovoren za vse svoje korake od začetka zgradbe do neizterljivih anuitet materijalno, še bolj pa moralno. Končno se je posrečilo spraviti v državni budžet za leto 1926/27 znesek 330.000 Din za odplačilo tega dolga. Zaradi nadaljnjih obravnav med finančno prokuraturo, hranilnico in univerzitetno upravo se je izplačilo dolga zavleklo, a zaradi naraslih anuitet se je zopet dolg povečal nad budžetarno vsoto. K sreči je v sledečem budžetnem obdobju zaradi notranjepolitičnih razmer moral nastopiti zakon o dvanajstinah, ki je v njih bila tudi postavka za plačilo dolga avtomatično podaljšana. Na ta način — post tot discrimina rerum leta 1927 — je bil ves dolg poravnan in je postalo poslopje tehnične fakultete na Mirju ob Aškerčevi cesti prosto vseh privatnih bremen in svojemu namenu izročeno.

Smatrali smo za potrebno, nekoliko obširneje spregovoriti o načinu, kako je ljubljanska tehnična fakulteta prišla do glavnega kompleksa svojih, sicer špartansko preprostih, ubikacij. O težavah in skrbeh, ki so bile s tem zvezane, se

doslej ni nikjer veliko govorilo, celo v profesorskem kolegiju le malokdo ve, koliko nesebične požrtvovalnosti so v onih težkih časih dokumentirali gospodje okrog »Društva za zgradbo«. Bodi jim vsem ob tej priliki izrečena globoka zahvala.

V jeseni 1921 se je torej fakulteta selila v novo poslopje. V pritličju vzhodnega trakta se je etabliral drugi del kemičnega instituta, in sicer laboratorij za tehnologijo anorganskih in laboratorij za tehnologijo organskih snovi. Eno sobo v tem traktu je še zavzel geodetski institut z lepo zbirko merilnih aparatov, ki mu jo je bil preskrbel njegov vodja, honorarni predavatelj ing. Leo Novak. Še eno sobo je dobil začasno institut za tehnično mehaniko. V pritličju zapadnega trakta je bil nameščen elektrotehnični institut. Kemični in elektrotehnični institut sta iz svojih sredstev prispevala tudi k celotnim gradbenim stroškom. Dvorane v I. nadstropju so bile določene za splošne predavalnice, edino prostori ob koncu zapadnega trakta so bili separirani in dodeljeni kot ateljeji oddelku za arhitekturo. Za ostale institute in stolice za enkrat ni bilo prostorov.

V personalnem oziru se je fakulteta izpopolnjevala povsem zadovoljivo. Ob koncu letnega semestra sta sicer našo šolo zapustila gg. prof. Danihelka in docent Staněk — oba sta sprejela službo v češkoslovaški republiki — je pa bilo tekom leta 1921/22 imenovanih šest gospodov, ki so še v tem letu nastopili svojo službo.

Osebni stalež je bil v študijskem letu 1921/22 že tak, da so se vzdrževali na arhitektnem, rudarskem in kemičnem oddelku štirje letniki, na gradbenem in elektrotehničnem oddelku pa trije letniki. Navzlic izredno uspešnemu razvoju fakultete v tako kratkem času in ob zelo skromnih državnih dotacijah je bila pa mlada institucija baš v tem študijskem letu prvič ogrožena po tendencah, ki so stremele za ukinitvijo ali vsaj za okrnitvijo fakultete. Pri sestavi državnega budžeta za leto 1922/23 je prišlo to vprašanje oficijelno prvič na pretres in se je od takrat dalje pri vsakokratni obravnavi budžeta pojavljal ta nad vse in za vse mučni prizor, da so pri centralnih mestih zastopniki univerze v zvezi s slovenskimi kulturnimi institucijami in narodnimi zastopniki morali utemeljevati potrebo po celi neokrnjeni univerzi. Obravnave o ukinitvi nekaterih oddelkov so se vlekle celo leto in letni semester

1922 je bil zaključen v popolni nesigurnosti.

Ker se važni predlogi za imenovanja profesorjev zaradi omenjenih obravnav o ukinitvi nekaterih oddelkov v študijskem letu 1922/23 niso izvršili, je ostal obseg študija v tem letu napram predhodnemu neizpremenjen. V poletnem semestru 1923 so bili prvič urejeni izpitni redi za pripravljalni (I.) del diplomskega izpita na vseh oddelkih in za strokovni (II.) del diplomskega izpita na rudarskem oddelku. V tem semestru so prišli tudi prvi kandidati k strokovnemu delu diplomskega izpita, in sicer na rudarskem oddelku štirje, na kemičnem dva.

V notranji stvarni opremi fakultete je v tem letu zaznamovati posebno napredek v ureditvi kemično-tehnoloških laboratorijev in pa strojnice elektrotehniškega instituta.

Za študijsko leto 1923/24 so bili že na vseh oddelkih polni štirje letniki. Posebna skrb se je v tem letu posvetila ureditvi učnih načrtov in pravilnikov za vse vrste izpitov na vseh oddelkih. Izvršila se je sistematična razdelitev asistentov ter pomožnega osebja. Elektrotehnični institut se je gradil po najmodernejših načelih in opremil z aparaturami najnovejših sistemov in je bil že tako daleč urejen, da so se tu mogle opravljati praktične vaje in znanstvene preiskave za potrebe višjih letnikov elektrotehničnega oddelka ter za splošni pouk o elektrotehniki, kolikor je potreben na drugih oddelkih, zlasti na rudarskem.

Občutljivo izgubo je utrpel rudarski oddelek z odhodom profesorja za rudarsko strojeslovje, ing. A. Mitinskega, ki je sprejel poziv na rudarsko visoko šolo v Přibramu in je koncem letnega semestra 1924 zapustil ljubljansko univerzo. Mitinski, strokovnjak univerzalne tehnične izobrazbe, je imel izredne izkušnje v železarstvu in je neizmerna škoda, da le-teh svojih sposobnosti zaradi naših tesnih razmer ni mogel uveljavljati tako, kakor se mu je to posrečilo v Přibramu in v češkem železarstvu.

V študijskem letu 1924/25 se je izvršilo obilo pripravljalnega dela za izgradnjo ne le tehnične fakultete, temveč cele univerze. V tem letu so se bolj jasno formulirale potrebe in izrazile želje glede definitivne namestitve celotne ljubljanske almae matris. Po obsežnih študijah je fakultetni svet tehnične fakultete sklenil na seji dne 4. novembra 1924:

a) Tehnična fakulteta želi skupno izgradnjo z ostalimi fakultetami;

b) tehnična fakulteta zastopa stališče, da je v sedanjih razmerah najbolj idealno zemljišče za zgradbo celokupne univerze Koslerjevo posestvo (»Cekinov grad«), ki meji ob park Tivoli:
c) zemljišče poleg začasnega poslopja tehnične fakultete na Mirju, ki se pravkar kupuje iz sredstev Blairovega posojila, ostane v evidenci za nadaljnje začasne potrebe tehnične fakultete.

Stalno naraščajoče splošne gospodarske težkoče na žalost še ovirajo realizacijo odkupa in prvih gradbenih del*.

Ker je pa bila potreba po novih prostorih že prevelika — kajti cela vrsta stolic ni imela niti najskromnejših prostorov — so se pripravljali načrti za povečanje poslopja na Aškerčevi cesti, zlasti se je pa nadaljevala akcija za pridobitev tako imenovanega »Dečjega doma«. Ta dom je leta 1922 začel graditi oddelek za socijalno skrb neposredno nasproti poslopju tehnične fakultete ob Aškerčevi cesti. Zaradi pomanjkanja sredstev je ostala stavba nedovršena in je — brez pravega gospodarja — čedalje bolj propadala. Tehnična fakulteta si je prizadevala, da dobi to poslopje za namestitev rudarskega oddelka, ki se je posebno uspešno razvijal in je imel vrhu tega posebno važnost, ker je do danes še edini v vsej kraljevini, da, edini na vsem Balkanu. Akcija tehnične fakultete za pridobitev »Dečjega doma« je naletela od začetka na absolutno neumevanje merodajnih krogov: šele, ko je postal minister socijalne politike dr. Gosar, je bilo omenjeno poslopje z odlokom z dne 12. aprila 1927, Br. 1242, dodeljeno tehnični fakulteti v začasno uporabo. Zasluga kesnejšega ministra, prof. ing. Serneca pa je, da je to poslopje vlada prepustila tehniki trajno. Spomladi 1925 je bilo določeno, da se ostanki upravnih uradov, ki so imeli še svoje pisarne v »Dvorcu«, izselijo iz tega poslopja in se »Dvorec« popolnoma prepusti univerzi. Tako izpraznjeni prostori so se razdelili med filozofsko, juridično in tehnično fakulteto in je slednja pri tej priliki dobila za svoj fizikalni in matematični institut celo visoko pritličje v vzhodnem traktu.

Iz fakultete je nastala velika avtonomna korporacija z obsežnim delokrogom, kajti zastopane so sedaj vse glavne stroke tehničnih in montanističnih visokih šol po nekdanjem avstrijskem sistemu, ki jih tam upravljajo samostojni rektorati s celo vrsto stro-

* O tem načrtu glej posebno poglavje v spomenici.

kovnih dekanatov. Tudi na naši fakulteti je bilo treba vedno bolj racijonalno deliti agende upravnega značaja. Spomladi 1926 so se v zmislu teh tendenc uvrstile posamezne stolice, oziroma učni predmeti, v omejeno vrsto institutov. V institutski okvir so se združili vsi sorodni predmeti. Nastali so ti-le instituti, ki jim je fakultetni svet določil nastopno imenovane predstojnike:

INSTITUT ZA	PREDSTOJNIK
uporabno matematiko	Zupančič
fiziko	Kušar
mineralogijo, geologijo, nauk o slojiščih	Hinterlechner
kemijo	Samec
jamomerstvo in geodezijo	Frost
tehnično mehaniko	Král
elektrotehniko	Vidmar
splošno strojeslovje	Boncelj
gradbeno inženjerstvo	Foerster
arhitekturo	Vurnik
rudarstvo	Kopylov

V personalnem oziru je fakulteta utrpela izgubo z odhodom prof. Hummla, ki je sprejel poziv na rudarsko visoko šolo v Přibram. Prof. Hummel je zapustil za seboj zelo dragoceno metalurško zbirko, ki ima znatno didaktično in muzealno vrednost.

Izreden dogodek ima zgodovina tehnične fakultete zaznamovati v budžetu za leto 1926/27: p r v i č, odkar obstoji fakulteta, je v budžet vnesena postavka za g r a d - b e n a d e l a, in sicer pod part. 259, poz. 3., znesek 300 tisoč dinarjev. Zgodilo se je to v glavnem po zaslugi gospoda Serneca, ki je bil v tem času minister za zgradbe. Ker so bili načrti za adaptacije in prizidek že od prej pripravljeni, se je mogla takoj razpisati ofertalna licitacija, in izvršili so se ostali formalni ukrepi, kakor dogovor z lastnikom poslopja tehnične fakultete na Mirju, prej imenovanim »Društvom za zgradbo«, ter izposlovanje stavbnega dovoljenja, otvoritev kredita in oddaja dela na podlagi izida ofertalne licitacije. Vse te formalnosti so se zavlekle čez vse leto 1926.

Leta 1926/27 je bil izvoljen za dekana prof. J. Kropáč, ki je pa tekom poletja 1926 dobil poziv, da prevzame vodstvo in reorganizacijo obrata znanih vrelcev nafte v Gbelih v češkoslovaški republiki. Profesor Kropáč je tekom jeseni zlikvidiral svoje posle na fa-

kulteti in je v decembru 1926 našo univerzo zapustil. Tehnična fakulteta je v njem izgubila ustanovitelja svojega rudarskega oddelka, prvovrstnega strokovnjaka, kojega strokovne kvalitete so se priznavale tudi izven naših drž. meja. Že po njegovem odhodu je bil ob izdatni pomoči gradbene direkcije v Ljubljani dograjen prizidek pri poslopju tehn. fakultete na Mirju in ugodno so bila tudi zaključena pogajanja za prevzem poslopja »Dečji dom«. Poslopje »Dečjega doma« je pač zahtevalo še znatnih investicij za popravila, za dovršilna dela in za kanalizacijo: za vse to ni bilo sredstev iz drž. kreditov. Zopet so priskočili na pomoč uvidevni faktorji: oblastni odbor, mestna občina, rudarska podjetja. In tako je v jeseni 1927 prišel tudi rudarski oddelek, ozir. njegova dva glavna instituta: za jamomerstvo in za rudarstvo, pod streho.

Dočim se je torej vprašanje nastanitve v tem letu pomaknilo za precejšen korak naprej, je utrpela fakulteta občutljiv udarec v personalnem oziru: znatno je bilo reducirano število asistentskih mest, ukinjena je bila skoro polovica mest služiteljev in laborantov in občutljivo je bila znižana postavka za honoriranje honorarnih predavateljev in pomož. asistentov. Prišlo je tako daleč, da imata danes povprečno komaj dva profesorja po enega asistenta, in da pri tem opravlja vsak profesor povprečno dvakrat toliko nalogo, kot bi mu pa pripadala po zakonito določeni učni obveznosti.

V jeseni 1927 je bil prizidek poslopja tehnične fakultete ob Aškerčevi cesti — vsaj za silo — znotraj urejen in spravljen v uporabno stanje, čeprav je ostal zunaj neometan, okna in vrata nepleskana, druga manjša dela nedovršena. Prostori v prizidku so se porazdelili med oddelek za arhitekturo, elektrotehnični institut, institut za tehnično mehaniko, gradbeni oddelek, institut za splošno strojeslovje ter institut za uporabno matematiko. Z razbremenitvijo ostalih prostorov je bilo mogoče dodeliti nadalje še v starem poslopju institutu za gradbeno inženjerstvo eno sobo in kabinet za profesorje ter manjšo dvorano za zbirko konstruktivnega materijala in modelov.

Spomladi 1928 je bil končnoveljavno zaključen nakup zemljišča med sedanjim poslopjem na Mirju in rimskim zidom. Pri tem je zopet nemški viteški red izkazal mnogo uvidevnosti za potrebe tehnične fakultete.

Fizikalni institut je bil medtem tudi izpopolnjen in opremljen s potrebnimi instalacijami, tako da se sedaj v polni meri uveljavljajo sicer maloštevilni, a vseskozi moderni fizikalni stroji in aparati, ki jih je bilo mogoče tekom let nabaviti. Pri institutu za rudarstvo je bila vakantna stolica rudarstva poleti 1927 zasedena po rednem profesorju ing. Jaroslavu Plzáku, prej višjem rudarskem svetniku in ravnatelju rudarske šole v Celju. Žal, da mu je trda usoda odmerila le zelo kratko delovanje v naši sredi: umrl je dne 9. septembra 1928. Od prof. Plzáka, v katerem je fakulteta že v kratki dobi njegovega sodelovanja spoznala moža temeljitega strokovnega znanja in velikih organizatornih sposobnosti, smo mogli pričakovati še mnogo. Ohranimo ga vsi v najboljšem spominu!

V tekočem študijskem letu 1928/29 je fakulteta izgubila odličnega strokovnjaka za rudarstvo, prof. Viktorja Gostišo, ki je prevzel mesto generalnega direktorja v ministrstvu za šume in rude. Da mu je naš montanistični oddelek trajno pri srcu, dokazuje izredna podpora 50.000 Din, ki mu jo je g. Gostiša preskrbel iz rezervnih sredstev. Iskrena mu hvala za ta dar!

Delo na izpopolnitvi posameznih institutov gre v začrtanem pravcu svojo pot naprej. Seveda so krediti majhni.

Letošnje urejevanje notranje opreme tehnične fakultete stoji pretežno v znamenju rudarstva, ki pa tudi kot ena najpomembnejših na naši fakulteti zastopanih panog zasluži, da ji merodajni krogi posvetijo vso potrebno pažnjo.

Iz tega historijata je razvidno, da so se že od vsega početka na ljubljanski tehnični fakulteti ustanovile gotove panoge, za katere je bil dan predvsem intelektualni fundus instructus, za katere so pa tudi krajevne gospodarske in tehnične potrebe predstavljale raison d'être. Tako je prišlo svoječasno do ustanovitve oddelkov: za gradbeno inženjerstvo, arhitekturo, elektrotehniko, rudarstvo in kemijo ter tečaja za izobrazbo geodetov, ki se je v zadnjem letu iz upravnopravnih razlogov izpremenil v popoln kulturnotehnično-geodetski oddelek z osmimi semestri.

Že značaj prvih profesorjev naše fakultete, nič manj pa tudi tesna vez tehnične fakultete z ostalimi univerzitetnimi fakultetami je privedla do tega, da se pri našem celotnem študijskem programu naglaša in uveljavlja načelo, da mora biti moderni inženjer predvsem intelektualni vodilni

činitelj v svojem delokrogu in da za to potrebuje predvsem temeljite teoretične, nato pa kolikor mogoče pregledne izobrazbe v svoji ožji stroki. Spoznanje, da na šoli ni mogoče izvežbati dovršenih praktikov, da se pa dobro teoretično izšolan inženjer v praksi zelo lahko orijentira, je v zadnjem času prodrlo tudi v akademske kroge tehničnih učilišč v Srednji Evropi, kjer se je še pred kratkim časom tendenca po praktični specijalizaciji gnala do skrajnosti na škodo univerzalne tehnične izobrazbe.

Danes moremo ugotoviti, da se v svojih premisah glede vrednosti teoretične izobrazbe tudi za inženjerja-praktika nismo motili. Izšla je od nas v praktično življenje že cela vrsta mladih inženjerjev vseh tu zastopanih strok, in kakor se da sklepati iz izjav onih tehničnih krogov, ki imajo priliko presojati delovanje naših absolventov v praktičnih službah, ne zaostajajo le-ti v nobenem oziru za absolventi drugih visokih šol. Z ozirom na izredne razmere, ki še danes vladajo v naših krajih, je bila mnogemu naših mladih absolventov poverjena marsikaka izredna, težka in odgovornosti polna naloga; ni nam znano, da bi bili naši ljudje v takih slučajih odpovedali.

Znatno vzgojno vpliva na naše slušatelje blizek prijateljski stik med našimi predavatelji in slušatelji, ki je mogoč le v krogu male akademske občine. Ta stik, ki izvira iz naših predavalnic, risalnic in laboratorijev, sega daleč preko mej, začrtanih z diplomami. Dejstvo, da se naši nekdanji slušatelji vedno radi vračajo v naše institute, da se zanimajo za njih napredek, ali pa iščejo nasvetov, nam je izredno drag dokaz, da so si naši mladi ljudje odnesli od nas več nego golo in mrzlo besedo sive teorije.

Baš ta stik akademskih znanstvenih institutov s tehnično prakso, ki se stalno bolj razvija in učvršča, čim bolj doteka naš tehnični naraščaj v javno tehnično življenje, nam nalaga dolžnost, da v naših institutih korakamo vzporedno z razvojem tehničnih znanosti. To, kar je fakulteta storila na ustroju svojih institutov z dosedanjimi sredstvi, gotovo upravičuje najboljše nade za bodočnost v tej smeri, ako bodo merodajni faktorji umevali vsaj najbolj nujne predloge in zahteve, ki od nas prihajajo.

TEOLOŠKA FAKULTETA

Početki teološke fakultete v Ljubljani so tesno združeni s početki univerze. Ko so se l. 1596 osnovali nekakšni prvi početki univerze, se je z njimi osnovala tudi teološka fakulteta. Ko je l. 1810 francoska vlada ustanovila v Ljubljani »osrednjo šolo«, je bil zopet z njo združen bogoslovni oddelek. Ko je l. 1898 in zopet l. 1909 kranjski deželni zbor povzdignil svoj glas za univerzo v Ljubljani, je obakrat zahteval tudi teološko fakulteto. Avstrijska vlada se je iz nemško-nacionalističnih razlogov tem zahtevam slovenskega naroda upirala in za pretvezo navajala, da je bila graška univerza ustanovljena za vse »notranje-avstrijske dežele« in torej tudi za slovensko narodnost. Zato je pa po l. 1850 nekaj časa dopuščala slovenska pravna bogoslovna predavanja na graški univerzi.

Ko je bila po prevratu l. 1918 ena prvih zahtev slovenskega naroda zopet univerza v Ljubljani, je bila sprejeta v načrt tudi teološka fakulteta. Zato se je takoj ustanovil bogoslovni odsek, ki je na poziv narodne vlade odposlal tri delegate v vseučiliško komisijo. Bogoslovni odsek, sestavljen iz profesorjev ljubljanskega bogoslovnega učilišča, pomnožen z nekaterimi drugimi bogoslovnimi strokovnjaki, je pripravljal materijal, ki bi ga delegatje v vseučiliški komisiji potrebovali. Izdelal je spomenico o teološki fakulteti: sestavil za ministrstvo prosvete osnovni organizacijski statut teološke fakultete; posvetoval se je o profesorjih, ki bi jih bilo poklicati; razmišljal o prostorih, kjer bi bilo mogoče fakulteto nastaniti.

Priprave

Glede prostorov se je hitro pokazalo, da na skupno nastanitev univerze ni misliti (deželni dvorec, ki se je obetal, je bil za to premajhen). Semenišče je bilo že za bogoslovno učilišče pretesno. Bogoslovni odsek se je odločil za Alojzijevišče, ki bi ga škofijstvo proti primerni najemščini gotovo prepustilo (na brezplačno prepustitev ni bilo misliti, ker je Alojzijevišče dijaška ustanova in ga je torej treba upravljati kot ustanovo, ki mora služiti svojemu namenu). Z nekaterimi prezidavami bi se dobile v Alojzijevišču pripravne predavalnice in druge potrebne sobe za knjižnico, za profesorje itd. Tako to vprašanje ni delalo prevelikih skrbi.

Težje je bilo s profesorji. Najlažje bi bilo, če bi se kar bogoslovno učilišče v Ljubljani pretvorilo v fakulteto, podobno kakor se je svojčas (1905) beograjska visoka šola pretvorila v univerzo. Toda ne glede na to, da so bili nekateri profesorji že prekoračili učno dobo in bi bile nastale v fakulteti takoj občutne vrzeli, se je sploh primerneje zdelo, da se kakor druge, tako tudi teološka fakulteta nanovo zgradi. Pač pa naj bi se, če mogoče, prvi trije profesorji imenovali iz dotedanjega kolegija tega učilišča. To se je tudi zgodilo. Ko je zagrebška bogoslovna fakulteta podala zadovoljive izjave o njih kvalifikaciji, jih je vseučiliška komisija kot prve predlagala v imenovanje. Sicer naj bi se pa izbirale učne moči brez ozira na pokrajinske meje. Ker so bila tedaj poleg ljubljanskega še tri bogoslovna učilišča na slovenskem ozemlju (osrednje goriško, mariborsko in celovško), a je nekaj bogoslovnih strokovnjakov delovalo tudi drugod, se je sestavil zaznamek vseh profesorjev, ki bi jih bilo vzeti v poštev, bodisi glede na kvalifikacijo, bodisi glede na potrebe fakultete. Da ne bi bili ljubljanski bogoslovci prisiljeni pretrgati študij, je bilo resno misliti na to, da bi se začel pouk na fakulteti takoj v neobhodnem celem obsegu. Če ne bi bilo zadosti moči s popolno kvalifikacijo, naj bi si fakulteta začasno pomagala tudi s pomožnimi profesorji. Napravil se je seznam tudi le-teh. Da bi pa bilo mogoče iz teh seznamov izbrati primerne in potrebne učne moči, je bilo treba imeti vedno pred očmi notranjo uredbo teološke fakultete.

Glede uredbe teološke fakultete so bile težave pač največje. Tu so čakale bogoslovni odsek res težke naloge. Teološke fakultete, kakršne so bile tedaj v Avstriji in tudi Nemčiji, so bile že davno potrebne korenite reforme. Že mnogo let pred svetovno vojno so bile tudi tožbe o tem splošne.

Najprej je bilo jasno, da doba štirih let za bogoslovni študij nikakor več ne zadošča. Bogoslovne stroke so se tako namnožile in obogatile, da je treba za količkaj poglobljen študij pet do šest let. Bogoslovni odsek se je glede na naše razmere odločil za dobo pet let.

Potem je bila nujna potreba, pomnožiti število stolic. Na bogoslovnih učiliščih je bilo navadno po sedem rednih profesur in nekaj pomožnih mest. Redne profesure so bile: za krščansko filozofijo in osnovno bogoslovje (1), za biblične znanosti (2), za dogmatiko (1), za moralko (1), za

cerkveno pravo in cerkveno zgodovino (1), za pastoralno teologijo (1); pomožna mesta: za pedagogiko in katehetiko, za homiletiko, za cerkveno umetnost, za cerkveno glasbo in tuintam še za krščansko sociologijo. Bilo je pa splošno priznano, da je takšno stanje nevzdržno. Reformam so se navadno upirali ozkosrčni finančni pomisleki, ki so tako dušili zdravi razvoj bogoslovne znanosti. Tako je bilo vsem vidno, da ne more normalno en profesor uspešno poučevati cerkvenega prava in zgodovine. Prav tako ni naravno, da naj en profesor poučuje filozofijo in nauk o razodetju ter Cerkvi. Jasno je bilo tudi vsem, da bi morala biti posebna profesura za orientalske jezike in biblično arheologijo. Potem pa bi morala biti tudi za dogmatiko dva profesorja, eden za sistematsko dogmatiko, drugi za historično, ki dobiva v naši dobi vedno večji razmah. Vedno bolj se je že proti koncu 19. stol. kazala tudi potreba, da se razširi nauk o verstvu s primerjajočim veroslovjem. Avstrijski episkopat je res l. 1903 zahteval ustanovitev takih stolic. Ako so bile te zahteve že za bogoslovna učilišča dosti jasne, veljajo tembolj za fakultete, ki naj te stroke znanstveno goje. In res je bilo po teoloških fakultetah to in ono že urejeno. Tako je bila na večini fakultet (tudi na zagrebški) posebna stolica za cerkveno pravo, tako za filozofijo. Na dunajski teološki fakulteti je bilo že pred vojno 10 stolic. Normalno število stolic bi moralo biti na splošno vsaj 12. Idealno pa tudi takšno stanje še ni. Tako ustanavljajo tu in tam posebne stolice za homiletiko, za pedagogiko in katehetiko, za liturgiko. Za naše razmere se je zdelo bogoslovnemu odseku, da nikakor ni mogoče pogrešati posebne stolice za vzhodno bogoslovje, saj je medsebojno spoznavanje vzhoda in zapada ne le znanstveno, temveč tudi kulturno največjega pomena.

Tako je bogoslovni odsek po temeljitem študiju in premisleku postavil v organizacijski statut teološke fakultete tudi ta člen: Za predmete bogoslovnega študija je 13 stolic, namreč 1. za biblične znanosti SZ; 2. za biblične znanosti NZ; 3. za orientalske jezike in biblično arheologijo: 4. za filozofijo; 5. za osnovno bogoslovje; 6. za sistematsko dogmatiko; 7. za historijsko dogmatiko; 8. za moralko; 9. za kanonično pravo; 10. za pastoralno bogoslovje; 11. za splošno cerkveno zgodovino in patrologijo; 12. za bizantinsko-slovansko književnost in zgodovino grško-slovanskih

cerkva: 13. za primerjajoče veroslovje. Poleg teh glavnih predmetov bodo poučevali pomožni učitelji še sledeče obvezne predmete (po 2—3 ure na teden): 1. homiletiko; 2. pedagogiko in katehetiko; 3. sociologijo; 4. cerkveno umetnost; 5. cerkveno glasbo; 6. cerkveno-slovanski jezik. Ker se je pozneje teološki fakulteti oponašalo veliko število rednih profesur, bi bilo pripomniti, da po zmislu tega predloga ni, da bi moralo biti vseh 13 stolic zasedenih z rednimi profesorji. Tudi je bilo dejansko v teh letih največ rednih profesorjev osem, sedaj jih je sedem, dasi se pouk na fakulteti vrši in se je vršil v celem obsegu. Zmisel je bil torej le-ta, da naj bi bilo 13 glavnih predmetov in zanje 13 stolic, tako da bi n. pr. kak numerus clausus, če bi se kdaj uvedel, ne smel zniževati števila stolic, ampak le event. določevati, koliko rednih profesorjev bi smelo biti sočasno na fakulteti, tako da bi se menjavale redne profesure od stolice do stolice, a nobena le-teh ne bi bila načelno izključena od redne profesure. Ko bi namreč numerus clausus znižal število stolic, bi bili s tem nekateri predmeti načelno ponižani in znanstveno oškodovani, saj psihološko ni mogoče pričakovati enake znanstvene vneme za predmet, ki bi ga moral kdo poučevati n. pr. kot večen docent, in za predmet, kjer bi lahko napredoval od docenta do izrednega in rednega profesorja.

Na podlagi takšnega načrta je torej bogoslovni odsek premišljal, katere učne moči bi bilo pritegniti fakulteti. In pokazalo se mu je, da bi bilo mogoče združiti na fakulteti zastopnike vseh slovenskih škofij, kar se je pozneje res zgodilo (zastopana je bila poleg ljubljanske škofije mariborska z dvema, celovška z dvema, goriška z enim in tržaška z enim profesorjem); prav tako naj bi se poklicala po en profesor z dunajske in zagrebške fakultete; končno je prišel v načrt tudi en Hrvat kot simbol univerzalnega značaja teološke fakultete.

Izpiti naj bi bili dvojni: diplomski in doktorski. Dokler se ne bi s posebno fakultetno uredbo in z odobrenjem ministrstva prosvete uredili diplomski izpiti, naj bi delali slušatelji teološke fakultete strokovne izpite iz vseh glavnih predmetov, kakor je to določala ministrska naredba z dne 26. decembra 1909 za katoliške teološke fakultete v Avstriji (drž. zak. 14. januarja 1910. IV). Po tej naredbi se raztegajo teološki strokovni izpiti na vso snov vsake zadevne stroke in se polagajo

ob koncu onega semestra, v katerem se je završilo predavanje o tisti stroki. Izpitna komisija sestoji iz treh članov: dekana ali njegovega namestnika, enega izmed strokovnih profesorjev in (ker naj bodo spričevala o strokovnih izpitih obenem usposobljenostna spričevala za cerkvene službe) škofijskega komisarja, ki naj se, kakor pravi imenovana naredba, po možnosti izbira izmed doktorjev ali profesorjev teologije.

Doktorske izpite uravnava rigorozni red. Dasi je bogoslovni odsek v organizacijskem statutu napovedal podrobno izdelavo takega reda šele za pozneje v podrobni fakultetni uredbi, je moral vendar že sedaj misliti na to, da bi imeli slušatelji bogoslovja takoj iz početka vsaj neko splošno smer pred očmi. Avstrijski rigorozni red je zahteval za doktorat bogoslovja disertacijo in štiri oziroma tri rigoroze. Toda kljub tem velikim zahtevam ni bil vzoren, ker je vprav samostojno znanstveno delo premalo pospeševal. Namreč vprav iz tiste skupine (razen dogmatične), iz katere je kandidat izbral disertacijo, se je kandidatu rigoroz izpregledaval. Tako disertacija dostikrat ni bila izraz kandidatovega znanstvenega hotenja in njegove znanstvene smeri. Zato je zamislil bogoslovni odsek nov rigorozni red, ki naj bi kar najbolj pospeševal znanstvene smeri bogoslovnega študija. Razdelil je vse bogoslovne stroke v štiri naravne skupine: I. filozofsko-dogmatična skupina (obsegajoča filozofijo, veroslovje s primerjajočim veroslovjem, osnovno bogoslovje z ozirom na vzhodno bogoslovje in sistematsko ter historično dogmatiko); II. biblična skupina (obsegajoča bogoslovne znanosti starega in novega zakona ter semitske jezike z biblično arheologijo); III. moralna, pastoralna in pravna skupina; IV. cerkveno-zgodovinska skupina (obsegajoča splošno cerkveno zgodovino in patrologijo ter zgodovino grško-slovanskih cerkva). Izmed teh skupin si izbere kandidat eno, ki se z njegovimi znanstvenimi težnjami najbolj sklada in ki se bo v njej specializiral, če se bo mogel posvetiti znanosti in znanstvenemu delu. To je sedaj zanj glavna skupina: iz te skupine mora vzeti temo za disertacije in iz te skupine bo delal glavni rigoroz. Iz ostalih treh skupin bo delal samo postranske rigoroze, pri katerih se bo zahtevala le tista mera znanja, ki jo mora imeti doktor teologije iz vseh bogoslovnih strok. Na ta način bi se teološke znanstvene smeri bolj diferencirale in bi se pospeševal specialni študij posamez-

nih bogoslovnih strok. Saj je bogoslovna znanost tako široka, da je ne more nihče vse enako obvladati. Na velikih bogoslovnih univerzah se ta cilj dosega s tem, da se ustanavlja po več fakultet. Tako obsega n. pr. gregorijanska univerza v Rimu že kar pet bogoslovnih fakultet: za splošno teologijo (zlasti dogmatično), za tomistično filozofijo, za cerkveno pravo, za biblične znanosti (biblični institut) in za vzhodno bogoslovje (vzhodni institut). V naših manjših razmerah bi se dosegal ta cilj vsaj v neki meri po novem rigoroznem redu.

Bogoslovni odsek se je posvetoval še glede na bogoslovno knjižnico. Tu mu je bilo delo toliko olajšano, da je že bila v bogoslovnem semenišču dosti bogata knjižnica starejših bogoslovnih del. Ker pa v njej ni bilo več prostora, naj bi se ustanovila v fakultetskih prostorih nova osrednja bogoslovna knjižnica, ki bi se izpopolnjevala z ozirom na semeniško knjižnico. Bila naj bi obenem osrednja knjižnica za seminarje, tako da bi hranili seminarji zase ločeno le najnujnejša dela.

IZGRADBA FAKULTETE

Tako je bilo v načrtih vse pripravljeno za teološko fakulteto. Ko je dne 23. julija 1919 zakon o ljubljanski univerzi stopil v veljavo, je vseučiliška komisija po poverjeništvu za uk in bogočastje predlagala z drugimi vred tudi prve profesorje teološke fakultete in 31. avgusta 1919 so bili le-ti z ukazom imenovani ter so tvorili prvi kolegij teološke fakultete.

Predavanja so se začela decembra, v zimskem semestru še v skrčenem, v poletnem skoraj v celem obsegu.

Letos ima teološka fakulteta sedem rednih profesorjev, tri izredne, enega docenta in pet honorarnih predavateljev (učiteljev).

Pouk se je vršil 1919/20 deloma v semenišču, deloma v Alojzijevišču.

Alojzijevišče, Collegium Aloysianum, deško semenišče, ki ga je ustanovil l. 1846 škof Anton Alojzij Wolf, ni več služilo svojemu prvotnemu namenu, odkar je škof Anton Bonaventura otvoril gimnazijo z vzgojnim zavodom v Št. Vidu nad Ljubljano. Med svetovno vojno je bila v hiši vojaška bolnišnica. Pomladi l. 1918 se je bolnišnica izselila in v izpraznjene prostore so prišli Rdeči križ, društvo Dobrodelnost in društvo Krekova prosveta. Ko pa so se začele priprave za univerzo, se je bogoslovni odsek obrnil do škofijskega ordinariata s prošnjo, da bi se Alojzijevišče

prepustilo teološki fakulteti. Škofijski ordinariat je prošnji rade volje ustregel. 11. aprila 1919 (št. 1928) je upraviteljstvo Alojzijevišča prejelo od škofijskega ordinariata obvestilo, da je poverjeništvo za uk in bogočastje za 12. dan aprila razpisalo komisijonalni ogled hiše, da se ugotovi, ali so prostori v Alojzijevišču primerni za nastanitev bogoslovne fakultete bodočega vsenčilišča v Ljubljani in kakšne adaptacije bi bile potrebne. Komisija, ki je bil nje član tudi stavbni nadsvetnik Jaroslav Hanuš, je dognala, da bi prostori bili porabni. Dve predavalnici in soba za profesorje naj bi se pripravile že za študijsko leto 1919/20; dve drugi predavalnici in prostor za knjižnico pa za prihodnje leto. Nadsvetnik Hanuš je obljubil, da bo do konca meseca majnika napravil podroben načrt za adaptacijo in sestavil tudi proračun.

Dne 14. novembra t. l. je bila podpisana pogodba med škofijskim ordinariatom in univerzitetno upravo. V tej pogodbi je škofijski ordinariat izjavil, da dá prostore v Alojzijevišču univerzi v najem za teološko fakulteto do tedaj, ko bo univerza imela svojo zgradbo, kjer bi se nastanila tudi teološka fakulteta.

Popravila v sobah, ki so bile določene že za študijsko leto 1919/20, so se izvršila v novembru l. 1919. Za prostore, ki naj bi se popravili za leto 1920/21, je dekanat teološke fakultete dne 22. januarja 1920 poslal komisiji za zgradbo univerze poročilo o potrebni adaptaciji, načrt in proračun. Komisija je odobrila načrt in proračun v seji dne 30. januarja 1920 z naročilom, naj se z delom prične v početku majnika. Po načrtu nadsvetnika Hanuša sta se v oddelku proti vrtu ena soba v I. in ena v II. nadstropju predelili in okna proti vrtu so se razširila. Tako je fakulteta dobila dve čedni predavalnici z okni proti vrtu in dva skromna prostora za knjižnico z okni na hodnik. Delo je izvršila stavb. tvrdka Tönnies. Nadzoroval pa je delo ing. Jos. Otahal. Od jeseni 1920 ima torej teološka fakulteta vse svoje prostore v Alojzijevišču; le pisarna za dekanat je v glavnem univerzitetnem poslopju.

ORGANIZACIJA DELA IN DELO

Da bi fakulteta mogla uresničiti zamisli pripravljalnega bogoslovnega odseka o rigoroznem redu, je fakultetni svet izdelal podrobno fakultetno uredbo in jo predložil univerzitetnemu svetu. Ker pa je bilo tedaj splošno mnenje, da bo skoraj izšel nov univer-

zitetni zakon z občno uredbo in bo treba po le-teh prenarediti tudi vse fakultetne uredbe, zato je univerzitetni svet odgovoril teološkemu fakultetnemu svetu, naj počaka s fakultetno uredbo do tedaj. Toda novega zakona le ni bilo, fakulteta pa zlasti brez rigoroznega reda ni mogla poslovati, zato se je obrnil fakultetni svet na ministrstvo prosvete s prošnjo, da bi se smela fakulteta do novega univerzitetnega zakona ravnati po uredbi zagrebške teološke fakultete. Ministrstvo prosvete je 24. decembra 1920 tej želji ugodilo in tako se fakulteta ravna začasno še po starem rigoroznem redu zagrebške fakultete.

Medtem so se opetovano vršili razgovori o novem univerzitetnem zakonu. Med delegati pri dotičnih komisijah je bil tudi zastopnik teološke fakultete. Isti je sodeloval tudi za novo skupno uredbo teoloških fakultet. Delalo se je zlasti l. 1921 in 1922 in potem zopet 1924. V načrt nove skupne fakultetne uredbe so se sprejele vse glavne smernice iz osnutka, ki ga je bil zamislil bogoslovni odsek, posebno zamisel o novem rigoroznem redu. Žal, da še do konca 1928 ni novega univerzitetnega zakona in zato tudi ne nove fakultetne uredbe. Fakulteta skuša po stari uredbi čim najbolj uresničevati svoje težnje po razvoju in napredku bogoslovne znanosti.

Zlasti si je fakultetni svet prizadeval, da bi usmeril znanstveni bogoslovni študij na vzhod. Saj se že splošno priznava potreba, da se mora zapadna bogoslovna znanost bolj kakor doslej ozirati na krščanski Vzhod. Če to velja na splošno, velja tembolj za teološke fakultete slovanskih narodov, a najbolj za naše fakultete na ozemlju, kjer si podajata roke Vzhod in Zapad. Zato je bil izdelan l. 1925/26 poseben učni načrt za vzhodno bogoslovje, kjer ni le navodilo za strok. profesorja vzhodnega bogoslovja temveč tudi za profesorje drugih bogoslovnih strok, ki imajo kakršnekoli zveze s kulturnimi posebnostmi Vzhoda in takšne so domala vse bogoslovne stroke (zlasti zgodovina, cerkveno pravo, biblične znanosti, a tudi liturgika in celo filozofija).

Da bi delo teološke fakultete seglo še bolj na široko, se je dne 1. junija 1920 osnovala »Bogoslovna Akademija«, izpočetka kot bogoslovno-znanstven odsek »Leonove družbe«, od 29. novembra 1921 pa kot samostojno znanstveno društvo. Že z l. 1920/21 je BA začela izdajati svoj bogoslovni znanstveni časopis »Bogoslovni vestnik«, ki izhaja že deveto leto ter prinaša znan-

stvene bogoslovne razprave, preglede bogoslovne književnosti, ocene in tudi prispevke za prakso. Vsebina znanstvenih člankov je vedno povzeta v latinščini, da se more tako z našim znanstvenim delom seznanjati tudi inozemstvo. Nekatere inozemske znanstvene revije res stalno poročajo o BV. Tako prinašajo posnetke razprav: Ephemerides theologicae Lovanienses (Louvain), Revue des sciences philosophiques et théologiques (Paris), Divus Thomas (Piacenza), La Scuola Cattolica (Milano); v bibliografijah jih registrirajo: Revue d'histoire ecclésiastique (Louvain), Gregorianum (Roma), Jus Pontificium (Roma). BA je izdala doslej poleg BV osem knjig in sedem znanstvenih razprav. V l. 1921/22 je priredila tudi tečaj javnih znanstvenih predavanj.

Profesorji teološke fakultete so sodelovali in sodelujejo tudi pri »Času«, znanstveni reviji »Leonove družbe«.

Posamezni profesorji so imeli znanstvena predavanja pri raznih prireditvah.

Iz profesorjev teološke fakultete je sestavljena tudi komisija, ki izprašuje in ocenjuje kandidate za katehetsko usposobljenost za srednje šole. Večina bogoslovnih profesorjev je tudi med eksaminatorji za župnijske izpite.

Nekaj kratov so se obrnili svetni in cerkveni uradi na fakultetni svet teološke fakultete po strokovna mnenja v težkih zadevah cerkvenopravnega, moralnega in pastoralnega značaja in fakultetni svet je skušal vselej, kakor je najbolje mogel, ugoditi.

Glavno delo se je vršilo seveda na fakulteti sami, s predavanji, z znanstvenim delom v knjižnicah in v seminarjih, doma pa z literarnim delom. Profesorji teološke fakultete so oskrbeli tudi nekaj učbenikov. Strokovno njihovo delo je razvidno v tej spomenici iz bibliografskega pregleda.

Če vse pregledamo, zlasti še literarno delo profesorjev, ne bo nobena samohvala, ako pravimo, da se je mnogo delalo. Žal, da naše javne razmere niso pospeševale znanstvene vneme ne univerzitetnih profesorjev sploh, ne posebej profesorjev teološke fakultete. Že prva leta po ustanovitvi univerze se je začelo govoriti o ukinitvi sedaj te, sedaj one fakultete. Zlasti teološka fakulteta je bila v vedni negotovosti. Jasno je, da je težko delati, če se tla majejo, in da duševna depresija ubija veselje za delo. Fakultetni svet je v raznih spomenicah pojasnjeval, kako je s teološko fakulteto v Ljubljani: da jo je slovenski narod vedno z univerzo vred zahte-

val: da je slovenska duhovščina biten del slovenskega naroda, najtesneje z njim zvezan, in bi bil protikulturen in protinacionalen čin, če bi se vprav ona izrinila iz najvišjega državnega zavoda za nacionalno kulturo in svetovno izobrazbo; da so finančni pomisleki proti teološki fakulteti najmanj osnovani, saj ni le po svojem ustroju najcenejša fakulteta (ker nima nobenih laboratorijev in institutov, ampak samo knjižnico in seminarje), temveč bi morala država, če bi ukinila teološko fakulteto, takoj na nje mesto zopet vzpostaviti prejšnje bogoslovno učilišče; da kulturna struktura in vse razmere zahtevajo v državi SHS kakor tri univerze tako tri teološke fakultete.

Upajmo, da bo zmagala tista uvidevnost, ki nam je dala univerzo in teološko fakulteto in da bo drugo desetletje doba mirnega razvoja in veselega znanstvenega dela!

INSTITUTI IN SEMINARJI TER NJIH PREDSTOJNIKI

FILOZOFSKA FAKULTETA

INSTITUT OZ. SEMINAR	PREDSTOJNIK
1 INSTITUT ZA BOTANIKO	Red. prof. dr. JESENKO FRANC
2 INSTITUT ZA GEOGRAFIJO	Doc. dr. MELIK ANTON
3 INSTITUT ZA GEOLOGIJO IN PALEONTOLOGIJO	
4 INSTITUT ZA ZOOLOGIJO	Red. prof. dr. HADŽI JOVAN
5 SEMINAR ZA ARHEOLOGIJO	Izred. prof. dr. SARIA BALDUIN
6 SEMINAR ZA FILOZOFIJO	Red. prof. dr. VEBER FRANC
7 SEMINAR ZA KLASIČNO FILOLOGIJO	Red. prof. dr. KELEMINA JAKOB
8 SEMINAR ZA KLASIČNO FILOLOGIJO	Kontr. red. prof. dr. LUNJAK IVAN
9 SEMINAR ZA MATEMATIKO	Red. prof. dr. PLEMELJ JOSIP
10 SEMINAR ZA PEDAGOGIKO	Red. prof. dr. OZVALD KAROL
11 SEMINAR ZA PRIMERJALNO JEZIKOSLOVJE	Izr. prof. dr. OŠTIR FRANC
12 SEMINAR ZA PRIMERJALNO KNJIŽEVNOST	Red. prof. dr. KIDRIČ FRANC
13 SEMINAR ZA ROMANSKO FILOLOGIJO	Doc. dr. STURM FRANC
14 SEMINAR ZA SLOVANSKO FILOLOGIJO	Red. prof. dr. NAHTIGAL RAJKO
15 SEMINAR ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO	Red. prof. dr. CANKAR IZIDOR
16 SEMINAR ZA ZGODOVINO	Red. prof dr. RADOJČIĆ NIKOLA

JURIDIČNA FAKULTETA

INSTITUT OZ. SEMINAR	PREDSTOJNIK
1 CIVILNOPRAVNI SEMINAR	Red. prof. dr. KREK GREGOR
2 JAVNOPRAVNI SEMINAR	Red. prof. dr. TASIĆ GJORGJE
3 KAZENSKOPRAVNI SEMINAR	Red. prof. dr. DOLENC METOD
4 KRIMINALISTIČNI INSTITUT	Red. prof. dr. DOLENC METOD
5 PRAVNOZGODOVINSKI SEMINAR	Red. prof. dr. KREK GREGOR
6 NARODNOGOSPODARSKI SEMINAR	Red. prof. dr. ELLER FRAN
7 SEMINAR ZA MEDNARODNO PRIVATNO PRAVO	Red. prof. dr. LAPAJNE STANKO

MEDICINSKA FAKULTETA

INSTITUT OZ. SEMINAR	PREDSTOJNIK
1 ANATOMSKI INSTITUT	Red. prof. dr. PLEČNIK JANEZ
2 BIOLOŠKI INSTITUT	Doc. dr. GROŠELJ PAVEL
3 FIZIOLOŠKI INSTITUT	Izr. prof. dr. KANSKY EVGEN
4 HISTOLOŠKI INSTITUT	Doc. dr. KOŠIR ALIJA

TEHNIČNA FAKULTETA

INSTITUT	PREDSTOJNIK
1 INSTITUT ZA ARHITEKTURO	Red. prof. ing. arh. VURNIK IVAN
2 INSTITUT ZA FIZIKO	Red. prof. dr. ZUPANČIČ RIHARD
3 INSTITUT ZA ELEKTROTEHNIKO	Red. prof. dr. VIDMAR MILAN
4 INSTITUT ZA GRADBENO INŽENJERSTVO	Red. prof. ing. FOERSTER JAROSLAV
5 INSTITUT ZA KEMIJO	Red. prof. dr. SAMEC MAKS
6 INSTITUT ZA UPORABNO MATEMATIKO	Red. prof. dr. ZUPANČIČ RIHARD
7 INSTITUT ZA MINERALOGIJO, GEOLOGIJO, PETROGRAFIJO IN NAUK O SLOJIŠČIH	Red. prof. dr. HINTERLECHNER KAROL
8 INSTITUT ZA RUDARSKO MERJENJE	Red. prof. ing. FROST DIMITRIJ
9 INSTITUT ZA RUDARSTVO	Red. prof. ing. KOPYLOV ALEKSEJ
10 INSTITUT ZA STROJNIŠTVO	
11 INSTITUT ZA TEHNIČNO MEHANIKO	Red. prof. dr. KRÁL ALOJZ

TEOLOŠKA FAKULTETA

SEMINAR	PREDSTOJNIK
1 BIBLIČNI SEMINAR	Izr. prof. dr. SNOJ ANDREJ
2 CERKVENO-ZGODOVINSKI SEMINAR	Doc. dr. TURK JOSIP
3 DOGEMSKO-HIST. SEMINAR	Red. prof. dr. LUKMAN FRANC
4 FILOZOFSKI SEMINAR	Red. prof. dr. UŠENIČNIK ALEŠ
5 SEMINAR ZA OSNOVNO BOGOSLOVJE	Red. prof dr. GRIVEC FRANC
6 SEMINAR ZA PRAKTIČNO BOGOSLOVJE	Red. prof. dr. UJČIČ JOSIP

OPIS NEKATERIH UNIVERZITETNIH INSTITUCIJ

PROFESORSKA BIBLIOTEKA JURIDIČNE FAKULTETE

I. USTANOVITEV

V letnem semestru 1920. prvem semestru delovanja juridične fakultete, je dekanat začel z nabavljanjem znanstvenih in učnih knjig in se obračal tudi na javnost s prošnjo za darila knjig, da bi se s tem čimprej omogočilo sestaviti knjižnico za znanstvene in učne svrhe. Na ta način nabavljena, deloma pa juridični fakulteti podarjena dela so bila zaradi sklepa juridične fakultete, storjenega na seji fakultetnega sveta dne 12. oktobra 1920, razdeljena na šest odločenih skupin. Ena teh skupin, določena predvsem znanstvenemu delovanju fakultetnih učnih moči, tvori tako zvano »Profesorsko biblioteko juridične fakultete«, ostalih pet skupin pa knjižnice poedinih seminarjev, ki naj omogočajo in pospešujejo študij in znanstveno poglobitev svojih članov-dijakov.

II. SMOTER

Profesorska biblioteka naj služi v prvi vrsti znanstvenemu udejstvovanju učiteljev juridične fakultete, dalje pa tudi docentom ostalih fakultet in javnim uradom. Knjige se izposojujejo končno tudi drugim osebam, ki njih poklic in položaj jamčita za pravočasno vrnitev knjig v nepoškodovanem stanju, zlasti javnim nameščencem, notarjem, odvetnikom itd. V čitalnici sami se smejo knjižnice posluževati tudi člani vseh seminarjev in privatne osebe, ki jim to dovoli vodja biblioteke od slučaja do slučaja. Izposojevanje knjig dijakom izven čitalnice se vrši samo v izjemnih slučajih in samo pod primernimi kavtelami.

III. NASTANITEV

Knjižna zaloga je bila sprva začasno spravljena v prvotni profesorski sobi juridične fakultete (II. nadstropje univerzitetnega poslopja, št. 132).

Po raznih provizorijih in zamenjavah med instituti so bili biblioteki dani vsi prostori v zapadnem pritličnem traktu dvorčnega poslopja. Ti prostori so bili povsem nanovo adaptirani, in sicer soba št. 62 (dve okni) kot čitalnica, soba št. 63 (pet oken) kot uradna soba vodje in hkratu shramba enega dela knjig, dvorana št. 61 (pet oken) pa kot skladišče I. V te prostore se je biblioteka preselila z delom svoje knjižne zaloge in s pisarno začetkom zimskega semestra 1926/27. Hodnik št. 60 (štiri okna) je bil tekom zim-

Profesorska biblioteka juridične fakultete

Bibliothèque du Corps enseignant de la Faculté de Droit

skega semestra 1926/27 adaptiran kot skladišče II. Tja je bil prenesen ostali del knjig koncem zimskega semestra 1926/27. V čitalnici, ki služi tudi kot bibliotečna pisarna, so razložene vse periodično izhajajoče publikacije tekočega leta in se nahaja priročna knjižnica. Stopnišče služi kot predsoba in skladišče III., ki so v njem shranjene knjige v omarah.

Za bibliotečne svrhe opremljeni sobi št. 86 in 87 v I. nadstropju, ki sta sedaj začasno dodeljeni nekaterim seminarjem, ostaneta glasom sklepa fakultetnega sveta z dne 9. junija 1928 za slučaj potrebe še dalje rezervirani Profesorski biblioteki kot skladišči IV. in V.

Kapaciteto vseh zasedenih in razpoložljivih knjižničnih ubikacij in naprav je ceniti na 45 do 50 tisoč zvezkov.

IV. UREDITEV BIBLIOTEKE

Knjižna zaloga je razdeljena in razvrščena po sledečih strokah in oddelkih:

1. Oddelek H: Pravna zgodovina in pomožne vede (razen obče zgodovine).
2. Oddelek C: Materijalno in formalno civilno pravo.

Profesorska biblioteka juridične fakultete

Bibliothèque du Corps enseignant de la Faculté de Droit

3. Oddelek K: Materijalno in formalno kazensko pravo, kriminalistika in pomožne vede.
4. Oddelek J: Obče državno pravo, pozitivno ustavno in upravno pravo, javno meddržavno pravo.
5. Oddelek EF: Politična ekonomija in ekonomska politika, finančna veda, pozitivno finančno pravo, statistika, socialne vede.
6. Oddelek FI: Pravna in obča filozofija, enciklopedija, metodologija in hermenevtika prava.
7. Oddelek L: Zakoni in zakonski listi.
8. Oddelek E: Edicije zakonov s kratkimi razlagami na podstavi materialij in judikature.
9. Oddelek O: Odločbe sodišč in upravnih oblastev.
10. Oddelek R: Strokovne revije iz vseh panog prava in druge periodično izhajajoče publikacije.
11. Oddelek V: Varia, zlasti obči znanstveni pripomočki, obče enciklopedije, leksika, slovnice, slovarji, bibliografična in biografična dela, pomožne vede, kolikor le-te niso specialnega značaja in zaradi tega uvrščene v pravno stroko, ki ji služijo, itd.

Razvrstitev knjig v poedinem oddelku je praviloma alfabetična po vodilnih besedah (imenu avtorja odnosno stvarnem naslovu). Za oddelke L, E, O in R veljajo posebne norme.

Lažjemu uporabljanju in evidenčnim svrham služi splošni abecedni nominalni katalog na listkih. Razen njega se pripravlja sistematični realni katalog in abecedni realni katalog (Schlagwortkatalog). V prvi vrsti kot inventar knjižne zaloge naj služi Zapisnik o pridobitvah, ki registrira vse podatke o pridobitvi posameznih del, urejene po času pridobitve.

V. PROMET S KNJIGAMI

O delih, izdanih v čitalnici, se ne vodi statistika.

Izven čitalnice je bilo izposojenih:

leta	1921	156	zvezkov
„	1922	104	zvezki
„	1923	201	zvezek
„	1924	239	zvezkov
„	1925	225	„
„	1926	367	„
„	1927	326	„
„	1928	286	„

Pri tem je upoštevati, da uporabljajo izza zimskega semestra 1926/27, odkar je otvorjena čitalnica, številne osebe, ki so si poprej izposojale knjige na dom, biblioteko v čitalnici.

VI. OBSEG KNJIŽNE ZBIRKE

Biblioteka je štela koncem leta 1928 19.738 katalogiziranih zvezkov. Število časopisov in drugih periodično izhajajočih publikacij, na katere je biblioteka stalno naročena, je znašalo leta 1928 102.

VII. LETNA DOTACIJA

V prvih letih obstoja biblioteka ni razpolagala s posebno dotacijo, marveč je svet juridične fakultete oni del njej preodkazanega kredita, ki je preostal po kritju stroškov oprave in opreme dekanata, profesorske sobe in predavalnic, določeval za nabavo knjig za Profesorsko biblioteko in seminarske knjižnice. Pozneje so se juridični fakulteti v proračunih podeljeni krediti s sklepom fakultete razdeljevali med Profesorsko biblioteko in seminarje sorazmerno kreditom, ki so jih ti instituti bili zahtevali v proračunskih predlogih. Šele izza budžetskega leta 1928/29 je predviden za Profesorsko biblioteko poseben kredit istotako kakor za vsak seminar.

Letne dotacije, ki je ž njimi na ta način od ustanovitve pa do letošnjega študijskega leta razpolagala Profesorska biblioteka juridične fakultete, so izkazane po budžetarnih letih v nasledujem pregledu:

Proračunsko leto 1919/20
Redni kredit
K 5000·— Din 1250·—

Proračunsko leto 1920/21
Redni kredit
K 40.000·— Din 10.000·—
izredni kredit
K 280.000·— „ 70.000·—

Skupaj Din 80.000·—

(Dvanajstine) 1921/22
Redni kredit Din 11.666·68
izrednega kredita ni bilo.

Proračunsko leto 1922/23
Redni kredit Din 12.916·66
izredni kredit „ 27.000·—

Skupaj Din 39.916·66

(Dvanajstine) 1923/24
Redni kredit Din 10.568·25
izredni kredit „ 22.090·89

Skupaj Din 32.659·14

Proračunsko leto 1924/25
Redni kredit Din 35.000·—
izredni kredit „ 15.000·—

Skupaj Din 50.000·—

(Dvanajstine) 1925/26
Redni kredit Din 34.998·—
izredni kredit „ 15.000·—

Skupaj Din 49.998·—

Proračunsko leto 1926/27
Redni kredit Din 25.693·20
izredni kredit „ 65.472·—

Skupaj Din 91.165·20

Proračunsko leto 1927/28
Redni kredit Din 30.178·50
izredni kredit „ 14.821·50

Skupaj Din 45.000·—

Proračunsko leto 1928/29
Redni kredit Din 100.000·—
izrednega kredita ni bilo.

Razen tu navedenih vsot je Profesorska biblioteka uporabljala s pristankom seminarjev in fakultetnega sveta še preostanke kreditov nekaterih seminarjev, pri čemer se je upoštevalo, da se smejo Profesorske biblioteke posluževati tudi člani seminarjev.

Z navedenimi dotacijami so se morale kriti ne samo kupnine za nabavljene knjige, marveč tudi skoraj vsi stroški nabave odnosno instalacije opreme in naprav bibliotečnih prostorov.

SEMINAR ZA SLOVANSKO FILOLOGIJO

Seminar za slovansko filologijo predstavlja velik kolektiven institut, ki vsebuje več specialnih seminarjev, ker služi petim rednim profesorskim stolicam in dvema lektoratoma. Število stolic in njih skupno seminarsko sožitje dobro odgovarja stvarnim znanstvenim in učnim potrebam tako važnih narodnoznanstvenih disciplin, kakor sta jezik in književnost, ki ju je dandanes treba pač že posebe gojiti, dasi vedoslovno in v univerzitetnem obratu tvorita zajedno slovansko filologijo v širšem zmislu besede. Pri jezikoslovno-filološkem oddelku je na ljubljanski univerzi samo ob sebi umevna stolica za slovenski jezik, ki jo zastopa ordinarij. Poleg te je še običajna ordinarijatska stolica za splošno slovansko filologijo in primerjalno slovansko jezikoslovje. Pri literarno-historičnem oddelku bi mogla biti podobna razdelitev. Ker pa je z ene strani med študijem starejše pismenosti in študijem novejše moderne literature po predmetu in metodi precejšnja razlika ter je z druge strani želeti, da se baš slovenska književnost predoči v čim ožji zvezi z ostalimi slovanskimi literaturami, se je ob organizaciji ljubljanske filozofske fakultete iz navedenih razlogov in ne manj tudi zaradi možnosti zasedbe sklenilo, deliti predmet drugače in ustanoviti stolico za novejšo in stolico za starejšo dobo slovanskih literatur, oboje pa s posebnim ozirom na slovensko pismenstvo in književnost. Prva kakor tudi druga sta redni stolici. Ordinarij stolice za starejšo dobo slovanskih literatur ima iz slovenske književnosti dobo do vključno Prešerna. Obenem pa sedaj suplira tudi stolico za komparativno literaturo in literarno vedo. Početni prehodni značaj našega narodnega ujedinjenja s Srbi in Hrvati pa je končno še zase zahteval stolico za srbohrvatski jezik in književnost, ki naj bi jo vodil rojen Srb ali Hrvat. Imenovan je bil zato rojen Srb. Poleg znanstvenih stolic sta nastala na filozofski fakulteti še dva slovanska lektorata za češki in ruski jezik, od katerih vodi prvega Čeh, drugega Rus. Vsekako pa se bo moral tema lektoratoma pridružiti vsaj še lektorat za poljski jezik.

Učno delo profesorjev se giblje, kakor je to običajno, v predavanjih, seminarskih vajah in ekskurzijah v svrho ponazoritve dialektološkega in literarno-historičnega študija.

Slovanski seminar. Študijski lokal.

Séminaire de Philologie slave. Salle d'études.

Središče predavanj iz slovenščine je historična gramatika slovenskega jezika v celoti ali posameznih njenih delih. Razen tega se obrača posebna pažnja slovenski dialektologiji, akcentu v slovenskem in srbohrvatskem jeziku ter splošni fonetiki. V seminarskih vajah se obravnava posebe še slovenski književni jezik. Ob otvoritvi univerze, ko še ni bilo učne moči niti za primerjalno jezikoslovje, niti za klasično filologijo, je supliral profesor za slovenščino tudi stolico za primerjalno jezikoslovje s posebnim ozirom na grščino in latinščino. Predavanja in vaje ordinarija za splošno slovensko filologijo tvorijo v glavnem tri skupine. a) gramatiko staroslovenskega (ali staroeerkvenoslovanskega) jezika z jezikovno interpretacijo staroslovenskih tekstov in glagolsko paleografijo. b) celotno primerjalno gramatiko slovanskih jezikov z njih medsebojnim razmerjem, slovansko dialektologijo, ruskim akcentom in obrisi posameznih slovanskih jezikov, oziroma skupin. c) predavanja, spadajoča v slovansko filologijo v ožjem zmislu besede, kakor postanek in razvoj slovanskih pismenih jezikov, razmerje med grafiko in fonetiko v slovanskih jezikih ter zgodovina slovanske filologije. Iz področja starejše dobe slovenskega pismenstva ozir. literature se je obravnavala zlasti slov. reformacija z nje kulturno-zgodovinskim ozadjem, doba od Pohlina do Vodnika, pomen prosvetljenstva za slovensko literarno produkcijo ter seveda Preše-

ren in prešernoslovje. Iz področja primerjalne slovanske literarne zgodovine je predavatelj obravnaval prva stoletja slovanskih literatur z uvodom v študij slovanskih literatur, slovanske literature v XVI., v prvi polovici XVIII., v XVIII. stoletju sploh ter slovanski preporod. V zvezi s splošno primerjalno književnostjo pa se je pečal z evropskim okvirom za slovanske literature od srede IX. in od XI. stol. dalje ter v dobi romantike in v prvi polovici XIX. stol. Ordinarij za novejšo slovensko književnost, ki gradi zgodovino novejše slovenske literature, je obdelal slovensko literaturo in pisatelje v dobi »staroslovenstva«, literaturo in časopisje šestdesetih let, literaturo in pisatelje v dobi »mladoslovenstva«, dobo poetičnega realizma, dobo od Frana Levstika do Antona Aškerca ter zgodovino slovenske literarne kritike. Iz primerjalne slovanske literarne zgodovine se je pečal z ruskim realizmom štiridesetletnikov in glavnimi pisatelji ruskega realizma ter podal preglede novejše ruske, poljske in češke literature. V seminarske vaje so vključene tudi vaje iz primerjalne književnosti. Profesor za srbski jezik in književnost je predaval o gramatiki srbohrvatskega književnega jezika in o historični gramatiki srbohrvatskega jezika. Iz srbohrvatske literarne zgodovine je predaval o srbohrvatski srednjeveški književnosti, o dalmatinski književnosti XV. do XVIII. stol., o srbohrvatski književnosti XVIII. in XIX. stol. ter podal pregled te književnosti na današnjem knjižnem jeziku. Predaval je tudi o srbohrvatski narodni poeziji in tradicionalni književnosti. Odgovarjajoči teksti narodnih pesmi in raznih dob srbohrvatske književnosti so se interpretirali pri seminarskih vajah. Interpretirali so se tudi Daničićevi spisi, razen tega je bilo govora še o čakavskem dialektu in o akcentuiranju modernega srbohrvatskega jezika. Poleg stalno nastavljenih učnih moči je v početku obstoja univerze priglasil enkrat in tudi prejel dovoljenje za predavanja priv. docent zagrebške univerze dr. I. Grafenauer. Predaval je o zgodovini starejše slovenske književnosti do protestantske dobe ter o razvoju slovenskega pismenega jezika. Vaje so se tikale starejšega slovenskega slovstva. Seminar obstoja od letnega tečaja 1920, delo organizacije pa se je pričelo že takoj ob otvoritvi univerze jeseni leta 1919. Tedaj se je namreč posrečilo pridobiti za razmeroma zelo nizko ceno dinarjev

Slovenski seminar. Vodstvena soba.

Séminaire de philologie slave. Cabinet des professeurs.

32.915·17 (K 131.660·68) obširno in dragoceno knjižnico pokojnega profesorja slovanske filologije na univerzi v Gradcu dr. Gregorja Kreka, ki tvori glavno podlago knjižnice slovanskega seminarja in obsega preko 3600 zvezkov, torej je povprečno veljal en zvezek manj nego 10 Din. S prevažanjem knjig v dekanatski lokal in s provizorično katalogizacijo prevzetih knjig se je pričelo že pozimi 1919/20. Ker ni bilo potrebnega seminarskega osebja, je treba s priznalnostjo omeniti, da je pri katalogiziranju požrtvovalno pomagal dr. A. Pirjevec, tedaj gimn. profesor, sedaj knjižničar v drž. licejni biblioteki. Za knjižničarja je bil potem imenovan slušatelj slavistike, ki je pozneje po položenem doktoratu postal ukazni asistent in vodil knjižničarske posle do redukcije asistentov iz budžetnih razlogov meseca aprila leta 1927. Članov slušateljev je imel seminar spočetka le osem, v prihodnjem zimskem tečaju 1920/21 pa že 20. Zato se je kmalu pokazala potreba, razločevati redne in izredne seminarske člane ter urediti podobno kakor na drugih univerzah tudi proseminar, za katerega je bilo mogoče pridobiti l. 1926/27 zaprti hodnik pred seminarskimi lokali.

Sedanje stanje slovanskega seminarja je sledeče: Prostori in oprema. Največja soba z veliko tablo, pultom za tekoče strokovne in literarne revije (sedaj okoli 50) ter desetimi mizami z 20 sedeži in predali služi seminarskim članom kot študijski lokal in obenem za

seminarske vaje. Vrše se pa v lokalu večkrat tudi izpiti in seje. Razen tega se je odkazoval v njem prostor raznim inozemskim znanstvenikom, da ne govorim o domačinih iz naše države, ki so se posluževali za svoje znanstvene študije slovanskega seminarja in izmed katerih naj navedem le nekaj imen docentov in profesorjev, ki so dalje časa tu delali, kakor n. pr. Čeh Wollmann, Poljak M. Malecki, Rusa Mošin in Rozov, Nemec Grünenthal, Italijana Maver in Cronia itd. Ves čas dela tu tudi češki lektor, a od Francozov so gostje slovanskega seminarja francoski lektorji slavisti. Med temi se je prof. Tesnière pri nas izobrazil v specialista slovenista. V seminarju je tudi administracija »Časopisa za slovenski jezik, književnost in zgodovino«, publikacija seminarja za slovansko filologijo. Končno dobe tu še mesto znanstveniki, ki se le krajši čas poslužujejo seminarske knjižnice. Med njimi je zlasti cela vrsta ljubljanskih univerzit. profesorjev ter izvenuniverzitetnih znanstvenikov. Mnogokrat se na prošnjo posojajo knjige znanim strokovnjakom tudi v druga mesta naše države. Izposojenih knjig sploh je stalno po več sto (po zadnjem štetju okoli 300). Seminar hrani kot corpus separatum tudi knjige, darovane od češkega prosvetnega ministrstva ljubljanski univerzi. Prav tako inventar »Znanstvenega društva za humanistične vede« z njegovimi Razpravami in manjšo knjižnico 304 zvezkov, ki je na razpolago seminarju, a končno še knjižnico seminarja za komparativno literaturo in literarno vedo, ker še nima lastnega prostora. Na prostih mestih so v seminarskih lokalih razobešena razna učila, karte, slike in podobno.

Knjižnica vsebuje publikacije o strokah, ki spadajo v slovansko filologijo v najširšem zmislu besede ali ji služijo kot važna pomožna veda. To so torej v glavnem knjige in razprave jezikoslovne vsebine, slovnice in slovarji, lingvistične in filološke monografije, teksti in folkloristične edicije, literarno - historične študije, izdaje važnejših avtorjev, vse tičoč se slovanskih in posebe zlasti slovenskega jezika. Iz pomožnih ved je omeniti potrebne publikacije iz primerjalnega jezikoslovja, kar je bilo predvsem spočetka nujno, ko še ni bilo posebne profesure za to, dalje iz zgodovine, etnografije, bibliografije i. dr. Mnogo tega je, razume se, tudi v pripadajočih periodičnih publikacijah in raznih zbornikih.

Slovanski seminar. Prosemi-narski lokal.

Séminaire de Philologie slave. Le pro-séminaire.

Knjižnica ni urejena po tako zvanem »numerus currens«, temveč zaradi večje preglednosti in hitrejše uporabnosti po možnosti po strokah. Razdeljena je v sledeče signaturne oddelke, ki so navedeni v abecednem redu, kakor so razvrščeni tudi v signaturnem katalogu: bibliografija (Bibl.), etnografija (Ethn.), folkloristika (Folkl.), gramatika (Gram.), historija (Hist.), leksika (Lex.), literatura — avtorji (Lit. — auct.), literatura — historija (Lit. — hist.), filologija z lingvistiko (Phil.) in teksti (Text.). Poleg tega imajo posebne signature: brošure (Br.), periodica (Per.), varia (Var.), zborniki (Zborn.), dijaška ročna knjižnica (R.) in zbirke kart (Kart.), faksimilov (Facs.) in tabel (Tab.). V manjši meri je končno navesti še rokopise in litografske izvode (Rkp.), fotografije (Photogr.), slike in plakete. Kataloga sta dva, abecedni in signaturni, prvi v sedmih, drugi v štirih lesenih škatlah, dolgih 25 do 27·5 cm. Kataložni listki so radi štednje iz navadnega papirja, pa se katalogizacija zaradi tega ne more smatrati že za definitivno. Inventarni knjigi sta dosedaj dve. Publikacij — del, t. j. posebnih naslovov je bilo ob početku letošnjega šolskega leta 6086 v 16.235 zvezkih, drugega, kakor kart, faksimilov, tabel itd., pa 75 naslovov v 381 kosih.

Te razmeroma velike knjižnice seveda ni bilo mogoče nabaviti na račun majhnih budžetnih dotacij, temveč je nastala z ene strani po mnogih darovih, z druge strani pa so razni

univerzi blagohotno naklonjeni kulturni delavci odstopili seminarju večje ali manjše skupine knjig proti malenkostni, resnične vrednosti oddanih knjig nikakor ne dosegajoči odškodnini. Od obojega naj omenim le večje in pomembnejše. Na čelu darovalcev — ž njim se pričenja inventar knjižnice slovanskega seminarja — stoji idealni starosta slovenskih filologov, sedaj že pokojni profesor Maks Pleteršnik, ki je podaril seminarju 152 zvezkov, po večini publikacije Slovenske Matice, kakor celotne serije Letopisa in Zbornika, Slovenske zemlje, Štrekljeve izdaje slovenskih narodnih pesmi, pa tudi Trdinovih Zbranih spisov i. dr. Največji knjižni dar pa je naklonila univerzi Slovenska Matica z odstopitvijo svoje knjižnice, katere po večini filološke knjige, serije slovanskih periodik in izdaje raznih slovanskih avtorjev je prejel slovanski seminar, in sicer do visokega števila 6440 zvezkov. Pri prevzemanju je požrtvovalno sodeloval dr. I. Šlebinger. Za drug velik dar se ima zahvaliti seminar g. ministru Ivanu Hribarju. Obsegal je 1472 zvezkov pretežno slovenskega in slovanskega leposlovja ter periodik, med dr. precej obilno serijo izdaj ruskih avtorjev v petrograjski založbi A. F. Marksa kot prilog k žurnalu »Njiva«. Prof. dr. Fr. Veber je odstopil seminarju 22 zvezkov za seminar važnih publikacij dunajske akademije znanosti iz biblioteke umrlega graškega filozofa prof. A. Meinonga. V novejšem času je darovala Narodna čitalnica v Celju 161 zvezkov predvsem ruskih publikacij. Darovalcev pa je bilo seveda še mnogo drugih, po eno in po več knjig, zlasti tudi profesorji slovanskega seminarja. Posebe naj omenimo morda še škofa dr. I. Srebrniča, ki je dal poslati seminarju publikacije staroslovenske (hrvaškoglagolske) akademije na otoku Krku (Paleoslavicae academiae Veglensis), ter barona M. Fischera, od katerega je prejel seminar preko rektorata zanimiv izvod Jungmanovega češko-nemškega slovarja (Praga 1835), pet debelih zvezkov v originalni vezavi. Izvod ima Jungmanovo lastnoročno posvetilo njegovemu moskovskemu prijatelju, znanemu prof. A. Bodjanskemu z dne 6. junija 1838. Baron Fischer je priložil tudi pismo, kako je slovar prišel iz knjižnice Bodjanskega v njegove roke.

Od cenenih nakupov večjih zbirk knjig sem že omenil dragoceno biblioteko univ. prof. dr. Gregorja Kreka s preko 3600 zvezki, ki tvori središče seminarske knjižnice.

Slovanski seminar. Študijski lokal.

Séminaire de philologie slave. Salle d'études.

Po nekem srečnem naključju se Krekova in Matičina knjižnica lepo dopolnjujeta. Tako n. pr. sta bili pri Kreku skoro do njegove smrti 1905. leta kompletni seriji »Sbornika« in »Izvestij« drugega (ruskega) oddelka petrograjske akademije znanosti, a v Matičini biblioteki sta se seriji nadaljevali, tako da imamo sedaj do malega popolni, kar je nedvomno redko in dragoceno. Od drugih početnih nakupov naj navedem predvsem Jagićev »Archiv für slavische Philologie«, Band I—XXXVI in en »Supplementband« od dr. I. Šlebingerja s kompletacijo zvez. XIII.—XIV. od dr. A. Pirjevca za skupno 1225 Din. Od prof. A. Virbnika smo prejeli kompletno serijo lingvističnega časopisa »Indogermanische Forschungen«, Bd. I—XXXIII, in Brugmannov »Grundriß der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen«, Band I—V, v osmih knjigah poleg še nekih drugih lingvističnih knjig za 625 Din. Lepe filološke in lingvistične publikacije je oddal seminarju dr. A. Pirjevec. Med njimi je imenovati zlasti knjige Jagićeve petrograjske »Enciklopedije slovanske filologije«, kolikor je je izšlo, in neke ruske izdaje starih tekstov; pa tudi druge od njega oddane publikacije so bile po večini ruske, kar je bilo zelo dobrodošlo, ker so pri izpremenjenih razmerah mnoge prejšnje filološke ruske knjige dandanes redke in težko dostopne. Od gospe M. Cvetove smo kupili iz sinove zapuščine okoli 400 zvezkov

slovenske literature, a od gospe A. Levčeve iz zapuščine Fr. Levca razna »slovenica« v 95 zvezkih. Od prof. dr. I. Svetine smo prejeli 202 zvezka slovenskih periodik, vmes pa tudi dela A. Šenoe, zv. I—IX. Dr. I. Glonar je prispeval s knjigami v danjčici, znamenitimi Škrabčevimi platnicami k »Cvetju iz vrtov sv. Frančiška«, Koršovim prevodom Prešerna i. dr. Profesor dr. I. Prijatelj je pomagal kompletirati Bleiweisove »Novice« itd., itd.

Marsikatero knjigo je slovanski seminar dobil tudi v zameno za nepotrebne duplikate, ki so se nabrali posebno po raznih darovih. V zameno za seminarsko publikacijo »Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino« prejema seminar celo vrsto strokovnih revij, ki so dražje od »Časopisa«. Neke ruske knjige so poslali ruski profesorji iz Rusije, posebno prof. A. Seliščev v Moskvi, v zameno za slovenske. Francoske publikacije pariškega slovanskega instituta (L'institut d'études slaves), ki je zelo poživil slavistično delo med Francozi in podaril slavistiki že več važnih del, kar je s posebnim veseljem pozdravljati, dobiva seminar zastonj. Pri pariškem lingvističnem društvu (Société de linguistique) in nemški »indogermanski družbi« (Indogermanische Gesellschaft) je slovanski seminar član in prejema tako izdaje teh institucij za letno članarino.

Med knjigami slovanskega seminarja je marsikatera dragocena redkost ali drugačna zanimivost. Podrobnega opisa tega tu seveda ni mogoče podati, ker bi bilo preobširno. Sledi naj le nekaj primerov. Iz starih slovenskih prvotiskov ima seminar Dalmatinovo biblijo (1584) v dveh izvodih, eden v originalni vezavi, drugi kompletiran in zaradi ročnejše uporabe nanovo v treh delih vezan, dalje Bohoričevo gramatiko (1584) in potem vedno več starejših tiskov do prvotiskov Prešernovih, Ciglerjeve prve izvirne slovenske povesti ter Bleiweisovih Novic. Vendar so in tudi v najnovejši dobi vedno še občutne vrzeli. Iz hrvatske književnosti ima seminar med drugim Prešernov izvod Vrazovih »Djulabij« (Zagreb 1840) z lastnoročnim Vrazovim posvetilom: »(P. N.) G. Dr. Franji Prešernomu u znak starog prijateljstva Stanko Vraz.« Med bibliografske redkosti je šteti »Djela« Adolfa Vebera zv. I—IX (Zagreb 1885 do 1890), ker so se tiskala le v 20 izvodih (prim. zv. IX, str. 246). Od starih hrvatskih slovarjev manjkata še Micaglia in Jambrešić. Najstarejše

srbsko pismenstvo lepo zastopa prekrasna faksimilirana izdaja Miroslavovega evangelistarja, rokopisa XII. stoletja, novejšo književnost pa več Karadžićevih prvotiskov itd. »Нови завјет« (Беч 1847) nosi tudi Karadžićev avtograf: »Господину Јуру Кобе за спомен. Вук Стеф. Караџић у Бечу 4. Април 1850.«

Iz ruske literature poseduje seminar prve tri dele prve izdaje Puškinovih pesmi (Stihotvorenija Aleksandra Puškina, Petrograd 1829—1832) ter tretji in četrti zvezek prve izdaje Puškinovih del (Sočinenija Aleksandra Puškina, Petrograd 1838). Zadnje — oba zvezka sta skupaj vezana — je posebno zanimivo, ker se niso ohranile le platnice prvotne broširane izdaje, kar je n. pr. neki ruski akademik in bibliofil videl prvič pri tem izvodu v ljubljanskem seminarju, ampak se nahaja na notranji strani prvih platnic broširanega izvoda tudi lastnoročni vpis pesni s podpisom in manuproprijo znamenitega moskovskega in kolomenskega mitropolita Filareta (1782—1867), ki je Puškina poročil 18. febr. 1831 in katerega je Puškin tako cenil, da mu je posvetil celo pesen, datirano z dnem 19. jan. 1830: »V časy zabav il' prazdnoj skuki...« (Stihotvorenija III, 47). Filaretova pesen v ljubljanskem izvodu je odgovor Puškinovi drugi pesni z dne 19. okt. 1827: »Dar naprasnyj, dar slučajnoj — žizń, začěm ty mně dana?...« (Sočinenija III, 105). To izpričujejo že prve besede: »Nenaprasno, neslučajno — žizń sud'boju mně dana...« Tudi od Gogolja se nahaja v seminarju prva izdaja drugega dela zbirke povesti »Mirgorod« (Petrograd 1835). Imenovana zbirka je dala poleg »Arabesk« slavnemu kritiku Belinskemu povod za obširno študijo »O ruskoj pověsti i pověstjah Gogo'la« (»Teleskop« 1835. Sočinenija B. Bělinskago I, 173—274). Malorusko knjižico A. L. Metlinskega »Dumki i pěsni ta šče deščo«, izdano pod psevdonimom Amvrosija Mogile (Harkov 1839), je prinesel že ruski slavist I. Sreznevskij v Ljubljano. Na seminarskem izvodu je avtograf Sreznevskega: »od I. Sreznjevskoga. Ljublana, 10ga Mal. trav. 1841.« Ker je izvod iz Krekove biblioteke, je Sreznevskij knjigo najbrž podaril Metelku, ki je Sreznevskega za časa njegovega bivanja v Ljubljani od 5. do 10. aprila 1841 (prim. Živaja Starina III, 42) učil slovenščino (glej Marnov Jezičnik XI, 104, 112).

Iz ruske znanstvene literature je zlasti za Slovence dragocena izdaja P. Keppena:

»Sobranije slovenskih pamjatnikov nahodjaščihsja vně Rossiji« (Petrograd 1827. 4⁰), kjer so prvič popolno izdani brižinski spomeniki in priloženi njih faksimili. Ta izdaja pa je važna še posebno radi tega, ker ji je dodal največji ruski filolog A. H. Vostokov izborna, sebe vredna »Grammatičeskija objasnenija« s slovarjem besed (str. 21—86). Ž njimi je Vostokov prekosil izdajo našega ne manj slavnega Kopitarja v »Glagolita Clozianus« (Vindobonae 1836). Od Vostokova kakor tudi od drugih klasikov slovanske filologije, kakor Dobrovskega, Šafaříka, Kopitarja, Karadžića, Miklošiča, Jagića, Daničića, Kreka, Sreznevskega, Baudouina itd. ima slovanski seminar zlasti po zaslugi Krekovega veščega nabavljanja knjig precej popolne zbirke njih publikacij. Izmed njih naj bodo omenjene le n. pr. Dobrovskega »Institutiones linguae slavicae veteris dialecti« (Vindobonae 1822). Vostokova izdaja staroruskega Ostromirovega evangelistarja iz leta 1056.—1057. (Petrograd 1845) in veliko znamenito »Opisanije« ruskih in cerkvenoslovanskih rokopisov Rumjancovskega muzeja (Petrograd 1842). Baudouina številna separata, ki jih po izjavi slavista Poljaka ni tako kompletno zbranih niti na Poljskem i. dr. Zanimive so litografir. izdaje predavanj, kakor prof. V. Jagića še izza dobe njegove petrograjske profesure »Lekciji po istoričeskoj grammatikě russkago jazyka« (Sanktpeterburgskij Universitet 1883/4 ak. g.) ali genialnega moskovskega lingvista prof. F. Th. Fortunatova »Lekciji po sravniteljnoj fonetikě, čitannyja v 1898/9 ak. g.« ter zlasti tudi za Slovence posebno zaslužnega poljskega učenjaka prof. I. A. Baudouina de Courtenay izza časa petrograjske profesure »Sravniteljnaja grammatika slavjanskih jazykov v svjazi s drugimi indoevropejskimi jazykami«. (Spb. Universiteta. Istoriko-filolog. fakuljteta 1901—1902 ak. g.) Na zadnjem izvodu je odtis lastnoročne Baudouinove pripomnje: »S razrěšenija professora I. Boduena de Kurtene«.

Iz splošnih serij naj se poudarijo mnogotere izdaje avtorjev vseh slovanskih narodov in številna periodika na vseh slovanskih jezikih, med katerimi sta, kakor je bilo deloma že omenjeno, predvsem dragocena oddelka ruskih, pa tudi bolgarskih periodik.

Razen že gori navedenih vpisov ali posvetil na knjigah se nahajajo taki tudi na drugih manj pomembnih publikacijah. Naj sledita dva primera.

Slovanski seminar. Kataložna soba.

Seminaire de Philologie slave. La salle du catalogue.

Na 5. zv. zagrebškega akademičnega »Rječnika«, pri katerem je sodeloval tudi M. Valjavec (Zagreb 1884), stoji na platnicah Valjavčevo versificirano posvetilo — saj je bil Valjavec tudi pesnik Matija Kračmanov —, namenjeno prof. Gregorju Kreku:

To Ti pošílam za god ki ga zdrav še stókrat obhájaj Vsemu Slovénstvu na čast in koríst a sebi na díko.

Na sv. Gregorja dan 1884 M. Valjavec« (z manuproprijo).

Na platnicah »Otčota imperatorskago russkago geografičeskago obščestva za 1867 god« (Petrograd 1868) je pripisano v zanimivi latinski transskripciji pismo društvenega tajnika barona Th. R. Osten-Sakena Petru Kozlerju z obvestilom o izbranju za člana sotrudnika: »Imperatorskoe Russkoje geografičeskoe obsčestvo (sic!) 31 Marca 1866 r. Nr. 492. S. Petersburg.

Milostivyi Gosudar! Imperatorskoe russkoe geografičeskoe obsčestvo želaja polzovatsja prosveščennim učastjem Vašim v trudah svojih, izbralo Vas svojim Členom sotrudnikom.

Soobščaja o sem Vam, Milostivyj gosudar, a prepropoždaja (sic! namesto preprovoždaja) pri sem diplom na eto zvanije i ustav Obščestva, pokornejše prošu o polučenju onih menja uvedomit.

Primite uverenje o soveršeñom mojem pošteniji i predañosti.

Osten-Saken m. p.

Milost. Gosudarju

P. Kozleru.

Razen svoje knjižnice katalogizira, ureja in hrani seminar za slovansko filologijo tudi neka »corpora separata«, ki po svojem značaju najbolje spadajo sem. Prosvetni ministrstvi češko in poljsko darujeta ljubljanski univerzi izbrane važne publikacije, tičoče se češkega in poljskega naroda, jezika, književnosti, kulturne in politične zgodovine i. pod. in tvoreče tako spec. češki in poljski knjižnici kat' eksohén. Ti zbirki imata svoj posebni žig, v katalogih pa signaturo »Čech.« in »Pol. univ.«. Češka zbirka je dosegla doslej število 277 del v 934 zvezkih, poljska, ki se je nedavno pričela, pa šele 30 del v 31 zvezkih. Češka vlada skrbi tudi za češki lektorat, za katerega, kakor tudi za češko zbirko, se požrtvovalno brine lektor češki znanstvenik prof. dr. V. Burian. Lektorat šteje dosedaj 27 del v 97 zvezkih. Signirani so s »Čech. lect.«. Knjige, potrebne za ruski lektorat, nabavlja seminar in jih vključuje v svojo knjižnico. Pri prenosu Matičine biblioteke na univerzo se je ž njo vred po pomoti prenesla tudi manjša knjižnica »Društva ljubiteljev poljskega naroda«, ki je bila tedaj shranjena v Matici. Ostala je kot »corpus separatum« v seminarju, ki mu je lepo dopolnilo, je pa tako interesentom še lažje na razpolago nego v Matici. Merodajni gospodje so to tudi odobrili. Zbirka obsega 108 del v 132 zvezkih in je v katalogih signirana s »Pol. dr.«. Končno je omeniti še seminarju dostopno malo knjižnico »Znanstvenega društva za humanistične vede«, 76 del v 304 zvezkih, ter duplikate, ki jih je ok. 1380.

Vsega je sedaj v knjižnici slovanskega seminarja brez duplikatov 6677 del v 18.152 zvezkih. Z duplikati šteje knjižnica ok. 19.530 zvezkov, tako da se bo koncem desetega jubilejnega leta obstoja seminarja lahko govorilo v okroglem številu o 20.000 zvezkih, hranjenih v prostorih seminarja za slovansko filologijo.

Dotacije. Dotacije, ki jih je seminar za slovansko filologijo doslej prejel, niso bile enakomerne, temveč so se precej razlikovale. Temu pa niso bili povod proračunski predlogi vodstva seminarja, temveč razne budžetne neprilike in za slovanski seminar nedvomno premajhni ključi za razdelitev kredita od strani filozofske fakultete. Seminar je prejel:

l. 1919/20	Din	13.000·—
l. 1920/21	Din	33.402·10
l. 1921/22	Din	2.624·08
l. 1922/23	Din	16.226·61
l. 1923/24	Din	13.111·50
l. 1924/25	Din	12.823·—

l. 1925/26 Din 6.916·—
l. 1926/27 Din 29.500·—
l. 1927/28 Din 12.815·—
l. 1928/29 Din 22.400·—

Od naštetih zneskov se je vsako leto uporabila približno ena tretjina za vezavo, opremo in pisarniške potrebščine, dve tretjini pa sta se izdali za naročnino najnujnejših revij, nabavo najvažnejših novih publikacij in po možnosti še za kompletacijo že obstoječih sestavin seminarske knjižnice. Da ni bilo že opisanih darov, bi se z dotacijami ne bilo dalo veliko napraviti. To najbolje izpričuje dejstvo, da tvorijo darovi preko dve tretjini vrednosti knjižnice, ako se darovane knjige računajo povprečno po ključu ceneno kupljene dragocene Krekove biblioteke. Dasi pa je seminarska knjižnica razmeroma velika in navidezno ustreza vsem potrebam take knjižnice, bi bil tak zaključek vendar popolnoma napačen. Ne govoreč o definitivni opremi (police so le za silo) in katalogizaciji, potrebni vezavi še dolgih serij nevezanih knjig in izpopolnitvi občutnih vrzeli v starejši literaturi in nahajajočih se serijah, seminar komaj zmaguje, da si sproti nabavlja, kakor že rečeno, najnujnejše nove publikacije in revije. Teh bi bilo treba najmanj ok. 70, jih je pa le ok. 50. »Srpski kńiževni glasnik« n. pr. ali publikacije akademij znanosti in mnogo drugega gre po večini že preko finančne moči seminarja. Pred vojno so uredništva in slovanske akademije znanosti slovanskim seminarjem v prejšnji Avstriji zastonj pošiljale svoje izdaje, sedaj pa je nastopila za kulturne zadeve taka revščina, da je prenehalo darovanje posameznih izvodov in se skrbno gleda na vsak najmanjši dohodek. Slovanski seminar bi moral biti od strani ministrstva, pa tudi od strani univerze najmanj tako blagohotno podpiran kakor germanski med Nemci ali drugi slični narodni instituti kat' eksohén v svoji narodni sredini. V tej zvezi je treba še poudariti, da mora tako velik institut, kakor je slovanski seminar, prej ali slej zopet dobiti nazaj stalnega asistenta ali pa odgovornega uradnika knjižničarja.

Slušatelji. Slušateljev slavističnih predavanj je zelo mnogo. V zadnjem zimskem tečaju jih je bilo po uradnem štetju univerzitetne kvesture 128, torej skoro majhna fakulteta. Članov v seminarju in proseminarju je bilo v omenjenem tečaju 16 + 19, skupno 35. Slavistični doktorat je dosedaj napravilo 10 kandidatov: A. Bajec, A. Res, M. Pretnar, M. Rupel, R. Kolarič, A. Kacin,

K. Gantar, A. Slodnjak, V. Kralj in V. Rozov. Od njih se skoro vsi javno udejstvujejo na znanstvenem polju. Naslove njih disertacij gl. v splošnem oddelku o filozofski fakulteti. Tam glej tudi o onih, ki so napravili diplomske izpite. Doktorandov je vedno manj, odkar veljajo novi predpisi z zahtevo tiskane disertacije i. dr., kar je napravilo doktorat za zelo luksuriozno in revežu naravnost nedosegljivo stvar. Precej bivših in tudi sedanjih slušateljev deluje na literarnem polju, mnogoteri celo z zelo vidnim in posebnim uspehom.

Posetniki. Posetnikov, ki so slovanski seminar več ali manj natančno ogledali, tukaj marsikaj za se zanimivega našli, a mnogi izmed njih so v njem tudi daljši čas delali, je bilo v prvem desetletju precejšnje število. Iz posebno znamenitih izvenljubljanskih osebnosti je omeniti Ljubo Davidovića, pod katerega ministrovanjem se je ustanovila univerza, ter profesorje in akademike: Srba Cvijića, Belića, Slovenca Murka, Musića, Hrvata Branka Vodnika, Skoka, Čehe Hujerja, Weingarta, Vajsa, Poljake Nitscha, Rozwadowskega, Poržežinskega, Ruse Karskega, Franceva, Durnovo, Spektorskega, Struve, Bolgara Teodorova-Balana, Francoza Meillet-a, Američana Prince-a itd. itd. Dalje časa so delali v seminarju deloma že gori imenovani profesorji in docenti, ozir. kandidati za akademično kariero: Čeha Burian, Wollmann, Poljak M. Malecki, Rusa Mošin, Rozov, Nemec Grünenthal, Italijana Maver, Cronia, Francoza Tesnière, Vey, Srbi Barić, Veljković, ga. Jovanović, Čehorus I. Mikš itd. Sicer je imenovati še tuje slaviste, ki so krajši čas bivali v Ljubljani, ozir. manj uporabljali seminarsko knjižnico, kakor Angleža Jobsona, Francoza Vaillanta, Nemce K. H. Meyera, H. F. Schmida, že umrlega Marguliésa, Kellera, Poljaka Pogonowskega itd., od drugih češka konzula Beneša in Resla, dalje Čeha O. Bablerja, Slovenca Žmavca iz Prage, Srba Đonića, Đurovića itd. Zlasti pa so se posluževali knjižnice slovanskega seminarja ljubljanski univerzitetni in srednješolski profesorji, mnogi kulturni delavci, tudi od gledališča, razne odlične ljubljanske osebnosti in seveda tudi bivši slušatelji, ki že delujejo v javnih službah. Posebno je imenovati še ljubljansko rusko kolonijo, katere najodličnejšim članom je slovanski seminar v svoje veselje mogel zlasti spočetka nuditi mali kos zapuščene duhovne domovine. Med njimi niso bili le profesorji in dijaki.

temveč tudi generali ali n. pr. igralec Rus knez Putjata itd.

Zaključek. Seminar za slovansko filologijo, ki se je tekom prvega desetletja predvsem pod idealizmom raznih blagohotnih mecenov razvil, kakor izpričuje prednji opis, v tako lep univerzitetni znanstveni in narodni institut, še vedno potrebuje blagohotnosti od vseh v poštev prihajajočih faktorjev, večjih dotacij, več prostorov in stalnega asistenta, oziroma uradnika knjižničarja.

BOTANIČNI INSTITUT

V letih 1920 in 1921 so se pričela prva predavanja iz botanike na ljubljanski univerzi.

Botanični institut smo pa pričeli urejati v letu 1922. Najprej so se nabavile potrebne botanične knjige in aparatura za anatomsko in fiziološko delo, od prof. Pavlina smo pa kupili obsežne herbarije: Flora exsiccata Carniolica, Flora exsiccata Austro-Hungarica, Flora Styriaca in Flora exsiccata litoralis.

Tekom let se je ves ta inventar znatno izpopolnil, tako da ima danes botanični institut najpotrebnejše pripomočke za uspešen botaničen pouk in za vsestranska botanična raziskavanja.

Botaniko študira na naši univerzi 25 do 35 dijakov. Neka predavanja (rastlinske surovine) pa posluša 10 do 18 tehnikov, ki se vadijo v botaničnem institutu tudi v mikroskopiranju.

Dejstvo je, da se do malega vsi dijaki filozofske fakultete posvete profesuri na srednjih šolah.

Zato je delo v botaničnem institutu tako urejeno, da se dijaki v teku štirih let pripravijo za svoj bodoči poklic, pri tem pa dobe vsa navodila in pomoč, da že med študijami preizkušajo svojo zmožnost za lastna botanična raziskavanja, ki naj bi jih kot srednješolski profesorji nadaljevali.

To se tudi dogaja: Dva profesorja v Murski Soboti raziskujeta floro Prekmurja: eden v Kranju pa obdeluje mahove naših planin. Vsi trije so naši absolventi.

Slušatelji so zbrali in določili v ljubljanski okolici nad 600 različnih vrst gob in več kot 500 vrst alg, na Barju so pa našli algo Tetraspora tetracanthum, ki so jo algologi dobili dosedaj le v planktonu jezera Tanganjika v Afriki; raziskujejo naše lišaje in analizirajo anatomski ustroj naših žit ter njih bastardov in

Botanični vrt: Oddelek za botanično-fiziološke poskuse

Le jardin botanique: Section des expérimentations physiologiques

pripravljajo monografijo naših mahov.

Ta botanična raziskavanja, ki niso samo skoraj prva raziskavanja te vrste v naših krajih, temveč so tudi pomembna za splošno botanično znanost, pridejo v tisk, kadar bo delo docela zrelo.

Botanični institut se je udeležil leta 1928 jubilejne razstave ob 160 letnici Kmetijske družbe za Slovenijo in je bil odlikovan z zlato kolajno.

Razstavljeni so bili križanci, ki smo jih dosegli z umetnim skrižanjem raznih vrst žit. Te poskuse smo delali v botaničnem vrtu in jih nadaljujemo v Beltincih, ker v botaničnem vrtu za široke poskuse ni dovolj prostora.

Botanični vrt je poklonila univerzi takoj ob ustanovitvi 1919 pokrajinska vlada. Vrt je služil pred vojno potrebam na ljubljanskih srednjih šolah. Po zaslugi in z neumornim delom profesorja na I. državni gimnaziji Alfonza Pavlina je bil pa vrt že pred vojno povsem sistematsko opredeljen in z različnimi rastlinskimi vrstami tako bogato opremljen, da je prevzela univerza in botanična stolica takoj ob ustanovitvi že dodobra urejen botaničen vrt. Upokojeni profesor A. Pavlin je bil reaktiviran in z ukazom Nj. Vel. imenovan 1920 za direktorja botaničnega vrta ter skrbi do danes, da se rastlinski inventar nepretrgoma veča, nadaljuje raziskavanje kranjske flore, ki jo je opisal v številnih publikacijah v inozemskih znanstvenih revijah, v Carniola in v Mitteilungen des Musealvereines in spopol-

Botanični vrt: Planinske cvetlice

Le jardin botanique: Flore des Alpes

njuje svoj veliki herbarij Flora exsiccata Carniolica, ki je svetovno znana najlepša floristična zbirka naše dežele.

Na botaničnem vrtu je danes zastopana flora Slovenije domala po vseh za Slovenijo najvažnejših in najkarakterističnejših vrstah, balkanska flora pa vsaj po zastopnikih rodov.

Ta živa zbirka našega domačega rastlinstva je znana tudi v inozemstvu, in v enem letu je odposlal direktor prof. Pavlin v 3000 paketih semena na 31 inozemskih univerz, ki so zaprosile zanj. Žive rastline so pa odšle na univerzo v Upsalo na Švedskem, v Lisbono, v Genève in na sedem univerz v Nemčiji.

Botanični vrt je neprecenljiv didaktičen pripomoček za sistematsko botaniko in nudi botaničnemu institutu ves potrebni rastlinski materijal za mikroskopska raziskavanja in za fiziološke poskuse.

Da ostanejo slušatelji v trajnem stiku z živo prirodo, prireja botanični institut po večkrat na teden izlete v ljubljansko okolico — na Grad, na Šmarno goro, na Barje, na Posavje itd. Na teh izletih spoznavajo udeleženci cvetoče rastline in razgovor nanese obenem na fiziološke, biološke ter ekološke pojave rastlinstva, ki ga baš srečajo. V letnih počitnicah je pa od meseca julija do konca septembra trajno po 5 do 10 dijakov botanikov pod vodstvom predstojnika v Triglavskem narodnem parku pri Sedmerih jezerih, kjer proučujejo planinsko floro.

Triglavski narodni park je naravni botanični vrt ljubljanske univerze, on naj postane

Botanični vrt: Povodne rastline

Le jardin botanique: Flore aquatique

tudi institut za različna botanična raziskavanja.

Ustanovitev Triglavskega narodnega parka pri Sedmerih jezerih je bila zvezana z velikimi težavami, ker so tu obsežne planine, kjer ima Bohinj stare pašne pravice. Z vso vnemo si je prizadevala Šumska direkcija pod vodstvom g. dvornega svetnika Rustje in g. inspektorja Zmaga Zirnfeldta, da bi dobili Bohinjci kje drugje nadomestilo za pašo pri Sedmerih jezerih. Z juridično natančnostjo je razlagal g. notar Matevž Hafner Bohinjcem pašne servitute in jim je objasnil pomen Narodnega parka za Bohinj; in le uvidevnosti in razumevanju Češnjičanov, Fužinarjev in Studorčanov ter njih mož, da gre res za dobro stvar, je pripisati, da so Bohinjci sledili nasvetom izvedencev, izsekali na Komni živo rušje in zasnovali nove pašnike, samo da ostane Narodni park neokrnjen v svoji naravni krasoti.

Asocijacija slovanskih turističnih društev je pa po svojih delegatih obrazložila zadevo Narodnega parka centralni vladi v Beogradu in s finanč-

Botanični vrt: Spomladansko cvetje

Le jardin botanique: Fleurs printanieres

nim zakonom 1927/28, čl. 280, je bil odločen areal od 3700 ha pri Sedmerih jezerih za Triglavski narodni park.

Ljubljanska oblastna skupščina je prva naklonila pomoč za zboljšanje potov in ureditev meja v Narodnem parku. Šumska direkcija je odstopila za poletne mesece lovsko kočo pri šestem jezeru botaničnemu institutu. Vojaki pograničnih čet, med njimi zvečine Srbijanci, pa čuvajo z neverjetno ljubeznijo kraljestvo Zlatoroga, ki je postalo danes »narodni« park.

Botanični institut nima asistentov. To mesto je bilo zadnja leta v proračunu redno črtano. S priznanjem naj omenimo, da dva izprašana kandidata, ki sta uvidela potrebo asistentske pomoči pri vežbah s 30 dijaki, nista nastopila srednješolske službe in sta ostala na institutu, četudi brez plače.

Že od leta 1923 pa oskrbuje upokojeni nadučitelj g. Rajko Justin brezplačno institutske herbarije in pomaga sleherni dan pri vseh vežbah, tičočih se cvetočega rastlinstva. G. kustos je zbral v svojih mlajših letih velik del kraških

Botanični institut: Laboratorij

Le jardin botanique: Laboratoire

rastlin za herbarije Flora exsiccata Carniolica. Svoja botanična raziskavanja je priobčil v celi vrsti znanstvenih publikacij in je še danes aktiven florist. Leta 1927 je odkril ob toplem studencu pod Šmarno goro tipično mediteransko rastlino Adianthum Capillus Veneris in nadaljuje raziskavanja kraške flore, v kateri je tudi Campanula Justiniana.

Slovenska imena rastlin in domače oznake za posamezne sestavne dele rastlin z veliko vnemo zbirajo tudi dijaki botaniki in pomnožujejo stalno botanični besedni inventar, ki ga vodimo v botaničnem institutu. Od vseh strani prinašajo dijaki besedni materijal, vedoč, da je zastala slovenska botanična beseda, odkar so nas zapustili naši prvi orači na botaničnem polju, Tušek (1875), Erjavec (1881), Cilenšek (1892).

Praktične potrebe na polju, v gozdu in na vrtu so davni in prvotni vzroki za vsa rastlinska raziskavanja. O rezultatih pa, ki jih je do danes doseglo botanično raziskavanje rastlin in njih življenja, naj priča v besedi in pismu našemu kmetu, našemu vrtnarju in vsem prijateljem prirode — naraščaj botanikov Slovenske univerze.

ZOOLOŠKI INSTITUT

RAZVOJ, OPREMA IN ORGANIZACIJA INSTITUTA.

Zoološki institut je bil osnovan v začetku leta 1920 kot prvi med tremi prirodoslovnimi instituti na filozofski fakulteti (ostali so na tehnični, oz. medicinski fakulteti). Ta časovna prioriteta je institutu omogočila, da je izkoristil ugodno konjunkturo na nemškem trgu in za razmeroma majhne vsote nabavil neobhodno potrebne serije strokovnih časopisov in drugih knjig. Gledalo se je na to, da se dotacije (ki so bile tedaj razmeroma visoke; prva, še iz prvega prorač. leta 1919/20 je znašala Din 25.007·50) kolikor mogoče ekonomsko uporabijo, da se pa nabavi vse ono, kar je za pouk in znanstveno delo nujno potrebno. Pri tem se je za nabavo gotovih preparatov in zbirk le malo izdajalo z namenom, da se preparati in zbirke, pa tudi stenske slike in diapozitivi postopnjema izdelajo v samem institutu in potrebni zoološki objekti nabirajo na ekskurzijah.

Že sami preveč omejeni in v druge svrhe zgrajeni prostori, pa tudi pričakovano število slušateljev je izključilo misel na ureditev večjega instituta.

Po prvi ureditvi instituta so se že v poletnem semestru (prvega) šolskega leta 1919/20 pričela ne samo predavanja, temveč tudi dijaške vaje v manjšem obsegu. Že od prvega početka se je za boljšo uporabo knjižnice izdelovala kartoteka (poleg inventarskih zapisnikov). Ta obsega naslove vseh knjig in posebnih odtisov, pa tudi naslove vseh razprav in manjših originalnih člankov iz vseh časopisov instituta, deloma tudi razprav zoološke vsebine iz knjižnic sorodnih institutov. Vse to se je izvršilo brez posebne pisarniške moči (naslove piše institutu dodeljeni služitelj po navodilih uprave).

Že prva oprema laboratorija je omogočila, da so se vršile redne mikroskopsko-zootomske vaje s slušatelji. Postopnjema se je izpopolnjevala zbirka mikroskopskih preparatov. Oprema je primerna za deset praktikantov. Ker je pa število slušateljev naraslo nad dvajset, so se vaje vršile v dveh skupinah. Poleg opreme za tečaj, ki je predpisan za vse slušatelje zoologije, obstoja še oprema za pet starejših dijakov, ki delajo institutske znanstvene naloge ali disertacije. Za te nimamo posebnega prostora.

Končno se je nabavil še instrumentarij, ki za silo zadošča, in laboratorijska oprema za

Zoološki institut: Laboratorij

Institut de Zoologie: Laboratoire

znanstveno delo upravnika in njegovih pomočnikov ter zaloga nujno potrebne steklovine za spravljanje konserviranega zoološkega materijala, ki se nabira na dijaških in naučnih ekskurzijah in za montiranje demonstracijskih preparatov. Institut ima nekoliko mikroskopov večjega tipa (med temi sta dva binokularna in Zeißov veliki stativ z binokularnim nastavkom) in mnoge optične in druge pomožne aparate: lupe, mikrotom, termostat, fotografske in mikrofotografske aparate, zootomski instrumentarij, potrebno steklovino in vse važnejše reagencije, barvila itd. Naučna oprema je sicer skromna, omogoča pa, kar je glavno, vsestransko naučno delo, posebno v morfološki smeri. Institut ima najpotrebnejše naprave za lov in nabiranje, transport in gojitev živali (manjše sladkovodne in morske akvarije z napravo za prezračevanje vode in dr.), med katerimi nikoli ne manjka naša specialiteta: človeška ribica.

Z velikimi težkočami se institut preskrbuje z neobhodno potrebnim morskim materijalom (konserviranim in živim), ker še nimamo stalne in organizirane baze ob morju (biološko-oceanografske institucije, ki se snuje v Splitu). Tako so člani instituta primorani, da sami love in prinašajo morski materijal.

Ker je primanjkovalo sredstev za nabavo demonstracijske zbirke živalskih tipov, in ker se premnogi, baš najvažnejši tipi ne nahajajo v domači favni, smo skušali priti do njih na drug način. Prirodopisni

Zoološki institut: Zbirka

Institut de Zoologie: Une collection

kabineti starih srednjih šol v Sloveniji so deloma jako dobro založeni z zoološkimi objekti (pa tudi naučnimi knjigami in časopisi), ki niso neobhodno potrebni za srednješolski pouk. Vodstvo zoološkega instituta se je potom pokrajinske vlade za Slovenijo obrnilo do ravnateljstev vseh srednjih šol, a žal brez posebnega uspeha. Edino ravnateljstvo višje državne realke v Ljubljani nam je odstopilo v varstvo in uporabo dar šišenskega entomologa in malakologa Ferd. Joh. Schmidta, in sicer bogato entomološko zbirko z zbirko jamskih živali in kopnenih in sladkovodnih konhilij ter celo Schmidtovo knjižnico stare, večinoma entomološke literature. Nekaj inozemskih živalskih tipov smo dobili v zameno za predstavnike endemske domače favne (predvsem človeške ribice).

Nekaj objektov zoološke zbirke je bilo podarjenih, n. pr. nekaj ptičjih mehov in jajc (podaril g. dr. J. Ponebšek), nekaj preparatov morskih rib in želv (podaril naslednik g. Weselmayerja, lastnika bivšega morskega akvarija v Opatiji,

Zoološki institut: Človeška ribica (Proteus anguinus Laur)

Institut de Zoologie: Anguillard (Proteus anguinus Laur)

po posredovanju g. dr. V. Bohinca in uprave kr. realne gimnazije na Sušaku): dva volka iz Kočevja nam je poslal g. dr. Jenčič itd. Za institutsko knjižnico nam pošiljajo že od ustanovitve instituta svoje zoološko-biološke publikacije ameriška Carnegie Institution (Washington) in Smithsonian Institution (Washington), dočim nam je pošiljal Wistar Institute (Philadelphia) svoje naučne časopise žal samo do leta 1923. Od vlade francoske republike je institut prejel po posredovanju bivšega lektorja naše univerze g. dr. L. Tesnière-a lepo serijo zooloških del, monografij in časopisov. Poleg tega je plačevala francoska vlada naročnino za več naučnih in strokovnih časopisov v korist zoološkega instituta (Bulletin Biologique de la France et de la Belgique: Annales des sciences naturelles. Zoologie: Annales de la Société entomologique de France: L'année biologique: Revue d'histoire naturelle appliquée). Nekaj knjig ali separatnih odtiskov so knjižnici podarili gg. minister I. Hribar (Ljubljana), minister dr. A. Korošec (Beograd), Ivor Montague (Cambridge), dr. St. Karaman (Skoplje), dr. M. Hirtz (Zagreb), dr. E. Sekera (Brno), Zoološki institut v Baselu, Akademija znanosti v Philadelphiji, filozofski seminar in mineraloški institut ljubljanske univerze i. dr.

Ker nimamo sredstev za izdajanje lastnega naučnega časopisa, ki bi ga mogli pošiljati v

Zoološki institut: Družina človeških ribic

Institut de Zoologie: Famille d'anguillards

zameno za druge strokovne publikacije, naročamo od vsake naučne publikacije institutskih članov večje število separatnih odtisov, ki jih zamenjujemo ne samo za potrebne razprave, nego tudi za redne periodične publikacije. Tako n. pr. dobivamo: The Annals of the Natal Museum (Pietermaritzburg.) publikacije poljskega prirodoslovnega muzeja v Varšavi, društva Manchurian Research Society (Harbin), prirodoslovnih institucij bolgarskega kralja (Sofija) in dr.

Potom članstva prejema institut publikaciji: Annales de la Société Linnéenne de Lyon in Verhandlungen der Internationalen Vereinigung für Limnologie.

Naročen je še na sledeče periodične publikacije: Archiv für Protistenkunde: Zoologischer Bericht: Zeitschrift für wissenschaftliche Zoologie: Biologisches Zentralblatt: Zoologischer Anzeiger: Verhandlungen der Deutschen zoologischen Gesellschaft: Archiv für Hydrobiologie: Zoologische Jahrbücher: Das Tierreich.

Mnoge časopise sorodne, ne samo ožje zoološke vsebine imajo biološki in drugi instituti medicinske fakultete.

Vsega skupaj ima knjižnica zoološkega instituta 83 časopisov (večina serij pa je nepopolna!) in nad 800 samostojnih knjig, monografij in posebnih odtisov.

Zbirka živalskih tipov šteje nad 250 preparatov v tekočini in manjše število suhih preparatov poleg malakološke in manjše zoološke zbirke. Stenskih slik, kupljenih in v institutu izdelanih, je blizu 300.

Za opremo in delo je zoološki institut univerze prejel državne dotacije Din 288.942·38. Vrednost celokupnega inventarja pa znaša približno 800.000 Din.

Zoološki institut: Laboratorij v podpeški jami

Institut de Zoologie: Le laboratoire de la Grotte de Podpeč

POUK.

Že v drugem šolskem letu (1920/21), ko je bil zoološki institut kolikor toliko urejen in ko so bile nastavljene pomožne moči, se je pričel normalni pouk. Slušatelji zoologije poslušajo (vsakoletno) predavanje iz splošne zoologije (pod naslovom splošne biologije) na medicinski fakulteti. Predavanja iz posameznih specialnih disciplin zoologije so se skoraj popolnoma opustila, ker se je izkazalo, da so male koristi; zato se pa podaja pod naslovom specialne zoologije pregled konkretne zoologije v celoti. Ko so se slušatelji v prvih dveh semestrih bavili s splošno zoologijo, imajo v slečečih štirih priliko, da se vsestransko seznanijo z vsemi tipi živalstva (s stališča komparativne anatomije, morfologije, histologije, ontogenije, ekologije, zoogeografije in sistematike). Vedno se vrše vzporedno s predavanji tudi praktične mikroskopsko-zootomske vaje. Pred prehodom k specialni zoologiji se daje pregled zgodovinskega razvoja zoologije. Poleg praktičnih vaj, ki so za vse slušatelje obvezne, imajo oni, ki se žele poglobiti v znanstveno delo, priliko, da delajo v institutu, da se uvajajo v metode naučnega dela in izdelajo naučno nalogo. Na seminarskih sestankih se slušatelji seznanjajo z novimi publikacijami, se poglabljajo v študij specialne literature, referirajo in diskutirajo o njej a starejši referirajo o svojem delu in svojih rezultatih.

Delo v predavalnici, laboratoriju in seminarju se izpopolnjuje z ekskurzijami v pri-

rodo. Poleg manjših ekskurzij v ožjo ljubljansko okolico (v glavne biotope) se vodijo slušatelji kljub velikim težkočam (radi nedostajanja sredstev in stalne delovne baze) tudi na morje. Kajti vsak zoološki pouk ostane nepopoln, če nimajo slušatelji prilike, da se sami vsaj nekoliko seznanijo z življenjem v morju. Pri tem prizadevanju so nam pomagali posebno uprava državne bolnice v Kraljevici (direktor g. dr. M. Kosić), uprava bakteriološke stanice, prej v Kraljevici, sedaj na Sušaku (upravnik g. dr. O. Trausmiler), ljubljanska sekcija Kola jugoslovenskih sester in dr.

Nadalje se izpopolnjuje pouk iz zoologije s predavanji in vajami iz živalske fiziologije in somatologije s histološkimi vajami.

NAUČNO IN STROKOVNO DELO IN DRUGO.

Priobčena dela učnega osobja so razvidna iz seznamov na drugem mestu. Naučno je delal tudi dr. Lj. Kuščer, ki je bil kot malakolog dvakrat dodeljen zoološkemu institutu. (Publicirane razprave: Jamski mehkužci severozapadne Jugoslavije in sosednega Krasa. Glasn. Muz. dr. za Slovenijo, IV—VI B. 1925; Drei neue Höhlenschnecken. Ibid. VII—VIII B. 1928; Einige Fälle abnormaler Gastropodenschalen. Ibid.; Zospeum globosum n. sp. Rivista Trident.)

Posebna pozornost se je posvetila proučevanju domače favne. Da se dosežejo čim boljši rezultati v študiju specialne jamske favne, se je l. 1928 uredil skromen podzemski laboratorij v Podpeški jami na robu dobrepoljske kotline (Dol.). V to svrho se je del jame (s številnimi prirodnimi tolmuni in malim potokom) zatvoril in opremil z napravami za opazovanje in gojitev živali. Jamske živali se tu proučujejo v favnistični, ekološki, ontogenetski in pa fiziološki smeri. Za študij favne jam in visokih planin sta se uporabili dve podpori (iz pozicije za prirodoslovno proučevanje Slovenije) v skupnem iznosu Din 8400.

Dalje je vodstvo zoološkega instituta sodelovalo pri raziskovanju favne Dugega otoka v Dalmaciji, ki je bilo organizirano po Jugoslavenski akademiji znanosti i umjetnosti v Zagrebu. Institut deluje v Društvu za raziskavanje jam in v Muzejskem društvu za Slovenijo, odseku za varstvo prirode. Dalje v Odboru za istraživanje zemlje v okrilju Jugoslavenske akad. zn. i umjet. in v Odboru za biološko-okeanografski institut na Jadranu, ki sta ga ustanovili obe naši akademiji. Člani instituta se

udejstvujejo v strokovnih društvih in organizacijah in so dajali mnenja v strokovnih vprašanjih.

Institut je tudi sodeloval na polju popularizacije zoologije. Vršila so se predavanja ob raznih prilikah in priobčevali popularno-naučni članki (posebno v »Prirodi«, »Jadranski straži« in drugod). Če bi v Ljubljani obstojala ljudska univerza, bi se moglo v tem pogledu več napraviti.

MINERALOŠKO-PETROGRAFSKI INSTITUT TER INSTITUT ZA NAUK O SLOJIŠČIH.

Struktura ljubljanske univerze je nekaj tako specifičnega, da vpliva tudi na strukturo posameznih institutov. V veliki meri se ta vpliv pozna v organizaciji mineraloško-petrografskega zavoda. Poleg filozofske fakultete, ki naj goji tudi realistične predmete, torej med drugimi strokami mineralogijo s sorodnimi znanostmi (petrografijo itd.), je bila zasnovana takoj ob začetku tehnična fakulteta, ki predstavlja pri nas sama za se to, kar velja drugje za dve visoki šoli, namreč tako zvani »polytechnicum« in »montanistično visoko šolo«. Da so potrebe teh zavodov bistveno različne, je poznavalcu stvari na prvi hip jasno. A vse te različne interese je bilo treba spraviti v potreben sklad z namenom, da se ustvari harmonična enota celega instituta. Cilj, ki smo ga zasledovali takoj iz početka, je bil ta, da bi imeli prej ali slej slušatelji obeh fakultet, a na tehnični še posebej vsakega oddelka, zadostne prilike, izobraziti se za svoj poznejši poklic. Z ozirom na filozofsko fakulteto je bilo pa treba misliti tudi na to, da se omogoči v okviru instituta vsakemu znanstveni študij in delo do najvišje stopnje, ki jo more sploh nuditi šola.

Zavedajoč se posebno važnosti literature za vsako stroko, je predstojništvo instituta posebno pazilo na sestavo knjižnice, ki predstavlja danes pravi biser mineraloško-petrografskega instituta, kakor bo razvidno iz poznejših navedb.

Državni prispevek je bil iz početka precej znaten. Zlasti velja to o prvem letu, ko je bilo malo profesorjev, in ko so odpadli na posamezne institute temu primerno večji zneski. V poslednjih dveh letih se je pa žalibog državni kredit tako skrčil, da je velika skrb, kako bo mogoče obdržati institut sploh na sedanji višini. Za enkrat je upanje, da se

Mineraloško-petrografski institut: Montanska zbirka

Institut de Minéralogie et Pétrographie: Collection d'espèces montanes

bodo razmere v doglednem času morda vendar toliko spremenile, da bo vegetiranju konec. Navzlic vsej državni dotaciji bi bila pa gospodarstvo in organizacija institutova tudi v začetkih silno otežkočena (radi raznih finančnotehniških vprašanj), ako ne bi bili priskočili s podporo na pomoč razni činitelji, ki so navedeni v tej spomenici med dobrotniki univerze. Edino tako je bilo pač mogoče ustvariti sedanjo institutovo knjižnico, ki obsega celo vrsto svetovnih period v vsej kompletnosti ali jim pa manjkajo le kake podrobnosti. Nekatere teh serij se namreč danes le z največjo težavo izslede ali se pa niti za denar ne dobe.

Na tem mestu bodi dovoljeno na izrecno željo predstojnika instituta posebej omeniti munificentno darilo francoskega ministrstva zunanjih poslov, ki je naklonilo institutu skoro kompletno serijo revije: »Bulletin de la Société Française de Minéralogie. Paris.«, ki izhaja že od leta 1878. Za to predragoceno darilo gre imenovanemu ministrstvu najsrčnejša zahvala.

V ostalem je bila literatura bistveno nabavljena na nemškem trgu.

Pri nemških tvrdkah je bil nabavljen tudi dosedanji instrumentarij (C. Leiss, R. Fuess in C. Zeiss).

Kar se tiče institutove opreme, je bila izdelana brezizjemno v domači industriji, večinoma po praških vzorcih. Pri tem je podpiral institut s svojimi bogatimi izkustvi rajni prof. češke univerze in predsednik ondotne akademije znanosti dr. Karl Vrba, za čigar moralno podporo si šteje vodstvo v dolžnost, da izreče naknadno ponovno iskreno priznanje.

Mineraloško-petrografski institut: Instrumentarij, karte itd.

Institut de Minéralogie et Pétrographie: Instruments, cartes etc.

Kar se tiče zbirk, so te različne provenience. Deloma so bratje Čehi poklonili institutu po nalogu praškega ministrstva za javna dela zbirke rud raznih državnih rudnikov ČSR. Pri tem je akcijo podpiral takratni naš praški poslanik g. minister Ivan Hribar. Drugi del so prilične dedikacije, izmed katerih naj bo navedena posebej zbirka, ki se nanaša na litijski rudnik. Enako širokogrudno je poklonila direkcija mežiškega rudnika svojo izredno bogato kolekcijo vzorcev, ki podajo popolno sliko ondotnih razmer. Glede obeh teh dveh zbirk bodi pripomnjeno, da sta naravnost singularni: tako lepih vzorcev nimata dandanes niti oba imenovana rudnika sama nič več.

Jako lepa je dalje kolekcija železnih rud iz nekaterih bosanskih rudnikov, kakor n. pr. iz Ljubije in Vareša.

V kategorijo priličnih poklonitev spada še cela vrsta vzorcev rudnin, ki dohajajo od raznih strank: zaradi omejenega prostora jih ni mogoče podrobno navesti. Poklonitve raznega rudninskega materijala, ki so ga prinašali naši absolventi in slušatelji iz raznih krajev svojega praktičnega udejstvovanja, je treba s priznanjem omeniti.

Ob priliki raznih ekskurzij se je posvečala posebna pažnja zbiranju domačega mineraloško-petrografskega materijala.

Vsi doslej navedeni viri pa še nikakor niso zadostovali za sestavo primernih strokovnih zbirk. Marsikaj je bilo končno treba nabaviti potom nakupa. Večje strokovne zbirke so se kupile pri tvrdki Dr. F. Krantz (Bonn) v Nemčiji. Za razme-

Mineraloško-petrografski institut: Petrografija

Institut de Minéralogie et Pétrographie: Collection pétrographique

roma jako neznatne zneske so se pridobile dalje nekatere manjše zbirke tudi od privatnikov iz raznih krajev (tudi izven Jugoslavije). Sem spadata izredno poučni zbirki g. A. (viteza) Schöppla, bivšega ravnatelja »Kranjske hranilnice«, in rajnega dvornega svetnika M. Pirnata: poslednja se nanaša posebno na Příbram. Še druga taka zbirka je zbirka g. I. del Cotta iz Brežic. Izredno lepi in ceneni zbirki sta bili last bivšega polkovnika H. Hoernesa v Linču ob Donavi in T. Wippla v Kirchdorfu ob Kremži. Ta poslednja je imela tudi lepo vrsto okamenin iz raznih krajev, med katerimi so prvačile posebno klasične češke lokalitete. Vse te delne zbirke so se potrebam primerno inkorporirale v glavne strokovne zbirke.

Glavnih strokovnih zbirk ima institut sedaj devet. In sicer:

1. Glavno mineraloško sistematsko zbirko.
2. Kemijsko-tehnološko zbirko.
3. Strokovno zbirko iz nauka o slojiščih.
4. Internacionalno petrografsko zbirko.
5. Domačo petrografsko-stratigrafsko zbirko, ki se nanaša bistveno na Slovenijo.
6. Gradbeno-arhitektsko zbirko.
7. Zbirko snit iz raznih rudnikov, in sicer: a) iz Jugoslavije in b) iz krajev izven te.

Žalibog, da se je vodstvo trudilo zaman, da bi pridobilo primernega materijala iz srbskih rudnikov.*

* Baje se sestavlja ravnokar za institut neka zbirka pri glavni direkciji v Beogradu.

Mineraloško-petrografski institut: Petrografija

Institut de Minéralogie et Pétrographie: Collection pétrographique

Končno še dve zbirki:

8. Iz raznih zbirk, ki so se nakupile od privatnih osebnosti, se je posrečilo sestaviti posebno zbirko, imenovano dijaška študijska zbirka, ker je ta dijaštvu prosto uporabna.

9. Na isti način se je zbrala tudi mala paleontološka zbirka, ki je postala posebno važna, odkar se vrše tudi vsa teoretska, geološko-paleontološka predavanja v okviru mineraloško-petrografskega instituta.

Velika pažnja se je polagala takoj iz početka in ves čas na pridobitev primernega ilustrativnega materijala, kateremu prištevamo razne profile rudnikov in geološke karte. S profili je založila institut posebno širokogrudno Trboveljska premogokopna družba, za kar naj ji bo tudi na tem mestu izrečena posebna zahvala.

Da potrebuje institut, kakor je mineraloško-petrografski, primernih prostorov, je poznavatelju samo po sebi razumljivo. Že kmalu po ustanovitvi naše univerze so bili mineraloškemu zavodu odkazani prostori v pritličju bivšega deželnega dvorca, na vogalu Vegove in Peternelove ulice. Prvotno je obsegal institut tri, sedaj šteje v celem štiri sobe. Adaptiral se je za institutske potrebe tudi hodnik.

Glede prostorov je institut še danes zelo, zelo na tesnem.

Navzlic vsem tem in enakim neprilikam je institut rastel in so se večale njegove inventarne številke. Številčna slika inventarja po stanju dne 31. decembra 1928 je ta-le:

1. Samostojnih knjig. Inv. številk 1816, ki obsegajo posameznih knjig 2020.

Mineraloško-petrografski institut: Montanska zbirka

Institut de Mineralogie et Petrographie: Collection d'espèces montanes

2. Periodica. Inv. številk v celoti 99, ki obsegajo posameznih knjig 2904.

Število vseh knjig je torej znašalo navedenega dne 4924.

3. Zemljevidov raznih vrst šteje inventar 119 in posameznih listov 1674.
4. Zbirka rudnin in hribin je štela 7682 kosov.
5. Dijaška študijska zbirka rudnin in hribin je iz 817 kosov.
6. Paleontološka zbirka, ki pa ne pripada paleontološkemu institutu (le-ta je del filozofske fakultete), 641 kosov.
7. Instrumentarij 1866 raznih večjih in manjših aparatov.
8. Diapozitivov je imel institut 584.
9. Rudninskih obrusov 880.
10. Pohištva šteje inventar 467 kosov.
11. Kemijskih priprav 463.

V institutu je bilo torej dne 31. decembra 1928 inventariziranih v celoti 19.998 kosov razne narave. K vsemu temu materijalu obstojajo že vsa leta tudi potrebni katalogi.

Nepopolna bi bila zgodovinska slika, ako ne bi omenili končno imen onih mož, ki so predstojništvo podpirali pri organizaciji in v vodstvu mineraloško - petrografskega instituta. Jasnost bo največja, ako sledimo historičnemu razvoju predavanj in instituta.

V prvem šolskem letu (1919/20) bil za ves kompleks mineraloško - petrografskega pouka edina učna moč predstojnik sam. Drugo šol. leto (1920/21) je moral prevzeti še predavanja iz praktične geologije. (Teoretsko geologijo je predaval tedaj prvič g. dr. Marijan Salopek, sedaj redni profesor na zagrebškem vseuči-

Mineraloško-petrografski institut: Knjižnica

Institut de Minéralogie et Pétrographie: La bibliothèque

lišču. V tretjem šolskem letu (1921/22) je prišlo prvič na vrsto predavanje: »Nauk o slojiščih za montaniste« in enourno predavanje »Specijalna mineralogija za sluš. fil. fakultete in za kemike«. V tem letu je bila imenovana druga učna moč, g. ing. Šadlun, ki je pa še isto leto zopet izstopil. Ob takih razmerah je bilo le naravno, da je moralo odpasti predavanje iz mineralogije; saj je vodil pri posameznih predavanjih predstojnik sam tudi vse vaje. Navzlic preobremenitvi so se vršila že prihodnje četrto šolsko leto (1922/23) predavanja iz mineralogije in iz nauka o slojiščih. Petrografija je bila skrčena na letni semester. Peto šolsko leto (1923/24) je prineslo razne preureditve. Vršila so se predavanja iz mineralogije, izpadla so pa ona iz nauka o slojiščih. Petrografija se je predavala v zimskem in v letnem semestru. Dalje so se uvedla nova predavanja: a) v zimskem semestru »Geologija premogov in sorodnih snovi« in b) v letnem semestru »Geologija Jugoslavije« poleg praktične geologije, ki se je predavala že prej z obligatnimi 14 dnevnimi vajami v terenu za montaniste. V tem letu je vodja instituta prevzel tudi za slušatelje filozofske fakultete posebna predavanja iz petrografije s primernimi vajami. Ta predavanja so imela namen, izpolniti slušateljem filozofske fakultete vrzeli v znanju iz mineralogije in petrografije, ker so bila glavna predavanja prirejena bistveno z ozirom na potrebe

slušateljev tehnične fakultete. Predavanja so šla do šolskega leta 1928/29 redno po dve uri na teden s 4 urnimi vajami, ki so se izrabljale deloma za predavanja. V letu 1923/24 si je pridobila tehnična fakulteta posebnega predavatelja za teoretske, geološke predmete v dr. Leopoldu Poljancu, ki je deloval v okviru mineraloškega instituta. V šestem šolskem letu 1924/25 je predstojnik poskusil znova z obojnimi predavanji, namreč iz mineralogije in iz nauka o slojiščih poleg vseh ostalih predavanj iz leta 1923/24. Predavanja iz geologije je prevzel zaradi odhoda g. dr. Poljanca v Maribor v šolskem letu 1924/25 znova gosp. prof. dr. M. Salopek. V sedmem šolskem letu (1925/26) je predavanje iz nauka o slojiščih izpadlo. V osmem šolskem letu (1926/27) je izostala mineralogija, a predaval se je nauk o slojiščih. Tudi predavanja iz geoloških strok je prevzel vodja sam, tako da jih ima sedaj že drugo leto. Da ob takih razmerah ne bi bil sploh nič več mogoč uspešen pouk, je jasno. Zato je bilo treba preskrbeti drugega predavatelja. Vsa predavanja iz mineralogije in iz petrografije za razne oddelke tehniške fakultete je prevzel v devetem šolskem letu poseben kontraktualen profesor. Predstojniku je preostal od tega časa v okviru tehnične fakultete le pouk iz geoloških strok: nauk o slojiščih in strogo geološki predmeti, kakor so na raznih mestih že navedeni.

KEMIČNI INSTITUT

Kemični institut ljubljanske univerze je imel od početka svojega obratovanja nalogo, zadovoljevati vse v okviru te univerze združene fakultete. V njem je morala najti svoje zavetišče kemija kot veda zase, kemija kot pomožna veda raznih naravoslovnih in tehniških panog, pa tudi pripremna kemija z vsemi svojimi vezmi z industrijo in obrtjo.

Tej že sami ob sebi težki nalogi so se pridružile težkoče, ki so se pričetkoma zdele nepremagljive. Svetovna vojna je izčrpala vse materijalne rezerve centralnoevropskih držav. Ni bilo primernih kovin za izdelovanje laboratorijskih priprav, ne stekla za stekleno orodje, ne dušikovih, žveplovih in fosforovih spojin, ne dobrega lesa, ne dobrega gradbenega materi-

jala in ne strehe za tisoče in tisoče ljudi. Je gotova smelost ob takem času polagati temelje zavodu, ki mora odgovarjati v mnogo kesnejših, bogatejših in morda srečnejših desetletjih glavnim zahtevam.

Ako smo kljub vsemu že v jeseni 1919 pričeli z urejevanjem kemičnega instituta, se je to zgodilo v zaupanju na pravilnost vzgleda, ki nam ga daje živa narava v razvoju svojih živih bitij: skromna celica odgovarja svoji biološki nalogi najmanj prav tako dobro, kakor iz nje nastal kompliciran organizem, tudi ona deluje s tistim maksimom koristi, katerega zaman iščemo pri naših strojih. Rast po intususcepciji, najtemeljitejša organizacija in vsestranska harmonija, ti umotvori žive narave, morali so biti naša vodilna misel.

In tako je pričel naš institut v jeseni 1919 z obema svojima vitalnima funkcijama: nauk mladini in znanstveno delovanje svetu. V praznem kabinetu državne realke smo pripravljali na zabojih kot delavnih mizah poskuse za prvo predavanje eksperimentalne kemije in istotam je izvršila gospa A. Mayer-Kansky svojo disertacijo: učinkovanje formalina na škrob. Ni šlo lahko, toda ljubezen do naše domovine in ljubezen do naše vede nas je vedno podpirala, če so sicer pešale moči. Kar je eksperimentom našega predavanja primanjkovalo na bogastvu in lepoti, to je nadomestoval intimen kontakt duha med učiteljem in slušateljem. Pa tudi govor je bil težak: naš jezik ni imel dovolj preciziranih izrazov za pojme, o katerih smo se menili mi, in kolikor je to jezikovno bogastvo obstojalo, ni bilo prezentno. Iz te zadrege je izrastla naša začasna kemijska terminologija, katero smo natisnili — urejeno po Srečku Ferjančiču — kot predlog osebja kemičnega instituta v Narodnogospodarskem vestniku.

Medtem pa se je gradil institutski bodoči dom. Kranjska hranilnica je stavila brezplačno na razpolago polovico kletnih prostorov v poslopju, namenjenemu državni realki. Gramozni teren, na katerem stoji to poslopje, in pa solidno kletno zidovje je dalo upanja, da se bo mogoče izogniti preveliki vlagi; ker je tudi višina kleti (295—332 cm) primerna, smo pripravili v teh prostorih laboratorije za prva dva letnika kemijsko-tehniške šole, katera naj služita obenem medicincem, montanistom, naravoslovcem in kemikom filozofom, dalje sobe, potrebne za administracijo in vodstvo instituta,

Kemični institut: Peči za najvišjo temperaturo

Institut de Chimie. Fours à haute température

Kolikor je bilo to potrebno, je izolirano zidovje znotraj z asfaltom, na zunanji strani obdaja večino prostorov 55 cm širok jarek, ki sega ali do dna kleti ali do parapeta oken. Tudi v tem drugem slučaju pa vodi do tal vsakega laboratorija ventilacijski jarek v izmeri 25×25 cm. Prvotno majhna okna smo sčasoma povečali na normalno izmero, zasteklenili z luxferprizmami in pridobili tako zadostno svetlobo. Popolnoma brez direktne luči je hodnik na severni strani instituta. Da se osvetli vsaj za silo tudi ta prostor, smo izkopali na primernem mestu 95 cm širok in 300 cm dolg prostor in tega v nivoju dvorišča pokrili z ležečimi luxfer-prizmami. Ta nabiralnik svetlobe nam sedaj zelo lepo razsvetljuje dijaški laboratorij za fizikalno kemijo in skozi vrata tega laboratorija ves hodnik.

Tudi v drugih ozirih je bilo ta, neposredno na zemljo naslonjeni hodnik težko obvladati. Skozi zidovje je pronicala izdatno vlaga: brez direktne zveze na zunaj je bil ta hodnik in vse, kar je bilo ž njim v komunikaciji, neznosno vlažen. Ta nedostatek se je posrečilo odpraviti šele kesneje. Na eni strani smo napravili 44×36 cm širok jarek za dotok svežega zraka, na drugi strani pa postavili kotel za destiliranje vode. Ker obratuje ta konstantno, je pridobil tudi hodnik zelo temeljito iz-

Kemični institut: Laboratorij za analitsko kemijo

Institut de Chimie: Laboratoire d'analyse chimique

menjavo zraka, ki teče neprestano z dvorišča preko hodnika v destilacijski prostor. Izboljšanje je tako izdatno, da je bilo mogoče brez škode nastaniti v tem delu instituta najbolj občutljive aparature, kakor napravo za merjenje elektromot. sile, in slično.

V obče smo posvečali problemu trajne izmenjave zraka v vseh institutskih prostorih, zlasti pa v dijaških laboratorijih, največjo pozornost. Rešitev te naloge nam je olajšalo dejstvo, da so v zidovju realčnega poslopja deloma zelo veliki vertikalni rovi, ki so služili svojčas za ogrevanje učnih prostorov s toplim zrakom. Te, sedaj opuščene rove smo izpeljali, v kolikor je to bilo treba, preko zadnjega nadstropja v podstrešje in odtod na prosto. Srečo smo imeli tudi, ker je bilo dovolj dimnih rovov v zidovju: deloma smo jih izrabili v ventilacijske namene, deloma pa vanje izpeljali peči. Idealna sicer ta rešitev ni, ker se lega razpoložljivih rovov in pa situacija laboratorijskih digestorijev ne ujema, tako da je bilo treba voditi mnogo odduhov iz digestorijev po več ali manj dolgih horizontalnih ceveh do najbližjega razpoložljivega zidnega rova. Vse te zveze leže nad oboki kleti po tleh realčnega pritličja. Sveži zrak prihaja v prostore po že omenjenih dotičnih rovih na tla kleti, se v prostorih razgreje in teče skozi peči in skozi di-

Kemični institut: Laboratorij za anorgansko tehnologijo

Institut de Chimie. Laboratoire de technologie chimique anorganique

gestorije na prosto. Uporabljaje navadna ventilacijska plamena dosezamo, da v glavnih digestorijih tako močno vleče, da n. pr. v prostoru za žveplovodik tudi pri odprtem digestoriju ne prihaja preveč tega plina v sobo. V poletnem času je položaj manj ugoden: potreba je razgrevati zrak v odduhih že precej močno, da se dvigne zračni steber v toplo zunanjo atmosfero. Projektiranih električnih ekshaustorjev zaradi primanjkanja denarnih sredstev pa še ni bilo mogoče namestiti.

Posamezne prostore razgrevamo s trajno gorečimi pečmi, po večini znamke Phöbus, ki so dobre.

Digestoriji so nameščeni po večini v zidnih izdolbinah oken. Kletni zid je 110 cm debel, od teh odpada na okno 40 cm, tako da ostaja za digestorije razpoložljivega prostora 70 cm. Konstrukcija digestorijev obstoji iz lesa, strop je pri prvonabavljenih horizontalen, pri kesneje nabavljenih nekoliko nagnjen, vrata se dvigajo na škripcih in so izbalansirana s svincem. Digestorijska vrata imajo več malih vratic, tako da je mogoče delati v digestoriju ob zaprtih glavnih vratih. Zveza digestorija z odduhom je dvojna: ena odprtina tik nad ploščo za delo in ena odprtina pod streho digestorija. S to ureditvijo z lahkoto odstranjujemo tudi težke pline. Stene so — v kolikor je to dopuščal kredit — obložene z belimi pečnicami, ploskev za

delo je svinčena. Vsak digestorij ima dovod in odtok za vodo in plin.

Dijaški laboratoriji in specialni laboratorij za organsko kemijo so z digestoriji posebno bogato dotirani. Tako imamo na primer

v laboratoriju za analitsko kemijo 104·373 m². 7 digestorijev s skupno ploskvijo 11·700 m²;

v laboratoriju za organsko kemijo 63·436 m², 7 digestorijev s skupno ploskvijo 8·418 m²;

v laboratoriju za organsko kemijo special 32·68 m², 7 digestorijev s skupno ploskvijo 8·078 m².

Tudi kanalizacijo institutskih prostorov smo morali urediti sami. Kanali iz realčnega poslopja so ležali pribl. $1^1/_2$ m pod pritličjem in vodili po združenju v skupni kloaki na dvorišče. Od tega kanalskega sistema smo odklopili vse odtoke, izvzemši skupino, ki prihaja iz klozetov. Ta je ostala neizpremenjena in vodi za omarami fiz.-kem. laboratorija v staro kanalizacijo realčnega prostora.

Vegova ulica pada na mestu, kjer stoji realčno poslopje, močno proti severu in ž njo tudi v njej ležeči kanal. Relativna lega cestnega kanala in pa tal našega instituta je tako neugodna, da smo dobili za posamezne prostore ugoden padec kanala le s tem, da smo zvezali kanalski sistem instituta na dveh mestih z mestno kanalizacijo: na najbolj južni točki pod zadnjim oknom laboratorija za analitsko kemijo in na najbolj severni točki, torej pod oknom specialne sobe za organsko kemijo. Med tema dvema iztokoma vodi na hodniku instituta zbiralna cev tako, da doseže svojo kulminacijo približno ob vhodu v tehtnični prostor analitskega laboratorija. Druga glavna zbiralna cev teče blizu oken diplomskega in organskega laboratorija, krene v tem tik ob zapadni steni proti severu in krene pod severozahodnim oknom tega laboratorija diagonalno na severovzhod v smer proti sredi laboratorija za fizikalno kemijo. V steni, ki meji na organski in fizikalni laboratorij, sprejema kanal odtok iz realke. Ker je padec kanala na tem mestu že zelo slab, sta vgrajena dva čistilna jaška, in sicer eden tik ob steni — vanj prihaja cev iz gornjih nadstropij, eden pa v vogalu v jugozapadnem kotu.

Ker leta 1919 ni bilo dobiti lončenih kanalskih cevi, smo se morali zadovoljiti s cementnimi, ki pa so se na srečo dobro obnesle. Le v organskem laboratoriju, kjer vodi kanal v počasnem padcu odpadne vode iz realke, smo trpeli od premale gostote teh cement-

Kemični institut: V laboratoriju za organsko kemijsko tehnologijo

Institut de Chimie: Technologie chimique organique Laboratoire

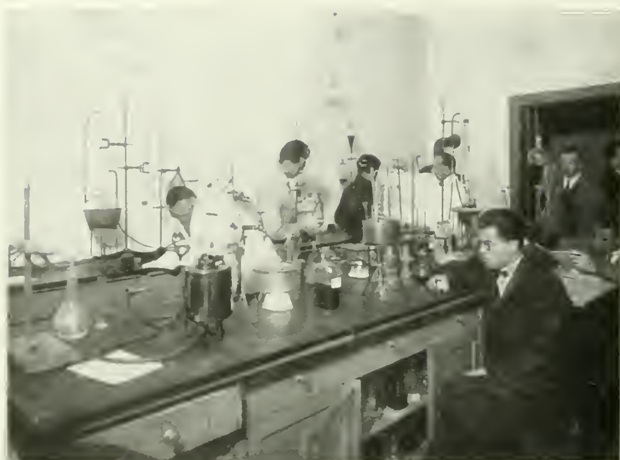
nih cevi, tako da so prihajali smrdljivi plini v laboratorij. V korekturo smo zadelali cel kanal v tem laboratoriju z ilovico. Vobče leže kanalske cevi v dostopnih jarkih, pokritih z železno pločevino. Odtočne cevi od miz oziroma digestorijev so svinčene. Sifoni so imeli prvotno obliko hrušk, tekom let prejedene smo izmenjali z S-sifoni. Svinčene cevi so v kanal zacementirane, zveze teh cevi druga z drugo in z odcepi pa so rahle. Ena cev sega v drugo tako globoko, da voda nikakor ne polje čez rob, sifon je z zadnjim delom odtočne cevi na kanalski strani zakitan. Na ta način smo dosegli možnost lahke izmenjave posameznih delov in se izognili avtogenskemu varjenju svinčenih cevi. Trajnosti cevi škodljivo lotanje s cinom je odpadlo.

Namizni odtoki so svinčeni in imajo obliko polukroglastega lija z radijem 12 cm. Odprtina je zavarovana s svinčeno mrežico. Stenski izlivi in umivalniki so iz bele fajanse, deloma pa iz kamenine.

Jarki, v katerih leže kanalske cevi, vodijo poleg teh še glavne cevi vode in plina. Obadva ta sistema sta priklopljena na cestno mrežo ob severnem oknu instituta. Tam ležita dva vodomera (za malo in za veliko porabo vode) in pa plinomer, ki pa je vdelan v laboratorijsko mizo.

Razen tega glavnega plinomera sta montirana še dva stranska plinomera, in sicer eden v la-

Kemični institut: Laboratorij za organsko kemijsko tehnologijo

Institut de Chimie: Laboratoire de technologie chimique organique

boratoriju za organsko kemijo in eden pred laboratorijem za analitsko kemijo. Prvi kaže porabo plina v organskem laboratoriju in v specialni sobi tega laboratorija, drugi porabo v analitskem laboratoriju in v asistentski sobi tega laboratorija. Podatke teh dveh plinomerov je od glavnega plinomera odštevati.

Napeljava električnega toka nosi posebno vidno svoj povojni značaj. Odcepi in varovalke so montirane na lesenih deskah, kot elektrovod je služila »Cadorna-žica«, stikala in prekinjala kakor tudi okovi svetilk so bili napravljeni iz »vojne« kovine. Ni čudo, da je bilo na tej montaži treba že marsikaj popraviti in izmenjati.

V Vegovi ulici je na razpolago enakomerni tok 2 150 voltov. Iz severnega kletnega hodnika realčnega poslopja vodijo glavni vodi do približno srede sedanje biblioteke. Tam je glavni institutski števec in od njega se odcepi šest posameznih vodov. Laboratoriji za analitsko kemijo, za organsko kemijo in za fizikalno kemijo imajo svoje posebne števce, katerih številke je pa zopet odštevati od glavnega števca. Na števcu analitskega laboratorija so udeleženi: asistentska soba tega laboratorija, tehtnični prostor, predavalnica in akumulatorska baterija. Števec organskega laboratorija oskrbuje poleg tega laboratorija še specialno sobo in sobo vodje laboratorija, števec

Kemični institut: Laboratorij za fizikalno kemijska in biokemijska dela

Institut de Chimie: Laboratoire de chimie physicale et de biochimie

fizikalnega laboratorija vodi v oba dijaška laboratorija.

Ta komplikacija je žalostna posledica nevzdržnega pomanjkanja kredita, zaradi česar moramo imeti najrigoroznejšo kontrolo o porabi elektrike v posameznih delih instituta.

Razen mestnega toka razpolaga institut še s tokom akumulatorske baterije. Ta je nameščena nad garderobnimi omarami laboratorija za analitsko kemijo in obstoji iz 48 členov (Varta, Tip 4 L 2 v steklu). Po štirje členi so združeni v eno baterijo in vsaka taka baterija je speljana na stikalno ploščo. Tako je mogoče s primernimi pahytropi jemati strujo z napetostjo 8 voltov ali poljubnega multipla tega napona do 96 voltov. Stikalna plošča ima vdelan polnilni upor in potrebne merilne instrumente. Zvezana je s predavalnico in obema asistentskima sobama poleg analitskega laboratorija.

Dolgotrajnejšo uporabo nizko napetega in razmeroma jakega toka krijemo s pomočjo agregata, ki nam zniža napetost od 500 na 20 voltov. Ta agregat je z vsemi pripadajočimi mu aparati montiran v celici za potenciometrijo in po posebnem vodu zvezan z akumulatorsko baterijo.

Izmenični tok proizvajamo po potrebi sami z malim generatorjem, ki daje 110 ali 220 voltov pri 500 periodah v minuti.

Podrobno varijacijo nizko napetega toka omogoča stikalna

Kemični institut: Soba profesorja za kem. tehnologijo

Institut de Chimie: Cabinet du professeur de technologie chimique

plošča v sobi asistenta za analitsko kemijo. Ta nam daje vse napetosti od 8 do 16 voltov pri maksimalni jakosti 6 do 7 amperov in prihaja predvsem v poštev pri elektroanalizi.

Ko je bila glavna dispozicija prostorov gotova, se je izkazalo da ti prostori zadostujejo za predmete 1. in 2. letnika in za znanstvene preiskave v skromnem obsegu. Na žalost ni bilo prostora za knjižnico. V zadnjem času smo si pomagali tudi v tem oziru. Izkopali smo hodnik, ki veže skupino analitskih laboratorijev s skupino organskega laboratorija. S tem smo pridobili precejšen del hodnika za knjižnico.

Še v enem oziru smo si morali pomagati na poseben način, to je takrat, ko smo morali najti prostor za namestitev specialnih optičnih in električnih aparatov. Za vse te meritve potrebnih posebnih sob ni bilo dobiti. Odločili smo se za nekak celičen sistem in postavili na že omenjenem osušenem hodniku sedem celic v izmeri 1·000 do 2·500 m². Vsaka celica je opremljena tako, da ravno še omogoča delo. V prvi je nameščena analitska tehnica, v drugi potenciometerska naprava, v tretji izvršujejo praktikanti fizikalnega laboratorija svoje optične meritve, v četrti je naprava za merjenje elektroprovodnosti, v peti precizijski polarimeter, šesta celica je prirejena za fotografsko temnico in v sedmi stoji velika električna

Kemični institut: Naprave za elektro-analizo

Institut de Chimie: Apparats pour l'electro-analyse

centrifuga. Tako nam nadomešča ta hodnik sedem specialnih sob.

V svoji razporedbi zadostujejo kletni prostori v realčnem poslopju kakor omenjeno za potrebe dveh letnikov kemijske šole in za potrebe vodstva instituta. Vse to pa seveda le v skromnem obsegu.

Slušatelji prvega, drugega in tretjega semestra delajo v analitskem laboratoriju, v katerem je 40 miz, v istem laboratoriju se vrše vaje iz analitske kemije za montaniste in naravoslovce, vaje iz plinske analize za montaniste in puhalni praktikum. Do tekočega šolskega leta so delali v tem laboratoriju tudi medicinci.

Dijaki četrtega semestra imaje svoje vaje iz organske kemije. Za to razpoložljivi laboratorij daje možnost dela 20 praktikantom.

Dva kabineta tega institutskega dela služita za pripravljanje predavanj iz anorganske in iz analitske kemije, en kabinet kot pisarna, en kabinet za vaje iz fizikalne kemije za 8 praktikantov, trije kabineti so namenjeni za asistente in istočasno kot specialne sobe dijaških laboratorijev, a vodja instituta in njegov namestnik imata še po eno sobo in majhen laboratorij za svoja znanstvena dela.

Za potrebe tretjega in četrtega letnika v kleti ni bilo najti več mesta. Vršila so se dolgotrajna pogajanja, da bi pridobil kemični institut en del kletnih prostorov na drugi strani po-

Kemični institut: V knjižnici

Institut de Chimie: La bibliothèque

slopja, ali nekaj prostorov v pritličju, da bi se postavil mal paviljon na dvorišču realke ali slično, toda vse brezuspešno. Tako smo se morali odločiti za namestitev tehnološkega dela tega instituta v zgradbi za nastanitev tehnične fakultete. Za stavbne svrhe je votiral kemični institut iz svojih kreditov izdatne vsote in tako pridobil še nekaj najbolj nujnopotrebnih prostorov.

V tem poslopju leži laboratorij za tehnologijo anorganskih tvarin (3. letnik) za 20 in laboratorij za tehnologijo organskih tvarin (4. letnik) za 9 delovnih moči z najnujneje potrebnimi postranskimi prostori.

Ostal pa je kemični institut brez lastne predavalnice in je še danes, 10 let po ustanovitvi univerze, navezan na gostoljubnost ravnateljstva državne realke. Predavatelji morajo prenašati vso aparaturo, ki je potrebna za demonstracije, iz kleti preko dvorišča v predavalnico, tu v razmeroma kratkem času sestaviti aparate in po predavanju zopet odnašati ves materijal v klet nazaj. Lahko je misliti kaka izguba energije in dela leži v tem groznem nedostatku in koliko škode se godi na materijalu pri prenašanju.

Višina miz in digestorijev je enotna: 93 cm, vendar je v laboratorijih poskrbljeno za to, da je na razpolago še nivo 80 cm. Tehtnice in drugi posebno občutljivi aparati stoje na konsolah, ki so pritrjene na

Kemični institut: Laboratorij za organsko kemijo

Institut de Chimie: Laboratoire de chimie organique

glavnih zideh. Za razsvetljavo uporabljamo navadne opalitžarnice brez posebnih refleksijskih priprav, ker so vobče laboratoriji za take naprave prenizki.

Oprema instituta z laboratorijskimi potrebščinami in aparati je danes precej popolna. Glavno postavko zavzemajo v tej inventarski skupini opreme dijaških miz. Ker smo dislocirani v kraju, kjer ni — ali vsaj do zadnje dobe ni bilo — nikakih pravih zalog za kemikalije in laboratorijske potrebščine, smo morali opremiti dijaške mize razmeroma bogato in preko tega še v lastni režiji skrbeti za rezerve. Ker je urejenih okoli 130 miz za dijaško delo, je razumljivo velikansko število malih inventarskih predmetov. Do danes jih štejemo okoli 60.000.

Na polju analitske kemije poseduje naš institut tudi precej bolj specialnih aparatov. Fizikalično-kemijska oprema je razen nekaterih optičnih aparatov dokaj popolna, na žalost pa že precej izrabljena, ker igrajo preiskave te vrste v našem institutu veliko vlogo. V zadnjem času je institutu poklonila trboveljska premogokopna družba kompletno napravo za berginiziranje premoga in laboratorijsko vrtilno peč za destilacijo v večji meri.

In tako se je razvilo v našem institutu lepo mirno znanstveno življenje.

Zastopnik stolice za kemijsko tehnologijo se udejstvuje na

Kemični institut: Soba profesorja za splošno in pripremno kemijo

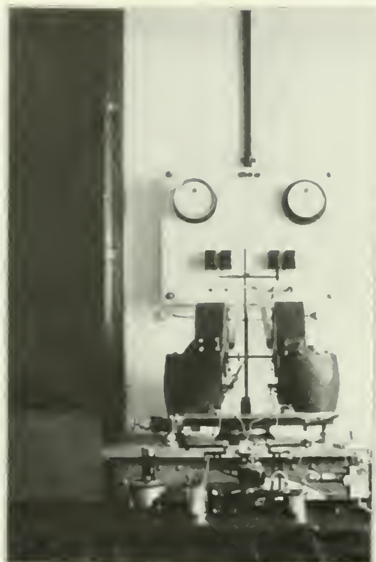
Institut de Chimie: Cabinet du professeur de chimie générale

polju kresolsaponatov s fizično-kemijsko preiskavo teh sistemov. Profesor splošne in uporabne kemije se bavi z raznimi vprašanji iz analitske kemije in je nedavno postavil nov teorem o specifični toploti elementov v trdnem stanu: drugi profesor se je kot organik posvetil valenčnemu problemu v organski kemiji in preiskuje v prvi vrsti vpliv raznih substituentov na gibljivost drugih. V okviru fizikalne kemije in koloidne kemije nadaljujemo v našem institutu študije o rastlinskih koloidih in smo izgotovili serijo sistematičnih preiskav o premogih Slovenije, ki naj tvorijo podlago za izčrpen kataster naših premogov glede na destilacijo, berginiziranje i. dr. Dijaštvo ima pri tem priliko, da se po lastnem nagibu poglobi na prav različnih poljih naše vede, in kakor čujemo iz krogov podjetnikov, se kot inženjerji dobro obnesejo.

Do danes je zapustilo naš institut 41 diplomiranih kemikov inženjerjev, večje število je odšlo tekom svojega študija ter ga dokončalo v inozemstvu, po večini v Franciji in Italiji. Dober dokaz ambicije našega naraščaja je dejstvo, da je napravilo doktorat devet kandidatov.

Temelji, ki smo na njih gradili, so se izkazali kot dobri in upati je, da bo prihajajoča generacija zadovoljna s tem, kar ji izroča odhajajoča.

Fizikalni institut: Duboisjev polobročni elektromagnet

Institut de Phisique

Fizikalna predavalnica

Auditoire

Anatomski institut

Institut d'Anatomie: Cabinet du professeur

ANATOMSKI INSTITUT.

Anatomski institut je bil ustanovljen l. 1919. Predavanja iz anatomije so bila v deželnem dvorcu, v univerzitetnem poslopju. Predavanja so se vršila redno, prav tako se je takoj pričelo z rednimi secirnimi vajami. Secirne vaje so se vršile v prosekturi deželne bolnice. Institut si je nakupil najnujnejše za pouk in za demonstracije. Preparati so se izvrševali v prosekturi in se donašali k predavanjem v deželni dvorec. Vodstvo deželne bolnice je prepustilo prvo nadstropje nad prosekturo medicinski fakulteti. Za to uslugo se je treba zahvaliti tedanjemu vodji deželne bolnice, g. dr. A. Kraigherju. Tako se je anatomski institut že po prvem semestru lahko preselil iz univerzitetnega poslopja v prosekturo. Z dograditvijo anatomskega instituta se je institut končno preselil v lastno zgradbo.

Danes razpolaga institut s šestimi sobami nad prosekturo in dvema secirnima dvoranama v novi zgradbi, kjer ima tudi klet za mrliče. Institut si je nabavil potrebno število mikroskopov in modelov, kar zadošča, da se študij

nemoteno vrši. Institutska knjižnica obsega danes okrog 600 del nemške in francoske literature in ima naročene štiri perijodične strokovne liste.

Pouk obsega predavanja iz anatomije človeka ter sekcijske vaje, ki se vrše v zimskem semestru in pričetku letnega, ker je zimski prekratek. Secira se celodnevno vsak dan, razen nedelj in praznikov. Medicinci secirajo v skupinah dveh do šestih slušateljev. Vsak slušatelj, ki hoče položiti rigorozni izpit, mora izvršiti neko število preparatov.

BIOLOŠKI INSTITUT.

Biološki institut je bil ustanovljen novembra 1922 z nalogom, da pripremi učila, ki so potrebna za predavanja iz »Občne biologije«, ter ustvari pogoje za znanstveno delo na tem polju. V to svrho so mu bile na razpolago redne in izredne dotacije v letih 1923/24 do 1928/29 v skupnem iznosu 276.990 Din.

Institut je bil iz početka nastanjen v enem samem prostoru, pozneje — počenši z l. 1926 — v dveh majhnih sobah v prvem nadstropju centralnega vseučiliškega poslopja, ki pa jih je bilo treba šele adaptirati.

Institut je danes opremljen z vsemi običajnimi demonstracijskimi ter raziskovalnimi instrumenti, z barvili, kemikalijami, steklovino in drugimi pripomočki, ki so potrebni za izvedbo običajnih, a tudi mnogih specialnih raziskovalnih metod. Tako poseduje institut n. pr. mikromanipulator po Péterfiju za izvedbo mikrurških operacij in uporabo pri gojenju tkanin in vitro.

Izmed učil je bila posvečena posebna skrb izdelavi stenskih slik k predavanjem iz »Občne biologije«, ki jih je, 145 po številu, po navodilih in pod nadzorstvom predstojnika biološkega instituta izvršil akad. slikar prof. I. Žnidarčič. Tudi je institutu na razpolago Leitzov aparat za projekcijo diapozitivov, ki je opremljen s serijo mikro- in makrofotografskih posnetkov, ter aparat iste tvrdke za mikroprojekcijo.

Institutska knjižnica šteje 282 samostojnih del in razprav, skupno v 334 zvezkih, ter prejema 17 znanstvenih časopisev in 6 drugih perijodičnih publikacij, med temi 10 v nemškem, 7 v angleškem, 5 v francoskem in 1 v češkem jeziku, doslej skupno v 286 zvezkih.

ri nabavljanju literature, instrumentarija in ostalih pripomočkov sta se biološki in zoološki institut dopolnjevala ter si bila drug drugemu z vsem inventarjem v medsebojno pomoč in podporo.

V biološkem institutu so se vršila raziskavanja o živčevju skifomeduz, o kožnih čutilih človeške ribice (Proteus anguineus Laur) ter o barvanju tkanin s koloidi dragih kovin.

Najbolj nujne zahteve, ki še čakajo izpopolnitve, so: oprema in prostori za obdržavanje praktičnih vaj za slušatelje, ustanovitev zbirke demonstracijskih objektov ter izpopolnitev časopisnih serij.

FIZIOLOŠKI INSTITUT

Fiziološki institut je bil ustanovljen leta 1920. Prvotno se je nahajal v prostorih, ki so bili sezidani nad prosekturo splošne bolnice. Razpolagal je z dvema prostoroma za dijaške vaje, s kemičnim laboratorijem in laboratorijem za eksperimentalno fiziologijo, nadalje je imel eno sobo za knjižnico in eno temnico za optične aparate. Spodaj v kleti, blizu kleti za mrliče, se je nahajal majhen oddelek, namenjen za kemično delo. Živali so bile nastanjene v kleti sedanjega higijenskega zavoda, razen tega pa je imel še na zemljišču bolnice majhen lesen hlev za živali. Za dela s smrdljivimi plini je bila zgrajena manjša baraka na ravni strehi nekdanje bakteriološke stanice; ker je bila ta streha porastla s travo, je hkratu služila zajcem za pašnik.

Predavanja so se vršila v veliki dvorani prosekture, kjer so se vršila tudi vsa ostala predavanja; isti prostor je služil hkratu kot secirna dvorana. Ker je bil institut pičlo dotiran, mnogo važnih aparatov ni bilo mogoče nabaviti deloma radi nezadostnih sredstev, deloma pa tudi radi pomanjkanja blaga na inozemskem trgu zaradi povojnih razmer; institut si je pomagal pač s tem, da se je izdelovalo doma. Vzlic temu so se predavanja, istotako vaje iz fiziološke kemije in eksperimentalne fiziologije redno vršile.

Jeseni leta 1924 je bila zasilno dograjena stavba sedanjega anatomskega instituta. Vanj se je priselil tudi fiziološki institut, ki še do danes nima lastnega poslopja. Prostori, ki so se za potrebe fiziološkega instituta za silo adaptirali, zahtevam instituta ne ustrezajo popolnoma. Predvsem pogreša zavod velikih, svetlih, suhih prostorov v kleti,

Fiziološki institut: Laboratorij

Institut de Physiologie: Laboratoire

kjer bi se mogli namestiti občutljivi merilni instrumenti za natančna fizikalno-fiziološka merjenja. Prostori se nahajajo danes deloma v podzemlju, deloma v pritličju, deloma v drugem nadstropju anatomskega instituta. V podzemlju je delavnica za fina mehanična ter mizarska dela, prostor za pomivanje, za kuhanje jedi živalim, shrambe za destilirano vodo, za kemikalije, temnica, prostor za žabe in akvarije, večja soba za dijaške vaje iz fiziološke in analitske kemije ter manjši kemični laboratorij. V pritličju je soba vodje instituta, soba, v kateri so nameščene tudi tehtnice, kemični laboratorij, soba za fiziološke poskuse in operacije, poleg tega še manjši laboratorij za asistenta. Institut pogreša predvsem sobe za knjižnico in tehtnice. Knjižnica je nameščena v omarah, ki so postavljene po hodniku v pritličju. — V drugem nadstropju je večja soba, ki služi istočasno kot predavalnica in kot dvorana za vaje iz eksperimentalne fiziologije, nadalje večja temnica za fotografske svrhe, manjša soba za pomožne asistente, večja soba za fizikalno-kemične in fizikalne aparate. Ta soba je za fina merjenja docela neprikladna, ker je stavba zidana tako, da se vsak najmanjši tresljaj močno občuti. — Prostor za živali je majhen hlev, ki je prizidan mrtvašnici v kotu ob koridoru, ki veže prosekturo z novim anatomskim zavodom. Hlev se slabo zrači in je za rejo živali docela neprikladen: zgodilo se je že, da so zaradi vlage in nezadostnega zračenja poginili institutu vsi

Fiziološki institut: Laboratorij

Institut de Physiologie: Laboratoire

poskusni kunci. Med koridorom in hlevom je večji zamrežen prostor, nekako letališče za golobe, na dvorišču ob Zaloški cesti pa je postavljen večji betonski akvarij, v katerem se goje poleti žabe. Institut goji naslednje živali: kunce, morske prašičke, bele podgane, bele miši, divje podgane, hišne miši in pse. Nedograjena velika predavalnica v prvem nadstropju se je za silo očistila in služi sedaj kot prostor za večje kletke za pse, kokoši in golobe.

V splošnem je stavba anatomskega instituta slabo zgrajena, ker ni vpeljana ne centralna kurjava, dimnikov pa deloma sploh ni, tako da se nekateri prostori vobče ne dado kuriti. Kot dimniki se uporabljajo v fiziološkem institutu odduhi kemičnih peči (digestorijev).

Fiziološki institut je za moderne eksperimentalne zahteve preslabo opremljen, ker radi neustreznih finančnih sredstev ni bilo mogoče nabaviti potrebnih finejših in novejših aparatov. Od takih pogreša institut predvsem: strunski galvanometer, aparate za optično registracijo, večji kalorimeter, polarizacijski aparat ter pripomočke za demonstracijo temeljnih pojmov iz

Fiziološki institut: Laboratorij

Institut de Physiologie: Laboratoire

optike, akustike itd. Vobče razpoložljivi krediti ne dovoljujejo nikakih izdatkov, ki bi se ne omejevali strogo na potrebe pouka; v svrhe znanstvenega raziskavanja institut ne razpolaga s potrebnimi sredstvi. Isto velja v neki meri tudi za institutsko knjižnico. Ker v Ljubljani ni primerne strokovne knjižnice, pada seveda ogromen del budžeta vsako leto na breme nabavljanja nekaterih najpotrebnejših strokovnih časopisov in priročnikov. Ta literatura bi se morala, kar se tiče starejših letnikov, še zelo kompletirati, za kar pa bi bile potrebne znatne vsote. Knjižnica obsega danes 331 del, od časopisov pa samo eno kompletno serijo (Zeitschrift für physiologische Chemie). Knjižnica vsebuje večinoma nemške knjige, inozemskih časopisov, razen nemških, institut nima nikakih. Zelo važnih, za institut nujno potrebnih specialnih del iz tekoče literature, si zavod ne more nabaviti. V tem oziru bo pač treba kooperacijo med posameznimi instituti še znatno izpopolniti.

V predavalne svrhe si je institut nabavil stenske table, ki so jih po večini izdelali pomožni asistenti-dijaki, večji del aparatov in instrumentov, ki se

uporabljajo pri poskusih pri predavanju in vajah iz eksperimentalne fiziologije, je bil izdelan v mehanični delavnici instituta, in to: stativi, vzvodi, elektrode, razni registrirni aparati, ergograf in nekateri aparati za optične poskuse. Za vaje iz eksperimentalne fiziologije je na razpolago toliko število manjših aparatov, da lahko dela z njimi poskuse istočasno 12 slušateljev.

Tudi eksperimentalni del predavanj se je z domačimi sredstvi posrečilo zadostno izvesti in v toliki meri izpopolniti, da se temeljni fiziološki pojavi lahko demonstrirajo. Za znanstveni študij razpolaga institut s sledečimi aparaturami: skoro vsi Preglovi aparati za kvantitativne mikrokemične določitve, Kuhlmannova mikrotehtnica, torzijska tehtnica, kalorimeter, Van Slykeovi aparati za merjenje plinov, Haldaneov aparat za analizo plinov, manjši aparati po Barcroftu in Kroghu za določevanje plinov v krvi, aparat za določevanje vodikovih ionov, aparat za merjenje provodnosti, priprave za poskuse z izoliranimi organi. Aparature in instrumenti za izvrševanje fizioloških operacij na večjih živalih so pomanjkljivi in nezadostni, zlasti z ozirom na intenzivno eksperimentiranje v tej smeri.

Pouk v institutu obsega predavanja o fiziologiji človeka, praktične vaje iz fiziološke kemije in eksperimentalne fiziologije, od letnega semestra 1929 dalje pa tudi vaje iz analitske kemije za medicince v dijaškem laboratoriju fiziološkega instituta. Na podlagi teh vaj mora udeleženec dokazati, da je izvršil predpisane naloge in ob sklepu vaj dokazati s kolokvijem tudi teoretsko znanje o tvarini, ki se je obdelala pri vajah.

Ker je prostor za vaje iz eksperimentalne fiziologije premajhen in število aparatov nezadostno, se vrše te vaje v več skupinah, ki obsegajo po 12 slušateljev. Običajno se udeležujejo vaj dve do štiri skupine v semestru. V institutu se vrše poleg tega predavanja in vaje za slušatelje biološke skupine na filozofski fakulteti iz splošne in pa primerjalne fiziologije.

Znanstvena raziskavanja se bavijo z vprašanjem antinevritičnega vitamina, pomena notranje sekrecije timusa ter biološkega pomena maslene kisline, nadalje z respiratorično funkcijo krvi in z individualnostjo krvi. Končno izvršuje institut tudi kemične, farmakološke in biološke preizkuse za sodišča v Sloveniji.

Histološki institut: Laboratorij

Institut d'Histologie: Laboratoire

HISTOLOŠKI INSTITUT

Histološki institut je bil ustanovljen leta 1920. Institut je imel tedaj v prosekturi splošne bolnice v I. nadstr. majhno sobico, ki je bila hkratu laboratorij in soba institutskega vodje. Predavalnica je bila skupna soba za histologijo, anatomijo in fiziologijo. Histološke vaje so se vršile na hodniku prosekture in nato, ko se je odstopil del prosekture novoustanovljenemu higijenskemu zavodu, odnosno bakteriološki stanici, v nedograjeni sobi v pritličju novega anatomskega zavoda. Z dograditvijo anatomskega instituta se je vselil histološki institut v nove prostore, ki obsegajo danes: dve večji sobi v I. nadstropju in dve manjši sobi pod predavalnico, s posebnim vhodom, razen tega še majhno shrambo, kjer so se nekaj časa redile miši za eksperimente, in končno košček hodnika, ki se je pregradil za laboranta.

Ob ustanovitvi si je institut nabavil mikroskope za histološke vaje in štiri boljše stative, vse od tvrdke Reichert na Dunaju, katera je pozneje dobavila tudi pet mikrotomov. V teku časa so se izpopolnjevali optični aparati z nabavo binokularnega nastavka pri Reichertu, polarizacijskih priprav in nekaterih drugih aparatov, kar popolnoma zadošča za reden potek pouka pri demonstracijah in histoloških vajah. V učne svrhe razpolaga institut z najnujnejšimi embriološkimi modeli znane tvrdke Ziegler v Freiburgu, nadalje

si je institut ustanovil zbirko histoloških preparatov za interno uporabo, ki pa služijo tudi kot demonstracijski materijal slušateljem. Za izpopolnitev pouka se poslužuje institut projekcijskega aparata tvrdke Leitz, Wetzlar, ki je sicer last anatomskega instituta, a je nameščen v predavalnici histološkega instituta. Je to epidiaskop, ki dopušča tudi mikroprojekcijo s šibkejšimi objektivi. Za večje povečave služi mikroprojekcija z liliputko.

Knjižnica obsega najnujnejše knjige strokovne literature in pa tri perijodične časopise. Kakor drugi instituti, občuti tudi histološki institut nezadostno dotacijo. Institut bi potreboval predvsem posebno sobo, ki bi se morala adaptirati za mikrofotografijo.

Pouk vsebuje predavanja iz histologije in histogeneze, inkluzivno embriologijo, demonstracije iz teh predmetov ter histološke vaje, pri katerih barvajo dijaki sami mikroskopske prereze. Zaradi nezadostnih prostorov vežbajo dijaki v več skupinah, obsegajočih po 14 do 15 slušateljev. Slušatelj ima priliko izdelovati lastno zbirko histoloških preparatov, nad 100 po številu. Iz teh preparatov se pri praktičnem delu rigoroza stavijo slušatelju primerna vprašanja.

Znanstvena raziskavanja so se tikala doslej morfologije ustnih slinavk pri miši in podgani ter rekonstrukcije srca in možganja pri živalskih embrionih.

Institut proučuje tudi odnošaje krvnih skupin domačega prebivalstva.

ELEKTROTEHNIČNI INSTITUT.

Vklop tehnike v organizacijo univerze je v sedanji dobi in v toku današnjega življenja skoraj neizbežna nujnost. Znanstvena vzgoja in pa teoretična poglobitev v stroko je za inženjerja dokaj lažja v tesnem sožitju s filozofsko fakulteto, a za mlado univerzo je zopet koristneje, ako si ona ne naklada posebnih bremen za tehnični študij, ki brez njega danes tudi sama ne more izhajati. Stari, častitljivi instituciji univerze priteka s tehniko osvežujoč sok.

S takšnega splošnega vidika je organiziran elektrotehnični študij na ljubljanski tehnični fakulteti.

Opis tega našega instituta in institutskega dela je v naslednjih vrstah na kratko podan.

V oddelek se sprejemajo tehniki, ki imajo za seboj štiri semestre splošnega teoretič-

Vhod v poslopje tehnične fakultete

Bâtiment de la Faculté Technique: L'entrée

nega študija in se hočejo specializirati za elektrotehnike. Na oddelku se predava štiri semestre po šest ur na teden o gradnji električnih strojev. — Prvi semester je določen za gradnjo transformatorjev, drugi pa za gradnjo strojev za enakomerni tok. V tretjem se obravnavajo sinhroni, v četrtem pa asinhroni stroji in kolektorski motorji. Stolica za elektrotehnične meritve opravlja te štiri semestre svoja praktična dela paralelno z opisanimi predavanji o gradnji električnih strojev, razen tega ima pa še splošen kolegij o meritvah. Stolica za prenos energije in za razdelitev toka ima dva semestra dveurnega kolegija o instalacijah ter prav tako dva semestra triurnega kolegija o prenosu energije. Splošnega strojeslovja je v učnem načrtu samo toliko, kolikor ga elektrotehnika resnično potrebuje. S strojnim risanjem in s strojnim elementi je seveda opravljeno že v prvih dveh letnikih. Po prvem državnem izpitu, ki se polaga po absolviranem četrtem semestru, sta pri stolici za splošno strojeslovje dva semestra štiriurnega kolegija o parnih strojih in termodinamiki, na-

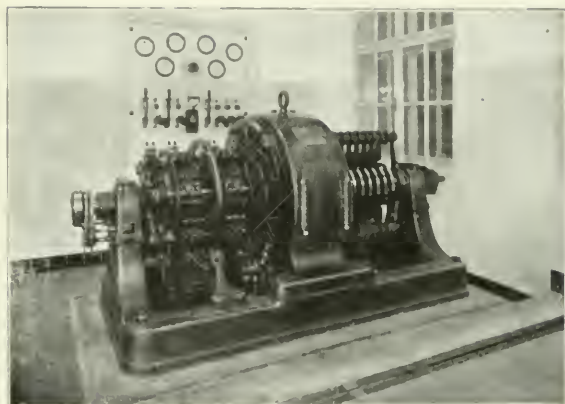
Elektrotehnični institut: Akumulatorske baterije

Institut électrotechnique: Salle des accumulateurs

to pa štiriuren kolegij o plinskih strojih in vodnih turbinah, tudi za tega sta odločena dva semestra. Ob omenjenih glavnih predavanjih gredo konstrukcijske vaje in splošna tehnična pomožna predavanja. Stolica za slabi tok je v organizaciji. Pred drugim državnim izpitom mora kandidat izdelati obsežno diplomsko delo.

Ko se današnji elektro-inženjer izobrazuje, mu je treba predvsem temeljitega teoretičnega šolanja. Za uvod so predavanja o znanstvenih temeljih elektrotehnike v tretjem in četrtem semestru, le-tem za pomoč pa eksperimenti v laboratoriju. Največja važnost se polaga na to, da dobi dijak v materijo fizikalen pogled. Pokazalo se je, da pripravljalni študij fizike ne zadošča. Predavanja o temeljih elektrotehnike, ponazorjena s številnimi eksperimenti, morajo polagoma vzbuditi fizikalno razumevanje, a pri poznejših strokovnih predavanjih, posebno pri predavanjih o električnih strojih, se dela v prvi vrsti s fizikalnimi ponazoritvami. Ni glavno to, da se kopičijo dejstva iz prakse, ampak to, da živi slušatelj v pravem fizikalnem in s tem

Elektrotehnični institut: Enokotveni konverter

Institut electrotechnique: La commutatrice

tehničnem šolanju. Vdihniti mu je treba ljubezen do stroke, prinašati mu lepote elektrotehnike na dlani. Življenje mu bo potem vse, kar je potrebno za delo, že samo dalo.

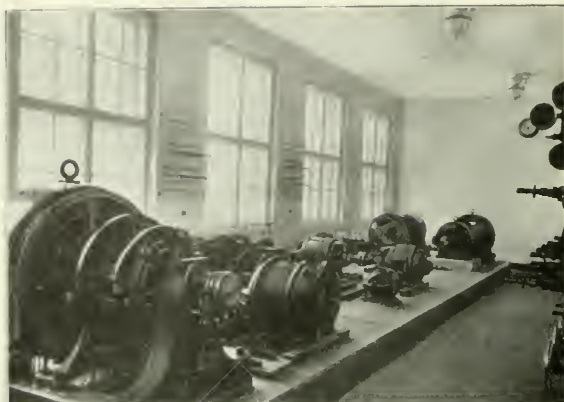
Od začetka že je moral organizator elektrotehničnega oddelka vpreči vse svoje moči za izgradnjo instituta in skrbeti predvsem za opremo, ki je potrebna za nazoren pouk. Saj ne more biti uspešnega študija brez nazornega pouka, ki temelji na številnih meritvah in poskusih. No, razmeroma prav hitro je dobil elektrotehnični oddelek svojo opremo.

Težko je bilo mladi državi, in po vojni, z zadostnimi sredstvi dotirati svoje visokošolske institucije. Obrniti se je bilo treba za pomoč na dobrotnike. S privatnimi sredstvi je bil postavljen najprej paviljon. Tako je elektrotehnični institut l. 1921 dobil svoje stanovanje. Oprema se je potem pričela z razmeroma skromnim javnim denarjem. Sestavil se je program in izdelali so se načrti, izvedba pa se je porazdelila na poznejša budžetna leta.

Kdo bi bil seveda takrat mislil na velik institut: saj državi še ni bilo treba toliko elektroinženjerjev. Na kakih štirideset slušateljev v letniku se je mislilo in res jih je danes v celem oddelku 170.

Razne narodnosti so med njimi. Seveda je največ Slovencev. Z juga imamo tudi Bolgarov. Da nam je doba poslala kajpakda Rusov, je razumljivo. Reče se pa lahko, da postaja prav elektrotehnični institut

Elektrotehnični institut: Strojnica

Institut électrotechnique: Emplacement des machines

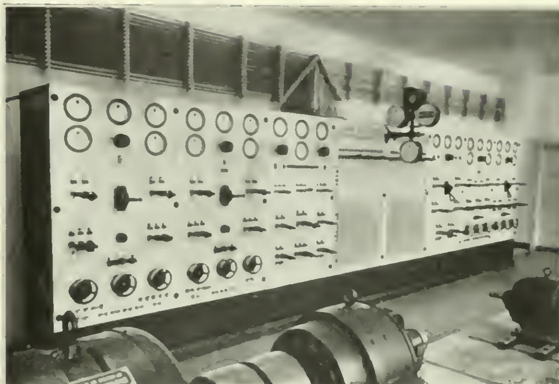
po svojem živem materijalu vedno bolj splošna narodna last slovanskega juga.

Ljubljanski elektrotehnični institut je za sedaj usmerjen v glavnem na jaki tok. V tem oziru je malo razlike med njim in med instituti nemških avstrijskih ali češkoslovaških tehničnih visokih šol. Institut je mlad, a prav zato ima tudi vse prednosti, ki jih daje mladost: je popolnoma moderno urejen, a ker ga je zgradila specialna tvrdka Siemens & Halske, ni dvoma, da je dobro urejen.

Institutu daje tok mestna elektrarna. Takrat, ko se je delal priklop na mestno mrežo, je bil na razpolago samo enakomerni tok 2 × 150 V. Sedaj se dobiva z mestne periferije tudi vrtilni tok, ampak dovod enakomernega toka se seveda ne da več izpremeniti; tako da imajo institutski laboratoriji neposredno na razpolago le enakomerni tok 2 × 150 V. S tem se pač ne bi dalo bogvekaj podvzemati. Za točne meritve je predvsem treba zelo mirne oddaje toka. To imamo edinole v lastni akumulatorski bateriji. Slika nam kaže institutski akumulatorski prostor. Tam je velika baterija za 2 × 220 V in 200 ah. Razen tega je v istem prostoru še manjša baterija za 2 × 24 V in 100 ah. Baterije se polnijo iz mestne mreže, in sicer po dveh polnilnih agregatih, ki se nahajata samo za ta namen v posebni lastni kleti tik poleg akumulatorskega prostora.

Izmenični in vrtilni tok dobiva institut tako, da pretvarja mestni enakomerni tok. Slika nam kaže veliki enokotveni

Elektrotehnični institut: Centralna pretikalna naprava

Institut électrotechnique: Le grands tableau de distribution

konverter za 210 kVA in njegovo stensko priklopno ploščo. Ta enokotveni konverter je zgradila tvrdka Siemens-Schukert-Werke nalašč za institut. On s svojimi šestimi drsalnimi obroči omogoča, da se dobi 6-, 4- in 3 fazni izmenični tok 50 Per/s. Konverter je razen tega opremljen z različnimi posebnimi pripravami, ki so za šolsko preiskovanje tega interesantnega strojnega tipa koristne. Uporablja se torej ne le v obratu, ampak tudi kakor preizkusni objekt.

Enokotveni konverter stoji v strojni dvorani, ki jo je videti na sliki. Prav spredaj se vidi konverterjeva kolektorska stran. Zadaj sta drug poleg drugega dva motorna generatorja po 25 kVA, ki služita enako za transformacijo mestnega enakomernega toka v vrtilni tok 3 × 220 V pri 50 Per/s. Tudi ta dva motorna generatorja se seveda prav tako uporabljata kot objekta za poskuse. Z njihovo pomočjo se predvsem lahko pokaže paralelni obrat. Magnete enega teh dveh motorjev vzbuja baterija.

Med opisanimi tremi konverterji je preizkuševališče, ki ga je na sliki točno videti. V betonski podstavek so vzidane tračnice, na katere se lahko po volji pričvrščajo stroji, ki jih preiskujemo. Potrebni tok dobivamo po mramornatih stikalnih ploščah, ki so pritrjene na steni med okni.

Preizkuševališče je opremljeno s popolnoma modernimi novimi stroji. Ima železniški motor za enakomerni tok, normalen stroj za enakomerni

Elektrotehnični institut: Naprava za visoko napetost 100.000 voltov

Institut électrotechnique: L'établissement pour le haut voltage (100.000 volts)

tok v stranskem sklepu, asinkronski motor za vrtilni tok s tuljavnim košem, raznopolna asinkronska motorja z drsalnimi obroči za vrtilni tok, ki se dasta sklopiti v kaskado, kolektorski motor za izmenični in kolektorski motor za vrtilni tok z opremo vred. Na preizkuševališču stojita tudi dva mala transformatorja in majhen visokofrekvenčen generator za 500 Per/s. Razni direktni in indirektni viri dajejo vse vrste toka, napetosti in perijod, ki so potrebne. Preklopi se opravljajo na veliki institutski stikalni plošči, ki stoji v strojni dvorani, in ki se da nasliki spoznati po različnih preklopnih vzvodih in ročnih kolesih. Na nadaljnji sliki imamo pregled te stikalne plošče, ki je razdeljena v osem poljá. Prav na levo sta obe polji motor. generatorjev, čisto na desni pa obe polji dveh baterij. Na sredi so zbirala, čez katera se dajo voditi v posamezne laboratorije vse mogoče vrste napetosti in toka. Na sliki je izpeljana nad stikalno ploščo sinkronizacijska naprava obeh motornih generatorjev. Na steni za stikalno ploščo se vidijo razdelitveni vodi, ki gredo na razna mesta za delo. Čisto spredaj

Elektrotehnični institut: Profesorski laboratorij

Institut électrotechnique: Le laboratoire des professeurs

se vidi del strojnega preizkuševališča.

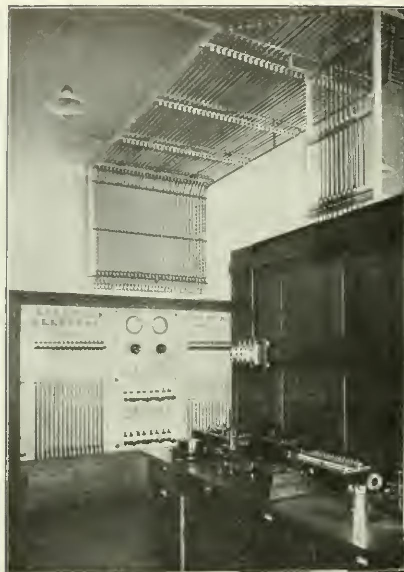
Institut ima sedaj šele skromno preiskovališče za visoko napetost 100.000 V. Vidi se na sliki. Ono tvori del profesorskega laboratorija in deluje z 10 k VA transformatorjem.

V istem laboratoriju sta še dve mizi za meritve. Na sliki se vidi naprava za dovajanje toka iz strojne dvorane. Obe mizi za meritve služita asistentom stolice za električno strojegradnjo. Na sliki se vidi prav spredaj del preiskovalne naprave za visoko napetost, na desni pa institutska radio-postaja.

Za praktične vaje v splošnih meritvah je urejen poseben laboratorij, ki ima osem meritvenih miz. Te so vdelane v omare, tako da se dajo zapreti. Na sliki to deloma vidimo. Pri vsaki mizi za meritve dela lahko, če je sila, pet ljudi. Miza se da priklopiti na dva načina: eden teh se (gl. sliko) na steni za mizo po svojih štirih priklopnih stikalih ravno še spozna. Drugi priklop se nahaja na drugem koncu mize. Eden služi vedno za trajne napetosti. Z drugega priklopa pa lahko dobimo meritvene napetosti po volji. V ta namen ima vsaka miza na laboratorijski stikalni plošči, ki se vidi na sliki, štiri proge izbiral, ki se uporabljajo z vtikali. Proge odgovarjajo ureditvi na glavni stikalni plošči v strojni dvorani, kakor smo jo zgoraj opisali.

Pri meritvenih vajah se vsakokrat dobi naloga. Potrebne meritvene instrumente si mora skupina, ki se vadi, po-

Elektrotehnični institut: Laboratorij za meritve

Institut électrotechnique: Laboratoire de mesures

iskati in sestaviti. Sama si napravi načrt za stike, izvede vse z meritvenimi žicami in to potem predloži asistentu v kontrolo. Šele potem, ko je vse v redu, se vtaknejo priklopna stikala meritvene mize, nakar se prava meritev začenja. Podobno se opravljajo vaje na strojnem preizkuševališču.

Institut ima meritvenih instrumentov dovolj. Ima seveda razen vsakovrstnih precizijskih instrumentov tudi instrumentov iz mehkega železa. Poleg tega je še več vsakovrstnih predmetov za preiskovanje, kakor n. pr. priprav za kuhanje, ogreval, malih motorjev in različnih predmetov, pri katerih se da odpor regulirati. Zrcalni galvanometer se ne nahaja v laboratoriju za splošne meritve, ampak v fotometričnem laboratoriju, deloma zaradi tega ne, ker ni prostora, deloma pa zato, ker je instrument občutljiv. Tudi oscilograf se normalno ne nahaja v splošnem laboratoriju.

Laboratorij za fotometrične meritve je ves v črnem, ne le stene, ampak tudi pod in oknice, ki zastirajo svetlobo, so črne. V laboratoriju je fotometrična klop in foto-

Elektrotehnični institut: Fotometrična kroglja

Institut électrotechnique: La sphère photométrique

metrična krogla (slika). Razen tega je postavljen v laboratoriju tudi zrcalni galvanometer.

Institut ima svojo lastno predavalnico, kjer se lahko projecira in eksperimentira. Na sliki imamo pogled iz slušateljskih klopi na predavateljevo mizo. Na desni je vzidana v steno stikalna plošča, ki služi pri predavanjih. Od stikalne plošče gredo vodi k predavalni mizi. Sklopke se na njej dobro vidijo. Mala predavalna dvorana ima svojo posebnost: temnočrne stene in temnordeč strop. Na zunanjost opreme, ki ne more biti brez učinka na vzgojo mladega življenja, se je sploh polagala velika važnost.

Slika nam kaže del male delavnice, ki si jo je moral institut takoj ob začetku postaviti. Samo tako je sploh mogel nemoteno delati. Večina popravil se izvrši doma. Doma se dela tudi večina modelov za eksperimente.

Vodna naprava od laboratorija do laboratorija se vidi na sliki. Na tej sliki se vidi tudi zadnja stran stikalne plošče laboratorija za splošne meritve. Vse institutske stikalne plošče, z izjemo vélike v strojni dvorani, so vzidane v

Elektrotehnični institut: Hodnik instituta

Institut électrotechnique: Le couloir

Predavalnica instituta

Auditoire

Elektrotehnični institut: Delavnica instituta

Institut électrotechnique: L'atelier

Laboratorij za visoko frekvenco

Le laboratoire pour la haute fréquence

Elektrotehnični institut: Biblioteka instituta

Institut électrotechnique: La bibliothèque

stene in njihove zadnje strani se vse vidijo pod steklenimi stenami omar, ki jih zapirajo. edaj si je institut uredil tudi novo risalnico. Institut ima svojo lastno malo biblioteko. V njej je tačas nad 2000 zvezkov. Vsa novejša dela svetovne literature so zastopana. Institut ima 72 strokovnih časopisov v raznih jezikih. Na sliki je del biblioteke, za njo pa predstojnikova študij. soba. Knjižnica je seveda na razpolago tudi dijaštvu in brez dvoma zelo pomaga pri pouku. Nemška in angleška dela prevladujejo.

V tej zvezi se mora omeniti strokovno udejstvovanje slušateljev zunaj laboratorija. Elektrotehniki višjih semestrov imajo svoj klub. To ni navadno dijaško društvo. Starodavne dijaške društvene navade v ta klub niso prodrle — ni bilo tradicije — ni pa dvoma, da je življenje v društvu za člane vzpodbudno. Prirejajo se diskusijski večeri, kjer se živo razpravlja o strokovnih problemih, za katere se določajo referenti. Institutska knjižnica je seveda pri tej hvalevredni samoizobrazbi zelo koristna. Zbral se je tudi

ekskurzijski fond ob požrtvovalni naklonjenosti privatnikov. S sredstvi tega fonda se prirejajo strokovne ekskurzije — seveda pod vodstvom docentov — v inozemstvo. Ta fond je prav za prav neke vrste posojilnica. Absolvirani mladi inženjerji, kakor hitro si pričenjajo služiti sami, vračajo izposojene vsote.

Naravno je, da se misli na nadaljnji razvoj instituta. Na kratko naj se omeni projekt za stavbo za visoke napetosti — do 1.000.000 V, razna preiskovališča, mala lastna električna centrala z Dieselovim motorjem itd.

Naša država je zlasti v svojem zapadnem ozemlju dežela vodne energije. Pri nas čakajo na rešitev veliki elektrifikacijski problemi. V kratkem bo treba mnogo znanstveno izobraženih delavcev. Da ni nobena žrtev za ljubljanski elektrotehnični institut odveč, bo kmalu pokazala bodočnost.

INSTITUT ZA TEHNIČNO MEHANIKO

Institut za tehnično mehaniko je bil ustanovljen v prvem študijskem l. 1919/20. V učno materijo spadajo predmeti: nauk o trdnosti in elastičnosti trdnih teles ter osnovni nauki hidromehanike, hidravlike in aeromehanike.

V okviru instituta za tehnično mehaniko je bil urejen zavod za preiskavo materijala, sicer prav v skromnem obsegu, vendar pa vsaj tako, da se je moglo v študijskem l. 1926/27 pričeti z rednimi laboratorijskimi vajami.

V študijskem letu 1927/28 so bile vpeljane seminarske vaje iz »Statike gradbenih konstrukcij« (tri ure na teden) za višje letnike oddelka za arhitekturo, ker se je tekom let pokazalo, da je treba ta predmet, ki je bil do tedaj pod označbo »Stavbna mehanika« skupen oddelku za gradbeno inženjerstvo in pa oddelku za arhitekturo, specializirati, kajti učni nameni in tendence so obema oddelkoma zelo različni.

Neodvisno se je razvijala stolica za stavbno mehaniko in ojačen beton, ki je bila ustanovljena z imenovanjem posebnega profesorja teh predmetov. V njegov učni nalog spadajo štiri ure predavanj in dve uri vaj iz stavbne mehanike ter dve uri predavanj in dve uri vaj iz ojačenega betona.

Ob reorganizaciji ustroja tehniške fakultete maja 1926, ko so bile do tedaj razkropljene stolice združene po sorodnosti

predmetov v enajst institutov, sta bili tudi stolici za stavbno mehaniko in za ojačen beton pridruženi institutu za tehnično mehaniko. Ta vez je pa po institutskem redu povsem formalna in se omejuje le na evidenco obračunavanja skupnih kreditov in na ureditev medsebojnih odnošajev pri uporabi skupnih naprav. V bistvu upravljata oba predstojnika pripadnih skupin popolnoma avtonomno svoje agende. V tem smislu sledita tudi specialna referata o posameznih sestavnih delih celotnega instituta.

A. ZAVOD ZA PREISKAVO MATERIJALA V ZVEZI S STOLICO ZA TEHNIČNO MEHANIKO

Teoretični del študija tehnične mehanike, opirajoč se na empirično ugotovljene in v praksi zadostno overovljene aksiome, uporablja matematične metode za izvajanje zakonov, ki naj se upoštevajo pri dispoziciji inženjerskih stavbnih in strojnih konstrukcij. Da se pa dijaku predoči tudi upravičenost te ali one hipoteze ter obseg njene veljavnosti, so potrebne naprave, ki omogočajo primerjanje resničnih fizikalnih pojavov s teoretičnimi izvajanji. Temu namenu služijo v okviru modernih tehničnih učilišč mehanični laboratoriji, opremljeni s primernimi stroji za proizvajanje učinkov, analogno kakor se pojavljajo v praksi, ter z instrumenti za merjenje raznih fizikalnih pojavov, ki so z omenjenimi učinki v zvezi. To so predvsem močni stroji za razne vrste obremenjevanja tehničnih materijalij in konstrukcij ter instrumenti za merjenje deformacij.

S to opremo so mehanični laboratoriji obenem usposobljeni za preiskovanje raznovrstnih tehničnih snovi glede tehničnih lastnosti. Služijo pa običajno tudi javni upravi za presojo kvalitete materijala, ki se uporablja v praksi. V tehničnih napravah (zgradbah, strojih, prometnih sredstvih) je investiran znaten del narodnega premoženja. Od kakovosti uporabljenega materijala je odvisna trpežnost tehničnih naprav, njih vzdrževanje in obnavljanje. Zavod, ki služi kontroli nad uporabljenim tehničnim materijalom, ima poleg didaktičnega tudi izredno velik narodnogospodarski pomen.

Stremeč za tem, da bo tudi na ljubljanski univerzi študij tehnične mehanike oživljen z eksperimentalnimi raziskovanji in da bo mogoče preiskovati važne tehnične lastnosti konstruktivnih materijalij tudi za potrebe tehniške prakse, je vodstvo instituta že od vsega početka delovalo na to, da

uredi modernim razmeram in sodobnemu stanju tehničnih znanstev primeren zavod za preiskavo materijala.

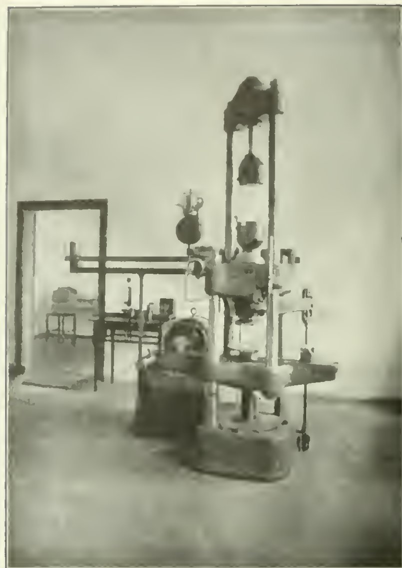
Dne 30. junija 1920 je vodstvo predložilo fakultetnemu svetu obsežen memorandum s podrobnim programom o izgradnji zavoda za preiskavo materijala. Za izvedbo programa mu je fakulteta dala prvo dotacijo v znesku 25.000 Din (ali po takratni valuti 100.000 jugoslov. kron) iz državnega budžeta za leto 1920/21.

Znesek je spričo ugodnega stanja jugoslovanske valute zadostoval za nabavo opreme za preiskavo cementa. Nabavil se je tolkač sistema Tetmajer-Klebe s potrebnimi kalupi, natezni stroj sistema Frühling-Michaelis, stiskalnico sistema Martens za pritisk 50 ton, Vicatovo iglo, sita, volumenometer sistema Erdmenger, aparat za ogljikovo kislino, nadalje model za betonske poskusne tramove po dr. Empergerju, tehtnice in nekaj pohištva. S tem je bil ustvarjen temelj bodočemu preizkuševališču. Aparati so bili začasno postavljeni v sobi št. 43., pozneje v sobi št. 38, v poslopju tehnične fakultete na Aškerčevi cesti.

V sledečih letih 1921/25, ob splošnih valutarnih perturbacijah, negotovosti državnega budžeta in težkočah deviznega prometa je nadaljnja izgradnja zavoda obtičala na mrtvi točki. Za opremo so bili potrebni specialni preiskovalni stroji, ki se morejo nabaviti samo iz inozemstva in se izdelujejo le po posebnem naročilu. V nejasnih valutnih razmerah je bilo nemogoče sklepati kakršnekoli dobavne pogodbe tako, da bi bile fiksirane končne računske vsote v domači valuti. Zato ni prišlo ves čas navzlic obsežnim pogajanjem glede nabave večjih aparatov do nobenega zaključka.

V letih 1925/26 je prejel institut za tehnično mehaniko le neznatne dotacije, ki so komaj zadostovale za nabavo knjig in znanstvenih publikacij. Šele budžet za leto 1926/27 je prinesel preokret, kajti institut je dobil izredno dotacijo 220.000 Din. V prvi vrsti je bil nabavljen univerzalni preiskovalni stroj tvrdke Mohr & Federhaff, Mannheim, z učinkom 50 ton, nadalje natezni stroj tvrdke Losenhausen, Düsseldorf, z učinkom 2000 kg, brusilni stroj in mlin na boben za preiskavo obrabljivosti kamenja ter tlakovnega materijala in končno nekaj najbolj potrebnih finih merilnih instrumentov. S to opremo je bil zavod tako daleč urejen, da so se mogle v štud. letu 1926/27 začeti redne vaje v preiskavi materijala.

Institut za tehnično mehaniko: Univerzalni stroj za preiskavo trdnosti materijala za največji učinek 30.000 kg

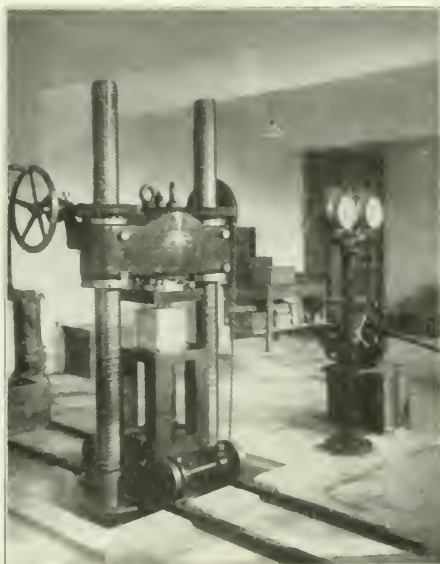

Institut de Mécanique technique: Appareil pour l'étude de la résistence des mátériaux — Puissance maximum: 30.000 kg

Na jesen leta 1927 je bil dograjen južni prizidek pri poslopju tehniške fakultete. V njem je bilo za zavod rezerviranih več prostorov. Na žalost je bila dotacija za l. 1927/28 zopet zelo pičla, znašala je izrednega kredita le 40.000 Din za ves institut. Ker je moral zavod plačati vse stroške za selitev, za premontiranje strojev in za nove instalacije, ni ostalo mnogo za izpopolnitev opreme. Nova pridobitev je bil edinole aparat za preiskavo propustnosti materijala, ki je sposoben za hidravličen pritisk do 15 atmosfer, in nihalni stroj za udarce. Vaje so se — kolikor so to dopuščala montažna dela — v študijskem l. 1927/28 nadaljevale.

Tudi budžetno leto 1928/29 je prineslo le skromno dotacijo za nadaljnja dela. Izreden kredit je bil vobče črtan in dovoljen je bil le reden kredit v višini 35.000 Din za ves institut, torej vsota, ki komaj zadošča za tekoče stroške: za nabavo perijodik, novih knjig, laboratorijskih in pisarniških potrebščin. Na nove aparate pri teh razmerah ni bilo misliti. Vendar je bil zavod, ki se je medtem že vdelal, in ki je od njega tudi tehnična praksa vedno več

Institut za tehnično mehaniko: Hidravlična stiskalnica za največji učinek 300.000 kg

Institut de Mécanique technique: Presse hydraulique, puissance 300.000 kg

zahtevala, še rudimentaren, kajti manjkala mu je v glavnem velika stiskalnica z učinkom vsaj 300 ton, ki je pri današnjih visokovrednih materijalih potrebna za proizvajanje visokih tlačnih učinkov. S pomočjo privatnih podpornikov je tudi to šlo.

Tvrdka Mohr & Federhaff v Mannheimu, ki je v popolno zadovoljstvo dobavila že univerzalni stroj, je predložila tudi za 300 tonsko stiskalnico ugodno ponudbo. Julija 1928 je bil stroj naročen, a novembra je dospel v Ljubljano in je bil sredi decembra montiran.

Pokriti je bilo treba še znatne stroške za tovornino, prevoz, za izgradbo temeljev in za montažo. S priznanja vrednim umevanjem je tu priskočila na pomoč Trboveljska premogokopna družba, ki je zavodu poklonila v pokritje pravkar omenjenih stroškov potrebno vsoto. Zavodu so večkrat pomagali razni dobrotniki, ki so omenjeni na posebnem mestu.

Bodi na tem mestu izrečena posebna zahvala onim gospodom, ki so brez dolgega oklevanja na prvo osebno intervencijo priznali izredno važnost našega zavoda in omogočili do-

polnitev opreme v zadnjem, najbolj perečem stadiju.

Oprema ima sedaj tale inventar:

I. STROJI, APARATI IN ORODJE

1. Univerzalni stroj sist. Mohr & Federhaff, Mannheim, za največji učinek 30 ton. Stroj služi za preiskavo trdnosti vseh vrst materijala: železa, kamna, opeke, betona, lesa, in sicer na nateg, na pritisk, na upogib in na trdoto. Sile se merijo s tehtnico, opremljeno s premično utežjo: s pomočjo nonija je mogoče odštevanje na 10 kg. Pomična utež se lahko reducira na $^1/_{10}$ in je potem aparat usposobljen za finejše preiskave do 3000 kg z možnostjo točnega odštevanja do 1 kg. Razen tega pa je na stroju montirana še hidravlična tehtnica z manometrom in aparatom, ki avtomatično riše razmerje med napetostjo in deformacijo.
2. Hidravlična stiskalnica sistema Mohr & Federhaff za največji učinek 300 ton. Tlačna sila se proizvaja s tlačno črpalko, sile se merijo z manometrom. Tlačni bat je deljen na polno območje in delno območje, ki znaša $^1/_5$ cele tlačne ploskve, tako da se tlačna sila reducira na $^1/_5$ polnega učinka in je s tem pri nižjih učinkih točnost merjenja petkrat večja. Pravilnost delovanja merilnih naprav se zamore od časa do časa preiskovati s stalno montiranim kontrolnim manometrom.
3. Hidravlična stiskalnica sistema Martens na 50 ton. Ta stroj je namenjen predvsem preiskavi cementa, služi pa lahko tudi za preiskavo tlačne trdnosti betona, kamna, opeke, lesa in podobnih snovi.
4. Natezni stroj za učinek 2000 kg sistema Losenhausen, Düsseldorf, za preiskavo žic, usnja, vrvi in podobnega. Sile se merijo z manometrom. Mogoče je montirati manometer na $^1/_{10}$ maksimalnega učinka.
5. Schopperjev aparat za preiskavo trdote po Brinellu, opremljen z lupo, s kazalcem in skalo Brinellovih številk trdote.
6. Nihalni aparat za preiskavo z udarci za največji učinek 75 mkg.
7. Natezni stroj sistema Frühling-Michaelis za preiskavo cementnih osmic.
8. Popolna oprema za preiskavo cementa in za pripravo cementnih preiskovalnih teles.
9. Aparat za preiskavo propustnosti, sposoben za proizvajanje pritiska od 1 do 15 atmosfer.
10. Brus za preiskavo obrabljivosti kamna in tlakovnega materijala.
11. Valoviti valjčasti mlin za preiskavo obrabljivosti gramoza.

Institut za tehnično mehaniko: Nateznistroj za učinek 2000 kg — Aparatura za preiskavo cementa — Hidravlična stiskalnica za največji učinek 50.000 kg

Institut de mec. tech.: Appareil pour l'étude de la tension des matériaux — Appareil pour l'étude des ciments — Presse hydraulique, puissance 50.000 kg

12. Precizijski merilni instrumenti: 1 dinamometer za kontrolo univerzalnega stroja, 2 fleksometra Zeiß, Jena, 2 fleksometra Zivy, Basel, 4 tensometri Huggenberger, Zürich, 1 tensometer Martens, Kennedy, 1 volumenometer sistema Erdmenger, Mann, 1 stop-ura, tehtnice.

13. Oscilograf sist. Stoppani, Bern. Ta aparat služi za opazovanje deformacij in vibracij pri dinamičnih učinkih spremenljivih ali gibljivih obtežb. Deformacije in vibracije se v povečanem merilu do razmerja 1:50 nanašajo grafično na plašč vrtečega se valja, na katerem se istočasno s preciznim kronografom zaznamuje čas.

14. Ključavničarsko orodje, posode, sita za sortiranje in pod.

II. KNJIŽNICA

Priročna knjižnica ima predvsem najbolj važna osnovna dela iz tehnične mehanike, preiskave materijala in mehanske tehnologije ter nekaj važnih del iz sorodnih panog: tehnične fizike in uporabne matematike. Iz tekočih rednih kreditov se nabavljajo novoizhajajoča dela, periodična poročila sorodnih institucij in zavodov ter nekaj najbolj važnih tehničnih časopisov. V celoti šteje knjižnica danes 455 inventarnih številk.

Delo v laboratoriju se deli v dve glavni skupini, in sicer na vaje slušateljev in na preiskave za tehnično prakso.

Vaje slušateljev imajo izključno le namen, seznaniti slušatelje z osnovnimi lastnostmi tehničnih materijalij ter z

metodami za preiskavo teh lastnosti. Slušatelji se tu učijo manipulacij s preiskovalnimi stroji in merilnimi oz. opazovalnimi aparati. Opravljajo se vaje v določanju raznih vrst trdnosti, elastičnosti in modulov prožnosti najvažnejših konstruktivnih snovi: železa, bakra, medi, lesa, kamna, opeke in betona.

Preizkušajo se pojavi pri upogibu, merijo se deformacije, izvajajo se iz njih pristojne napetosti in se primerjajo z rezultati analitičnih računskih metod. Opazujejo se vplivi tehnološke obdelave materijala in pod.

Preiskave za prakso se izvršujejo bodisi po uradno predpisanih normah ali pa po posebnih željah naročujočih strank. Naglasiti je treba, da tudi pri takih praktičnih preiskavah sodelujejo slušatelji in se seznanjajo na ta način s potrebami prakse ter z razmerami, kakor se v resnici pojavljajo. Navzlic razmeroma kratki dobi rednega delovanja je naš zavod do danes izvršil 176 oficielnih preiskav, ki se razvrščajo na sledeče skupine:

kovine	12	preiskav
cement	65	„
beton	29	„
kamen	38	„
opeka	15	„
asbestni skrilj	11	„
asfalt	1	preiskavo
strešna lepenka	1	„
smirkove plošče	1	„

Obtežilne preizkušnje na izvršenih objektih: 5 preiskav.

Med oficielnimi naročniki je zlasti omeniti te-le: ministrstvo vojne in mornarice, gradbeno direkcijo v Ljubljani, ljubljanski in mariborski oblastni odbor, inspekcijo dela, oddelek za nadzor parnih kotlov, mestni gradbeni urad v Ljubljani, zbornico za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani.

V vedno večji meri se obrača tudi privatna industrija na zavod z raznimi vprašanji glede ocene in preiskave materijala in tehn. konstrukcij. Na žalost ovira povsem nezadostni osebni stalež redno in gladko delo v laboratoriju. Predstojnik instituta, ki z enim stalnim asistentom izvršuje v prvi vrsti obsežni učni nalog dodeljenih mu predavanj, vodi sam osebno vse delo v laboratoriju in nima pri tem ne laboranta niti stalnega zanesljivega služitelja. Edino požrtvovalnosti posameznih slušateljev, ki so kot pomožni asistenti za siromašni honorar 150 Din na mesec izvrševali in izvršujejo še danes laborantske posle, se je zahvaliti, da se je moglo zadostiti vsaj v pretežni večini dosedanjim mnogovrstnim zahtevam.

V mnogih slučajih je treba mehanične preiskave izpopolniti s kemičnimi analizami ali z mineraloško - petrografičnimi raziskavanji in tu pomagata našemu zavodu z največjo blagohotnostjo kemični in mineraloško-petrografični institut. Preiskava kovin, ki jo opravlja naš zavod le v mehanično-tehnološkem pogledu, bo v najkrajšem času izpopolnjena tudi v metalurški smeri, kajti v okviru rudarskega instituta se pravkar ureja laboratorij za metalografijo, ki bo opremljen z modernim mikroskopom za kovine. V zvezi z imenovanimi instituti je naš zavod danes usposobljen za vsa najbolj važna raziskavanja tehničnih snovi.

Za bodočnost se brez dvoma obeta znaten razmah tehničnega delovanja vseh panog. In tako čaka tudi ta zavod še mnogo velikih in za javno gospodarstvo izredno važnih nalog. Koliko dragocenega materijala se bo še investiralo v naše visoke gradnje, v naše ceste in mostove, v naša elektrovodna omrežja in druge podobne tehnične naprave. Racijonalnost takih investicij zahteva stalne rigorozne kontrole materijala, ki je namenjen za dotična dela. Zavod bo dosezal svoj namen, ako bo imel vsaj v taki meri kakor doslej tudi v bodoče umevanje vseh zainteresiranih krogov.

B. STOLICA ZA STAVBNO MEHANIKO IN ZA OJAČEN BETON

Tehnična mehanika, ki je eden najbolj važnih temeljev vseh tehničnih ved in vsega tehničnega delovanja, zahteva v višjih stopnjah študija vse večje specializacije po strokah, ki jim služi. Za gradbeno stroko je dotična specialna skupina mehaničnih problemov združena pod označbo »Stavbna mehanika«. Poseben razmah je doživelo stavbarstvo z iznajdbo portlandskega cementa, ki je omogočil popolnoma nove metode gradnje, z iznajdbo ojačenega betona pa popolnoma nove sisteme nosilnih konstrukcij. Te epohalne iznajdbe so temeljito izpremenile ne samo praktične metode stavbarstva. One niso imele samo izreden vpliv na razvoj arhitekture, ampak so povzročile tudi povsem nove metode teoretičnih in eksperimentalnih raziskavanj. V študijskih programih visokih šol je postal okvir »Stavbne mehanike« za ta obsežni kompleks novih problemov pretesen, zato so bila v zadnjih letih vpeljana po vseh modernih visokih tehničnih učiliščih posebna predavanja o problemih ojačenega betona v teoriji in praksi.

Pri snovanju gradbenega in arhitektonskega oddelka na ljubljanski tehniški fakulteti

se je tudi tej važni panogi posvečala že od vsega početka potrebna pažnja in so bila že v drugem študijskem letu — 1920/21 — vpeljana redna predavanja o »Stavbni mehaniki« in o »Ojačenem betonu«.

V predavanjih iz stavbne mehanike« se obravnavajo statični problemi vseh vrst nosilnih konstrukcij, počenši s prostoležečim nosilcem do kontinuirnih, predalčastih, obokanih, ločnih in okvirnih nosilnih sistemov, ob upoštevanju raznih vrst obtežbe ter z uporabo modernih teorij o deformacijskem delu. Teoretična razlaganja se v vajah bliže pojasnjujejo z aplikacijami na praktične slučaje.

Slušatelji izvršujejo v vajah popolne statične preiskave danih nalog s pomočjo analitičnih in grafičnih metod in se vežbajo v ureditvi statičnih preračunov in tehničnih poročil v obliki, kakor to zahteva pozneje od njih strokovno udejstvovanje.

V predavanjih o »Ojačenem betonu« se seznanjajo slušatelji predvsem s kompliciranimi tehnološkimi problemi tega važnega materijala, nadalje s posebnostmi njegovih tehničnih lastnosti in s specialnimi metodami statičnih raziskavanj.

Pri vajah izvršujejo slušatelji popolne projekte železobetonskih konstrukcij s potrebnimi statičnimi preračuni, tehničnimi poročili, detajlnimi načrti za železno armaturo, opaž in stavbni oder. Tudi problemi ekonomičnega projektiranja in disponiranja železobetonskih konstrukcij se pri vajah primerno razlagajo in pojasnjujejo na praktičnih primerih.

V zavodu za preiskavo materijala se slušatelji seznanjajo z metodami za preiskavo cementa in betona. Novonabavljena stiskalnica z učinkom 300 ton bo v nadaljnjem omogočala poskuse s celimi komadi železobetonskih konstruktivnih elementov: stebri in nosilci pod učinkom raznih vrst obtežbe.

Ker pa predavanja, projekti in vežbanja v laboratoriju vedno še ne nudijo popolne slike o potrebah izvršilne prakse, prireja vodja s svojimi slušatelji po možnosti tudi ekskurzije na zanimiva stavbišča, kjer se zasleduje potek dela v vseh važnih fazah.

S skromnimi materijalnimi sredstvi, ki so sicer stolici za stavbno mehaniko in ojačen beton na razpolago, skuša stolica nuditi slušateljem vsaj najbolj potrebno teoretično in praktično pripravo za bodoči odgovornosti polni poklic.

Risalnica arhitektonskega oddelka

La Architecture: Salle de dessin

Geološko-paleontološki institut: Zbirka

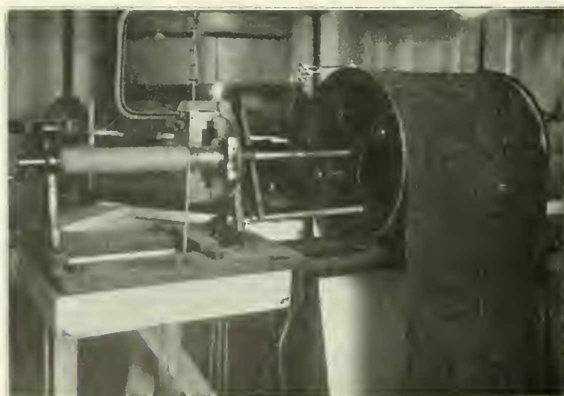

Institut de Géologie et Paléontologie: Une collection

Zavod za meteorologijo in geodinamiko: V potresnici

Institut de Météorologie et Géodynamique: Sismographe

FRANCÈ KIDRIČ

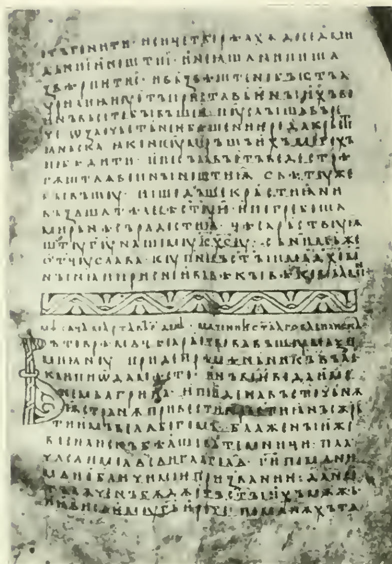
BIBLIOTEŠKI PROBLEM IN UNIVERZA

LJUBLJANA je bila po likvidaciji svetovne vojne na ozemlju Jugoslavije poleg Beograda in Zagreba edino mesto, čigar biblioteška oprema je dajala poroštvo za zdrav in organski zametek znanstvenega dela. Bila je to teritorialna kulturna last, katere provenienca ni dovoljevala debate o tem, ali se ne bi dala prenesti v kako drugo mesto. Šlo je v prvi vrsti za finančna sredstva starih in novih ljubljanskih knjižnic.

*

IZGUBLJENE so bile za slovensko kulturno središče sicer razne pomembne biblioteke, ki so se izza 16. stoletja oblikovale v kulturnem območju Ljubljane: protestantska knjižnica kranjskih stanov s knjigami kranjskih predikantov Primoža Trubarja,[1] Jurija Dalmatina, Jerneja Simplicinsa in drugih,[2] ki se je 1604—1617 morala izročiti jezuitskemu kolegiju, kjer je propadla;[3] zbirka rektorja Bohoriča, katere nakup so morali stanovi 1598 zaradi pomanjkanja denarnih sredstev odkloniti;[4] knjige Valvasorjeve, ki so prišle v last zagrebškega nadškofa;[5] knjižnica ljubljanskega kapucinskega samostana, ki se je po ukinitvi samostana z dne 14. junija 1810[6] porazgubila;[7] knjižnica obiteljskega legata grofa Jošta Vajkarda Barba, ki je bila od 1806 deponirana v ljubljanski licejki, a se je 1838 prenesla na grad Rakovnik pri Mokronogu;[8] biblioteka baronov Erbergov v Dolu,[9] ki so jo njihovi dediči Attemsi, izvzemši karniolika, spravili iz dežele;[10] biblioteka v dvorcu knezov Auerspergov v Ljubljani,[11] ki so jo po potresu odpremili na gornjeavstrijski grad Losensteinleithen;[8] del knjižnih zakladov barona Sigismunda Zoisa, ki je po lastnikovi smrti ostal v posesti dedičev,[12] a se je po vsej priliki porazgubil; knjižnica Etbina Henrika Coste,[10] ki se je prodala po njegovi smrti z rokopisom nemške pasijonske igre za Kranj iz 1730 vred[12] menda v Petrograd.[10] Načrt škofa Hrena iz 1629, da bi z denarnimi prispevki duhovščine ustanovil biblioteko pri ljubljanski stolnici,[13] se v prvotni zasnovi sploh ni uresničil.

OHRANJENA pa je vendar bila večina knjižnic domačih kulturnih in znanstvenih institucij ter slovenskih ali kranjskih kulturnih delavcev in ljubiteljev knjige, in sicer se jih je cela vrsta čuvala ravno v Ljubljani, ki je imela ob ustanovitvi univerze deset znanstvenih javnih ali pedagoških in korporacijskih knjižnic in več ljudskih in privatnih bibliotek, na pomoč katerih je mogel interesent nekaterih znanstvenih panog tudi računati. Glavne iz teh institucij so bile stare naprave s slovesom in zvezami, ena je v času Napoleonove univerze že bila univerzitetna biblioteka, a najmlajša se je začela

Codex Suprasliensis. pomanjšana stran

Codex Suprasliensis. Page réduite

snovati iz misli na uresničenje slovenske narodne zahteve, da se v Ljubljani zopet ustanovi univerza.

LICEJKA ali licejska knjižnica, oficielno imenovana Študijska knjižnica, je prišla v prvi vrsti v poštev.
Imela je že 145 letno tradicijo, ko se je 1919 otvorila univerza: 1774 s prevzemom biblioteke ukinjenega jezuitskega reda v državno upravo je bila ustanovljena: 1791 je bila proglašena za napravo liceja ter se začela po njem imenovati: 1794 je postala dostopna vsem izobražencem: 1807 je dobila pravico do primerka vseh tiskov in litografij, ki bi izšli na Kranjskem: 1810—1814 je bila univerzitetna biblioteka s pravico dolžnostnih primerkov iz »Ilirskih provinc«: 1814 je postala zopet licejska naprava s pravico do dolžnostnih primerkov s Kranjske; po odpravi liceja je 1850 dobila ime »Študijske knjižnice«, ki se je izpopolnjevala v sporazumu s šolami, a tvorila posebno državno institucijo, dočim se je v okviru gimnazije začela snovati nova biblioteka.[8]
Inkorporirane domače knjižnice so dajale ljubljanski Študijski knjižnici že pred ustanovitvijo univerze važnost za predstavnike

Alexander de Villa Dei (Gallus): Doctrinale. I. de Marliano, 1478. Drugi, doslej neznani eksemplar

d Octrinale dei uirtute iuuante peregi
Grates redo tibi genitor deus & deus chriſte
Nate dei deus atq; tibi deus halitus alme
Quas tres perſonas in idem credo deitatis:
FINIS. :

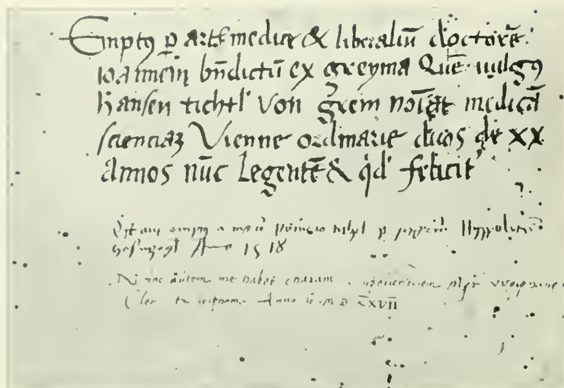
Grammaticus ſi uis fieri bonus & cito. totum
Me lege perlectum pectore conde tuo.

Hoc opus Impreſſum eſt per magiſtrũ Iacobum.
De Marliano. Anno. Mcccclxxviii die decimo.
ſecundo kalendas Februarias .
.Mli:

Alexander de Villa Dei (Gallus): Doctrinale. Mediolani. I. de Marliano, 1478. Le deuxième exemplaire, jusqu'à présent inconnu

raznih znanstvenih panog. ki jih vodstvo sicer pri izpopolnjevanju biblioteke ne bi moglo v taki meri upoštevati: b. ljubljanskih jezuitov[3] (1774), ki se je pri požaru z dne 28. junija 1774 po večini otela:[3] del obiteljske b. baronov Raigersfeldov.[8] med katerimi so bili razni interesenti za finančna in upravna vprašanja[3] (1774): b. ljubljanskega kanonika in generalnega vikarja Karla pl. Peera[3] (1776): b. kartuzijancev v Bistri[8] (1782): del biblioteke hidrotehnika jezuita Gabriela Gruberja[8] (1784): b. ljubljanskih avguštincev[5] (1784): b. cistercijancev v Kostanjevici[8] (1785): b. diskalceatov v Ljubljani (1786): b. servitov v Devinu (1786): b. prve kmetijske družbe za Kranjsko iz dobe 1767—1787. ko je imela ta družba tudi sama v evidenci ustanovitev javne knjižnice v Ljubljani ter zbirala zlasti knjige iz področja stavbarstva. mehanike. botanike. naravoslovja. rudarstva in poljedelstva[8] (1787): b. cistercijancev v Stični[8] (1790): deli b. gimnazijskega prefekta razjezuita barona Inocenca Taufferja[3] (1792): b. Flachenfeldovega[13] kanonikata[8] (1797): b. ljubljanskih škofov v Gornjem gradu.[8] kjer se sicer niso ohranile slovenske protestantske knjige.[3] vendar pa med drugimi tudi več nemških protestantik. ki so jih rekatolizatorji konfiscirali protestantom (1798): fragmenti iz b. ljubljanskega kanonika in kranjskega župnika Janeza Jakoba Schillinga[8] (u. 1754). ki so se ohranili v hiši njegove ustanove pri Sv. Petru[3] (1800): deli b. apelacijskega svetnika Valentina pl. Modestija[8] (1802): b. slavista Jurija Japlja[8] (1808): deli

Avicena: Canonis libri quinque. Venetiis. D. Bertochus 1490.

Avicenna: Cantica cum commento Averrois, translatio facta ab

Podpisi prejšnih lastnikov

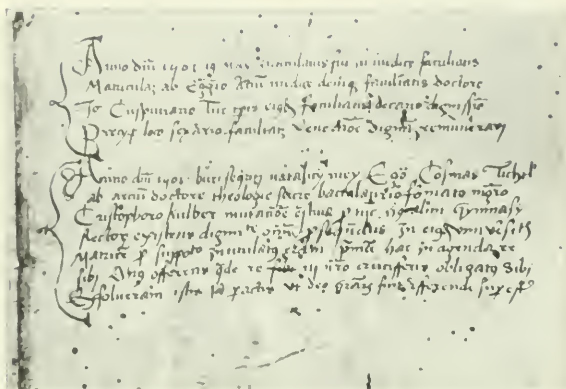
Les Signatures des anciens propriétaires

b. profesorja in knjižničarja Wildeja[8] (1809); deli b. grofa Sigmunda Antona Hohenwarta, od 1804 nadškofa dunajskega in predsednika študijske dvorne komisije[8] (pred 1809); odlične sestavine b. mineraloga, botanika, slavista in predstavnika najmočnejših svojedobnih kulturnih stremljenj na Kranjskem, barona Žige Zoisa, katerih del je prispel v biblioteko kot dar baronov še za njegovega življenja (1808—1815), večina pa po mecenovi smrti kot nakup (1823);[8] deli b. botanika Franca Hladnika[8] (1795—1836 in še pozneje do 1850); večina knjig iz dragocene b. univerzalnega filologa in literarnega gourmanda Čopa[8] (1836, 1844, 1862, 1920); b. slavista Kopitarja[8] (1845);[44] deli b. slavista Miklosicha[8] (1848); deli juristične b. dvornega svetnika grofa Karla Welsperga (1849); deli b. barona Flödniga, interesenta za nemške, francoske, angleške in italijanske klasike[8] (1858); deli b. grofa Andreja Hohenwarta[8] (1859); b. slovenista Franca Metelka[8] (1861); b. gubernialnega svetnika Laufensteina, ki je obsegala skoraj vse francoske in angleške korifeje iz področja filozofije, bogoslovja, zgodovine in gospodarstva[3] (1871).

Redno dopolnjevanje Študijske knjižnice v Ljubljani, ki je imela za nabavo in vezavo knjig od 1876 do 1916 letnih 2400 K, od 1916 do 1918 le 1600 K, a šele za dobo od 1. jul. 1918 naprej okoli 7000 K državne dotacije, se seveda tudi v dobi po osamosvojitvi zavoda ni moglo vršiti tako, da bi bila biblioteka 1919 za vse potrebe mlade univerze enako pripravljena. Priznati pa je treba voditeljem biblioteke v dobi do svetovne vojne, da so racionalno gospodarili ter nabavljali le nujne stvari.

arabico in latinum a magistro Armegando Blasii de monte

Pesulano. Venetiis. Andreas Parmensis. 1484

Podpisi prejšnih lastnikov

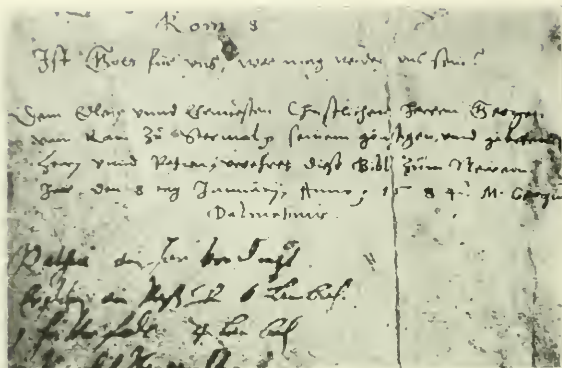
Les Signatures des anciens propriétaires

Knjižni inventar Študijske knjižnice, katere embrijo je obsegal 1775 v jezuitski biblioteki 637 številk, je kazal ob ustanovitvi univerze 41.130 del približno v 110.000 zvezkih.

Med ljubljanskimi knjižnicami je bila Študijska edina, ki je imela nekaj biblioteških pripomočkov (Hain, Panzer, Hinrichs, Literarisches Zentralblatt, Centralblatt für Bibliotekswesen itd.), in ona, ki je imela največ enciklopedičnih del (nemški realni slovarji, češki Slovník naučný, Allg. Deutsche Biographie, Wurzbach, Monumenta Germaniae itd.). Poleg slovenskih je bilo med njenimi knjigami zlasti mnogo knjig iz področja filozofije, zgodovine, zemljepisja, a posebno še klasične filologije (dela, ki jih je Čop 1829 še bridko pogrešal, si je biblioteka pozneje po večini nabavila,[15] a mimo novejših izdaj klasikov, komentarjev itd. je bil tu tudi n. pr. Thesaurus linguae lat., Pauly-Wissowa itd.). Večina knjig iz področja botanike, fizike, kemije, rudarstva ali matematike je pripadala sicer Zoisovi in Hladnikovi dobi, a večina knjig za medicinsko-kirurgično in ginekološko stroko dobi 1805—1850, vendar je bilo tudi med novejšimi periodičnimi stvarmi za realista v biblioteki semtertje kaj dobrodošlega (Encyklopädie der mathematischen Wissenschaften, Bronns Klassen und Ordnungen, a zlasti tudi Annalen der Physik, ker je biblioteka med redkimi posestniki kompletne serije od 1799 naprej).

Redkosti je bilo v knjižnici izredno mnogo: več unikatov; okoli 300 inkunabul[16] (cir. iz 1494, 1495, glag. iz 1531); serija južnoslovanskih protestantskih tiskov, ki je znašala 51 del, med njimi 13 slovenskih, v 37 primerkih (5 Dalmatinovih Biblij, 3 Bohoričeve slovnice);[29] okoli 600 rokopisov.[16] Med rokopisi je bila lepa vrsta latinskih in

Biblia carniolica (slovenica). Wittenbergae 1584. — Prvi slovenski prevod vsega sv. pisma, lastnoročna dedikacija prevajalca

La première traduction slovène de la Bible. Dédication autographe du traducteur

nemških srednjeveških. ki so nastali ali se nahajali poprej v Stični. Kostanjevici. Bistri. Jurkloštru ali v Gornjem gradu.[47] Med slovanskimi rokopisi[48] so bili tudi: oni znameniti cirilski cerkvenoslovanski rokopis iz 11. stol.. ki se je čuval z drugimi deli vred v ruskem samostanu Supraslju. a prišel v posest Kopitarjevo: pomembne slovenske literarne ostaline itd.

Ureditev Študijske knjižnice je bila res primitivna, zastarela in potrebna reforme. vendar v predpisani inventarizaciji in katalogizaciji v sredini 1919 ni bilo občutnih zaostankov.

Prostori. ki jih je imela Študijska knjižnica izza 1908 v novi zgradbi II. državne gimnazije,[49] so bili pač že povsem neprimerni in nezadostni. in jasno je že bilo. da mora priti knjižnica v tem pogledu za nekaj let v katastrofalno zagato. čeprav bi se izrabljale vse možnosti.

MUZEJSKA knjižnica je tvorila pomembno kompletacijo Študijske knjižnice.

Muzej. kateremu pripada. se je bližal ob ustanovitvi univerze že 100 letnici svojega obstoja:[14] ustanovitev »domorodnega muzeja za Kranjsko« so sklenili deželni stanovi dne 21. okt. 1821;[15] dne 15. febr. 1823 je izdal guverner grof Schmidburg kot prezident stanov poziv za nabiranje prispevkov,[15] katerega posledice so bili tudi prvi darovi knjig za muzejsko knjižnico: dne 4. okt. 1831 se je muzej otvoril;[15] z biblioteko vred je bil od 1861 pod upravo deželnega odbora kranjskega. od 1883 v novih smotrenih prostorih[16] (od 1882 se je zval Rudolfinum). po prevratu je prešel v državno upravo ter postal »Narodni muzej«.

Muzejska knjižnica

Bibliothèque du Musée

Muzejsko društvo, ki je podpiralo tendence muzeja od svojega početka predvsem tudi s pridobivanjem knjig za muzejsko knjižnico, je bilo le malo mlajše od muzeja. Delovati je začelo 1839 pod imenom »Museal-Verein für Krain«.[15] V dobi 1844—1885, ko je obstajalo pod nemškim imenom »Historischer Verein für Krain« v Ljubljani še eno slično društvo, ki je imelo v »Mittheilungen des Historischen Vereines für Krain« 1846—1868 tudi primerno publikacijo za pomnoževanje nove biblioteke s pomočjo zamen,[17] se Muzejska knjižnica ni mogla posebno množiti in uveljaviti, ker 3 zvezki poročil »Jahreshefte des Vereines des Landesmuseums« (1856, 1858, 1862) niso bili primerna atrakcija, dočim so »Mittheilungen des Museal-Vereines für Krain« (1866) že po prvem letniku zopet prenehale. Ugodnejša situacija se je razvila tudi za porast Muzejske knjižnice po 1885, ko se je zgodovinsko društvo po večletnem spanju tudi formalno razšlo, a njegova knjižnica se združila z Muzejsko.[16] Muzejsko društvo, v katerem je začel polagoma tudi slovenski živelj uveljavljati svoje pravice, je imelo od 1889 naprej vedno svoje redne publikacije, ki so bile dobrodošle tudi za knjižno zameno: Mittheilungen des Musealvereines für Krain (1889—1907), Izvestja muzejskega društva za Kranjsko (1891—1909), nemško »Carniola, Zeitschrift für Heimatkunde« (1908—1909), poliglotno »Carniola« (1909 do 1919), Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo (od 1920 dalje). Serije periodičnih publikacij, ki sta jih dobila v zameno za svoje publikacije Zgodovinsko in Muzejsko društvo za Kranjsko, so dajale Muzejski knjižnici za novo univerzo izredno vrednost. Že prvi

seznam društev iz 1848. s katerimi je Zgodovinsko društvo izmenjavalo svoje publikacije. obsega 32 odličnih nemških in italijanskih naslovov.[18] a v seznamu »Znanstvenih organizacij. s katerimi je bilo Muzejsko društvo za Kranjsko« ob začetku svetovne vojne »v zvezi in zamenjavi publikacij«. je naštetih 97 publikacij iz bivše Avstro-Ogrske. 77 iz drugih krajev Evrope in Amerike.[19]
Domačih večjih knjižnih zbirk je tudi prišlo nekaj v muzej, tako slavistična biblioteka dr. Jakoba Zupana[16] (u. 1852). karniolika iz biblioteke barona Jožefa Kalasanca Erberga[10] (u. 1843). ki jih je pridobil kustos Deschmann (1880). itd.
Obsegala je knjižnica ob ustanovitvi univerze okoli 14.500 del približno v 24.000 zvezkih ter bila mimo periodik. ki so prihajale v zameno. usmerjena zlasti na domovinoznanstvo, arheologijo. etnografijo. naravoslovje in zbiranje karniolik. Med redkostmi so bili tudi protestantski tiski iz 16. stol., med njimi pesmarica iz 1595. ki je Študijska knjižnica nima.[39] Sploh najdeš v Muzejski knjižnici marsikak slovenski tisk. ki ga v Študijski še ni. V Deželnem arhivu. ki je bil osnovan v okviru muzeja.[45] je bila že 1919 poleg srednjeveških rokopisov[47] tudi lepa serija literarnih rokopisov in korespondenc (med rokopisi so bili ljubljanski jezuitski letopisi za 1596 do 1691. ljublj. jezuitski šolski »diariji«.[53] Prešernovi avtogrami itd.). Katalogizacija in inventarizacija sicer nista bili v redu, vendar so posamezni muzejski uradniki vedeli za prostor del. ki so se pogosto rabila. Nekaj poročil o prirastkih biblioteke je bilo objavljenih tudi v tisku.[50]

SEMENIŠKA ali alumnatska knjižnica je tvorila na drugo stran pomembno dopolnilo Študijske.
Ob začetku dela za organizacijo univerze je imela za sabo že 218letno zgodovino. Po prvotnem zamislu je bila pravzaprav knjižnica akademije operozov. prvega znanstvenega društva v Ljubljani (1693[20] pa približno do 1721[3]). Iniciatorja[20] sta bila pač akademika Janez Krstnik Prešern. stolni prošt in akademijin predsednik.[21] ter Janez Anton Thalnitscher. stolni dekan in generalni vikar.[20] ustanovno listino z dne 30. maja 1701 pa je sopodpisal[20] z njima škof Sigismund Herberstein: vsak izmed njih je volil novi biblioteki svoje knjige. škof pa je naložil mimo tega obenem še 2000 gld. glavnice za plačo knjižničarju iz vrst ljubljanske duhovščine.[20] V seznamu akademikov in njihovem zakoniku »Apes academicae«. ki se je razdeljeval med prvim svečanim zborovanjem društva dne 13. dec. 1701.[20] merijo na biblioteko besede: »Da se ljubiteljem znanosti polagoma nabavi učena oprema. se ustanovi na stroške akademikov ‚javna knjižnica‘.

Semeniška (alumnatska) knjižnica

Bibliothèque du Séminaire

ki bode vsakomur dostopna, a bo za urejevanje in oskrbovanje imela svojega knjižničarja.«[8] V škofijskem semenišču, ki se je gradilo 1708[12] do 1714,[23] je dobila biblioteka posebno dvorano, ki jo je okrasil 1721 mojster Quaglio.[24]

Njen zametek so tvorile knjižnice utemeljiteljev Sigismunda Herbersteina, Janeza Prešerna in Janeza Antona Thalnitscherja,[20] pozneje so se pridružili darovi operozov zdravnika Grbca,[20] sodobnika barona Grimschitza in drugih.[20] Ko je akademija menda okoli 1721[3] nehala delovati, se je začela knjižnica smatrati za adneks semenišča in last škofovo, in to naziranje o njeni pripadnosti je obveljalo tudi 1784—1796, ko so se razni činitelji trudili, da bi se semeniška knjižnica združila z licejsko.[8] Izmed ljubljanskih škofov se v dobi med obema Herbersteinoma menda ni nobeden za pomnoževanje biblioteke posebno brigal. Boljše razmere so nastale šele pod škofom Karlom Herbersteinom[10] (1772—1787), ki je dne 6. maja 1775 določil za bibliotekarja letnih 80 gld., a naslednjega dne podelil to mesto svojemu dvornemu kaplanu Frančišku Paradisu. Ko je postal tudi Paradiso član akademije operozov,[26] ki se je 1781 na kratko dobo obnovila,[20] je bila vsaj na zunaj zveza med akademijo in biblioteko upostavljena. Škof Janez Karl Herberstein je skrbel tudi za to, da je dobila knjižnica nova dela, ki so se mu zdela primerna za preorientacijo duhovščine.[27] Morda so se pridobile za knjižnico tudi

nekatere izmed njegovih knjig[28] in izmed knjig njegovega naslednika Brigida.[29] Vsekako se je biblioteka v dobi bogoslovne fakultete na ljubljanskem državnem liceju (1774—1850), kakor tudi v dobi po ustanovitvi samostojnega bogoslovnega učilišča v Ljubljani sistematično dopolnjevala.

Obseg knjižnice je bil 1919 za specialno strokovno biblioteko precejšen: 8579 del približno v 16.000 zvezkih. V njej so bila na razpolaganje mnoga dela, ki jih v Študijski knjižnici ni bilo, a so raziskovatelju iz bogoslovnega področja absolutno potrebna (Acta sanctorum, Collectio Lacensis, Baronius, Jaffé, Mansi, Migne, Merkle, Wetzer-Welte, Zschokke itd.). Isto velja o kompletnih serijah važnih bogoslovnih časopisov (Archiv für das Katholische Kirchenrecht, Der Katholik, Stimmen aus Maria-Laach, Zeitschrift für katholische Theologie, protest. »Zeitschrift für Theologie« itd.). Janzenistična literatura, ki se je začela v knjižnici zbirati pod pokroviteljstvom janzenista Janeza Karla Herbersteina, pa še danes ni v nobeni drugi biblioteki v Jugoslaviji tako bogata, kakor je v ljubljanski Semeniški. Biblioteka je vsebovala glavna pomagala tudi za cerkvenega pravdnika, mimo tega mnogokaj tudi za političnega in kulturnega zgodovinarja, 3 slovenske knjige iz protestantske dobe, med njimi Megiserjev Thesaurus polyglottus iz 1603, ki ga v Študijski knjižnici ni, nekaj srednjeveških rokopisov,[47] važne arhivalije za zgodovino protestantskega pokreta med Slovenci v 16. stoletju, rokopise utemeljiteljev itd.

Katalogizacija in inventarizacija sta bili v redu.

FRANČIŠKANSKA biblioteka, ki je bila rezultat knjižnih interesov bratov sv. Frančiška v dobi po 1612, ko so se vrnili v Ljubljano, je predstavljala pribl. s 25.000 zvezkov dobro oskrbljeno samostansko biblioteko, ki jo je moral imeti v evidenci tudi literarni in kulturni zgodovinar. Med njenimi rokopisi so bili rokopisi srednjega veka,[47] letopisi ljubljanskih jezuitov (Historia annua collegii societatis Jesu labacensis) za dobo po 1722, ostalina o. Benvenuta Krobata s podatki o Prešernu ter biografijo škofa Wolfa itd. Knjižnica se je nahajala v svojih novih prostorih, a tudi njena katalogizacija je že bila v začetkih.

MATICA Slovenska, ki je bila že od ustanovitve 1864 v živahni knjižni zameni z glavnimi slovanskimi znanstvenimi in književno-kulturnimi zavodi,[30] je imela v svoji knjižnici specialno radi teh serij izredno važno in dragoceno gradivo, čeprav je bilo v njem precej vrzeli.

Frančiškanska knjižnica

Bibliothèque franciscaine

MESTNA knjižnica, ki se upravlja v zvezi z mestnim arhivom, se je po prizadevanjih bivšega župana Ivana Hribarja izza 1898 razvijala v evidenčno ter dopolnjevala tudi ob sodelovanju misli na ustanovitev univerze v Ljubljani.[31] Imela je že lepo zbirko praktičnojurističnih del, a v serijah izvenkranjskih slovenskih časopisov marsikaj, za kar je mogel biti literarni, kulturni in politični slovenski zgodovinar na novi univerzi iniciatorju hvaležen, ker je v Študijski knjižnici več teh časopisov zaman iskal. Z namenom, da se izroči novi univerzi, je bila shranjena na magistratu od 1910 tudi Hribarjeva privatna biblioteka.[31]

CENTRALNA knjižnica pri višjem deželnem sodišču se je sicer šele po prevratu začela snovati, a njene sestavine so se zbirale že davno prej: praktična biblioteka deželnega sodišča; biblioteka »Jurističnega društva« (Juristischer Verein), ki se je začela snovati po ustanovitvi društva 1861;[32] biblioteka graškega profesorja dr. Janeza Kopača, ki je bil 1851—1852 docent kazenskega pravnega reda v slovenskem jeziku; nekatera dela iz društva »Pravnik« itd.

SREDNJEŠOLSKE biblioteke nekaterih ljubljanskih zavodov so mogle po pravici dajati ustanovnikom mlade univerze nado, da najdejo semtertje tudi v njih kako pomoč: b. I. državne gimnazije,[33] b. II. državne gimnazije,[34] b. državne gimnazije z nemškim učnim jezikom (danes III. državne realne gimnazije):[35] b. realke[36] (tu so bili med drugim tudi »Beiträge zur Österreichischen Erziehungs- und Schulgeschichte« z važnimi doneski za zgodovino šolstva na Slovenskem).

LJUDSKE knjižnice so mogle tudi priti v poštev: Šentjakobska, ustanovljena 1911;[37] Dvorska;[38] Simon Gregorčičeva; knjižnica »Splošnega ženskega društva v Ljubljani«, ustanovljena 1901;[51] itd.

PRIVATNE bogate biblioteke so imeli v Ljubljani Ivan Vrhovnik, Janko Šlebinger, Adolf Robida, Podkrajšek itd., ki so se specializirali na zbiranje slovenskih in kranjskih tiskov. V teh knjižnicah se je dalo najti mnogokaj, kar v javnih ljubljanskih knjižnicah ni bilo, med dr. v Vrhovnikovi celo Dalmatinov Pentatevh iz 1578, Illyrisches Blatt iz 1834 s privezanim Prešernovim Sonetnim vencem itd.

KNJIG v ljubljanskih javnih in korporacijskih knjižnicah je bilo torej že okoli 200.000, ko je po prevratu postajala aktualna misel, da se ustanovi v Jugoslaviji nova univerza.
Nedostatki ljubljanske bibliotečke opreme ob ustanovitvi univerze res da niso tičali samo v nezadostni katalogizaciji nekaterih zavodov in v problemu prostorov za licejko. Oprema je bila že radi tega enostranska, ker se je upoštevala le nemška kulturna orientacija. Gotovo je bilo več vrzeli, ki bi jih ne bilo, ako bi bili glavni zavodi nabavljali nove knjige v medsebojnem sporazumevanju. Toda osnova je bila taka, da se je dalo na njej vendar sistematično graditi. Izmed strok, ki so se začele predavati na novi univerzi, so bile najbolj založene sicer slovenske nacionalne znanosti, bogoslovje in jus, toda tudi predstavnik drugih disciplin se je ob marsikateri izsledbi v ljubljanskih knjižnicah lahko začudil, čeprav je bil presenečen tudi ob marsikateri vrzeli.
Za sistematični študij slovenskih nacionalnih znanosti, torej za študij vprašanj, katerih rešitev pričakuje znanstveni svet predvsem od Slovencev, je prihajala v poštev sploh samo Ljubljana, kjer ima znanstvenik v bližini poleg omenjenih bibliotek tudi bogato arhivsko gradivo. Prvi slovenski tiski so sicer na Dunaju, iz poznejše serije marsikaj le na Dunaju, v Tübingenu, Kopenhagnu, Londonu itd., toda serija južnoslovenskih protestantskih tiskov, ki se čuvajo

v Ljubljani, je po zaslugi Zoisovi in Kopitarjevi za dunajsko največja: znaša namreč 32 del (med njimi 16 slovenskih[39]) v 52 primerkih (Dalmatinovih biblij je 17). V seriji poznejših slovenskih tiskov in periodik vrzeli v Študijski in v Muzejski knjižnici niso bile take, da bi smotrena bibliotečka politika Ljubljane v tem oziru ne bila mogla približati doseglјivemu idealu. Tudi izmed slovenskih ohranjenih literarnih ostalin so glavne v Ljubljani na razpolago.

*

UNIVERZA je imela že od začetka svojega organizacijskega dela v načrtu tudi ureditev svojega bibliotečkega problema.

UNIVERZITETNE skupne biblioteke sicer štatut za beograjsko univerzo iz 1904, po katerem se je začelo 1919 upravljati v zmislu zakona tudi novo ljubljansko vseučilišče, ni predvideval. Tudi v Ljubljani je bilo prepuščeno univerzitetnim institucijam, da skrbijo le one za prirast knjižnih pomagal, in sicer vsaka v okviru svojega delokroga. Začele so se snovati posamezne nove biblioteke: 2 fakultetni, za bogoslovno in juridično fakulteto, ter toliko seminarskih, oziroma institutskih, kolikor se je osnovalo teh institucij. Ker je težišče za prirastek iz bogoslovne literature prešlo na bogoslovno fakultetno biblioteko, se Semeniška ni več v prejšnjem obsegu nadaljevala. Dve starejši biblioteki sta se izročili deloma univerzi: deli Matičine, po sklepu društva, za slovanski seminar, Hribarjeva v zmislu posestnikovih tendenc iz 1910.
Potrebo skupne univerzitetne biblioteke, kakršno je Zagreb že imel in kakršna se je 1921 tudi v Beogradu vnovič osnovala, pa je tudi ljubljanska univerza vedno bolj čutila. V načrtu novega univerzitetnega zakona iz 1926 je odgovarjal tej težnji stavek, da »študijska knjižnica v Ljubljani postane s tem zakonom svojina ljubljanske univerze.«

DOTACIJA univerze v prvem desetletju obstoja ni bila taka, da bi se bila bibliotečka oprema, ki jo je univerza v Ljubljani že našla, sitstematično v zmislu potreb mlade univerze in njenega znanstvenega obrata nadaljevala in dopolnjevala. Za mnogokaj dolgujejo biblioteke univerzitetnih institucij hvalo tudi privatni naklonjenosti in darežljivosti. Kaj pomeni univerza za pritok knjižnih vrednot v kakem mestu, izpričuje okoliščina, da se je zbralo v strokovnih bibliotekah univerzitetskih institucij v teku 10 let vkljub težkim gmotnim razmeram že okoli 100.000 odbranih knjig, ki jih uporabljajo v prvi vrsti nastavniki in dijaki, često pa tudi drugi interesenti.

Najmočnejši sta profesorska biblioteka juridične fakultete in biblioteka slovanskega seminarja, izmed katerih šteje vsaka okoli 20.000 knjig. Posrečilo se je pridobiti tudi nekatere pomembne biblioteke specialistov: za slovanski seminar Krekovo, za filozofskega Meinongovo, za klasičnega Kukulovo, za umetnostno-zgodovinskega Stegenškovo. V zvezi s potrebami univerze se dopolnjujeta novi biblioteki francoskega in angleškega instituta, ki pomenjata obenem važen pripomoček v paralizacijo nemške kulturne orientacije. Biblioteka, ki jo je ustanovila za Ljubljano češkoslovaška država, je začasno nameščena v slovanskem seminarju.

IZVENUNIVERZITETNE znanstvene knjižnice so se izza ustanovitve univerze vsaj deloma usmerjale po novih potrebah univerzitetnega mesta.

V URADNI biblioteški komisiji 1925 so prišle do izraza tudi želje univerze. Med drugim je komisija 13. julija 1925 predlagala glede kooperacije med Državno študijsko knjižnico (tako se je začela sedaj imenovati v uradnih dopisih in tudi v budžetu), Muzejsko knjižnico in univerzitetnimi instituti: »Kar se more in mora takoj centralizirati, je nakup knjig in nadaljevanje, ozir. izpopolnjevanje periodik. Šefa obeh knjižnic naj se glede tega ne samo med seboj sporazumevata, ampak se naj informirata vedno tudi pri vodjih dotičnih vseučiliških seminarjev, ali se knjiga tam morda že nahaja, odnosno, ali je ne mislijo kupiti sami. Nakup knjig, ki se nahajajo že v kateri omenjenih knjižnic, je treba posebej utemeljiti. Za občinstvo bi se dosegel namen centralizacije deloma tudi s tem, da se katalog, ki se naredi za muzejsko, pretipka tudi za rabo v študijski knjižnici. Umestno bi sploh bilo, ako bi taka centralizacija katalogov v študijski knjižnici šla še preko zaloge v muzejski ter se raztegnila tudi na druge knjižnice.« Glede prostorov Državne študijske knjižnice se je že takrat poudarilo: »Absolutno potrebna pridobitev na prostoru naj se licejski knjižnici omogoči za sedaj predvsem s tem, da se nabavijo omare in police, za katerih postavitev je prostor na hodnikih v skladišču in na hodniku pred uradnimi sobami. Predvsem pa se naj začne že sedaj misliti na novo primerno poslopje za eventualno centralno ljubljansko knjižnico, ker sedanji prostori preko 5 let ne bodo zadostovali, če se izrabijo tudi vse označene možnosti.«

DOTACIJA na žalost tudi ostalim knjižnicam, ki so odvisne od državnega budžeta, ni dovoljevala v zadnjem desetletju takega razvoja, kakršen bi bil v interesu univerze.

DRŽAVNA študijska knjižnica je pač dobila z naredbo z dne 9. julija 1919 pravico do dolžnostnih primerkov iz vse kraljevine, toda njena dotacija za knjige je bila le v nekaterih razdobjih primerna, često pa absolutno nezadostna in premajhna (1918/19 okoli 7000 K; 1919/20: okoli 12.000 K; 1920/21: okoli 21.000 K; 1921/22: vseh prejemkov 4812 Din; 1922/23: 45.857 Din; 1923/24: 37.264 Din; 1924/25: okoli 100.000 Din; 1925/26: okoli 100.000 Din; 1926/27: 45.000 Din; 1927/28: 10.000 Din; 1928/29: 10.000 Din; 1929/30: 50.000 Din). Pomnožila se je v tem desetletju do 45.000 del v približno 150.000 zvezkih. Pomemben prirastek je dobila ravno za univerzo. Dne 4. marca 1926 je prevzela v shrambo namreč od ljubljanske mestne občine za univerzo kupljeno Gutmansthalovo knjižnico (Boštanj ob Savi), sestoječo iz 5 omar in 3430 zvezkov, ki so po večini vezani v originalne platnice in nosijo exlibris nekdanjega lastnika. Njena glavna sestavina so ilustrirani francoski in nemški tiski iz dobe 1830—60, zgodovinska dela, zlasti genealogija in heraldika, in tiski znamenitih tiskarjev. Za kontrolo služi rokopisni, alfabetično urejen listovni katalog. Inventarizirati se je začela Gutmansthalova biblioteka kot corpus separatum v poletju 1928 s signaturami od 46.000 dalje. Inventarizacija in katalogizacija zaostankov in novih pridobitev se vrši v Državni študijski knjižnici sedaj po smernicah, ki jih je določila komisija 1925.

MUZEJSKA knjižnica je dokupila izza 1919 v 989 zvezkih 495 del. Knjižnica je ostala sicer javna, toda načelno prezenčna. Zlasti se vsa domoznanska literatura in redka dela po predpisih ne izposojujejo na dom. Tudi tu se je začela katalogizacija po smernicah komisije iz 1925, in sicer je katalogiziranih doslej okoli 8000 del. Med novimi pridobitvami je tudi ruski Brockhaus, edini primerek v Ljubljani.

ETNOGRAFSKI muzej snuje svojo knjižnico (1921 se je ustanovil v Narodnem muzeju poseben Etnografski institut, ki se je 1922 pretvoril v Etnografski muzej, a 1923 odvojil od Narodnega muzeja ter dobil lastno upravo v isti zgradbi).[15]

LJUDSKE knjižnice, stare in nove, pričajo, da se je interes za knjigo v zadnjem desetletju sploh zelo poživil. Zlasti velja to za tri knjižnice: Šentjakobsko,[1] Knjižnico Prosvetne zveze[2] (ustanovljeno 1921) in Delavsko knjižnico[3] (ustanovljeno pri prosvetnem oddelku Delavske zbornice).

Centralna knjižnica na sodišču

Bibliothèque centrale de la Cour

CENTRALNA knjižnica pri višjem deželnem sodišču, ki obsega že okoli 8000 zvezkov, je pač največja med knjižnicami pri sličnih institucijah v državi.

SREDNJEŠOLSKE knjižnice se radi nezadostnih dotacij na veliko škodo šole skoraj nič več ne pomnožujejo.

POROČILA, ki se objavljajo v »Jutru« o novostih Državne študijske ter Šentjakobske knjižnice, a v »Slovencu« o novostih knjižnice Francoskega instituta in Prosvetne zveze, pomagajo interesentom do hitrih informacij.

*

V INTERESU univerze so poleg skrbi za strokovne seminarske in fakultetne knjižnice slejkoprej: skupna univerzitetna knjižnica, kooperacija vseh znanstvenih ljubljanskih bibliotek glede nabav ter skupen katalog za vse ljubljanske znanstvene knjižnice, če ne tiskan, pa vsaj v dostopnem rokopisnem primerku. Štednja in smotrenost v nabavljanju zahtevajo, da se pritegne Državna študijska knjižnica, ki vrši zadovoljivo, kolikor ji pač pripuščajo dotacije in prostori, faktično že sedaj posle univerzitetne knjižnice, v zmislu načrta novega univerzitetnega zakona tesneje k univerzi ter postane prava univerzitetna in obenem centralna ljubljanska knjižnica. A z vsem poudarkom se mora tudi ob desetletnici univezre ponoviti ugotovitev, da potrebuje Državna študijska knjižnica novih, lastnih in primernih prostorov.

OPOMBE

(Kratice kakor v Slov. biogr. leksikonu.)

1 Pr. Trubers Briefe (izd. Elze) 476.
2 DIMITZ III, 321.
3 KIDRIČ, Razvojna linija slovenskega preporoda RDHV V—VI, 61—70.
4 ELZE, Rectoren der Krain. Landschaftsschule, JGGPÖ 1899, 134.
5 VRHOVNIK, Kako je prišla Valvasorjeva knjižnica v Zagreb, GMS IX, 1928, 108—10; prim. RDHV V—VI, 60.
6 DIMITZ III, 318.
7 O lat.-slov. leksikonu iz kapuc. bibl. v Lj. prim. ČJKZ III, 76, 94.
8 STEFAN, Gesch. der Entstehung u. Verwaltung der k. k. Studien-Bibliothek in Laibach, MMK 1907.
9 Prim. njen katalog v Deželnem muzeju.
10 SBL.
11 RADICS, Die Fürst Karlos Auerspergische Hausbibl. in Laibach, Österr. Wochenschrift 1863, 625 sl.
12 Prim. katalog Zoisove biblioteke iz muzeja v licejki s katalogom knjig, ki so prišle iz Zoisove biblioteke tja.
13 RADICS, Chrön. LMS 1878, 32 (po listini v kapit. arhivu).
14 MAL, Stoletnica Deželnega muzeja, Slovenec 14.—18. okt. 1921.
15 E. H. COSTA, MHK 1862, 35; MÜLLNER, Die Geschichte des Krain. Landesmuseums, Argo 1897, 7, 34, 51, 66, 79, 93; 1898, 35, 53, 67, 83, 100.
16 DESCHMANN, MMK 1899, IX—XIX; DESCHMANN, Zur Gesch. des Krain. Mus., MMK 1889, 361—72.
17 Genesis d. hist. Ver. f. Krain, MHK 1858, 79—80; MHK 1850, 22 (o prekinitvi zveze s štajerskim društvom in o osamosvojitvi zgod. društva za Kr.)
18 MHK 1848, 2.
19 »Carniola« 1914, 116—122.
20 STESKA, Academia operosorum, IMK 1900, 37, 77.
21 KIDRIČ, Prešerni, ČJKZ VI, 179 (št. 50).
22 THALNITSCHER JOH. GREGOR, Epitome 1718.
23 VRHOVEC, Laibach, 122.
24 CANKAR, Quaglio, DS 1920, 82.
25 THALNITSCHER GREGOR, Bibliotheca publica labacensis (izdal Steska), IMK 1900, 151.
26 POHLIN, Bibliotheca Carnioliae.
27 PŠENIČNIK Fr., Rigorizem naših janzenistov, BV III.
28 Prim. s knjigami v Sem. bibl. tiskani Verzeichniß in sličen katalog Herbersteinove biblioteke v muzeju.
29 Prim. s knjigami v Sem. bibl. katalog Brigidove bibl. v muzeju.
30 Prim. popis zavodov, s katerimi je bila SM v zameni, v Narodnem koledarju in Letopisu Matice Slov. za 1867—1869, ozir. v LMS od 1869 dalje.
31 HRIBAR, Spomini, I, 171, 310.
32 Blätter aus Krain 1861, 184.
33 Katalog b. v I. drž. gimn.: program za 1902/3—1904/5.
34 Katalog b. v II. drž. gimn.: Izvestja za 1907/8 do 1913/14.
35 Katalog b. v III. drž. gimn.: program 1912/13.
36 Katalog b. v realki: priloga k programu 1899—1902.
37 Prim.: Imenik knjig Javne ljudske knjižnice Gospodarskega naprednega društva za šentjakobski okraj v Lj., 1918.
38 Prim: Imenik knjig Javne dvorske knjižnice v Ljubljani, 1929.
39 KIDRIČ, Bibliografski uvod v zgodovino rel. književnosti pri južnih Slovanih v 16. veku. Izdalo (po predavanjih) in založilo Društvo slušateljev filoz. fak. v Ljubljani 1927.
40 Imenik knjig Šentjakobske knjižnice v Ljubljani 1928.
41 Imenik knjig Ljudske knjižnice Prosvetne zveze v Ljubljani, 1926.
42 ČJKZ V, 1926, 118.
43 Prim. Katalog bibl. Flachenfeldovega kanonikata v Nar. muzeju.
44 Prim. z rokopisnim katalogom Kopitarjeve bibl. v Drž. štud. knjižnici tiskani »Verzeichniß der in die Verlassenschaft des Herrn Barthol. Kopitar gehörigen wertvollen Bücher und Handschriften, großentheils sprachwissenschaftlich, vorzüglich in allen slavischen Sprachen«. Wien 1845.
45 ČJKZ VII, 1928, 173, 178.
46 Nar. Enciklopedija srpsko-hrv.-slov.
47 KOS Milko, Srednjeveški rokopisi, ZUZ IV, 1924 dalje.
48 O literaturi o slovanskih rokopisih Drž. štud. knjižnice v Lj. primeri Stefan, MMK 1907.
49 Prim. Wiesthaler, Naše novo šolsko poslopje, Izvestje II. drž. gimn. 1907/8, 51—64.
50 O pridobitvah za knjižnico zgodov. dr. (Historischer Verein) prim. poročila v društvenem glasilu MHK 1846—1868. O pridobitvah za knjižnico muzeja prim. 1831—1847 IB istih let deloma v prilogi deloma v tekstu; 1848—1851: sep. kot »Verzeichniß der eingegangenen Museumsbeiträge«; 1853—1855 Jahresheft des Ver. des krain. Landesmuseums 1856, 1856—1858 Jahresheft 1858; 1858—1862 Jahresheft 1862, 1862—1866 MMK 1866 in sept., 1866—1870: sep. kot »Verzeichniß...« (muzej), 1870—1875 Laib. Zeitung 1875 p. 436, 1876 sept. kot »Verzeichniß« (muzej) 1877: sep. kot »Verzeichniß« (muzej); 1892—1895 Argo in platnice IMK 1906, smid. Dež. muzej Rudolfinum; 1907 smid. Dež. muzej Rudolfinum: 1909—1910 (Mantuani) Poročilo Dež. muz. Rudolfinum, 1911—1912 (Mantuani) Poročilo Dež. muzeja Rudolfinum, 1913.
51 GOVEKAR Minka, Slovenska žena, Lj. 1926, 106.
52 Imenik Delavske knjižnice v Ljubljani, 1929.

USTANOVE
ZA
LJUBLJANSKO UNIVERZO

SVETOSAVSKE NAGRADE NJ. VEL. KRALJA

PRAVILA

Čl. 1.

NAGRADA Nj. Vel. Kralja v znesku 10.000 dinarjev se razdeli po sledečih določilih tistim rednim slušateljem univerze kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani, ki so najbolje obdelali razpisane predmete razprav (temata). (Glej čl. 6.)

Čl. 2.

KRALJEVO darilo 10.000 dinarjev se razdeli na vseh pet fakultet v enakih zneskih po 2000 dinarjev.

RAZPIŠEJO se v vsaki fakulteti praviloma po štiri nagrade v znesku po 500 dinarjev.

Čl. 3.

UNIVERZITETNA uprava odreja vsako leto po zaslišanju fakultetnih svetov svetosavsko tekmo in objavlja najkesneje do konca februarja predmete razprav za tekoče študijsko leto.

NA predlog fakultete sme uprava razpisati manj nagrad nego štiri in primerno zvišati druge nagradne zneske iste fakultete.

Čl. 4.

PRAVICO, udeležiti se tekme, imajo vsi redni slušatelji univerze kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani do konca tistega leta, v katerem je tekmovalec bil slušatelj in v katerem so bili razpravni predmeti objavljeni.

Čl. 5.

IZDELANE razprave se predlože rektorju najkesneje do 15. novembra: tekmovalec na njih ne pristavi svojega podpisa, temveč se označi s posebnim znamenjem ali kratkim geslom: svoj podpis pa predloži v zaprtem pismu: na tem pismu mora biti isti znak ali isto geslo.

Z NAGRADO odlikovani razpravni predmeti se ne morejo več uporabljati za nove tekme niti v predelani obliki. Neodlikovane razprave se pa smejo kesneje v spopolnjeni ali predelani obliki predložiti, ako je razpravni predmet isti in ako zanj še ni bila podeljena nobena nagrada.

Čl. 6.

PREDLOŽENE razprave preodkaže rektor dekanom, ki jih dajo v oceno strokovnim profesorjem po predmetu: le-ti predložijo fakultetnemu svetu razprave, ki naj se nagradijo. O razdelitvi nagrad sklepa fakultetni svet.

KOT pogoj za dodelitev nagrade velja v obče ta. da se pokaže v razpravi taka samostojnost naziranja in obvladanje metode. ki jo more ob strogi presoji imeti tudi začetnik.
AKO se kakšna nagrada v zmislu teh določil ne da porabiti. ostane na razpolago fakulteti za prihodnje razpise.

Čl. 7.

REKTOR odpira označena pisma in objavlja z nagrado odlikovane tekmece na dan sv. Save ob navzočnosti dekanov vseh fakultet: imena odlikovanih tekmovalcev se objavljajo na univerzitetni deski. Nagrade se zabeležijo tudi v diplomi. oziroma v izpitnem izpričevalu. kadar ga odlikovanec dobi. Odlikovane pa tudi neodlikovane razprave vrača rektor tekmovalcem.

Čl. 8.

FAKULTETA lahko pojasni tekmovalcu. ki ni dobil nagrade, zakaj je ni dobil.

Čl. 9.

AKO bi pisci svoje razprave pozneje publicirali. morajo na naslovni strani naznačiti. da je bila razprava obdarovana s svetosavsko nagrado Nj. Vel. Kralja.

Akademski dom: Čitalnica

La Maison des Etudiants: La salle de lecture

AKADEMSKI DOM

SEDANJE NAČELSTVO:

Predsednik: IVAN MAZOVEC, profesor

Podpredsednik: DR. JANEZ FABIJAN, vseuč. profesor

Tajnik: IGNACIJ ŠIRCA, šef obl. fin. uprave

Blagajnik: DR. VLADO VALENČIČ, zas. uradnik

Gospodar: BLAŽ POZNIČ, obl. uradnik

Odbornika: DR. FILIP OREL, fin. tajnik

IVAN BROZOVIČ, vl. komisar

NADZORSTVO:

Predsednik: BOGUMIL REMEC, direktor

Odbornika: DR. FRANC LOGAR, ravnatelj obl. uradov

DR. FRANC KRŽAN, ravnatelj Ljudske posojilnice

AKADEMSKI KOLEGIJ

SEDANJI PREZIDIJ AKADEMSKEGA KOLEGIJA:

Predsednik: ADOLF RIBNIKAR, načelnik v pok.
Podpredsednik: univ. prof. DR. JOSIP PLEMELJ
Tajnik in ravnatelj: PROF. FRAN JERAN
Blagajnik: prof. DR. PAVEL PESTOTNIK

ODBORNIKI:

ING. ANTON KLINAR, gradbeni direktor v pok.
DR. OTMAR KRAJEC, sanitetni nadsvetnik
DR. ALBERT KRAMER, min. n. r.
GUSTAV NEBENFÜHRER, nadupravitelj v pok.
Prof. DR. JANKO PRETNAR
DR. STANE RAPE

ČLANI NADZORSTVA:

Predsednik: DR. DANILO MAJARON, odvetnik in zbornični predsednik
Podpredsednik: ALOJZIJ LILLEG, veletržec
PROF. JOSIP BREŽNIK
Univ. prof. DR. FRAN KIDRIČ
FRAN KOLLMANN, veletržec
DR. IGNACIJ RUTAR, direktor poštne hranilnice v pok.
ING. MILAN ŠUKLJE, tajnik Zveze industrijalcev

Akademski kolegij: Dijaška soba

La Maison des Etudiants: Une chambre

Velika spalnica

Le dortoir

Akademski kolegij: Pogled z dvorišča

La Maison des Etudiants: V de la cour

Študijska soba

La salle d' études

DR. PAVEL TURNERJEVA USTANOVA

DR. Pavel Turner, posestnik v Mariboru, je v svoji oporoki z dne 18. avgusta 1924 določil vse svoje premično in nepremično premoženje za ustanovo z juridično osebnostjo v svrho izpopolnjevanja strokovne in svetovne izobrazbe absolviranih slovenskih juristov in filozofov na ta način, da se dohodki ustanove porabijo za podpore takim gospodom slovenske narodnosti, ki so uspešno položili državne izpite ter zadobili doktorat na juridični ali filozofski fakulteti univerze v Ljubljani.

PODPORA ima smoter, da omogoča označenim absolventom enoletno bivanje v inozemskih kulturnih in znanstvenih žariščih (Pariz, London, Oxford, Cambridge itd.) in to v namenu, da nadaljujejo strokovne študije in da si obenem pridobe one splošne in družabne izobrazbe, ki je znak omikanega in kulturnega človeka. Temu smotru primerno in po časovnih prilikah mora biti v smislu oporoke tudi višina podpore odmerjena.

TEKMEC za podporo mora izkazati, da že obvlada dotični inozemski jezik v toliko, da mu je mogoče uspešno zasledovati smoter, kateremu podpora služi. Obenem ima predložiti pismen načrt, kako namerava porabiti na najbolj koristen način podeljeno mu štipendijo.

UPRAVO ustanove glavnice in razdeljevanje podpor vrši univerzitetna uprava ljubljanskega vseučilišča, to je zbor dekanov pod predsedstvom rektorja. Pri enaki sposobnosti imajo prednost prosilci, kateri so rojeni na teritoriju bivše Spodnje Štajerske, ki pripada sedaj naši kraljevini.

USTANOVA je bila pravnoveljavno oživotvorjena s sprejemno listino in ustanovnim pismom z dne 5. junija 1928. Njeno imovino upravlja od početka l. 1929 univerzitetna uprava.

PRVE štipendije so razpisane za študijsko leto 1929/30 v znesku po 36.000 Din za enega jurista in enega filozofa. Skrb univerzitetne uprave bo, da bodo podpore v enakem številu in znesku tudi za bodoča leta na razpolago. S svojo velikodušnostjo je pokojni dr. Pavel Turner omogočil naši mladi univerzi vzgojo potrebnega akademskega naraščaja in si s tem kot njen dobrotnik sam postavil najlepši spomenik.

ORAŽNOV DIJAŠKI DOM V LJUBLJANI

ŠEF zdravstvenega odseka za Slovenijo dr. Ivan Oražen, ki je umrl dne 11. marca 1921, je zapustil vse svoje premoženje ljubljanski medicinski fakulteti z namenom, da se ustanovi »Oražnov dijaški dom«, v katerem naj dobe prosto stanovanje predvsem ubožni medicinci slovenske, srbske in hrvatske narodnosti, ki študirajo v Ljubljani.

UNIVERZA je prevzela vse imetje v svojo upravo dne 17. novembra 1923. Do tega časa je fungiral dr. Fran Goršič, načelnik oddelka za socijalno politiko kot izvrševalec oporoke in skrbnik zapuščine. Dr. Goršič je izdelal tudi pravilnik o ustroju Oražnovega dijaškega doma v Ljubljani, ki ga je univerzitetna uprava odobrila.

Oražnov dijaški dom: Umivalnica

La fondation du dr. Oražen: Les lavabos

NA podlagi tega statuta je konstituiran upravni odbor Oražnovega dijaškega doma, ki vodi upravo imovine. V tem odboru so: vsakokratni dekan ljubljanske medicinske fakultete kot predsednik, kot člana pa vsakokratni dekan ljubljanske pravne fakultete in zdravnik, ki ga imenuje ljubljanska zdravniška zbornica.

ZA Oražnov dijaški dom se je določila zapustnikova hiša v Wolfovi ulici št. 12 v Ljubljani, ki se je v ta namen tekom let 1925—1927 primerno adaptirala. Leta 1925 je bilo možno sprejeti samo osem medicincev, ker so se morala stanovanja, ki so bila zaščitena, odpovedavati le polagoma. Do sredi leta 1926 se je vselilo novih 18 medicincev, oktobra meseca 1926 pa je že bilo v Oražnovem dijaškem domu nastanjenih 30 akademikov. Od takrat dalje je to število stalno. Sob je na razpolago 21, od teh sta dve za služkinji, 19 pa za 30 akademikov. Le-ti imajo vsak po eno posteljo z žimnico in dvema odejama, nočno omarico, dvodelno veliko omaro, mizo in dva stola.

IMOVINSKO stanje te ustanove je razmeroma zelo ugodno. Obstoji v glavnem iz hiše v Wolfovi ulici št. 12, kjer se nahaja Oražnov dijaški dom in ki ima približno vrednost dveh milijonov dinarjev; drugo premoženje, iz katerega se ta ustanova dotira, pa znaša okoli 1,700.000 dinarjev.

Oražnov dijaški dom:
Pročelje

La fondation du
dr. Oražen:
Vue de face

Dijaška
soba

Une
chambre

ORGANIZACIJE UNIVERZITETNIH SLUŠATELJEV

1.

Akademski agrarni klub „Njiva".

2.

Akademska bolniška blagajna v Ljubljani.

3.

Akademsko društvo jugoslovanskih tehnikov v Ljubljani.

4.

Akademsko društvo »Treznost« v Ljubljani.

5.

Akademski klub elektrotehnikov v Ljubljani.

6.

Akademski klub geodetov v Ljubljani.

7.

Akademski klub gradbenikov.

8.

Akademski klub montanistov.

9.

Akademski klub za Društvo narodov.

10.

Akademski klub za proučavanje mednarodnih problemov.

11.

Akademski Orel v Ljubljani.

12.

Akademski pevski zbor.

13.

Akademska podružnica družbe sv. Cirila in Metoda.

14.

Akademska podružnica Jugoslovanske Matice

15.

Akademska podružnica „Slovenske Straže" v Ljubljani.

16.

Akademski socijalni pedagoški krožek.

17.

Akademski sportni klub »Primorje«.

18.

Akademska zveza.

19.

Centralno akademsko podporno društvo.

20.

Cirilsko društvo ljubljanskih bogoslovcev.

21.

Centralno tajništvo jugoslovanske napredne omladine iz Slovenije.

22.

Društvo jugoslovanskih akademikov v Kranju.

23.

Društvo matematikov na ljubljanski univerzi.

24.

Društvo medicincev v Ljubljani.

25.

Društvo slušateljev filozofske fakultete.

26.

Društvo slušateljev inženjerstva kemije.

27.

Društvo slušateljev juridične fakultete v Ljubljani.

28.

Društvo slušateljev teološke fakultete.

29.

Ekskurzijski fond društva slušateljev inženjerstva kemije.

30.

Ekskurzijski fond elektrotehnikov v Ljubljani.

31.

Ekskurzijski fond kluba montanistov.

32.

Ferijalni savez, podružnica v Ljubljani.

33.

Geografsko društvo na univerzi v Ljubljani.

34.

Jugoslovansko akademsko društvo »Triglav«.

35.

Jugoslovansko katoliško akademsko društvo »Danica«.

36.

Jugoslovansko katoliško akademsko društvo »Panonija«. Maribor

37.

Jugoslovansko katoliško akademsko društvo »Zarja«.

38.

Jugoslovansko napredno akademsko društvo »Jadran«.

39.

Klub jugoslovanskih svobodomiselnih akademikov iz Italije.

40.

Klub Ognjišče arhitektov-akademikov.

41.

Klub slovenskih koroških akademikov v Ljubljani.

42.

Krekova družina na ljubljanski univerzi.

43.

Krščansko-socijalistični klub »Borba«.

44.

Ljubljanski akademski sportni klub.

45.

Slovenski akademski oktet v Ljubljani.

46.

Slovensko katoliško akademsko društvo.

47.

Svet slušateljev ljubljanske univerze.

48.

Udruženje dalmatinskih akademičara.

49.

Zveza ruskih akademikov ljubljanske univerze.

AKADEMSKE OBLASTI

1919 1920

REKTORAT:

Rektor: prof. DR. PLEMELJ JOSIP; prorektor: prof. DR. ZUPANČIČ RIHARD.

UNIVERZITETNI SVET:

Predsednik: rektor; podpredsednik: prorektor; poslovodja: prof. DR. RAMOVŠ FRANC; člani: vsi redni profesorji.

UNIVERZITETNA UPRAVA:

Člani: rektor in vsi dekani.

DEKANAT FILOZOFSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. NAHTIGAL RAJKO; prodekan: prof. DR. PRIJATELJ IVAN.
DEKANAT JURIDIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. PITAMIC LEONID; prodekan: prof. DR. KREK GREGOR.
DEKANAT MEDICINSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. ŠERKO ALFRED; prodekan: prof. DR. BOTTERI ALBERT.
DEKANAT TEHNIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. HINTERLECHNER KAROL; prodekan: prof. DR. SAMEC MAKS.
DEKANAT TEOLOŠKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. UŠENIČNIK FRANC; prodekan: prof. DR. ZORE IVAN.
UNIVERZITETNO RAZSODIŠČE: člani: prof. DR. PITAMIC LEONID, prof. DR. VIDMAR MILAN in prof. DR. ZORE IVAN.

1920 1921

REKTORAT:

Rektor: prof. DR. ZUPANČIČ RIHARD; prorektor: prof. DR. PLEMELJ JOSIP; univerzitetni sekretar: DR. ŠMALC MATEJ.

UNIVERZITETNI SVET:

Predsednik: rektor; podpredsednik: prorektor; poslovodja: prof. DR. RAMOVŠ FRANC; člani: vsi redni profesorji.

UNIVERZITETNA UPRAVA:

Člani: rektor in vsi dekani.

DEKANAT FILOZOFSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. PRIJATELJ IVAN; prodekan: prof. DR. NAHTIGAL RAJKO.
DEKANAT JURIDIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. KREK GREGOR; prodekan: prof. DR. PITAMIC LEONID.
DEKANAT MEDICINSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. ŠERKO ALFRED; prodekan: prof. DR. PLEČNIK IVAN.
DEKANAT TEHNIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. SAMEC MAKS; prodekan: prof. DR. HINTERLECHNER KAROL.
DEKANAT TEOLOŠKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. UŠENIČNIK ALEŠ; prodekan: prof. DR. UŠENIČNIK FRANC.
UNIVERZITETNO RAZSODIŠČE: predsednik: prof. DR. DOLENC METOD; člani: prof. DR. PLEČNIK IVAN, prof. DR. ZORE IVAN in univerzitetni sekretar DR. ŠMALC MATEJ.

1921 — 1922

REKTORAT:

Rektor: prof. DR. KREK GREGOR; prorektor: prof. DR. ZUPANČIČ RIHARD; univerzitetni sekretar: DR. ŠMALC MATEJ.

UNIVERZITETNI SVET:

Predsednik: rektor; podpredsednik: prorektor; poslovodja: prof. DR. KIDRIČ FRANC; člani: vsi redni profesorji.

UNIVERZITETNA UPRAVA:

Člani: rektor in vsi dekani.

DEKANAT FILOZOFSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. GAVAZZI ARTUR; prodekan: prof. DR. PRIJATELJ IVAN.

DEKANAT JURIDIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. DOLENC METOD; prodekan: prof. DR. KUŠEJ RADO.

DEKANAT MEDICINSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. ŠERKO ALFRED; prodekan: prof. DR. PLEČNIK IVAN.

DEKANAT TEHNIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. SAMEC MAKS; prodekan: prof. DR. HINTERLECHNER KAREL.

DEKANAT TEOLOŠKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. GRIVEC FRANC; prodekan: prof. DR. UŠENIČNIK ALEŠ.

UNIVERZITETNO SODIŠČE: člani: prof. DR. KUŠEJ RADO, prof. DR. LAPAJNE STANKO, prof. DR. ŠERKO ALFRED in univerzitetni sekretar DR. ŠMALC MATEJ.

1922 — 1923

REKTORAT:

Rektor: prof. DR. UŠENIČNIK ALEŠ; prorektor: prof. DR. KREK GREGOR; univerzitetni sekretar: DR. ŠMALC MATEJ.

UNIVERZITETNI SVET:

Predsednik: rektor; podpredsednik: prorektor; poslovodja: prof. DR. LUKMAN FRANC; člani: vsi redni profesorji.

UNIVERZITETNA UPRAVA:

Člani: rektor in vsi dekani.

DEKANAT FILOZOFSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. KIDRIČ FRANC; prodekan: prof. DR. GAVAZZI ARTUR.

DEKANAT JURIDIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. KUŠEJ RADO; prodekan: prof. DR. DOLENC METOD.

DEKANAT MEDICINSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. FRANKENBERGER ZDENKO; prodekan: prof. DR. ŠERKO ALFRED.

DEKANAT TEHNIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. ZUPANČIČ RIHARD; prodekan: prof. DR. HINTERLECHNER KAROL.

DEKANAT TEOLOŠKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. SREBRNIČ JOSIP; prodekan: prof. DR. GRIVEC FRANC.

UNIVERZITETNO SODIŠČE: člani: prof. DR. PRIJATELJ IVAN, prof. DR. LAPAJNE STANKO, prof. DR. ŠERKO ALFRED in univerzitetni sekretar DR. ŠMALC MATEJ.

1923 1924

REKTORAT:

Rektor: prof. DR. KIDRIČ FRANC; prorektor: prof. DR. UŠENIČNIK ALEŠ; univerzitetni sekretar: DR. ŠMALC MATEJ.

UNIVERZITETNI SVET:

Predsednik: rektor; podpredsednik: prorektor; poslovodja: prof. DR. EHRLICH LAMBERT; člani: vsi redni profesorji.

UNIVERZITETNA UPRAVA:

Člani: rektor in vsi dekani.

DEKANAT FILOZOFSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. HADŽI JOVAN; prodekan: prof. DR. OZVALD KAROL.

DEKANAT JURIDIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. ELLER FRANC; prodekan: prof. DR. KUŠEJ RADO.

DEKANAT MEDICINSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. ŠERKO ALFRED; prodekan: prof. DR. PLEČNIK IVAN.

DEKANAT TEHNIČNE FAKULTETE: dekan: prof. ING. FOERSTER JAROSLAV; prodekan: prof. DR. ŽUPANČIČ RIHARD.

DEKANAT TEOLOŠKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. LUKMAN FRANC; prodekan: prof. DR. SREBRNIČ JOSIP.

UNIVERZITETNO SODIŠČE: člani: prof. DR. PRIJATELJ IVAN, prof. DR. KUŠEJ RADO, prof. DR. ŠERKO ALFRED in univerzitetni sekretar DR. ŠMALC MATEJ.

1924 1925

REKTORAT:

Rektor: prof. DR. HINTERLECHNER KAROL; prorektor: prof. DR. KIDRIČ FRANC; univerzitetni sekretar: DR. ŠMALC MATEJ.

UNIVERZITETNI SVET:

Predsednik: rektor; podpredsednik: prorektor; poslovodja: prof. DR. EHRLICH LAMBERT; člani: vsi redni profesorji.

UNIVERZITETNA UPRAVA:

Člani: rektor in vsi dekani.

DEKANAT FILOZOFSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. HAUPTMANN LJUDMIL; prodekan: prof. DR. HADŽI JOVAN.

DEKANAT JURIDIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. ŠKERLJ MILAN; prodekan: prof. DR. ELLER FRANC.

DEKANAT MEDICINSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. ŠERKO ALFRED; prodekan: prof. DR. PLEČNIK IVAN.

DEKANAT TEHNIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. KRÁL ALOJZ; prodekan: prof. ING. FOERSTER JAROSLAV.

DEKANAT TEOLOŠKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. SLAVIČ MATIJA; prodekan: prof. DR. LUKMAN FRANC.

UNIVERZITETNO SODIŠČE: člani: prof. DR. KUŠEJ RADO, prof. DR. PRIJATELJ IVAN, prof. DR. ŠERKO ALFRED in univerzitetni sekretar DR. ŠMALC MATEJ.

1925 1926

REKTORAT:

Rektor: prof. DR. PITAMIC LEONID: prorektor: prof. DR. HINTERLECHNER KAROL: univerzitetni sekretar: DR. ŠMALC MATEJ.

UNIVERZITETNI SVET:

Predsednik: rektor: podpredsednik: prorektor: poslovodja: prof. DR. LAPAJNE STANKO: člani: vsi redni profesorji.

UNIVERZITETNA UPRAVA:

Člani: rektor in vsi dekani.

DEKANAT FILOZOFSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. RADOJČIĆ NIKOLA: prodekan: prof. DR. HAUPTMANN LJUDMIL.

DEKANAT JURIDIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. DOLENC METOD: prodekan: prof. DR. ŠKERLJ MILAN.

DEKANAT MEDICINSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. ŠERKO ALFRED: prodekan: prof. DR. PLEČNIK IVAN.

DEKANAT TEHNIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. VIDMAR MILAN; prodekan: prof. DR. KRÁL ALOJZ.

DEKANAT TEOLOŠKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. EHRLICH LAMBERT: prodekan: prof. DR. SLAVIČ MATIJA.

UNIVERZITETNO SODIŠČE: člani: prof. DR. KUŠEJ RADO, prof. DR. PRIJATELJ IVAN, prof. DR. ŠERKO ALFRED in univerzitetni sekretar DR. ŠMALC MATEJ.

1926 1927

REKTORAT:

Rektor: prof. DR. LUKMAN FRANC: prorektor: prof. DR. PITAMIC LEONID: univerzitetni sekretar: DR. ŠMALC MATEJ.

UNIVERZITETNI SVET:

Predsednik: rektor: podpredsednik: prorektor: poslovodja: prof. DR. TASIĆ DJORDJE: člani: vsi redni profesorji.

UNIVERZITETNA UPRAVA:

Člani: rektor in vsi dekani.

DEKANAT FILOZOFSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. RAMOVŠ FRANC: prodekan: prof. DR. RADOJČIĆ NIKOLA.

DEKANAT JURIDIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. KREK GREGOR: prodekan: prof. DR. DOLENC METOD.

DEKANAT MEDICINSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. ŠERKO ALFRED: prodekan: prof. DR. PLEČNIK IVAN.

DEKANAT TEHNIČNE FAKULTETE: dekan: prof. ING. KROPAČ JOSIP (do decembra 1926): prof. DR. HINTERLECHNER KAROL (od 3. decembra 1926 dalje): prodekan: prof. DR. VIDMAR MILAN.

DEKANAT TEOLOŠKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. UŠENIČNIK ALEŠ; prodekan: prof. DR. EHRLICH LAMBERT.

UNIVERZITETNO SODIŠČE: člani: prof. DR. KUŠEJ RADO, prof. DR. PRIJATELJ IVAN. prof. DR. ŠERKO ALFRED in univerzitetni sekretar DR. ŠMALC MATEJ.

1927 1928

REKTORAT:

Rektor: prof. DR. NAHTIGAL RAJKO: prorektor: prof. DR. LUKMAN FRANC: univerzitetni sekretar: DR. ŠMALC MATEJ.

UNIVERZITETNI SVET:

Predsednik: rektor: podpredsednik: prorektor: poslovodja: prof. DR. UJČIĆ JOSIP: člani: vsi redni profesorji.

UNIVERZITETNA UPRAVA:

Člani: rektor in vsi dekani.

DEKANAT FILOZOFSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. OZVALD KAROL: prodekan: prof. DR. RAMOVŠ FRANC.

DEKANAT JURIDIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. BILIMOVIĆ ALEKSANDER: prodekan: prof. DR. KREK GREGOR.

DEKANAT MEDICINSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. ŠERKO ALFRED: prodekan: prof. DR. PLEČNIK IVAN.

DEKANAT TEHNIČNE FAKULTETE: dekan: prof. ING. FOERSTER JAROSLAV: prodekan: prof. DR. HINTERLECHNER KAROL.

DEKANAT TEOLOŠKE FAKULTETE: dekan: prof. dr. GRIVEC FRANC: prodekan: prof. DR. UŠENIČNIK ALEŠ.

UNIVERZITETNO SODIŠČE: člani: prof. DR. KUŠEJ RADO. prof. DR. PRIJATELJ IVAN. prof. DR. ŠERKO ALFRED in univerzitetni sekretar DR. ŠMALC MATEJ.

1928 1929

REKTORAT:

Rektor: prof. DR. ING. VIDMAR MILAN: prorektor: prof. DR. NAHTIGAL RAJKO: univerzitetni sekretar: DR. ŠMALC MATEJ.

UNIVERZITETNI SVET:

Predsednik: rektor: podpredsednik: prorektor: poslovodja: prof. DR. CANKAR IZIDOR: člani: vsi redni profesorji.

UNIVERZITETNA UPRAVA:

Člani: rektor in vsi dekani.

DEKANAT FILOZOFSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. STOJIĆEVIĆ ALEKSANDER: prodekan: prof. DR. OZVALD KAROL.

DEKANAT JURIDIČNE FAKULTETE: dekan: prof. DR. KUŠEJ RADO: prodekan: prof. DR. BILIMOVIĆ ALEKSANDER.

DEKANAT MEDICINSKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. ŠERKO ALFRED: prodekan: prof. DR. PLEČNIK IVAN.

DEKANAT TEHNIČNE FAKULTETE: dekan: prof. ING. GOSTIŠA VIKTOR (do 2. aprila 1929): prof. DR. HINTERLECHNER KAROL (od 11. aprila 1929 dalje): prodekan: prof. ING. FOERSTER JAROSLAV.

DEKANAT TEOLOŠKE FAKULTETE: dekan: prof. DR. UJČIĆ JOSIP: prodekan: prof. DR. GRIVEC FRANC.

UNIVERZITETNO SODIŠČE: člani: prof. DR. KUŠEJ RADO. prof. DR. PRIJATELJ IVAN. prof. DR. ŠERKO ALFRED in univerzitetni sekretar DR. ŠMALC MATEJ.

STATUS IN STATISTIKA

UČNI KOLEGIJ

FILOZOFSKA FAKULTETA

REDNI PROFESORJI:

IME	VSTOP V UČNI KOLEGIJ	STROKA	OPOMBE
PH. DR. BUBNOV NIKOLAJ	13. XI. 1920	Antična zgodovina	Upokojen 22. 3. 1924
PH. DR. CANKAR IZIDOR	27. I. 1920	Umetnostna zgodovina	Pravi član Znanstv. društva za human. vede v Ljubljani
PH. DR. GAVAZZI ARTUR	19. IV. 1920	Geografija	Imenovan na filozofsko fakulteto v Zagrebu 25. 6. 1926
PH. DR. HADŽI JOVAN	27. I. 1920	Zoologija	Dopisni član Jugoslav. Akademije v Zagrebu. Dopisni član Biološkega društva v Beogradu. Član namestnik Odbora za podizanje biološko-okeanografskog instituta na Jadranu. Član Odbora za istraživanje zemlje pri Jugoslavenski Akademiji v Zagrebu
PH. DR. HAUPTMANN LJUDMIL	27. I. 1920	Zgodovina srednjega veka in starejša zgodovina Slovencev	Imenovan na filozofsko fakulteto v Zagrebu 25. 6. 1926
PH. DR. JESENKO FRANC	17. IV. 1921	Botanika	Dopisni član Akademije znanosti v Pragi
PH. DR. KELEMINA JAKOB	27. I. 1920	Germanska filologija	
PH. DR. KIDRIČ FRANC	27. VIII. 1920	Starejše slovanske literature s posebnim ozirom na slovensko	S.S.III.* Pravi član Znan. društva za human. vede v Ljubljani
PH. DR. NAHTIGAL RAJKO	31. VIII. 1919	Slovanska filologija	S.S.I. Predsednik Znan. drustva za human. vede v Ljubljani

* KRATICE: S.S. — red sv. Save; B.O. — red belega orla; rimska številka — razred.

IME	VSTOP V UČNI KOLEGIJ	STROKA	OPOMBE
PH. DR. OZVALD KAROL	27./I. 1920	Pedagogika	S. S. III. B. O. V.
PH. DR. PLEMELJ JOSIP	31./VIII. 1919	Matematika	S. S. III. Dopisni član Jugoslavenske Akademije v Zagrebu. Preis der Fürstlich Jablonowskischen Gesellschaft der Wissenschaften v Leipzigu za l. 1910. Richard-Lieben-Preis der k. k. Akademie der Wissenschaften na Dunaju za leto 1912
PH. DR. PRIJATELJ IVAN	31./VIII. 1919	Novejše slovanske literature s posebnim ozirom na slovensko	Pravi član Znanstv. društva za human. vede v Ljubljani
PH. DR. RADOJČIĆ NIKOLA	20./IV. 1920	Zgodovina Srbov in Hrvatov	S. S. III. Rum. krona III. Dopisni član Jugoslav. Akademije v Zagrebu. Pravi član Znanstv. društva za human. vede v Ljubljani. Pravi član Naučnega društva v Skoplju
PH. DR. RAMOVŠ FRANC	31./VIII. 1919	Slovenski jezik	Pravi član Znanstv. društva za human. vede v Ljubljani. Dopisni član pri School of Slavonic Studies v Londonu. Dopisni član Jugoslavenske Akademije v Zagrebu. Dopisni član Kraljevske Srpske Akademije v Beogradu
PH. DR. RUBINOWICZ VOJTEH	24./VII. 1920	Teoretična fizika	Podal ostavko 23./3. 1922. Odšel na tehniko v Lwówu
PH. DR. SALOPEK MARIJAN	26./III. 1920	Geologija in paleontologija	Imenovan na filozofsko fakulteto v Zagrebu 7. 8. 1928
PH. DR. STOJIĆEVIĆ ALEKSANDER	5./II. 1921	Srbohrvatski jezik in literatura	
PH. DR. VEBER FRANC	30./VIII. 1920	Filozofija	Pravi član Znanstv. društva za human. vede v Ljubljani

IME	VSTOP V UČNI KOLEGIJ	STROKA	OPOMBE

KONTRAKTUALNI REDNI PROFESOR:

PH. DR. LUNJAK IVAN	13. XI. 1920	Klasična filologija	[redacted] Dopisni član Propercijeve Akademije (Assisi)

IZREDNI PROFESORJI:

PH. DR. KOS MILKO	17. IX. 1926	Zgodovina srednjega veka in pomožne historične vede	S. S. IV. Pravi član Znanstvenega društva za humanistične vede v Ljubljani
PH. DR. MOLÈ VOJESLAV	30. VIII. 1920	Antična in bizantinska umetnostna zgodovina	Podal ostavko 25. 10. 1926. Odšel na univerzo v Krakówu
PH. DR. OŠTIR KAROL	8. III. 1922	Primerjalno indoevropsko jezikoslovje	
PH. DR. SARIA BALDUIN	16. X. 1926	Antična zgodovina	Pravi član Znanstv. društva za human. vede v Ljubljani. Dopisni član: Archäologisches Institut des Deutschen Reiches v Berlinu. Dopisni član: Numismatische Gesellschaft na Dunaju

DOCENTI:

PH. DR. BRADAČ FRANC	8. VIII. 1923	Grški jezik in literatura	
PH. DR. KENK ROMAN	13. VI. 1926	Zoologija	
PH. DR. MELIK ANTON	24. VIII. 1927	Geografija	S. S. V.
PH. DR. STURM FRANC	1. III. 1928	Romanska filologija	

JURIDIČNA FAKULTETA

REDNI PROFESORJI:

IME	VSTOP V UČNI KOLEGIJ	STROKA	OPOMBE
IUR. DR. BILIMOVIČ ALEKSANDER	1. V. 1927	Narodno gospodarstvo	
IUR. DR. DOLENC METOD	1. IV. 1920	Kazensko pravo in kazenski pravdni red	S. S. III. Dop. član Jug. akad. znanosti i umjetn. v Zagrebu
IUR. DR. ELLER FRAN	1. VI. 1920	Finančna veda in finančno pravo	
JASINSKI MIHAJLO	1. V. 1927	Pravna zgodovina južnih Slovanov	Upokojen 30. 6. 1928
IUR. DR. KREK GREGORIJ	1. II. 1920	Obče državljansko pravo in rimsko pravo	B. O. V. S. S. III.
IUR. DR. KUŠEJ RADO	1. II. 1920	Cerkveno pravo	
IUR. DR. LAPAJNE STANKO	1. IX. 1920	Obče državljansko pravo, meddrž. zasebno in kazensko pravo	
IUR. DR. PITAMIC LEONID	1. IX. 1919	Ustavno pravo in meddržavno pravo	S. S. II. Dop. čl. Jugosl. ak. zn. i umj. v Zagrebu; Membre adhérent de l'Académie Diplomatique Internationale, Paris; 7. 4. 1929 razrešen službovanja na univ. Imenovan za poslanika v Washigtonu
IUR. DR. POLEC JANKO	1. IX. 1925	Zgodovinski razvoj sedanjega javnega in zasebnega prava	
IUR. DR. SKUMOVIČ ANTON	4. II. 1920	Civilnopravdni red in rimsko pravo	S. S. III.
IUR. DR. ŠKERLJ MILAN	1. VIII. 1924	Trgovinsko in menično pravo	S. S. III.

IME	VSTOP V UČNI KOLEGIJ	STROKA	OPOMBE
IUR. DR. TASIĆ GJORGJE	1. X. 1922	Pravna filozofija in državnopravna veda	Izvoljen za podpredsednika provizoričnega Mednarodnega Instituta upravno-pravnih ved v Varšavi
IUR. DR. VOŠNJAK BOGOM.	1. IX. 1919	Uvod v jugoslov. javno pravo	Ni nastopil
IUR. DR. ŽOLGER IVAN	1. IX. 1919	Meddržavno pravo	Umrl 16. 5. 1925

IZREDNA PROFESORJA:

IUR. DR. KOSIĆ MIRKO	1. X. 1922	Statistika in sociologija za ekonomsko politiko	Imenovan za rednega profesorja v Subotico
IUR. DR. OGRIS ALBIN	1. I. 1927	Statistika in gospodarska politika	

KONTRAKTUALNI IZREDNI PROFESOR:

MAKLECOV ALEKSANDER		Kazensko pravo s posebnim ozirom na kriminalno politiko	

DOCENT:

IUR. DR. KOROŠEC VIKTOR	1. VII. 1927	Rimsko pravo	

MEDICINSKA FAKULTETA

REDNI PROFESORJI:

M. U. DR. BOTTERI ALBERT	1. IX. 1919	Anatomija in histologija očesa	Služboval do 31. 7. 1920. Imenovan za rednega profesorja v Zagreb
M. U. DR. FRANKENBERGER ZDENKO	1. V. 1921	Histologija in embriologija	Razrešen 31. 10. 1922

IME	VSTOP V UČNI KOLEGIJ	STROKA	OPOMBE
M. U. DR. PLEČNIK IVAN	1./IX. 1919	Patološka anatomija	
PH. ET MED. DR. ŠERKO ALFRED	1./IX. 1919	Neurologija	S. S. III.

IZREDNI PROFESOR:

IME	VSTOP V UČNI KOLEGIJ	STROKA	OPOMBE
PH. ET MED. DR. KANSKY EVGEN	1./VII. 1921	Fiziologija	

DOCENTI:

IME	VSTOP V UČNI KOLEGIJ	STROKA	OPOMBE
PH. DR. GROŠELJ PAVEL	1./II. 1923	Splošna biologija	
M. U. DR. KOŠIR ALIJA	1./III. 1923	Histologija	
M. U. DR. SELIŠKAR ALBIN	1./VII. 1926	Eksperimentalna fiziologija	

TEHNIČNA FAKULTETA

REDNI PROFESORJI:

IME	VSTOP V UČNI KOLEGIJ	STROKA	OPOMBE
ING. DANIHELKA ANTON	30./VIII. 1920	Plavžarstvo in solivarstvo	Izstopil 30./9. 1921
ING. FOERSTER JAROSLAV	1./VI. 1922	Gradbene konstrukcije	S. S. III.
ING. FROST DIMITRIJ	1./X. 1924	Jamomerstvo	
ING. GOSTIŠA VIKTOR	1./XII. 1925	Transport gmot v rudarstvu	Izstopil 2./4. 1929. Imenovan za gen. direktorja v min. za šume in rude

IME	VSTOP V UČNI KOLEGIJ	STROKA	OPOMBE
ING. GRUDINSKI TEODOR	1. VIII. 1926	Matematika	
PH. DR. HINTERLECHNER KAROL	1. IX. 1919	Geologija	Zunanji član Č. S. Akademije znanosti v Pragi
ING. HROVAT ALOJZ	1. VI. 1922	Železniške stavbe	
ING. HUMMEL JOSIP	1. XII. 1921	Železarstvo	Izstopil 31. 8. 1926. Odšel v Příbram
ING. KOPYLOV ALEKSEJ	1. V. 1927	Rudarsko strojeslovje	
TECHN. DR. ING. KRÁL ALOJZ	1. II. 1920	Tehnična mehanika	
ING. KROPÁČ JOSIP	1. IX. 1920	Rudarstvo	Izstopil 31. 12. 1926. Gen. dir. drž. vrelcev nafte v Gbelih, ČSR
ARH. PLEČNIK JOSIP	1. X. 1920	Arhitektura	
ING. PLZÁK JAROSLAV	1. VIII. 1927	Rudarstvo	Umrl 9. 9. 1928
PH. DR. SAMEC MAKS	1. IX. 1919	Kemija	
TECHN. DR. ING. VIDMAR MILAN	1. IX. 1919	Elektrotehnika	
ING. ARH. VURNIK IVAN	1. II. 1920	Arhitektura	S. S. IV.
PH. DR. ZUPANČIČ RIHARD	1. IX. 1919	Matematika	Membre correspondent de l'Academie des Sciences de Toulouse

IME	VSTOP V UČNI KOLEGIJ	STROKA	OPOMBE

KONTRAKTUALNI REDNI PROFESORJI:

IME	VSTOP V UČNI KOLEGIJ	STROKA	OPOMBE
ING. MITINSKI ALEKSANDER	1./XI. 1921	Rudarsko strojeslovje	Izstopil 31./7. 1924. Odšel v Přibram
ING. NIKITIN VASILIJ	1./VII. 1926	Mineralogija	
PH. DR. SIRK HUGO	18./IV. 1928	Fizika	

IZREDNI PROFESORJI:

IME	VSTOP V UČNI KOLEGIJ	STROKA	OPOMBE
ING. HORVAT JURO	14./XII. 1926	Električne meritve	
PH. DR. JENČIČ SALVISLAV	1./VI. 1921	Organska tehnologija	
TECHN. DR. ING. KASAL MIROSLAV	1./IX. 1920	Stavbna mehanika, ojačen beton	
PH. DR. KUŠAR VALENTIN	1./IX. 1924	Fizika	
ING. MAJDEL IGNACIJ	1./VII. 1928	Anorganska tehnologija	
ING. OSANA MARIJ	1./III. 1928	Žična in brezžična telefonija in telegrafija	S. S. V. S. S. IV.
PH. DR. REBEK MARIJ	1./IX. 1920	Organska kemija	
ING. SERNEC DUŠAN	1./IX. 1923	Električne instalacije	
ING. ŽNIDARŠIČ CIRIL	1./VII. 1925	Vodne zgradbe	

IME	VSTOP V UČNI KOLEGIJ	STROKA	OPOMBE
KONTRAKTUALNI IZREDNI PROFESOR:			
ING. ŠADLUN NIKOLAJ	1. VI. 1922	Enciklopedija rudarstva	Izstopil 31. 10. 1922
DOCENTI:			
ING. BONCELJ JOSIP	1. II. 1923	Splošno strojeslovje	Izstopil 30. 11. 1927. Imenovan na tehn. fakulteto v Zagreb
ING. STANĚK VLADIMIR	1. IX. 1920	Parni stroji	Izstopil 30. 9. 1921
ING. STROJNIK ROMEO	1. X. 1928	Splošno strojeslovje	
KONTRAKTUALNI DOCENT:			
PH. DR. ISAJEVIĆ VASILIJ	1. II. 1923	Splošna kemija	Izstopil 31. 10. 1928

TEOLOŠKA FAKULTETA

REDNI PROFESORJI:

THEOL. DR. EHRLICH LAMB.	1. V. 1922	Primerjalno veroslovje	
THEOL. DR. GRIVEC FRANC	1. V. 1920	Osnovno bogoslovje	S. S. III. Papežev prelat
THEOL. ET PH. DR. LUKMAN FRANC	1. II. 1920	Historična dogmatika	
THEOL. DR. SLAVIČ MATIJA	1. II. 1920	Biblične vede stare zaveze	Papežev prelat
THEOL. DR. SREBRNIČ JOSIP	1. II. 1920	Starokrščansko slovstvo in zgodovina grškoslovanskih cerkva	Izstopil 31. 12. 1923. Imenovan za škofa na Krku

THEOL. DR. UJČIĆ JOSIP	1./III. 1921	Moralna teologija	Papežev tajni komornik
THEOL. ET PH. DR. UŠENIČNIK ALEŠ	1. IX. 1919	Krščanska filozofija	Papežev tajni komornik
THEOL. ET PH. DR. UŠENIČNIK FRANC	1. IX. 1919	Pastoralno bogoslovje	
THEOL. DR. ZORE IVAN	1. IX. 1919	Cerkvena zgodovina	Upokojen 31./12. 1926

IZREDNI PROFESORJI:

THEOL. ET PH. DR. FABIJAN JANEZ	1. VII. 1921	Sistematična dogmatika	
THEOL. DR. ROŽMAN GREGOR	1. IX. 1920	Kanonično pravo	Škof koadjutor ljubljanski
THEOL. DR. SNOJ ANDREJ	1. II. 1920	Biblične vede nove zaveze	

DOCENT:

THEOL. ET PH. DR. TURK JOSIP	24./XI. 1926	Cerkvena zgodovina	

HONORARNI PREDAVATELJI

FILOZOFSKA FAKULTETA

IME IN PRIIMEK	PREDMET	NASTOPIL	IZSTOPIL
DR. DEBEVEC JOSIP	Grški proseminar	1920	1921
DR. JUVANČIČ F.	Francoščina	1920	1921
DR. MANTUANI JOSIP	Umetnostna zgodovina	1920	1924
MASELJ IVAN	Grški proseminar	1921	1925
DR. PIPENBACHER J.	Latinski proseminar in latinski kurzi za absolvente realk	1920	——

JURIDIČNA FAKULTETA

IME IN PRIIMEK	PREDMET	NASTOPIL	IZSTOPIL
DR. ANDREJKA R.	Upravno pravo	1925	——
DR. BOEM LUDOVIK	Ekonomska politika	1927	——
DR. KREMŽAR ANTON	Posebni del materijalnega kazenskega prava	1925	1926
ING. PEHANI IGO	Rudarsko pravo	1921	——
DR. RANT ALOJZIJ	Državno računoslovje	1920	——
DR. SENEKOVIČ B.	Upravno pravo	1920	1922
DR. SKABERNE F.	Angleško javno pravo	1921	1925
DR. STESKA HENRIK	Upravno pravo	1920	1925
DR. ŠAVNIK KAREL	Finančno upravno pravo	1920	1925
DR. VODOPIVEC F.	Upravno pravo	1925	——

MEDICINSKA FAKULTETA

IME IN PRIIMEK	PREDMET	NASTOPIL	IZSTOPIL
DR. REISNER JOSIP	Eksperimentalna fizika	1920	1921
DR. NARDIN JULIJ	Eksperimentalna fizika	1921	——
DR. ISAJEVIČ VASILIJ	Analitska kemija	1922	1928

TEHNIČNA FAKULTETA

IME IN PRIIMEK	PREDMET	NASTOPIL	IZSTOPIL
ING. BEVC LADISLAV	Elementi gradbene stroke, enciklopedija visokih stavb	1921	1927
ING. COTIČ ALBIN	Tehniška mikologija	1925	1927
ING. ČOPIČ HENRIK	Enciklopedija elektrotehnike	1924	1927
ING. ČERNJAČ JOSIP	Višja geodezija, sferična astronomija, geodetsko risanje	1927	——
ING. DIMNIK STANKO	Enciklopedija inženjerskih ved	1925	——
ING. GLOBOČNIK S.	Gradbeni elementi	1927	——
GSPAN ALFONZ	Tehnika katastra	1919	——
ING. FAKIN MILAN	Opisna geometrija	1926	——
ING. ITIN VLADIMIR	Vaje teoretične mehanike	1927	——
ING. JUVAN CIRIL	Opisna geometrija	1922	1926
DR. KANDARE ALBIN	Knjigovodstvo	1919	——
ING. KAVČIČ RUDOLF	Predori in kolodvori	1927	——
DR. KRAJEC OTMAR	Higijena	1920	1927
ING. KREGAR RADO	Geodetsko risanje	1919	1920
MAZI JOSIP	Opisna geometrija	1919	1920
ING. MIKLIČ MATKO	Geodetsko risanje	1921	1927
ING. MUELLER-PETRIČ	Signalne in varnostne naprave	1924	1927
NARDIN JULIJ	Eksperimentalna fizika	1927	——
ING. NOVAK LEO	Nižja geodezija	1919	——
DR. PAJNIČ EDVARD	Zakon in naredbe za geodete	1919	——
ING. PEHANI IGO	Rudarsko pravo	1921	——
ING. PETRIČ IVAN	Vodne zgradbe	1925	1924
ING. PREMELČ STANE	Strojno risanje, pozneje: mehanska tehnologija in enciklopedija strojeslovja	1919	——
ING. PIRC CIRIL	Višja geodezija	1919	1927
DR. POLJANEC L.	Geologija in paleontologija	1925	1924
DR. RUS MAVRICIJ	Prva pomoč pri nezgodah	1919	——
DR. RUTAR IGNACIJ	Upravno pravo	1925	1927
SPINDLER MARTIN	Narodno gospodarstvo	1919	——

IME IN PRIIMEK	PREDMET	NASTOPIL	IZSTOPIL
ING. SUHADOLC A.	Splošna mehanika	1926	1927
DR. STELE FRAN	Zgodovina arhitekture	1921	1922
ŠKARJA IVAN	Upravno pravo	1920	1922
ING. TURK JAKOB	Izbrana poglavja iz kemične tehnologije	1921	1927
ING. VAGAJA FRAN	Specijalna elektrotehnika za gradbenike in rudarje	1922	1927
ING. ZIDANŠEK JOSIP	Enciklopedija zemljedelstva	1919	1923
ŽABKAR ALBIN	Splošna matematika	1927	——

TEOLOŠKA FAKULTETA

DR. DEMŠAR JOSIP	Katehetika	1920	——
PREMRL STANKO	Cerkvena glasba	1920	——
DR. OPEKA MIHAEL	Homiletika	1920	——
DR. KIMOVEC FRANC	Cerkvena umetnost	1920	——
DOSTAL JOSIP	Cerkvena umetnost	1921	——
DR. ŽERJAV GREGOR	Semitski jeziki	1921	1922

PREGLED KREDITOV
PO BUDŽETNIH DOBAH
od l. 1919/1920 do 1929/1930

1919/20

1. od 1. junija 1919 do 31. maja 1920 . . . . 1,250.000·00

1920/21

2. od 1. junija 1920 do 31. maja 1921 . . . . 2,875.641·50

7 dvanajstin

3. od 1. junija 1921 do 31. decembra 1921 . . . . 656.624·20

7 dvanajstin

4. od 1. januarja 1922 do 31. julija 1922 . . . . 656.624·20

1922/23

5. od 1. avgusta 1922 do 30. junija 1923 . . . . 4,366.343·40

9 dvanajstin

6. od 1. julija 1923 do 31. marca 1924 . . . . 3,572.462·80

1924/25

7. od 1. aprila 1924 do 31. marca 1925 . . . . 7,717.863·20

12 dvanajstin

8. od 1. aprila 1925 do 31. marca 1926 . . . . 7,717.863·20

1026/27

9. od 1. aprila 1926 do 31. marca 1927 . . . . 11,659.564·00

1927/28

10. od 1. aprila 1927 do 31. marca 1928 . . . . 9,402.509·00

1928/29

11. od 1. aprila 1928 do 31. marca 1929 . . . . 10,000.699·00

1929/30

12. od 1. aprila 1929 do 31. marca 1930 . . . . 10,638.081·00

FREKVENTACIJSKA STATISTIKA

ZIMSKI SEMESTER 1919/20

FAKULTETA	ŠTEV. SLUŠATELJEV redníh moških	redníh ženskih	izrednih moških	izrednih ženskih	SKUPNO	ROJSTNI KRAJ: KRALJEVINA SHS Bosna	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	INOZEMSTVO Amerika	Avstrija	Čehoslov.	Francija	Italija	Litavska	Poljska	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	219	11	9	6	245				204	1		3			37				245
MEDICINSKA	60	6			66		6		45						15				66
TEHNIČNA	278	2	3		283	1	12	5	214			2			49				283
TEOLOŠKA	94		7		101				88			1		1	11				101
SKUPNO	651	19	19	6	695	1	18	5	551	1	—	6	—	1	112	—	—	—	695

POLETNI SEMESTER 1920

FAKULTETA	ŠTEV. SLUŠATELJEV redníh moških	redníh ženskih	izrednih moških	izrednih ženskih	SKUPNO	ROJSTNI KRAJ: KRALJEVINA SHS Bosna	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	INOZEMSTVO Amerika	Avstrija	Čehoslov.	Francija	Italija	Litavska	Poljska	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	85	10	3	4	102			1	78	1		3			18			1	102
JURIDIČNA	234	2	10	1	247		1	1	201	3		5			36				247
MEDICINSKA	57	6			63		5		42			2	1		13				63
TEHNIČNA	255	3	1		259	2	14	5	172		1	5	2		56	1	1		259
TEOLOŠKA	90		8		98				87			1			9		1		98
SKUPNO	721	21	22	5	769	2	20	7	580	4	1	16	3	—	132	1	2	1	769

Opomba: Slušatelji iz Avstrije in Italije so večinoma Slovenci.

ZIMSKI SEMESTER 1920/21

FAKULTETA	ŠTEV. SLUŠATELJEV					ROJSTNI KRAJ										
	rednih		izrednih			KRALJEVINA SHS					INOZEMSTVO					
	moških	ženskih	moških	ženskih	SKUPNO	Bosna	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	Avstrija	Čehoslov.	Italija	Poljska	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	142	12	7	13	174				135	1	3		34		1	174
JURIDIČNA	361	5	17		383		2	35	308				38			383
MEDICINSKA	86	10	2		98		6	11	62				19			98
TEHNIČNA	316	3	3		322	1	13	45	241				22			322
TEOLOŠKA	99				99				84		1		13	1		99
SKUPNO	1004	30	29	13	1076	1	21	91	830	1	4	—	126	1	1	1076

POLETNI SEMESTER 1921

FAKULTETA	ŠTEV. SLUŠATELJEV					ROJSTNI KRAJ										
	rednih		izrednih			KRALJEVINA SHS					INOZEMSTVO					
	moških	ženskih	moških	ženskih	SKUPNO	Bosna	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	Avstrija	Čehoslov.	Italija	Poljska	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	143	12	9	14	178			1	142	1	3		31			178
JURIDIČNA	353	5	24	3	385		11	34	295	2	2		41			385
MEDICINSKA	84	11	1		96		5	12	59			2	18			96
TEHNIČNA	294	3	2		299	1	10	35	226		2		25			299
TEOLOŠKA	93				93				82				11			93
SKUPNO	967	31	36	17	1051	1	26	82	804	3	7	2	126	—	—	1051

Opomba: Slušatelji iz Avstrije in Italije so večinoma Slovenci.

ZIMSKI SEMESTER 1921/22

FAKULTETA	ŠTEV. SLUŠATELJEV					ROJSTNI KRAJ										
	rednih		izrednih		SKUPNO	KRALJEVINA SHS					INOZEMSTVO					SKUPNO
	moških	ženskih	moških	ženskih		Bosna	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	Avstrija	Čehoslov.	Francija	Italija	Rusija	
FILOZOFSKA	199	15	24	18	256	1	10		171	1	3	1		38	31	256
JURIDIČNA	375	5	17	2	399		9		344	3	3	1		35	4	399
MEDICINSKA	83	15			96	1	15	1	50		1			14	14	96
TEHNIČNA	368	4	9	2	383	6	25	8	207	3	3			51	82	383
TEOLOŠKA	119		2		121	2	12		99		1		1	6		121
SKUPNO	1144	57	52	22	1255	10	69	9	871	7	11	2	1	144	131	1255

POLETNI SEMESTER 1922

FAKULTETA	ŠTEV. SLUŠATELJEV					ROJSTNI KRAJ										
	rednih		izrednih		SKUPNO	KRALJEVINA SHS					INOZEMSTVO					SKUPNO
	moških	ženskih	moških	ženskih		Bosna	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	Avstrija	Čehoslov.	Francija	Italija	Rusija	
FILOZOFSKA	209	20	10	15	254	1	9	1	146	1	3	1		48	44	254
JURIDIČNA	325	5	14	1	345		8		295	3	2	1		30	6	345
MEDICINSKA	84	12			96	1	15	1	50		1			14	14	96
TEHNIČNA	338	5	5	1	349	6	20	5	193	3	2			45	77	349
TEOLOŠKA	116		2		118	2	10		98		1		1	6		118
SKUPNO	1072	42	31	17	1162	10	62	7	782	7	9	2	1	141	141	1162

Opomba: Slušatelji iz Avstrije in Italije so večinoma Slovenci.

ZIMSKI SEMESTER 1922/23

FAKULTETA	ŠTEV. SLUŠATELJEV: rednih moških	rednih ženskih	izrednih moških	izrednih ženskih	SKUPNO	ROJSTNI KRAJ: KRALJEVINA SHS: Bosna	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	INOZEMSTVO: Argentin.	Avstrija	Čehoslov.	Francija	Italija	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	210	28	29	23	290	1	12	1	202	1			2		23	48	290
JURIDIČNA	315	4	12		331		10	3	287			1	1		21	8	331
MEDICINSKA	83	13			96		15		42		1				17	21	96
TEHNIČNA	410	6	13		429	12	32	12	213	15		1	1		33	110	429
TEOLOŠKA	102		9		111	3	24		80					1	3		111
SKUPNO	1120	51	63	23	1257	16	93	16	824	16	1	2	4	1	97	187	1257

POLETNI SEMESTER 1923

FAKULTETA	ŠTEV. SLUŠATELJEV: rednih moških	rednih ženskih	izrednih moških	izrednih ženskih	SKUPNO	ROJSTNI KRAJ: KRALJEVINA SHS: Bosna	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	INOZEMSTVO: Argentin.	Avstrija	Čehoslov.	Francija	Italija	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	185	22	9	20	236	1	14		161			1	2		26	31	236
JURIDIČNA	313	4	6		323		13	2	281				1		18	8	323
MEDICINSKA	79	12			91		13		43	1	2				15	17	91
TEHNIČNA	396	6	8		410	17	39	12	205	13		1			23	100	410
TEOLOŠKA	97		9		106	3	21		76			1		1	4		106
SKUPNO	1070	44	32	20	1166	21	100	14	766	14	2	3	3	1	86	156	1166

Opomba: Slušatelji iz Avstrije in Italije so večinoma Slovenci.

ZIMSKI SEMESTER 1923/24

FAKULTETA	ŠT. SLUŠATELJEV: rednih: moških	ženskih	izrednih: moških	ženskih	SKUPNO	ROJSTNI KRAJ: KRALJEVINA SHS: Banat	Bosna	Črna gora	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	Vojvodina	INOZEMSTVO: Amerika	Anglija	Avstrija	Čehoslov.	Italija	Madžarska	Poljska	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	199	31	19	26	275		1		13		173	3		1		7	2	48			27	275
JURIDIČNA	335	8	8	1	352		2		31	5	250	1				11	1	46			5	352
MEDICINSKA	74	7			81		1		14		34	1		2		2		21			6	81
TEHNIČNA	447	8	6	1	462	1	23	1	39	13	183	18	2	1	1	18	1	69	1	2	89	462
TEOLOŠKA	100		6		106		2	1	16		77			3		1		5			1	106
SKUPNO	1155	54	39	28	1276	1	29	2	113	18	717	23	2	7	1	39	4	189	1	2	128	1276

POLETNI SEMESTER 1924

FAKULTETA	ŠT. SLUŠATELJEV: rednih: moških	ženskih	izrednih: moških	ženskih	SKUPNO	ROJSTNI KRAJ: KRALJEVINA SHS: Banat	Bosna	Črna gora	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	Vojvodina	INOZEMSTVO: Amerika	Anglija	Avstrija	Čehoslov.	Italija	Madžarska	Poljska	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	159	29	12	19	219		1		9		144	2		1		5	1	35			21	219
JURIDIČNA	318	4	2	2	326		2		27	4	235	1				9	1	43			4	326
MEDICINSKA	61	6			67		1		12		26	1		2		1		19			5	67
TEHNIČNA	431	6	2		439	1	15	1	34	11	203	17	2	1	1	13	1	54	1	2	82	439
TEOLOŠKA	102		7		109		2	1	15		81			3		1		5			1	109
SKUPNO	1071	45	23	21	1160	1	21	2	97	15	689	21	2	7	1	29	3	156	1	2	113	1160

Opomba: Slušatelji iz Avstrije in Italije so večinoma Slovenci.

ZIMSKI SEMESTER 1924/25

FAKULTETA	ŠTEV. SLUŠATELJEV: rednih – moških	rednih – ženskih	izrednih – moških	izrednih – ženskih	SKUPNO	ROJSTNI KRAJ – KRALJEVINA SHS: Bosna in Hercegov.	Črna gora	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	Vojvodina	INOZEMSTVO: Amerika	Avstrija	Bolgarija	Čehoslov.	Italija	Nemčija	Poljska	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	184	36	18	32	270	3		9	1	175			1	12		1	50			18	270
JURIDIČNA	368	8	6	1	383			1	1	337	3			5			36				383
MEDICINSKA	77	9			86			6		64				2		1	13				86
TEHNIČNA	511	8	9	2	530	26	2	45	16	259	21	10		6	2	1	59			83	530
TEOLOŠKA	102		5		107					96				1			9		1		107
SKUPNO	1242	61	38	35	1376	29	2	61	18	931	24	10	1	26	2	3	167	—	1	101	1376

POLETNI SEMESTER 1925

FAKULTETA	ŠTEV. SLUŠATELJEV: rednih – moških	rednih – ženskih	izrednih – moških	izrednih – ženskih	SKUPNO	ROJSTNI KRAJ – KRALJEVINA SHS: Bosna in Hercegov.	Črna gora	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	Vojvodina	INOZEMSTVO: Amerika	Avstrija	Bolgarija	Čehoslov.	Italija	Nemčija	Poljska	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	164	34	6	11	215	1		9	1	175							11			18	215
JURIDIČNA	322	11	2	8	343	6		28	7	238	1		1	13			44	2		3	343
MEDICINSKA	61	6			67			6		55	3						3				67
TEHNIČNA	467	9	6	2	484	28	2	44	16	224	21	11		5	2	1	57			73	484
TEOLOŠKA	96		5		101	2		15		84											101
SKUPNO	1110	60	19	21	1210	37	2	102	24	776	25	11	1	18	2	1	115	2	—	94	1210

Opomba: Slušatelji iz Avstrije in Italije so večinoma Slovenci.

ZIMSKI SEMESTER 1925/26

FAKULTETA	ŠTEV. SLUŠATELJEV: rednih moških	rednih ženskih	izrednih moških	izrednih ženskih	SKUPNO	ROJSTNI KRAJ: KRALJEVINA SHS: Bosna in Hercegov.	Črna gora	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	Vojvodina	INOZEMSTVO: Amerika	Avstrija	Bolgarija	Čehoslov.	Italija	Nemčija	Poljska	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	183	52	16	18	269	5		18	2	225	2						6			11	269
JURIDIČNA	307	15	7	9	338	7		28	7	230	1		1	13		1	44	1		5	338
MEDICINSKA	71	8			79	1		2	2	45	5	2		5			14		1	2	79
TEHNIČNA	500	9	8		517	25	2	42	33	219	19	3		24	2		87		1	60	517
TEOLOŠKA	94		6		100	3		11		75			2	2			7				100
SKUPNO	1155	84	37	27	1303	41	2	101	44	794	27	5	3	44	2	1	158	1	2	78	1303

POLETNI SEMESTER 1926

FAKULTETA	ŠTEV. SLUŠATELJEV: rednih moških	rednih ženskih	izrednih moških	izrednih ženskih	SKUPNO	ROJSTNI KRAJ: KRALJEVINA SHS: Bosna in Hercegov.	Črna gora	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	Vojvodina	INOZEMSTVO: Amerika	Avstrija	Bolgarija	Čehoslov.	Italija	Nemčija	Poljska	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	169	47	5	11	232	4		15	2	196	1						5			9	232
JURIDIČNA	282	15		4	301	5		21	5	213	1		1	8		1	41	1		4	301
MEDICINSKA	57	7			64			2	2	39	3	2		3			11		1	1	64
TEHNIČNA	454	8	5		467	21	1	37	29	205	11	2		17	2		83		1	58	467
TEOLOŠKA	94		3		97	2		9		79				1			6				97
SKUPNO	1056	77	13	15	1161	32	1	84	38	732	16	4	1	29	2	1	146	1	2	72	1161

Opomba: Slušatelji iz Avstrije in Italije so večinoma Slovenci.

ZIMSKI SEMESTER 1926/27

FAKULTETA	ŠT. SLUŠATELJEV					ROJSTNI KRAJ																
	rednih		izrednih		SKUPNO	KRALJEVINA SHS										INOZEMSTVO						SKUPNO
	moških	ženskih	moških	ženskih		Banat	Bosna in Hercegov.	Črna gora	Dalmacija	Hrvatska	Macedon.	Slavonija	Slovenija	Srbija	Vojvodina	Amerika	Avstrija	Bolgarija	Čehoslov.	Italija	Rusija	
FILOZOFSKA	221	56	12	10	299	1	4		15	9	1		245	1					1	7	17	299
JURIDIČNA	288	16	1	6	311		3		20	6			267	2			1			10	2	311
MEDICINSKA	81	7			88	3			5				69	7						4		88
TEHNIČNA	491	10	9		510	4	19	4	36	20		2	329	18	2			1	1	23	51	510
TEOLOŠKA	89		1		90		4		4				80			1	1					90
SKUPNO	1170	89	23	16	1298	8	30	4	80	35	1	2	988	28	2	1	2	1	2	44	70	1298

POLETNI SEMESTER 1927

FAKULTETA	ŠT. SLUŠATELJEV					ROJSTNI KRAJ																
	rednih		izrednih		SKUPNO	KRALJEVINA SHS										INOZEMSTVO						SKUPNO
	moških	ženskih	moških	ženskih		Banat	Bosna in Hercegov.	Črna gora	Dalmacija	Hrvatska	Macedon.	Slavonija	Slovenija	Srbija	Vojvodina	Amerika	Avstrija	Bolgarija	Čehoslov.	Italija	Rusija	
FILOZOFSKA	191	47	3	8	249	1	2	1	10	1			206	3						13	12	249
JURIDIČNA	254	14	3	2	273		1		15	6			239	1			1			9	1	273
MEDICINSKA	66	6			72	2			5				57	7						1		72
TEHNIČNA	455	12	3		470	3	17	10	26	13	1	1	307	17	9				1	24	41	470
TEOLOŠKA	88		1		89		4		4				80				1					89
SKUPNO	1054	79	10	10	1153	6	24	11	60	20	1	1	889	28	9	—	2	—	1	47	54	1153

Opomba: Slušatelji iz Avstrije in Italije so večinoma Slovenci.

ZIMSKI SEMESTER 1927/28

FAKULTETA	ŠTEV. SLUŠATELJEV: rednih – moških	rednih – ženskih	izrednih – moških	izrednih – ženskih	SKUPNO	ROJSTNI KRAJ – KRALJEVINA SHS: Bosna in Hercegov.	Črna gora	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	Vojvodina	INOZEMSTVO: Avstrija	Bolgarija	Čehoslov.	Italija	Poljska	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	252	64	7	8	331	7		23	8	273	2	1			2	6		9	331
JURIDIČNA	280	17	7	1	305	1		12	5	277	3				1	5		1	305
MEDICINSKA	77	5			82			3	1	68	6	2	1				1		82
TEHNIČNA	472	15	7	1	495	15	4	34	16	343	11	5		2	1	22		42	495
TEOLOŠKA	97		1		98	2		1	3	91						1			98
SKUPNO	1178	101	22	10	1311	25	4	73	33	1052	22	8	1	2	4	34	1	52	1311

POLETNI SEMESTER 1928

FAKULTETA	ŠTEV. SLUŠATELJEV: rednih – moških	rednih – ženskih	izrednih – moških	izrednih – ženskih	SKUPNO	ROJSTNI KRAJ – KRALJEVINA SHS: Bosna in Hercegov.	Črna gora	Dalmacija	Hrvatska	Slovenija	Srbija	Vojvodina	INOZEMSTVO: Avstrija	Bolgarija	Čehoslov.	Italija	Poljska	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	215	69	8	6	298	5		16	8	249	1	3			2	5	2	7	298
JURIDIČNA	257	15	5	1	278	2		13	1	250	2		1		1	7		1	278
MEDICINSKA	59		6		65			1		57	3	1	1			2			65
TEHNIČNA	427	14	1		442	14	3	35	10	306	14	1		2	1	18		38	442
TEOLOŠKA	90				90	2		1	3	82			1			1			90
SKUPNO	1048	98	20	7	1173	23	3	66	22	944	20	5	3	2	4	33	2	46	1173

Opomba: Slušatelji iz Avstrije in Italije so večinoma Slovenci.

ZIMSKI SEMESTER 1928/29

FAKULTETA	Štev. slušateljev: rednih – moških	rednih – ženskih	izrednih – moških	izrednih – ženskih	SKUPNO	Rojstni kraj – Kraljevina SHS: Bosna in Hercegov.	Črna gora	Dalmacija	Hrvatska Slavonija Medjimur.	Slovenija	Srbija	Vojvodina	Inozemstvo: Amerika	Avstrija	Bolgarija	Čehoslov.	Italija	Madžarska	Nemčija	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	238	88	12	14	352	7	1	16	13	304	1	2		1		1	4			2	352
JURIDIČNA	290	23	6	1	320	2		12	6	294						1	5				320
MEDICINSKA	84	10			94			4	4	77	3	1		1		1	2			1	94
TEHNIČNA	469	16	1	2	488	11	1	32	16	362	9	3			2	1	19			32	488
TEOLOŠKA	97		2		99	2		1	4	88				1			2			1	99
SKUPNO	1178	137	21	17	1353	22	2	65	43	1125	13	6	—	5	2	4	32	—	—	36	1353

POLETNI SEMESTER 1929

FAKULTETA	Štev. slušateljev: rednih – moških	rednih – ženskih	izrednih – moških	izrednih – ženskih	SKUPNO	Rojstni kraj – Kraljevina SHS: Bosna in Hercegov.	Črna gora	Dalmacija	Hrvatska Slavonija Medjimur.	Slovenija	Srbija	Vojvodina	Inozemstvo: Amerika	Avstrija	Bolgarija	Čehoslov.	Italija	Madžarska	Nemčija	Rusija	SKUPNO
FILOZOFSKA	213	87	5	6	311	5	1	12	8	198	5	1	1	17		2	59		1	3	311
JURIDIČNA	271	20	3		294	1		9	6	217	2		1	10		1	45	1	1		294
MEDICINSKA	65	8			73			5	2	41	2			5		1	15		1	1	73
TEHNIČNA	424	16		2	442	14		27	10	219	10	3	1	24	1	1	95	1	1	35	442
TEOLOŠKA	89		2		91	2		1	3	73			1	5			3			1	91
SKUPNO	1062	131	10	8	1211	22	1	54	29	730	17	4	4	61	1	5	217	2	4	40	1211

Opomba: Slušatelji iz Avstrije in Italije so večinoma Slovenci.

STATISTIKA O IZPITIH IN PROMOCIJAH

FILOZOFSKA FAKULTETA

IZPITI

a) Usposobljenostni izpiti za pouk na srednjih šolah

Izpite dovršilo in izpričevalo prejelo je kandidatov

V študijskem letu 1919/20	2
V študijskem letu 1920/21 .	8
V študijskem letu 1921/22 .	6
V študijskem letu 1922/23 .	10
V študijskem letu 1923/24 .	13
V študijskem letu 1924/25 .	19
V študijskem letu 1925/26 .	11
V študijskem letu 1926/27 .	15
V študijskem letu 1927/28 .	17
Skupno . .	101

b) Dovršeni diplomski izpiti

V študijskem letu 1925/26	6
V študijskem letu 1926/27	14
V študijskem letu 1927/28 .	24
Skupno . .	44

JURIDIČNA FAKULTETA

Pravnozgodovinski državni izpiti

V študijskem letu 1919/20 .	5
V študijskem letu 1920/21 .	52
V študijskem letu 1921/22 .	53
V študijskem letu 1922/23	69
V študijskem letu 1923/24	58
V študijskem letu 1924/25	60
V študijskem letu 1925/26	78
V študijskem letu 1926/27	54
V študijskem letu 1927/28 .	51
Skupno	480

Pravosodni državni izpiti

V študijskem letu 1919/20 .	19
V študijskem letu 1920/21 .	41
V študijskem letu 1921/22 .	23
V študijskem letu 1922/23 .	32
V študijskem letu 1923/24 .	28
V študijskem letu 1924/25 .	32
V študijskem letu 1925/26 .	37
V študijskem letu 1926/27 .	46
V študijskem letu 1927/28 .	42
Skupno . .	300

Državoslovni državni izpiti

V študijskem letu 1919/20 .	15
V študijskem letu 1920/21 .	42
V študijskem letu 1921/22 .	33
V študijskem letu 1922/23 .	28
V študijskem letu 1923/24 .	22
V študijskem letu 1924/25 .	32
V študijskem letu 1925/26 .	36
V študijskem letu 1926/27 .	44
V študijskem letu 1927/28 .	43
Skupno .	295

TEOLOŠKA FAKULTETA

Število kandidatov, ki so položili vse izpite

V študijskem letu 1919/20	7
V študijskem letu 1920/21	6
V študijskem letu 1921/22	41
V študijskem letu 1922/23	28
V študijskem letu 1923/24	14
V študijskem letu 1924/25	15
V študijskem letu 1925/26	14
V študijskem letu 1926/27	16
V študijskem letu 1927/28	15
Skupno .	156

MEDICINSKA FAKULTETA.

Število kandidatov, ki so položili I. rigoroz.

V študijskem letu 1921/22 . 26
V študijskem letu 1922/23 . 14

Odnos . 40

Prenos . 40
V študijskem letu 1923/24 . 26
V študijskem letu 1924/25 . 30
V študijskem letu 1925/26 . 28
V študijskem letu 1926/27 . 32
V študijskem letu 1927/28 . 29

Skupno . . 185

TEHNIČNA FAKULTETA

Pregled diplomskih izpitov

a) pripravljalni del diplomskega izpita.

LETO	ODDELEK					SKUPNO	GEODETSKI DRŽAVNI IZPIT
	gradb.	arhit.	elektr.	rudar.	kem.		
1919/20							—
1920/21	7		11	2		20	10
1921/22	11		4	8	2	25	2
1922/23	8	2	6	8	4	28	10
1923/24	13	1	11	13	17	55	4
1924/25	5	6	11	8	9	39	3
1925/26	14	7	9	14	9	53	8
1926/27	3	2	16	6	10	37	6
1927/28	5	7	13	14	8	47	17
SKUPNO	66	25	81	73	59	304	60

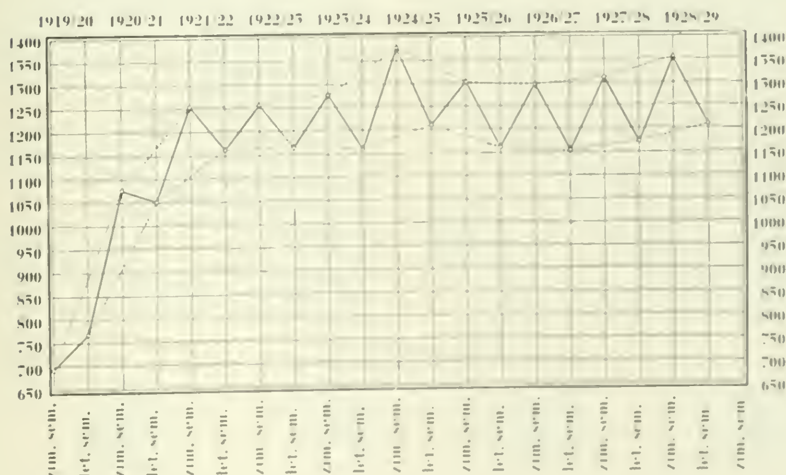
b) strokovni del diplomskega izpita

LETO	ODDELEK					SKUPNO
	gradb.	arhit.	elektr.	rudar	kem.	
1919/20						—
1924/21						—
1921/22						—
1922/23				4	2	6
1923/24		3		5	2	10
1924/25			3	7	7	17
1925/26	8	1	7	19	10	45
1926/27	7	8	5	7	9	36
1927/28	4	8	14	14	12	52
SKUPNO	19	20	29	56	42	166

Pregled o doktorskih promacijah od ustanovitve do velikonočnega promocijskega termina 1929

LETO	FAKULTETE					SKUPNO
	Filozofski	Juridične	Medicinska	Tehnična	Teološka	
1920	1	6				7
1921	3	13		1		17
1922	4	8				12
1923	12	6			2	20
1924	7	12		1	1	21
1925	11	11			1	23
1926	3	12			1	16
1927	5	6		4		15
1928	6	9		1	3	19
1929		5				5
SKUPNO	52	88	—	7	8	155

FREKVENTACIJSKI DIAGRAM

DOBROTNIKI IN POKLONITELJI

V NASLEDNJEM pregledu so našteti darovalci, ki so poklonili univerzi tekom teh desetih let razne vsote ali pa so njenim institutom darovali kakšna učila (knjige, karte itd.). Imena korporacij in oseb, ki so podpirale univerzo v prvih začetkih njene organizacije, so pa omenjena v referatih o fakultetah in raznih univerzitetnih institucijah.

Akademija znanosti, Kraków,
Atanasijević Ksenija, dr.,
Bohinjec Jože, dr., ravnatelj OUZD v Ljubljani,
Bolaffio in sinova, Ljubljana,
Carnegie Institution of Washington, U. S. A.,
Comité Catholique, Paris,
Česká Akademie věd a umění,
Dolar Simon, profesor v Kranju,
Društvo Sv. Sava,
Durnovo N., profesor,
Elektrarna Fala, d. d., Maribor,
Filozofska fakulteta Komenskega univerze v Bratislavi,
Filozofska fakulteta Masarykove univerze v Brnu,
Fischer Maks, pl., ruski državni svetnik v p.,
Francosko ministrstvo prosvete,
Francosko ministrstvo za zunanje zadeve,
Gagern, Freiherr v., Mokrice,
Gebr. Böhler & Co., Wien-Kapfenberg,
Gen. rudarska direkcija, Beograd,
Glonar Joža, dr., Ljubljana,
Gnezda Franc, profesor,
Gorup Lia, pl. Slavinska,
Hribar Dragotin, industr., Ljubljana,
Hribar Ivan, minister v p. v Ljubljani,
Hudovernik-Resman, veletrgovina v Radovljici,
Hujer O., dr., profesor, Praha,
Institut d' Etudes slaves, Paris,
Institut Français, Ljubljana,
Jug Anton,
Jugoslavensko Siemens, d. d., Zagreb,
Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana,
Klinar Anton, ing., Ljubljana,
Korošec Anton, dr., prometni minister,
Kranjska hranilnica, Ljubljana,
Ljubljanska kreditna banka,
Majaron Danilo, dr., predsednik odvet. zbornice, Ljubljana,
Matica Srpska v Novem Sadu,
Mazi Josip, prof., direktor drž. realke, Ljubljana,
Meinong-Doris, Graz,
Mestni magistrat ljubljanski,
Ministrstvo Prosvete, Beograd,
Mravljak Josip, Vuzenica,
Naglas J. J., Ljubljana,
Narodna Galerija ljubljanska,
Narodni Muzej, Sofia,
Natlačen Marko, dr., komisar ljubljanske oblasti,
Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft, Berlin,
Oblastni odbor ljubljanski,
Pavlin Fran, fotograf na Jesenicah,
Pirnat Mohor, preds. rudarskih montanističnih obratov, Ljubljana,
Pleteršnik M., profesor,
Poljska Akademija,
Poglavarstvo kr. slobodnog grada Zagreba,
Preobraženski Nikolaj, dr.,
Puc Dinko, dr., župan mesta Ljubljane.

Ravnateljstva teh-le botaničnih vrtov:

Amsterdam	Bern	Cernăuti	Delft
Baarn	Brooklyn	Cluj	Dorpat
Beograd	Budapest	Coimbra	Duisburg
Berlin—Dahlem	Bucureştĭ	Dijon	Genève

Graz
Groningen
Halle
Harkov
Hatzendorf-Graz
Kopenhagen
Kornik-Poznań
Kraków
Lausanne
Liège
Leyde
Lunde
Lwów
Lyon
Madrid
Paris
Praha
Pruhonice-Praha
Rim
Stockholm
Tabor
Taškend
Torino
Upsala
Utrecht
Warszawa
Zagreb
Zürich

Rozwadowski, dr. J., profesor.
Römisch-germanische Kommission des Deutschen archäologischen Institutes, Frankfurt a. Main.
Seidel Ferdo, profesor,
Sekcija udruženja jugoslov. geodetov, Ljubljana.
Slovenska Matica.
Smithsonian Institution Washington, U. S. A..
Split, d. d., tvornica za cement, Ljubljana.
Srbska Kraljevska Akademija.
Srebrnič Josip, dr., škof.
Srbski seminar beograjske univerze.
Strgar Vinko, ing., Ljubljana.
Šerko Alfred, dr., univerzitetni profesor.
Šuklje Milan, ing., Ljubljana.
Šušteršič Bogomila.
Telefunken, G. m. b. H., Berlin.
Teodorov-Balan A., dr., Sofia.
Tiskovna zadruga, Ljubljana.
Trboveljska občina.
Tvornica za dušik, d. d., Zagreb.
Trboveljska premogokopna družba.
Učiteljska tiskarna, Ljubljana.
Umetnostno zgodovinsko društvo, Ljubljana.
Wistar Institute Philadelphia, U. S. A..
Vlada Francoske republike.
Vodnik Branko, dr., profesor.
Vojno-geografski institut v Beogradu.
Vrhovnik I., župnik v Ljubljani.
Vrstovšek Karol, dr., prof., poverjenik za uk in bogočastje bivše dež. vlade, Ljubljana.
Vurnik Ivan, univ. prof., Ljubljana.
Zalar Viktor, sekretar fil. fakult. v Ljubljani.
Združene papirnice, Vevče, Goričane in Medvode, d. d., Ljubljana.
Zunanje ministrstvo republike ČSR.
Župančič Niko, dr., minister n. r.
Zveza kulturnih društev.

BIBLIOGRAFIJA

BILIMOVIĆ ALEKSANDER, DR.

KNJIGE IN BROŠURE

Tovarnoe dviženie na russkih železnyh dorogah. Kiev 1902.

Ministerstvo finansov. 1802—1902. Istoričeskij očerk. Kiev. 1903.

Krestjanskij pravoporjadok po trudam komitetov o nuždah seljskohozjajstvennoj promyšlennosti. Kiev. 1904.

God vojny i naši finansy. Kiev. 1905.

Njemeckij učenyj o russko-japonskoj vojnje i russkih finansah. Kiev. 1906.

Položenie služaščih na gosudarstvennyh železnyh dorogah Germanii i Rossii. Kiev. 1906.

Po povodu knjigi D. J. Mendeljeeva »K poznaniju Rossii«. Kiev. 1907.

Zemleustroiteljnyja zadači i zemleustroiteljnoe zakonodateljstvo Rossii. Kiev. 1907.

Germanskoe zemleustroiteljnoe zakonodateljstvo. I. Kiev. 1908.

Pod'em tovarnyh cjen v Rossii. Kiev. 1909.

Razbor Položenija o zemleustrojstvje. Kiev. 1910.

K voprosu ob uprazdnenii servitutov. Kiev. 1911.

K voprosu o rascjenkje hozjajstvennyh blag. I. Kiev. 1914.

Socialjnaja teorija raspredjelenija. Kiev. 1916.

Njeskoljko stranic pristupajuščim k izučeniju političeskoj ekonomii. Kiev. 1918.

Djelenie Južnoj Rossii na oblasti. Ekaterinodar. 1919.

Revoljucija, boljševiki i hozjajstvo Rossii. Rostov na Donu. 1919.

Russkaja Matica. Ljubljana. 1924.

Društvo, država i privreda. Biblioteka za pravne i društvene nauke. 15. Beograd. 1926.

Jugoslavien. Posebni del skupne publikacije »Osteuropäische Länderberichte«. Bd. II. Breslau. 1927.

RAZPRAVE:

Zur Frage der Bewertung der wirtschaftlichen Güter. Zeitschrift für Volkswirtschaft, Sozialpolitik und Verwaltung. Bd. 20. 1911.

Vojna, bumažnyja denjgi i zaem. Sbornik publičnyh lekcij, izdannyj Kievskoj kontoroj Gosudarstvennago banka. Kiev. 1917.

Očerki hozjajstvennoj geografii južnoj Rusi. Malaja Rusj. I—III. Kiev. 1918.

Ekonomičeskoe edinstvo Rossii. Trudy podgotoviteljnoj po nacionaljnym djelam komissii. Malorusskij otdjel. I. Odessa. 1919.

Djelenie Južnoj Rossii na oblasti. Ib. Odessa. 1919.

Indeksne številke. Njiva. I. št. 13-14. Ljubljana. 1921.

Nekoliko misli o narodno-gospodarski vedi. Zbornik znanstvenih razprav. I. Ljubljana. 1921.

Mirovoe denežnoe obraščenie. Ekonomičeskija Zapiski 1-2, 3-4. Pariz. 1921-22.

Sobstvennostj i krestjanskoe dviženie. Russkaja Myslj 1921. II.

Narodnoe predstaviteljstvo buduščej Rossii. Ib. 1922. III.

Sovjetskoe hozjajstvo i ekonomičeskoe vozstanovlenie Rossii. Ib. 1922. IV.

Bogoiskateli, evrazijcy i materialjnaja kuljtura. Ib. 1922. VIII.—XII.

Položaj svetovnega denarstva. Njiva. II. št. 8-9. Ljubljana. 1922.

Univerzalistička koncepcija ekonomije Othmara Spanna. Arhiv za pravne i društvene nauke. Knjiga VII. Br. 4. Beograd. 1923.

Pojem statike in dinamike v narodno-gospodarski vedi. Zbornik znanstvenih razprav. III. Ljubljana. 1924.

Družba, država in gospodarstvo. Slovenski Pravnik. Ljubljana. 1924.

Dva podhoda k naučnoj kartinje ekonomičeskago mira. Ekonomičeskij Vestnik. III. Berlin. 1924.

Paton hozjajstvovanija. Sbornik statej, posvjaščennyh P. B. Struve. Praga. 1925.

Nekoliko podatkov o delniških družbah v Sloveniji. Zbornik znanstvenih razprav. IV. Ljubljana. 1925.

Položaj delavcev v Jugoslaviji po poročilih inspekcije dela. Ib. V. Ljubljana. 1926.

Prilog metodologiji ekonomske nauke (povodom članka dr. Alberta Hessea). Arhiv za pravne i društvene nauke. Knjiga XIII. Br. 4. Beograd. 1926.

O »bezplodnosti« abstraktnoj ekonomičeskoj teorii. Zapiski Russkago Instituta Seljsko-hozjajstvennoj kooperacii v Pragje. Annales de l'Institut Russe de Cooperation agricole a Prague. Knjiga IV. Praga. 1926.

Mjesto kooperativov v rjadu drugih hozjajstvennyh obrazovanij. Ib. Knjiga V. Praga. 1927.

Šta je zadruga i kakva je njena uloga. Ekonomist. Beograd. 1927. br. 7.—8.

Die Preis- und Wertlehre. Wirtschaftstheorie der Gegenwart. Bd. II. Wien. 1928.

Nove metode proučevanja konjunktur in gospodarska prognoza. Zbornik znanstv. razprav. VI. Ljubljana. 1928.

Povodom rasprave dr. Josipa Butoraca. Radnička Zaštita. Zagreb. 1928. br. 11—12.

Dali je mogućno proučavanje konjunkture u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. Narodno Blagostanje. Beograd 1929. br. 1.

Arbeitsrecht des Königsreichs der Serben, Kroaten und Slovenen (Jugoslavien). Zeitschrift für Ostrecht. Berlin 3. Jg. 3. H. März 1929.

Razen tega je sprejeto: a) po uredniku »Russian Series« prof. P. G. Vinogradovu (†) in po direktorju »Division of Economics and History« prof. James T. Shotwell-u za publikacijo »The Economic and Social History of the World War« (Carnegie Endowment for International Peace. Cf. Annual Report of the Director of the Division of Economics and History for the year 1924):

Landsettlement in Russia and the War. Razprava za zvezek »Effect of the War upon Land Holding ant Settlement in Russia«.

Tri poglavja za zvezek »Rural Economy in Russia ant the War«.

b) po uredniku »Zeitschrift f. Nationalökonomie« prof. Dr. Hans Mayer-ju na Dunaju:

Irving Fishers statistische Methode für die Bemessung des Grenznutzens.

BRADAČ FRANC, DOC. DR.

KNJIGE IN RAZPRAVE:

Grška slovnica. Ljubljana. 1919.

Grška vadnica. Ljubljana. 1919.

Izbor iz rimskih lirikov Catulla, Tibulla in Propercija. Tekst in komentar. Ljubljana. 1921.

Euripides. Medeja. Prevod z uvodom. Ljubljana. 1924.

Euripides, Hippolytos. Prevod z uvodom. Ljubljana, 1925.
Aristophanes, Acharnjani. Prevod z uvodom. Ljubljana. 1925.
Aischylos Agamemnon. Ljublj. Zvon. 1925.
Prizor iz Aristophanovih Vitezov. Ljublj. Zvon. 1926.
Tekstovnokritični prispevki k Euripidovemu Hippolytu. Zagreb. Nastavni Vjesnik. 1926.
Zavesa starogrškega gledališča v klasični dobi? Ljubljana. Čas. 1926-27.
Arhitektonika in simetrija v staroklasični poeziji. Ljubljana. Razprave. IV. 1928.
Aischylos Prometheus. Zagreb. Nastavni Vjesnik. 1928.
Učne knjige za grščino za srednje šole in prevodi Evripida. Ajshila. Aristofana.
Razlika med εἰ s fut. in ἐάν s konjunktivom. Zagreb. Nastavni Vjesnik. 1929.

CANKAR IZIDOR. PROF. DR.

KNJIGE:

Obiski. Ljubljana, 1919.
Slovenska moderna umetnost. I. Slikarstvo. Ljubljana, 1922.
Uvod v umevanje likovne umetnosti. (Sistematika stila.) Ljubljana. 1926.
Zgodovina likovne umetnosti v Zahodni Evropi. 1. Razvoj stila v starokrščanski dobi in zgodnjem srednjem veku. 1. Slikarstvo. Ljubljana, 1926; 2. Skulptura, Ljubljana, 1928; 3. Arhitektura, Ljubljana, 1929.
Zbrani spisi Ivana Cankarja. (Uvodi in opombe.) I. II. Ljubljana, 1925; III. IV, 1926; V, VI, 1927; VII, VIII, 1928; IX. 1929.

RAZPRAVE:

Slikar Giulio Quaglio. Prispevek k razvoju baročnega slikarstva. Lj. DS. 1920.
Ivan Cankar v Zadrugi. Lj. DS, 1920.
Presbiterij sv. Katarine. Lj. DS, 1921.
Umetnost v krščanskem slovstvu drugega stoletja. Ljublj. ZUZ, 1921.
Zgodovinska razstava slovenskega slikarstva. Lj. ZUZ, 1922.
Razmerje krščanstva do umetnosti v Tertullianovi dobi. Lj. ZUZ. 1923.
Dialog o snovi in obliki. Lj. DS, 1923.
Gotsko stensko slikarstvo na Kranjskem. Lj. ZUZ, 1923.
Značaj starije slovenačke umetnosti. Zagreb. Nova Evropa. 1924.
Tri slike žalostne Matere božje. Lj. ZUZ, 1924.
Potočnikove risbe. Lj. ZUZ, 1924.
Razstava moderne dekorativne umetnosti v Parizu. Lj. ZUZ. 1925.
»Likovna umetnost« ali drugače? Lj. ZUZ, 1926.
Grohar Ivan. (Biografija v SBL., 1925.)
Jakopič Rihard. (Biografija v SBL., 1928.)
Jakopičeve skrivnosti. Jakopičev zbornik. Lj., 1929.
Poročila in ocene v ZUZ, 1921—1928.

DOLENC METOD. PROF. DR.

ZNANSTVENO DELO (DO SKLEPA 1928):

More li zastavni dolžnik še ne izbrisano hipoteko odstopiti novemu upniku na tistem mestu, kjer je prvotno vpisana? Str. 173—186. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1901.
Kazenska obnova po § 356., t. 3., k. pr. r. z ozirom na načelo § 173. kaz. zak. Str. 161—167. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1904.
Mitteilungen. Str. 80—88. Arch. f. Krim.-Anth. Bd. 21. Leipzig, 1905.
Trauma u. Zeugnisfähigkeit. Str. 257—271. Arch. f. Krim.-Anth. Bd. 31. Leipzig, 1908.
Eine »Heilige«. Str. 1—11. Arch. f. Krim.-Anth. Bd. 34. Leipzig. 1909.
Anthropologisches aus der Geschichte einer Wallfahrtstätte. Str. 273—297. Arch. f. Krim.-Anth. Bd. 45. Leipzig. 1912.
Beiträge zur Erkenntnis der Todesstrafe. Str. 315—338. Arch. f. Krim.-Anth. Bd. 46. Leipzig, 1912.
Das Lebensende der »Heiligen«. Str. 300—304. Arch. f. Krim.-Anth. Bd. 50. Leipzig, 1912.
Ein von Weibern vollführter räuberischer Überfall. Str. 72—79. Arch. f. Krim.-Anth. Bd. 56. Leipzig, 1913.
Vierfache Kindesabschlachtung durch die Mutter infolge eines raptus melancholicus. Str. 48—52. Arch. f. Krim.-Anth. Bd. 51. Leipzig. 1913.
Ein Grenzfall larvierter Epilepsie. Str. 341—358. Arch. f. Krim.-Anth. Bd. 58. Leipzig. 1914.
Von der Strafgerichtsbarkeit inneröst. Taidinge im 17. Jahrhundert. Str. 350—359. Arch. f. Krim.-Anth. Bd. 60. Leipzig, 1914.
Zur Frage der psychologischen Grundlagen der Geschworenen-Wahrsprüche. Str. 424—456. Schwurgerichte und Schöffengerichte. Heidelberg, 1910.
Die Verfassung der österr. Strafgerichte und das Laienrichtertum. Schwurgerichte und Schöffengerichte, str. 467 do 602. Isto tudi kot posebna knjiga. (Habilitacijski spis.) 1910.
(Ocene: Jur. Bl., 1911, Nr. 22 (Lohsing), Gerichtshalle, 1910. Nr. 51: Sternberg.)
Zur Anwendung des Strafverfahrens. Str. 469—483. Archiv für Rechts- u. Wirtschaftsphilosophie. Berlin, 1912.
Der österreichische Entwurf eines Gesetzes zur Sicherung der Bauforderungen. Str. 366—370. Archiv für Rechts- u. Wirtschaftsphilosophie. 1912.
Dvoje slovenskih fevdskih priseg. Str. 33—36. Časopis za zgod. in narodopisje. Maribor, 1911.
Postanek in pomen instrukcij za krvna sodišča na Štajerskem, Kranjskem in Koroškem. Str. 1—18. Časopis za zgod. in narodopisje. Maribor, 1912.
Pravosodstvo kostanjeviške opatije v letih od 1631—1655. Str. 33—67. Časopis za zgod. in narodopisje. Maribor, 1914.
Pomen pred dovolitvijo izvršbe potrebnih zaslišeb zavezanca ter poizvedeh. Str. 261—295. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1905.
Zastopanje strank v pravdnem postopanju po notarjih — disciplinarno kaznivo? Str. 97—101. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1907.
Nove smeri v kazenski vedi. Str. 39—47, 65—73. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1908.
Vplivi težkih telesnih poškodeb na zmožnost pričevanja. Str. 193—225. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1908.
Kaspret: O večah. Str. 28—29. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1908.
Staničić: Über den Ursprung der Zadruga. Str. 381—382. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1908.
Höglov načrt delne preosnove kazenskega zakonika. Str. 33 nasl. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1908.

Dr. Schucking: Das Nationalitatenproblem. Str. 29. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1908.
Michel: Ein Beitrag zur Aussagepsychologie. Str. 157. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1908.
Dr. Zmavc: Die Gesundung des sozialen Lebens durch die angewandte Wissenschaft. Str. 187. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1908.
Erzberger: Der Kampf gegen den Katholizismus in Österreich. Str. 188. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1908.
Hogel: Die Einteilung der Verbrecher in Klassen. Str. 308. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1908.
Gmelin: Zur Psychologie der Aussage. Str. 309. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1908.
Lajik kakor kazenski sodnik v Avstriji. Str. 129–150. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1910.
Amschl: Sichernde Maßnahmen nach dem deutschen und österr. Strafgesetzentwurf. Str. 158. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1910.
Glosa k lex Olner. Str. 160. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1910.
Nacionalne matrike. Str. 353–358. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1910.
Večniki, mari sosodniki? Str. 54–55, 89–90. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1910.
Zitelmann: Die Vorbildung der Juristen. Str. 189. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1910.
Amschl: Beiträge zur Anwendung der Strafverfahrens Zweiter Teil. Str. 255–256. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1910.
Hilscher-Winkler: Die rechtliche Stellung des Arztes. Str. 285–287. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1910.
Zagovorništvo. Str. 33–39, 74–83, 161–167. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1911.
Enotnost zasebnopravnega pravosodja v Avstriji in Nemčiji. Str. 321–333. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1911.
O podlagah odločbam po nemškem in avstr. c. pr. redu. Str. 356–361. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1911.
Planer: Recht und Richter in den innerosterr. Landen. Str. 26. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1911.
Hedemann: Die Fortschritte des Zivilrechts im XIX. Jahrh. Str. 62. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1911.
Hanausek: Das gesetzliche Erbrecht der Ehegatten. Str. 219. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1911.
L. M. Tolstoi: Über das Recht. Str. 283. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1911.
Gleispach: Der österr. Strafgesetzentwurf und das Schuldproblem. Str. 318. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1911.
Avstrijski načrt zakona za varstvo stavbnih terjatev. Str. 113–125, 161–177. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1912.
Smirić: Njemačko-tal.-hrvatska ili srpska terminologija. Str. 155. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1912.
Sommer: Vergleich des Deutschen und Österr. Strafgesetzbuches, sowie der Vorentwurfe. Str. 188. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1912.
Stohr: Psychologie der Anzeige. Str. 249. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1912.
Hauptmann: Das Schollentum auf slov. Boden. Str. 379. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1912.
Prednačrt pa najnovejša vladna predloga za preosnovo kazenskega prava. Str. 8–9. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1913.
O pravdah z nezakonskimi roditelji. Str. 225–238. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1913.
Opombe k objavljanju odločb. Str. 93–96. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1913.
Hanausek: Amerikanische Skizzen. Str. 316–318. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1913.
Lohsing: Österr. Strafprozeßrecht etc.; Rulf. Graf Gleispach: Der österr. Strafprozeß. Str. 381–382. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1913.
Doklej veljaj pristojnost za kazenske zadeve radi zveznosti? Str. 129–138. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1914.
Iz novejše ogrske kazenske zakonodaje. Str. 167–171. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1914.
Pravniški razgled po slov. narodnih pesmah. Str. 309–319. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1914.
Hendel: Rechtsschutz gegen abgeirrte Zwangsvollstreckungsakte. Str. 221–222. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1914.
Časopisa za zgodovino in narodopisje. Letniki I–X. Str. 373–374. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1914.
Mell-Pirchegger: Steirische Gerichtsbeschreibungen. Str. 374–375. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1914.
Lehfeldt: Österr. und reichsdeutscher Zivilprozeß. Str. 28. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1915.
Gegenstand der Einvernehmung des Verpflichteten nach § 358. Ex.-O. Gerichtshalle. Wien, 1907. Nr. 18.
Eugen Planer: Recht u. Richter. Nr. 2. Zeitschrift für Notariat und freiwill. Gerichtsbarkeit. Wien. Jgg. 1911.
Hanausek. Das gesetzliche Erbrecht und Pflichtteilsrecht etc. Nr. 7. Zeitschrift für Notariat und freiwill. Gerichtsbarkeit. Wien. Jgg. 1911.
Gleispach: Der Österr. Strafgesetzentwurf und das Schuldproblem. Nr. 29. Zeitschrift für Notariat und freiwill. Gerichtsbarkeit. Wien. Jgg. 1911.
Ott: Die in Österr. geplante Beschrankung der Revision etc. Nr. 30. Zeitschrift für Notariat und freiwill. Gerichtsbarkeit. Wien. Jgg. 1911.
Der österr. Entwurf eines Gesetzes, betreffend die Sicherung der Bauforderungen. Nr. 33. Zeitschrift für Notariat und freiwill. Gerichtsbarkeit. Wien. Jgg. 1912.
Die Jahrhundertfeier des a. b. G. B. Nr. 52. Zeitschrift für Notariat und freiwill. Gerichtsbarkeit. Wien. Jgg. 1911.
Bayer: Entscheidungsgrundlagen im deutschen u. österr. Z. P. R. Nr. 46. Zeitschrift für Notariat und freiwill. Gerichtsbarkeit. Wien. Jgg. 1912.
Bevollmachtigung weiblicher Personen im Verfahren außer Streitsachen. Nr. 47. Zeitschrift für Notariat und freiwill. Gerichtsbarkeit. Wien. Jgg. 1913.
Das zeitliche und örtliche Geltungsgebiet des Strafgesetzes. Nr. 9. A. österr. Gerichtszeitung. Wien, 1913.
Hat der Gerichtsstand der Konnexität nach Rechtskraft der Anklageschrift noch Geltung? Nr. 37, 38. A. österr. Gerichtszeitung. Wien, 1914.
Je li preosnova kazenskih sodišč v smislu predosnutka avstr. kazenskopravne novele umestna? Str. 17–26. Mjesečnik. Zagreb, 1911. knj. I. br. 1.
Avstrijska kazenska pravdna novela. Str. 900–907, 1000–1007. Mjesečnik. Zagreb, 1911. knj. II. br. 4.
† Dr. Eduard Volčič. Str. 33–38. Mjesečnik. Zagreb, 1912. knj. I. br. 1.
Časovne i krajevne meje kazenskega zakonika v avstr. zakonodajstvu. Str. 327–334, 411–418, 508–514. Mjesečnik. Zagreb, 1912. knj. II. br. 4.
Avstrijski načrt zakona za osiguranje gradjevnih tražbina. Str. 274–278. Mjesečnik. Zagreb, 1913. knj. I. br. 3.
Razvoj kriminalnih pomoćnih ved. Str. 1101–1109. Mjesečnik. Zagreb, 1913. knj. II. br. 12.

Pravni izrazi v prevodih vinogorskega zakona. Str. 72 do 91. Časopis za slov. jez., knjiž. in zgod. Ljubljana, II.
Kazensko pravosodstvo na bojnem polju. Str. 69—78, 128—138. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1920.
Pravna pomoč pri sodiščih na zaprosilo okrajnih glavarstev. Str. 149—153. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1920.
K vprašanju izenačenja zakonov za celo ozemlje kraljevine SHS. Str. 264—279. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1920.
Dr. E. Junk: Das Verbrechen im Kriege. Str. 307. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1920.
Preosnove kazenskih sodišč. Str. 92—99. Naši zapiski. Ljubljana. 1920.
† Anton Kaspret. Str. 700 nasl. Ljubljanski Zvon, 1920. Ljubljana.
Pravosodstvo pri novomeškem inkorporiranem uradu nemškega viteškega reda v letih 1721. do 1772. Str. 22 do 100. Zbornik znanstvenih razprav. I. Ljubljana, 1921.
Sokrivda pri samomoru in sličnih činih. Str. 7—14. Pravni vestnik. Trst. 1921.
Kazenskopravna odgovornost odvetnikov glede zastopanja strank na sodniji. Str. 1—6. 100—105. Pravni vestnik. Trst. 1921.
Edinstveno kazenskopravdno postopanje v naši kraljevini. Str. 377—381. Njiva. Ljubljana. 1921.
Ali naj se da na prosto, da se sme učiniti življenje, ki je življenja nevredno? Str. 18—31. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1921.
Kazenskopravno zakonodajstvo po prevratu in Sloveniji. Str. 114—128. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1921.
Dr. Iv. Robida: Psihične motnje na alkoholski podlagi s posebnim ozirom na forum. Str. 74. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1921.
Dr. Jos. Šilović: Kazneno pravo. Str. 76. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1921.
Stojan Protić: Vladni predlog ustave. Str. 76. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1921.
Pravni pregled v Beogradu. Str. 178. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1921.
Dr. Mih. P. Čubinski: Problem izjednačenja prava. Str. 180. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1921.
Smernice za izenačenja kaz. pravnih zakonikov po načrtih zakonodajnega sveta v Beogradu. Str. 4—8. Njiva. Ljubljana, 1921.
Temeljna načela za naš edinstveni kazenski zakonik. Str. 269—274. Njiva. Ljubljana. 1921.
Določila o tisku po sklepih ustavnega odbora. Str. 81—89. Naši zapiski. Ljubljana, 1921.
O odvetniški imuniteti de lege lata et ferenda. Str. 1—18. Pravni pregled. Beograd. I. 1921.
Zgodovina porote v Srbiji. Str. 1—7. Njiva. Ljubljana. II. 4—6. 1922.
Smernice za prevajanje ital. kaz. zakonika. Str. 1—5. Pravni vestnik. Trst, 1922.
Osnovne ideje ital. prednačrta za kazenski zakonik. Str. 33—40. Pravni vestnik. Trst. 1922.
Mladinsko kazensko pravosodstvo. Str. 103—107, 113—118. Pravni vestnik. Trst. 1922.
Wilhelm Polzer: Praktischer Leitfaden für kriminalist. Tatbestandaufnahme. Str. 101. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1922
Čehoslovaški načrt k splošnemu delu kazenskega zakonika v primeri z našim. Str. 144—161. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1922.
Razvoj kazenskega prava republike Avstrije po prevratu. Str. 162—167. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1922.
Dr. France Goršič: Socialna zaščita dece i mladine. Str. 244. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1922.
Dr. Leonid Pitamic: I. Plato, Aristoteles u. die reine Rechtstheorie. II. Die Verfassung des Königreiches der S., K. u. Sl. Str. 244. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1922.
Dr. Ivo Politeo: Politički delikt. Str. 320. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1922.
Karl Tagány: Lebende Rechtsgewohnheiten und ihre Sammlung in Ungarn. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1922.
Jedinstveno kazenskopravdno postopanje v naši kraljevini. Str. 377—381. Njiva. Ljubljana, 1922.
Alkohol in kriminaliteta. Str. 10—12, 26—27. Prerod. Ljubljana, 1922.
Alkohol in novi kazenski zakon. Str. 135—138. Prerod. Ljubljana, 1922.
Zaščita spolne morale v načrtu za kaz. zak. Str. 3—6. Prerod. Ljubljana. 1922.
Kino! Str. 49—52. Prerod. Ljubljana, 1922.
Kazni za pijanstvo med starimi Srbi. Str. 5—6. Prerod. Ljubljana, 1922.
Novi krivični postupak. Gl. I., II., III., XXII., XXIII. Prav. Pregled. II. Beograd, 1922.
Kolektivna odgovornost za kazniva dejanja pa naše narodno pravo. Str. 1—15. Pravni vestnik. Trst, 1923. XI.
Sadašnji položaj kaznenopravnog zakonodavstva kraljevine SHS. Str. 1—39. Knjiga. Založba Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1923.
Stand der Strafgesetzgebung im Königreiche der S., K. u Sl. Str. 195—206. Zeitschrift f. d. Ges. St. R. W. Berlin, 1923.
Prisilna vzgoja k delu po našem kaz. pravu. Str. 1—16. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1923.
Problem pogojne obsodbe v sodobnem zakonodajstvu. Str. 21—25, 37—41. Pravni vestnik. Trst. Št. 2. 1923.
Ob petdesetletnici k. pr. reda. Str. 21—25, 37—41, 368 do 374. Mjesečnik. Zagreb. 1923.
Forsiranje načela kolekt. odgovornosti za kažnjiva dela, u našem zakonodavstvu. Str. 493—496. Nova Evropa. Zagreb, 1923.
Slovenci i zakonodavstvo. Str. 69—73. Nova Evropa. Zagreb, 1923.
Porota u Jugoslaviji. Str. 498—502. Nova Evropa. Zagreb, 1923.
Kriminalnopolitična presoja določil zadnjega odstavka čl. 12. Vid. ustave. Str. 160—197. Zbornik znanstvenih razprav. Ljubljana, 1912/22.
Dr. Dragotin Araandjelović i dr. Dušan M. Subotić: Uredba o ubrzavanju rada kod sudskih i islednih vlasti itd. Str. 39. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1923.
Ehelolf-Koschaker: Ein altassyrisches Rechtsbuch. Str. 196. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1923.
Frank: Seelenleben u. Rechtssprechung. Str. 296. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1923.
Živojin Perić: I. Einheitsstaat oder Bundesstaat in Jugoslavien. II. L'unification de la législation civil en Yougoslavie. III. Die Vereinheitlichung des Zivilrechts in Jugoslavien. Str. 248. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1923.
Dr. Josip Šilović: 1. Zaštita dece. 2. Vanbračna deca. Str. 106 nasl. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1923.
Dr. Niko Zupanič: Bela Srbija. Str. 196. Slov. Pravnik Ljubljana, 1923.

Kriminalni proces zoper Jezusa Krista v luči novejših pravnozgodovinskih raziskavanj. Str. 398—405. Čas. Ljubljana. XVII. Zv. 6. 1923.

Pravosodstvo cistercienske opatije v Kostanjevici in jezuitske rezidence v Pleterju od konca 16. do konca 18. stoletja. Str. 1—118. Zbornik znanstvenih razprav. I. III. Ljubljana. 1924.

Kaj hoče moderno kazensko pravo? Str. 1—30. Brošura. Ljubljana. Zadružna knjigarna. 1924.

Problem kazenskopravne zaščite telesnega ploda. Str. 1 do 11. Pravni vestnik. Trst. Št. 5. 1924.

Kultura in kazensko pravo v luči pravne zgodovine. Str. 129—135, 145—151, 164—167. Pravni vestnik. Trst. Št. 9. 1924.

Doneski k pojmovanju krivde in kazni v poznem srednjem veku. Str. 185—191. Pravni vestnik. Trst. Št. 12. 1924.

Država i pravosudje. Str. 259—262. Nova Evropa. Zagreb. 9. 1924.

Problem krivičnopravne zaštite ploda utrobe. Str. 161 do 173. Arhiv. Beograd. 1924.

Kateri dokazi so dopustni pri preganjanju odgovornega urednika zaradi prestopka po § 21. tisk. zakona in po čl. III. zak. od 15. oktobra 1868. štev. 142 drž. zak.? Str. 80—90. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1924.

Dr. Ludwig Altmann, dr. Max L. Ehrenreich. Einführung in das österr. Strafrecht. Str. 90. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1924.

Dr. Karlo Kadlec-Taranovski: Prvobitno slov. pravo pre X. veka. Str. 292. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1924.

Josef Popper Linkäus: Philosophie des Strafrechtes. Str. 243. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1924.

Inž. M. A. Štebi: Vzgoja in zaščita obrtnega in industrijskega naraščaja. Str. 242. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1924.

O streljanju na Slovenskem. Str. 115—118, 144—149. Gruda. Ljubljana. I., 1924.

Dolenjsko vinogradništvo v 18. stoletju. Str. 241—249. Gruda. Ljubljana. I., 1924.

Slovensko ljudstvo na Dolenjskem pred dvema, tremi stoletji. Str. 47, 111, 177, 244. Ljubljanski Zvon. Ljubljana. 1924.

Dušanov zakonik. Str. VIII + 214. Knjiga. Založba Zvezne tisk. knjigarne. Ljubljana. 1925.

(Ocene: Zeitschrift der Savignystiftung od H. F. Schmid. Zeitschrift f. osteurop. Recht od Kreka. Arhiv. Beograd. od Taranovskog i od Kostrenčića. Ljubljanski Zvon od Goršića. v Slov. Pravniku od Polca.)

Problem izvrševanja kazni na prostosti v kraljevini SHS. Str. 1—75. Zbornik znanstvenih razprav. IV. Ljubljana. 1925.

(Ocena. V Mjesečniku od Silovica.)

Osnovne ideje načrta kazenskega zakonika za Nemčijo. Str. 113—121. Pravni vestnik. Trst. 8. 1925.

O saradništvu lajičkog elementa u kaznenom pravosudju. Str. 162—166. Pravni vestnik. Trst. 11. 1925.

Država i politički zločinci. Str. 97—107. Mjesečnik. Zagreb. 1925.

Zabranjivanje listova u pravnoj državi. Str. 235—237. Nova Europa. Zagreb. 8. XI. 1925.

Ružičev načrt zakona o gozdovih in o pogozdovanju. Str. 229—237. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1925.

Alfred Amschl: Aus den Werkstätten des Strafrechtes. Str. 88. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1925.

Dr. Mih. Čubinski. Nove sudske reforme. Str. 137. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1925.

Dr. Mih. Čubinski: Opšta karakteristika novih škola u krivičnom pravu. Str. 261. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1925.

Karl Otto Goldmann: Die Kunst Recht zu behalten. Str. 91. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1925.

Dr. Ernst Finger: Die Geschlechtskrankheiten als Staatsgefahr und die Wege ihrer Bekämpfung. Str. 186. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1925.

Emil Goldmann. Beiträge zur Geschichte des fränkischen Rechts. Str. 42. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1925.

Dr. Fran Gostl: Misterij duše. Str. 138. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1925.

Dr. Albert Hellwig. Okkultismus im Strafrechte. Str. 90. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1925.

Dr. Josef Heimberger: Vom Strafrechte der deutschen Nachkriegszeit. Str. 187. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1925.

Dr. Karl Kautzky: Der Kampf gegen den Geburtenrückgang. Str. 41. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1925.

J. M. Peritch: L'Unification de la Legislation Penale dans le Royaume des S., C. et Sl. Str. 185. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1925.

Dr. Erwin Riezler: Die Abneigung gegen die Juristen. Str. 261. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1925.

Dr. Julius Tandler: Ehe und Bevölkerungspolitik. Str. 41. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1925.

Naše vinogradništvo v luči pravne zgodovine. Str. 197, 225, 261, 296, 388. Gruda. Ljubljana. II. 1925.

Našim porotnikom v bodrilo. Str. 135—149. Kmetijski koledar. Ljubljana. 1925.

Prerod in kaznilnice. Str. 33—35. Prerod. Ljubljana. 1925.

Alkohol in novi načrt za kaz. zakon v Nemčiji. Str. 162. Prerod. Ljubljana. 1925.

Slušateljstvo 10 semestrov ljubljanske univerze. Str. 23 do 27. Mladina. Ljubljana. 1925.

Zakonodavna tehnika. Str. 48—53. Spomenica 1. kongresa juristov. Zagreb. 1925.

Do kedaj so veljale gorske bukve na Slovenskem? Str. 116 nasl. Čas. za zgod. in narodop. Maribor. 1925.

Strafrechtliches aus Jugoslavien. Str. 162—186. Zeitschrift für osteurop. Recht. Breslau. 1926.

Pravosodstvo kleveške in boštanjske graščine od konca 17. do začetka 19. stoletja. Str. 1—95. Zbornik znanstvenih razprav. Ljubljana. 1926.

Glavne poteze našega tiskovnega prava. Str. 1—26. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1926.

Dopustivost ili nedopustivost umjetnog pometnuća. Str. 314—316. Mjesečnik. Zagreb. 1926.

Kaznenopravna zaštita električne energije u našoj kraljevini. Str. 16—23. Arhiv. Beograd. 1926.

Drugi pravniški kongres v Ljubljani. Str. 41—44. Čas. Ljubljana. 1926.

Poglobitev akademskega pouka o kazenskem pravu. Str. 200—204. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1926.

Dr. Adolf Bachrach. Recht. Gesellschaft. Ehe. Str. 301. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1926.

Dr. Herbert Dannenberg. Liberalismus im Strafrecht im 19. Jahrhundert etc. Str. 176. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1926.

Dr. Heinrich Gerland: Die Entstehung der Strafe. Str. 178. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1926.

Hermann Kantorowicz. Aus der Geschichte der Freirechtslehre. Str. 175. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1926.

Dr. Maximilian Koßler: Selbstmord und Tötung auf Verlangen. Str. 302. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1926.

Dr. Fran Kovačič: Slovenska Štajerska in Prekmurje. Str. 170. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1926.

Dr. Friedrich Lönne: Das Problem der Fruchtabtreibung vom medizinischen, juristischen u. nationalökonomischen Standpunkt. Dr. Josef Dettling: Gerichtlich-medizinische Beiträge zur Frage des artificiellen Abortes. Dr. Julian Marcuse: Die Fruchtabtreibung in Gesetzgebung und ärztlichem Handeln. Str. 174. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1926.

Dr. Josip Mal: Uskočke seobe i slovenske pokrajine. Str. 300. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1926.

A. Maklecov: Das Recht Sowjetrußland. Str. 258. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1926.

Dr. Čed. Marković: Zabrana ili sloboda voljnog pobaćaja. Str. 173. Slov. Pravnik. Ljubljana.

Dr. Čed. Marković: Zakonik Hamurabia, babilonskog kralja, 2000 god. pre H. Str. 42. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1926.

Dr. Erna Patzelt. Entstehung und Charakter der Weistumer in Österreich. Str. 95. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1926.

Paul Pollitz: Die Psychologie des Verbrechers. Str. 177. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1926.

Dr. Ivan Robida: Justificirani Josip Hotko. Str. 257. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1926.

Dr. Erik Wulffen: Kunst u. Verbrechen. Str. 98. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1926.

Projekat Zakona o suzbijanju nedopuštene spekulacije sa životnim namernicama. Str. 415. Policija. Beograd. 1926.

Problem naknade štete za nepravedni pritvor i istražni zatvor na II. pravn. kongresu. Str. 873. Policija. Beograd. 1926.

Treba li uvesti saradničtvo laičkog elementa u krivičnom pravosudju. i kako? Str. 141 nasl. Branič, Beograd. 1925.

Kritični pregled na nacrt o izvrševanju kazne lišenjem slobode. Str. 162, 241. Policija. Beograd, 1926.

Pitanje alkohola v najnovijem nacrtu za kaz. zakon nem. republike. Str. 578. Policija. Beograd. 1926.

Zakonita zaščita spovedne tajnosti. Str. 30—48. Bogosl. vestnik. Ljubljana. 1928.

Kmečko dedno nasledstvo za časa veljavnosti gorskih bukev. Str. 1—45. Časop. za zgod. in narodopisje. Maribor. 1927.

Grundzüge d. österr. Preßrechtes. Str. 154—166. Ostrecht. III. Berlin. 1927.

Der allgemeine Teil des jugoslav. Strafgesetzentwurfes in seinen Grundzügen. Str. 502—514. Zeitschrift f. Ostrecht. I. 1927.

Zdravniška tajnost v kazenskem pravu. Str. 1—42. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1927.

Kazenskopravna zaščita pridobitnega kredita. Str. 217 do 234. Trg. Tovariš. Ljubljana. XXIV. 1927.

Socialnopolitičke ideje iz inostranskog krivičnopravnog zakonodavstva. Str. 181—184. Branič. Beograd. 1927.

Zakonita zaščita časti umrlih lica. Str. 494—524. Mjesečnik. Zagreb. 1927.

Dve, tri o kazenskopravni odgovornosti organov trgovskih podjetij pri bankerotu (1—5). Pravni vestnik. Trst, 1927.

Primerjalni prikaz splošnih načel jugoslov. načrta in češkoslovaškega prednačrta za bodoči kaz. zak. Str. 106 do 126. Pravni vestnik. Trst. 1927.

Sprema pravnika za praksu. Str. 6—10. Život. Beograd, 1927.

O indiskrecionim deliktima. Str. 341—356. Arhiv. Beograd. 1927.

Kaznenopravna zaštita autorskih prava. Str. 169—183. Arhiv. Beograd. 1927.

Dve, tri o zločinih zoper čast. Str. 225—230. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1927.

Dr. Max Allsberg: Der Proceß des Socrates im Lichte moderner Jurisprudenz u. Psychologie. Str. 185. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1927.

Dr. Ludwig Altmann: Die Fruchtabtreibung. Str. 177. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1927.

Dr. Fran Čáda: Pečatidla českých mest a obči v archivu narodniho musea v Praze. Str. 182. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1927.

Dr. M. Čubinski: Etika i krivično pravosudje. Str. 186. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1927.

Dr. Gerhard Daniel: Gefährlichkeit und Strafmaß im Sinne der positiven Kriminalistenschule. Str. 237. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1927.

Dr. Alex. Graf zu Dohna: Recht u. Irrtum. Str. 86. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1927.

Dr. Fritz Friedmann: Die Kunst der Verteidigung und der forensischen Rede. Str. 283. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1927.

Felix Halle: Anklage gegen Justiz u. Polizei. Str. 89. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1927.

Dr. Ilija M. Jelić: Krvna osveta i umir u Crnoj Gori i severnoj Albaniji. Str. 256. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1927.

Dr. Adolf Lenz: Grundriß der Kriminalbiologie. Str. 179. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1927.

Dr. Božidar Marković: Udžbenik srpskog krivičnog postupka. Str. 275. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1927.

Dr. Ewald Meltzer: Das Problem der Abkürzung lebensunwerten Lebens. Str. 284. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1927.

Dr. Miroslav Muha: Zakon o štampi; Dr. Lavoslav Hönigsberg: Zakon o štampi. Str. 39. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1927.

Walter Rode: Österreichs fröhliche Agenie. Str. 89. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1927.

Heinrich Felix Schmid: Die Burgsbezirksverfassung bei den slav. Völkern etc. Str. 177. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1927.

Dr. Hugo Sperber: Die Lüge im Strafrecht. Str. 180. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1927.

Dr. H. Steeger: Die Verteidigung im Öst. Str.-G. Str. 283. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1927.

William Stern: Jugendliche Zeugen in Sittlichkeitsprozessen etc. Str. 87. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1927.

Dr. Fedor Taranovski: Dušanov Zakonik i Dušanovo carstvo. Str. 86. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1927.

Isti: Historija prava poludniowo-slowanskiego. Str. 253. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1927.

Spomenica na drugi kongres Pravnika. Str. 1—276. Skupno z dr. R. Sajovicem. Ljubljana, 1927.

Kazenskopravna presoja umetne sterilizacije. Str. 1—24. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928.

Kolektivna lica i zločini protiv časti. Br. 1 i 2. Policija. Beograd, 1928.

Aleksander V. Solovjev: Dva priloga proučavanja Dušanove države. Str. 42, 43. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928.

Dr. Edm. Mezger: Persönlichkeit und strafrechtliche Zurechnung. Str. 43. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928.

Nova knjiga o našem tiskovnem pravu. Str. 71—76. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928.

Zakonodajna tehnika v desetem letu obstoja države SHS. Str. 95, 96. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928.

Sa braniteljske govornice. Str. 86, 87. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928.

Veštačka sterilizacija kao kaznenopravni problem. Str. 333—342. Archiv z. pr. i društ. nauke. Beograd, 1928.

Ilija Jelić: O brakolomstvu s teoriskog i praktičnog gledišta. Str. 177, 178. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928. 1928.

J. Péritch: Rapport sur la Protection légale de non coupable. Str. 178. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928.

Fried. Schaffstein: Die Behandlung der Schuldarten im ausländ. Strafrecht seit 1908. Str. 183. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928.

Zločinec iz prepričanja (Le criminel par conviction). Str. 22—52. Zbornik znanstvenih razprav. 1. VI. (1927/28).

Odkod — vsobenjki? Str. 165—175. Časopis za zgod. in narodop. 1928.

Pregled novijih mera protiv odugovlačenja krivičnog postupka pravnim lekovima. Str. 161—170. Arhiv za pr. i društ. nauke. Beograd. 1928.

Nova orientacija nemškega znanstvenega sveta glede pravne zgodovine Slovanov. Str. 219—229. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928.

Dr. Josip Šilović — sedemdesetletnik. Str. 225—228. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928.

Dr. Josef Mayer: Gesetzliche Unfruchtbarmachung Geisteskranker. Str. 239—240. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928.

Al. Solovjev: Značaj vizantin. prava na Balkanu. Str. 240 do 241. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928.

Dr. Hellmuth Ivers: Die Hypnose im deutschen Str.-R. Str. 242. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928.

Dr. Alexander Pilcz: Okkultismus u. Rechtspflege. Str. 242 in 243. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1928.

Valvasor in slovenska ljudska sodišča. Ca. 12 str. Izvestja muz. društva. 1928.

Alex. Solovieff: Le droit byzantin dans la Codification d'Etienne Douchan. Str. 286. Slov. Pravnik. Ljubljana 1928.

Krylenko: Die Kriminalpolitik der Sovjetmacht; Schirwindt: Gefängnisse der Sovjetunion. Str. 288. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928.

Toma Živanović: Dualitet krivičnih sankcija, kazne i mere bezbednosti. Str. 290. Slov. Pravnik. Ljubljana 1928.

Fritz van Calker: Wesen und Sinn der politischen Parteien. Str. 289. Slov. Pravnik. Ljubljana, 1928.

Slovenska ljudska sodišča v dobi od 16. do 18. stoletja. Razprava (ca. 4 tisk. pole). Rad Akademije znan. i umjet. Zagreb. (Sprejeto 1928.)

ELLER FRAN, DR.

Vladni načrt zakona o neposrednih davkih. Narodnogospodarski Vestnik. 1923, št. 3—12.

Naša davčna reforma. Slovenski Narod. 1923, št. 177, 178, 180, 183.

O naši davčni reformi. Slovenski Narod. 1923. št. 223 do 252.

Naša dohodninska lestvica. Slovenski Narod. 1925.

Das Finanzrecht des Königreiches der Serben, Kroaten und Slovenen nach seinem derzeitigen Stande. Še ne natisnjeno v rokopisu.

EHRLICH LAMBERT, DR.

KNJIGE:

Dr. Aigner und Lourdes. 12°. Str. 176. L. 1914.

Katoliška Cerkev, v treh delih. 1919, 1927, 1928. Str. 316.

Origin of Australian Beliefs. Str. 80, 1. 1922.

BROŠURA:

Friderik Baraga, veliki misijonar Indijancev. Str. 34. L. 1928.

ČLANKI.

Kantova kritika naših dokazov za bivanje božje. Voditelj 1910, str. 97—105.

Sv. gora Atos. Koledar Družbe sv. Mohorja 1910, str. 97 do 105.

Die schismatische Mönchsrepublik auf dem Berge Athos in der Zeitsch. Kultur. Wien. 1913. str. 139—152, 262—273.

Neomaltuzijanizem. Čas. I. 1914. str. 32—45, 112—126, 177—185, 252—261, 355—366, 422—424.

Ein angebliches Kompromiß der kathol. Kirche mit dem Neomalthusianismus. Linz. Quart. Schrift. 1917.

Predmet in metoda primerjevalnega veroslovja. Bogoslovni vestnik. 1922, str. 35—45.

Mirovna konferenca. Koledar Družbe sv. Mohorja. 1922. str. 16—42.

Prazgodovinski človek. Čas. 1922. str. 86—105.

Starost človeškega rodu. Čas. 1922. str. 237—246.

Prazgodovinski grobovi. Čas. 1923. str. 224—229.

Šola in cerkev. Čas. 1922. str. 305—319.

Ruski boljševizem. Čas. 1923, str. 192—217, 276—295.

Tribal initiation and secret society in Australia, v Compte rendu de la IIIe session, Semaine d'Ethnologie religieuse. 1924. str. 356—372.

Bogovi. Bogoslovni vestnik. 1924. 226—238, 1925. 13—24, 224—234.

Kristus Kralj. Čas. 1926. str. 273—279.

Notranje razmere v anglikanski cerkvi. Bogoslovni vestnik. 1927. str. 185—196.

Spiritizem. Bogoslovni vestnik. 1928. str. 123—149.

Okultizem v grških orakljih in misterijih. Bogoslovni vestnik. 1928. str. 265—280.

Razvoj etnologije in njene metode v zadnjih desetletjih. Etnolog. 1929.

FABIJAN JANEZ, DR.

SPISI

Znanstvene osnove katoliški dogmi. Čas. XV., str. 7—29.

Relativna izvestnost in verski dvom. Bogoslovni vestnik. I., str. 113—132.

O umskem dokazovanju dogme o izvirnem grehu. Bogoslovni vestnik. III., str. 50—66.

Verske skrivnosti. Čas. XVI., str. 19—30.

Dogma in problem o možnosti zveličanja vseh ljudi. Bogosl. Vestnik. IV., str. 238—261.

Marija — srednica vseh milosti. Bogosl. Vestnik, V., str. 1—12; 119—143; 193—216.
Srednica vseh milosti. Bogosl. vestnik, VI., str. 301—316.
Eshatologija Marka Evgenika, efeškega metropolita. Bogoslovni vestnik, VII., str. 14—34.
O stigmatizaciji. Bogosl. vestnik, VIII., str. 61—68.
Aleš Ušeničnik kot filozof in apologet. Čas, XXII., stran 267—285.

OCENE:

Bujanović. Kristologija i soteriologija. Čas. XVIII., stran 247. Mayer. Alban Stolz und Julia Meineke. Bogosl. vestnik. III., 189. Maurer. Im Rettungsschiff: Chr. Pesch, Die selige Jungfrau Maria als Vermittlerin aller Gnaden. Bogosl. vestnik. IV., 179—181. Straub. De analysi fidei. bogosl. vestnik. V., 82—85. Premm. Das tridentinische diligere incipiunt: Hünermann. Wesen und Notwendigkeit der aktuellen Gnade nach dem trid. Konzil. Bogosl. vestnik. VI., str. 350. Murawski, Das Geheimnis der Auserwählung. (Bogosl. vestnik, VI., str. 255. Lercher, Institutiones theol. dogmaticae v. II. in III. Bover. De cultu St. Joseph amplificando. Bogosl. vestnik, VII., str. 150—152.

POROČILA:

Action Française. Čas. XXI., str. 217—226. 285—289. Union catholique d'études internationales. Čas. XXI., stran 226—228. Dogmatična pridiga. Bogosl. vestnik, III., stran 274. Mogočnost Matere božje. Bogosl. vestnik, VI. 220. Enciklika »Mortalium animos«. Bogosl. vestnik, VIII., str. 157 sl., 281—287.

FOERSTER JAROSLAV, ING.

DOSEDANJE PUBLIKACIJE:

Oječen beton. I. del. Učbenik, izšel l. 1921.
Stavbna mehanika. I. del: Nauk o trdnosti. Učbenik, izšel l. 1922.
O strokovnem šolstvu. Brošura, izšla l. 1924.
Nauk o gradivu. Učbenik, v rokopisu.
Gradbena priročnica. Priročna knjiga za konstrukterja, v rokopisu.
Visoke gradnje. Učbenik, v rokopisu.

FROST DIMITRIJ V., ING.

Preiskava napak rudarskega kompasa. Tehnički List. 1927. Br. 2.
Geofizične metode iskanja slojišč. Tehnički List. 1928. Br. 1.
Nekolik uloh dulniho meritctvi a jejich rešeni, v Hornic. Hutn. Vestnik.
Magnetometrična metoda kao jedna od najupotrebljivijih geofizičnih metoda za istraživanje rudnih ležišta u Jugoslaviji. V Rudarski i Topionički Vestnik.
Pravila raziskanija peremeščenih častej plastov.
Proektirovanije toček s poverhnosti v rudnik pri glubokih šahtah.
Uravnoveševanije teodolitnago poligona v prostranstve.
5—7 so poročila na kongresu ruskih učenjakov v Beogradu, septembra 1928, ki bodo tiskana v delih kongresa.
Pravila raziskavanja premeščenih delov plasti.
Naloge iz rudarskih merjenj in njihova razrešitev.
Jamomerstvo. 1925.
Geofizične metode iskanja slojišč. 1925.
Navodila za jamomersko merjenje v rudniku. 1925.
Nizšaja geodezija. 1925.
Markšejderskoje isskustvo. 1925.
Višja geodezija in kartografija. 1926.
Rudarska merenja. 1928.
Geofizične metode iskanja slojišč. Poročilo na kongresu ruskih učenjakov v Pragi l. 1924. Zaradi pomanjkanja denarnih sredstev dela kongresa niso tiskana.

GOSTIŠA VIKTOR, ING.

SPISI:

»Rudarstvo Bosne in Hercegovine«. Izšlo v almanahu »Udruženja inženjera i arhitekta, sekcija Sarajevo«. 1921.
»Razmotrivanje o racijonalnem izkoriščavanju železnih rud v naši državi«. Trgovski list. Ljubljana, 1926.
»Rudno bogastvo Jugoslavije«, Trgovinski Glasnik. Beograd, 1920.
Rudarski institut. »Slovenec«. Ljubljana, 1928.
Vprašanje premestitve rudarskega oddelka iz Ljubljane. »Slovenec«. 1928.

DELA.

ki so bila izvršena pod njegovim vodstvom oziroma po njegovih projektih:

Preureditev, mehanizacija in nivelarizacija državnega rudnika železnih rud v Varešu, Bosna.
Specialna zajezitev vodnega vdora v premogovniku v Velenju, ki je potopil velik del jame.
Otvorenje novega premogovnika v Mostaru, gradba ter izvršitev tamošnje, v državi najmodernejše kalorične centrale s približno 4000 ks.
Imenovani je z uspehom sodeloval po nalogu višje državne oblasti kot član evaluacijske komisije v Parizu in bil kot rudarski strokovnjak delegiran na svetovno konferenco pogonskih sil v Londonu.

GRIVEC FRANC, DR.

ZNANSTVENI SPISI:

Ivan Grozni in Rim. Čas. 1915. Str. 257—265, 296—305, 353—364, 445—452.
De unionis cum Russia conatibus. Acta I. Conventus Velehradensis. Praga, 1908. Str. 44—55.
Vzhodno cerkveno vprašanje. Voditelj. 1909. Str. 221 do 260. češki prevod: Východni otázka církevní. Praha. 1910. Str. 60.
Tu es Petrus. Voditelj. 1911. Str. 193—207.
T. G. Masaryk. Čas. 1915. Str. 251—258, 306—324.
Psihologija spreobrnjenja. Čas. 1916. Str. 138—147.
Apologetični pomen konverzij. Čas. 1916. Str. 281—294.
Vzhod. Čas. 1917. Str. 57—70.
Pravoslavje. Ljubljana. 1918. Str. 117.
češka izdaja: Pravoslavi. Kroměříž, 1911. Str. 114.
Slovansko bogoslužje. Čas. 1919. Str. 105—114.
Pravovernost sv. Cirila in Metoda. (De orthodoxia ss. Cyrilli et Methodii.) B. V. 1920/21. Str. 1—43.
(Odtis: Razprave Bogoslovne Akademije, I. Ljubljana, 1921.)

Cerkveno prvenstvo in edinstvo po bizantinskem pojmovanju. — Doctrina Byzantina de primatu et unitate ecclesiae. — Slovensko-latinska izdaja. Ljubljana, 1921. Str. 111. — Češko-latinska izdaja. Kroměříž, 1922. Str. 157.
Cerkev. Ljubljana, 1924. Str. 320.
Doctrina hodierna Orientis separati de constitutione ecclesiae. — Acta IV. Conventus Velehradensis. Olomouc, 1925. Str. 50—62.
De unitate ecclesiae. B. V. 1926. Str. 29—42.
Iz novejše apologetike. B. V. 1926. Str. 316—324.
Viri Ciril-Metodove teologije. (De fontibus theologicae ss. Cyrilli et Metodii.) Slavia. II. Praga, 1923. Str. 44—60.
V. S. Solovjev. Čas. 1917. Str. 249—263.
Boljševiška brezbožnost. B. V. 1925. Str. 97—109.
Ćiril i Metodije. Narodna enciklopedija. I. Str. 447—449.
Владиміръ Соловьевъ и епископъ Штросмайеръ.
L'independance et l'originalite de Wladimir Solowjew. Zbornik »Ex Oriente«. Mainz. 1927. Str. 298—305.
Sv. Ciril in Metod. Ljubljana, 1927. Str. 180. Nemška izdaja: Cyrillus und Methodius. Olmutz-Mainz. 1928. Str. 173. Češki prevod: Sv. Cyril a Metoděj. Olomouc. 1927. Str. 173.
Ob 1100-letnici sv. Cirila. B. V. 1927. Str. 161—176.
(Odtis: Razprave Bogoslovne Akademije. IV.)
Mistično telo Kristusovo. (De corpore Christi mystico.) B. V. 1928. Str. 193—209.
(Odtis: Razprave Bogoslovne Akademije. VI.)
Rerum Orientalium. B. V. 1929.
(Odtis: Razprave Bogoslovne Akademije. VII.)
Bemerkungen zur Theologie Wladimir Solowjews. V uvodu knjige: Monarchia Sancti Petri. Mainz. 1929. Str. XV—XXI.
Orientalische und römische Einflusse in den Scholien der Slavenapostel Kyrillos und Methodios. Byzantinische Zeitschrift. 1929 (v tisku).

GROŠELJ PAVEL, DR.

Untersuchungen uber das Nervensystem der Aktinien.
Astronomski pomenki.
Iz zapiskov prirodoslovca.
Članki.

GRUDINSKI TEODOR, ING.

Temelji grafostatike.
Dodatna poglavja k mehaniki.
Predavanja o mehanični teoriji toplote.
Teorija analitičnih funkcij in njih uporabe v geometriji.
Ureditev vaj in način predavanj v mehaničnih laboratorijih.

HADŽI JOVAN, DR.

»Vorversuche zur Biologie von Hydra«. 17 sl. v tekstu. Archiv fur Entwicklungsmech. d. Organismen. XX. 1906. Str. 38—47.
Über intranucleare Kristallbildung bei Tubularia. 7 sl. v tekstu: Zool. Anzeiger. 31. 1907. Str. 778—379.
Einige Kapitel aus der Entwicklungsgeschichte von Chrysaora. 2 tabl., 15 sl. v tekstu. Arbeiten d. zool. Inst. Wien-Triest. 17. 1907. Str. 17—44.
Über die Nesselzellwanderung bei den Hydroidpolypen. 2 tabl., 2 sl. v tekstu. Ibidem. 17. Str. 65—94.
Vitalizam. Glasnik hrv. naravosl. dr. u Zagrebu. 20. 1907. Str. 78—96.
Über das Nervensystem von Hydra. 2 tabl., 2 sl. v tekstu. Arb. d. zool. Inst. Wien-Triest. 17. 1908. Str. 225—268.
Über die Entstehung der Knospe bei Hydra. 2 tabl. Ibidem. 18. 1909. Str. 61—82.
O djelovanju lysola na spore od Botrytis bassiana Criv. uzročnice vapnene bolesti svilciva kao o vapnenoj bolesti uopće. 7 sl. u tekstu. Glasnik hrv. prir. dr. u Zagrebu. 21. 1909. Str. 86—106.
Lamarckova zoološka filozofija (»Philosophie zoologique«.) Ibidem. 21. 1909. Str. 34—84.
O svilogojstvu u Hrvatskoj. »Nar. Nov.«, 1928. Br. 181 do 185.
Lamarck i Darwin. Prigodom njihove stogodišnjice. Zagreb, 1909. (Prešt. iz »Nar. Nov.«) Str. 32.
Ontogeneza i filogeneza hidromeduze. 13 sl. u tekstu. 179. knjiga Rada Jugosl. Akad. znan. i umjetn. 1909. Str. 68—124. Nemačka prethodna objava: Bemerkungen zur Onto- und Phylogenie der Hydromedusen. Zool. Anzeiger. 35. 1909. Str. 22—30.
Ruckgangig gemachte Entwicklung einer Scyphomeduse. Zool. Anzeiger. 34. 1909. Str. 94—100.
Lamarck, osnivač nauke o razvojnom stablu. 185. knjiga Rada Jugosl. Akad. 1911. Str. 137—159. Prethodna objava: Lamarck, der Begrunder der Lehre vom Stammbaume. Zool. Anz., 37. 1911. Str. 54—58.
Haben die Scyphomedusen einen ektodermalen Schlund? 4 slike. Zool. Anz., 37. 1911. Str. 406—411.
Bemerkungen uber die Knospenbildung von Hydra. Biolog. Centralblatt. 30. 1911.
Razmještaj i selidba knidocita u hidromeduza i u hidroida uopće. 56 slika u tekstu. 188. knjiga Rada Jugosl. Akad. 1911. Str. 141—247.
Über die Nesselzellverhaltnisse bei den Hydromedusen. 1 slika u tekstu. Zool. Anzeiger. 37. 1911. Str. 471—478.
Die Reduktion des Scyphopolypen und der Ephyre von Chrysaora. 26 slika u tekstu. Verhandl. d. 8. internat. zool. Kongresses. Graz. 1910. Jena. 1912. Str. 578—589.
Über die Stellung der Acraspeden (Scyphozoa s. str.) im Systeme. Zool. Anzeiger. 39. 1912. Str. 65—66.
Über die Symbiose von Xanthellen und Halecium ophiodes. 1 slika u tekstu. Biolog. Centralblatt. 31. 1911. Str. 85—96.
O podocystama u skifopolipa (Chrysaora), sa 27 slika u tekstu. 190. knjiga Rada Jugosl. Akad. 1912. Str. 71 do 116. S nem. izvodom. Prethodna objava s 4 slike: Über die Podocysten der Scyphopolypen. Biol. Centralblatt. 32. 1912. Str. 52—60.
Još o ontogenezi i filogenezi hidromeduze, sa 10 slika u tekstu. 190. knjiga Rada Jugosl. Akad. 1912. Str. 139 do 169. S nem. izvodom.
Allgemeines uber die Knospung bei Hydroiden. Extr. du 9e Congres internat. de Zool. a Monaco. 1913. Rennes. 1914. Str. 287—293.
Poredbena hidroidska istraživanja. I. Hebella parasitica (Ciamt.) s dodatkom Hebellopsis brochi g. et sp. n. Hebella (?) g. gas. Pieperi s 38 slika u tekstu i nem. izvodom. 198. knjiga Rada Jugosl. Akad. 1913. Str. 105 do 210.
Poredbena hidroidska istraživanja. II. Perigonimus cort. n. sp. i Perigonimus georginae n. sp. s 11 slika u tekstu. 200. knjiga Rada Jugosl. Akad. 1913. Str. 89—108.

Poredbena hidroidska istraživanja. III. Haleciella microthera g. n. sp. n.; Georginella diaphana g. n., sp. n.; Halanthos adriaticus g. n. sp. n.; Campanopsis clausi (Hadži) i o porodici Campanopsida uopće. 15 slika u tekstu. 202. knjiga Rada Jugosl. Akad. 1914. Str. 191 do 240. Nemački izvod u »Izvješćima«. 2. 1914. Str. 50 do 59.

Biologijska opažanja za 1. i 2. plovidbe »Vile Velebita« (zajednički s g. prof. Lazarem Carom), s tab. I.—X. Prirodosl. istraživanja Hrv. i Slav., 2. 1914. Str. 9—20. Nem. izradak u »Izvješćima o raspravama matem. prir. razreda Jugosl. Akad.«. 3. 1915. Str. 51—66.

Biologijska opažanja za 3. i 4. plovidbe »Vile Velebita« (zajednički s g. prof. Lazarom Carem) s tab. I.—IV. Prirodosl. Istraživanja Hrv. i Slav., 5. 1914. str. 14—21. Nem. izvadak u »Izvješćima«. 3. 1915. str. 51—56.

O regeneraciji (renovaciji) hidranata u tekatnih hidroida, sa 44 slike u tekstu. 208. knjiga Rada Jugosl. Akad., 1915. str. 113—210. Nemački izvod u »Izvješćima«. 4. 1915. str. 89—118 s 18 slika u tekstu.

Rezultati biologijskih istraživanja Jadranskoga mora. I. Hydroidi. Camella vilae-velebiti g. n., sp. n.; Crontella g. n., s 1 tab. i 27 slika u tekstu. Prirodosl. Istraž. Hrv. i Slav., 7. 1915. str. 25—81. Nem. izvod u »Izvješćima«. 5. 1916. str. 3—27.

Rezultati biol. istraž. Jadr. mora. Calcarea I. Clathrina blanca (Mikl. Makl.). 1 tabl. i 38 slika u tekstu. Ibidem. 9. i 10., 1916/17. str. 1—166. Nem. izvod u »Izvješćima«. 6. i 7., 1917. str. 91—179.

Rezultati biol. istraž. Jadr. mora. Hidroidi II. Halocoryne epizoica g. n., sp. n.; Lafoëina vilae-velebiti. s 25 slika u tekstu. Ibidem. 11. 12., str. 1—61. Nem. izvod u »Izvješćima«. 8. 1917. str. 27—56.

Rezultati biol. istraživanja Jadr. mora. Hidroidi III. Monogonija s pomoću kompleksnih propagula (kladogonija) u nekih Halecija. uz općena razmatranja o stologoniji nižih životinja; s 11 slika u tekstu. Ibidem. 14., 1919. str. 39—126. Nem. izvod u »Izvješćima«. 11. i 12., 1919, str. 1—30.

Ljetni plankton Bakarskog zaliva (1915), Puljske luke i Riječkog zaliva (1913). Ibidem.

Shvaćanje sifonofora. 14 slika u tekstu. 219. knjiga Rada Jugosl. Akad., 1918. str. 195—277. Nemački izvod u »Izvješćima«. 9. i 10., 1918. str. 79—105.

O podrijetlu, srodstvenim odnosima i sistematskoj poziciji ktenofora. 228. knjiga Rada Jugosl. Akad., 1923, str. 113 do 143. Nem. izvod u »Izvješćima«, str. 53—62.

Привидна побочна неоморфоза на стабаоцету тубуларије. S 9 slika u tekstu i franc. resumé-jem. 108. knjiga »Гласа С. Кр. Акад.«, 1923. str. 46.—86.

Теорија ђе Молер о праменуљи. Споменица С. М. Лозанића, Београд, 1924., стр. 219—225.

Variation des Gattungscharakters bei einem thecaten Hydroiden. 3 slike u tekstu. Zeitschr. f. wiss. Zool., 25. 1915. Festband für Grobben-Hatschek's Jubileum, str. 239 do 248.

Зоологија Др. Живојина Ђорђевића: »Просветни Гласник«.41. br. 9. (str. 500.—507.) i br. 10. (str. 566.—574.

Pored biografija jugosl. zoologa i manjih stvarnih članaka izašli su u »Narodnoj Enciklopediji SHS« dr. Stanoja Stanojevića ovi veći članci:

Зоолошки рад у Срба, Хрвата и Словенаца, I, str. 834—847.

Зоогеографија Југославије према копненој фауни, I, str. 822.—834.

Голубачка мува. I., str. 494.—495.

Јадранско море (биологија). II., str. 106.—114.

Пећинска фауна Југославије. III., str. 364.—370.

Свиларство у Кр. С. Х. С. IV., str. 95.—98. —

Природњачки рад Матице Српске. Матица Српска 1826—1926, 1927, str. 431.—439.

Prirodni slučaj superregeneracije na heliceri pauka kosca Opilio parietinus (de Geer). 5 slika u tekstu, 234. Knjiga Rada Jugosl. Akad., 1928, str. 32—44. Nem. izvod u »Izvješćima«. 22. 1928. str. 1—4.

Knidariji bočate i slatke vode. 8 slika u tekstu, 234. knjiga Rada Jugosl. Akad., 1928, str. 246—279. Nem. izvod u »Izvješćima«, 22. 1928.

Opilioni Schmidtove zbirke. Prilog poznavanju faune slovenačkih opilionida. 8 tabl sa 215 sliko. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo. 7. 8., str. 3—43 (prirod. oddelka). Nem. izvod: »Beitrag zur Kenntnis d. Opilioniden-Fauna von Slowenien (Jugoslawien). Zoolog. Anzeiger. 77. str. 5—19.

Einige Resultate meiner Untersuchungen an Coelenteraten. Extr. du X. Congrès internat. de Zoologie à Budapest. 1927.

HINTERLECHNER KAROL, DR.

Vorläufige Mitteilungen über die Basaltgesteine in Ostböhmen. Verhandlungen der k. k. geologischen Reichs-Anstalt. Wien. 1900.

Über Basaltgesteine aus Ostböhmen. Jahrbuch der k. k. geologischen Reichs-Anstalt. Wien. 1900.

Beiträge zur Kenntnis der geologischen Verhältnisse Ostböhmens. I. Teil. J. d. g. R. A., 1900.

Bemerkungen über die krystallinischen Gebiete bei Pottenstein a. d. Adler und östlich von Reichenau—Lukawitz—Skuhrov. V. d. g. R. A., 1901.

Granitit als Einschluß im Nephelintephrite des Kuňeticer Berges. V. d. g. R. A., 1901.

Vorläufige petrographische Bemerkungen über Gesteine des westböhmischen Cambriums. V. d. g. R. A., 1901.

Über die petrographische Beschaffenheit einiger Gesteine des westböhmischen Cambriums und des benachbarten Gebietes. J. d. g. R. A., 1902.

Über neue Einschlüsse fremder Gesteine im Nephelintephrite des Kuňeticer Berges. V. d. g. R. A., 1902.

Über den Granit und die Gneise aus der Umgebung und westlich von Deutsch-Brod in Böhmen. V. d. g. R. A., 1903.

Beiträge zur Kenntnis der geologischen Verhältnisse Ostböhmens. II. Teil. J. d. g. R. A., 1904.

Vorlage des Kartenblattes »Deutsch-Brod«. V. d. g. R. A., 1904.

Vorläufige Bemerkungen über die tektonischen Verhältnisse am Südrande des Eisengebirges auf der Strecke Ždirec—Licomeřic. V. d. g. R. A., 1906.

Geologische Verhältnisse im Gebiete des Kartenblattes »Deutsch-Brod«. J. d. g. R. A., 1907.

Über Eruptivgesteine aus dem Eisengebirge in Böhmen. Geologisch-petrographischer Teil. J. d. g. R. A., 1909.

Vorlage des Spezial-Kartenblattes »Iglau«. V. d. g. R. A., 1910.

Erläuterungen zur geologischen Karte »Deutschbrod« (1:75.000). Verlag d. g. R. A., 1910.

Über metamorphe Schiefer aus dem Eisengebirge in Böhmen. V. d. g. R. A., 1910.

Geologische Mitteilungen über ostböhmische Graphite und ihre stratigraphische Bedeutung für einen Teil des krystallinen Territoriums der böhmischen Masse. V. d. g. R. A., 1911.

Über Schollenbewegungen am östlichen Rande der böhmischen Masse. V. d. g. R. A., 1912.

Erläuterungen zur geologischen Karte »Iglau« (1:75.000).

Über die alpinen Antimonvorkommen. J. d. g. R. A., 1917.

Über Schieferinjektionen aus dem Gebiet der Spezial-Kartenblätter Krems und Horn. V. d. g. R. A., 1917.

Beiträge zur Geologie der sogenannten »Moravischen Fenster«. V. d. g. R. A., 1917.

O nekaterih tujih hribinah iz nefelinovega tefrita Kunětiške gore pri Pardubicah na Češkem. Věstnik Kral. česke společnosti nauk. Praga, 1902.

O petrografičnih svojstvih nekaterih hribin iz zapadnočeškega kambrija. V. k. č. s. n. 1903.

O rulach vychodočeských. V. k. č. s. n., 1908.

Mineralogija za nižje razrede srednjih šol in za enake zavode. Ljubljana, 1903.

Slovenska znanstvena organizacija in naše vseučiliško vprašanje. Ljubljanski Zvon 1908 in (drugi del) 1909.

Praktična geologija. Slovenski trgovski vestnik, 1909 do 1911.

Premoško bogastvo posameznih držav in njih medsebojno razmerje. Geografski vestnik, 1925.

Prašanje univerz v Jugoslaviji (s posebnim ozirom na ljubljansko vseučilišče). Ljubljanski Zvon, 1925, št. 6.–7.

Pripravlja se slovenska izdaja učnih knjig za geologijo in paleontologijo.

Ocene v raznih znanstvenih revijah (Verhandlungen der k. k. geolog. Reichsanstalt na Dunaju in Geologisches Centralblatt v Berlinu).

HROVAT ALOJZIJ, ING.

V času, odkar obstoja tehnična fakulteta, se je podpisani udejstvoval skupno z g. ing. M. Klodičem pri proučavanju boljših železniških zvez Slovenije in Hrvatske s severnim delom naše jadranske obale, tako n. pr. Hrvatske pod Veliko Kapelo na Sušak z malim usponom. Tozadevni generalni projekt je bil oddan l. 1921. nekemu gospodarskemu konzorciju na Sušaku ozir. Zagrebu, opremljen s potrebnim rentabilitetnim in tehničnim poročilom. Od leta 1921. dalje sem reševal na težkem problemu »Zveza Slovenije z morjem«, pod katero temo sem napisal nekaj člankov v časopise in imel dve strokovni predavanji v Udruženju Jug. Inž. i Arh., sekcija Ljubljana. Pripomnim, da je prometni minister končno odobril traso, ki sva jo podpisani in g. ing. Klodič obravnavala in zagovarjala.

Pripravljenih pa imam še nekaj člankov, ki še niso objavljeni, o katerih bom najbrž predaval v gori omenjeni sekciji Udruženja Inž. i Arh.

Sedaj proučavam obenem z g. ing. M. Klodičem trase železniških zvez Celje–Velenje z gornjo savsko progo, vprašanje, ki postane aktualno z najetjem večjega inozemskega državnega posojila.

Ing. Hrovat l. r.

JASINSKI MIHAJLO.

Ustavnyja zemskija gramoty Litovsko-Russkago gosudarstva. Kijevskija Universitetskija Izvestija, 1888 g. i posebej Kijev, 1889 g. (Delo je odlikovano po juridični fakulteti in univerzitetnem svetu z zlato medaljo ter denarno nagrado.)

K istorii krestjanskih dviženij v Rossiji. Volnenija krestjan Kijevskoj guberni v 1855 g. Čtenija v istorič. obščestve Nestora-letopisca, 1890.

Volnenija krestjan v Kijevskoj i Poltavskoj gubernii v 1861 g. Ibid., 1891.

Obzor izdanij Vilenskoj Archeografičeskoj komissii. Ibid., 1893.

Sčislenije sutočnago vremeni v Zapadnoj Rossii i v Poljše v XVI–XVII v. Kijev, 1895.

Lekcii po vnješnej istorii russkago prava (natisnjeno kot rokopis). Kijev, 1896.

Lekcii po vnješnej istorii russkago prava (druga, dokaj razmnožena izdaja). Kijev, 1898.

Istorija sostavlenija i istočniki Sobornago Uloženija cara Aleksjeja Michajlovića 1649 g. Kijev, 1899.

Materialy po istorii Luckago Tribunala. Kijev, 1899.

Luckij Tribunal, kak vysšaja sudebnaja instancija dlja Volynskago, Braclavskago i Kijevskago vojevodstv v poslednej četverti XVI v. Kijev, 1900.

Glavnyj Litovskij Tribunal, ego proishoždenie, organizacija i kompetencija (delo je odlikovano s častno nagrado Ruske Akademije znanosti). Kijev, 1901.

Zakupy Russkoj Pravdy (juridičeskaja priroda zakupničestva). Kijev, 1904.

Selo i verv Russkoj Pravdy. Kijev, 1906.

Materialy po istorii sudoustrojstva i sudoproizvodstva v Zapadno-Russkom gosudarstve — Akty o panskih i kopnych (narodnych) sudach XV–XVIII vv. 2 zveski (čez 1200 str.). Kijev, 1897–1912.

Razen tega je prof. M. N. Jasinski 1. natisnil več ocen in člankov v časopisih in dnevnikih, 2. priredil za tisk več zvezkov »Čtenij Istoričeskago Obščestva Nestora-letopisca«, katerega je bil večletni tajnik, in 3. priredil za tisk »Sbornik statej po istorii prava« na čast prof. M. Vladimirskemu-Budanova. Kijev, 1904.

Kaj je najpotrebnejše za slovansko primerjalno pravno zgodovino? Ljubljana, 1921. Zbornik znanstvenih razprav. Zv. I.

Besedila Kastavskega, Veprinačkega in Trsatskega statutov. Ljubljana, 1923. (Litografirana skripta za dijaške vaje na ljubljanski univerzi.)

Kada i na koji način je bio sastavljen Kastavski statut? Ljubljana, 1924. Zbornik znanstvenih razprav. Zv. III.

Prehod od ustnega običajnega prava k pisanemu zakonu. Ljubljana, 1925. Ibid. Zv. IV.

Zakoni grada Veprinca (statut Veprinački). Ljubljana, 1926. Ibid. Zv. V.

V kakoj mjerje vizantijskie juridičeskie sborniki služili na praktikje dopolneniem k Zakoniku c. Stefana Dušana. Referat na Bizantološkem mednarodnem kongresu v Beogradu aprila 1927. (v tisku).

V spomin Vladimirja Mažuranića. Slovenski Pravnik, 1928, april.

V pametj na Vladimir Mažuranić. Belgarski Juridičeski Pregled, 1928, knjiga 1–5.

Iz istorije Kastavskog statuta. Ljubljana, 1928. Zbornik znanstvenih razprav Zv. VI.

Važno vprašanje iz zgodovine Dubrovniških pogodb s Srbijo. Rusko poročilo o beograjskem kongresu ruskih znanstvenikov l. 1928. V tisku v »Trudah« Ruskega instituta v Beogradu.

Ljubljanskaja kopija rakovačkega (novosadskega) prepisa Zakonika Štefana Dušana. Rusko poročilo istotam. V tisku istotam.

JENČIČ SALVI, DR.

Kresolum saponatum. Farmaceutski Vjesnik. 1926. L. 16. 683, 722.

Kresolseifen des jugoslavischen Handels. Pharm. Monatshefte. August 1927.

Wasserlöslichkeit der Kresolseifenlösungen. Nach Versuchen von E. Udonč. Kolloidzeitschrift. 1927. L. 42, 69.

Gelatinierungsvermögen von Kresolseifensystemen. Nach Versuchen von V. Kuljiš. Kolloidzeitschrift. 1927. L. 42, 168.

JESENKO FRANC, DR.

Über die Turgeszenzdauer abgeschnittener Pflanzensprosse. Botanische Zeitschrift, 1910.

Einige neue Verfahren die Ruheperiode der Holzgewächse abzukürzen. Berichte der deutschen Botanischen Gesellschaft. 1911.

Neue Verfahren die Ruheperiode der Pflanzen abzukürzen. Berichte d. d. Bot. Ges., 1912.

Sur un hybride fertile entre Triticum et Secale. Paris Conference de génétique, 1911.

Über das Austreiben im Sommer entblätterter Bäume und Sträucher. Berichte d. d. Bot. Ges.

Frühtreiben durch Äther, Alkohol und Stich. Wien, 1912.

Über Getreide-Speziesbastarde. Abstammungs- und Vererbungslehre, 1913.

Mendelismus. Urania, 1912.

Proleptische Entfaltung nächstjähriger Triebe in korrelativer Beziehung zur Belichtung der Knospen. Berichte d. d. Bot. Ges., 1929.

Botanični referati v raznih strokovnih revijah.

KANSKY EVGEN, DR.

Über die Reduktion von Aminosäuren.

Über die Isolierung von aliphatischen Alkoholen.

KASAL MIROSLAV, DR. ING.

Obtežilna preizkušnja železobetonskega mostu v Mojstrani. Vijesti hrvatskog društva inženjera i arhitekta. 1912. Br. 8., 9.

Grafična določitev vplivnic za momente kontinuirnega nosilca čez dve polji. Vij. hrv. dr. inž. i arh., 1912. Br. 10.

Kontinuirni nosilec nekonstantnega prereza. Vij. hrv. dr. inž. i arh., 1912. Br. 4., 5. i 7.

Pripombe k članku ing. Cornelluttija: Analitični proračun kontinuirnih nosilcev. Vij. hrv. dr. inž. i arh., 1912. Br. 11.

Vplivnice statično nedoločenih konstrukcij nekonstantnega prereza. Vij. hrv. dr. inž. i arh., 1912. Br. 1. i 2.

Razdelitev napetosti v ležajih, uporabljenih pri železobetonskih konstrukcijah. Vij. hrv. dr. inž. i arh., 1914. Br. 1., 2.

Novejši mostovi na Kranjskem. Vij. hrv. dr. inž. i arh., 1914. Br. 5.

Proračun združenih okvirjev z razdelitvijo na enojne okvirje. Správy spolku českých inženýru a arhitektu l. 1919.

Direktno dimenzijoniranje rebrastih železobetonskih profilov. Tehnički List, 1926. Br. 9.

Statični proračun okvirja s korekcijo rezultatov kontinuirnega nosilca. Tehnički List, 1927. Br. 10.

Problem železobetonske plošče med rebri z upoštevanjem torzije reber. Tehnički List, 1927. Br. 16.

Železobeton v teoriji in praksi. Obširni znanstveni spis. (V tisku.)

KELEMINA JAKOB, DR.

Untersuchungen zur Tristansage. Leipzig, 1910. Str. IX + + 80. (Teutonia XVI.)

Referat o knjigi G. Schoepperle, Tristan and Isolt, a Study of the Sources of the Romance. Frankfurt and London 1913, priobčen v Anz. f. d. Alt., 1918. Str. 55—66.

Geschichte der Tristansage nach den Dichtungen des Mittelalters. Wien, 1923. Str. XIII + 232.

Nove dulebske študije. Čas. zgod. nar. XXI. Str. 57—75. Glej l. c., XX. Str. 144—154, 166—167. Čas. slov. jez. knjiž. zgod. VI. Str. 41 s.

Slovarsko gradivo. Čas. zgod. nar. XVII. Str. 101—104. XXIII. Str. 139—145. ČJKZ. III. Str. 35—39.

Literarna veda. Pregled njenih ciljev in metod. Ljubljana, 1927. Str. 120.

KENK ROMAN, DR.

Die Entwicklung und Regeneration des Kopulationsapparates der Planarien. Zool. Jahrbücher, Anat., 45, 1923. Str. 213—250.

Dendrocoelides spelaea n. sp., nov jamski triklad (Turbellaria, Tricladida) iz Slovenije. Rad Jugosl. Akademije. Zagreb. 230, 1925. Str. 153—160.

Zur Anatomie von Dendrocoelum spinosipenis Kenk (Turbellaria, Tricladida). Zoolog. Anzeiger, 63. 1925. Str. 131 do 146.

Nova vrsta paludikolnih trikladov iz Slovenije (Une nouvelle Triclade paludicole de Slovénie). Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo. IV—VI B. 1926. Str. 28—34.

Rod Polycladodes. Rad Jugosl. Akademije. Zagreb. 232, 1926. Str. 175—189.

Eine eigentümliche Verdoppelung des Kopulationsapparates bei Polycelis tenuis Ijima. Zoolog. Anzeiger, 72, 1927. Str. 243—249.

KIDRIČ FRANC, DR.

(Ocena:) Dr. Jakob Sket. Slovenska slovstvena čitanka za sedmi in osmi razred srednjih šol. Druga predelana izdaja. Dunaj. C. kr. Zaloga šolskih knjig. 1906. 482. 8°: AslPh XXVIII (1906), 152—7.

Die slavische Liturgie in Polen (referat o publ., ki so jih napisali Szczęśnjak, Ptašickij, Sobolevskij): AslPh XXVIII (1906), 614—23.

† Alexander Kočubinskij: AslPh XXIX (1907). 633—6.

Primož Trubar. K njegovi štiristoletnici: Domovina 1908 (Celje), št. 80—145.
Češko-ilirski pravopis na Štajerskem do »Novic«: Zbornik u slavu Jagicu. Berlin 1908, 656—62.
Dr. Balthasar Anton Bogisic in der k. k. Hofbibliothek zu Wien. (Nach Akten der Bibliothek): AslPh XXXI (1909), 305—12.
Nepriobčena biografija Primoža Trubarja: IMK XIX (1909), 24—31.
Epilog k Trubarjevemu zborniku: NZ VI (1909), 7—31.
Język słowieński (ref.): Rocznik Sławistyczny II (Krakow 1909), 278, št. 219—23, 226—44.
Admontski oče naš . . .: NZ VI (1909), 124—26. (Pomote in potvare za razne potrebe I.)
Odgovor »Slovencu« (2. avg. 1909) radi »Pomot in potvar« I in »Epiloga«: Nar. Dnevnik I, št. 180 (10. avg. 1909), št. 181 (11. avg. 1909).
Admontska »vindiška« abeceda: NZ VII (1910), 114—21, 145—8. (Pomote II.)
Slovensko za- ozir. opisovanje admontskih podložnikov: NZ VII (1910), 176—7. (Pomote III.)
Maša v »vindiškem« jeziku: NZ VII (1910), 299—304. (Pomote IV.)
Kranjski sotrudnik knjige: »Die Illyrischen Provinzen und ihre Einwohner. Wien. In der Camesinaschen Buchhandlung. 1812«: Carniola. Nova vrsta I (1910), 97—100.
Paberki o Vrazu: ČZN VII (1910), 191—231. (191: I. Vraz prvič v Ljubljani. 195: II. Vraz jurist v Gradcu. 205: III. Vraz in Grün. 222: IV. Vraz in Korytko.)
Herzog kot srednik med Vrazom in Grünom: ČZN VII (1910), 320.
Pibliografija Vrazovih spisov in korespondenc: ČZN VII (1910), 322—84.
Slovenski napis iz XVI. stol.: LZ XXX (1910), 256.
Vincenca Zusnerja nemški prevodi iz Prešerna in drugo: LZ XXX (1910), 58—63.
Paberki o Korytku in dobi njegovega delovanja v Ljubljani: LZ XXX (1910), 298, 364, 431, 490, 552, 682, 745.
Slovinska literatura r. 1909: Slovanský Přehled 1910, 326—36.
(Ocena:) Bučar Franjo dr., Povijest hrvatske protestantske književnosti za reformacije. Zagreb 1910: LZ XXXI (1911), 275—8.
Prešernov sonet: »Pov'do let starih čudna izroč'la . . .«: LZ XXXI (1911), 428—31.
Anastasius Grün in Matevž Ravnikar-Poženčan: Veda I (1911), 68—9.
(Ocena:) Grafenauer, Zgodovina novejšega slovenskega slovstva 1909: Veda I (1911), 97—105.
Iz prvih časov slovenske umetne pesmi: Veda I (1911), 115—168.
Korespondenca med Prešernom in Vrazom: ZMS XIII (1911), 29—48.
Donesek k zgodovini kočevske narodne pesmi: Carniola. Nova vrsta III (1912), 28—43.
Obseda Sigeta v sodobnem hrvaškem opisu: ČZN IX (1912), 42—97.
(Ocena:) Časopis pro moderní filologii I: Veda II (1912), 104—5.
Recimo dve, tri o slovenskem preporodu: Veda II (1912), 161—9.
Slovensko »znanstvo« med Poljaki: SN 17. maja 1913 (št. 111).

Francosko-ilirska loža prijateljev kralja rimskega in Napoleona v Ljubljani: Slovan XII (1914), 10—2, 58—60, 84—7.
Pismo grofa Władysława Ostrowskega Korytku: ČZN XII (1915), 156—160.
Framasonske lože hrvaških zemelj Napoleonove Ilirije v poročilih dunajskega policijskega arhiva: Rad 206 (Zagreb 1914), 25—60.
Ivan Ungnad v prognanstvu: ČJKZ I (1918—19), 64—78, 153—178; II (1920), 47—62, 188—209.
Trimerek Linhartove Miss Jenny Love: ČJKZ I (1918—9), 213—4.
Korespondenca iz dobe jugosl. protestantizma v »skupnem heneberškem arhivu«: ČJKZ I (1918—9), 215—7.
Die protestantische Kirchenordnung der Slovenen im XVI. Jahrh. Eine literarisch-kulturhistorisch-philologische Untersuchung. Heidelberg 1919. XVIII + 158 str.
Sloven. Protestanten aus dem Gailtale in der Lausitz: AslPh XXXVII (1920), 541—2.
(Ocena:) Josip Jurčič. Zbrani spisi. Uredil dr. Ivan Prijatelj. 1918: ČJKZ II (1920), 109—112.
(Ocena:) Stritarjeva antologija. Uredil in uvod napisal dr. Ivan Prijatelj. 1919: ČJKZ II (1920), 112—3.
(Ocena:) Loesche, Truberiana. U. d. Wirksamkeit in Kempten. Beiträge zur bayer. Kirchengesch. XXVI: ČJKZ II (1920), 114—7.
Trubarji na Raščici: ČJKZ II (1920), 251—73.
Jurij Kobila: ČJKZ II (1920), 276—81.
Slovenci v Kuttnerjevem potopisu iz l. 1799.: ČJKZ II (1920), 295—7.
Bartholomeus Georgijevic. Biographische und bibliographische Zusammenfassung. Wien-Prag-Leipzig 1920 (Museion. Veröffentlichungen aus der Nationalbibliothek in Wien. Mitteilungen III).
Trije prispevki k zgodovini slovenskega pismenstva v 16. stol. (Kdaj je izšla prva slovenska knjiga? Ta pervi psalm sbnega trijemi islagami, 1579. Kdo je priredil 4. izd. slovenske protest. pesmarice?): Južnoslovenski filolog II (1921), 301—8.
Opombe k protiref. (katol.) dobi v zgodovini slovenskega pismenstva: ČJKZ III (1921—1922), 73—133.
(V Glonarjevem članku o slov. biografskem leksikonu, Jugoslavija 1922, št. 180): Ahacel, Scarlichi, Trubar.
Prof. M. Murko o »početkih jedinstvenega književnega jezika Hrvatov in Srbov« (ocena čl. iz Baudoinovega zbornika 1921): LZ XLII (1922), 188—19[?].
Zborovanje delegatov čeških in jugoslovanskih akademij ter učenih društev v Zagrebu: LZ XLII (1922), 58—60.
(Ocena:) Fr. Prešeren, Antologija. Uredio i predgovor napisao dr. Joža Glonar 1922: LZ XVII (1922), 758—9.
O sumljivih naslovih knjig v zgodovini južnoslov. pismenstva reformacijske dobe: Slavija I (1922), 360—78. (1. Prva izdaja Znojilskovega katekizma iz dobe 1550—58 in tiskana slovenska augsburška veroizpoved pred 1559. l. v Moskvi? 2. Mominus cortnicinn Očenaš 1561 r. 3. Večenaps 1561 r. 4. Dalmata konzul Confessiones tres ital. 1562 ali 1563. 5. Dalmata konzul ital. Postila 1562 ali 1563. 6. Slovenski ordinalie pred 1564. l. 7. Catechesis slavica Crelii. 8. Trubarjeva pesmarica, ki bi naj bila izšla okoli 1570. l. 9. Mihajlo Bucic. 10. Slovensko-nemški katekizem 1575—1580.)
Trubarjevi na votivni sliki v Dezendingenu iz 1587. l.: ZUZ II (1922), 1—8.

Doneski za zgodovino slovenskega lekcionarja in slovenske pridige od konca srednjega veka do l. 1613. (1699): BV III (1923), 149—69.

Ogrodje za biografijo Primoža Trubarja. (Obenem analiza Andrejevih, Hrenovih, Rosolenčevih in Valvasorjevih doneskov za biografijo Trubarja): RDHV I (1923), 179—272.

Бартоломеј Георгијевић: Ј. Србија, knj. IV (Skoplje, 1923), 497—521 (nova redakcija nemške biografije iz 1920 in ocena Babingerjeve kritike v Ung. Jahrbücher iz 1922).

Stapleton med Slovenci: ČJKZ IV (1924), 76—105.

Otrozhia Biblia 1566: ČJKZ IV (1924), 121—5.

Otrozhia Tabla (ali Biblia) okoli 1580: ČJKZ IV (1924), 125—8.

Bohoričev Elementale Labacense cum Nomenclatura: ČJKZ IV (1924), 128—30.

Slovenske knjige v protestantski stanovski šoli v Ljubljani 1563—1598: ČJKZ IV (1924), 130—9.

Gregor Vorenc (diskalceat pater Franciscus Xaverius a. S. Ignatio): ČJKZ IV (1924), 139—46.

Doneski škofa Hrena za zgodovino reformacije na Slovenskem: ČZN XIX (1924), 20—4.

Nekaj o Abacelnovih »Pesmih«: ČZN XIX (1924), 39—40.

Datum Slomškove »Einleitung zu den slov. Vorlesungen«: ČZN XIX (1924), 40—1.

Anton Breznik in njegova pratika: ČZN XIX (1924), 112—6.

Fra Gregorio Alasia da Sommaripa: LZ XLIV (1924), 102 do 110.

Primož Lavrenčič in njegova pesmarica (Iz predštudij za zgodovino slov. cerkvene pesmi): ČZN XX (1925), 80—5.

Iz delavnice za komentar Prešernu: LZ XLV (1925), 25 do 34, 128.

Prešernov sonet z akrostihom Pavšku in Stelzichu: LZ XLV (1925), 128.

Prešernova zabavljica »Novi Pegasus« oziroma »Kam je prešel polž iz Višnje gore«: LZ XLV (1925), 191.

(Članki v SLOV. BIOGRAFSKEM LEKSIKONU 1925—28:) Abacel, Ahn, Alasia, Alič, Ambrožič, Andreaš, Andrioli, Apostel, Arlič, Auersperg Anton, Bacho, Basar, Bastiančič, Bedenčič, Beranič, Bile, Blaznik Blaž, Bohorič, Bonomo, Borghi, Bratuša, Brence J., Breznik A., Brigido M., Bučar Ivo Ivanovič, Budina L., Budina S., Burgar J., Burja, Chráska, Cigler, Ciringer, Cobenzl Gvidon, Conti, Crobath, Cvetko, Čandik, Čep, Čiolič, Čop (rodb.), Čop Ant., Čop Janez, Čop Mat., Dagarin, Dajnko, Dalmatin, Debeljak Mat., Debever Janez, Dev Feliks, Dolžan, Edling (rodb.), Edling J. N., Edling R. J., Elze, Erberg (rodb.), Erberg Janez Dan., Erberg Jožef Kal., Faitanus, Fašank, Frankopan, Fraaul, Frischlin, Füster, Gall, Gallenberg, Gassler, Gebhard, Glavar, Globočnik, Glosič, Goličnik, Gollmayer (rodb.), Gollmayer Jurij, Goriup, Gottweis, Grabner, Grabrijan, Gradišek, Grizold, Großkopf, Gruber Avg., Grundner, Gunz, Gusič (rodb.), Gusič Seifrid, Gutman, Gutsmann, Harman, Hasiber, Hasl, Hašnik, Hauptmann Lj., Herberstein (rodb.), Herberstein Karl J., Herbiz Fr., Hipolit, Hofman Mihael, Holzapfel, Hornbeck, Hradecky, Hren (rodb.).

(Članki v NARODNI ENCIKLOPEDIJI Srp.- hrv.- sloven. 1925—29:) Alasia, Bohorič, Breznik Ant., Budina S., Cigler, Cvetko, Čandik, Čop, Dajnko, Dalmatin, Debever J., Dev Feliks, Elze, Fraaul, Georgijevič, Grabrijan, Gutman, Gutsmann, Pohlin, Popovič, Prešeren, Prijatelj, Slovenačka književnost do polovine 19. veka, Vergerij, Vesel, Vodnik, Volkmar.

Ob prvem sešitku »Slovenskega biografskega leksikona«: Jutro« 26. IV. 1925 (št. 98).

Glose iz portretne razstave: Jutro 23. IX. in 24. IX. 1925 (Hreni, Ž. Zois, Vodnik).

(Ocena:) Dante 1321—1921. Izdal in uredil dr. Al. Res 1921: LZ XLV (1925), 629—33, 691—4 (ocena Puntarjevega članka: Dante in problem Prešernove »Nove pisarije«).

Dramatične predstave v Ljubljani do l. 1790.: ČJKZ V (1926), 108—120.

Tomaž Markowitsch, Joh. Ernst Philipp Christian Ludwig Liscov ter ilirsko gledališče 1705—15, ozir. ljubljansko 1735: ČJKZ V (1926), 143—53.

Bohoričevi: ČJKZ V (1926), 157.

Bohorič v kranjskem dež. zboru: ČJKZ V (1926), 157.

Ob Prijateljevi petdesetletnici: ČJKZ V (1926), 158.

Andrej Smole: Jutro št. 122, 30. maja 1926.

Бартоломеј Георгијевић (v knjigi z istim naslovom. Skoplje 1924 [recte 1926] — ponatis iz »Južne Srbije« 1925).

Prešernove odklonjene prošnje za advokaturo: RDHV III (1926), 45—109.

Prešerni od konca 15. do srede 19. stoletja: ČJKZ VI (1927), 165—98.

Ob Šlebingerjevi petdesetletnici: ČJKZ VI, 245—8.

Kastelčeva prošnja za dovolitev Čbelice: ČJKZ VI, 257.

O literarni zgodovini: LZ XLVII (1927), 449—58.

Старија словеначка књижевност: Словеначка (Српска књижевна задруга, коло XXX, бр. 202, Beograd, 1927), 86—134.

Bibliografski uvod v zgodovino reformacijske književnosti pri južnih Slovanih v XVI. veku (I. Bibliografija knjig iz južnoslov. reformacijske produkcije). Izdalo (po predavateljskih zapiskih) in založilo: Društvo slušateljev filozofske fakultete v Ljubljani. 1927. Str. 235.

Nemška ali francoska orijentacija? (Odgovor na anketo): Jutro 20. 2. 1927.

Nekaj iz zgodovine prerekanj o matematični arhitektoniki v Prešernu (Pomenki I): LZ XLVIII (1928), 376—9.

Evropski okvir in Puntarjeva bramba (Pomenki II): LZ XLVIII (1928), 363—374.

Dvoje Čopovih pisem Kopitarju, ocena Čbelice IV iz 1834 in drugo: ČJKZ VII (1928), 173—194.

Ob osemdesetletnici Prešernove smrti. (Interview): Jutro 8. febr. 1929.

Razvojna linija slovenskega preporoda v prvih razdobjih: RDHV V—VI (1929), 42—176.

Zgodovina slovenskega slovstva od začetkov do marčne revolucije. Razvoj, obseg in cena pismenstva, književnosti in literature. Izdala Slovenska Matica v Ljubljani. (1. snopič 1929, 136 strani.)

KOPYLOV ALEKSEJ, ING.

Izdal skripte iz Rudarskega strojeslovja. I. del. (Izvaževalni stroji.)

Pripravil za izdajo II. del skript iz Rudarskega strojeslovja. (Sesalne naprave, naprave za stisnjeni zrak, ventilatorje in ventilacijske naprave.

KOROŠEC VIKTOR, DR.

Mednarodna zaščita manjšin v Jugoslaviji (Razprava je bila odlikovana s svetosavsko nagrado Nj. Veličanstva kralja.) Čas. 1923/24.
Politični del nemške ustave. Socialna misel. II.
Nove smernice v moderni romanistiki. Slov. Pravnik 1926.
Die Erbenhaftung nach römischem Recht. I. Teil. VIII + 127 str. Leipzig. 1927. Leipziger rechtswissenschaftliche Studien, herausgegeben von der Leipziger Juristen-Fakultät. 29. zvezek.
Naloge moderne rimskopravne vede s posebnim ozirom na razvoj rimskega prava. (Pripravljeno za tisk.)

KOS MILKO, DR.

Slovenska osebna imena v »Liber confraternitatum Seccoviensis«. Časopis za zgod. in narodopisje. X (1913), 8—25.
Opazke h kronološki vrsti tržaških škofov v srednjem veku. Carniola VII (1916), 161—177.
Doneski k zgodovini Istre v srednjem veku. Vjesnik zemaljskog arkiva. Zagreb. XVIII (1916), 1—28.
Oglejski patriarhi in slovenske pokrajine do srede 13. stol. s posebnim ozirom na vlado patriarha Bertolda iz rodovine Andechs. Časopis za zgod. in narodopisje XIII (1917), 1—44.
Tolminska gastaldija leta 1377. Carniola VIII (1917), 1—15, 147—162.
Odnošaji medju goričkim grofovima i hrvatskim plemstvom u srednjem vijeku. Vjesnik zemaljskog arkiva. Zagreb. XIX (1917), 282—303.
O nameravani ustanovitvi škofije v Gornjem gradu leta 1237. Časopis za slov. jezik, književ. in zgod. I (1918), 100—8.
Srbski Brankovići in goriški grofje. Čas. za slov. jezik, književ. in zgod. II (1920), 92—97.
Dantejevi sledovi med Jugoslovani. Zbornik »Dante«. Ljubljana. 1921. 271—276. Isto z naslovom »Le traccie di Dante fra gli Jugoslavi« v italijanski izdaji istega zbornika, str. 153—160 (Gorica 1921) in v reviji »L'Europa orientale«. 1921.
Paleografske in historične študije k freisinškim spomenikom. Časopis za slov. jezik, književ. in zgod. IV (1924), 1—37.
Draške privatnopravne listine v 13. stoletju. Arhiv za arbanasku starinu, jezik i etnologiju II (1924), 1—9.
Slovanski teksti v kodeksu 95 mestne biblioteke v Toursu. Slavia (1924), 370—391.
Fragment jednog dubrovačkog obituarija XIII. veka. Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor IV (1925), 193—209.
Ljubljanski rokopis Lothrenove »Ecloga de moralibus Job«. Razprave znanstvenega društva za hum. vede II (1925), 289—302.
Srednjeveški rokopisi državne licejske knjižnice v Ljubljani. Zbornik za umetnostno zgodovino IV (1924), 129 do 138, 175—193; V (1925), 49—63, 98—101, 161—172, VI (1926), 42—47, 89—104, 156—168, 224—233.
Srednjeveški rokopisi v Sloveniji. Zbornik za umetnostno zgodovino VII (1927), 142—153; VIII (1928), 38—48.
Dubrovačko-srpski ugovori do sredine 13-og veka. Glas srpske kraljevske akademije. 123. knjiga (1927), 1—68.
Rimana pesem o ustanovitelju Jurklostra vojvodu Leopoldu VI. Časopis za slov. jezik, književ. in zgod. VI (1927), 230—241.
»Telegraphe Officiel« in njegove izdaje. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo VII—VIII (1926—1927), 5—12.
Istorija Slovenaca. v knjigi »Slovenačka«. Srpska književna zadruga, kolo XXX, br. 202, str. 33—85, 1927.
Slovenski zapisi u rukopisu basilika cod. graec. 1352 Narodne biblioteke u Parizu. Vjesnik hrv. arheol. društva u Zagrebu, NS XV (1927), 275—276.
Franc Kos: Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. peta knjiga (1201—1246), uredil Milko Kos. V Ljubljani 1928. Založila in izdala Leonova družba v Ljubljani. 8°. LXIII + 586 str. (Napisal uvod, sestavil registre in uredil.)
K postanku slovenske zapadne meje. Razprave znanstvenega društva za humanistične vede V-VI (1929).

KRAL ALOJZ, DR. ING.

Die St. Jakobsbrücke in Laibach. Österreichische Wochenschrift f. d. öff. Baudienst. Wien. 1916.
Die St. Jakobsbrücke in Laibach. Beton u. Eisen. Berlin. 1917.
Možnosti nadaljnjega tehničnega razvoja gozdarstva z ozirom na elektrifikacijo dežele in izrabo vodnih sil. Zbornik: »Gozdarstvo v Sloveniji«, izdan povodom kongresa šumarskih inženjerjev v Ljubljani. 1923.
Elektrisační a průmyslové poměry v Jugoslavii. Strojnický Obzor. Praga. 1924.
Izdelki slovenskih opekarn. Poročilo o preiskavah, predlog za norme. Trgovski list. Ljubljana. 1926.
Eisenbetonkonstruktionen bei neueren Industriebauten in Slovenien. Poročilo o lastnih delih. Beton u. Eisen. Berlin. 1927.
Využiti vodních sil na Drávě a Sávě. Zborník Triumf Techniky. Praga. 1928.
Razen tega drobnejši članki v dnevnikih in recenzije v strokovnih listih.

KREK GREGOR, DR.

Poleg razprav, člankov, recenzij, poročil, prevodov odločb in zakonov itd. v domačem in inozemskem strokovnem časopisju nastopni samostojno izišli spisi:
Entwicklung des Besitzbegriffs, historisch und dogmatisch dargestellt. Graz. Selbstverlag (Ulbrich). 1898.
Navodilo za prisilne upravnike. (Poslovenjeno.) Gradec. Založilo Predsedništvo c. kr. višje deželne sodnije v Gradcu. 1899. 8°. Str. 74.
Wirtschaftliche und rechtliche Natur der Wertpapiere. Vortrag. Graz. 1900.
Exekution auf Wertpapiere. Vortrag. Ibidem. 1900.
Exekutionsausnahmen nach römischem Recht und dem Rechte der leges barbarorum. Ibidem. 1900.
Im Anfang war die Personalhaftung. (Tötungs- und Knechtungsrecht.) Ibidem. 1900.
(Zadnja dva spisa: Parerga k neobjavljenemu spisu: Über unpfändbares Vermögen nach österreichischem und deutschem Rechte.)
Gerichtlicher Vergleich und Versäumungsurteil bei verbürgter Schuld. Wien. Verlagsbuchhandlung M. Breitenstein. 1903. 8°. Str. 41.

Fälligkeit, Klagbarkeit und Versäumungsurteil bei der Bürgenschuld. Wien. Manz'sche Hof-Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 1905. 8°. Str. 19.

Pomen rimskega prava nekdaj in sedaj. Ljubljana. Založila juridična fakulteta. 1921. 8°. Str. 48.

Organizacija sodišč po najnovejšem zakonskem načrtu. Ljubljana. Založilo Društvo »Pravnik«. 1924. 8°. Str. XII + 287.

Grundzüge des Verfassungsrechtes des Königreiches der Serben, Kroaten und Slowenen. Berlin-Breslau. Verlag Hermann Sack. 1926. 8°. Str. 142.

Die österreichischen Zivilprozeßgesetze im Königreich der Serben, Kroaten und Slowenen. Fassung und Anwendung in ihren Geltungsgebieten Dalmatien und Slowenien. Dargestellt und erläutert (skupno s prof. dr. Milanom Škerljem). Wien. Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 1928. Vel. 8°. Str. 224.

KUŠEJ RADO. DR.

BROŠURE:

Verska anketa u Beogradu i njeni zaključci. Ljubljana. 1922.

Cerkev v luči prava in etike. Ljubljana. 1925.

KNJIGE:

Joseph II. u. die äußere Kirchenverfassung Innerösterreichs. Stuttgart. 1908.

Cerkveno pravo katoliške in pravoslavne cerkve (učbenik). Str. 480. Ljubljana. 1925.

Cerkveno pravo katoliške cerkve. Dodatek: Pregled virov, ustavnih in upravnih načel cerkvenega prava pravoslavne cerkve. Druga popravljena in popolnjena izdaja učbenika iz l. 1925. Str. 712. Ljubljana. 1927.

RAZPRAVE:

Codex juris canonici in njegov pomen za cerkev in državo. Zbornik ljubljanske juridične fakultete. I. 1921.

Verska pripadnost otrok in verski pouk v šoli ter naša začasna pokrajinska uprava. Njiva. I. Ljubljana. 1921.

Cerkvena avtonomija in naša ustava. Slov. Pravnik. 1921.

Cerkvena imovina in socialna ideja. Slovenec. Ljubljana. 1922.

Posledice državnega prevrata na polju patronatnega prava. Zbornik ljublj. jur. fakultete. II. 1922.

Vera in bračna vez v naši državi de lege lata in de lege ferenda. Zbornik ljublj. jur. fakultete. IV. 1925.

Pasivna asistenca pri mešanih zakonih po prejšnjem in po novem katoliškem cerkvenem pravu. Zbornik ljublj. jur. fakultete. V. 1926.

Izenačenje bračnih prava u kraljevini. Arhiv za pravne i društvene nauke. Beograd. Knjiga XIII. Br. 5-6. 1926. (Glavni referat na II. kongresu pravnikov v Ljubljani. 1926.)

Pravoslavne cerkve in njihovo pravo. Ocena III. izdaje Milaša: Pravoslavno crkveno pravo. Slovenec. 1927.

Missio in beneficii possessionem et institutio corporalis. Katolički List. Zagreb. 1927.

Pasivna asistenca in sedanji cerkveni zakonik. Bogosl. Vestnik. VIII. 1928.

Verski zaklad in patronatna bremena. Ljubljanski škofijski list. 1928. št. 7 in 8. Tudi v posebni brošuri.

Ustavne meje agrarne reforme. Slov. Pravnik. 1928. št. 11/12.

Zakonskopravne določbe v osnutku zakona o medverskih odnošajih. Slov. Pravnik. 1929. št. 1–6.

LAPAJNE STANKO, DR.

Prvi dogovor haaške konvencije z dne 12. junija 1902 in avstrijsko matrimonialno pravo. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1910. št. 6-8.

Haaški konvenciji o učinkih sklenitve zakona na osebno- in imovinskopravne odnošaje zakoncev z dne 17. julija 1905 in o uravnavi razvoda in ločitve takega zakona z dne 12. junija 1902. Pravni vestnik. Trst. 1926. št. 2, 4, 5.

Haaški dogovor o varuštvu z dne 12. junija 1902. Pravni vestnik. Trst, 1922. št. 2.

Haaški dogovor o preklicu in sličnih skrbstvenih ukrenitvah z dne 17. julija 1905. Pravni vestnik. Trst. 1926. št. 8.

Haaški procesni dogovor z dne 17. julija 1905. Pravni vestnik. Trst. 1922. št. 12. 1923. št. 1, 3, 4.

Kaj je in kaj ni mednar. zasebno pravo? Zbornik III ljubljanske juridične fakultete. 1923/24.

Občni del k mednarodnemu zasebnemu pravu. Zbornik IV ljub. jur. fakultete. 1924/25.

Črnogorsko mednarodno zasebno pravo v luči modernega. Pravni vestnik. Trst, 1925. št. 3-5.

Mednarodno zasebno pravo ital. cod. civile. Pravni vestnik. Trst, 1923. št. 6, 8.

Referat o programu V. haaške medjunar. konferencije za medjunar. priv. pravo. Arhiv. Beograd. 1924. Br. 1. Knj. VIII.

Mednarodno in medpokrajinsko stečajno pravo kraljevine SHS. Zbornik II. 1921/22.

Mednarodni stečaji in mednarodne zapuščine. Slovenski Pravnik. Ljubljana. 1925. št. 3, 4.

Kolizijske norme medpokrajinskega zasebnega prava v kraljevini SHS. Zbornik I. 1920/21.

Medpokrajinska pravna pomoč v naši kraljevini. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1923. št. 9-10.

Vprašanje medpokrajinske izvršbe. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1924. št. 3-4.

Nacrt zakona za pravnu pomoć u našoj kraljevini. Arhiv. Beograd. 1925. Br. 4. Knj. X.

K programu VI. haaške konferencije za medjunarodno privatno pravo. Arhiv. Beograd. 1927. Br. 1-2. Knj. XV.

Bemerkungen zur Kollisionsnorm des internationalen Kaufgeschäftes. Blätter für internationales Privatrecht. Leipzig. 1929.

Kolizijska norma mednarodne kupoprodaje (premičnin). Slov. Pravnik. Jubilejna številka. 1929.

Mednarodno in medpokrajinsko zasebno pravo kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev s pravnimi granami-posestrinami. Knjiga (398 str.). 1929. V založbi Tiskovne zadruge v Ljubljani.

»Treba li zjednačiti muško i žensko potomstvo u pravu nasledja?« Spomenica na I. kongresu pravnika, Beograd. 1925.

Žena i dedno pravo. Ženski svet. Trst, 1925. št. 10.

Ustav i bračno pravo. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1926. št. 1.

Teorija adekvatne kauzalnosti. Pravni vestnik. Trst. 1926. št. 1.

Današnje kondikcije. Zbornik V. ljub. jur. fakultete 1925/26. Nemški izvleček te študije. Wissenschaftliche Vierteljahresschrift der Prager juristischen Zeitschrift 1926. Zv. III.
Za odpravo pojma »zakonski zadržek«. Slov. Pravnik, Ljubljana, 1926. Št. 2.
Pravna narava tožbenih zahtevkov. Pravni vestnik. Trst. 1927. Češki izvleček te študije. Všehrd. 1 sl. 1927 (okt.)
Reparacije civilnega prava. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1927. Št. 1-12. Nemški izvleček te študije. Wissenschaftl. Vierteljahresschrift der Prager juristischen Zeitschrift. 1928. Zv. 1.
Prispevek k razlikovanju službene in delovršne pogodbe. Pravni vestnik. Trst, 1928. Št. 6-8. Nemški izvleček te študije. Wissenschaftliche Vierteljahresschrift der Prager juristischen Zeitschrift. 1929.
Pravni položaj supruge u bračnome, imovinskome i nasljednome pravu. Spomenica na III. kongres pravnika. Sarajevo. 1927.
Zmota ali prevara? Slov. Pravnik. Ljubljana. 1902. Št. 8-9.
Železnica, ladja, avtomobil. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1906. Št. 11.
Jezik in ustava. Njiva. 1921.
Novo meddržavno kazensko pravo. Slov. Pravnik. Ljubljana. 1922. Št. 10-12.

LUKMAN FRANC K., DR.

V »Voditelju v bogoslovnih vedah« (Maribor):
Studia Ambrosiana recentissima. VIII (1905).
O pomenu besede »missa« pri Ambroziju epist. 20, 4 VIII (1905).
Nauk sv. Ambrozija o evharistiji. IX (1906)
Irenejevo delo „Εἰς ἐπίδειξιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος" najdeno. X (1907).
Četrti kanonični evangelij v spisih sv. Justina. XII (1909).
Cvetna nedelja. Zgodovina procesije. XII (1909).
Latinske himne srednjega veka. XIII (1910).
Pravični, ki sedemkrat pade. XV (1912).
Egiptska liturgija II. ali III. stoletja. XV (1912)
Nauk grških apologetov II. stoletja o Kristusu kot zveličarju. XVI (1913).
Jezusova napoved Petrove smrti na križu (Jan 21, 18) XVII (1914).
Prispevki k zgodovini slivniške župnije pri Mariboru XVIII (1915).
Prilike v 10. pogl. Janezovega evangelija. XIX (1916)
V »Bogoslovnem vestniku« (Ljubljana)
Sv. Ignatija Antiohijskega list Smirnčanom 7. I. (1921)
Sv. Ambrozij o pokori. I (1921).
Zephyrinos, Kallistos, Hippolytos. VI (1926)
Nikolaj Kabasilas in Simeon Solunski o epiklezi. VII (1927).
Zephyrinos in Kallistos. VII (1927)
Markos Eugenikos o epiklezi. VII (1927)
Epitafij škofa Gaudentija. VIII (1928)
Kartuzijana Sifrida iz Jurkloštra »Commendacio celle« IX (1929).
V »Času« (Ljubljana)
Iz verstveno-zgodovinskih vprašanj starega krščanstva XVII (1922/23)
V »Časopisu za zgodovino in narodopisje« (Maribor)
K nagrobnemu napisu škofa Gavdencija v st. Pavlu pri Preboldu. XXI (1926)
V »Biblische Zeitschrift« (Freiburg im Breisgau)
Zu Justins Erklärung von Ps 110 (109), 2 in Dialog 83 VII (1909).

LUNJAK IVAN, PROF. DR.

Kterak Ovidius v »Promenach« jednotlive baje spojoval 1874. (Výroční zprava c. k. gymnasia v Jindřichově Hradci za školní rok 1874.)
Observationes rhetoricae in Demosthenem (Журналъ Министерства Народнаго Просвѣщенія, ч. 196, magistrska disertacija.) 1879.
Vergiliana. (Istotam, č. 200, str. 151 sl.) 1878.
De Homericis similitudinibus apud Vergilium. (Istotam, č. 218, str. 206 sl.) 1881.
Риторическіе этюды. (Istotam, č. 217, str. 288 sl., č. 218, str. 219 sl.) 1881.
Лагерь Квинтилія Вара въ Тевтобургскомъ лѣсу (Istotam, č. 220, str. 193 sl.) 1882.
Miscellanea critica. (Istotam, č. 230, str. 161 sl.) 1883.
Über den Status der ersten Rede des Isaeus »Über die Erbschaft des Kleonymos«. (Philologus, Bd. 42, S. 275 f.) 1884.
Реформа преподаванія древнихъ языковъ въ Австрійскихъ гимназіяхъ. (Журналъ МНПр., ч. 238, стр. 1 с.л.) 1885
Zu Athenaeus. (Philologus, Bd. 44, S. 177 f.) 1885
Quaestiones Sapphicae. (Kazaniae. Doktorska disertacija.) 1888.
Къ вопросу объ отношеніяхъ Демосфена къ Исократу. (Журналъ МНПр., ч. 267, стр. 72 с.л.) 1890.
Къ вопросу о реформѣ преподаванія древнихъ языковъ въ гимназіяхъ. (Ученыя записки Казанскаго университета, выпускъ I, стр. 214 с.л.) 1890.
О происхожденіи именъ Чехъ, Лехъ, Русь и Славяне. (Istotam, выпускъ II, стр. 277 с.л.) 1890.
Miscellen: Zu Euripides' Medea. Zu Aristoteles Rhetorik II, 11. (Philologus, Bd. 51, S. 544 f.) 1892.
О современномъ состояніи изученія древне-классическихъ памятниковъ. (Записки Новороссійскаго университета, т. 58, стр. 1 с.л.) 1893.
Miscellen: Zur Medeasage. Zu Dictys IV, 2. Zu den Horazscholien. Zu Cicero's Cato Maior 18, 51. (Philologus, Bd. 52, S. 208 f., 324, 327) 1893.
Гостынское чудо. (Записки Новорос. унив., т. 76, стр. 187 с.л.) 1898.
De parricidii vocis origine. (Istotam, m. 81, str. 189 sl.) 1900.
Verisimilium decas. (Istotam, m. 109, str. 418 sl.) 1907.
Идея мира въ древнемъ Римѣ въ эпоху Августа Октавіана рѣчь. (Istotam.) 1909.
De Sapphus fragmento 52 commentariolum. (Wiener Studien. Jahrg. XL, S. 97 f.) 1918.
Die böhmischen Eigennamen Čeha und Strachota. (Jagić's Archiv, Bd. 37, S. 538.) 1920.
Katonovo pravidlo o orbe. (Listy filologické 49, str. 21 n.) 1922.
1. Rušenje humanistične gimnazije v Nemčiji. 2. Stopnjanje zmaga humanistične gimnazije v Prusiji. 3. K reformi naših srednjih šol. (Slovenski narod, 1. I., 6. VIII., 23. XII.) 1924.

Zu Horat. sat. I., 10. v. 5 sq. (Philologische Wochenschrift 45. Sp. 1055 f.) 1925.

Загребъ и Аграмъ. (Югословенски филолог, кн. V, стр. 216 сл.) 1925.

De Propertii urbis patriae nomine. (Atti dell' Accademia Properziana del Subasio in Assisi. S. IV. No. 3.) 1927.

Češko žegnanje na vasi. (Slovenski narod 18. II.) 1928.

O slovanském puvodu jména »Rýbecoul«. Praha. 1928.

O puvodu jména »Žižka«. Praha. 1929.

Latein als Diplomatensprache. (Das humanistische Gymnasium. XL. S. 45.)

MAJDEL IGNACIJ. ING.

Atomska in specifična toplota elementov v trdnem stanju Začasno poročilo. Tehnički List. 1924. Br. 10. in 11.

Določitev kalcija pri magneziju. Tehnički List. 1925. Br. 22.

Vpliv amon-soli na rezultate določitve Mg po metodi Schmitza. 1925. Br. 6.

Tiljna preiskava premogov iz Slovenije. (M. Samec in I. Majdelj.) 1924. Br. 18.

Vpliv AmCl in $(Am)_2C_2O_4$ na rezultate določitve magnezije po metodi Schmitza. Tehnički List. 1925. Br. 16.

K analizi premoga: pepel; žveplo v pepelu; hlapno žveplo; koks. Tehnički list. 1926. Br. 3.

K analizi premoga: računanje sežigne toplote iz količine vlage, koksa in pepela. 1925. Br. 8.

Vpliv amonijaka na rezoltate določitve Mg po metodi B. Schmitza. Arhiv za kem. i farmac. 1927. Br. 4.

Allgemeine Formeln zur Berechnung der Atom- oder Molekularwärme sowie der Spezifischen Wärme der Elemente im festen Zustande. I. T. Zeitschrift f. anorganische und allgemeine Chemie. 1929. Bd. 178. Heft 1—3. S. 113—145.

Modifikacija metode Schneider-Finkener za odločanje in določitev Zn 1928. Arh. za kem. in farm. Br. 3.

Določevanje cementa v gotovem betonu. Tehnički List. 1928. Br. 23.

Iz znanstvenega delovanja mojega laboratorija. Predhodna poročila: a) Mesto PO_4 in Ti pri ločenju Al in Fe z lugom. b) Ločitev Al in Ti od Fe s kuhanjem z $Na_2S_2O_3$. c) K analizi premoga. Arh. za kem. i farm. 1928. Br. 4.

Über die Abscheidung des Zinks als Zinsulfid aus schwachsauren Lösungen. Zeitschr. f. analytische Chemie. 1928. Bd. 16. Heft 5 u. 6. S. 204—212.

Iz znanstvenega delovanja mojega laboratorija. Predhodna poročila: a) Določevanje žvepla v železu, jeklu in grodelju. b) Uporaba lončkov s poroznim dnom za določitev Mg v obliki $Mg_2P_2O_7$. c) Metoda Frericha kot splošna metoda za določevanje nitratov in nitritov. d) K določevanju Zn v obliki $ZnSO_4$. e) Določevanje v isti probi Si. S. P in vsute grafit — temperoogljik v grodelju in todi v jeklu in železo. Arhiv za kem. i farm. 1929. Br. 2.

Lastna ničelna točka in lastna temperatura. Arhiv za kem. i farm. 1929. Br. 3.

Untersuchung der Kupferbestimmung nach Nießenson-Neumann. Zeitschr. f. analyt. Chem. 1929.

Mikroskopično in fotomikroskopično proučevanje premogov z mikroskopom in metalografskim mikroskopom. Die Berechnung des Heizwertes der Kohle aus dem Gehalt von Feuchtigkeit, Koks und Asche. Pripravljeno k tisku.

MAKLECOV ALEKSANDER.

Formi vinovnosti v ugolovnom prave. 1908. (Oblike krivde v kazenskem pravu.) Ruski.

K voprosu o formah vinovnosti v ugolovnom prave. »Žurnal ugolovnaga prava i processa«. 1913. (K vprašanju oblik krivde v kazenskem pravu.) Ruski.

Ugolovnoje pravo: a) učenije o nakazaniji; b) osobennaja čast ugolovnago prava. »Narodnaja enciklopedija naučnih i prikladnih znanij«. 1913. (Kazensko pravo: a) nauk o kazenskih sredstvih; b) poseben del kazenskega prava.) Ruski.

Institut pravoporaženij v novejših zakonodatelnih projektah. »Juridičeskij Vestnik«. Moskva. 1915. (Institucija izgube časti in pravic v novejših načrtih.) Ruski.

K voprosu o juridičeskoj ocenke huliganstva. »Juridičeskij Vestnik«. 1913. (Vprašanje pravne kvalifikacije t. zv. huliganstva.) Ruski.

Novaja tjuremnaja instrukcija. Ibid. 1916. (Novi predpisi za izvrševanje kazni na prostosti.) Ruski.

Ugolovnoje pravo posle vojni. »Trudi ruskih učenih zagranicej«. T. II. Berlin. 1923. (Kazensko pravo po svetovni vojni.) Ruski.

Pamjati prof. N. S. Taganceva. »Russkaja Misl«. 1923. Knj. I-II. (Nekrolog ruskega kriminalista prof. N. S. Taganceva.) Ruski.

Ugolovnoje pravo i ugolovnij process. Bibliografičeskij obzor. »Trudi komiteta ruskoj knjigi«. Praga. 1924. (Kazensko pravo in kazenskopravno postopanje. Bibliografični pregled.) Ruski.

Sovjetski Ugolovnij kodeks. »Russkaja Misl«. 1923. Knjige III-V. (Sovjetski kazenski zakonik.) Ruski.

Ugolovnoje pravo Sovjetskoj Rossiji. Sbornik: »Pravo Sovjetskoj Rossiji«. T. II. Praga. 1925. (Kazensko pravo Sovjetske Rusije.) Ruski.

Klassovoje načalo v sovjetskem ugolovnom prave. Časopis »Pravo i hozjajstvo«. Pariz. 1925. (Razredno načelo v sovjetskem kazenskem pravu.) Ruski.

Iz zametok o kassacionnom sude. »Juridičeskij Vestnik«. 1913. (Nekaj pripomb o kasacijskem sodišču.) Ruski.

Kommentarij k Ustavu ugolovnago sudoproizvodstva. Oddeli: Sudebnije prikazi. Kassacionnoje obžalovanije. Proizvodstvo po vozobnovleniju ugolovnih del. »Sistematičeskij komentarij k Ustavu ugolovnaga sudoproizvodstva« pod red. prof. M. N. Gerneta. T. II i V. Moskva. 1914-1916. (Komentar nekaterih poglavij ruskega kazenskopravdnega reda.) Ruski.

Ohrana detstva i detskaja prestupnost. Kurs lekcij. (Lit.) Praga. 1925. (Zaščita mladine in mladinsko zločinstvo. Predavanja.) Ruski.

Ohrana detstva, kak socialnaja problema sovremennosti. Petrograd. 1917. (Zaščita mladine kot aktualen socijalni problem.) Ruski.

F. W. Förster. K harakteristike jego vozzrenij v oblasti obščej i kriminalnoj pedagogiki. »Russkaja škola za rubežom«. Praga. 1923. Knj. 2-3. (F. W. Försterjev nauk o splošni in kriminalni pedagogiki.) Ruski.

K probleme školnago nakazanija. Ibid. Knj. 4. (Problem šolske kazni.) Ruski.

Detskaja bezprizornost i borba s njej v sovjetski Rossiji. Ibid. Knj. 5-6. (Mladinska zanemarjenost v Sovjetski Rusiji.) Ruski.

Obrana detstva i meri borbi s bezprizornostju i prestupnostju molodeži. Sbornik »Pravo Sovjetskoj Rosiji« T. I. Praga. 1925. (Zaščita mladine in boj zoper mladinsko zanemarjenost in zločinstvo.) Ruski.

Novejšeje zakonodatelstvo ob ohrane detstva v Germaniji. »Russkaja škola za rubežom«. 1924. N 10-11. 1925. N 13-14. Praga. (Novejša nemška zakonodaja o zaščiti mladine.) Ruski.

Novija dannija o položeniji bezprizornih detej v sovjetski Rossiji. Ibid. 1925. N 12. (Novejši podatki o položaju zanemarjene mladine v Sovjetski Rusiji.) Ruski.

Osobij sud dla maloletnih v Harkove. Žurnal Ministerstva Justiciji«. (Posebno mladinsko sodišče v Harkovu.) Ruski.

Socialnoje popečenije o detjah v Čehoslovačkoj Respublike. Praga. 1926. (Socijalno skrbstvo za mladino v Čehoslovaški republiki.) Ruski.

Ruskij juridičeskij fakultet v Prage i obščija zadači juridičeskago obrazovanija russkoj molodeži zagranicej. Berlin. 1923. (Ruska juridična fakulteta v Pragi.) Ruski.

Zaščita dece v Rusiji. »Policija«. Beograd. 1920. Br. 15-18.

Ruska žena i revolucija. »Nova Evropa«. Zagreb. 1922. Knj. IV. Br. 1.

Ruska emigracija. (Fakta i misli.) »Nova Evropa«. Zagreb. 1922. Knj. VI. Br. 8.

Novodoby razvoj trestniho zakonodarstvi v Rusku. »Pravnik«. Praha. Ročnik 62. Sešit. 1. 1923.

Za prof. Dr. N. S. Tagancevem. Ibid. Ročnik 62. Sešit. 12. 1923.

Tridni princip v sovetskem trestnim pravu. »Pritomnost«. Praha. 1925. Čis. 37.

Das Strafrecht Sowjetrußlands. »Das Recht Sowjetrußlands«, herausgegeben von A. Maklezow, N. Timaschew, N. Alexejew und S. Sawadsky. Verlag von Mohr (Paul Siebeck). Tübingen. 1925.

Der Schutz der Minderjährigen und die Bekämpfung der Kriminalität und Verwahrlosung Jugendlicher. Ibid.

The Ukrainian question through Serbian eyes. »New Russia«. London. 1920. Vol. II. N 26 July.

Zaščita dece kot problem kriminalne in socijalne politike. »Slovenski pravnik«. 1927. Št. 1—2.

Pogoji nevračunljivosti v načrtu za edinstveni kazenski zakonik kraljevine SHS. »Slovenski Pravnik«. 1928. Št. 5—8.

Zmanjšana vračunljivost v načrtu za edinstveni kazenski zakonik kraljevine SHS. Zbornik znanstvenih razprav. L. VI. 1927-1928).

Borba protiv dečje zanemarjenosti u savremenoj Rusiji. »Policija«. Beograd. 1928. maj.

Borba s detskoj bezprizornostju v S. S. S. R. Praga. 1927. Ruski.

Iz ruskoj kriminologičeskoj literaturi o detjah. »Russkaja škola za rubežom«. 1926. Knj. 21-22. (Iz ruske kriminološke literature o deci.) Ruski.

Borba s bulvarnoj i grjaznoj literaturoj v sovremennoj Germaniji. »Russkaja škola za rubežom«. 1928. Knj. 26. (Borba zoper ničvredno in umazano slovstvo v sodobni Nemčiji.) Ruski.

Pravovaja ohrana molodeži v Čehoslovackoj respublike. Praga. 1928. (Pravna zaščita mladine v Čehoslovaški republiki.)

MELIK ANTON, DR.

Misli o slovanskih narodnostnih problemih. Ljubljanski Zvon. 1918. Str. 64—73.

Narod, ki nastaja. Ljubljanski Zvon. 1918. Str. 476—484.

Vprašanje narodno mešanih ozemelj. Ljubljanski Zvon. 1918. Str. 637—650.

Nacijonalna država proti historični. Ljubljanski Zvon. 1918. Str. 788—797.

Moderna politična načela in naši obmejni spori. Ljubljanski Zvon. 1919. Str. 352—357 in 420—424.

Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev. I. del. 228 strani. Pota in cilji. 1. zv. Tisk. Zadruga. Ljubljana. 1919.

Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev. II. del. 1. in 2. snopič. 313 strani. Pota in cilji. 2. zv. Tisk. Zadruga. Ljubljana. 1920.

Zgodovina srednjega veka za nižje razrede srednjih in njim sorodnih šol. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Str. 129. Ljubljana, 1920.

Jugoslavija. Zemljepisni pregled. I. del. 283 strani. Pota in cilji. 5. 6. zv. Tisk. Zadruga. Ljubljana. 1921.

Jugoslavija. Zemljepisni pregled. II. del. 1. in 2. snopič. 522 strani. Pota in cilji. 11—14. zv. Tisk. Zadruga. Ljubljana. 1922-23.

Zemljepis kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev za IV. razred srednjih šol. Založila Jugoslovanska knjigarna. 131 strani. Ljubljana. 1923.

Jugoslavija. Zemljepisni, statistični in gospodarski pregled. I. del. Druga predelana in pomnožena izdaja. Pota in cilji. 5. in 6. zv. Tisk. Zadruga. 426 strani. Ljubljana. 1924.

Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev za višje razrede srednjih šol. 237 strani. Založila Jugoslovanska knjigarna. Ljubljana. 1924.

Nemci u Sloveniji. Letopis Matice Srpske. Novi Sad. 1925. Sv. I. Str. 66—70.

Problemi naše unutrašnje kolonizacije. Letopis Matice Srpske. 1925. Sv. III. Str. 175—187.

Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev. Geografski uvod v knjigi Kurt Hielscher. Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca v zbirki Orbis terrarum. Naklada knjižarne »Vera« u Ljubljani. 1926. Str. V—XII.

V St. Stanojevića »Narodni Enciklopediji« topografski opisi važnejših krajev v Sloveniji, poleg tega večji članek Slovenija, geografski opis.

Slovenačka. Geografski pregled. Slovenačka. Izdala Srpska Književna Zadruga. Beograd. 1927. Str. 5—32.

Kolonizacija Ljubljanskega Barja. 66 strani. Založila Tisk. Zadruga. Ljubljana. 1927.

† Jovan Cvijić. Geografski Vestnik. 1926. Str. 129—132.

Morfologija in gospodarska izraba tal v Bohinju. Geografski Vestnik. 1927. Str. 53—95. Ljubljana. 1928.

Meja med Balkanskim polotokom in evropskim trupom. Glasnik Geografskog Društva u Beogradu. Sveska XIV. Beograd. 1928. Str. 107—121.

Pliocensko porečje Ljubljanice. Geografski Vestnik. 1928. Str. 69—88. Ljubljana. 1929.

NAHTIGAL RAJKO, DR.

L. K. Goetz. Geschichte der Slavenapostel Konstantinus (Kyrillus) und Methodius. Gotha. 1897. Archiv f. slav. Philologie. 1898. XX. 124—140.

France Prešeren. 1800—1900. Prešernov Album. Ljubljanski Zvon. 1900. XX. 720—723.
Ein Beitrag zu den Forschungen über die sogenannte »Бесѣда трехъ святителей«. Archiv f. slav. Philologie. 1901—1902. XXIII. 1—95; XXIV. 321—408.
Нѣсколько замѣтокъ о слѣдахъ древне-славянскаго паримейника въ хорватско глаголической литературѣ. (Древности. Труды слав. коммиссіи Имп. Москов. Археол. Общ. 1902. III. 175—221 in v pos. odt. Moskva. 1902. 4°. str. 1—47).
Zusätze und Berichtigungen zu Ein Beitrag zu den Forschungen über die sogenannte Бесѣда трехъ святителей«. Archiv f. slav. Philologie. 1904. XXVI. 472—477.
Dr. O. Asboth. Kurze russische Grammatik. III. Auflage. Leipzig. 1905. Österr. Zeitschr. f. das kaufm. Unterrichtswesen. 1905. I. 158—159.
(Sovdeležba pri:) D. Pekmezi. Grammatik der albanesischen Sprache. Laut- und Formenlehre. Wien. 1908. 8°. Str. IV + 294.
A. Ichirkoff. Etude ethnographique sur les Slaves de Macédoine. Paris. 1909. Anthropos. 1909. 830—832.
A. Leskien. Grammatik der altbulgarischen (altkirchenslavischen) Sprache. Heidelberg. 1909. A. Leskien. Handbuch der altbulgarischen (altkirchenslavischen) Sprache. V. Auflage. Weimar. 1910. Ljubljanski Zvon, 1911. XXXI. 611—614 in 668—670.
Freisingensia. Doneski k razlagi jezika brižinskih spomenikov. I. V uzmazi — v uzmaztue. II. Zastopniki prvotno-slovanskih nosnih samoglasnikov v brižinskih spomenikih. Dodatek k Freisingensia II. Časopis za zgodovino in narodopisje. 1915. XII. 1—12. 77—122. 155—156.
Doberdò — Doberdob. Imenoslovno-dijalektološka študija. Carniola. 1917. VIII. 163—191.
Naznanilo o izdaji »Časopisa za slovenski jezik, književnost in zgodovino«. Ljubljana. 1917. 8°. str. VIII.
Die Bildung der Possessivpronomina im Albanischen und ihre bisherige falsche Auffassung. Posta e Shqypniës. Shkodra. 1917. I. Nr. 41. fol. str. 3—4.
Die Frage einer einheitlichen albanischen Schriftsprache. Graz, 1917. 8°, str. VI + 29.
Menschewiki und Bolschewiki. Tagespost. 1917. Nr. 206. str. 3—4.
Alpendeutsche und Slovenen. Tagespost. 1918. Nr. 286. str. 2.
Važnost latinskega dela brižinskega kodeksa in njegovih pripiskov za vprašanje o postanku in domovini slovenskih odlomkov. Freisingensia III. Časopis za slovenski jezik. književnost in zgodovino. 1918. I. 1—63.
Vatroslav Jagić. 1838—1918. Ljubljanski Zvon, 1918 XXXVIII. 724—736.
Južnoslovansko-italijansko sporno vprašanje. Ljubljana. 1919. 16°. str. 1—19. (Francoski prevod: Le point de controverse yougoslave-italien sous le jour de quelques données scientifiques. Lioubliana, 1919. 8°, p. 1—12.)
Koren vend-: vond-. Časopis za sloven. jezik. književnost in zgodovino. 1920. II. 123—126.
Oblike po osnovah na -u- v starocerkvenoslovanskih spomenikih. Zbornik filoloških i lingvističkih studija A. Beliću. Beograd. 1921. Str. 87—96.
Matija Murko. O priliki šestdesetletnice njegovega rojstva. Ljubljanski Zvon. 1921. XLI. 416—424 in 477—484.
Meyer. K. N., Slavische und indogermanische Intonation. Heidelberg. 1920. Јужнословенски филолог, 1921. II. 158—168.
Instrumental sing. fem. -olo : -oǫ : -ǫ. Donesek h karakteristiki in klasifikaciji slovanskih jezikov. Dodatek. Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino. 1921/22. III. 1—23 in 71—72.
Prisuba — prešuštvo. Časopis za sloven. jezik, književnost in zgodovino, 1921—1922. III. 63—70.
Akzentbewegung in der russischen Formen- und Wortbildung. I. Substantiva auf Konsonanten. Heidelberg. 1922. Slavica VII. 8°. str. VIII + 300.
Doneski k vprašanju o postanku glagolice. Razprave Znanstv. društva za human. vede. 1923. I. Str. 133—178.
O elbasanskem pismu in pismenstvu na njem. Архив за арбанаску старину, језик и етнологију. 1923. I. 160—195
† Vatroslav Jagić. Ljubljanski Zvon. 1923. XLIII. 465—475.
Vpliv ruske revolucije na ruski jezik. Jutranje Novosti. 1923. št. 233 in 239.
Programatične i. dr. opazke h Kosovi razpravi o frisinških spomenikih. Dodatek k moji razpravi »Freisingensia III«. Freisingensia IV. Časopis za sloven. jezik, književnost in zgodovino. 1924. IV. 171—184.
Luk. XV. 11—32 v prevodu bratov Anastasija in Spyridona Tsellio (Tsel'o) iz Argyrokastra. Iz Kopitarjeve delavnice. Архив за арбанаску старину, језик и етнологију. 1924. II. 89—106.
Starocerkvenoslovanski evhologij. Razprave Znanstv. društva za human. vede. 1925. II. 221—288. Priložena tabela glagolskih znakov.
Franc Miklošič. Ljubljanski Zvon. 1926. XLVI. 561—572
Nekaj kratkih pripomb o pomenu, potrebi in nalogah akademije znanosti v Ljubljani. Naša največja kulturna naloga. 1927. Str. 9—12.

NIKITIN VASILIJ, ING.

Diagramme des éléments géométriques principaux des feldspats, rapportés aux axes de l'indikatrisse optique, v ruskem jeziku s francoskim resumejem v Memoires de la Société Russe de Minéralogie. 2 serie vol. LV, referat v Neues Jahrb. Abt. A. 1927. II B. 311. 234 l.
Parallele Verwachsungen des Fahlerzes und seine chemische Konstitution. v nemškem jeziku.
»Zeitschrift für Kristallographie.« 69 Bd. S. 482—502. 1929.
V tisku se nahaja:
Diagrammes de l'angle des axes optiques et de la biréfringences des plagioclases.
Objavljenje tega dela v ruskem jeziku s francoskim resumejem se pričakuje še v tem letu v posebni izdaji Ruskega mineraloškega društva »Memoires de la Société Russe de Minéralogie«.

OGRIS ALBIN, DR.

Politične stranke. sociologično-pravni spis. Ljubljana. 1926.
Razmere ljubljanskega prebivalstva glede dohodkov v l. 1924. Slov. Pravnik. XL. št. 5—8.
Vloge družb z o. z. v slovenskem gospodarstvu. Pravni Vestnik. Trst. 1927.
Delniške družbe v Sloveniji v letih 1919—1925. Ljubljana, 1927.

Delniške družbe po bilancah l. 1926. Prispevki h gospodarski statistiki, izdala Trgovska Zbornica l. 1928.
Regulativne hranilnice. Izšlo istotam.
Der Staatshaushalt und das Finanzsystem Serbiens bzw. Jugoslaviens vom Beginn des 19. Jahrh. bis zur Gegenwart. Gerloff-Meisel: Handbuch der Finanzwissenschaft III. Bd. Tübingen, 1928.
Statistika kreditnih zadrug v Sloveniji za poslovno leto 1926. Zbornik znanstvenih razprav juridične fakultete v Ljubljani. VI. 1928.
Nekaj zadružne statistike. Narodni Gospodar, 1928, št. 6—8.
Premoženjsko stanje kreditnih in gospodarskih zadrug v Sloveniji koncem l. 1926. Narodni Gospodar, 1928, št. 9.

OŠTIR KAROL, DR.

Etymologische und grammatische Versuche. Wörter und Sachen III.—V. Heidelberg. 1912-13.
Gibanti. Arch. f. slav. Phil. XXXIV. Wien. 1913.
Slavische Wortdeutungen. Arch. f. slav. Phil. XXXVI. Wien. 1916.
Sloven. deblo. Roczn. slaw. VII. Krakow. 1914-15.
Zum Verhältnis des idg. s-Lautes zu den semitischen Kehlkopflauten. Anthropos VIII. Wien. 1913.
Beiträge zur alarodischen Sprachwissenschaft I. Wien. 1921.
Sumerski izvor abec. številčnih imen. Čas XVI. Ljubljana. 1922.
Alarodica I. Razprave znanstv. društva za humanist. vede I. Ljubljana. 1923.
Illyro-thrakisches. Архив за арбанаску старину, језик и етнологију I. Београд 1923.
Baltoslovanska metatonija. Razpr. znanstv. dr. za humanist. vede II. Ljubljana. 1925.
Illyro-Pelasgica. Арх. арб. II. Beograd. 1925.
Danuvius-Asamus-Naissus. Арх. арб. II. Beograd. 1925.
Vorindogermanische (= alarodische) Zahlwörter auf dem Balkan. Арх. арб. II. III. Beograd. 1925. 1926.
K predslovanski etnologiji Zakarpatja. Etnolog I. Ljubljana. 1926-27.
Slav. slonъ »Elefant«. Slavia VI. Praha. 1927.
Preslave [illegible] Symbolae grammaticae in honorem Rozwadowski. Cracoviae. 1927.
Veneti in Anti. Etnolog II. Ljubljana. 1928.
Kleinasiat. [illegible] »die Wolfische«. Razpr. znanstv. dr. za humanist. vede V.—VI. Ljubljana. 1929.
Vorindogermanische Metallnamen in Alteuropa. Арх. арб. IV. Beograd.
Iapodi. Etnolog III. Ljubljana. 1929.
Vorgr. [illegible] Festschrift-Schrijnen 1929.

OZVALD KAROL, DR.

Z jezikovno-psihološkega polja. Popotnik XX. Maribor 1899.
Naši kulturni delavci v zrcalu Prešernovih poezij. Gorica. 1905.
Der biologische Naturgeschichtsunterricht und die philosophische Propädeutik an unseren Gymnasien. Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Wien. 1905.
Donesek k preosnovi slovenskega pouka na srednjih šolah. Popotnik XXVI. Maribor. 1905.
Poezija (pesništvo) v slovenski uri. Popotnik XXVI. XXVII. Maribor. 1905. 1906.
Reforma zrelostnega izpita na srednjih šolah. Popotnik XXX. Maribor. 1908.
Psychologische Untersuchungen über den logisch-formalen Bildungswert des altklassischen Sprachunterrichtes. Jahresbericht des k. k. Staatsgymnasiums Görz. Gorica. 1908.
O zanesljivosti otroškega pričevanja. Popotnik XXXI. Maribor. 1910.
Volja in dejanje. Psihološka analiza. Ljubljana. 1911.
Lichtseiten an der neuen Organisation des österreichischen Gymnasiums. »Der Arzt als Erzieher«. Zeitschrift für persönliche und soziale Gesundheitspflege. VII. München. 1911.
Vzgojeslovne novine (»Šolska občina«, mladinsko sodišče). Pedagoški Letopis. Ljubljana. 1911.
Srednješolska vzgoja. Gorica. 1912.
Logika kot splošno vedoslovje. Za srednje šole. Gorica. 1912.
Poročilo o kongresu za obraževanje mladine in za mladinoslovje v Münchenu l. 1912. Popotnik XXXIII. Maribor. 1912.
Eksperimentalna psihologija in eksperimentalna pedagogika. Pedagoški Letopis. Ljubljana. 1912.
Psihologija. Za srednje šole. Ljubljana. 1913.
Socialni položaj staršev in otrokova inteligentnost. Popotnik XXXV. Maribor. 1914.
Smernice novega življenja. Ljubljana. 1918.
Logika. Uvod v znanstveno mišljenje. Za srednje šole. Ljubljana. 1920.
Visokošolski mladini! Nastopno predavanje. Ljubljana. 1920.
Novo življenje — nove naloge. Pedagoški Letopis. Ljubljana. 1920.
Nekoliko merila za pravično ocenjevanje Bezjakovega Vzgojeslovja. Popotnik XLI. Ljubljana. 1920.
Uredil »Bezjakovo« št. (12) Popotnika XLI. Ljubljana. 1920.
Jan Amos Komenský. Ob 250-letnici njegove smrti. Pedagoški Letopis. Ljubljana. 1920.
Izobraževanje naroda. Njiva I. Ljubljana. 1921.
Za vodilo. Poglavje iz visokošolske pedagogike. Naši Zapiski XIII. Ljubljana. 1921.
O vzgoji in vzgojevalcih. Popotnik XLII. Ljubljana. 1921.
Milje — njegova moč in meje. Pedagoški Zbornik. Ljubljana. 1921.
»Ne morem dalje molčati!« V obrambo pedagoške teorije. Popotnik XLIII. Ljubljana. 1922.
Kdo je izobražen? Pedagoški Zbornik. Ljubljana. 1922.
O nalogah univerze in inteligence. Ljubljanski Zvon. Ljubljana. 1922.
K tvornim silam življenja! Preporod I. Ljubljana. 1922.
Potreba socialne vzgoje. Socialna Misel I. Ljubljana. 1922.
Kaj je in kaj ni ljudska univerza? Popotnik XLIII. Ljubljana. 1922.
Socialne misli glede izobraževanja osnovnošolskih učiteljev. Pedagoški Zbornik. Ljubljana. 1923.
O potrebi nove socialno-etične orijentacije. Ljudska visoka šola I. 23. Ljubljana. 1923.
Urejeval Pedagoški Zbornik za l. 1921—23. Ljubljana. 1921—23.

Morala in družba. (Temeljna načela tukaj nastopajoče dinamike.) Čas XVIII. Ljubljana. 1923/24.
Prolegomena k vzgoji prave demokratije. Učiteljski koledar za l. 1924. Beograd. 1924.
Politična miselnost in politična vzgoja. Socialna Misel III. Ljubljana. 1924.
Veronika Deseniška, naš veliki kulturni dokument. Ljubljanski Zvon. Ljubljana. 1924.
Sinclairjev Parademarsch (študija o ameriškem vzgojstvu). Ljubljanski Zvon. Ljubljana. 1925.
Telesni razvoj človeka od rojstva do vrha. Koledar družbe sv. Mohorja. 1925. Prevalje. 1925.
Otroška duša v predšolski dobi. Pedagoški Zbornik. Ljubljana. 1926.
Ljudska univerza. Socialna Misel V. Ljubljana. 1926.
Kulturna pedagogika. Ljubljana. 1927.
Učiteljski problem. Popotnik XLIX. Ljubljana. 1927/28.
»Nova« šola. Popotnik XLIX. Ljubljana. 1927/28.
Prispevek k idejnim temeljem šolskega zakona. Pedagoški Zbornik. Ljubljana. 1928.
Berlinski pedagoški kongres. (Vtisi in glose.) Pedagoški Zbornik. Ljubljana. 1928.
Reforma ljudske šole v Avstriji. Čas XXIII. Ljubljana. 1928.
Depolitizacija šole in politična vzgoja. (Ob desetletnici kraljevine SHS. (Popotnik L.) Ljubljana. 1928/29.
Pot do »boljšega« kruha in pa do »imenitnejšega« mesta. (Socialno-pedagoški problem »jare gospode«.) Vodnikova pratika 1929. Ljubljana. 1929.

PITAMIC LEONID. DR.

LITERARNO-ZNANSTVENA DELA:

Das Recht des Abgeordneten auf Diäten. Wien und Leipzig. 1913. Knjiga.
Sodelovanje avstrijskega državnega zbora pri mednarodnih pogodbah. Slovenski Pravnik. 1914. XXX. 8—12. Razprava.
Die parlamentarische Mitwirkung bei Staatsverträgen in Österreich. Wien und Leipzig. 1915. Knjiga.
Denkökonomische Voraussetzungen der Rechtswissenschaft. Österr. Zeitschr. f. öffentl. Recht 1917. III. Razprava.
Narodnost kot pravni pojem. Slov. Pravnik. 1917. XXXIII. 5—12. Razprava.
Članek »Slovenie« v brošuri »Le Royaume des Serbes, Croates et Slovènes« in istovetno angleško izdanje »The kingdom of the Serbians, Croatians and Slovenes«. Paris. 1919. Članek.
Pravo in revolucija. Ljubljana. 1920. Brošura.
Postanek in razvoj Lige Narodov v l. 1919. Slov. Pravnik. 1920. XXXIV. 1—4. Razprava.
Liga Naroda. Rusi i jadransko pitanje. Nova Evropa. 1920. I., br. 9. Članek.
Nove smeri v pravni filozofiji. Zbornik znanstvenih razprav juridične fakultete. Ljubljana. 1921.
Ustava kralovstvi Srbu, Chorvatu a Slovincu. Časopis pro pravni a statni vedu. Brno. 1921.
Plato, Aristoteles und die reine Rechtstheorie. Zeitschrift fur offentl. Recht. Wien und Leipzig. 1921. II. 5—6.
Die Verfassung des Konigreiches der Serben, Kroaten und Slovenen. Zeitschrift f. offentl. Recht, 1922. III. 1—2.
Ustava in zakon. Slovenski Pravnik. 1922. XXXVI. 1—4. Razprava.
Kritische Bemerkungen zum Gesellschafts-, Staats- und Gottesbegriff bei Kelsen. Zeitschrift f. öffentl. Recht. 1923. III. 5—6. Razprava.
Država in meddržavno pravo pod vidikom enotnega sistema. Zbornik znanstv. razprav juridične fakultete. Ljubljana. 1923.
Kritični pogledi na juridično osebo. Zbornik znanstv. razprav juridične fakultete. Ljubljana. 1925.
Pomen človeških in državljanskih pravic. Zbornik znanstvenih razprav juridične fakultete. Ljubljana, 1926.
Les déformations du raisonnement, sources d'erreurs dans les théories de l'État; Revue internationale de la théorie du droit. 1926. No. 1. Razprava.
Država. Izdala Družba sv. Mohorja. 1927. Knjiga.

PLEMELJ JOSIP. DR.

Ein Satz über vertauschbare Matrizen und seine Anwendung in der Theorie linearer Differentialgleichungen. Monatshefte f. Mathematik und Physik XII. Wien, 1901.
Über Systeme linearer Differentialgleichungen erster Ordnung mit doppeltperiodischen Koefficienten. Monatsh. f. Mathem. u. Physik XII. Wien. 1901.
Über lineare Differentialgleichungen mit vertauschbarer Basis Monodromiegruppe. Monatsh. f. Math. u. Physik XIII. Wien. 1902.
Über die Anwendung der Fredholmschen Funktionalgleichung in der Potentialtheorie. Sitz. Ber. d. Kais. Akad. d. Wiss. IIa. Wien. 1903.
Zur Theorie der Fredholmschen Funktionalgleichung. Monatsh. f. Mathem. u. Physik XV. Wien. 1904.
Über lineare Randwertaufgaben der Potentialtheorie. I. Theil. Monatsh. f. Mathem. u. Physik XV. Wien. 1904. — II. Theil. Monatsh. f. Mathem. u. Physik XVI. Wien. 1907.
Über einen neuen Existenzbeweis des Riemann'schen Funktionssystems mit gegebener Monodromiegruppe. Anzeiger d. kais. Akad. d. Wiss. XIII. Wien. 1906.
Ein Ergänzungssatz zur Cauchyschen Integraldarstellung analytischer Funktionen. Monatsh. f. Mathem. u. Physik XIX. Wien. 1908.
Riemannsche Funktionenscharen mit gegebener Monodromiegruppe. Monatsh. f. Math. u. Physik XIX. Wien. 1908.
Über Schlesinger's »Beweis der Existenz Riemannscher Funktionenscharen mit gegebener Monodromiegruppe. Jahresber. d. dtsch. Mathematikervereinigung. Leipzig. 1909.
Die Unlösbarkeit von $x^5 + y^5 + z^5 = o$ im Körper Kvs. Monatshefte f. Mathem. u. Physik XXIII. Wien, 1912.
Die Siebenteilung des Kreises. — Prav tam.
Die Grenzkreisuniformisierung analytischer Gebilde. — Prav tam.
Existenzbeweis der Lösung linearer Differentialgleichungen insbesondere an einer Fuchs'schen singulären Stelle. Monatsh. f. Math. u. Physik XX. Wien 1910.
Potentialtheoretische Untersuchungen. Preisschrift gekront von der fürstl. Jablonowski-schen Gesellschaft d. Wissenschaften. Teubner. Leipzig. 1911.

Sur l'abaissement du degré de l'équation modulaire. Bulletin des Sciences Mathématiques. Paris, 1923.
Rešitev linearne diferencijalne enačbe kot funkcija akcesoričnih parametrov. Rad jugosl. Akad. znanosti i umjetnosti. Zagreb, 1923.
O analitičnem raztezanju slik. — Prav tam.

POLEC JANKO, DR.

Nove kriminalistične šole. Slov. Pravnik. 1901. Str. 231, 261, 294.
Vseučiliški Zbornik. Sestavila Janko Polec in Bogomil Senekovič. 1902. Str. 436.
Materialien zur Lehre von der Rehabilitation. Im Auftrage der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung gesammelt und herausgegeben von Ernst Delaquis und Janko Polec. Berlin, 1905. Str. 498.
Kraljestvo Ilirija. 1. del. 1925. Str. 337.
Razpored sodnih instanc v slovenskih deželah od 16. do 18. stoletja. Zbornik znanstvenih razprav juridične fakultete. IV. letnik. 1928. Str. 116—142.
O retraktni pravici na našem ozemlju. Slov. Pravnik. 1929. Str. 104—126.
Biografije juristov v »Slov. biografskem leksikonu«.

PRIJATELJ IVAN, DR.

ZNANSTVENI SPISI (1920—1928):

Anton Aškerc. Kritično-estetična študija. Aškerčeva čitanka. II. pomnožena izdaja. Ljubljana 1920. Str. 5—16.
Josipa Jurčiča Zbrani spisi. Druga izdaja. Ljubljana 1920 do 1927. Zv. I.—V. Uvodi in opombe urednika Ivana Prijatelja.
Duševni profili naših preporoditeljev. Ljubljanski Zvon XLI. 1921. Štev. 1—12.
Domovina, glej ametnik! Ocena Cankarjevega pomena za slov. literaturo. Cankarjev zbornik. Ljubljana, 1921. Str. 7—31.
Predhodniki in idejni utemeljitelji ruskega realizma. Pota in cilji. Zv. 7—9. Ljubljana, 1921. 8°. Str. 414 — (IX).
Dr. Ivana Tavčarja Zbrani spisi. Ljubljana, 1921—1928. Zv. III.—VI. Uvodi in opombe urednika Ivana Prijatelja.
Poezija »Mlade Poljske«. Ljubljanski Zvon. XLIII. 1923. štev. 1—3.
Predzgodovina ustanovitve »Slovenske Matice«. Razprave. I. 1923. Str. 1—34.
»Mladoslovenci« in »Mlada Evropa«. Ljubljanski Zvon XLIV. 1924. Štev. 1—2.
Vloga »omladine« v prvem obdobju mladoslovenskega pokreta. Ljubljanski Zvon. XLIV. 1924. Štev. 3—12.
Borba za individualnost slovenskega književnega jezika v letih 1848 do 1857. I.—II. Časopis za slov. jezik, književnost in zgodovino. IV.—V. 1924—1925.
Korespondenca med Vodnikom in Kopitarjem. Časopis za slov. jezik, književnost in zgodovino. IV.—V. 1924—1925.
Levstikov politični list »Naprej«. Razprave. II. 1925.
Dostojevskij. Ljubljanski Zvon. XLV. 1925. Štev. 2—7.
Ustanovitev »Ljubljanskega Zvona« in celovškega »Kresa«. Razprave. III. 1926.
Klasje. I.—II. Časopis za slov. jezik, književnost in zgodovino. VI.—VII. 1927—1928.
Slovensko, slovansko in jugoslovansko vprašanje pri Slovencih na prelomu 60-ih in 70-ih let. Razprave. IV. 1928.
Leto 1868. v slovenski literaturi. Razprave. V. 1928.
Uvod v zgodovino kritike. Ljubljana, 1928. Litografirana izdaja.

RADOJČIĆ NIKOLA, DR.

Dva posljednja Komnena na carigradskom prijestolju. Zagreb, 1907.
О важности рада великих жупана за напредовање народа. Извештај Срп. вел. гимназије Карловачке за 190 .
Руварчева тежња за истином. Бранково Коло. XV (1909), 241—244 и 257—259.
О неким господарима града Просека на Вардару. Летопис Матице Српске, 259 (1909), 1—19 и 260 (1909), 32—40.
Споменици о укидању Пећке патријаршије. Богословски гласник, XVI. (1909), 401—413.
Александар Стојачковић као историк. Извештај Срп. вел. гимназије Карловачке за 191 , 13—55.
Прва женидба Стефана Првовенчаног. Глас Српске Краљ. Академије, XC. (1912), 268—292.
Прво издање Теодосијева Житија Св. Саве. Српски књиж. гласник, XXX. (1913), 528—531.
Аутобиографија Петра Руњанина (1775—1839). Срем. Карловци, 1914.
Како је постала Југославија. Друштвени живот, I (1920), 105—121.
Rajićeva Hrvatska istorija. Rad Jugoslavenske Akademije. 222. 1920. 75—113.
Идеалан Србин Бранка Радичевића. Друштвени живот, II. (1921), 251—262.
Доситејево писмо о уређењу и просвећењу Србије. Летопис Матице Српске, 300 (1914—1921), 8—33.
Савремене идеје у животу и раду Светога Саве. Нови Сад, 1921.
Ideja našeg narodnog jedinstva u srpskoj i hrvatskoj istoriografiji. Njiva. I. 1921. 221—238.
Kosovski boj, utorak 15. junija 1389. Njiva. I. 1921. 325 do 340.
Подлога Рајићеве Историје. Прилози, I. (1921) 177—189.
Početki državne organizacije v Srbiji. Njiva. II. 1922. 65—79.
О почецима историјске критике код Срба. Споменица С. М. Лозанића. 1922. 211—251.
Izlazak Srbije u Moravsko-vardarsku dolinu. Jugoslavenska Njiva VII. 1922. 433—439.
Iz tiskanega zbornika Daniela Lozarja o Srbih. Ljubljanski Zvon XLIII. 1923. 388—397.
Снага закона по Душанову Законику. Глас Српске Краљ. Академије, CX. (1924), 100—139.
Jos. Konstantin Jireček. Narodna Starina 6. 1923. 1—26.
Однос између географије и српске историографије. Зборник радова посвећен Јовану Цвијићу. 1924. 175—501.
Die Gründe einer serbischen Entlehnung aus der byzantinischen Gesetzgebung. Académie Roumaine. Bulletin de la Section Historique XI. 1924. 228—235.
Rankeova nova koncepcija srpske istorije. Razprave Znanstvenega društva. II. 1925. 1—54.
Karađorđeva vojska. Jugoslavenska Njiva IX. 1925. 225

do 229 i 279—283. Prevedeno i na češki: Karad'ord'ovo vojsko. Česka Revue. XIX. 1926. 73—80 i 211—218. (M. Paulova.)

Kratky přehled moderni srbské historiografie. Český časopis histor. XXXI. 1925. 357—368.

Суђије и закон у средњевековној Србији и у Угарској. Летопис Матице Српске, 305 (1925), 53—68.

Рајићева Бугарска историја, Зборник В. Н. Златарскога, 1925, 353—365.

Хрватска историја за народне династије у модерној српској историографији, Zbornik Kralja Tomislava Jugoslavenske Akademije. 1925, 342—368.

Историја Хрвата за народне династије, Летопис Матице Српске, 307 (1926), 180—192. Isto latinicom. Starohrvatska prosvjeta. Nova serija. I. (1924). 108—117.

Vojvodani istorici. Нови Сад и Војводина 1926. 51—58.

K tisíciletí charvátského království. Slovanský přehled. XVIII. 1926. 573—579.

О Хроникама грофа Ђорђа Бранковића, Прилози, VI. (1926), 1—45.

Јован Рајић, Годишњица Николе Чупића, XXXVI. (1927), 189—216

Како су називали Србе и Хрвате византиски историци 11. и 12. в. Јован Скилица, Никифор Вријеније и Јован Зонара, Гласник Скопског Научног Друштва, II (1926), 1—13

Rajićeva istorijska kritika. Rad Jugoslavenske Akademije. 233. 1926. 100—144.

Георгије Магарашевић, Летопис Матице Српске, 313 (1927), 1—14.

Стогодишњи рад Матице Српске око историје, Матица Српска 1826—1926, 205—242.

Матица Српска и словенска узајамност, Матица Српска 1826—1926, 379—409

О земљи и именима Богомила, Прилози, VII. (1927), 117—159.

Географско знање о Србији почетком 19. века. Посебна издања Географског Друштва 2., 1927.

О Немањићима, Прилози Летопису Матице Српске, I. (1928), 1—14.

Јаков Герчић, први српски покушај велике опште историје, Годишњица Николе Чупића, XXXVII. (1928), 58—94.

Вести Ане Комнине о Србима, Гласник Скопског Научног Друштва, III. (1928), 13—21.

Словенска културна сарадња, Летопис Матице Српске, 317 (1928), 470—485.

O izvorima Vramčeve Kronike (1578). Rad Jugoslavenske Akademije. 235. 1928. 26—49.

Светозар Милетић о југословенском јединству 1870. год. Гласник Истор. Друштва у Новом Саду, I. (1928), 92—103.

Модерна српска историографија, Летопис Матице Српске, 319 (1929), 39—53

Историја Црне Горе за последњих десет година, Записи, IV. (1929), 27—37.

Istorija Srbije Franje Ksavera barona Pejačevića. Razprave Znanstvenega društva. V—VI (1929). 253—304.

* *

*

RAMOVŠ FRANC, DR.

Kratice:

ČZN = Časopis za zgodovino in narodopisje.
AfslPh = Archiv für slavische Philologie.
LZ = Ljubljanski Zvon.
ČJKZ = Časopis za slov. jezik, književnost in zgodovino.

Slovarski doneski iz Trubarjevih del. ČZN. X. 144—151.

Neuroi. Časopis pro moderni filologii. V. 212—215.

Zur slovenischen Dialektforschung. AfslPh. XXXV. 329 do 337.

Sprachliche Miszellen aus dem Slovenischen. AfslPh. XXXVI. 445—460.

Slovenische Studien: I. Die moderne Vokalreduktion. AfslPh. XXXVII. 123—174. 289—330.

† O. Stanislav Škrabec. LZ. 1919. 81—88.

Grosuplje. LZ. 1919. 176—182.

Spisi V. Jagića v zadnjih desetih letih (1907—1918; skupaj z M. Rešetarjem). ČJKZ. I. V—XI.

Delo revizije za Dalmatinovo biblijo. ČJKZ. I. 113—153.

Slovenistika v Jagić-evem »Archiv für slavische Philologie«. ČJKZ. I. 227—233.

Sorodstvo staroindijskega sáma »Halbjahr«. ČJKZ. II. 63 do 71.

Donesek k slovenskim starožitnostim. ČJKZ. II. 98—109.

K zgodovini slovanske konjugacije. ČJKZ. II. 128—130.

Zanimiv primer razvoja prehodnega j. ČJKZ. II. 130—132.

Zanimiv koroško-slovenski rokopis. ČJKZ. II. 282—295.

Opazke k slovanskim tvorbam pron. debla qųo-. ČJKZ. II. 274—276.

Die Geschichte des vokalischen l im Slovenischen. Prace lingw. of. J. Baudouinowi de Courtenay. 44—60.

Izvor slovenske besede »kazen«. Slov. Pravnik. XXXIV. 230—232.

Výjimečné u místo pravidelného ų za ǫ v slovinštině. Časopis pro mod. filologii. VIII. 1—8.

Opazke k nenaglašenemu ê s posebnim ozirom na psl. êstêja v slov. narečjih. Zbornik filol. i lingv. studija u čast A. Beliću. 17—23.

Slov. Celje. ČJKZ. III. 33—34.

Csl. destь: slov. desten. ČJKZ. III. 43—45.

Slov. res »verum«. ČJKZ. III. 46—48.

Stcsl. nejęvêrь: slov. nejoveren. ČJKZ. III. 49.

Slov. jêž, jêzero. ČJKZ. III. 50—51.

Psl. nêsmъ: slov. nésem, nisem. ČJKZ. III. 52—55.

Slov. teden »hebdomas«. ČJKZ. III. 55—57, 153.

Slov. virij, verij »piscina«. ČJKZ. III. 58—59.

Slov. Kobarid — furl. Čavored — ital. Caporetto — nem. Karfreit. ČJKZ. III. 60—62.

Razvoj skupin r + ə in ə + r v slovenskem jeziku. Jžsl. Filolog. II. 40—49.

Drobnosti iz slovenske gramatike: 1. Opazke k y-ju; 2. Konzonantične asimilacije pred sufiksoma -ьsko in ьstvo; 3. Refleksi za prvotno zdj in zgj. Slavia. I. 27 do 37. 228—241.

O slovenskem novoakutiranem ȏ > ǫ́, ó, ǫ. Jžsl. Filolog. II. 227—239.

Une isoglotte čakavo-kajkavienne. Révue des études slaves. III. 48—58.

K poznavanju praslovanske metatonije. Slavia. II. 205 do 231.

Deklinacija slovenskega imena oče — óče < otьcь. Razprave hum. dr. I. 402—408.

Imperfekt v rezijskem dialektu. ČJKZ. IV. 117—119.
Historična gramatika slovenskega jezika. II. Konzonantizem. Ljubljana. 1924. Str. X + 336.
Eine slovenische Form des Instr. Sing. Fem. Zeitschrift f. slav. Phil. I. 65—73.
Praslovensko kasegi. Edlinge. Razprave hum. dr. II. 323 do 326.
Ocena: A. Musić. Glagol moći i morati u slovenskom jeziku. Slavia. IV. 142—149.
Ocena: K. Štrekelj. Historična slovnica slovenskega jezika. Zeitschrift f. sl. Phil. II. 310—317.
Razvoj psl. ě v slovenskih dolgih zlogih. ČJKZ. VI. 8 do 21.
O naravi psl. tort in tert v praslovenščini. ČJKZ. VI. 22—26.
O kajk.-čak. prehodu d' j. ČJKZ. VI. 86—90.
Dudlěbi — Teindles. ČJKZ. VI. 252—253.
O postanku slov. dialektičnega sunce. ČJKZ. VI. 258—260.
K razlagam o postanku glagola morati. ČJKZ. VI. 265—267.
Slovenački jezik. Stanojević. Nar. encikl. IV. 192—208.
O prvotnih juž.-sl. substitucijah za balk.-lat. k, g pred e, i. Jžsl. Filolog. VI. 153—165.
Ocena: S. Pirchegger. Die slav. Ortsnamen im Murzgebiet. Slavia. VI. 774—786.
Karakteristika slovenskega narečja v Reziji. ČJKZ. VII. 107—121.
Nov rezijanski katekizem. ČJKZ. VII. 157—159.
O jeziku v brižinskih spomenikih. ČJKZ. VII. 160—168.
Cirminah — Rotenmann. ČJKZ. VII. 168—169.
Poleg tega veliko število krajših člankov, ocen in poročil v strokovnih listih.

REBEK MARIUS, DR.

M. Rebek und Vinko Kramaršič. Über die Goldschmiedtschen Kondensationsprodukte aus 2, 3-Oxynaphthoesäure und Aldehyden und ihre Beziehungen zur Triphenylmethangruppe. Ber. d. deutsch. chem. Ges. 62, 477.
M. Rebek und Vinko Kramaršič. Über ein bei den Reaktionen zwischen Triphenylchlormethan und hydroxylhaltigen Stoffen in Pyridinlösung auftretendes Zwischenprodukt.
M. Rebek und Marija Perpar. Über Kondensationen von sauren mit basischen Farbstoffradikalen.
M. Rebek (Experimente von Zdenko Skalicky) Polysulfonierung des 44'-Diamino-Diphenylmethans.
(Vse tri v tisku v Berichte der deutschen chemischen Gesellschaft.)

ROŽMAN GREGOR, DR.

Srbski konkordat iz l. 1914. Čas. 1920. Str. 9—29.
Odveza izobčenca po kan. 2314. § 2. Bogosl. Vestnik. 1922. Str. 58—68.
Mešani zakoni v cerkvenem pravu. Bogosl. Vestnik. 1922. Str. 136—160.
Javni in tajni zakonski zadržki. Bogosl. Vestnik. 1923. Str. 247—267.
Cerkveno arhivno pravo. Bogosl. Vestnik. 1924. Str. 145 do 155.
Svobodno privoljenje v zakon. Bogoslovni Vestnik. 1925. Str. 110—119.
Apostolska vizitacija pod graškim nuncijem Salvagom v letu 1607. Bogosl. Vestnik. 1926. Str. 197—207.
Krajših prispevkov za cerkvenopravno prakso 35; književnih ocen 28 — v vseh letnikih Bogosl. Vestnika.

SAMEC MAKS, DR.

PO USTANOVITVI UNIVERZE

M. Samec in A. Mayer: Über die Einwirkung von Formaldehyd auf Stärke. Kolloidchemische Beihefte 13, 165, 1920.
Zur Chemie der Polysacharide. Biochemische Zeitschrift 113, 225, 1920.
Sur la substance organique fondamentale de l'amylopectine. Comptes rendus de l'academie des sciences Paris 172, 1079, 1921.
M. Samec und Mayer A.: Elektrodesintegration von Stärkelösungen. Kolloidchemische Beihefte 13, 271, 1921.
M. Samec und Ferjančič S.: Über die Einwirkung von Formaldehyd auf Cellulose. Kolloidchemische Beihefte 14, 209, 1921.
M. Samec und Mayer A.: Sur la synthese de l'amylopectine par l'etherification phosphorique des erythroamyloses. Comptes rendus de l'academie des sciences Paris 173, 321, 1922.
M. Samec und Mayer A.: Über synthetische Amylophosphorsäuren. Kolloidchemische Beihefte 16, 89, 1922.
Samec M. und Isajević V.: Sur la composition de l'agar. Comptes rendus de l'academie des sciences Paris 173, 1474, 1921.
Samec M. et Isajević V.: Sur la composition du glycogene. Comptes rendus de l'academie des sciences Paris 176, 1419, 1923.
Samec M. und Isajević V.: Physikochemische Analyse der Agargallerte. Kolloidchemische Beihefte 16, 285, 1922.
Samec M. und Rebek M.: Zustandsform der schwefligen Säure in der Sulfitablauge. Kolloidchemische Beihefte 16, 285, 1922.
Samec M.: Stehiometrija amilopektinov. Zbornik Lozanić.
Samec M.: Verfahren zur Darstellung von Gallerten aus hochmolekularen Polysachariden. Oe. Pat. 97.407.
Samec M. und Hoefft F.: Verfahren zur Herstellung von Dextrinen aus Cellulose. Oe. Pat. 85.367.
Samec M. in Majdel I.: Tiljna preiskava premogov iz Slovenije. Tehnički List 6, 1, 1924.
Samec M., Minaeff M. und Ronzin N.: Über die aus verschiedenen Stärkearten dargestellten Amylopektine. Kolloidchemische Beihefte 19, 203, 1924.
Samec M. und Rebek M.: Dialyse der Sulfitablauge. Kolloidchemische Beihefte 19, 106, 1923.
Samec M.: Sur les proprietes chimico-colloidales des composants de l'amidon. Comptes rendus de l'academie des sciences Paris 181, 477, 1925.
Samec M.: Sur l'hydrolyse enzymatique des amylophosphates naturels et synthetiques. Comptes rendus de l'academie des sciences Paris 181, 477, 1925.
Samec M. (nach Versuchen von Klemen R.): Verhalten der Stärkekomponenten zu Jod und ihre kolloide Schutzwirkung. Kolloidchemische Beihefte 21, 55, 1925.
Samec M. (nach Versuchen von Antonović Z.): Über die Peptisation der Stärke durch ultraviolette Strahlen. Kolloidchemische Beihefte 24, 257, 1926.
Samec M. und Ribarič I.: Charakteristik der elektrodialytisch aus der Sulfitablauge erhaltenen Fraktionen. Kolloidchemische Beihefte 24, 257, 1926.

Samec M. (nach Versuchen von Guzelj L., Kavčič J. und Kline L.): Zur Kenntnis der Weizenstärke. Biochemische Zeitschrift 186. 357. 1927.

Samec M. (nach Versuchen von Bujas F., Pečak O. und Zumer M.): Zur Kenntnis einiger Stärkedextrine. Biochemische Zeitschrift 187. 337. 1927.

Samec M. (po poizkusih Karaivan-a N. in Petriča J.): Tiljni produkti premogov iz Slovenije. I. Tehnički List 9. 237, 1927.

Samec M.: Prispevki k kemizmu ligninsulfikisline. Arhiv za hemiju i farmaciju 1, 104, 1927.

Samec M.: Ultramikroskopska preiskava skrobovih solov. Arhiv za hemiju i farmaciju 1. 243, 1927.

Samec M.: Ponašanje fosforja ob kemijskih in koloidnokemijskih preosnovah skroba. Arhiv za celokupnu hemiju i farmaciju 1, 55, 1927.

Samec M.: The plants colloids. Colloidchemistry Theoretical and opplied. New York by National research council.

Samec M.: Kolloidchemie der Stärke. II. Band des Handbuches der Kolloidwissenschaft in Einzeldarstellungen. Dresden; bei Steinkopf. 1927.

Samec M.: Collodial behavoir of starches. The New York Public library 1927.

Samec M. (nach Versuchen von J. Roša): Verhalten der Stärkesole im Dunkelfeld. Bio. Z. 195, 40, 1928.

Samec M. (nach Versuchen von N. Tomazo): Über die Verteilung von Phosphor und Stickstoff innerhalb des Stäckekornes. Bio. Z. 195, 72, 1928.

Samec M.: Zum Mizellarzustand der Stärke (eine Klarstellung zur gleichbetitelten Arbeit von G. Malfitano und M. Catorri). Kolloidzeitschrift 47, 81, 1929.

Samec M. (nach Versuchen von S. Černivec): Über die nach verschiedenen Methoden dargestellten Kartoffelamylopectine. Bio. Z. 205, 104, 1928.

Samec M. (nach Versuchen von M. Pibernik): Lösliche Stärken erhalten durch Einwirkung von Oxydationsmitteln. Kollnidchem. Beih. 28. 155. 1929.

Samec M. (po poizkosih B. Popovića in A. Zilberkreina): Tiljni produkti premogov iz Slovenije. II. Rud. topion. vestnik 1. 1929.

SARIA BALDUIN, DR.

Archäologische Funde aus Poetovio. Blätter z. Geschichte und Heimatkunde der Alpenländer. IV. 1913. 421 ff.

Zur Geschichte der Provinz Dacien. Strena Buliciana. 249 ff.

Археолошка истраживања у области старог Poetovio у »Старинар« III. s. I. knj., 191 sll.

Развитак митрине култне слике у дунавским областима »Старинар« III. ser. II. knj.. str. 33. sl.

Ископавања у Стоби, »Гласник скопског научног друштва« I. knj.. 287. sll.

Aus dem Belgrader Nationolmuseum. Numismatische Zeitschrift. 57. Bd. 90 ff.

Zemljevid arheoloških najdišč v Sloveniji. Časopis za zgodovino in narodopisje. XX. 1925. Str. 72 sl.

Iz numizmatičke zbirke Narodnog muzeja u Beogradu. I. deo »Старинар« III. ser. III. knj.. str. 61 sl.

Iz numizmatičke zbirke Narodnog muzeja u Beogradu. II. deo »Старинар« III. ser. IV. knj., str. 83 sll.

Археолошка испитивања у Јужној Србији »Старинар« III. ser. III. knj., str. 101 sll.

Археолошке белешке »Старинар« III. ser. III. knjiga, str. 159 sll.

Ceramiae-Deuriopos. Mitteilungen des Vereines klass. Philologen in Wien. II. 34 ff.

Zu CIL III 7320. Mitteilungen des Vereines klass. Philologen in Wien. III. 7 ff.

Zur Entwicklung des mithrischen Kultbildes. Mitteilungen des Vereines klass. Philologeo in Wien. IV. 53 ff.

Vor- und Frühgeschichtliche Forschung in Südslavien. XVI. Bericht der röm.-germ. Kommission, 1925/26. Str. 86 sl.

Numismotischer Bericht ous Jugoslowien. Numismatische Zeitschrift. 60. Bd. Str. 10 sl.

Fibeln mit Sperrvorrichtungen. Vjesnik hrv. arheol. društva. N. S. XV. 73 sl.

Antiken aus Durazzo. Jahreshefte des österr. arch. Instituts. XVIII. 1926. Beibl. 241 sqq.

Barbarenfigürchen aus Kostolac (Viminacium). Germania. XIII. 1929.

Pauly-Wissowa, Realenzyklopädie der klass. Alt.-Wiss. Članek Stobi.

SELIŠKAR ALBIN, DR.

Die männl. Duftorgane der Höhlenheuschrecke Troglophilus. Zool. Anz. 1923.

The influence of temperature on the equilibrium between oxygen and haemoglobin in various forms of life. J. of Physiol. LX.

Observation on the combination of CO_2 in the blood of the bullfrog. Ibid. LX.

The action of ions upon intraauricular conduction in the tortoise. Ibid. LXI.

The action of alcohol upon conduction in the auricle of the tortoise. Ibid. LXI.

SIRK HUGON, DR.

Gemäßigte Reaktion mit löslicher Stärke. Wiener Berichte, 1905.

Über die langsame Vereinigung von Chlor und Wasserstoff in der Wärme. Zeitschrift für physikalische Chemie, 1908.

Zur Berechnung der molekularen Dimensionen. Annalen der Physik, 1908.

Über die Beziehung zwischen mittlerer freier molekularer Wegläoge und dem Berechnungsexponenten eines Gases. Wiener Berichte, 1908.

Über den Zusammenhang zwischen dem Berechnungsindex eines Gases, der mittleren freien Weglänge seiner Molekeln und den zwischen ihnen wirkenden Kräften. Wiener Berichte. 1910.

Beitrag zur Radioaktivität der Minerale (gemeinsam mit C. Doelter). Wiener Berichte, 1910.

Über den verschiedenen Einfluß der α, β und γ Strahlen auf die Farben fester Körper (gemeinsam mit C. Doelter). Wiener Berichte, 1910.

Die Bestimmung des Absolutwertes der Viskosität bei Silikatschmelzen (gemeinsam mit C. Doelter). Wiener Berichte. 1911.

Versuche über die kathodische Ausfallung der Thorium induktion aus ihren salzsauren Lösungen. Wiener Berichte. 1909.
Versuche über die kathodische Abscheidung radioaktiver Substanzen aus einer Lösung der Radiumrestaktivität. Wiener Berichte. 1910.
Die Frage nach der Existenz eines aktiven Elementes zwischen Uran und Uran X. Wiener Berichte. 1911.
Das Druckgefälle im Glimmstrom bei Einwirkung eines transversalen Magnetfeldes. Wiener Berichte. 1913.
Das Druckgefälle im Glimmstrom bei Einwirkung eines transversalen Magnetfeldes. Annalen der Physik. 1914.
Eine möglichst einfache Formulierung des ersten Maxwell'schen Beweises für das Geschwindigkeitsverteilungsgesetz. Gemeinsam mit Geiringer. Vierteljahrsberichte des Vereines zur Förderung des physikalischen Unterrichtes. 1915.
Die nephelometrische Bestimmung der durch Röntgenstrahlen bewirkten Kalomelabscheidung in der Ederschen Lösung (gemeisam mit G. Schwarz). Fortschritte auf dem Gebiete der Röntgenstrahlen. 1915.
Versuche über die bei Bestrahlung von Rußflächen auftretenden Kräfte. Zeitschrift für Physik. 1920.
Der Einfluß eines elektrischen Feldes auf die innere Reibung eines Gases. Zeitschrift für Physik. 1923.
On the Viscosity of Gases in a transverse electric field. Philosophical Magazine. 1923.
Die Berechnung von Molekulardurchmessern aus Oberflächenspannung und Verdamplungswärme. Zeitschrift für physikalische Chemie. 1924.
Die Berechnung des Molekulardurchmessers aus Verdampfungswärme und Oberflächenspannung. Physikalische Zeitschrift. 1924.
Die Druckabhängigkeit der atomaren Schwingungsfrequenzen bei elementaren Festkörpern. Zeitschrift für Physik. 1925.
On Molecular Diameters. Philosophical Magazine. 1925.
Palladium. Iridium. Osmium. Rhodium. Ruthenium. Doelters Handbuch der Mineralchemie. Band III 2.
Zur Frage der atomaren Schwingungsfrequenzen. Zeitschrift für Physik. 37. 1926. 1926.
Über den Zusammenhang zwischen Oberflächenspannung und Verdampfungswärme. Zeitschrift für Physik. Band 52. Heft 1. und 2. 1928.

SKUMOVIČ ANTON. DR.

Razmerje prizivnih razlogov napram sodbenim razlogom.
Podpis pri holografni oporoki.
Dokazna moč trgovskih knjig.
Strokovnjaško mnenje:
a) o kazenskem zakoniku.
b) o civilnopravdnem redu.
c) o državnem tožiteljstvu.

SLAVIČ MATIJA. DR.

Des Epheser- u. Kolosserbriefes Lehre über die Person Christi und sein Heilswerk. Wien, 1911. S. 80.
Archaeologiae biblicae summarium. Maribor. 1912. Str. 51.
V deželi faraonov. Maribor. 1914. Str. 101.
Nedeljski in prazniški evangeliji z razlago in opomini. Maribor. 1917. Str. 154.
Razum in volja pa vera. Voditelj. 1908. Str. 129—143.
K novi izdaji slovenskega sv. Pisma. Voditelj. 1915. Str. 85 do 104.
Psalm 41 in 42. Voditelj. 1914. Str. 43—51.
Ali veš ko 4000 let pred Kr.? Voditelj. 1916. Str. 85—108.
Postanek pentatevha. Bogoslovni vestnik. 1921. Str. 201 do 233.
Non auferetur sceptrum de Juda (Gn 49, 10). Bogoslovni vestnik. 1923. Str. 201—209.
Iz literature o starem zakonu. Bogoslovni vestnik. 1925. Str. 259—263.
Najnovejša raziskovanja o postanku pentatevha. Bogoslovni vestnik. 1926. Str. 249—251.
Iz najnovejše protestantske literature. Bogoslovni vestnik. 1927. Str. 243—247.
Biblični orient po svetovni vojni. Čas. 1927/28. Str. 42—57.
Čigav je dekalog. Čas. 1927/28. Str. 73—85.
Noč v Jerihi. Mladika. 1923. Str. 37—38.
Po Mojzesovih stopinjah. Mladika. 1925. Str. 171—174.
O dvestoletnici prekmurskega slovstva. Čas. 1923. Str. 240 do 244.
Naše Prekmurje. Mladika. 1923. Str. 233—235, 273—275, 314—315, 354—355, 395—396, 435—438, 465—467.
Prekmurje. Ljubljana. 1921. Str. 1—132.
Na Sinaj, biblične potopisne črtice. Ljubljana. 1928. Str. 1—84.
Državni prevrat v Mariborski oblasti. Slovenci 1918—1928. Ljubljana. 1928. Str. 215—269.
Katoliška akcija. Čas. 1928/29. Str. 289—307.
Peti katoliški shod v Ljubljani 1923. Str. 1—386.
Več znanstvenih pregledov in ocen iz biblične stroke v raznih revijah.

SNOJ ANDREJ. DR.

Sv. Janez Zlatoust kot ekseget. Voditelj. 1908. Str. 233 do 244.
Ali je monarhični episkopat apostolska ustanova? Voditelj. 1912. Str. 1—13.
Sv. Ignacij Antiohijski o primatu. Voditelj. 1914. Str. 343 do 355.
Hierarhija v apostolski dobi. Bogoslovni vestnik. 1921. Str. 72—88.
Harizme in postanek hierarhije. Bogoslovni vestnik. 1921. Str. 264—279.
Početki episkopata. Bogoslovni vestnik. 1922. Str. 46—57.
Staroslovenski prevod evangelijev. Njegov pomen za kritiko in eksegezo svetopisemskega teksta. Bogoslovni vestnik. 1922. Str. 105—115.
Veteroslavicae versionis evangeliorum pro critica et exegesi sacri textus momentum. Romae 1922. Biblica. III. Str. 180—187.
Staroslovenski Matejev evangelij. Izšlo v razpravah Bogoslovne Akademije. Št. 2. Str. 1—36. Ljubljana. 1922.
Novi slovenski prevod sv. pisma Nove zaveze. Bogoslovni vestnik. 1924. Str. 193—212.
Sveto pismo Novega zakona. I. del. Slovenski prevod z razlago po grškem izvirniku priredil skupno s prof. dr. Jeretom in dr. Pečjakom. Izdala Bogoslovna Akademija kot knjigo 7. Ljubljana. 1925. Str. XX, 430.
Krek razlagavec sv. pisma. Čas. 1925/26. Str. 179—184.
K novi izdaji vulgate. Bogoslovni vestnik. 1927. Str. 81—92.

Več slovstvenih pregledov, recenzij in referatov v Bogoslovnem vestniku 1921—1929.

Sv. pismo Novega zakona II. del (Apostolski listi in Razodetje). Slovenski prevod z razlago po grškem izvirniku. Skupno s prof. dr. Jeretom in dr. Pečjakom (v tisku).

STOJIĆEVIĆ ALEKSANDER, DR.

Die slovenischen und serbokroatischen Wörter sənjəm-səmənj, semənj-somonj-samənj. Archiv für slavische Philologie (Jagić). XXXIV. Berlin, 1913.

Допуна академском издању Марулићеве »Јудите«. Јужнословенски филолог, књ. I. Београд 1913.

Stari pisci hrvatski. Knj. IX²: Djela Giva Frana Gundulića. Drugo izdanje. Za štampu priredio Đuro Körbler. Zagreb, 1919. (Kritika.) — Јужнословенски филолог, књ. II. Београд 1921.

Замена за ѣ у Динка Рањине. — Зборник филолошких и лингвистичких студија А. Белићу поводом 25-годишњице његова научнога рада. Београд, 1921.

О поезији Петра Прерадовића, поводом његове антологије у »Народној Књижници«. — »Просветни Гласник«. Београд 1923, свеска за новембар.

Лескин о Даничићу. — Даничићев Зборник, Српска Краљ. Академија, Посебна издања књ. LV. Београд—Љубљана, 1925.

Serbokroatisches Lesebuch. Akzentuierte Texte mit vollständigem Wörterverzeichnis. Von K. H. Meyer und A. Stojićević. Göttingen. Vandenhoeck & Ruprecht. 1927.

STROJNIK ROMEO, ING.

Strojni elementi v predlogah. 1926.

Zobata obratovala. 1927.

Strojno risanje. 1928.

Vse izdano kot manuskript.

STURM FRANC, DR.

Romanische Elemente in den slovenischen Mundarten von Innerkrain. Program ljubljanske realke. 1913/14.

Refleksi romanskih palataliziranih konzonantov v slovenskih izposojenkah. ČJKZ VI. Ljubljana. 1927.

Vulg.-lat. fruga. Zeitschrift f. rom. Philologie. XLVIII.

Romanska lenizacija medvokaličnih konzonantov in njen pomen za presojo romanskega elementa v slovenščini. ČJKZ VII. Ljubljana. 1928.

Učne knjige za francoski jezik za srednje šole.

ŠERKO ALFRED, DR.

Im Mescalinrausch. Jahrb. f. Psych. Bd. 35.

Rückenmarkgeschwülste. Zeitschr. f. N. u. Psych. Bd. 21

Ein eig. Fall v. Geistesstörung. Zeitschr. f. N. u. Psych Bd. 44.

Paraphrene Angstpsychose. Zeitschr. f. N. u. Psych. Bd. 55.

Involutionsparaphrenie. Monatsschrift f. Psych. u. Neurol. Bd. 45.

Simulation v. Geistesstörung. Jahrb. f. Psych. Bd. 39.

Živčevje človeka: a) Anatomija. Ljubljana. 1924. — b) Fiziologija. Ljubljana. 1925.

ŠKERLJ MILAN, DR.

PRED USTANOVITVIJO UNIVERZE:

Ali je § 887 odz. uporaben pri trgovinskih poslih? Slovenski Pravnik. 1899. str. 15.

Nekaj vprašanj iz rabokupnega postopanja. Slovenski Pravnik. 1901. str. 16.

Menično pravo (kritika A. Kudrove knjige). Slovenski Pravnik. 1904. str. 16.

Knjiga: Das Gesetz über Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Wien, 1906. I. izdaja. — Wien. 1909. II. izdaja. VI + 246 str.

Opravilni deleži družb z omejeno zavezo. Slovenski Pravnik. 1914. str. 12.

PO USTANOVITVI UNIVERZE:

Osnutek zakona o advokatih. Slovenski Pravnik. 1921. str. 21.

Uredba o zaščiti industrijske svojine. Zbornik znanstvenih razprav I. 1921. str. 30.

Knjiga: Menično pravo. (Učbenik. založila jur. fakulteta.) Ljubljana. 1922. str. 287.

Nekaj sodne statistike. Slovenski Pravnik. 1922. str. 33.

Najvažnejše razlike med določbami avstrijskega občega meničnega reda in trgovinskega zakonika za kraljevino Italijo. Trst. Pravni Vestnik. 1923. str. 18.

Zaščita naučne svojine. Arhiv za pravne i društvene nauke. 1924. str. 25.

Referat o odvetničkom zakonu (za prvi zbor pravnika). Zagreb. Spomenica na prvi zbor pravnika, 1924 (skica za ustni referat). str. 5.

Letalsko pravo. Trgovski list. Ljubljana. 1925. št. 47—52. 54. 55.

Ločitve zakona v območju ljublj. viš. dež. sodišča. Čas. Ljubljana. 1925/26. str. 19.

Sodna izvršba v Sloveniji. Slovenski Pravnik. 1926. I del. str. 18. (II. del v delu.)

O izumu, stvorjenem v službi. Zbornik znanstvenih razprav V. 1926. str. 35.

Društva s ograničenom odgovornošću. Arhiv za pravne i društveoe oauke. 1926. str. 47.

Knjiga: Pravila naših delniških družb. Ponatis iz Trgovskega lista. 1926. str. 215.

Načrta novih zakonov o menici in o čeku. Trgovski list, 1926. št. 56—59.

O odgovornosti organa akcionarskih društava. Spomenica na III. glavnu skupštinu kongresa pravnika. 1927. str. 22.

Das jugoslavische Gesetz zum Schutze des gewerblichen Eigentums. Zeitschrift für Ostrecht. 1927. str. 24.

Predlog novele k zakonu o zaščiti industrijske svojine. Trgovski list. št. 141—146.

Die österreichischen Zivilprozeßgesetze im Königreiche der Serben, Kroaten und Slovenen. Wien. 1928. Skupno delo z r. u. prof. dr. Krekom. Knjiga.

Menično pravo po italijanskem osnutku trg. zakonika iz l. 1925. Trst. Pravni Vestnik. 1928. str. 33.

Najnoviji nacrt meničnog i čekovnog zakona. Arhiv za pravoe i društvene nauke. 1928. str. 19.

Družba z omejeno zavezo po ital. osnutku trgovinskega zakonika 1925. Trst. Pravni Vestnik. 1928. Str. 16.

Pravosodje v Sloveniji v prvih desetih letih po zjedinjenju. Zbornik »Slovenci v desetletju 1918—1928«. Ljubljana. 1928. str. 35.

Der jugoslavische Wechselgesetzentwurf s prevodom zakona o menici. Zeitschrift für Ostrecht, 1928, 51 strani.
Das jugoslavische Scheckgesetz s prevodom zakona o čeku. Zeitschrift für Ostrecht, 1929, tiskano, 30 strani.

TASIĆ GJORGJE, DR.

Opomba. Od razprav so navedene le najobsežnejše oziroma le one, ki so se zdele piscu najvažnejše in najbolj karakteristične. Med nenavedenimi jih je, ki so citirane znanosti. Navedene pa niso mnogobrojne kritike in recenzije, ki so deloma tiskane kot članki ali pa so obsežne in važne kot članki. Izpuščene so istotako filozofske in etične razprave (kot n. pr. razprava o razmerju med teorijo in prakso, nadalje o filozofiji dr. Vl. Dvornikovića, ki sta obe precej obsežni). Skupaj 60 publikacij znanstvenega interesa.

KNJIGE:

Problem opravdanja države (doktorska teza u izdanju državne štamparije). 1920. Sa dopunom: Socializam i država (rasprava objavljena u Društvenom Životu dr. M. Kosića), 1921.
O ženskom pravu glasa. 1921. Brošura.
Pravne rasprave, 1921. Sa glavnom dopunom: Zakletva poslanika i suverenost Ustavotvorne skupštine. Arhiv za pravne i društvene nauke, 1921.
Odgovornost države po principu jednakosti tereta. 1924.
Prava i dužnosti gradjana. Popularno predavanje u izdanju Matice Srpske u Novom Sadu. 1925.

RAZPRAVE,
objavljene v Zbornikih znanstvenih razprav juridične fakultete v Ljubljani 1923/24—1928/29:

Da li država može činiti protivpravne radnje?
O teoriji narodne suverenosti u Francuskoj, naročito o jednom skorašnjem pokušaju.
Pokušaj podele državnih funkcija u formalnom i materialnom smislu.
Jesu li ministri činovnici?

RAZPRAVE,
objavljene v časopisih:

Kad se ima smatrati da sud ceni ustavnost zakona. Arhiv za pravne i društvene nauke, 1925.
Da li sud ima prava da ispituje ustavnost postanka zakona. Arhiv, 1925.
Odgovornost za rizik. V treh številkah Arhiva, 1925.
O civilnopravnoj odgovornosti ministara u našem pravu. Ekonomist, Beograd, 1925.
Član 18 Ustava. Komparativnopravna študija v dveh štev. Ekonomista, 1927/28.
Problemi zakonitosti u modernoj državi. Letopis Matice Srpske, 1925.
Kritički pogled na modernu teoriju (Duguit-Kelsen) o subjektivnom pravu. Slovenski Pravnik, 1926.
Je li opština državna funkcija? Arhiv, 1927.
O parlamentarizmu. Komparativno-pravna študija v 3 številkah Letopisa Matice Srpske 1926.
O našem parlamentarizmu. Arhiv, 1928.
Ignorantia legis nocet. Arhiv, 1920.
Pravo i moral. Kalendar Prosvetat, Sarajevo, 1924.
Pravnik i gledište na svet. V beogradskoj Misli, 1924.
Jednakost država u Društvu naroda. V dveh št. Srpskog Književnog Glasnika, 1924.
O univerzalizmu Othmara Spanna. Ekonomist, 1925.
Dva članka o anarhizmu. Misao, 1922, i Raskrsnica, 1924.
O diskrecionoj vlasti u opšte. V treh št. Arhiva, 1927.
O diskrecionoj vlasti u nemačkom i austrijskom pravu i teoriji. V štirih št. Arhiva, 1927/28. Drugi delovi spremni za štampu.
O predlozima za radikalnu reformu administracije u Francuskoj. V pet št. Ekonomista, 1926/27.
Tipovi opština u svetu i pogled na razvoj samouprave. Opsežna komparativnopravna i sociološka studija, spremljena za štampu.
Referat Ministarstvu inostranih dela o odgovornosti države strancima, koji je poslužio kao odgovor naše države Društvu Naroda, koje je izabralo gornje pitanje kao jedno od prvih triju za kodifikaciju.
U jednom kalendaru izložio svoj nazor o profesionalnom parlamentu sa klasnog stanovišta.
Članci o Privrednom Savetu, u Narodnoj Odbrani, 1929.

V TUJIH JEZIKIH:

Le réalisme et normativisme dans la science juridique. I. II. Revue internationale de la théorie du droit. Année I. No. 3, 1926/27. Année II. No. 1, 1927/28.
Duguit et les sociologues positivistes. U istom časopisu. Année II, No. 3, 1927/28.
Die Theorie des sozialen Rechtes des Prof. Leon Duguit als Anarchismus. Archiv für Rechts- und Wirtschaftsphilosophie. Berlin. April 1928. XXI, No. 3.
Sur la notion de la technique juridique sous le rapport des doctrines de Duguit et Kelsen. Revue internationale de la théorie du droit. Année III. No. 4. 1928/29.
Ein jugoslavisches Werk über den Staat. Zugleich Gedanken zu einigen grundsätzlichen Problemen der moderner Rechtstheorie. Zeitschrift für öffentliches Recht. Oktober 1928.
Sul concetto di diritto soggettivo. Estratto dalla Rivista Internationale di Filosofia del Diritto. Roma, Anno VII. Fasc. II, 1928.
Recenzija na delo: H. Heller, Die Souveränität. Zeitschrift für öffentliches Recht. April, 1929.
L'objectivité de la norme de droit et l'individualisme. (V. Studi Filosofico-Giuridici, in onore del prof. Giorgio Del Vecchio.)

TURK JOSIP, DR.

Vprašanje o pristnosti quierzyških odgovorov papeža Štefana II. Bogoslovni Vestnik V. 1925, 217—224.
K razlagi Plinijevega pisma cesarju Trajanu. BV VI. 1926, 207—211. V bibliografiji Revue d'histoire ecclésiastique XXIII. 1927 št. 243; Revue des sciences philos. et théol. 1926, str. 628.
Jelenić, Biobibliografija franjevaca Bosne Srebreničke. BV VI. 1926, 257 sl. Ocena.
Nov donesek k zgodovini cerkvenega razkola v 11. stol. BV VII. 1927, 64—72. Ocena in poročilo. — V bibliografiji Revue d'histoire eccles. XXIII. 1927 št. 7790.
Kritične pripombe k tekstu Hrenovega memoriala o zgodovini reformacije na Slovenskem. Časopis za zgodovino in narodopisje XXII. 1927, 88—89.

siorak. De relationibus Slavorum Meridionalium cum Sancta Romana Sede Apost. saec. XVII. et XVIII. Vol. I. BV VIII. 1928. 85—87. Ocena.
Tomaž Hren. BV VIII. 1928. 1—30. V posebni izdaji: Bogoslov. Akad. v Ljubljani. Razprave V. Lj. 1928. V bibliografiji Revue d'histoire eccles. XXIV. 1928. št. 5601.
Hren Tomaž. Slovenski bijografski leksikon.
Pentalpha na nagrobniku Filipa Trpina. BV IX. 1929. 85—87.
Mistično telo Kristusovo kot primera. BV IX. 1929. 89—91.
Bihlmeyer Karl, Kirchengeschichte I. BV VII. 1927. 261 do 263. Ocena.
Fr. Kos. Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. Peta knjiga. BV IX. 1929. 180—182. Ocena.

UJČIĆ JOSIP, DR.

Nauk o odpustnem grehu. BV. 1921. 58—72. 133—155. 280 do 293.
Biblični teksti o odpustnem grehu. BV. 1922. 1—20. 166 do 130. 259—275.
Der Codex Hommurabis und sein Verhältnis zur heiligen Schrift. Linzer Quart. Schrift. 1906.
O mistiki. BV. 1922. 68—75.
O popolnosti v svetu in samostanu. BV. 1924. 65—78.
O umetnem splavu (abortus artificialis). BV. 1924. 165 do 171. Slov. Pravnik. 1924. 234 ss.
O materinstvu. BV. 1924. 154—166.
O luksusu in modi. BV. 1924. 153—166.
O gledišču. BV. 1925. 233—249.
Je li možno čisto prijateljstvo med moškim in žensko? (Obširna recenzija knjige: Müller, Die Freundschaft des hl. Franz von Sales mit der hl. Franziska Chantal.) BV. 1925. 64—69.
Ali mora mati dojiti svojega otroka? (Obsežen referat knjige: Grosam, Die Stillpflicht der Mutter.) BV. 1925. 249—252.
O družini. BV. 1926. 230—234.
O človeškem telesu. BV. 1926. 325—336.
Viduas honora. BV. 1927. 40—50. 123—128.
Nazadovanje porodov — znak kulturnega napredka? BV. 1927. 215—220.
»Moška« in »ženska« morala? BV. 1927. 220—228.
Katoličan in država. BV. 1928. 1928. 48—61.
Katoličan in parlamentarizem. BV. 1928.
O higijeni posta. BV. 1923. 278—282.
Ob tristoletnici sv. Frančiška Sal. BV. 1923. 176—179.
De onanismo extraconjugali. BV. 1923. 277—278.
Sterilitas viri artificialis. BV. 1924. 271—272.
O mezdni pogodbi. Čas. 1928/29.
O novem slovenskem sv. pismu Novega Zakona. BV. 1925. 263—270.
Müller: Theologia Moralis I. Nova izdaja. (Sodeloval s prof. Seiplom.)

UŠENIČNIK ALEŠ, DR.

LITERARNO DELO 1919—1928.

I. KNJIGE:

Uvod v krščansko sociologijo. Ljubljana, 1920. 146. Prevedeno na hrvatsko (1920) in ukrajinsko (1927).
Uvod v filozofijo: I. Spoznavno-kritičen del. Ljubljana, 1921. VII, 504. II. Metafizični del. Ljubljana, 1924. XII, 627.
Ontologija. Učbenik. Ljubljana. 1924. 60.
Socialno vprašanje. Osnovni nauki v vprašanjih in odgovorih. Ljubljana. 1925. 119.
Socialna ekonomija. Osnovni nauki v vprašanjih in odgovorih. Ljubljana. 1926. 123.

II. RAZPRAVE:

Problem izvestnosti. Donesek za metodo spoznavne kritike. BV I. 1921. 44—58; IV. 1924. 186—190.
Anton Mahnič kot filozof. Čas. XV. 1921. 147—167; XVI. 1921/22. 121—130; XVI. 1921/22. 212—220.
Znanost in vera. Čas. XV. 1921. 351—365.
Bogoslovje in znanost. Čas. XVI. 1921/22. 159—170.
Iz psihologije milosti. BV. II. 1922. 241—258.
Sv. Tomaž Akvinski in nova doba. Čas. XIX. 1924/25. 197—214.
Novo življenje. Čas. XIX. 1924/25. 273—288.
Dr. Jan. Ev. Krek sociolog. Čas. XX. 1925/26. 97—121.
Wittig in Cerkev. Čas. XXI. 1926/27. 23—41.
Življenje in forme. Čas. XXII. 1927/28. 1—14.
Nova renesanca. Čas. XXII. 1927/28. 137—152.
Avktoriteta. Čas. XXII. 1927/28. 201—210.
Cerkvena avktoriteta. Dopolnila in ponazorila. Čas. XXII. 1927/28. 245—357.
Kapitalizem. Čas. XXIII. 1928/29. 4—15.
Smernice socialnega dela, zlasti za industrijsko delavstvo. Čas. XXIII. 1928/29. 34—44.

III. PREGLEDI:

Filozofija. BV. I. 103—105; V. 176—179. Čas. XIX. 79—82; XXI. 110—119; XXII. 57—62; 387—394.
Verska filozofija. BV. IV. 280—291. Čas. XX. 129—131, 251—255.
Socialia. Čas. XIX. 135—143; XXII. 181—186, 245—248, 379—386. SM. III. 70—72; V. 193—197; VI. 217—220.

IV. POROČILA, RECENZIJE IN BELEŽKE

v vseh letnikih Bogoslovnega Vestnika in Časa.

UŠENIČNIK FR., DR.

I. KNJIGE:

Vzgojeslovna načela. Ljubljana, 1918. 8⁰. Str. 167.
Pastoralno bogoslovje. I. zv. 8⁰. Str. XII in 306; II. zv. 8⁰. Str. XIII in 880. Ljubljana, 1919, 1920.

II. RAZPRAVE:

Kje je grob sv. Cirila? Katoliški Obzornik. II. 1898. Str. 61—70.
Prva Marijina družba na Kranjskem. Popularna razprava, ki pa se snuje na ne še tiskanih virih v arhivu dež. muzeja v Ljubljani; priobčena v »Venec cerkvenih bratovščin«, IV., 1900, ponatisnjena v knjižici »Slava Mariji ob tristoletnici Marijine družbe na Slovenskem«. Ljubljana. 1905. Str. 11—50.
Katoliška cerkev in kultura. Kat. Obzornik. VII. 1903. Str. 132—154.
Schönleben in Brezmadežna. Kat. Obzornik. VIII. 1904. Str. 413—426.

Štrajk in krščanska etična načela. Kat. Obzornik VIII 1904. Str. 287—298.
Rigorizem naših janzenistov. Bogosl. Vestnik III. 1923. Str. 1—49.
Obrednik oglejske cerkve v ljubljanski škofiji. Bogosl. Vestnik. IV. 1924. Str. 1—35. 97—127.
Slovenska sočitna izpovede v liturgiji. Bogosl. Vestnik. VI. 1926. Str. 265—331

III. REFERATI

iz liturgike in pastoralnega bogoslovja in ocene knjig v vseh letnikih Bogoslovnega Vestnika 1921—1928

VEBER FRANC, DR.

I. KNJIGE.

Uvod v filozofijo. 1921.
Sistem filozofije I. O bistvu predmeta. 1921.
Znanost in vera. Vedoslovna študija. 1923.
Problemi sodobne filozofije. 1923.
Etika. Psihološki in normativni temelji nagonske pameti. Publikacija Z. D. H. V. v Ljubljani. 1923.
Analitična psihologija I. Prvi poizkus geometrije duha. Publikacija Z. D. H. V. v Ljubljani. 1924
Očrt psihologije. 1924
Estetika. Psihološki in normativni temelji estetske pameti. Publikacija Z. D. H. V. v Ljubljani. 1925
Idejni temelji slovanskega agrarizma. Programatična socialna študija. 1927.

II. RAZPRAVE:

O bistvu lepote. Lj. Zv. 1919.
Bergsonova teorija smešnega. Lj. Zv. 1920.
O fenomenologiji jezika. Č. J. K. Z. 1920.
Bežek — slovenski psiholog. Pedag. letopis. 1920.
Znanost in vera. Njiva. 1921.
A. Mahnič. Njiva. 1921.
Materializem. Naši Zapiski. 1921.
Čas in prostor. Česka Mysl. 1922.
O umetniškem ustvarjanju. Donesek k analitiki umetniškega doživljanja. Lj. Zv. 1922.
Razmerje med besednim in stvarnim doživljajem. Č. J. K. Z. 1922.
Elementarne enačbe človeške pozornosti. Prispevek k elementarni analitiki mišljenja. Razprave Z. D. H. V. v Ljubljani. I.
Imanuel Kant. Jutro. 1924
Dr. Klement Jug — človek in znanstvenik. Osebno kulturna študija. V knjigi Klement Jug. 1926
Sokrat. Mladina. I—III.
Problem predstavne produkcije. Razprave Z. D. H. V. v Ljubljani. IV.
Mož in žena. Strukturno-psihološka skica. Slovenec 1928
Emocionalna struktura osebnosti. Lj. Zv. 1928

III. RECENZIJE

Markić. Silogistika. Lj. Zv. 1920
Dvornikovic. Wundt in njegovo značenje. Lj. Zv. 1921
M. Tkalčić. Problem spoznaje. Lj. Zv. 1921
K. Ozvald. Logika. Lj. Zv. 1921

VIDMAR MILAN, DR.

I. KNJIGE

Moderne Transformatorenfragen. Braunschweig 1913. Vieweg Verlag.
Theorie der Kreiselpumpe. Braunschweig. 1916. Vieweg Verlag
Der wirtschaftliche Aufbau der elektrischen Maschine. Berlin. 1918. J. Springer Verlag.
Die Transformatoren. Berlin. 1921. J. Springer Verlag.
Die Transformatoren. 2. Auflage. Berlin. 1925. J. Springer Verlag.
Der Transformator im Betrieb. Berlin. 1927. J. Springer Verlag
Vorlesungen über die wissenschaftlichen Grundlagen der Elektrotechnik. Berlin. 1928. J. Springer Verlag
Wirkungsweise der elektrischen Maschinen. Berlin. 1928. J. Springer Verlag.

II. ČLANKI:

v listih:
E. T. Z. Elektrotechnische Zeitschrift.
Z. f. d. g. T. Zeitschrift für das gesamte Turbinenwesen
E. K. B. Elektrische Kraftbetriebe und Bahnen.
E. u. M. Elektrotechnik und Maschinenbau.
A. f. E. Archiv für Elektrotechnik

Zur Meßtechnik des Ventilatorenbaues. Z. f. d. g. T. 1909
Der Spaltverlust bei Ventilatoren und Kreiselpumpen. Z. f. d. g. T. 1910.
Das Aufstellen von Typenreihen im Ventilatorenbau. Z. f. d. g. T. 1910.
Über einen neuen Zweiphasen-Dreiphasentransformator. E. u. M. 1911. S. 487.
Dreileitermaschinen. E. u. M. 1911. S. 1004
Eine einfache Formel für die Überlastbarkeit des Drehstrominduktionsmotors. E. u. M. 1912. S. 78.
Kühlrippentransformatoren. E. u. M. 1912. S. 933.
Typenreihen von Trockentransformatoren. E. u. M. 1912. S. 1043.
Der Leerlaufstrom bei Transformatoren. E. u. M. 1913. S. 913.
Transformatorenstudien. E. u. M. 1913. S. 1013.
Strömungsverhältnisse in Kreiselpumpen. Z. f. d. g. T. 1913.
Streuungserscheinungen bei Transformatoren. E. u. M. 1914. S. 705.
Unsymmetrische Belastung von Transformatoren. E. u. M. 1915. S. 65.
Eine neue Art zusätzlicher Verluste im Transformatorenkupfer. E. u. M. 1915. S. 457.
Wirbelstromverluste im Transformatorenkupfer. E. u. M. 1915. S. 577.
Das Eindringen von Spannungswellen in Maschinenwicklungen. E. u. M. 1916. S. 573.
Der Kaufer und der Erbauer elektrischer Maschinen. E. u. M. 1917. S. 41.
Der Entwurf des Transformators. E. u. M. 1917. S. 77.
Der Jahreswirkungsgrad des Transformators. E. u. M. 1917. S. 237.
Der Aluminiumtransformator. E. u. M. 1917. S. 321
Aussetzende Betriebe. E. K. B. 1917. S. 265
Ein Vorschlag zur Ergänzung der Erwärmungsvorschriften. E. u. M. 1918. S. 49.

Das Wachsen der Maschinenleistung. E. u. M. 1918. S. 149.

Der Einschaltstrom des Transformators. E. u. M. 1918. S. 273.

Folgen der Bearbeitungsfehler am Eisen der elektrischen Maschine. E. u. M. 1919. S. 1.

Wirbelstromprobleme. E. u. M. 1919. S. 69.

Das Erwärmungsproblem des Trockentransformators. E. T. Z. 1919. S. 164.

Das Wärmestrahlungsproblem des Transformators. E. u. M. 1921. S. 65.

Ein neues Anlaßverfahren fur Gleichtrommotoren. E. T. Z. 1921. S. 1096.

Der Magnetisierungsstrom des Transformators und seine Oberwellen. E. u. M. 1923. S. 333.

Trocken- und Öltransformator. E. u. M. 1924. S. 78.

Aktuelle Fragen aus dem Transformatorenbau. E. u. M. 1925. S. 699.

Zick-Zack-Schaltung. E. u. M. 1926. S. 757.

Bemessung von Lichttransformatoren. E. T. Z. 1926. S. 1505.

Der einphasige zusätzliche Kraftfluß des dreiphasigen Transformators. E. u. M. 1927. S. 81.

Transformatoren im Parallelbetrieb. E. u. M. 1927. S. 457.

Eine neue Schutzdrosselspule. E. T. Z. 1927. S. 851.

Zur Theorie der V-Schaltung. E. u. M. 1928. S. 1001.

Zur Theorie der Spannungskurve des Synchrongenerators. E. u. M. 1928. S. 841.

Zur Entwurfstheorie des Transfomators. E. u. M. 1928. S. 349.

Transformatoren im Parallelbetrieb. E. T. Z. 1928. S. 21.

Eine neue Stromkraftgefahr. A. f. E. 1928. S. 180.

VURNIK IVAN, ING.

je gradil več velikih kulturnih domov, velik sanatorij za tuberkulozne, bančno poslopje, več stanovanjskih in trgovskih zgradb. Po njegovih načrtih je zgrajeno 146 enodružinskih delavskih hišic z vrtovi. Udeležil se je mednarodnih konkurenc za ureditev nacijonalnega parka v Topčideru in za palačo narodov v Geneve. Veliko je število njegovih dekorativnih del za bogoslužne namene: oltarjev, orgelskih omar, privatnih kapel, zlasti pa dragocenih vezenin. Po njegovih načrtih je postavljeno več vojnih spomenikov in nagrobnikov za privatnike. Znatna je tudi njegova kultura knjižnih oprem.

ZUPANČIČ RIHARD, DR.

Sur la démonstration du Théorème de Taylor. L'Enseignement mathématique, t. 2, p. 355. Paris-Genève. 1901.

Über Oberflächen vierter Ordnung mit Doppelkegelschnitt. Programm der III. Staatsrealschule in Prag, p. 3. Prag 1904.

Über die Multiplikation und Division unvollständiger Zahlen. Zeitschrift für das Realschulwesen, 9. Jahrgang. p. 10. Wien. 1904.

Einiges über eine besondere Lage von Flächen zweiter Ordnung. Programm der Staatsrealschule in Wien. XVIII. p. 2. Wien. 1905.

Über einige Fragen des mathematischen Unterrichtes und seine neue Organisation in Frankreich. Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Jahrgang 1907, p. 156. Wien. 1907.

Die Aequipollenzen des Bellavitis und komplexe Zahlen. Zeitschrift für das Realschulwesen, 32. Jahrgang. p. 270. Wien. 1907.

L'application des idées modernes des Mathématiques à l'enseignement secondaire en Autriche, conférence faite au Congrès des Mathématiciens à Rome. Atti del IV. congresso dei matematici. t. 3. p. 487. Rome 1908.

Die verschiedenen Arten des räumlichen Anschauungsvermögens. Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Jahrgang 1909. p. 940. Wien. 1909.

Sur une Introduction première des Logarithmes, l'Enseignement mathématique. t. 11. p. 374. Paris-Genève, 1909.

Sur une question élémentaire de divisibilité. L'Enseignement mathématique, t. 11, p. 300. Paris-Genève. 1909.

Über die Normierung der Normalform der Gleichung einer Geraden. Zeitschrift für das Realschulwesen, 36. Jahrgang. p. 5. Wien. 1911.

Die Heranbildung der Lehrer für Mathematik und der Ingenieure in Frankreich. Die Organisation der betreffenden Unterrichtsanstalten. Zeitschrift für das Realschulwesen. t. 37, passim. Wien. 1912.

Mathematisches Unterrichtswerk für Gymnasien. Realgymnasien und Realschulen. 12 volumes, chez F. Tempsky. Wien. 1908—1912.

Leitafden der darstellenden Geometrie für Realgymnasien und Realschulen. 2 volumes, chez F. Tempsky. Wien. 1909—1911.

Sur le raisonnement logique dans l'enseignement secondaire et universitaire, conférence faite au congrès des mathématiciens à Cambridge. Preceedings of the first intern. Congress of mathematicians. Cambridge. 1912.

France. L'Enseignement secondaire. Compte rendu. L'Enseignement mathematique, t. 15, p. 85. Paris-Genève, 1913.

Zur Axiomatik der Methode der kleinsten Quadrate. Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien, t. 122. Abt. II ap. 3. Wien. 1914.

Eine Vereinfachung des Existenzbeweises des bestimmten Integrales. Zeitschrift der deutschen Mathematikervereinigung. t. 22. p. 36. Leipzig. 1913.

Zur Frage der Infinitesimalrechnung an Mittelschulen. Zeitschrift für das Realschulwesen. t. 39, p. 23. Wien. 1914.

Die Interpolationsprobleme von Lagrange und Tschebischeff und die Approximation der Funktionen durch Polynome. (1. Mitteilung.) Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien. t. 123. Abt. II a. p. 1553. Wien. 1914.

Rursus de principio medii arithmetici. Astronomische Nachrichten. t. 199, Nro. 4768. Kiel. 1914.

Sur un développement en séries des puissances d'un polynome. Comptes Rendus des Séances de l'Académie des Sciences, t. 158, p. 1655. Paris, 1914.

Le problème d'Interpolation et la formule de Taylor. L'Enseignement mathématique, t. 17, p. 40. Paris-Genève, 1915.

Vierstellige Tafel der trigonometrischen Funktionen der Winkel im Strichmaß (Neustrich) mit einer Einleitung über die Interpolation. Mitteilungen über Gegenstände des Artillerie- und Geniewesens. Jahrg. 1916. Heft 5. Wien, 1916.

Die numerische und konstruktive Beherrschung der ballistischen Hyperbel. Ibidem. Heft 6. Vienne, 1916.

Die Interpolation durch Polynome und ihre Anwendung in der äußeren Ballistik. Ibidem. Jahrgang 1918. Heft 1, 2, 3. Wien, 1919.

Vpliv matematike na duševno življenje narodov. Pedagoški zbornik. zvezek XIX. Ljubljana. 1927.

Sur la Décomposition des Homographies. Atti del Congresso dei matematici. Bologna, 1928.

ŽNIDARŠIČ CIRIL, ING.

Melioracije. 1923.

Opskrba pitkom vodom. 1923.

Oba članka sta izšla v spomen knjigi »Dalmacija« splitske sekcije udruženja inženjera i arhitekta.

Asanacioni radovi u kninskoj opštini. 1924.

Članek je izšel kot prispevek knjige dr. Starčića. O malariji i njenom suzbijanju.

Razprave v delu:

Karakteristike padalin in njihova uporaba na vodne zgradbe.

Ekonomija zgradb, ki naj zadovoljujejo časovno naraščajoče potrebe pod danimi pogoji financiranja.

POPRAVKI

Na str. 187 čitaj v 3. vrsti od zgoraj »fakultetna« nam. »fakultetnega«.
„ „ 190 „ „ 6. „ „ „ »Régent« nam. »Regént«.
„ „ 229 „ „ predzadnji vrsti »1919« nam. »1929«.
„ „ 479 „ »Dr. Böhm« nam. »Dr. Boem«.
„ „ 479 popravi obe letnici pri imenu Dr. Savnik Karel v 1924 in 1928.

KAZALO

DODATNI POPRAVKI.

V uvodu na drugi strani čitaj v prvi vrsti »prosvetiti« nam. »posvetiti«.
Na str. 23 vstavi pred zadnji odstavek (8.) nad sredo vrste »B«.
» » 24 čitaj v 23. vrsti »izven teh« nam. »izven te«.
» » 32 čitaj v 3. vrsti »pravniške in bogoslovne« nam. »in bogoslovne«.
» » 329, št. 7 se glasi tekst pravilno »Seminar za germansko filologijo«.

KAZALO

UNIVERSITY OF B.C. LIBRARY
3 9424 01024 7192

THE
UNIVERSITY OF
BRITISH
COLUMBIA